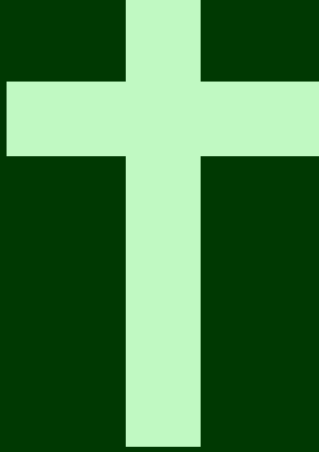

Oniyan

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

Oniyan
Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Oniyan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9

Contents

Añanar aŋ	1
Maco	51
Marëk	85
Luk	106
Şaŋ	141
Bandixa	166
Bërom	200
1 Bëkoreŋët	216
2 Bëkoreŋët	231
Bëgalat	241
Bëhefes	247
Bëfilip	253
Bëkolos	257
1 Bëtesalonik	261
2 Bëtesalonik	265
1 Timote	267
2 Timote	272
Tit	276
Filemon	278
Bëşewif	279
Şak	292
1 Piyer	296
2 Piyer	301
1 Şaŋ	304
2 Şaŋ	308
3 Şaŋ	309
Yud	310
Andofakel	312

Añanar aņ Lilaya in

Akayëta Añanar and Bibël aņo ro kē sēyalind mēne Kaxanu rik ngwën inç do gē đfek beđer ex polo bēn. Mēņ ri kēbi bela bēn gēr eñaw endexēm do gēr amēndēra andexēm. Gēr yānar, aniyān aņ monēnga nēnga bax gayik enjekax fo bax. Barikan asošan an do gē asoxari ayanar an wēndēra kēni. Ata Kaxanu yāna ko kēbi xitind bela bēn xali yowēk apumbuluýt aņ. Nowe do gē bēr ekun edexēm bēn fo fex bax gayik bēn fo bax bēr bax liyand ang rek eyeyan ed Kaxanu bēn. Ga xucak apumbuluýt aņ, bērandēwēra and Nowe bēn yāna kēni kēni šēnarēnd. Yāna kēni gašēxe emēšen ed Kaxanu el. Barikan Kaxanu yata kēņo Abēraxam do fel kēņo exo dēfa gēr ebar ed Kanahanj. Isak, asēñiŵ ar Abēraxam, do gē Yakob bēteli kēni eter ed Kaxanu do gē Abēraxam el. Obaš or Yakob ol rēwēr kēni benēng epēxw gē beki, do hi kēni bulunda ir Isērayel in. Ata paš gē bulunda ijo bakawēk gēr ebar enang ed enim Kaxanu el. Er ex gēr akayēta in:

Mondake yānak ngwën inç do gē aniyān and bela aņ: 1.1-2.25.

Mondake yānak eñēñenax eņ do mondake xēñēk gēr ngwën: 3-6.

Endey end Nowe do gē end apumbuluýt eņ: 7-9.

End bērandēwēra and Nowe eņ: 10-11.

Endey end Abēraxam do gē ekun edexēm eņ: 12-25.

Endey end Isak do gē ekun edexēm eņ: 26.1-28.9.

Endey end Yakob do gē ekun edexēm eņ: 28.10-50.26.

End eñana eņ

¹ Gēr yānar, Kaxanu nēcētēguk* orēn ol do gē ebar el. ² Ebar el er hi bax šodfe-šodfe, do wafērēluņ. Ecamēđan fo xēñ bax gēr ambēxw atiŵax aņo, do onjēn ond Kaxanu oņ bax xerēkerarand yaņ gēr amen.

³ Kaxanu re ko: «Gil ex angoben aņ!» Ata hik angoben aņ. ⁴ Kaxanu wat ko mēne angoben aņ eyekax ex. Šapēreli ko angoben aņ do gē ecamēđan el. ⁵ Kaxanu wac ko angoben aņ «Goyat», do ecamēđan el «Gēmēđ». Ata ga wēđēk do xeyēk, hik akey añanar aņ.

⁶ Kaxanu re ko: «Gil ex anguxar mērēxand ir amen do ex capēreli amen aņ ja mērēxand!» ⁷ Ata Kaxanu ri ko yaņ anguxar aņ. Šapēreli ko amen and hik đila gēr anguxar aņ gē amen and hik yaņ gēr anguxar aņ. Ata hik mondako. ⁸ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlex bešēlēg, ondēs ond gē eneđa, gē batēx bañamb yamb, band gē enēng gē enēng, do gē beneđa bendešēn ak.» Ata hik mondako. ¹² Ebar el rēwēk bešēlēg, ondēs ond gē beneđa, batēx bañamb yamb band gē enēng gē enēng, do gē beneđa bendešēn ak. Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹³ Ata ga wēđēk do xeyēk, hik akey atasēn aņ.

⁹ Kaxanu re ko: «Amen and hik đila gēr anguxar aņ barērēlex bešēt iđat, do canayal ex eperēk el.» Ata hik mondako. ¹⁰ Kaxanu wac ko eperēk el «Ebar», do amara and amen aņ wac ko «Angwēngw». Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹¹ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlex bešēlēg, ondēs ond gē eneđa, gē batēx bañamb yamb, band gē enēng gē enēng, do gē beneđa bendešēn ak. Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹³ Ata ga wēđēk do xeyēk, hik akey atasēn aņ.

¹⁴ Kaxanu re ko: «Gil ex řangošen gēr anguxar and orēn, ex pitēndēraxēnēnd goyat in, do gē gēmēđ in. řangošen řaņo kē hi řananganēme band opēna, gē řakey, do gē bēniy. ¹⁵ Elod yaņ gēr anguxar and orēn řobayindēlex ebar el!» Ata hik mondako.

¹⁶ Kaxanu ri ko řangošen řatēm řaki: atēmēnak aņ ex řobaxēnēnd goyat, do atil aņ do gē oŵal oņ ex řobaxēnēnd gēmēđ. ¹⁷ Kaxanu xaw ko řangošen řaņo gēr anguxar and orēn ex řobaxēnēnd ebar el, ¹⁸ ex řobaxēnēnd, aņo goyat do řaņo gēmēđ, do ex pitēndēraxēnēnd angoben aņ do gē ecamēđan el. Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹⁹ Ata ga wēđēk do xeyēk, hik akey anaxēn aņ.

²⁰ Kaxanu re ko: «Řēmacar řēņ řēmbērēlexēni gēr amen, do ošēl ol cēgērayindēlexēni yaņ gēr ebar, gēr anguxar and orēn!» ²¹ Kaxanu nēcētēgu kēbi řoñey řond gēr angwēngw řoņ, gē đek bešēšēngw do kēni řangēnarand bēn. Nēcētēgu kēbi řēte řēte řēbēr yēmbēr bax gēr amen bēn, gē řenēng řendešēn ak, do gē ošēl ol, gē řenēng řendešēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek. ²² Kaxanu yēl kēbi obetak ol and re ko: «Cēnarin, řēmbēr in do pēxwin gēr amen, polo gēr angwēngw. Do ošēl ol řēmbērēlexēni gēr ebar!» ²³ Ata ga wēđēk do xeyēk, hik akey anjoxēn aņ.

²⁴ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlebi bešēšēngw, gē řenēng řendešēn ak: oyel ol, gē řanjēn řaņ, gē oŵacar obapuýt ol, er ex yo gē enēng endexēm ak!» Ata hik

* 1:1 1.1 Kaxanu nēcētēguk bešē bēn nē yowey gayik mbaņ fanga ko.

mondako. ²⁵ Kaxanu ri kēbi oʻwacar oʻbapuʻy ol, gē benēng bendeβēn ak; oyel ol gē benēng bendeβēn ak; do gē dek βanjēn βand gēr ebar βaņ, gē benēng bendeβēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek.

²⁶ Kaxanu re ko: «Dinēβēne tan βela βēn gēr eñaw̄ endebi, eni mēndēr gē βiyi, enēβi βēñaxēnēnd oxan or gēr angwēngw ol, ošēl or kē šēgērاند gēr orēn ol, gē oyel ol; eni βēñaxēnēnd ebar el dek, do gē dek βanjēn βand kē šangēnarand gēr ebar βaņ.»

²⁷ Kaxanu nēcētēgu kēbi βela βēr ex eñaw̄ endexēm βēn. Nēcētēgu kēbi gēr eñaw̄ end Kaxanu: asošan do gē asoxari. ²⁸ Kaxanu yēl kēbi obetak ol and re ko: «Dēwērin mbaņ, nēmbērīn, dēgērāyīn nē er ex yo, do βēñayīn ebar el. Bēñayīnēβi oxan or gēr angwēngw ol, ošēl or kē šēgērاند gēr orēn ol, do gē dek oʻwacar or kē šangēnarand gēr ebar ol.»

²⁹ Ata re ko Kaxanu: «Anēka yēl kēmūn dek ondēs ond gēr ebar oņ, gē bēneda bendeβēn ak, dek βatēx βañamb yamb βaņ, gē bēneda bendeβēn ak, ex gi eyamb edewēn el. ³⁰ Emacar end ex yo gēr ebar, acēl and kē šēgērاند yo yaņ gēr orēn, er kē šangēnarand gēr ebar do hik gē onjēn yo, dek ondēs ocēkēt oņ ex eyamb yamb edewēn el.» Ata hik mondako. ³¹ Kaxanu wat ko dek er ri ko in mēne mbaņ ye bax. Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey anjongamatēn aņ.

2

¹ Mondako faņ ko Kaxanu edi ed orēn, gē ebar el, do gē dek βeβēr ex polo gēr ndeβēn βēn. ² Yatir akey anjongakinēm, Kaxanu anēka faņ baxo dek andiyen and ri baxo aņ. Gē akey anjongakinēm aņ faņ baxo Kaxanu andiyen and ri ko aņ. Ata gē akey anjongakinēm aņ seyēta ko dek andiyen and ri ko aņ. ³ Kaxanu ri ko akey anjongakinēm aņ akey acēβax, akey and xwēn ko. Gayikwa yatijo seyēta ko dek andiyen and enēcētēgu ed beņ aņ.

End andēda and Eden eņ

⁴ Mondako bax endey end orēn do gē ebar eņ and nēcētēgu ko Kaxanu aņ. Yatir ri ko Axwēn Kaxanu orēn ol do gē ebar el, ⁵ ado acēc aņ dēņ ax gi bana pere gēr ebar. Bēte endēs gematak ax dēg bana pere. Gayikwa Axwēn Kaxanu axo mēlaw bana pere tēβ iņ gēr ebar, do ala ax gi bana ar kē yāndēra.

⁶ Barikan añēsa and men bax lejēnd gēr ebar, do bax xošand dek aňangēyāng and ebar aņ.

⁷ Axwēn Kaxanu βay kēņo asošan gē obar ok. Fif kēņo gēr ocēn onjēn ond kē yēlēnd aniyān oņ. Ata hi ko ala abēngw. ⁸ Axwēn Kaxanu ri ko andēda gēr ebar ed Eden, gand apēn-eñan, do xwēt kēņo asošan ar βay baņo an. ⁹ Axwēn Kaxanu nēcētēgu ko gēr ebar dek βatēx βaņ, gē benēng bendeβēn ak, βatēx βand ye bax owat, do nēnga bax eyamb. Ata šit gēr βatēx βaņo, lēg bax mērēxand ir andēda atēx and kē yēlēnd aniyān aņ, gē atēx and kē yēlēnd enang ed enjekax do gē eñējēnax aņ.

¹⁰ Yeβ ebax na gēr ebar ed Eden ir bax yēmēnd yabēt obēņa ok, do bax xošand andēda aņ. Ata na gēr andēda šapēr bax yeβ ijo βambana βanax. ¹¹ Ambana añanar aņ bani wācēnd Pišoņ. Mēņ βetak dek ebar ed Afila el, gēr ed ex kaņe, ¹² kaņe iwēnēk in. Na gēr ebar elo fo ex bēte angiri ir kēni wācēnd bēdeliyom in do gē ekaņ ekēbēnaxik ed kēni wācēnd onikēs. ¹³ Ambana akinēm aņ bani wācēnd Gixoņ. Aņo βetak ebar ed Kuš el. ¹⁴ Ambana atasēn aņ bani wācēnd Tigēr, aņo bax fesēnd apēn-eñan and gēr ebar ed Asiri. Ambana anaxēn aņ bani wācēnd Eferat.

¹⁵ Axwēn Kaxanu wēd kēņo asošan an, do xwēt kēņo gēr andēda and Eden exo ñanēnd do exo nēkonand. ¹⁶ Ata Axwēn Kaxanu fel kēņo asošan an: «Axor kēy xor ey yambēnd dek βatēx βand gēr andēda βaņ. ¹⁷ Bari atēx and kē nangēnēnd enjekax do gē eñējēnax aņ, ax gi ex na moñamb. Gayikwa ašēs kēy šēs yatir kēy yamb.»

¹⁸ Ga xucak eņo, Axwēn Kaxanu re ko: «Ax ye ex na wa asošan an exo gi gabat. Dinēlemo arēcara ar kēni yāna eni paβērēnd.» ¹⁹ Axwēn Kaxanu βay kēbi gē obar dek oʻwacar or gēr apuʻy ol, do gē dek βacēl βand kē šēgērاند gēr orēn βaņ. Šēñēta kēbi end asošan eņ exo wat ba mondake kēbi wācēra. Do er gē onjēn yo, exo gi gē oʻwac or kēņo yēl asošan an. ²⁰ Asošan an yēlēra kēbi omac dek oyel ol, dek βacēl βaņ, do gē dek oʻwacar ol. Bari emacar gematak aņo wat bana end kē hi arēcara ar kēni yāna eni paβērēnd. ²¹ Axwēn Kaxanu lapan kēņo asošan an akwēf atēm, asošan an raš kēņo lēβ. Šosēta ko anjaʻw amat gēr ambēb and asošan, do wās ko oyas ok. ²² Gē anjaʻw and šosēt ko gēr asošan aņ, Axwēn Kaxanu ri kēņo asoxari, do wēla kēņo gēr asošan. ²³ Ata asošan an ga wat kēņo, re ko:

«Dodo nēkodo ngwa ar ex šapar ir šapar iram an,
ar ex eman end eman endam an.

Asoxari këno ṽana eno macënd

gayikwa gër asošan šosëtagu këno.» ²⁴ Mëṅ ex, asošan an ṅawëtaleti nëm gë sëm eni baraxën gë asoxari arexëm an, do eni gi eman emat.

²⁵ Ata asošan an do gë asoxari arexëm an hi këni bën tak bëxi tëb gë beman beṅ, bari ababi šëfënanđer na.

3

End eñëṅënaṅ gër ngwën eṅ

¹ Andën aṅ ebax emacar end siti bax nëmëc gër ðek oṅacar obapuṽ or bay këbi Axwën Kaxanu ol. Akey amat, ga sëka këṅo asoxari an, wëka këṅo: «Kaxanu ðeṅ nde rek: “Wën këren yambënd na ðek batëx band gër andëða baṅ?”» ² Asoxari an yaka këṅo andën aṅ: «Biyi axor xor këmi mi yambënd batëx band gër andëða baṅ. ³ Barikan atëx and hik mërëxand gër andëða aṅ, Kaxanu ga re ko: “Wën këren yambëf na, këren kwixwëtaf na. Ga yamb yamb kën, and kën šës ex ðe!”» ⁴ Ata andën aṅ fel këṅo asoxari an: «Adokiṅ an cës na! ⁵ Barikan Kaxanu ga nang ko mëne yatir kën yamb, bangës bandewën baṅ kë watëra. Ata en gi ang Kaxanu fo, en nang enjekax eṅ do gë eñëṅënaṅ eṅ.»

⁶ Asoxari an wat ko mëne atëx aṅ anëṅga kë nëṅga eyamb el ga yek ako owati ol. Ga ṽandi këṅo onangëran or kë yëlënd ol, xwëca ko do yamb ko. Yël këṅo icën indexëm ind xetëna baṅo iṅ; mëṅ bëte yamb ko. ⁷ Ata bangës bandebën baṅ watërak ga fodët këbi, ata nang këni mëne tëb gë beman beṅ hi këni. Ban këni opat od andan do xura këni.

⁸ Ata wëlëgu këno Axwën Kaxanu ga ko bëtara andëða aṅ gë ingoc ind genëka iṅ. Asošan an do gë asoxari arexëm an ye këni, ṽafëx këni šit gër batëx band gër andëða, këdi këbi wat Axwën Kaxanu. ⁹ Axwën Kaxanu ga këṅo wac asošan an, wëka këṅo: «Feye wa hi këy?» ¹⁰ Mëṅ yakaw ko: «Ga wëlëgu këmi gër andëða, ata yëdara këme gayik tëb gë eman eṅ hi këme, awa mëṅ ṽafaxën këme.» ¹¹ Axwën Kaxanu re ko: «Noṽo wa nangën ki mëne tëb gë eman eṅ hi këy? Ba yamb këy nde atëx and šëban bami eyamb aṅ?» ¹² Yakaw ko asošan an: «Asoxari ar wëlanëgu këye an, yël ke atëx aṅ, do yamb këme.»

¹³ Axwën Kaxanu wëka këṅo asoxari an: «Inëwa rixën këy eṅo?» Yakaw ko asoxari an: «Andën aṅ yifa ke, do yamb këme.» ¹⁴ Axwën Kaxanu re këṅo andën aṅ:

«Awa wëṅ gayikako eṅo ri këy,
anëka wë ki gër oyel ðek,

do gër oṅacar or gër apuṽ ðek.

Gë acël andey aṅ këy ṽana ey ṅexërand,

do ey belënd ešëkwërëšëkw el

ang kë nëka bakey bandey ak.

¹⁵ Wëno kë ri angoṽëra and wëṅ do gë asoxari aṅ,

angoṽëra and andëwëra andey aṅ,

do gë andëwëra andexëm aṅ.

Ar andëwëra andexëm an ki sëkan bëlëbël gaf in,

do wëṅ eyo ṅat gër etak.»

¹⁶ Axwën Kaxanu re këṅo bëte asoxari an:

«Abaš këme baš toro ind bacël bandey iṅ,

gë ayambën këyëbi ṽana eyëbi ðëwënd obaš ol.

Oñandi odey ok gër icën indey kë hi,

do mëṅ ki wëña.»

¹⁷ Axwën Kaxanu re këṅo bëte asošan an:

«Gayikako asoxari arey an baxët këyo,

do yamb këy atëx and šëban bami eyamb aṅ,

ebar el aṽe kë wë në endey;

gë ayambën këy ṽana ey nęcëtënd eyamb yamb irey in

ðek bakey band aniyan andey baṅ.

¹⁸ Odëmbën do gë ondës kë ṽana exi ðëgënd, do bebëlëg bër gër apuṽ këy ṽana ey yambënd.

¹⁹ Gë asëwëtëwa ir ðexas irey in këy ṽana ey cotënd eyamb yamb in,

xali ey baka gër ebar ed gër ed nęcëtëgu këmi;

gayikwa obar hi këy, do gër ebar këy baka.»

²⁰ Ga xucak eņo, asošan an yël kęno asoxari arexëm an oŵac or «Xawa», mēne ngęj «Abęngw», gayikwa męj ex nēm ir dek bęr kę liyand bęn. ²¹ Axwën Kaxanu rin kębi bacuđ band banar, do asošan an gę asoxari an řudara kęni.

²² Axwën Kaxanu re ko: «Ala an anęka hi ko ang bįyi ak gęr enang ed enjekax do gę eņęęnax. Gęręgako, kęrexo kwęca na bęte atęx and kę yęlęnd anıyan aņ, exo yamb, do exo dıya dın ir dın!» ²³ Axwën Kaxanu wáy kębi asošan an do gę asoxari an enı can andęda and Eden aņ, do asošan an exo řnanęnd ebar ed gęr ed nęcętęgu kęno el. ²⁴ And wáy kębi bela aņ, Axwën Kaxanu xwęc kębi gand apęn-eřan and andęda and Eden Oceruberę do gę duxuma ir gę okođux ir kę řenarand. Mondako řęng ko řęna ir gęr atęx and kę yęlęnd anıyan in.

4

Endey end Kaęe do gę Abel eņ

¹ Ga xucak eņo, Adam, asošan an, nangęr kęni gę alındaŵ Xawa. Alındaŵ hi ko gę acęl, ręc kęno itořan, do wac kęno Kaęe. Gayikwa are re baxo: «Ala ręc kęmo, gę edęca ed Axwën Kaxanu el.» ² Ręc kęno bęte itořan, abınēm ar Kaęe, do wac kęno Abel. Abel hi ko axwęc ar obeci do gę opeý, do Kaęe hi ko aņan.

³ Ga niyitarak, Kaęe węlan kęno Axwën Kaxanu řadaxa ir er xana baxo gęr ebar in. ⁴ Abel męj bęte, węlan kęno řadaxa ir bęřanar bęnd oyel orexēm, gę onil ondebęn ak. Axwën Kaxanu nęngan kęno end Abel eņ, do xana ko řadaxa irexēm in. ⁵ Bari aņo nęngan bana end Kaęe eņ, do axo kana bana řadaxa irexēm in. Ata Kaęe xoý ko mban, ýęęęnin ko dęxas irexēm in. ⁶ Axwën Kaxanu węka kęno Kaęe: «Inewā xoýaxęn kęy? Inewā ýęęęninaxęn kęy dęxas irey in?» ⁷ Kido řenene ri bay, aręnęta ręcęta doy. Bari gayikako ay di ex na řenene, eņęęnax eņ mokař xař ki gęr ebęc edey ga ýandi kęno exı bęna. Barikan węj wa ýapęk eyo bęna!»

⁸ Kaęe yeyaneli kęno Abel abınēm, ga hi bani gęr apuý, Kaęe węcłen kęno Abel abınēm, do laŵ kęno. ⁹ Ata Axwën Kaxanu węka kęno Kaęe: «Feye exo abınęx Abel?» Kaęe yaka ko: «Ame nang ex na. Ba węno nde ex anękona ar abaýe an?» ¹⁰ Re ko bęte Axwën Kaxanu: «Ine ri kęy? Nę ewęleme ořat or abınęx oņ ga kę xeýęgund elod gęr ebar xali gęr ndam ro. ¹¹ Gęręgako węj anęka węc ki, caw kęy řawęta ebar ed hęcłk ořat or abınęx el. ¹² And kęy ýan ebar aņ, ýoweý ay řana na ey kanand. Ar edęg kęc kęy hi, asęc ayexęrand fo kęy ýana ey yexęrand gęr ebar.» ¹³ Ata Kaęe yaka kęno Axwën Kaxanu: «Amena andam aņ mban řıbęc, ame kor na me řuņa. ¹⁴ Anęka kęye wáyęnd doro, me řawęta ebar ed bame ýanęnd el. Aýafęra kęmi ýana mi řafęrand, do dın ame wat na dęxas irey in. Ar edęg kęc kęcme hi, asęc ayexęra fo kęcme ýana me yexęrand gęr ebar. Do angęcme mi ped gę ala, exe daŵ.» ¹⁵ Axwën Kaxanu yaka kęno: «Angęcme ala eņo daŵ Kaęe, bakęcłębęc banjongębaki kęno wāřan.»

Axwën Kaxanu laram ko nanganęme gęr Kaęe enı watęnd bęr kęni fedęnd bęn, kędi kęno laŵ. ¹⁶ Ata Kaęe ga xani ko eņo řawęta Axwën Kaxanu, ye ko lęgęc ko gęr ebar ed Nod, gand apęn-eřan ed andęda and Eden.

End bęrandęwęra bęr Kaęe eņ

¹⁷ Kaęe nangęr kęni gę alındaŵ. Ata alındaŵ hi ko gę acęl, ręc kęno Enok. Kaęe bay ko angol, do wacan kęno aseņıw Enok. ¹⁸ Enok hi ko sęc ir Irad, do Irad, sęc ir Mexuyahel. Mexuyahel hi ko sęc ir Metuřahel, do Metuřahel, sęc ir Lemek.

¹⁹ Lemek ýęr kębi bęsoxari bęxi: aņanar an Ada, do axınęc an, Tęsıla. ²⁰ Ada, asoxari aņanar an, ręc kębi bętořan bęki: Yabal do gę Yubal. Yabal hi ko axaręc ar bęxwęcł bęr oyel do kęni řęfarand laņ. ²¹ Do Yubal męj, hi ko axaręc ar bęsęcmb bęr bęmangi do gę bęfarıx bęr bacęroti an. ²² Tęsıla, asoxari axınęc aņ, ręc kębi bęte bętox bęki: itořan in Tubal-Kaęe, do itoxari in, Nahama. Tubal-Kaęe hi ko asap ar dek bębęr ex yawale do gę dun.

²³ Akey amat, Lemek fel kębi bęsoxari bęrexęc bęn:

«Ada do gę Tęsıla, baxętin oniŵ oram ol!
Węc bęsoxari bęr Lemek bęn,
banęc bandewęc ban węcłęlex eyeyan edam el!
Asořan kęmo laŵ angęcme ala exe kęc,
Itox kęmo laŵ angęcme ala exe tembaýęc.

²⁴ Bakęcłębęc banjongębaki kęno wāřan Kaęe,
řarikan węno Lemek, bakęcłębęc ofęxw ocongoxi gę banjongębaki kęcne wāřan!»

²⁵ Adam, asošan an, nangęr kęni gę alındaŵ Xawa. Ata Xawa ręc kęno itořan, do wac kęno Set. Gayikwa are re baxo: «Kaxanu yęc ke itořan, exo bęc gęr ed ebaxo Abel, ir

law kəŋo Kaŋe.» ²⁶ Set rəw kəŋo itošan do wac kəŋo Enoš. Ata bela bən aməd aŋo ŋana kəni ecale do gē emac ed Kaxanu Axwən el.

5

End bəxarək eŋ: elod Adam xali gər Nowe

¹ Mondako ex akayəta and andəwəra and Adam aŋ. Kaxanu, yatir nəcətəgu kəbi bela, ari ri kəbi do wəndər kəni gē mən. ² Kaxanu nəcətəgu kəbi asošan an do gē asoxari an. Yəl kəbi obetak ol, yatir nəcətəgu kəbi dən re ko enəbi macənd bela.

³ Adam ga sək kəŋo bəniy kəme gē ofəxw osas, rəw kəŋo itošan ind wəndər kəni gē mən, gər eñaw endexəm, do wac kəŋo Set. ⁴ Adam liya ko bəniy okeme ocongotas and rəw kəŋo Set aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ⁵ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē ofəxw osas, Adam šəs ko.

⁶ Set ga sək kəno bəniy keme gē bənjo, rəw kəŋo Enoš. ⁷ Set liya ko bəniy okeme ocongotas gē bənjongəbəkə and rəw kəno Enoš aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ⁸ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē epəxw gē bəki, Set šəs ko.

⁹ Enoš ga sək kəŋo bəniy ofəxw ocongonaŋ, rəw kəŋo Kenəŋ. ¹⁰ Enoš liya ko bəniy okeme ocongotas gē epəxw gē bənjo and rəw kəŋo Kenəŋ aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ¹¹ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē bənjo, Enoš šəs ko.

¹² Kenəŋ ga sək kəŋo bəniy ofəxw ocongoxi, rəw kəŋo Maxalalel. ¹³ Kenəŋ liya ko bəniy okeme ocongotas gē ofəxw onax, and rəw kəŋo Maxalalel aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ¹⁴ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē epəxw, Kenəŋ šəs ko.

¹⁵ Maxalalel ga sək kəŋo bəniy ofəxw ocongebat gē bənjo, rəw kəŋo Yered. ¹⁶ Maxalalel liya ko bəniy okeme ocongotas gē ofəxw osas and rəw kəŋo Yered aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ¹⁷ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongotas gē ofəxw ocongonaŋ gē bənjo, Maxalalel šəs ko.

¹⁸ Yered ga sək kəŋo bəniy kəme gē ofəxw ocongebat gē bəki, rəw kəŋo Enok. ¹⁹ Yered liya ko bəniy okeme ocongotas and rəw kəŋo Enok aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ²⁰ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē ofəxw ocongebat gē bəki, Yered šəs ko.

²¹ Enok ga sək kəŋo bəniy ofəxw ocongebat gē bənjo, rəw kəŋo Matusalem. ²² Enok liya ko ang kəŋo nənganənd Kaxanu ak, bəniy okeme otas, and rəw kəŋo Matusalem aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ²³ Ata Enok sək kəŋo bəniy okeme otas gē ofəxw ocongebat gē bənjo. ²⁴ Enok liya ko ang kəŋo nənganənd Kaxanu ak, ata bela bən nema kəno anema fo ga xana kəŋo Kaxanu.

²⁵ Matusalem ga sək kəŋo bəniy kəme gē ofəxw ocongotas gē bənjongəbəkə, rəw kəŋo Lemek. ²⁶ Matusalem liya ko bəniy okeme ocongoki gē ofəxw ocongotas gē bəki, and rəw kəŋo Lemek aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ²⁷ Ata ga sək kəŋo bəniy okeme ocongonaŋ gē ofəxw ocongebat gē bənjongəbənax, Matusalem šəs ko.

²⁸ Lemek ga sək kəŋo bəniy keme gē ofəxw ocongotas gē bəki, rəw kəŋo itošan. ²⁹ Wac kəŋo Nowe, ga baxo rend cəŋ: «Ajo kəbo racət gər andiyen añəkaxik and kəne rinde ene dīyaxəne gər ebar ed xare ko Axwən Kaxanu aŋ.» ³⁰ Lemek liya ko bəniy okeme oco gē ofəxw ocongonaŋ gē bənjo, and rəw kəno Nowe aŋ. Rəw kəbi bəte bətošan do gē bətoxari. ³¹ Ga sək kəŋo bəniy okeme ocongoki gē ofəxw ocongoxi gē bənjongəbəkə, Lemek šəs ko. ³² Nowe liya ko bəniy okeme oco, and rəw kəbi Šem, gē Xam, do gē Yafet aŋ.

6

End bela bəsəmbak eŋ

¹ And ŋana kəni bela eñəmbər ed gər ebar aŋ, rəwəra kənəbi odənaŋ. ² Bela bər ekun ed Kaxanu bən wat kəni mēne odənaŋ od bela bər gər ebar ok mbaŋ ye kəni. Sana kənəbi do ŋərəra kənəbi dek. ³ Ata Axwən Kaxanu re ko: «Ala an oñas fo hi ko. Wəno ame teb na din ir din onjən ondam oŋ gər ndexəm. Bəniy kəme gē alapem fo ko ŋana exo dīyand.» ⁴ Aməd aŋo hi bani bela bəšakax bən gər ebar. Bəte aməd aŋo fo bər bani bela bər ekun ed Kaxanu bən gē odənaŋ od bela bər gər ebar ok. Bəsoxari bəjo rəwəra kənəbi obaš or hi bax bela bəsəm, bəngwəlik band akarək baŋ.

⁵ Axwən Kaxanu wat ko mēne eñəŋənax end bani rind bela gər ebar eŋ axuri xurik. Er xəñ bax gər owəkw orebən wayət banjəlan bañəŋənax fo. ⁶ Axwən Kaxanu šəna kəŋo er bayaxən baŋi bela in gər ebar. Gər eməkw edexəm šəna baŋo endeŋən eŋ. ⁷ Ata re ko Axwən Kaxanu: «Ebar el kəme fat eni dēxətaxən bela bər bay kəmēni bən.

Afat kême fat gë bela ak, gë oyel ak, gë banjën ak, do gë ošël ak. Gayikwa dek šena ke er bayaxën bamëni in.» ⁸ Barikan Nowe šot ko oyekax or Axwën Kaxanu ol.

End apexa and Nowe eņ

⁹ Mondako ex andëwëra and Nowe aņ. Nowe mëņ cëņ, ala ar šenene do ar dal ebaxo. Ang këņo nënganënd Kaxanu ak baxo liyand, mërëxand ir bandëwëra band bela bër angwën aņo bën. ¹⁰ Nowe mëņ, ocambenjar otas rëw babi: Šem, gë Xam do gë Yafet.

¹¹ Ebar el anëka sëm̄ba bax gër owat or Kaxanu. Bela bën mbaņ wër bani. ¹² Ebar etëmbak fo baxo watënd Kaxanu, gayikwa bela bën edi ed betëmbak fo wata bani gër ebar. ¹³ Ata Kaxanu fel këņo Nowe: «Ekwët ed beŷ dek el fiatëguk, ang faŷ kême gër emëkw edam ak. Gayikwa owër fo ex gër ebar në end bela bësëmbak eņ. Anemin këmëni nemin dek gë ebar ak. ¹⁴ Barikan wëj Nowe, pikanayal akuluņ and otëx od ax bërënd na. Cetëndërid akuluņ aņo baciw baciw do notayid gë otesesan amëlëf do gë amëfac. ¹⁵ Mondako këy fika akuluņ aņo: acakëšak in, ometër keme gë ofëxw oco, aňangëŷang in, ometër alapem gë oco, do yaņ-yaņ in, ometër epëxw gë oco. ¹⁶ Pikayid yaņ ang aciw šëxw këy fo. Do tebayid amëd and gwër në nëxar fo, në bebët ibat. Tebayid bête ebët në bebët ibat. Tëndëndërid gër kuluņ isëm ijo baciw batas. ¹⁷ Wëno cëņ, ata kême wëlaw ampumbuluŷët or këbi nemin dek bešër ex gë onjën bën. Dek er ex gë onjën yo gër ebar kë nemi. ¹⁸ Barikan eter këmi yata. Do dilidën gër akuluņ aņo wëj, gë bosëniŷ, gë alindax, do gë bolindaw bor bosëniŷ. ¹⁹ Dënidëbi gër akuluņ aņo dek owacar obëngw ol, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw ang wëj ak. ²⁰ Enëng end ošël end ex yo, gë enëng end owacar or gë osapar onax end ex yo, gë enëng end owacar or xada-xada end ex yo, do gë banjën baņ, ayow këni yow gër akuluņ andey, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw. ²¹ Barid dek bešër kën ŷana en yambënd bën, gë bešër këni ŷana eni yambënd bën. Do mëxwëtayid, en yambëraxënënd wëj gë ekun edey el, do gë owacar ol.» ²² Ata Nowe ri ko dek er fel baņo Kaxanu in, ang fel baņo ak dëņ.

7

End Nowe polo gër akuluņ eņ

¹ Axwën Kaxanu fel këņo Nowe: «Dilin gër akuluņ wëj do gë ekun edey el dek. Gayikwa mërëxand ir bandëwëra band bela bër gë okey oko baņo, wëj gabat wat këmi ar šenene an. ² Medëlëbi owacar ocongoxi, enëm gë ecan, gër enëng kala end owacar owënëk, bête gër dek owacar obuyaraxik, enëm gë ecan. ³ Medëlëbi bête bacël banjongëbaki, anëm gë acan, ex bayixën benëng bendebën beņ dek ebar el. ⁴ Gayikwa ro gë bakey banjongëbaki, tëb in kême wëlaw do ex tëb gëmëd gë goyat, bakey ofëxw onax. Mondako këmëni fat gër aňangëŷang ir ebar, dek bešër gë onjën do bay këmëni bën.» ⁵ Ata Nowe ri ko dek er fel baņo Axwën Kaxanu in.

End ampumbuluŷët eņ

⁶ Amëd aņo, Nowe anëka sëk baņo bëniy okeme ocongibat ga yowëk ampumbuluŷët aņ gër ebar. ⁷ Ata Nowe, gë bosëniw, gë alindaw, do gë bolindaw bor bosëniw lil këni gër akuluņ këdi këbi law ampumbuluŷët aņ. ⁸ Dek owacar ol, hik owënëk ol, hik obuyaraxik ol, gë ošël ol, do gë dek bešër kë yexërand xada-xada gër ebar bën, ⁹ yow këni gër akuluņ and Nowe, beki beki, gë enëm gë ecan, eni dilaxën gër akuluņ, ang fel baņo Kaxanu Nowe ak. ¹⁰ Ga xucak bakey banjongëbaki, amen aņ yëpëtak xali xwëcarak ebar el.

¹¹ Ata yatir sëk këņo Nowe bëniy okeme ocongibat, gë opacaw oki, gë bakey epëxw gë banjongëbaki, fëti bax dek baňesa band men band ex gër ebar baņ. Men ond yaņ oņ ŷanak kë yëpëtant ga fërëtayak bamëd band gër orën baņ. ¹² Tëb in kë yëpëtant gër ebar, gëmëd gë goyat, xali bakey ofëxw onax. ¹³ Kwël yatijo fo lil bani gër akuluņ Nowe, gë bosëniw, Šem, gë Xam, gë Yafet, gë alindaw arexëm, do gë bësoxari bësas bër bosëniw bën. ¹⁴ Alil lil bani bête dek benëng bend owacar or gër apuŷ beņ, gë bend oyel beņ, gë bend banjën band kë šangënarand gër ebar beņ; gë benëng bend ošël beņ, do gë dek bend banjën band kë šegërand beņ. ¹⁵ Dek bešër gë onjën bën, yow këni gër Nowe, enëm gë ecan, eni dilaxën gër akuluņ. ¹⁶ Dek bešijo yow këni, enëm gë ecan, enëng end ex yo, ang re baxo Kaxanu ak. Ata Axwën Kaxanu fëra ko ebët ed akuluņ el, gër epyo ed Nowe.

¹⁷ Ebar el dek yëmëk xali nëkak bakey ofëxw onax. Key yo key bax yëmbërënd amen aņ xali lëbinak akuluņ aņ. Ata kuluņ aņ xangëk yaņ gër amen and hi bax gër ebar. ¹⁸ Amen aņ ga bašërëk yaņ gër ebar do ampumbuluŷët aņ kë wëlarand akuluņ aņ. ¹⁹ Bête kwël dëņ bax bašërënd amen aņ, ata šiliparak kwëc dek osënd ošakax or ex gër ebar oņ. ²⁰ Osënd oņ šiliparak polo gër amen në ometër ocongoki ba ocongotas.

²¹ Dek beňer bay bafi Kaxanu do bani ŝangënarand gër ebar bën, nemira këni: oşel ol, gë oyel ol, gë oŵacar obapuŷ ol, gë dek banjën band bax yexërand gër ebar ban, do gë dek bela bën. ²² Dek beňer ebax gë onjën gër ebar bën şësëra këni. ²³ Mondako fat këbi Kaxanu dek beňer gë onjën bër bax liyand gër ebar bën. Ga ŷana këbi bela bën, felata këbi oŵacar osëm ol, gë osil ol, gë oşel ol, do gë banjën ban. Fat këbi dek ebar el. Ata baya këni Nowe, do gë bër hi bax gë mën gër akuluň bën. ²⁴ Amen and oŷëm aň xwendak gër ebar xali sêkëk opacaŷ oco.

8

End ocane ond gër akuluň eň

¹ Barikan Kaxanu xwita këno Nowe gë dek oŵacar obapuŷ ol, do gë oyel or hi bani gë mën polo gër akuluň ol. Kaxanu wëlaw ko ekoc gër ebar, ata amen aň ŷanak ebëxw el. ² Bañësa band men band gër ebar ban lëmayak, do men ond yaň onj sebëk eyëpëtan el ga fërëtayak bamëd band gër orën ban. Tëb in xanik. ³ Ata amen aň kë wëxënd tükër tükër gër ebar. Ga xucak opacaŷ oco, amen aň ŷanak kë başëtand. ⁴ Yatir sêkëk bakey epëxw gë banjongëbaki, gë facaŷ icongixinëm in, akuluň aň rëdayak gër atënd and Ararat. ⁵ Amen aň kwël dën bax wëxënd. Ata gë akey añanar and facaŷ ir epëxwën aň, oyur or osënd onj ŝanayak. ⁶ Ga xucak bakey ofëxw onax, Nowe fërët ko fonetër ir sefa baxo gër akuluň in.

⁷ Sebët këno aňerak aň. And ko şëgëraraw aň aňakaw baxo bakawënd bakëlëbëd bandanjëm, xali nand wëxëk amen gër ebar na. ⁸ Sebët këno edëxwëte epeşax el exo nëkonëragu angëmëne amen aň abaşëta başëtak gër ebar. ⁹ Bari edëxwëte epeşax el axo cot bana në er ko lapax. Ata kwël bakaw ko gër Nowe, polo gër akuluň, gayikwa amen aň kwël baya bax gër ebar. Ga yën ko ataxan aň, Nowe sërav këno edëxwëte epeşax el, do lën këno gër ed hi baxo, lëf gër akuluň. ¹⁰ Şëni ko bëtë bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët këno gaşëxe edëxwëte epeşax el exo can akuluň. ¹¹ Edëxwëte epeşax el wäŷigu ko genëka ga yapëgu ko apat acëkët and añarëka! Mondako nang baxo Nowe mëne amen aň abaşëta başëta bax gër ebar. ¹² Şëni ko bëtë bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët këno edëxwëte epeşax el. Barikan aňo, axo bakaw ex na gër ndexëm.

¹³ Yatir sêk këno Nowe bënny okeme ocongibat gë imat, gë akey añanar and facaŷ iŷanar aň, men onj wëxëk do ebar el ferëk. Nowe labët ko ejur ed akuluň el, wat ko mëne ebar el anëka ferëk bax. ¹⁴ Ebar el dek fer bax yatir sêkëk facaŷ ixinëm in, bakey alapem gë banjongëbaki.

¹⁵ Ata Kaxanu fel këno Nowe: ¹⁶ «Canin gër akuluň, wëj, gë asoxari arey an, gë bosëniŷ, do gë bësoxari bërëbën bën. ¹⁷ Nëcëtëlëbi bëtë dek oŵacar ol, gë oşel ol, gë oyel ol, gë banjën band kë ŝangënarand gër ebar ban. Canëlexëni eni beňëta ebar el dek, do eni cënarëx!» ¹⁸ Nowe, gë bosëniŷ, gë asoxari arexëm an, do gë bësoxari bër bosëniŷ bën, ŝan këni gër akuluň. ¹⁹ Dek oŵacar ol, gë banjën band kë ŝangënarand gër ebar ban, do gë oşel ol ŝan këni bëtë, gë enëng gë enëng.

²⁰ Ata Nowe ri ko angëb and eno calëxënënd Axwën Kaxanu. Wed këno emacar emat gër bënëng bënd oŵacar owënëk, do acël amat gër bënëng bënd oşël owënëk, do rin këno Axwën Kaxanu ŝadaxa ir momëlën, yaň gër angëb. ²¹ Axwën Kaxanu ga wëran këno otëner onëngax onj, re ko: «Ang nemin këme ebar në end bela ak, din ame nemin na. Gayikwa owëkw or bela onj eňëjënax fo nangëk elod amëd and oşambenjar aň. Ang nemin këme er ex gë onjën yo, bëtë din ame nemin na.

²² Ang kë nëka yo ebar el, onedëran ok do gë ekanaran el, ayam in do gë ayëka in ecaşa el do gë ekol el, goyat in do gëmëd in din ir din kë baya.»

9

End eter ed Kaxanu gë Nowe eň

¹ Kaxanu ga këbi yël obetak ol Nowe do gë bosëniŷ, re ko: «Dëwërin mban, nëmbërin, dëgërayin në er ex yo gër ebar. ² Emacar end ex yo gër ebar, gë acël and kë şëgërand yo gër orën, gë er kë ŝangënarand yo gër ebar, do gë ekan ed ex yo gër angwëngw, ayëda kënun ŷana enun yëdand, do ahër kënun ŷana enun gërënd: wën xwën këbi. ³ Er kë ŝangënarand do hik gë onjën yo, do gë dek beňëlg bën ex eyamb ed yël këmun el. ⁴ Barikan, këren yambënd na ŷas er emacar eň gë enjëw endexëm ak, mëne ngëj gë

oșat orexëm ak. ⁵ Oșat orewën oņ, anıyan andewën aņ ex. Mëņ ex emacar end këņo law yo ala, awëka këmo wëkad. Bëte ala ar këņo law yo ala așandaw, awëka këmo wëkad. Ala kala awëka këmo wëkad end anıyan and așandaw eņ.

⁶ Ar këņo law ala an, ala fo këņo law mëņ bëte.

Gayikwa Kaxanu ri këņo ala an gër eñaw endexëm.

⁷ Do wën, dëwërin mbaņ do ñëmbërin, dëgërayin në er ex yo, do ñëmbërin gër ebar.»

⁸ Kaxanu fel këbi bëte Nowe do gë bosëñiw: ⁹ «Wëno cëņ, eter sana këmun wën, do gë bërandedwëra andewën bën, ang këni bëtëraw gër ebar ak. ¹⁰ Eter edam elo ahi hik bëte ed gë dek bebër gë onjën, gë dek oșël, gë dek oyel, do gë dek owacar obapuı el. Wën dek bër șanëguk gër kuluj isëm bën sana këmun gë eter elo, gë owacar obapuı ak. ¹¹ Paș gë eter elo këme rend: “Bëte din amëni nemin na gë ampumbuluıet dek bebër gë onjën bën, do din ampumbuluıet ax pat na ebar el”. ¹² Re ko bëte Kaxanu: «Watin nanganëme ir eter ed sana këmun wën do gë dek bebër gë onjën bër hik gë wën el, ang këni bëtëraw bandëwëra bandëwëra, din ir din ak. ¹³ Awasin këmun ıana mun masinënd șandiw in, ang atumb fo gër baņar. Ata șandiw in ex nanganëme ir eter ed wëno do gë ebar el. ¹⁴ And këme bar baņar do ex bedi orën aņ, șandiw in așanaya kë ıana ex canayand yan. ¹⁵ Ata mondako këme ıana me pëbënd eter ed wëno gë wën do gë dek bebër gë onjën el. Men oņ ax ñana na ex ñëmbërend xali ex gi ampumbuluıet and këbi fat dek bebër gë onjën bën. ¹⁶ Șandiw in așanaya kë ıana ex canayand and kë bedi orën aņ. Do awat këme ıana me watënd me pëbaxënënd eter ed din ir din ed wëno Kaxanu do gë dek bebër gë onjën gër ebar el.» ¹⁷ Ata Kaxanu fel këņo Nowe: «Șandiw in ex nanganëme ir eter ed ri këme wëno gë dek bër ex gër ebar in.»

End bosëñiw bor Nowe eņ

¹⁸ Bosëñiw bor Nowe, Șem, gë Xam do gë Yafet, șanëgu bax gër kuluj isëm. Xam hi ko sëm ir Kanahaņ. ¹⁹ Ata ocambenjar otas od Nowe oko rëwërek dek ebar el.

²⁰ Nowe hi ko aıan. Ata ri ko andëda and reseņ. ²¹ Akey amat, ga șeb ko ngoy in, ıaw këņo. Laki ko tëb gë eman eņ lëf gër aner andexëm. ²² Xam, sëm ir Kanahaņ, sëk këņo Nowe tëb gë eman eņ. And șan ko an, ko reyaxënd fac gër bobinëm Șem do gë Yafet. ²³ Șem do gë Yafet ga wël këni ang ri baxo sëm irebën ak, lapara këni acud atëm, sëka këno gë epoy el, do laș këno. Ga wășan bano epoy el, ano wat ex na tëb gë eman eņ. ²⁴ And xoc këņo Nowe ngoy ind ıaw baņo aņ, nang ko er ri këņo șambenjar ibeja irexëm in. ²⁵ Ata re ko:

«Awë këņo wë Kanahaņ!
Xadëp ir okadëp od bobinëm ko hi!»

²⁶ Re ko bëte:

«Cëkwayino Axwën Kaxanu, mëņ ar xwën këņo Șem an,
șarikan Kanahaņ hik xadëp irexëm in!

²⁷ Wëno Kaxanu kë ıangën ebar ed xwën ko Yafet el!

Alëg ko lëg ñëș gër baner band Șem,
do Kanahaņ kë hi xadëp irexëm in!»

²⁸ Ga xucac ampumbuluıet aņ, Nowe bașa ko bëte bëniy okeme otas gë ofëxw oco. ²⁹ Ata and sëk këņo bëniy okeme ocongonax gë ofëxw oco aņ, Nowe șës ko.

10

End bandëwëra band bosëñiw bor Nowe eņ

¹ Mondako bax bandëwëra band ocambenjar od Nowe Șem, gë Xam do gë Yafet baņ. Bëtoșan rëwëra banëbi and xucac ampumbuluıet aņ.

² Bosëñiw bor Yafet ebani: Gomer, gë Magog, gë Medi, gë Yafan, gë Tubal, gë Meșek do gë Tiras. ³ Bosëñiw bor Gomer ebani: Așëkenas, gë Rifat do gë Togarëma. ⁴ Bosëñiw bor Yafan ebani: Elișa do gë Tarësis, gë Șipër do gë Rod. ⁵ Obaș orebën ol rëwërek gër oșir or benënd bend owar orebën, do ed șamëņa band șangwëngw el. Ala kala gë eyeyan edexëm el, do gë ebaca edexëm el, lëgëra këni gër ebar.

⁶ Bosëñiw bor Xam ebani: Kuș, gë Mitëșërayim, gë Put, do gë Kanahaņ. ⁷ Bosëñiw bor Kuș ebani: Seba, gë Afila, gë Sabëta, gë Rama do gë Sabëteka. Bosëñiw bor Rama ebani: Saba do gë Dedan. ⁸ Ata Kuș hi ko sëm ir Nimërod. Nimërod ijo ebax angwëlik añanar aņ gër ebar. ⁹ Kamara isëm hi baxo ogës od Kaxanu. Mëņ bani rexënënd bela bën: «Kamara isëm, ogës od Axwën Kaxanu, ang Nimërod fo.» ¹⁰ Ata Nimërod wun ko

gër ßangol band ebar ed Šinehar ßaņo: Babilon, gër Erek, gër Akad, do gër Kalène. ¹¹ Akey amat, Nimèrod ga xani ko gër ebar elo, ye ko gër ed Asiri. Bayèx ko ßangol band Ninif, gër Rexobot, do gër Kalax ßaņ, ¹² do gër angol and Resen aņ, and ebax fèco Ninif, fèco Kalax, angol atèm aņ.

¹³ Bosèniw ßor Mitèsèrayim ebani: bandèwèra band Lud, gër bandèwèra band Anem, gër bandèwèra band Leahab, gër bandèwèra band Nafètu; ¹⁴ gër bandèwèra band Patèros, gër bandèwèra band Kasèlu, do gër bandèwèra band Kafètör ßaņ. Ofiliseten ok ßèrandèwèra and Kasèlu exèni ßèn ßète.

¹⁵ Kanahaņ hi ko sèm ir Sidon, itošan iñanar indexèm in, do sèm ir Het. ¹⁶ Mèņ fo bax axarèk ar ßèrandèwèra band Yebus, gër band Amor, do gër band Girègaš an. ¹⁷ Mèņ fo bax ßète, axarèk ar ßèrandèwèra and Het, gër band Arèki, gër band Sini, ¹⁸ gër ßèrandèwèra and Arèfad, gër band Tèsèmar, do gër band Amat an. Ata obaš or Kanahaņ ol, mondako šapèrèra kèni bandèwèra ßaņ. ¹⁹ Ebar ed obaš or Kanahaņ el ýanak elod gër ebar ed Sidon, gand bebèt ir Gerar, yek xali gër Gasa. Do gand bebèt ir Sodom, yek ßète xali gër Gomor, gër Adèma, gër Tèsoboyim, do xali gër Leša. ²⁰ Mondako hi bani bosèniw ßor Xam gër owar orebèn, ebaca gër ebaca, eyeyan gër eyeyan, nèng gër nèng.

²¹ Šem ßète gër obaš ebaxo. Mèņ ebax itošan ikarènak ind Nowe in, do abinèm ar Yafet, sèm ir Eber do gër bosèniw. ²² Bosèniw ßor Šem ebani: Elam, gër Asiri, gër Arèpakèšad, gër Lud do gër Aram. ²³ Bosèniw ßor Aram ebani: Utès, gër Hul, gër Geter, do gër Maš. ²⁴ Arèpakèšad rëw kèņo Šela, do Šela rëw kèņo Eber ²⁵ Eber rëw kèbi ßètošan ßèki: owar or iñanar ol ebax Peleg, gayik gër bakey band rëw kèno ßaņ šetèrèk ebar el. Do owar or abinèm ol ebax Yokètaņ. ²⁶ Yokètaņ rëw kèbi Alèmodad, gër Šelef, gër Atèsarèmafet, gër Yerax, ²⁷ gër Adoram, gër Usal, gër Dikèla, ²⁸ gër Obal, gër Abimayel, gër Saba, ²⁹ gër Ofir, gër Afila, do gër Yobab. Bèjo dek ebax bosèniw ßor Yokètaņ. ³⁰ Bèn lèg bax elod gër ebar ed Meša, bebèt ir Sefar, xali gër osènd or apèn-eñan. ³¹ Bèn ebax bosèniw ßor Šem, ebaca gër ebaca, eyeyan gër eyeyan, nèng gër nèng, gër owar orebèn. ³² Ata mondako rëwèr bani bosèniw ßor Nowe, ang sèfèrèra kèni gër bandèwèra bandebèn ak, gër benèng ßendebèn ßeņ. Bandèwèra bandebèn ßaņ šapèrèk enèng gër enèng, do ßèñeta kèni ebar el and xucak ampumbuluýt aņ.

11

End acapèra and bela benèng benèng eņ

¹ Amèd aņo, eyeyan ebat fo ebax ngwèn in dek, do elo fo bani yeyanènd bela ßèn. ² Ga xaniw kèni apèn-eñan, sèk kèni angèni aňangax gër ebar ed Šinehar. Ata lègèra kèni na. ³ Ata ýana kèni kèni rend: «Bayène tan osingiri do ene bèkaye mo mbèka ex kemaxèn!» Gër ed ebax eni ßay gër oxaý, nèmb kèni osingiri. Ata kèni ßayènd gër edaka ed petèrol el, gër ed ebax eni ßay gër simaņ. ⁴ Akey amat, re kèni: «Angol and kène xwène kène baye, do gër aciw atèndèndèr and gër ejur ed kè fiat nèš gër orèn. Mondako kène hiye ßangwèlik, do ene capèrèraye ex na dek ebar el!»

⁵ Axwèn Kaxanu feda ko exo nèkon angol aņ, do gër aciw atèndèndèr and bani ßayènd bela ßèjo aņ. ⁶ Re ko Axwèn Kaxanu: «Watinèbi bela ßèjo ga hi kèni ßulunda íbat, do kèni yeyanènd eyeyan ebat. Angèmene mondako ýana kèni, er kèni wèlèr eni di yo, axor kèni xor!» ⁷ Awa pedane tan ene bële eyeyan edebèn elo, eni tèkwanaxèn ewèlèr ed andebèn rebèn el!» ⁸ Ata Axwèn Kaxanu, mondako šapèreli babi bela ßèjo, ebar el dek, do kwèl seb kèni ebyay ed angol el. ⁹ Mèņ wacaxèn kèni angol aņo «Babel», mène ngèņ «Ambèle». Gayikwa Axwèn Kaxanu na wèl ko eyeyan ebat ed ebax dek ebar el. Yatijo šapèreli kèbi bela ßèn do yècar kèni ebar el dek.

End ßèrandèwèra and Šem eņ

¹⁰ Mondako bax bandèwèra band Šem ßaņ. Šem ga sèk kèņo ßèniy kème, rëw kèņo Arèpakèšad ga xucak ßèniy ßèki elod ga hi bax ampumbuluýt aņ. ¹¹ And rëw kèņo Arèpakèšad aņ, Šem liya ko ßèniy okeme oco. Rëw kèbi ßète ßètošan do gër ßètoxari.

¹² Arèpakèšad ga sèk kèņo ßèniy ofèxw osas gër ßèņjo, rëw kèņo Šela. ¹³ And rëw kèņo Šela aņ, Arèpakèšad liya ko ßèniy okeme onax gër ßetas. Rëw kèbi ßète ßètošan do gër ßètoxari.

¹⁴ Šela ga sèk kèņo ßèniy ofèxw osas, rëw kèņo Eber. ¹⁵ And rëw kèņo Eber aņ, Šela liya ko ßèniy okeme onax gër ßetas. Rëw kèbi ßète ßètošan do gër ßètoxari.

¹⁶ Eber ga sèk kèņo ßèniy ofèxw osas gër ßènax, rëw kèņo Peleg. ¹⁷ And rëw kèņo Peleg aņ, Eber liya ko ßèniy okeme onax gër ofèxw osas. Rëw kèbi ßète ßètošan do gër ßètoxari.

¹⁸ Peleg ga sêk kęno bęniy ofęxw osas, ręw kęno Rehu. ¹⁹ And ręw kęno Rehu aņ, Peleg liya ko bęte bęniy okeme oki gę bęnjongębęnax. Ręw kębi bęte bętošan do gę bętoxari.

²⁰ Rehu ga sêk kęno bęniy ofęxw osas gę bęki, ręw kęno Serug. ²¹ And ręw kęno Serug aņ, Rehu liya ko bęniy okeme oki gę bęnjongębęki. Ręw kębi bęte bętošan do gę bętoxari.

²² Serug ga sêk kęno bęniy ofęxw osas, ręw kęno Naxor. ²³ And ręw kęno Naxor aņ, Serug liya ko bęniy okeme oki. Ręw kębi bęte bętošan do gę bętoxari.

²⁴ Naxor ga sêk kęno bęniy alapem gę bęnjongębęnax, ręw kęno Terax. ²⁵ And ręw kęno Terax aņ, Naxor liya ko bęniy kęme gę epęxw gę bęnjongębęnax. Ręw kębi bęte bętošan do gę bętoxari.

²⁶ Terax ga sêk kęno bęniy ofęxw ocongoxi, ręw kębi bętošan bętas: Abęram, gę Naxor, do gę Xaraņ.

²⁷ Mondako bax bądęwęra band Terax baņ. Terax, ręw kębi bętošan bętas: Abęram, gę Naxor do gę Xaraņ, ar ręw kęno Lot an. ²⁸ Ata Xaraņ šęsët ko gę sęm Terax, fęn gęr Ur, gęr ebar ed Bękalęde, gęr ed ręw kęno. ²⁹ Abęram do gę Naxor yęr kęni. Asoxari ar Abęram an kęno wáčęnd Sarayi, do ar Naxor an, Milęka, abiw ar Xaraņ, sęm ir Milęka do gę Yisęka.

³⁰ Sarayi axo gi bana gę obaș. Asoxari aboroxok ebaxo. ³¹ Akey amat, Terax faņ ko gęr emęk edexęm exo dęfa. Węlali kębi: asęniw Abęram, gę Lot, asęniw ar Xaraņ an, do gę abiw ar eņęr Sarayi, alındaw ar Abęram an. Bęn đek xani bax na gęr ebar ed Ur ir Bękalęde, do ye kęni ond gęr ebar ed Kanahaņ oņ. Ata ga fiat kęni gęr Xaraņ, lęg kęni na. ³² Terax ga sêk kęno bęniy okeme oki gę bęnjo gęr angol and Xaraņ, šęs ko.

12

End Abęram eņ

¹ Akey amat, Axwęn Kaxanu fel kęno Abęram: «Canęl ebar edey el, ebar ed gęr ed ręw kęni el. Tebęlębi bęr ekun ed sorix bęn, do yel gęr ebar ed kęmi wásin. ² Węno ki ri ar gę obaș or kę ręwęr bulunda isęm. Węno ki yęl obetak ol, węno ki ri ey gi angwęlik. Do pab gę węj kęni beta bęranjęm. ³ Ayęl kęmęni yana męni yęlęnd obetak ol, bęr ki yęl obetak bęn. Do axare kęmęni yana męni karend bęr ki xare bęn. Oxun or gęr ebar oņ đek kę beta pab gę węj.»

⁴ Mondako ręfa baxo Abęram, ang fel baņo Axwęn Kaxanu ak, do Lot sęfa kęno. Amęd aņo, Abęram anęka sęk baņo bęniy ofęxw ocongoxi gę bęnjo, and šan ko angol and Xaraņ aņ. ⁵ Abęram węlali kębi alındaw Sarayi, gę Lot, asęniw ar abinęm, gę bęla bęr ekun edexęm bęr yęc babi na gęr Xaraņ bęn, do gę đek bębęr šotęra baxo na bęn. Ata fiat kęni gęr ebar ed Kanahaņ. ⁶ And fiat kęni gęr ebar ed Kanahaņ, Abęram ye ko cangęt ebar elo, xali gęr Sišem, gęr bananga band More. Amęd aņo, bęrandęwęra and Kanahaņ bęn lęgęra bax gęr ebar elo.

⁷ Axwęn Kaxanu ga šanayaxęn kęno Abęram, re ko: «Awęl nde, ebar elo ro kęmęni yęl bęrandęwęra andey bęn.» Ata Abęram ri ko angęb and eņo calexęnęnd Axwęn Kaxanu, na gęr ed šanayaxęn baņo. ⁸ Ga xucak eņo, Abęram ga xani ko na, ręfa ko gęr etęnd ed apęn-eňan ed angol and Bet-El*. Ata rix ko baner bądexęm baņ męręxand: angol and Bet-el aņ, acęla-eňan, do gę and Ayi aņ, apęn-eňan. Ga ri ko bęte na angęb and eņo calexęnęnd Axwęn Kaxanu aņ, šalera kęno. ⁹ Ga nękanak, Abęram fakęt ko oņe oņ, akwęndaya gę akwęndaya, gand ladawe ir Negeb.

End Abęram gęr ebar ed Misęra eņ

¹⁰ Ata fiatguk eņo na gęr ebar ed Kanahaņ. Abęram ręfa ko gęđ gęr ebar ed Misęra, exo nępax ang aliyer fo, gayik eņo eņ mokuma xuma bax gęr ebar ed Kanahaņ. ¹¹ Dam eni ņat gęr ebar ed Misęra, Abęram fel kęno alındaw Sarayi: «Węj asoxari ayekax hi kęy. ¹² And kęni wat Bęmisęra aņ, ata kęni nang męne asoxari aram hi kęy. Ata ene đaw, do węj eni teb. ¹³ Kęla deydı męne abaņe fo hi kęy, ene męlayaxęn šenene, do me pexaxęn nę endey.»

¹⁴ And fiat kęni gęr Misęra aņ, Bęmisęra bęn wat kęni męne asoxari an mbaņ đęņ ye ko. ¹⁵ Bęlęngw bęr ex ler gęr Farawoņ† bęn ga wat kęno bęn bęte asoxari an, kęno sękwęxęnd gęr Farawoņ. Ata węla kęno asoxari an gęr Farawoņ. ¹⁶ Emun end Misęra eņ likinaxęn kęno mbaņ Abęram nę end asoxari eņ. Yęlęra kęno: opey, gę obeci, gę oxey, gę opali onęm do gę ocan, gę ogelemba, gę okađęp otošan do gę okađęp otaxari.

* **12:8** 12.8 Owáč olo wáčayak «Aciw and Kaxanu» gę eyeyan ed Bęšęwif el † **12:15** 12.15 Owáč olo, or emun end gęr ebar ed Misęra ol ebax.

¹⁷ Barikan Axwën Kaxanu lapan këbi ošëxwëra osëm Farawoņ do gë bër ekun edexëm bën nê end Sarayı, asoxari ar Abëram an. ¹⁸ Ata Farawoņ ga wac këņo Abëram, re ko: «Ineŵa rixën këye endey eņo? Ineŵa bayik aye pel ex na mëne asoxari arey exo? ¹⁹ Ineŵa felaxën këye: “Abaŵe ex!” Nêkođ gako ga ŷandi baxe mo ñër! Awa gërëgako, nêkodo asoxari arey an, kanalo en ye!»

²⁰ Farawoņ ga felëra këbi bela bërëxëm bën, laņëta kënëbi Abëram, gë asoxari arexëm an, do gë đek bebër yëlëra baņo bën.

13

¹ Ga xucak eņo, Abëram gë alindaŵ xani këni gëđ gër ebar ed Misëra, bën do gë đek bebër xwën bani bën, ñaka këni gër ladawe ir Negeb. Lot bafi sêfërand.

End acapëra and Abëraxam gë Lot eņ

² Abëram, ar gë napul hi baxo. Mbaņ šotëra baxo: oyel oranjëm, gë kofı, do gë kaņe. ³ Ata Abëram ko ñakand ed hi bax ñakwëndaya ñandexëm el, elod gër ladawe ir Negeb, xali gër Bet-El, gër ed ri baxo ñaner, fëco Bet-El, fëco Ayi. ⁴ Ga sêkëx ko angëb and ri baxo aņ, Abëram šale këņo Axwën Kaxanu.

⁵ Lot, mëņ ar baņo sêfarand Abëram an, ašotëra šotëra baxo bëtë: opeŷ, gë obeci, do gë oxeı. Gë ñaner ñandexëm pit ebaxo. ⁶ Na gër ed lëg bani Abëram gë Lot, mërey ebax gayik mbaņ ŷëmb bani oyel orebën ol. Ax mënd bana eni bayi nê erebat. ⁷ Bëtë bërändëwëra and Kanahaņ do gë and Perisi bën ebax bëraketa andebën bën. Ata akey amat, bëxadac bër oyel or Abëram bën sakër këbi gë bër oyel or Lot bën. ⁸ Ata Abëram fel këņo Lot: «Axara xara këmi, wëno gë wëj, kërëbo takër na. Bëtë bëxadac bër oyel oram bën, gë bër oyel orey bën, kërëbi takër na! Gayik ñıyı bër ekun ebat hi ke! ⁹ Nêkođ ebar el, calal gand ed këy ye, këla capëre. Angëmëne gand šame ye këy, wëno me ye gand liŵ. Angëmëne gand liŵ ye këy, wëno me ye gand šame.»

¹⁰ Lot ga nêkonara ko, wat ko đek ebar ed ler gër yeŷ ir Yurëdeņ el, ang ed këni xošand fo. Mondako bax ebar elo, xali yatir bëlën ko Axwën Kaxanu ñangol ñand Sodom do gë Gomor baņ. Ang andëda and Axwën Kaxanu fo, ang ebar ed Misëra fo bax, xali gër ingol ind Tësowar. ¹¹ Ata Lot sana ko đek ebar ed ler gër yeŷ ir Yurëdeņ el, rëfa ko kwël apën-eñan. Mondako šapër bani Abëram gë Lot. ¹² Abëram bayi ko gër ed hi bani, na gër ebar ed Kanahaņ. Lot lëgëx ko gër ñangol ñand ler gër yeŷ ir Yurëdeņ. Rix ko ñaner ñandexëm ñaņ nêš gër Sodom. ¹³ Xarak, Bësodom bën, mbaņ sëmba bani, do mbaņ bano wënanënd Axwën Kaxanu.

¹⁴ Akey amat, Axwën Kaxanu fel këņo Abëram, and šapër këni gë Lot aņ: «Këla, nêkonaral elod na gër ed hi këy, gand ambëņg, gand ambëtëb, gand apën-eñan do gand acëla-eñan. ¹⁵ Đek ebar ed këy watënd elo, wëno yeŷ këņun en kwën din ir din, wëj do gë obaš orey ol. ¹⁶ Ašënan këmëni šënanëđ obaš orey ol xali eni nëmb ang ošeņi fo. Angëmëne afën këni fënënd ošeņi oņ, afën kënëbi ŷana enëbi pënënd bëtë obaš orey ol. ¹⁷ Bëtarayind ebar elo ang šakëk ak, do ang ŷangëk ak, ayël këmi yël.» ¹⁸ Abëram ga rëfali ko ñaner ñandexëm ñaņ, ye ko lëgëx ko gër bananga ñand Mamëre, ler gër Ebëroņ. Ata rix ko angëb eņo calexënëđ Axwën Kaxanu.

14

End Abëram do gë Melëkisedek eņ

¹ Baniı ñaņo, wun bani: Amërafel gër Šinehar, Arëyok gër Elasar, Këdorëlawomer gër Elam, do Tidal gër Goyim. ² Bemun beņo ñar bax enëbi mereli Bera, emun end gër Sodom eņ, gë Birëša, emun end gër Gomor eņ, gë Šinehab, emun end gër Adëma eņ, gë Semeber, emun end gër Tësoboyim eņ, do gë emun end gër Bela, ir bani wacënd bëtë, Tësowar eņ. ³ Bemun beņo đek ñar bafi ocorođa odebën ok gër eden ed Sidim, gër ed bëtëk doru anjer and gë ongal aņ. ⁴ Këdorëlawomer wëña bafi bemun beņo elod bëniı epëxw gë bëki. Barikan gë iniı epëxw gë itasën iņ, ñëp këni mbëña iņo. ⁵ Ata gë iniı epëxw gë inaxën iņ, Këdorëlawomer do gë bemun bend ñar bafi eno ñaņëta gër emer beņ, xor kënëbi bërändëwëra and Rafa bën gër Ašëtarot-Karënayim, gë bërändëwëra and Susi bër gër Xam bën, gë bërändëwëra and Emi bën, do gë bër gër angëni and gër Kiriyatayim bën. ⁶ Xor kënëbi bëtë bërändëwëra and Hor bën, gër etënd edebën, gër Seyir. Šëf kënëbi xali gër etënd ed gër Paraņ, ler gër ladawe. ⁷ Ata këni ñakand ond gër Eyin-Mišëpat oņ, gër ed këni wacënd bëtë Kadeš. Fën xorëx banëbi bërändëwëra and Amalek bën, đek ebar edebën el, do gë bërändëwëra and Amor bër lëg bax gër Xatësatësoņ-Tamar bën. ⁸ Ata bemun bend gër Sodom, gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim beņ, do gë emun end gër Bela eņ, mëne ngëj Tësowar, ñarër

këni eni meraxën gë bën gër efen ed Sidim. ⁹ Gë Këdorëlawomer, emun end Elam en, gë Tidal, emun end Goyim en, gë Amërafel, emun end Šinehar en, do gë Ariyok, emun end Elasar en bani wërënd. Bemun bënjo bax wërënd gë bemun benax. ¹⁰ Na gër efen ed Sidim elo, mbanj yëmb bax bambëxw band gë eƒaka ed petërol banj. And bani hërënd aņ, emun end Sodom, do gë end Gomor en wëc këni polo. Ata bemun beçëxe beņ hër këni end etënd en. ¹¹ Bër xor babi bën wëc këni dek napul ir hi bax gër Sodom do gër Gomor in. Ga lëfınara këni gë dek šëlafana irebën ak, kwël ye këni. ¹² Asërali sërali bano bête Lot, asëniw ar abinëm ar Abëram an, ga lëg baxo cëņ gër Sodom. Ga boki këno gë bacota bandexëm ak, kwël ye këni.

¹³ Ata ala abat ga šana këbi, hër ko felëx këņo Abëram, ar enëņ end Eber an. Amëd aņo lëg baxo Abëram ler gër bananga band Mamëre, arandëwëra and Amor an. Bobinëm borexëm ebani Ešëkol do gë Aner, odawo od Abëram ok. ¹⁴ Abëram sam ga wël ko mène Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, asëra sëra këno, sana këbi gër okadëp odexëm ocambenjar okeme otas gë epëxw gë ocongotas, od rëw kënebi gër ekun edexëm. Ga yëlëra këbi oýënga or emer oņ, sëf kënebi bemun bend wëlali bano Lot beņ, xali gër ebar ed Dan. ¹⁵ Ata Abëram šetëndër këbi bër laņëta bano gër emer bën, benga benga, enëbi n#wëlënaçën gëmëd bemun bend banëbi sëfënd beņ. Ata ga xor kënebi bemun beņo, wayëra kënebi xali gër Xoba, angol and ex ambëņ and Damas aņ. ¹⁶ Ata Abëram bakaliw ko dek napul ir xanaw baxo in. Bakaliw këņo bête Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, gë bacota bandexëm ak, gë bësöxari bën do gë bela bësëxe bër sërara banëbi bën.

¹⁷ Ata emun end Sodom enj xaca këņo Abëram, and baxo bakawënd ga xorëgu këbi Këdorëlawomer do gë bemun bend bar babi gër emer, gër efen ed Šafe beņ. Efen elo bani wacënd bête, efen ed emun. ¹⁸ Melëkisedek, emun end Salem en, xacali këņo Abëram, bamburu do gë ngoy. Melëkisedek ijo, ašadaxan ar Kaxanu, mëņ Ar ex Yaņ an, hi baxo. ¹⁹ Ata Melëkisedek ga këņo šalen Abëram ko rend:

«Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an,
mëņ ar rik orën do gë ebar an,
yëlëleņo Abëram obetak ol.

²⁰ Aye ri ko Kaxanu, mëņ ar ex Yaņ an,
mëņ ar xorën ki bërangoýëra andey an!»

Ata Abëram yëlëra këņo Melëkisedek, epëxw kala ed dek er xanagu baxo el.

²¹ Emun end Sodom enj fel këņo Abëram: «Mašëguye bela bën, do bayilexi bešër xanaragu këy bën.» ²² Abëram yaka këņo emun end Sodom enj: «Ataxan andam aņ yën këme exo wat Axwën Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an, mëņ ar rik orën do gë ebar an. ²³ Wëno ýoweý axe bayi na de. Ado ingux ind aped dëņ axe bayi na këdi këy ýana ey dend: «Wëno yëlëra këņo Abëram hixën ko ar gë napul!» ²⁴ Wëno ýoweý axe bayi na. Er ke bayi wayët er këni yamb ocambenjar odam in, do gë er këbi bayi odawo odam in: Aner, gë Ešëkol do gë Mamëre. Bën cëņ bayilebi ma indebën in.»

15

End eter ed Kaxanu do gë Abëram enj

¹ Ga xucak eņo, Axwën Kaxanu ga këņo felëra Abëram në lakeli re ko: «Kërey yëdara na Abëram! Wëno ex angwak andey aņ, epupa ed këmi fupa el mbanj rafëk.» ² Yaka këņo Abëram: «Axwën Kaxanu, ine ngwa këye yël? Itox amo dëw ex na gër anıyan andam. Do Eliyeser iš Damas kë bëteli ekun edam el.» ³ Re ko bête Abëram: «Andëwëra aye yël ex na. Ar rëw këno bësëxe gër iciw indam fo kë bëteli ekun edam el.» ⁴ Ata re ko gašëxe Axwën Kaxanu: «Ax gi ex na mëņ kë bëteli ekun edey el. Barikan ar ex ošat orey dëņ kë bëteli.» ⁵ Ata Axwën Kaxanu ga wëla këņo Abëram fac, re ko: «Këla, keņal orën ol ey pënaçën ował oņ, angëmëne axor xor këy.» Re ko bête: «Mondako këni yëmb bërändëwëra andey bën.» ⁶ Abëram xwëta ko eyeyan ed Axwën Kaxanu el. Ata Axwën Kaxanu xwët këņo Abëram ar šenene.

⁷ Re ko bête: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar nęcëtëgu ki gër Ur, ebar ed Bëkalëde an, mi yëlaxënëti oxwën or ebar elo ro ol.» ⁸ Ata wëka ko Abëram: «Axwën Kaxanu, gë ine këme nangaxën mëne axwën këme xwën ebar elo?» ⁹ Yaka këņo: «[Jašënële šadaxa šambana ir ixey ir bëniy bëtäs, gë emeci end bëniy bëtäs, gë xondo ir bëniy bëtäs, do gë olëxwëte oxi: ebat ebapuý, elo ekwëlëxwël.» ¹⁰ Ata Abëram fiaš këbi dek owaćar olo. Šaxëra këbi end ex kala mërëxand, do xwët ko obešët oki ok ler ler. Barikan aři cax bana olëxwëte ol. ¹¹ Ata oyafe ol kënebi lapaxënënd owaćar or fiaš babi ol. Barikan Abëram këbi wayërand.

¹² Ga kē šēla eñan eṅ, Abëram raš kēṅo lēb. Anjiȳ atēm do gē acamedān xul kēṅo. ¹³ Axwēn Kaxanu, fel kēṅo Abëram: «Nangēl mēne bërändëwëra andey bēn aye kēni ye eni nēpax ang bēliyer fo nē ebar ed kēnēbi wēñax. Bër lēgēk gēr ebar elo bēn enēbi di okadēp odebēn do enēbi torolira xali ex nēka bēniy okeme onax. ¹⁴ Barikan anēp kēmēni nēpēd enēṅ end bër kēbi wēñad eṅ, and kēmēni nēcēt aṅ, do bēn eni mēlali napul isēm. ¹⁵ Do wēj anēka kēy šēs ecēs ejekax do eni mēxwēta, xarak gē onēnga fo xar kēy. ¹⁶ Awa ejiw̄ ekēnukēnu bēn kē bakawēd ro gēr ebar elo. Gayikwa amēd aṅo, bërändëwëra and Amor bēn anēka kēbi bēro edi ed bētēmbak el.»

¹⁷ And šēlak eñan aṅ, wur in šamēdanēk xali xurik. Hatēguk angodux and gē okwēcēn, do ang enjeb fo, xucak mērēxand ir oṽacar or šaxëra babi Abëram ol. ¹⁸ Ata Axwēn Kaxanu, yatijo yata baṅo eter el Abëram. Fel kēṅo: «Ebar elo ro, wēno yēl kēbi bërändëwëra andey bēn. Añangēyang irexēm in yānak elod gēr yēb ir gēr ebar ed Misëra, do yek xali gēr yēb isēm ir kēni wācēnd Eferat in. ¹⁹ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändëwëra and Kayēni, xali gēr ed bërändëwëra band Keni, do gē Kadēmoni. ²⁰ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändëwëra and Het, xali gēr ed bërändëwëra and Perisi, xali gēr ed bërändëwëra and Rafa. ²¹ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändëwëra and Amor, xali gēr ed bërändëwëra and Kanahaṅ, xali gēr ed bërändëwëra band Girēgaš do gē Yebus.»

16

End andëwa and Isēmayēl eṅ

¹ Sarayi, alindaṽ ar Abëram an, itox aṅo dēwēn bana. Barikan xadēp isoxari iḅ Misëra šot baṅo na, do bano wācēnd Agar. ² Ata Sarayi fel kēṅo icēn indexēm in Abëram: «Gayikako Axwēn Kaxanu ri ke ar gē bētōx kēm, nēkodō xadēp isoxari iram in. Axara xara kēmi b̄arindēn angaw̄ amat gē xadēp isoxari iram in. Bamat paḅ gē mēṅ kēmo šot itošan.» Ata Abëram wā ko end fel baṅo Sarayi eṅ. ³ Abëram anēka lēg baxo bēniy epēxw na gēr ebar ed Kanahaṅ and wēd kēṅo Sarayi Agar, xadēp isoxari iḅ Misëra irexēm in, do yērēndēr kēbi gē Abëram, icēn indexēm in. ⁴ Ata Abëram b̄ar kēni angaw̄ amat gē Agar. Agar hi ko gē acēl. And wat ko mēne gē acēl hi ko aṅ, kēṅo yafēnd Sarayi, axwēn arexēm an. ⁵ Ata Sarayi fel kēṅo Abëram: «Eṅo amena andey ex! Wēno dēṅ yērēndēr kēṅun wēj gē xadēp isoxari iram in. Barikan anēka ke yafēnd elod ga nang ko mēne gē acēl hi ko. Awa Axwēn Kaxanu kēbo xiti wēno gē wēj!» ⁶ Abëram yaka kēṅo Sarayi: «Xadēp isoxari irey ga hi ko wa, gēr otaxan oday exo. Dilo ang ki yāndi ak.» Ata Sarayi yāna ko kēṅo rixērand xali Agar hēr ko eṅo canaxēn.

⁷ Meleka ir Axwēn Kaxanu in sēk kēṅo Agar gēr ladawe, ler gēr andu and hik gēr fēña ir Šur. ⁸ Wēka kēṅo: «Agar, xadēp isoxari ir Sarayi in, feye wa xaniw kēy, do feye wa kēy yend?» Yaka ko Agar: «Ahērēgu hērēgu kēmo mo canaxēn Sarayi, axwēn aram an.» ⁹ Meleka ir Axwēn Kaxanu in re ko: «Bakal gēr axwēn isoxari arey, do fuṅal ang ki rixëra yo.» ¹⁰ Meleka ir Axwēn Kaxanu in re ko bēte: «Bërändëwëra andey bēn mban̄ kēmēni šēnan. Ala ax ḅana na exo korēnd eḅi pēn, gayik mocēna kēni šēna.» ¹¹ Baš ko bēte meleka ir Axwēn Kaxanu in:

«Nēkod̄ ga šot kēy acēl aṅ,
itošan kēyo rēw do yēlido oṽac or Isēmayel, (Kaxanu awēl ko wēlënd).
Gayikwa Axwēn Kaxanu awēl wēl ko
oniw̄ orey ol gēr ocēmu oday.

¹² Ar kēyo rēw aṅo er ko hi ang fali iḅapuṽ fo,
bela dek kēbi yāna eḅi merelind,
bēte bela dek kēṅo yāna eṅo merelind;
gabāt ko yāna exo dīyand, ed timērīṅ el.»

¹³ Ata Agar wāc kēṅo Axwēn Kaxanu, mēṅ ar yeyaneli baṅo an: «Wēj ex El Royi», mēne ngēṅ, «Kaxanu, mēṅ ar ke watēnd an.» Gayikwa are baxo rend: «Awat nde ngwa wat kēmo ar wat ke an?» ¹⁴ Ata mēṅ kēni wācaxēnēnd andu aṅo: «Andu and Laxahi Royi», mēne ngēṅ «Abēngw ar ke watēnd an». Andu aṅo hik fēco Kadeš, fēco Bered. ¹⁵ Agar ga baka ko gēr iciw̄ ind Abëram, rēwēn kēṅo itošan. Abëram wāc kēṅo Isēmayel, itošan ind rēwēn kēṅo Agar in. ¹⁶ Abëram anēka sēk baṅo bēniy ofēxw ocongosas gē bēnjongimat, and rēw kēṅo Agar Isēmayel aṅ.

17

End enēngwēt ed omac eṅ

¹ Amëd aņo, Abëram anëka sëk baņo bëniy ofëxw ocongonax gë bënjongëbëanax. Axwën Kaxanu šanaxën këņo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar fangak an. Diyayind ogës odam ang ke nënganënd ak, do gil ar däl. ² Wëno yata ki eter el. Wëno ki yël obaš oranjëm.» ³ Ata Abëram lapaya ko mopoxi, eyiŷ el njš gër ebar. Re ko bëte Kaxanu: ⁴ «Endam eņ cëņ, eter ed yata këmi el ex: wëj ey gi sëm ir bënëņg bend bela bëranjëm. ⁵ Oŵac orey ol ax bo na Abëram. Abëraxam këni ŷana eni macënd, gayikwa wëno yata ki ey gi sëm ir bënëņg bendanjëm. ⁶ Obaš or këyëbi rëw ol mbaņ këni ŷëmb. Wëno ki šënan bënëņg bënëņg, do bëmun kë šanaya na gër andëwëra andey. ⁷ Wëno yata këņun eter el, wëj do gë dëk banjex band bërandëwëra andey baņ. Eter elo ed din ir din kë hi. Mondako këme hi wëno Kaxanu, ar xwën këņun wëj do gë bërandëwëra andey an. ⁸ Ayël këmun yël wëj do gë bërandëwëra andey bën oxwën or ebar ed gër ed ŷëpa kën ang bëliyer fo ol. Oxwën or din ir din yël këmun dëk ebar ed Kanahaņ el, ene nangaxën mëne wëno ex Kaxanu, wëno ar xwën këņun an.»

⁹ Kaxanu fel këņo bëte Abëraxam: «Wëj dëkayal aye eter ed yata këmun wëj do gë dëk bërandëwëra andey el, ang këni bëtëraw banjex banjex ak. ¹⁰ Mondako kë hi eter ed yata këmun wëj do gë bërandëwëra andey el: itošan ind ex yo eno kacënd axac. ¹¹ Oxac ol kë hi nangane me ir eter ed yata këmun in. ¹² Lëmëta ir këno rëw yo, kacino and këno sëk baey banjogëbatas aņ. Mondako kën ŷana en dind gë bërandëwëra andewën bën. Kacindënëbi bëte okadëp ok: hi këni od rëw kënëbi gër iciw nde, hi këni od yëc këyëbi gë kodï në bëliyer, gër bër ax gi ex na bër ekun edey nde. ¹³ Kacindëleno ar rëw këno yo gër iciw indey, do gë ar yëc këyo yo gë kodï irey an. Oxac ol kë hi gër bëman bendewën, nangane me ir eter ed din ir din ed yata këmun el. ¹⁴ Asošan axacërëx an, ar ano kac na an, kërexo baŷi na gër bulunda irewën gayik axo pëb ex na eter ed yata këmun el.»

¹⁵ Kaxanu fel këņo bëte Abëraxam: «End Sarayi, alindax eņ cëņ, tebël emac ed Sarayi el, macindo Sara. ¹⁶ Wëno ayël këmo yël obetak ol: mëņ ki rëwën itošan. Ayël këmo yël obetak ol, bënëņg bënëņg këbi rëw. Bëmun bend bënëņg bendanjëm kë šanaya na gër obaš orexëm.» ¹⁷ Ata Abëraxam lapaya ko mopoxi, eyiŷ el njš gër ebar. Ga këņo lëšëgën, ko rend: «Wëno ar sëk ke bëniy keme an nde mo dëw itox? Bëte Sara arëw nde ko rëw, ga sëk këņo ako bëniy ofëxw ocongonax?» ¹⁸ Ata Abëraxam fel këņo Kaxanu: «Wëno dëk er xara këmi in ex, exo daf Isëmayel, do eyo mëlaya!» ¹⁹ Barikan Kaxanu yaka këņo: «Ax gi na mondako, Sara, alindax, ki rëwën itošan, do macido Isak. Wëno këņo yata eter el, eter ed din ir din ed mëņ do gë bërandëwëra andexëm el. ²⁰ End Isëmayel eņ cëņ, awël wël këmi. Ayël këmo yël obetak ol, ašënan këmo šënan. Obaš or këbi rëw ol mbaņ këni ŷëmb. Arëw këbi rëw bëmun epëxw gë bëki, end ex kala, gë bulunda irexëm in. Axarëk ar enëņg etëm këmo ri. ²¹ Barikan eter ed yata këmi el, abayi kë baŷi gë Isak, ar këņo rëw Sara aniy and kë yowënd an, gë amëd and hi këne aņo dëņ.» ²² And ŷata ko er baņo felënd Abëraxam aņ, Kaxanu šëg ko kwël yaņ yaņ.

²³ Ga xucak eņo, Abëraxam bar këbi ašëniw Isëmayel, gë dëk bësošan bër ekun edexëm bën, gë dëk okadëp od rëw kënëbi gër iciw indexëm ok, do gë dëk od yëc këbi gë kodï irexëm ok. Yatijo fo xac banëbi ang fel baņo Kaxanu ak. ²⁴ Abëraxam anëka sëk baņo bëniy ofëxw ocongonax gë bënjongëbëanax and xac këno aņ. ²⁵ Ašëniw Isëmayel, anëka sëk baņo bëniy epëxw gë bëtas and xac këno aņ. ²⁶ Ata kwël yatijo fo xac banëbi Abëraxam do gë ašëniw Isëmayel. ²⁷ Bëte kwël yatijo fo xac banëbi andamat gë mëņ, dëk bësošan bër ekun edexëm bën: hi këni bër rëw kënëbi na, hi këni bër yëc këbi gë kodï në bëliyer.

18

End itox ind Sara eņ

¹ Akey amat, Axwën Kaxanu šanaxën këņo Abëraxam gër bananga band Mamëre. Abëraxam aŷëpa ŷëpa baxo gër ebët ed aner andexëm, ga kë yëka goyat. ² Ga rënëta ko, wat këbi bësošan bësas ga xwëša këni nacët ako gër lëngw irexëm. And wat këbi aņ, xaca këbi gë ongër fo elod gër ebët ed aner andexëm. Ga fed këni, Abëraxam foxi ko eyiŷ el njš gër ebar, ³ do re ko: «Axara xara këmi Axwën, angëmëne ar šenene xwët këye, këla kërey kuca na wa caparëxe gër iciw ind xadëp irey!» ⁴ Cëniyine tan mun dëmbënëgu təkër men oņ, en nebaraxën osapar oņ, do en teyëtaxën dila gër amol and atëx! ⁵ Cëniyine mun mëlanëgu eyamb yamb en kemaxën. Do gwëre ngwa en kuca fëna irewën in. Gayikwa ašapagu šapagu kën, gër iciw ind wëno ar ex xadëp irewën in.» Ata yaka këni: «Aŵa ŵa këmi, dil ang re këy ak.»

⁶ Ata Abëraxam ŷara ko gër aner, fel këņo Sara: «Awa maral tan ey nega pix ind bële in, bacariya batas, ey gëji bambeñe.» ⁷ Abëraxam mëņ gër wëra ko bëte gër oyel. Yëbëgu

këŋo engas, end bëtëk aye, do fëxwën këŋo xadëp íbat eno ñasaxën. Xadëp ijo wëla këŋo engas eŋo ñasëx do ebi bëkanëgu ýas eŋ bëliyer bën. ⁸ Abëraxam wëf ko bëte omër oñënëk, do gë ond xawëgu këni eced, wëlara ko dek gë ýas er engas end ñas bano eŋ, do rëdën këbi. Ata bayi ko mokwëša ler gër ed hi bani, dila gër amol and atëx and gër ed bani yambërand bëliyer.

⁹ Ata wëka këni: «Feye wa exo alindax Sara?» Yaka ko Abëraxam: «Lëf fën gër aner hi ko.» ¹⁰ Ata re ko bëte abat: «Abaka këme bakaw šana gër ndewën ro šana, ata gë dorogo dëŋ. Ata alindax Sara eŋo dëw itošan.» Xarak, Sara abaxët babi faxëtënd gër ebët ed aner and hi bax gër epoy ed Abëraxam.

¹¹ Amëd aŋo, Abëraxam do gë Sara mokar xar bani. Sara axo bo bana ga ko wat apacaŋ andexëm aŋ. ¹² Ata Sara këŋo lëšëgëñënd do ko rend gër emëkw edexëm fo: «Gërëgako anëka xar këme, oñandi nde ngwa bayi ke na? Ado axwën ar iciw indam an dëŋ, anëka xar ko.» ¹³ Ata Axwën Kaxanu wëka këŋo Abëraxam: «Inëwa ko lëšaxëñënd Sara, do ko rend: “Axor nde ngwa këme xor mo cot itox, wëno axarëk ajo?” ¹⁴ Ýey nde ex na er sëkwan ko Axwën Kaxanu? Gë aniy and kë yowënd aŋ, gë amëd and fënëta këme aŋ, abaka këme bakaw gër ndewën ro, do Sara ašot këŋo šot itošan.» ¹⁵ Ata Sara ga ko yax, ko rend: «Ame dëš ex na», gayikwa ayëdara yëdara baxo. Barikan Axwën Kaxanu re ko: «Dal ex, alëš lëš këy!»

End ecalen ed angol and Sodom eŋ

¹⁶ Bësošan bësas bën ga xani këni oñe oŋ, fab këni end angol and Sodom eŋ. Sëfër këni gë Abëraxam, ga këbi laŋëta. ¹⁷ Xarak, Axwën Kaxanu are re baxo: «Er këme ri in, amo con na Abëraxam. ¹⁸ Abëraxam axarëk ar enëŋ etëm, end gë ojaŋ otëm, ko hi. Paš gë mëŋ këni beta dek benëŋ bend gër ebar beŋ. ¹⁹ Gayikwa wëno yata këŋo ebi pelaxëñënd obaš orexëm ol, do gë dek bër ekun edexëm bën, eni diyand ed ang rek bapela bandam ak, and kë xuca bakey bandexëm baŋ. Asëyali këbi ýana ebi tëyalind edi ed end šenene el, do gë er ke ýandind in. Mondako këmo yëlañen Abëraxam er beya këmo in.» ²⁰ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Abëraxam, awël wël këme mëne Bëšodom bën do gë Bëgomor bën beñëñëxax betëm këni rind. ²¹ Wëno mëŋ këme šelaxëñënd me wat ba ang wël këme ak dëŋ nde ex. Hik dal nde, ax gi ex na dal nde, anang këme nang.»

²² Ata xuca këni bësoshan bëxi bën ond gër Sodom oŋ, barikan Axwën Kaxanu bayi ko na. Abëraxam xwëša ko gër lëngw irexëm. ²³ Abëraxam sëka këŋo, do re ko: «Enimin, abar nde këyëbi bar eyëbi nemin ar šenene an do gë awëndëran an? ²⁴ Bamat na fo exëni gër angol aŋo bela ofëxw oco bër šenene. Enimin, anemin nde këy nemin angol aŋo? Ayëbi tešan na nde në end bela bër šenene ofëxw oco bëjo? ²⁵ Ax mënd ex na ey di mondako: eyëbi bar enemi el, ar šenene an do gë awëndëran an. Ax mënd ex na ey di mondako! Wëj wa ga këbi xitind šenene dek ebar el, ay di na nde kiti ind šenene?» ²⁶ Yaka ko Axwën Kaxanu: «Angëmëne, asëk sëk këmëni gër Sodom bër šenene ofëxw oco, në end endeñen këmëni sebanaxën dek angol aŋ.»

²⁷ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, ayëxw yëxw këme mi yeyaneli wëno ar ex omak do gë eyëwën fo an. ²⁸ Bamat gër bër šenene ofëxw oco, bëco bayik ani gi ex na, anemin nde këy nemin dek angol aŋ?» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ame nemin na angol aŋ, angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw onax gë bëco.»

²⁹ Barikan Abëraxam, kwël dëŋ bayi baxo ga këŋo yeyaneli Axwën Kaxanu. Ata re ko bëte: «Bamat bër šenene ofëxw onax fo exëni.» Yaka këŋo: «Në end bër šenene ofëxw onax bëjo, ýoweý ame di na.» ³⁰ Re ko bëte Abëraxam: «Këla Axwën, kërey koý na, angëmëne ayeyan yeyan këme. Bamat bër šenene ofëxw osas fo exëni.» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ýoweý ame di na angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw osas.»

³¹ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, kwël dëŋ bayik ga këme yëxw mi yeyaneli... bamat bër šenene alapem këyëbi sëk.» Yaka ko: «Në end bër šenene alapem bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³² Abëraxam re ko bëte: «Këla Axwën, kërey koý na, angëmëne akëlebëd aŋo fo yeyan këme bëte: bamat bër šenene epëxw fo exëni.» Yaka ko: «Në end bër šenene epëxw bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³³ Ga ñata ko eyakar ed gë Abëraxam el, Axwën Kaxanu ye ko kwël. Ata Abëraxam baka ko gër ndeñen.

19

End enemin ed angol and Sodom eŋ

¹ Omeleka oki ok ñat këni genëka gër Sodom. Xarak Lot, gër ebët ed angol and Sodom ýëpa baxo. And wat këbi aŋ, xani ko, xaca këbi, do foxi ko eyiý el ñëš gër ebar. ² Ata re ko: «Faba bën axara xara këmun, capayin wa gër iciw ind wëno xadëp irewën in, eŋun keyëx. Nebarayin osapar oŋ, gwëre en kuca ecan mopëf gëbër.» Yaka këni bën:

«Ali, biyi fac kēbo xey gēr yangana ir angol.» ³ Barikan Lot ga nēyalira kēbi xali, xor kēbi, ata šapa kēni gēr iciw̄ indexēm. Rin kēbi ņambēran, wēkan kēbi ņamburu band gē lewir kēm, do yambēra kēni.

⁴ Ani đakira bana pere ga yēlētaw kēni bēr gēr angol and Sodom bēn. Bēsošan bēn xeta kēni jey iciw̄ ind Lot iņ, ga űanaw kēni ocambenjar ok, bētēgu kēni bēxarēk bēn. Fēxwēsēreģu kēni đek űulunda iņ, gē ar kē bāyi kēm ak. ⁵ Ga wac kēno Lot, wēka kēno: «Feye wa exēni bela bēr űatēguk genēka go gēr iciw̄ indey ro bēn? Nēcētēguyēbi mi đaki gē bēn!»

⁶ Ata Lot šan ko, fēraw ko ebēt el gand epoy edexēm. ⁷ Re ko: «Bēmaűe axara xara kēmun, kēren di na eñēñenax etēm eņo! ⁸ Nēkodēbi odēnaw̄ oki odam ok, bēsošan anēbi nang ex na. Bēn kēmun nēcētēnēli, do enēbi di ang kēņun nēngan ak. Bela bējo cēņ, űoweű kērenēbi di na, gayikako gēr amol and iciw̄ indam ro yow kēni.»

⁹ Barikan bēn yaka kēni: «Wēj pacanal!» Re kēni bēte: «Watino aliyer ar yowēk ocalaran gēr ndebi ro, ga űandi kēno ebo nēp! Gērēgako, biyi wēj kēmi nēmba mi di eñēñenax eņ nēmēc bēn!» Ga fim kēno Lot, wēl kēni eni gēbēra epēra el. ¹⁰ Ata omeleka ok sēraw kēno Lot, lasēx kēno lēf gēr iciw̄, do kwēl fēra kēni ebēt el. ¹¹ Bēsošan bēr ebax gēr ebēt ed iciw̄ bēn cēņ, lapan kēnēbi ošiw̄. Ga űana kēnēbi ocambenjar ok, šiwēn kēnēbi xali gē bēxarēk ak. Añēmarbēra fo bani űēmarērand, bari abani wat na ebēt el.

¹² Omeleka ok fel kēno Lot: «Bela bēr ekun edey nde exēna gēr angol? Hi kēni bēr űēr kēbi odēnaw̄ oday nde, hi kēni bosēñix nde, hi kēni bobix nde, hi kēni bērey nde, nēcētēlēbi, eyēbi űawētali angol aņ. ¹³ Biyi mi nemin angol aņo ro yowaxēnēgu kēmi. Gayikwa Axwēn Kaxanu awēl wēl ko mēne bela bēr lēgēk ro bēn beñēñenax bētēm kēni rind. Mēņ lawēnaxēnēgu kēbo mi nemin angol aņo ro.» ¹⁴ Ata Lot šan ko ebi pelēra bēr űēr babi odēnaw̄ odexēm bēn, gē bēr nēm babi odēnaw̄ odexēm od bāyi bax ok: «Marayin en can angol aņo ro, gayikwa Axwēn Kaxanu anemin ko nemin.» Barikan boűaraw yēla kēni anēxi kēbi nēxind.

¹⁵ And űatēguk oxeya aņ, omeleka ok ga kēno nēyalı Lot, kēni rend: «Wēj kanil ey ye, medēlo alindax do gē odēnaw̄ oki od ex ro ok, kēdi kēņun wēlali amena and angol aņ.» ¹⁶ Barikan Lot ko fērērand. Ata sēra kēnēbi đēp gēr bataxan, mēņ, gē alindaw̄, do gē odēnaw̄ oki odexēm ok, las kēnēbi xali šan kēni angol aņ. Gayikwa Axwēn Kaxanu aűandi űandi baņo ebi pexēn.

¹⁷ And nēcēt kēnēbi angol aņ, omeleka ok re kēni: «Awa ala kala gērēlexo exo pexēnaxēn gaf irexēm in. Ax gi ex na monēkona, do ax gi ex na mokwēša đek anen aņ. Gērın xali gēr etēnd, en pexaxēn kēdi kēņun buša.» ¹⁸ Ata re ko Lot: «E Axwēn, axara xara kēmi! ¹⁹ Axara xara kēmi Axwēn, wēno xadēp irey iņ, ga xaűēnan ki ako biyi xali yēl kēyēbo oyekax or mi pexaxēn ol, ami kor na mi űat xali gēr etēnd elo, tēb kēbo fēnga etēm eņ do mi cēs. ²⁰ Kēla nēkoda angol aņo đam ro fo ex, bēte atil fo ex. Axor kēmi xor mi űat, mi pexaxēn. Ax bax na nde angol aņo?» ²¹ Ata yaka ko meleka iņ: «Awa aűa űa kēme mun yēl bēte oyekax olo. Angol and xara kēye aņo, ame nemin na. ²² Awa marayin, gērın xali fēn. Gayikwa űoweű ame kor na me di xali en űat.» Mēņ wacaxēn kēni angol aņo «Tēsowar», mēne nēņ «Atil». ²³ Ga kē fēn eñan eņ, bani űatēnd Lot bēn gēr Tēsowar.

²⁴ Ata Axwēn Kaxanu wēlaw ko mungu ind fētēk xodux do sēbandēra kēbi elod gēr orēn bāngol band Sodom do gē Gomor bāņ. ²⁵ Bēlēn ko bāngol bāņo gē đek ebar elo ak, gē đek bela bēr lēg bax gēr bāngol bāņo ak, do gē bēbēr lēgēra bax gēr ebar elo ak. ²⁶ Asoxari ar Lot an, ga nēkona ko, nēngwēta ko atox and ongal.

²⁷ Abēraxam ga xani ko mopēđ gēbēr, ye ko gēr ed xwēša bani gē Axwēn Kaxanu. ²⁸ Nēkona ko gand Sodom do gē Gomor, gand ed ex đek ebar elo. Wat ko gand angēni bokwēcēn boņ ang bond apuű and kē űegēnd fo. ²⁹ And baxo neminēnd bāngol band ebar elo bāņ, Axwēn Kaxanu xwita ko er xara bāņ Abēraxam iņ: racēt kēņo Lot gēr etēm end lapan babi bēr gēr bāngol band gēr ed lēg baxo Lot bēn.

End Lot do gē odēnaw̄ odexēm eņ

³⁰ Lot ga yēda ko exo đēg gēr angol and Tēsowar, ye ko űafēx kēni gē odēnaw̄ odexēm ok gēr etēnd, lēf nē akel. ³¹ Ata endēnaw̄ ekarēk eņ fel kēņo emeja eņ: «Faba irebi anēka xar ko, do asošan ar kēbo űēr ang rēpēk ak, axo gi ex na ro gēr ebar ed hi kēne. ³² Yow eņo yēle ngoy iņ faba irebi, xali eņo űaw̄. Do đakinde gē mēņ ebo cotēnaxēn bētōx, ex bāyixēn andēwēra andexēm aņ.» ³³ Ata genēka, yēl kēno ngoy iņ sēm irebēn xali űaw kēņo. Endēnaw̄ ekarēk eņ laki kēni gē sēm irexēm. Bari mēņ űoweű axo wata bana: axo nang bana nand laki kēni gē endēnaw̄ ekarēk na, bēte axo nang bana nand xani ko endēnaw̄ na. ³⁴ Nē ecan ijo, endēnaw̄ ekarēk eņ fel kēņo emeja eņ: «Ganēka gēmēđ gē

wëno laki këmi gë faba. Yëlëjoye bëte ngoy iŋ exo ceb xali eŋo ñaw doro bëte. Do gë wëj kën laki eŋo cotënaŋëne andëwëra». ³⁵ Ata genëka ijo bëte, yël këno ngoy iŋ sëm irebën, xali ýaw këŋo. Endënaŋ emeja eŋ ye ko laki këni gë mëŋ. Bari mëŋ ýoweý axo wata bana: axo nang bana nand laki këni na, bëte axo nang bana nand xani ko endënaŋ na.

³⁶ Odënaŋ oki od Lot ok, mondako šot bani bacël gë sëm irebën. ³⁷ Endënaŋ ekarëk eŋ rëw këŋo itošan wac këŋo Mohab: mëŋ ex axarëk ar bërandëwëra and Mohab an xali doro. ³⁸ Endënaŋ emeja eŋ rëw këŋo bëte itošan. Wac këŋo Ben-Ami, mëne ngëŋ «Asëniŋ ar bulunda iram»: mëŋ ex, axarëk ar bërandëwëra and Amoŋ an xali doro.

20

End Abëraxam do gë Abimelek eŋ

¹ Ata Abëraxam ga xani ko na, rëfa ko gand ladawe ir Negeb. Lëgëx këni fëco Kadeš, fëco Šur. Ga nëkanak, ye ko bëte oliyer gër ebar ed Gerar. ² End Sara, asoxari arexëm eŋ, Abëraxam mondako felëx babi: «Abaýe ex.» Ata Abimelek, emun end gër Gerar eŋ, re ko eno mëlan Sara. ³ Barikan Kaxanu ga yow ko gëmëcf në lakeli gër Abimelek, re ko: «Awa wëj ašës këy šës në end asoxari ar wëlaw këyo ajo, gayikwa gë icën exo.» ⁴ Ani tëkar bana pere Abimelek do gë asoxari ajo. Abimelek re ko: «Axwën, wëno gë bulunda iram in, ami mendëra ex na. Alaw nde këyo law mondako dëŋ ar šenene an? ⁵ Mëŋ Abëraxam dëŋ ga fel ke wa: “Abaýe ex.” Asoxari an re ko mëŋ bëte: “Abaýe ex.” Gë emëkw epešax wëlaw këmo, do eñëŋënaŋ ame di ex na.» ⁶ Ata Kaxanu yaka këŋo gër lakeli: «Wëno bëte anang nang këme mëne gë emëkw epešax wëlaw këyo. Wëno wa sëra ki mëŋ bayik aye menan ex na. Ami teb ex na eyo tëka asoxari ajo. ⁷ Mëŋ ex gërëgako, medëlo asoxari ajo eyo maš icën indexëm iŋ. Mëŋ alawënel aram hi ko. Ašalen ki šalen ey bayixën ga këy liyand. And kën šës ex de wëj do gë dek ekun edey el, angëmëne ayo maš ex na asoxari an, icën indexëm iŋ.»

⁸ Abimelek xani na mopëcf gëbër. Wac këbi dek bëlëngw bër gër owun orexëm bën, do sëfëtan këbi dek endey eŋo. Ata yëdara këni mbaŋ. ⁹ Abimelek wac këŋo Abëraxam do wëka këŋo: «Inëwa rixën këyëbo eŋo? Ba wëno ýey nde wënan këmi na mëŋ lënanaxën këyëbo eñëŋënaŋ etëm eŋo, wëno gë bulunda iram in? Bëbër rinan këye bëjo, ax ñap ex na.» ¹⁰ Abimelek fel këŋo bëte Abëraxam: «Ga ri këy ako eŋo, ine bay šaland?» ¹¹ Ata yaka këŋo Abëraxam: «Wëno ako yëla bame mëne wën bela bër gër ebar elo ro bën ano yëdand na Kaxanu, do mëne alaw këne law në end asoxari aram. ¹² Bëte dal dëŋ ex mëne abaýe ex gayikako, faba íbat hi këmi. Barikan asoxari aram hi ko gayik ami gi ex na nëma íbat. ¹³ And fel ke Kaxanu me canëgu gër ekun ed faba iram aŋ, fel këmo Sara: “Awël nde oyekax olo këye ýana eye dinënd gër ed ke yeye yo. Deyind mëne abinëx hi këme.”»

¹⁴ Ga xucak eŋo, Abimelek wëcf këbi obeci, gë opeý, do gë oxey do yël këŋo Abëraxam. Yël këŋo bëte okadëp otošan do gë okadëp otoxari. Waš këŋo bëte Sara, alindaŋ. ¹⁵ Re ko Abimelek: «Awël nde, nëkof ebar edam el, dëgël gër ed këy ían.» ¹⁶ Fel këŋo bëte Sara: «Anëka yël këmo abinëx batama wëli band kodí. Mondako laš këme dëxas irey in eni nangaxën bër ekun edey bën mëne ay mendëra ex na.» ¹⁷ Ata Abëraxam xara këŋo Kaxanu. Kaxanu fakën këbi Abimelek, gë alindaŋ, do gë dek okadëp otoxari odexëm ok, eni koraxën edëw ed obaš el. ¹⁸ Gayikwa Axwën Kaxanu ri bax hi këni bësoxari bëboroxok dek ekun ed Abimelek el, në end Sara, asoxari ar Abëraxam eŋ.

21

End Isak eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu yël këŋo oyekax orexëm ol Sara, aŋ re baxo ak. Axwën Kaxanu ri ko aŋ beya baxo ak. ² Ata Sara hi ko gë acël do rëwën këŋo Abëraxam itošan gër oxar orexëm dëŋ, nand fënëta baxo Kaxanu na. ³ Abëraxam wac këŋo asëniŋ ar rëw bano mëŋ gë Sara an, Isak, mëne ngëŋ «Olëš». ⁴ Abëraxam xac këŋo asëniŋ Isak yatir sëk këŋo bakey banjongëbatas, aŋ fel baŋo Kaxanu ak. ⁵ Abëraxam anëka sëk baŋo bëniy këme and rëw këno asëniŋ Isak aŋ. ⁶ Ata re ko Sara: «Kaxanu ri ke alëšëradëšëra. Ar kë wël yo endey eŋo, alëš ke lëš.» ⁷ Re ko bëte: «Noýo wa fel doŋo Abëraxam mëne akey amat, wëno Sara ayerin këmëni yerin obaš? Barikan itošan rëwën këmo gër oxar orexëm dëŋ!» ⁸ Mondako raf ko lëmëta in xali yapët këŋo. Abëraxam ri ko ofëna osëm yatir yapët këno Isak.

End Agar do gë Isëmayel eŋ

⁹ Akey amat, Sara wat kęno asęniw ar Abęraxam an, ar ręw kęno Agar, xadęp isoxari if Misęra an, ga kęno lęš Isak. ¹⁰ Sara fel kęno Abęraxam: «[]wųyęlębi xadęp isoxari in, do gę itox indexęm in. Gayikwa itox ind xadęp isoxari ijo in do gę Isak, itox indam in, ani bęteli na andamat napul irey in!»

¹¹ Ata Abęraxam űs ko mbaņ eyeyan elo gayikwa itox ino asęniw ebaxo! ¹² Barikan Kaxanu fel kęno Abęraxam: «Kęrey koņ na end lęmęta eņ do gę end xadęp isoxari irey eņ. Dil đek er ko re Sara in. Gayikwa paš gę Isak ko yow ar kęno wac andęwęra andey an. ¹³ End asęniw ar űot kęno gę xadęp isoxari irey eņ cęņ, ari kęmo ri exo gi męņ bęte bulunda, gayikwa arandęwęra andey hi ko.»

¹⁴ Ata Abęraxam xani ko mopęđ gębęr, węc ko űelafana in, gę amote and men aņ fęxwęn kęno Agar do fela kęno. Agar ga ręnda kęno itox in ye ko kwęl ko nambęraraxęnd gęr ladawe ir Beręšeba. ¹⁵ And xwęcęk men ond gęr amote aņ, Agar űaņęta kęno itox indexęm in dila nę acęc, ¹⁶ ye ko űępax ko nacęc, gwęr nę edapan ed ekaņ. Gayikwa er baxo rend: «Axe űandi ex na mo wat itox indam in ga ko űęs.» Ata űępax ko, nacęc ako do ko sesęnd. ¹⁷ Kaxanu węc ko otes od lęmęta ok. Ata elod gęr oręn, meleka ir Kaxanu in, wac kęno Agar, re ko: «Agar in ex wa? Kęrey yędara na gayikwa Kaxanu awęc węc kęno lęmęta in fęn gęr ed exo. ¹⁸ Kanil eyo medęgu lęmęta in, do đasęguyo aye, gayikwa węno kęno ri exo gi bulunda isęm.» ¹⁹ Ata Kaxanu ga fodęc ko bangęs band Agar baņ, Agar wat ko andu. Ye ko ręmbęgu ko cęm amote aņ, do yęc kęno itox in űęb ko. ²⁰ Mondako hi bani Kaxanu gę lęmęta in, do męņ kwęl ko rafęnd. Lęg ko na gęr ladawe, do hi ko kamara ir bax nęxand gę atumb. ²¹ Na gęr ladawe ir Paraņ lęg baxo, do nęm űalanęgu kęno asoxari Amisęra.

End eter ed Abęraxam do gę Abimelek eņ

²² Amęc aņo, Abimelek do gę Pikol, alęngw ar ocorođa odexęm an, yow kęni gęr Abęraxam. Re ko Abimelek: «Kaxanu ki nękonand gęr đek bebęr kęy rind. ²³ Gęręgako yašaręc ro dęņ, gęr owač ko Kaxanu męne din ayębo mereli na węno, gę obaš oram ol, gę bęrandęwęra andam bęn. Yašaręc męne alękaya kęy lękaya eter edebi el ang lękayaw kęme węno gęr ebar ed liyerali bay.» ²⁴ Ata re ko Abęraxam: «Awa anęka yašar kęme.»

²⁵ Barikan Abęraxam rexęra kęno Abimelek nę end andu and xan bano bela bęrexęm eņ. ²⁶ Yaka ko Abimelek: «Amo nang ex na ar rik eņo an. Doro fo kęme węcęnd endey eņo, węc elod aye pel ex na.» ²⁷ Abęraxam yębęgu kębi ofeci, gę opeņ do gę oxeņ, yęc kęno Abimelek. Mondako yatar bani eter el bęn bęxi. ²⁸ Abęraxam fit kębi opeņ ocongoki. ²⁹ Ata Abimelek węc kęno: «Oko inewā fitaxęc kęyębi opeņ ocongoki oko?» ³⁰ Yaka ko Abęraxam: «Kanalębi opeņ ocongoki oko, ex gixęc sede ir męne węno nacęc andu aņo.» ³¹ Męņ kęni wacaxęcęnd na gęr ed hi bani Beręšeba, męne ngęņ «Andu and gę eyašar», gayik na yašar bani bęn tak bęxi.

³² Mondako ri bani eter el gęr Beręšeba. Ga xucac eņo, Abimelek do gę Pikol emun end ocorođa odexęm eņ xani kęni eni bačaxęc ond gęr ebar ed Oflišeteņ. ³³ Ata Abęraxam ręc ko angwalam na gęr Beręšeba, do ga kęno űale Kaxanu, kęno wacęcnd Axwęc. ³⁴ Ata Abęraxam űępa ko na gęr ebar ed Oflišeteņ xali nękak.

22

End atęy and Abęraxam eņ

¹ Ga xucac eņo, Kaxanu ri kęno atęy Abęraxam. Re ko: «Abęraxam!» Yaka ko Abęraxam: «Woy!» ² Re ko bęte Kaxanu: «Axara xara kęmi, medęlo asęniw ar taņ arey an, ar űan kęyo an, Isak. Męcłalo gęr ebar ed Moriya, eyo dix űadaxa ir momęcłen yaņ gęr etęcnd ed kęmi fęcętan.»

³ Ata Abęraxam xani ko mopęđ gębęr, xap kęno fali in, fel kębi okadęp oki, do gę asęniw Isak eno đaņęta. Otęc od űadaxa ir momęcłen od űapęc bano ok, libęc kęno fali in, do kwęc ye kęni ond gęr ed fęcętan baņo Kaxanu oņ. ⁴ Yatir akey atasęc, Abęraxam ga ręcęta ko, wat ko caw ako gęr ed fęcętan kęno Kaxanu. ⁵ Abęraxam fel kębi okadęp odexęm ok: «Węc cęniņiņębo ro gę fali in. Węno do gę lęmęta in, mi ye xali yaņ mi caleraw, gwęre mun tękati.» ⁶ Abęraxam węc ko otęc od űadaxa ir momęcłen ok, do lębin kęno asęniw Isak. Lękaya ko męņ dęņ xodux ol do gę icas in. Ata kwęc kęni yend bęn tak bęxi yaņ gęr etęcnd. ⁷ Ata Isak wac kęno sęc: «Faba» Yaka ko Abęraxam: «Woy, asęniwęc!» Re ko bęte Isak: «Nękođ xodux ol do gę otęc ok, do feye wa exo ifeņ ir űadaxa ir momęcłen in?» ⁸ Yaka ko Abęraxam: «Asęniwęc, Kaxanu ašotęc kębo űotęc ifeņ ir kęno riye űadaxa ir momęcłen in!» Do kwęc kęni yend bęn tak bęxi.

⁹ And űat kęni gęr ed wāsin baņo Kaxanu aņ, Abęraxam ri ko angęc, do xęcena ko otęc ok yaņ. Xap kęno, asęniw Isak, do ren kęno gęr otęc od yaņ gęr angęc. ¹⁰ Abęraxam węc ko icas in eņo űašaxęc asęniw. ¹¹ Ata meleka ir Axwęc in ga wacęgu kęno elod gęr

orën ko rend: «Abëraxam! Abëraxam!» Yaka ko mëj: «Woy!»¹² Re ko bëte meleka ir Axwën in: «Këreyëņo kwixwëta na lëmëta in, do ýoweý këreyëņo dinan na. Anëka nang këme gërëgako mëne ayëda këyo yëdand Kaxanu, do ado ayo dëc ex na asëñix ar tañ an.»¹³ Ga rënëta ko Abëraxam, wat këņo xondo gand epoy edexëm ga hënjar ko gë ofarix orexëm oņ gër acëc. Ata yen këņo do ñaš këņo šadaxa ir momëlen in, gër ed ebox aņo cadaxa asëñiw.¹⁴ Abëraxam wac ko na gër ed ebani: «Adonay-Yire», mëne ngëņ «Axwën Kaxanu ašotën ko šotëñend». Mëj bayixëñek eyeyan elo xali doru: «Gër etënd ed Axwën Kaxanu, mocot ex.»

¹⁵ Meleka ir Axwën Kaxanu in wac këņo akinëm Abëraxam elod gër orën. ¹⁶ Re ko: «Në eyašar eme gër owac oram dëņ (eyeyan ed wëno Axwën Kaxanu el), gayik ari ri këy eņo, bëte gayik aye dëc ex na asëñix, asëñix ar tañ an, ¹⁷ ayël këmi yël obetak ol. Bërandëwëra andey bën ayëmb këni ýëmb ang owal or gër orën fo, do ang eđini ed gër bëņa ir angwëngw fo. Bërandëwëra andey bën kë ýana ex kwëñend bangol band Bërangoyëra andebën baņ. ¹⁸ Dek benëng bënd gër ebar beņ kë ýana ex dëwarëñdëñ obetak ol paš gë arandëwëra andey aņ gayik abaxët baxët këye.»

¹⁹ Ga xucak eņo, Abëraxam do gë lëmëta in šëla këni gër ed sebëgu banëbi okadëp odexëm. Ata bën dek sëfër këni do kwël wäyi këni gër Berëšeba, gayikwa fën lëg baxo Abëraxam.

End bërandëwëra band Naxor beņ

²⁰ Ga xucak eņo, fel këno Abëraxam: «Milëka mëj bëte, arëwën rëwën këņo bëtošan abinëx Naxor: ²¹ Utës, itošan iñanar in, gë Bus abinëm, gë Kemuhel, sëm ir Aram, ²² gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdaš, gë Yidëlaf, do gë Betuwel». ²³ Betuwel rëw këņo itoxari, Rebeka. Bën ex bosëñiw bor Naxor, abinëm ar Abëraxam, bëtošan bënjongëbëtas bënd rëw këbi Milëka bën. ²⁴ Rewuma, asoxari ar ýëpa bani ayëpa fo gë Naxor an, arëw rëw këbi bëte obaš: Teba, gë Gaxam, gë Taxaš, do gë Mahaka.

23

End ecës ed Sara eņ

¹ Ga xucak eņo, Sara sëk këņo bëniy këme gë alapem gë bënjongëbëki. Bëniy go liya ko Sara. ² Sara šës ko and lëg bani gër Kiriyat-Arëba, angol and wër bax owac or Ebëroņ, gër ebar ed Kanahaņ aņ. Ata Abëraxam këņo ýawënd, do ko fëýëpëýënd eman end Sara eņ, ang rëp bax ak. ³ Abëraxam ga xani ko na gër ed ebox eman end alindaw, ye ko gër bërandëwëra and Het. ⁴ Re ko: «Wëno aliyer fo hi këme, do ayëpa fo ýëpa këme gër ndewën ro. Panine ebar ed këme xwën, me dixën banapëra gër ndewën ro, mo mëxwëtaxën asoxari aram ar sebëta ke an.» ⁵ Ata bërandëwëra and Het bën yaka këno Abëraxam: ⁶ «Awël nde faba, wëj emun end sana këņo Kaxanu ga hi këy wa mërëxand irebi ro. Mëxwëtalö alindax gër ýeg ir yexënan ki nëmëc, gër banapëra bandëbi ro. Gabatak axi dëc na aņeg and xwën ko aņ eyo mëxwëtaxën alindax.» ⁷ Ata xwiriš Abëraxam, foxi ko gër lëngw ir bër ýëpaxën bax endey eņo, gër lëngw ir bërandëwëra and Het bër lëg bax na gër ebar elo bën. ⁸ Re ko: «Angëmëne awa wa kën mo mëxwëta asoxari aram ar sebëta ke an, awël nde ñatelin okar odam ok gër Efëroņ, asëñiw ar Tësohar an. ⁹ Panëlexe oxel or Makëpela or xwën ko ol, or hik gër wura ir ošënga orexëm ol. Panëlexe ang ko fënëta akanji ak, me cotaxën ebar ed këme ri banapëra bandam, gër ndewën ro.»

¹⁰ Xarak, Efëroņ mëj dëņ na ýëpa bani gë bërandëwëra and Het bën. Efëroņ yaka këņo Abëraxam, wël këno bërandëwëra and Het bën, do gë dëk bër bax lilënd gër ebët ed angol andexëm bën. ¹¹ Re ko: «Ali faba! Awël nde, wëno ayël fo yël këmi ošënga ol. Bëte ayël fo yël këmi oxel or ex gër wura ol. Anëka yël këmi ogës od bër ex bulunda iram ok: mëxwëtalëņo alindax.» ¹² Ata Abëraxam foxi ko na gër lëngw ir bela bër gër ebar elo. ¹³ Fel këņo Efëroņ, na gër ed šarër bani bulunda ir ebar elo: «Angëmëne awa wa këy, eye baxët, wëno ayël këmi yël akanji and ošënga aņ. Kanal axana kodí in mo mëxwëtaxën asoxari aram an.» ¹⁴ Barikan Efëroņ yaka këņo Abëraxam: ¹⁵ «Faba awël nde, ine ngwa ex ebar ed batama okeme onax band kodí elo? Mëxwëtalëņo alindax!» ¹⁶ Ata Abëraxam ga wël ko er re baxo Efëroņ in, fënën këņo kodí in ang fënëta baxo ak, ogës od bërandëwëra and Het: batama okeme onax band kodí, ang bani nëmbënd gër bëfandëran ak.

¹⁷ Ata Abëraxam yëc ko ošënga or Efëroņ ol, or gër Makëpela ol, or mopabër gë Mamëre ol, gë oxel ak, do gë dëk batëx band ex gër ed sëlëk ošënga ak. ¹⁸ Ata xwën ko dëk ogës od bërandëwëra and Het, do ogës od dëk bër bax lilënd gër ebët ed angol andebën.

¹⁹ Ga xucac eņo, Abëraxam wëxëta këņo alindaw Sara, lëf gër oxel or gër ošënga or gër Makëpela, or mopabër gë Mamëre ol, mëne ngëņ gër Ebëroņ, gër ebar ed Kanahan.
²⁰ Awa Abëraxam mondako ri baxo banapëra bandexëm ban gër oxel or hik gër ošënga or yëc ko gër otaxan od bërändëwëra and Het ol.

24

End asoxari ar Isak eņ

¹ Ga niyitarak, Abëraxam kwël dëņ ko xarënd. Axwën Kaxanu yël baņo oβetak ol gër beÿ dek. ² Akey amat, Abëraxam wac këņo axarëk ar okadëp od gër ekun edexëm an, ar bax nëkonand cëk napul irexëm an, do fel këņo: «Këla, dilaliw tan ataxan andey aņ gër emef endam*». ³ Awa gërëgako yašarël gër owac or Axwën Kaxanu, mëņ ar rik orën do gër ebar an, mëne din ayëņo cala na asoxari ar asëñiwën an gër odënaŵ od gër ebar ed Kanahan, ro gër ed lëg këme. ⁴ Yeyid xali gër ebar edebi, gër ed rëw këne fën, eyo calaw asoxari ar asëñiwën Isak an.» ⁵ Yaka këņo xadëp in: «Bamat asoxari an, aņo ñandid na exe tëfëgu xali gër ebar elo ro. Mo bakalid nde fën asëñix?» ⁶ Yaka ko Abëraxam: «Adokiņ, din këreyëņo bakalid na de! ⁷ Axwën Kaxanu, mëņ ar ex gër orën an, nëcëtëgu ke gër ekun ed faba, gër ed rëw këne. Mëņ wacëgu ke do yašar ko mëne ayël këbi yël oxwën or ebar elo ro ol, bërändëwëra andam bën. Mëņ dëņ këņo lawëņëgu melea irexëm in exi cëngweli. Awa fën këyo šotëguđ asoxari ar asëñiwën an. ⁸ Eyašar ed nëyali këmi elo, ax bo na ga sëra ki, angëmëne asoxari an aņo ñandi ex na exi tëfëgu. Bari din këreyëņo bakalid na fën asëñiwën.» ⁹ Ata xadëp in lilali ko ataxan aņ gër emef end Abëraxam, axwën arexëm eņ. Mondako yašar baxo mëne ari ko ri er fel këņo in.

End ebar ed Abëraxam eņ

¹⁰ Ga xucac eņo, xadëp in wëf këbi ogelemba epëxw gër kece ir ogelemba od axwën arexëm, do kwël ye ko, gë dek beβëxëbëanaxik bër fëxwëndëra baņo axwën arexëm bën. Ye ko kwël ond gër ebar ed Mesopotami oņ, xali gër angol and Naxor. ¹¹ Mondako ye bani bakey bakey, ñataxën këni đam gër angol, ler në andu. Ata xadëp in foxin këbi ogelemba ok eni pedaraxën bër enga endexëm bën. Amëd aņo bani yowërawënd genëka, bësoxari bën gër edëmb ed men.

End cale ind xadëp ir Abëraxam eņ

¹² Ata xadëp in šale ko mondako: «Axwën, wëj ex Kaxanu, ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an. Axara xara këmi, yelex doro fëña iram in, do masinële mondako mëne alëkaya lëkaya këy eter ed yata këyo axwën aram el! ¹³ Wëno ro këme xwëša, gër ed këni yowënd odënaŵ od bela bër gër angol aņo ok, eni dëmb men oņ. ¹⁴ Endënaŵ end këmo fel: "Axara xara këmi, ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oņ", do mëņ exe yaka: "Awa cebël, arëmbën rëmbëņëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb!" Gilexo asoxari ar sanan këyo Isak, xadëp irey an! Angëmëne mondako ri këy, anang këme nang mëne alëkaya dëņ lëkaya këy eter ed yata këyo Abëraxam, axwën aram el.»

End Rebeka eņ

¹⁵ Xadëp in axo ñata bana pere cale iņo ga ñatëgu ko gë eput el monapara, Rebeka abiŵ ar Betuwel asëñiw ar Milëka, asoxari ar Naxor, abaÿe ar Abëraxam an. ¹⁶ Endënaŵ end yek mbaņ ebaxo, emeja fo bayi baxo, do gë asošan ani nangër bana. Mëņ šëla bax gër andu rëmbëgu ko men oņ. ¹⁷ Xadëp in hër ko, fed këni, do re ko: «Axara xara këmi, ñëwël eput edey el, me cebaxën men ond lapara këy oņ.» ¹⁸ Yaka ko endënaŵ eņ: «Cebël faba, cebël!» Yëw ko aÿand eput el, exo cebaxën xadëp in. ¹⁹ And fed këņo aņ, endënaŵ eņ re ko: «Arëmbën këmëni rëmbëņëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb xali ebi ped.» ²⁰ Ata xat ko aÿand gër aceba men ond bayita bax gër eput oņ. Baka ko aÿand exo dëmbëgu bëte polo gër andu. Rëmbëndëra këbi mondako dek ogelemba ok. ²¹ Ata asošan an ko yëlarand ba Axwën Kaxanu dëņ nde rik eņo ex yexën fëña irexëm in.

²² And šëb këni ogelemba xali fed këbi aņ, asošan an yëpëtën këņo anëna atibax and kaņe, gë bëņwën bëtibax bënd kaņe, do bakëra këņo endënaŵ eņ gër onëxar. ²³ Xadëp in wëka ko: «Wëj endënaŵ end noÿo wa hi këy? Axara xara këmi, pelële. Ašot nde këmi šot gër ndewën në er këbo xey?» ²⁴ Yaka ko endënaŵ eņ: «Wëno itox ind Betuwel

* **24:2** 24.2 Mondako bani yašarënd bër enëņg end Abëraxam bën, monilali ataxan aņ gër emef ed axarëk nëš gër oÿënga, xarak mbaņ šëbak.

hi kême. Faba iram, aseñiŵ ar Milêka, alindaŵ ar Naxor, hi ko.»²⁵ Re ko bête: «Er këni yamb ogelemba in ax gi ex na mopaŷ gër ndefi. Bête ašot kën šot gër ed këņun xey.»

²⁶ Ata asošan an ga rëngw ko, foxi ko gër lëngw ir Axwën Kaxanu. ²⁷ Re ko: «Aye ri ko Axwën Kaxanu, mëņ ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an. Gayikwa alêkaya lêkaya ko eter ed yata këņo axwën aram el. Axwën Kaxanu wëlaw ke šëw gër bêmaŷe bënd axwën aram.»

²⁸ Ata endënaŵ eņ hër ko eņo tëfëtanëx nëm dëk endey eņo. ²⁹ Rebeka, imaŷe itošan ebaņo na ind bano wăcënd Labaņ. Labaņ hërëgu ko gër ed ebaxo asošan ajo, ler gër andu. ³⁰ Ga wateli baņo abinëm Rebeka anëna aņ, gë bëņwën bëņ, do wël baņo ga ko reya bënd felëgu baņo asošan ajo bëņ, yowaxënegu baxo Labaņ gër asošan ar hatëgu bax gë ogelemba ok, ler gër andu. ³¹ Ata re ko Labaņ: «Yow wëj ar gë obetak or Axwën Kaxanu an! Inewă bayixën këy gër ed hatëgu këy ro? Yene gër ndefi, ašotën këmëni šotën ogelemba ok gër ed këni hi.»

³² Asošan an fiat ko gër iciŵ. Labaņ fel këbi odexëm enëfi pëtëra ogelemba ok, do enëfi kwëtindëra olëb oņ. Xo bëndëran këbi ondës do gë enenar. Yël këbi bête asošan ajo do gë bêla bër laņëtagu baņo bën men ond eni nefaraxën osapar orebën oņ. ³³ Ata rëfën këñëfi eعمار el. Barikan asošan ajo re ko: «Wëno pere fo kême reya olaŵën ol đamana mi yambëraxën.» Yaka këņo Labaņ: «Awa deyal!» ³⁴ Ata re ko: «Wëno xadëp ir Abëraxam hi kême. ³⁵ Axwën Kaxanu mbaņ yël këņo obetak ol axwën aram an, do ala ar gapak hi ko. Ayël yël këņo obeci, gë opeŷ, gë oxey, gë kodî, gë kaņe, gë ogelemba, gë opali, gë okadëp otošan, do gë okadëp otoxari. ³⁶ Sara, alindaŵ ar axwën aram an, gand oxar go dëņ rëwën këņo itošan. Do axwën aram an, aseñiŵ ijo yël këņo dëk er xwën ko in. ³⁷ Wëno ayašar yašar kême gër axwën aram mëne ari kême ri ang fel ke ak: «Këreyo calad na asoxari ar aseñiŵën an gër odënaŵ od gër ebar ed Kanahaņ, gër ed lëg kême ro. ³⁸ Barikan yeyid gër bër hi këmi ekun ebat, gër bër bar këmi andëwëra. Fën këyo šalagu asoxari ar aseñiŵën an.» ³⁹ Wëno yaka këmo axwën aram an: «Bamat asoxari an axo mad na exe tëfëgu.» ⁴⁰ Yaka ke: «Wëno din kême rind er re ko Axwën Kaxanu in, mëņ dëņ këņo lawëneliwëgu meleka irexëm in exi dëca ex ye fëña irey in. Calagudo asoxari ar aseñiŵën an gër bër bar këmi andëwëra, gër bër hi këmi ekun ebat. ⁴¹ Angëmëne aňat fiat këy gër bër ekun edam, ax bo na ga sëra ki eyašar ed yašar këy elo. Bête angëmëne bën eni nëp eni yëlëgu endënaŵ eņ, ošëba ax bo na ga sëra ki gë eyašar ed yašar këy elo.» ⁴² Doro ga hatëgu kême gër andu, šale kême: Kaxanu, wëj ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an, dëcale ex ye fëña iram in. Axara xara këmi, masinële asoxari ar aseñiŵ ar axwën aram an. ⁴³ Nêkodo ga xwëša kême ler gër andu ro, endënaŵ end kē šanëgu edëmb ed men do wëno mo mëka: Këla ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oņ, ⁴⁴ do mëņ exe yaka: «Awa cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu ogelemba oday ok eni cebaxën bën bête!» Gilexo asoxari ar sanan këyo aseñiŵ ar axwën aram an! ⁴⁵ Damana me űata calë indam in, hatëgu ko Rebeka, eput el monapara. Šëla ko gër andu do rëmbëgu ko men oņ. Ata wëno re kême: «Axara xara këmi, ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oņ.» ⁴⁶ Yëw ko aŷand eput ed lapara baxo el, do re ko: «Cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu bête ogelemba oday ok eni ceb!» Wëno šëb kême, do bête rëmbënëgu këbi ogelemba ok šëb këni. ⁴⁷ Wëka këmo: «Endënaŵ end noŷo wa hi këy?» Yaka ko: «Abiŵ ar Betuwel hi kême! Faba iram, aseñiŵ ar Naxor hi ko, itošan ind rëw këņo Milêka in.» Wëno ataņ bakëra gë amocën aņ, do gë bëņwën bëņ gër onëxar. ⁴⁸ Axwën Kaxanu, mëņ ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an, wëlaw ke sëw wëno ar ocal od asoxari ar aseñiŵ ar axwën aram an. Mëņ šëxwëndër këbo gë endënaŵ end abinëm ar axwën aram eņ. Ata ga rëngw kême, foxi kême gër lëngw ir Axwën Kaxanu, šëkwa këmo. ⁴⁹ Awa gërëgako angëmëne kwël lëkaya kën do abayeli bayeli këņun aminëmëra and gë axwën aram aņ, peline. Angëmëne ax gi ex na mondako, bête peline me gi gë enang nang.»

⁵⁰ Ata Labaņ do gë Betuwel yaka këni: «Endey eņo gër Axwën Kaxanu xaniwëk, biyi ami kor na mi de aŷa ŵa këmi ba ami ma ex na. ⁵¹ Nêkodo Rebeka, medëlo en ye. Gilexo alindaŵ ar aseñiŵ ar axwën arey an, ang re ko Axwën Kaxanu ak.»

⁵² Xadëp ir Abëraxam in ga wël ko eņo, foxi ko, gër lëngw ir Axwën Kaxanu, eyiŷ el nëš gër ebar. ⁵³ Yëpëtëgu ko oŷënga or eňaņënan or kodî, gë or kaņe, do gë banjëm, yëlëra këņo Rebeka. Yëlëra këbi bête bešëxëbëanaxik abinëm ar Rebeka do gë nëm irexëm.

End eñer ed Rebeka eņ

⁵⁴ Ga xucak eņo, xadëp ir Abëraxam in do gë bër laņëtagu baņo bën yambëra këni, šëbëra këni, ata lakira këni. Ga xeyëk, and nëngëtara këni aņ, xadëp in re ko: «Tëbine ngwa me baka gër axwën aram.» ⁵⁵ Yaka këno abaŷe ar endënaŵ do gë nëm: «Bayilefo

wa pere endënaŵ eņ baķey epëxw, do gwëre ngwa en yed.»⁵⁶ Yaka ķëbi: «Kërene cac na de gayikako Axwën Kaxanu rik ye ke fëña iram in. Tefine me maŷi ġër axwën aram.»⁵⁷ Yaka ķëno: «Macënëņone endënaŵ eņ enëņo mëķaye er yëla ko in.»⁵⁸ Awa ga ŵac ķëno Rebeka, ŵëķa ķëno: «Ŷandi ki nde en ye ġë ala ajo?» Yaka ko: «Iyo aŷandi ŷandi ke.»⁵⁹ Ata ŵa ķëni enëbi teb eni ye ġë Rebeka, ar ekun edebën an, mëņ do ġë xadëp isoxari irexëm in. Kwël sëfër ķëni ġë xadëp ir Abëraxam in do ġë bër laņëtaw baņo bën.⁶⁰ Damana eni yexën, řalen ķëno Rebeka mondako:

«Wëj abaŷe arebi an,
ošař orey ol ġilexëni owëli owëli!
Bërandëwëra andey bën
kwëni dëlexëni řangol řand bërangoŷëra andebën řaņ!»

⁶¹ Rebeka do ġë okadëp otoxari odexëm ok ga ŷëpara ķëni yaņ ġër ogelemba, kwël sëfa ķëno asořan an. Xadëp ijo, mondako ŵëla baņo Rebeka.

⁶² Amëd aņo, rëfa baxo Isak ga hiw ko ġër andu and bani ŵacënd Laxahi Rohi gayik gand ladawe ir Neġeb lëġ baxo.⁶³ Genëķa, Isak řan ko exo nëķonaraw ġër apuŷ. Ga rënëta ko, wat ķëbi ogelemba ga ķëni yow endexëm eņ.⁶⁴ Ata Rebeka ga rënëta ko, wat ķëņo Isak. Ga rad ko, feda ko ġër gelemba,⁶⁵ do ŵëķa ķëņo xadëp ir Abëraxam in: «Noŷo ex wa asořan ar ġër apuŷ ar ķëbo xacagund ajo?» Yaka ko xadëp in: «Axwën aram Isak ex.» Ata Rebeka lařaya ko anjëm and baxo lařayarand aņ.⁶⁶ And fed ķëni aņ, xadëp in sëfëtandëra ķëņo Isak đek er riw baxo in.⁶⁷ Na ex Isak řateli ķëņo Rebeka ġër aner and Sara, nëm irexëm. Mondako xana baņo Rebeka, do mëņ hi ko alindaŵ ar řan ķëņo. Mondako fuřara baņo end nëm ir sebëta baņo eņ.

25

End ecës ed Abëraxam eņ

¹ Ga xucak eņo, Abëraxam ŷër ķëņo bëte asoxari ar bano ŵacënd Ketura.² Rëwën ķëņo bëtöřan bëņo: Simëraņ, ġë Yokëřaņ, ġë Medan, ġë Majaņ, ġë Yiřëbak do ġë řuwa.³ Yokëřaņ rëw ķëbi Saba do ġë Dedan. Bosëniŵ řor Dedan exëni: andëwëra and Ařur aņ, ġë and Letuř aņ, do ġë and Lewum aņ.⁴ Bosëniŵ řor Majaņ exëni: Efa, ġë Efer, ġë Anok, ġë Abida, do ġë Elëdaha. Bën đek ex andëwëra and Ketura aņ.

⁵ Abëraxam yëlëra ķëņo aseňiŵ Isak đek beřer xwën baxo bën.⁶ End bosëniŵ řor rëwën bano bëřoxari řër ŷëpa bani aŷëpa fo bën cëņ, Abëraxam yëlëra ķëbi beřerëmar do fel ķëbi eni eno řaŵëta aseňiŵ Isak. Ata bën ye ķëni apën-eřan.

⁷ Abëraxam er sëķ baņo, bëniŷ ķëme ġë ofëxw ocogoxi ġë bënjo.⁸ And řës ko aņ, moped fed baņo oxar or ġë onënga ol, đamana řaraxën ķëni ġë bëxarëķ bëřexëm řër řësëķ elod anëķa fo bën.⁹ Bosëniŵ, Isak do ġë Isëmayel, ŵëxëta ķëno ġër oxel or Makëpela, mopađer ġë Mamëre, ġër ořënga or Eřëroņ, aseňiŵ ar Tëřohar, arandëwëra and Het an.¹⁰ Ořënga olo ŷëc baxo Abëraxam ġër bërandëwëra and Het. Fën ŵëxëta ķënebi mëņ do ġë alindaŵ Sara.¹¹ Kaxanu yël ķëņo mbaņ obetak ol Isak, aseňiŵ ar Abëraxam, and řës ko sëm aņ. Amëd aņo lëġ baxo Isak ler ġër andu and Laxahi Rohi.

End andëwëra and Isëmayel eņ

¹² Mondako ex andëwëra and Isëmayel aņ, aseňiŵ ar Abëraxam an, itořan ind rëw ķëno ġë Agar, xadëp isoxari iř Miřëra ir Sara iņ.¹³ Mondako ex omac od bosëniŵ řor Isëmayel ok, ang sëfër ķëni ġër acël andebën ak: Nebayot itořan iřanar ind Isëmayel iņ, ġë Kedar, ġë Adëbehel, ġë Mi bëřam,¹⁴ ġë Miřëma, ġë Duma, ġë Masa,¹⁵ ġë Xadad, ġë Tema, ġë Yetur, ġë Nafiř, do ġë Keđëma.¹⁶ Bën ex bosëniŵ řor Isëmayel, ġë omac odebën ok, ġë bëņgol bëndebën bëņ, do ġë řakwëndaya řandebën řaņ: bëmum epëxw ġë beķi, enëņ ġë enëņ.¹⁷ Isëmayel ga liya ko bëniŷ ķëme ġë ofëxw osas ġë bëņjongëbëķi, řës ko. Ata řar ķëni ġë bëxarëķ bëřexëm řër řësëķ elo anëķa fo bën.¹⁸ Bërandëwëra and Isëmayel bën lëġëra ķëni, elod ġër ebar ed Ařila, xali ġër ed řur. Ebar elo řabëřëķ ġë ed Miřëra el, gand ed Ařiri. Mondako lëġëra bani bërandëwëra and Isëmayel bën mopađer ġë đek řër aminëmëra andebën bën.

End Esawu ġë Yakob eņ

¹⁹ Mondako ex andëwëra and Isak, aseňiŵ ar Abëraxam aņ. Abëraxam rëw ķëņo Isak.²⁰ And sëķ ķëņo Isak bëniŷ ofëxw onax aņ, ŷër ķëņo Rebeka, ařiw ar Betuwel, abaŷe ar Labaņ. Sëm irebën ebax Betuwel, arandëwëra and Aram an, do lëġ baxo ġër ebar ed Padaņ-Aram.²¹ Isak ařalendëra baņo řalendërand alindaŵ ġër Axwën Kaxanu gayik abaxo rëw na. Ata Axwën Kaxanu yakali ķëņo cale indexëm iņ. Rebeka, alindaŵ, hi ko ġë acël.²² Bëtöx řëņ ķëni řëyëřënd ġër acël and nëm irebën. Ata nëm irebën

ko yëlarand ba në end ine këņo hixënënd mondako. Ye ko enjo mëka Axwën Kaxanu.

²³ Axwën Kaxanu yaka këņo:

«Benëņg beki hi këni gër acël andey,

bandëwëra ðaki kë şapër

and këni şanëgu gër acël andey aņ.

Andëwëra akinëm këņo xuca ojaŵ ok añanar aņ,
do andëwëra and abejanak aņ kë wëña and axarënak aņ.»

²⁴ And ðatëk orëw aņ, watik mëne bëşa dëņ ex gër acël and Rebeka. ²⁵ Yatir orëw, iñanar iņ şanëgu ko eman enj yer omban fo, ang acud and anar fo. Wac këno Esawu, mëne ngëņ «Yer Omban». ²⁶ Şanëgu ko abinëm, ga sërrow ko etak ed Esawu el. Wac këno Yakob, mëne ngëņ «Afërëcët». Isak anëka sêk baņo bëniy ofëxw ocongebat and rëw kënebi aņ.

²⁷ Odëmëta ok raf këni. Esawu hi ko kamara isëm, ar gër apuý. Yakob mëņ cëņ hi ko, anambik, ar kë bayirand gër ðaner. ²⁸ Isak xwël këņo Esawu gayik anëngan baņo nënganënd end owacar or bafi lawëgund enj. Rebeka mëņ, xwël këņo Yakob.

²⁹ Akey amat, Yakob ko şemërand. Ata ðatëgu ko Esawu ga hiw ko gër apuý, aloxo ðek. ³⁰ Esawu re ko: «Yakob, këla dëtënële wa me yamb eعمار ed warëgeyan ed këy şemand elo, (Iyo eعمار ed warëgeyan elo) gayikwa ðek loxo këme.» Mëņ nëngwëtaxën këno Esawu «Edom», mëne ngëņ «Warëgeyan». ³¹ Yaka këņo Yakob:

«Nëmbëre pere gë oxarënak orey ol*.» ³² Yaka ko Esawu: «Wëno ar kërex cës ajo nde, inewã ke fecã oxarënak olo?» ³³ Ata re ko Yakob: «Yaşarël pere.» Esawu yaşar ko. Esawu, mondako nëmb baņo Yakob, oxarënak orexëm ol. ³⁴ Ata Yakob rëtën këņo Esawu eعمار ed gë oşof el, do gë mburu iņ. Esawu yambëra ko, şebëra ko, do kwël xani ko ye ko. Ata Esawu mondako yepën baxo oxarënak orexëm ol.

26

End Isak do gë Abimelek enj

¹ Ga niyitarak, ðatëguk enjo gër ebar ed Kanahanj, nëmëc enjo end hi bax amëd and hi baxo Abëraxam enj. Ata Isak ye ko exo ñëpax gër Gerar, ebar ed Abimelek, emun end Oflişëteņ el. ² Axwën Kaxanu ga şanaxën këņo, re ko: «Nëpal gër ebar ed këmi fënëtan, kërey cëlad na gër Misëra. ³ Dëgicf gër ebar elo ang aliyer fo. Wëno gë wëj këme hi, do ayël këmi yël obetak oram ol. Gayikwa wëj do gë bërandëwëra andey bën yël këmun ðek owar oņo. Mondako këme ðata er yaşar këme arin këmo rin sorix Abëraxam in. ⁴ Aşënan këmëni şanën bërandëwëra andey bën ang oŵal or gër orën fo. Do ðek owar oņo këmëni yël. Do ðek benëņg bënd gër ebar bën kë beta pað gë andëwëra andey aņ. ⁵ Gayikwa Abëraxam abaxët baxe baxëtënd, do asëf baxo sëfënd ðapela ðaņ do gë bacariya ðandam baņ.» ⁶ Ata Isak rëfa ko gër ebar ed Gerar.

⁷ Bësoşan bër lëg bax gër ebar elo bën këno wëkarand end alindaw enj. Er bafi yakand: «Abaýe iram ex». Ayëda baxo yëdand exo de: «Asoxari aram ex», këdi këno law bësoşan bër ebar elo bën në end Rebeka, gayik mbaņ ye baxo. ⁸ Ata Isak nëka ko mbaņ na gër ebar elo. Akey amat Abimelek, emun end Oflişëteņ enj, ko yëkwand gër fonetër, wat këbi Isak gë Rebeka, alindaw, ga këni nëxira. ⁹ Abimelek wac këņo Isak do re ko: «Awa ajo asoxari arey nde ex! Mondake cëņ rexën këy: “Abaýe iram exo!”» Yaka ko Isak: «Wëno mondako yeyan bame, ga bame yëland mëne alaw këne law në endexëm.» ¹⁰ Ata re ko bëte Abimelek: «Ine ex end ri këyëbo enjo? Tëkër fo bayi bax asoşan ar gër ðulunda iram eni ðaki gë asoxari arey an. Wëj lënanëdofo eñëņenax enjo!» ¹¹ Ata Abimelek yël këbi acariya aņo ðek ðulunda in: «Ar këņo sëka asoşan ajo, ba alindaw, ar ecfaw ex.»

¹² Ga xucak enjo, Isak ýandëra ko na gër ebar elo, şotëra ko ðëm aniy aņo. Axwën Kaxanu yël baņo obetak ol. ¹³ Ata Isak şotëra ko. Napul irexëm in kwël dëņ bax ýëmbërend xali hi ko ar gë napul isëm. ¹⁴ Aşot şot baxo okece od obeci do gë opeý, gë okece od oxey, do gë okadëp odanjëm. Ata Oflişëteņ ok ýana këni këbi yakëraxind endexëm enj.

End eter ed Isak do gë Abimelek enj

¹⁵ Dek bandu band nac bani angwën and hi baxo Abëraxam, sëm ir Isak baņ, lëmëra gë obar bani Oflişëteņ ok. ¹⁶ Ata Abimelek fel këņo Isak: «Canël ebar edeþi el, gayikwa mbaņ xuca këyëbo ojaŵ ok.» ¹⁷ Isak ye ko şëxwayax ko gër epesa ed Gerar, do lëgëx ko fën. ¹⁸ Ata Isak lëmëtëra ko bandu ðand nac baxo Sëm Abëraxam baņ, and bayi baxo

* **25:31** 25.31 Gër bërandëwëra and Abëraxam, itoşan ind xarënak iņ bax şotënd ošet oxi gër napul ir këbi şebëtan sëm ireþi in.

mopër aņ. Oflišetëņ ok lëmëra bax, and šës ko Abëraxam aņ. Ang wácëra baxo sëm bandu baņo ak wácëra baxo mëņ bête.

¹⁹ Akey amat, okaďëp od Isak ok bax nacënd bête andu gër epesa. Sëkën këni añësa and gë men ond mbaņ. ²⁰ Barikan bëxadac bër gër ebar ed Gerar bën sakërelî këñëbî bëxadac bër Isak bën. Er bani rend: «Biyî xwënëk men oņo!» Ata Isak wác ko andu aņo «Esek», mëne ngëņ «Atakëra» gayik asakërelî sakërelî bano nê end andu aņo. ²¹ Okadaďëp od Isak ok nac këni bête andu acëxe, sakërelî këñëbî gašëxe. Isak wác ko andu aņo «Sitëna», mëne ngëņ «Ekandër». ²² Ata Isak ga xani ko na, rëfa ko, do nacëx ko andu acëxe, and ala aņo takërelî bana. Wac ko andu aņo «Rexobot», mëne ngëņ «Wur iyangax». Gayikwa are re baxo: «Gërëgako Axwën Kaxanu anëka xwët këbo gër ed këne xëñe. Axor këne xore ene cotëraye gër ebar elo.»

²³ Isak ga xani ko na, rëfa ko kwël yaņ yaņ, end Berëšëba eņ. ²⁴ Ata Axwën Kaxanu šanayaxën këņo gëmëď ijo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar yata këņo sorix Abëraxam an. Gë wëj hik këme, kërey yëdarand na. Wëno ki yël obetak ol, do me cënan andëwëra andey aņ nê end Abëraxam, ariyenin aram eņ». ²⁵ Ata Isak ri ko na angëb, do šale këņo Axwën Kaxanu. Na ri baxo baner bandexëm baņ, do okadaďëp odexëm ok nac këni bête andu.

²⁶ Abimelek do gë Ahusat, alaņëtaran arexëm an, do gë Pikol, alëngw ar ocoroďa odexëm an, nëngaw këno Isak, ga xaniw këni gër ebar ed Gerar. ²⁷ Ata wëka këbî Isak: «Inëwa nëngaxëñëgu këne xarak ašus šus këne, do awayëgu wayëgu këne gër ndewën?» ²⁸ Yaka këni: «Biyî aye wat këmi mëne Axwën Kaxanu gë wëj hi ko. Mëņ yowaxëñëgu këmi mi pel: Axara xara këmi, yatarëne eter wëj gë biyi, eter ed këne yašare mëne afëb këne fëbe. ²⁹ Yašarël mëne wëj ayëbo mereli na, gayikwa biyi eñëņëñax gematak ami dinanëgu ex na. Wayët enjekax fo rinëgu këmi, do sebëgu këmi rëfaw këy gë aketëxeta fo. Gërëgako Axwën Kaxanu yël ki obetak ol.» ³⁰ Ata Isak rin këbî ñambëran, yambëra këni do šëbëra këni. ³¹ Ga xeyëk, mopëď, yatar këni eter el, do yašar këni ala kala. Isak seb këbî, kwël ye këni gë aketëxeta fo.

³² Kwël yatijo fo yow bani okadaďëp od Isak ok, fel këno end andu and bani nacënd eņ: «Anëka sëkën këmi men oņ!» ³³ Isak wác ko andu aņo «Šiba», mëne ngëņ «Eyašar». Mëņ wacaxën këni doro doro angol aņ «Berëšëba», mëne ngëņ «Andu and gë Eyašar».

End eñër ed Esawu eņ

³⁴ Esawu ga sëk këņo bëniy ofëxw onax, yër këbî odënañ oki od bërändëwëra and Het: Yudit, abiw ar Beri, do gë Basëmat, abiw Eloņ. ³⁵ Barikan Isak do gë Rebeka mokoý bani xoýënd end bësöxari bëjo eņ.

27

End Yakob do gë Esawu eņ

¹ Amëď aņo, Isak mbaņ xar baxo, bangës bandexëm baņ abašëta bašëta bax: ax bo bana ga ko watëra. Akey amat, ga wác këņo Esawu, itox ikarëk indexëm in, re ko: «Asëñiwën!» Mëņ yaka ko: «Woy!» ² Re ko bête Isak: «Wëno anëka xar këme, do ame nang ex na yatir këme šës. ³ Gërëgako, axara xara këmi medël oýënga or onëxa oņ, amote andey aņ, gë atumb andey aņ, do el gër apuý eye dawëñëgu emacar. ⁴ Cëďëñëguyë ýas eņ ex nënga, ang ñan këme ak. Do mëlänëguyë me yak, mi karanaxën obetak ol damana me cës.» ⁵ Xarak, and baņo felërand Isak mondako asëñiwë Esawu aņ, Rebeka awël wël baņo. Esawu ye ko ngwa gër apuý exo nëxaraw, do eņo dawëgu emacar end këņo wëlagu eņ.

⁶ Ata Rebeka fel këņo asëñiwë Yakob: «Awël wël këmo sorix ga këņo fel abinëx Esawu: ⁷ «Mëlänëguyë emacar, cëďëñëguyë ýas eņ ex nënga ang ñan këme ak, me yak, do mi karanaxën obetak ol gër Axwën Kaxanu damana me cës.» ⁸ Gërëgako asëñiwën, baxëtële mi pel er këy ri in. ⁹ Këla yel gër eciyi eye yeñëñëgu bëpërac bënd šenene bëki. Wëno këņo šëďën sorix ýas eņ ex nënga ang ñan ko ak. ¹⁰ Wëj këņo wëlan sorix exo yak, exi karanaxën obetak ol damana exo cës.» ¹¹ Ata Yakob yaka këņo nëm Rebeka: «Abaýe Esawu yer omban fo ga hi ko wa, xarak eman endam eņ garëgar ex. ¹² Bamat faba alëkëra ke lëkëra, do exo wata mëne nê eyifa emo. Eñëņëñax wa ke xaran, ax gi ex na obetak.» ¹³ Re ko nëm Rebeka: «Eñëņëñax eņo wëcanidëlexe wëno, asëñiwën! Awël nde, yel eye yeñëñëgu bëpërac bëņ.» ¹⁴ Ata Yakob ye ko yeñëgu këbî bëpërac bëņ, do wëlaw këbî gër nëm. Nëm šëď ko ýas erebën eņ, nëngak ang ñan ko Isak ak.

¹⁵ Ata Rebeka wëď ko bacuď band Esawu, šambenjar ixarëk irexëm baņ, band xurik ex ye gër iciw baņ, do šuďëra këņo Yakob, šambenjar ibeja irexëm in. ¹⁶ Wëď ko banar band bëpërac baņ, šerira këņo ed onëxar el, do gër egëla ed garëgar ed asëñiwë Yakob.

17 Fëxwën kęno asëniw Yakob ýas er šëd baxo xali nęngak eņ, do gę amburu aņ, eņo męlan Isak.

18 Ata Yakob ga ñat ko gër sëm, wac kęno: «Faba!» Yaka ko męj: «Woy! Węj noýo ex wa asëniwën?» 19 Yaka ko Yakob: «Wëno Esawu, itox iñanar indey iņ ex. Er fel baye in ri kęme. Axara xara kęmi, kanil ey ñępa. Yakęral ýas er emacar end lawëneęu kęmi eņ, eye karanaxën obetak ol.» 20 Isak fel kęno asëniw: «Ata aýand aýand šotęu kęyo de asëniwën!» Yaka ko Yakob: «Axwën Kaxanu, ar yata ki an, fangacęu kęno gër lęngw iram.» 21 Isak fel kęno bęte Yakob: «Axara xara kęmi, tękawęye tan mi dękera asëniwën, me nangaxën aye męne węj asëniwën Esawu dęj ex!» 22 Yakob sęka kęno sëm Isak, do męj ga lękera kęno, re ko: «Oniw ol or Yakob ol ex, ñarikan onęxar oņ, or Esawu ex.» 23 Ata aņo kwita ex na gayik onęxar oņ yer omban fo bax ang or abinęm Esawu fo. Ata xarandęra kęno na obetak ol.

24 Isak re ko: «Węj dęj nde ex asëniwën Esawu?» Yaka ko Yakob: «Iyo wëno dęj ex.» 25 Re ko bęte Isak: «Dinęguye tan, me yamb ýas er emacar end lawëneęu kęye węj asëniwën eņ, mi karanaxën obetak ol.» Ata Yakob rin kęno, do yambęra ko. Węlanęgu kęno ngoy iņ, šębęra ko. 26 Ata sëm Isak re ko: «Tękawęye, axara xara kęmi, megale, asëniwën!» 27 Yakob sęka kęno sëm do węga kęno. Isak wëran kęno otęner ond ñanjęm ñandexęm oņ. Ata xaran kęno obetak ol mondako:

«Oko otęner ond asëniwën oņ,
er ex ang otęner ond ošęnga
or gę obetak or Axwën Kaxanu fo.

28 Kaxanu yęlęlexi,
ašęber ir kę fedawęnd gër oręn in,
do gę napul ir gër ebar in,
bęle ir mbaņ, do gę ngoy ind mbaņ!

29 Benęng ñend bela kęyębi ýana eyębi bęñand, do ñen eni diyeninęnd,
ñenęng kę ýana ex poxind gër lęngw irey!

Gil alęngw ar ñobinęx an,
obaš or norix ol poxindęlexęni gër lęngw irey!
Katalęno ar ki xarend an,
ñetalexo ar ki xaranęnd obetak an!»

30 Isak anęka ñata baxo ekaran ed obetak Yakob el, do Yakob eced-eced šapęr bani gę sëm. Hatęgu ko ngwa abinęm Esawu, ga hiw ko gër onęxa. 31 Męj bęte šędęra ko ýas er xali nęngak, do węlanęgu kęno sëm. Fel kęno sëm: «Faba kanil ey yak ýas er emacar end lawëneęu kęmi eņ, eye karanaxën obetak ol, wëno asëniw!» 32 Yaka ko sëm Isak: «Węj noýo ex wa?» Yaka ko Esawu: «Wëno Esawu ex, itošan ikaręnak indey iņ!» 33 Ata Isak kęno ręgęnęnd mbaņ. Re ko: «Noýo cęj nęxaw kęno emacar eņ do węlanęgu ke ýas eņ? Wëno anęka yambęra kęme, ñamana ey ñataxęneęu. Anęka xaran kęmo obetak ol, do męj ñetak!»

34 And wël ko Esawu eyeyan ed sëm aņ, songęt ko ga yambën kęno mbaņ gër emękw. Fel kęno sëm: «Wëno bęte karanęle wa axaran obetak ol, faba!» 35 Yaka ko sëm: «Abinęx wa yowęk gę njifa, do węd ko obetak orey ol.» 36 Esawu re ko: «Ba gayik Yakob kęno wacęnd nde ñañtaxęn ke ñakęlębęd ñaki? Męj xan ke oxaręnak oram ol, do doro xan ke bęte obetak oram ol!» Baš ko Esawu: «Obetak aye penan ex na nde?» 37 Isak yaka kęno Esawu: «Wëno anęka ri kęmo alęngw arey, do anęka yęl kęmo dęk ñobinęm eni gi okađęp odexęm. Bęte anęka ri kęmo ar kę ýana ex cotęrand mbaņ bęle do gę ngoy: awa ine kęme xor mi din asëniwën?» 38 Esawu węka kęno sëm: «Obetak olo fo nde šot bay, faba? Wëno bęte karanęle wa axaran obetak ol, faba!» Ata Esawu ko sesęnd.

39 Sëm Isak yaka kęno:

«Węj caw kën ñawętar gę napul ir gër ebar in,
do gę ašęber ir kę fedawęnd gër oręn in,
ašęber ir yaņ in, caw kën ñawętar.

40 Węj gę ojaw od duxuma irey ok
kęy ýana ey cotęnd er kęy liyaxën in,
do abinęx kęy ýana eyo diyeninęnd.
Barikan ga kęy ýana ey yexęrand yaya fo gër ed yo,
ašana kęy šana mbęña indexęm iņ.»

End Yakob do gę Labaņ eņ

41 Ga xucak eņo, Esawu xoýęn kęno mbaņ Yakob nę end obetak or xaran baņo sëm irebën eņ. Esawu are baxo rend: «Bakey ñand oýaw or faba baņ ñam ex. And kę xuca aņ kęmo law abaye Yakob.» 42 Fel kęno Rebeka eyeyan ed Esawu, šambenjar ixaręnak

irexëm el. Ata Rebeka wac kęno Jakob, řambenjar ibeja irexëm in, do fel kęno: «Abinëx Esawu cęņ aýandi ýandi kęno exi daw, exi mařaxën. ⁴³ Gërëgako asëniwën, řaxëtële: Yel ey ñafëx gër abaýe Labaņ, gër ebar ed Xaraņ. ⁴⁴ Ñëpax gër iciw indexëm bënii, xali abinëx eņo koc oxoý orexëm ol. ⁴⁵ And kęno xoc oxoý or xoýën ki aņ, do exo kwëya end ri kęyëņo eņ, ata kęmi wáýiliwëd. Inëwa ke nemëranaxën wën tak bëxi akey amat?»

⁴⁶ Ga xucac eņo, Rebeka fel kęno Isak: «Wëno ax bo ex na ga ke ýandind me dıya në end odënaw od andëwëra and Het oko! Angëmëne Jakob eņo ñëreęu bëte endënaw end gër ebar elo ro, inëwa kęme řayixën gër anıyan?»

28

¹ Ata Isak wac kęno Jakob, řalen kęno mondako: «Këreyëņo ñëređ na đe asoxari Abëkanahaņ. ² Yel gër ebar ed Padaņ-Aram, gër ekun ed Betuwel, sëm ir norix. Fën kęyo ýëreęu asoxari gër odënaw od Labaņ, abinëx ar norix.

³ Kaxanu, męņ ar xorëk beý đek an,

yëlelexi obetak ol,

cënanëlexi, ñëmbënelebi obař orey ol,

do gil amara and benëng řendanjëm!

⁴ Kaxanu yëleleņun obetak or Abëraxam ol,

węj do gë řërandëwëra andey bën,

ey kanaxën oxwën or ebar elo ro ol,

gër ed lëg kęy ang aliyer fo elo,

ebar ed wëd ko Kaxanu

do yël kęno Abëraxam elo.»

⁵ Ata Isak mondako felëra řaņo Jakob exo ye gër ebar ed Padaņ-Aram, gër Labaņ, asëniw ar Betuwel, arandëwëra and Aram, abinëm ar Rebeka, nëm ir Jakob do gë Esawu an.

End asoxari asasën ar Esawu eņ

⁶ Esawu wat ko mëne Isak, and řaņo xaranënd obetak Jakob aņ, afel fel řaņo exo ye gër ebar ed Padaņ-Aram, eņo calaw asoxari. Ga kęno xaran obetak ol mondako yeyan baxo: «Këreyëņo ñëređ na asoxari Abëkanahaņ.» ⁷ Esawu wat ko mëne Jakob awa wa baxo end nëm do gë sëm eņ, męņ yexën baxo kwël gër ebar ed Padaņ-Aram. ⁸ Mondako wata baxo Esawu mëne sëm Isak axoýën xoýën řaņo në end bësaxari řërexëm, řë ebar ed Kanahaņ eņ. ⁹ Ata ye ko gër Isëmayel, asëniw ar Abëraxam. Ýëreęu kęno Mahalat, abiw ar Isëmayel, imaýe itoxari ind Nebayot in. Esawu wëlaw kęno, do řar kębi gë bësaxari řërexëm bën.

End lakeli ir Jakob eņ

¹⁰ Jakob xani ko na gër Berëřeba, ond gër ebar ed Xaraņ oņ. ¹¹ Hat ko gër ed kęno xey gayikwa eñan eņ anëka řëla bax. Wëd ko ekaý, xwëtaxën ko gaf irexëm in, do kwël rař kęno. ¹² Ata ga ko lakeli, wat ko: angwaņ-gwaņ ga xay kęni elod gër ebar xali gër orën. Wat kębi omeleka od Kaxanu ok ga kęni nëmëcër oko yaņ-yaņ, oko gëđ-gëđ. ¹³ Wat kęno bëte Axwën Kaxanu ga xwëřa ko yaņ do kęno felënd: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar yata kębi ejix Abëraxam, do gë Isak an. Ebar ed gër ed laki kęy elo ayël këmün yël oxwën ol węj do gë řërandëwëra andey bën. ¹⁴ Bërandëwëra andey bën aýëmb kęni ýëmb ang ořëni fo. Edëg edewën el aýang kę ýang gand apën-eñan, gand acëla-eñan, gand ambëng, do gand ambëtëb. Đek benëng bend gër ngwëņ beņ kę řot obetak ol pađ gë węj do gë andëwëra andey aņ. ¹⁵ Wëno gë węj kęmi hi, gër ed kęy ye yo, wëno anëkona kęmi ýana mi nëkonand. Do abakaliw kęmi řakaliw gër ebar elo ro. Gayikwa añata kęme řata end kęme rend eņo, đin ami teb na.»

¹⁶ Jakob ga nęngëta ko, re ko: «Enimin Axwën Kaxanu, ro wa hi ko, do wëno ame nang bana!» ¹⁷ Ga yëdara ko, re ko: «Awa gër ed hi kęme ro mbaņ ýigënek! Ro ex iciw ind Kaxanu in, ro ex ebët ed orën el!» ¹⁸ Jakob ga xani ko mopëđ gëbër, wëd ko ekaý ed xwëtaxën baxo gaf el, řëđ ko, do xoř ko ugu. ¹⁹ Wac ko na gër ed xey řaņo: «Bet-El», xarak angol and ex ler na aņ, Lus bani wacënd. ²⁰ Ata Jakob beya ko mondako: «Angëmëne Kaxanu gë wëno hi ko, angëmëne axaxa xaxa ke gër řëna iram, angëmëne ayël ke yëlënd eyamb yamb in, do gë řanjëm řand kęme řuđa řaņ, ²¹ do angëmëne aye fo řakaw kęme gër řaba, ata Axwën an kę hi Kaxanu, ar yata ke an.» ²² «Ekaý ed řëđ kęme elo kę hiđ aciw and Kaxanu aņ. Do gër řëbër ke yël yo, awëđën kęmo ýana me međëñënd đim in.»

29

End Jakob gër Haraj eŋ

¹ Jakob ga fakët ko ofe oŋ, faß ko gand ebar ed apën-eñan. ² Sëk ko andu gër apuÿ. Wat këfi bëmëxwër bëtas bënd obeci, do gë opeÿ ga seyëtarä këni jey gër andu gayik na banëbi šebëñënd. Gë angaÿ atëm bani sëndënd andu aŋo. ³ Bëxadac bën, and këñëbi bar dek bengä bënd oyel aŋ fo bani sëndëtënd andu aŋ enëbi dëmbënaxën men oŋ. Bëte and këni šeb dek oyel aŋ fo bani sëndënd gašëxe. ⁴ Ata Jakob wëka këbi bëxadac bën: «Bëmaÿe wën bër feye wa hi kën?» Yaka këni: «Biÿi bër gër Xaraj hi këmi.» ⁵ Wëka këbi bëte: «Anang nde nang këno Labaj, ejiw ed Naxor?» Yaka këni: «Iyo anang nang këmo.» ⁶ Re ko: «Mocan nde ßayi ko wa?» Yaka këni: «Mocan ßayi ko! Nëkofo wa ado abiw Rašel ga ko ßatëgund gë obeci orexëm ol.» ⁷ Re ko bëte Jakob: «Yaj ßayik eñan eŋ, ax ŋat ex na ebar ed oyel el. Cëbëñinëbi obeci ol do gë opeÿ ok, do enëbi baikalixën gër ondës eni bašaraw.» ⁸ Yaka këni: «Ami kor na mi di eŋo. And këmëni bar dek bengä bënd obeci do gë opeÿ aŋ fo këmi sëndëtënd andu aŋ, amëd aŋo fo këmëni šebëñënd.»

⁹ Ata ga këni yeyan mondako fo ßayi bani, ga ßatëgu ko Rašel gë obeci or sëm ol, mëŋ axadac isoxari ebaxo. ¹⁰ Jakob watër këni gë Rašel, endënaŵ end aÿiw Labaj, and ßatëgu ko na gë oyel or Labaj aŋ. Jakob sëka ko andu aŋ do sëndët ko angaÿ aŋ. Rëmbën këbi oyel or aÿiw Labaj aŋ. ¹¹ Jakob, ga wëga këŋo Rašel, fulët këŋo otes. ¹² Fel këŋo mëne ar nëng ir sëm ex, do asëñiw ar Rebeka. Ata Rašel hër ko felëgu këŋo sëm. ¹³ Sam ga wël ko Labaj mëne Jakob, asëñiw ar imaÿe itoxari indexëm in ßatëguk, hërëgu ko eŋo kaca, ata wëga këŋo bëxiß. Hateli këŋo gër iciw, do Jakob sëfëtandëra këŋo dek. ¹⁴ Ata Labaj fel këŋo: «Wëj ata enimin šapar iram dëŋ ey.» Jakob ÿëpa ko facaw na gër iciw ind Labaj.

End eñer ed Jakob eŋ

¹⁵ Akey amat, Labaj fel këŋo Jakob: «Ax ñap ex na eye diyeninënd ariyeni fo gayik aÿu ey. Pelële ba ine kë hi acosä andey aŋ.» ¹⁶ Xarak, Labaj odënaŵ oki šot baßi: ekarënak eŋ Leya, do emeja eŋ Rašel. ¹⁷ Bangës ßand Leya ßaj anambi nambi bax, ßarikan Rašel, monje ye baxo. ¹⁸ Awa Jakob ga ßian baŋo anëka Rašel, yaka këŋo Labaj: «Bëniÿ bënjongëbëki këmi riyeni në end napul ir Rašel, endënaŵ emejanak andey eŋ.» ¹⁹ Ata re ko Labaj: «Dek yek, wëj fecan ke mi yël gë mo yël asëxen, ßayil gër ndam ro!» ²⁰ Mondako riyeni baxo Jakob bëniÿ bënjongëbëki eŋo ñëraxën Rašel. Bëniÿ bënjongëbëki bëŋo er hi bax ang bakey ßapënëfëne fo gayik axuri xuri bax ang ßian këŋo Rašel ak.

²¹ Ga xucac bëniÿ bëŋo, Jakob fel këŋo Labaj: «Mašële ngwa asoxari aram an, ga ßiata këme ako bëniÿ bënd wëlër baxe mi diyeni bën, anëka ÿandi ke mi bar angaw amat!» ²² Ata Labaj felëra këbi dek bëraketa bën, do ri ko ofëna or ekana ol. ²³ Apenëka aŋ wëf këŋo Leya, endënaŵ ekarënak endexëm eŋ, do wëlan këŋo Jakob. Ga xana këŋo, bar këni angaw amat. ²⁴ Labaj wëlali këŋo gër eñër, Silëpa, xadëp isoxari irexëm in hi ko xadëp ir abiw Leya. ²⁵ Ga xeyëk, Jakob wat ko mëne Leya ÿër këŋo. Ata wëka këŋo Labaj: «Inëwa rixën këye eŋo? Ax gi ex na nde në end Rašel riyeni këmi? Inecëŋ yifaxën këye?» ²⁶ Yaka ko Labaj: «Ax ÿap ex na gër ndëbi ro eno ñërët endënaŵ emejanak eŋ. ²⁷ Natayin gë Leya loxo ir ekana in, eyo kanaxën bëte Rašel. Barikan afo ey di bëte gër ndam ro bëniÿ bënjongëbëki bëcëxe.»

²⁸ Ata Jakob ri ko mondako, ßiata këni loxo ir ekana in gë Leya. Labaj wäš këŋo abiw Rašel. ²⁹ Labaj wëlali këŋo gër eñër, Bila, xadëp isoxari irexëm in, hi ko xadëp ir Rašel. ³⁰ Jakob bar këni bëte angaw amat gë Rašel gayik mëŋ ex asoxari ar ßian baŋo nëmëc Leya an. Riyeni ko bëte na gër Labaj bëniÿ bënjongëbëki bëcëxe.

End oßaß or Jakob eŋ

³¹ Axwën Kaxanu wat ko mëne Jakob aŋo ŋan ex na Leya ang ßian këŋo Rašel ak. Ri këŋo Leya asoxari ar kë rëwënd, do Rašel, asoxari aßoroxok. ³² Leya hi ko gë acël. Rëw këŋo itošan, wac këŋo Ruben, mëne ngëŋ «Nëkoyino asëñiwën». Gayikwa mondako baxo rend: «Axwën Kaxanu awat wat ko ošëfën oram ol. Gërëgako aŋan ke ßian icën indam in.» ³³ Leya hi ko bëte gë acël, rëw këŋo itošan. Re ko: «Axwën Kaxanu awël awël ko mëne icën indam in axe ŋan ex na, ßarikan yël ke bëte itošan ino ro.» Ata wac këŋo Simewon, mëne ngëŋ «Awël». ³⁴ Hi ko bëte gë acël, rëw këŋo bëte itošan. Re ko: «Dodo gërëgako, icën indam in monëka ke lëka, gayikako bëtošan bëtas rëwën këmo.» Mëŋ wacaxën këŋo Lewi, mëne ngëŋ «Alëka». ³⁵ Hi ko bëte gë acël, rëw këŋo itošan. Ata šëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Aŋo cëŋ Axwën Kaxanu këmo šëkwa.» Mëŋ wacaxën këŋo Yuda, mëne ngëŋ «Ašëkwa». Ata Leya seß ko orëw ol.

30

¹ Rašel wat ko mēne itox aņo dēwēn ex na Jakob, yakēraxi kēņo end abinēm Leya eņ. Ata Rašel fel kēņo Jakob: «Cotēnēle fa obaš, angēmēne ax gi ex na mondako ašēs kēme šēs!» ² Ata Jakob ga xoŷēn kēņo Rašel, re ko: «Ba wēno nde ex Kaxanu, mēņ ar lēc ki obaš an?» ³ Yaka ko Rašel: «Awa nēkođo Bila, xadēp isoxari iram in, barin angaw̄ amat exo dēwaxēn gēr olēkēna oram. Paš gē mēņ kēme hi wēno bēte ar gē obaš!» ⁴ Ata Rašel mondako ȳērēndēr baŋi Jakob do gē Bila, xadēp isoxari irexēm in. Jakob do gē Bila, ata ƒar kēni angaw̄ amat. ⁵ Bila hi ko gē acēl, do rēwēn kēņo itošan Jakob. ⁶ Ata re ko Rašel: «Kaxanu wāšan ke. Abaxēt baxēt ke do ȳēl ke itošan.» Mēņ wācaxēn baņo asēniw̄ Dan, mēne ngēņ «Kiti». ⁷ Bila, xadēp isoxari ir Rašel in, hi ko bēte gē acēl, do rēwēn kēņo Jakob itošan ikinēm. ⁸ Re ko bēte Rašel: «Mbaņ xaxēr kēmi gē abaŷe Leya, do anēka xor kēmo.» Rašel wāc kēņo itošan iņo Nefētali, mēne ngēņ «Okaxēr».

⁹ Leya ga wata ko mēne anēka seŋ ko orēw̄ ol, wēd kēņo Silēpa, xadēp isoxari irexēm in, do ȳērēndēr kēbi gē Jakob. ¹⁰ Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēņo mēņ bēte itošan Jakob. ¹¹ Ata re ko Leya: «Oko oyeŋax olo!» Ata wāc kēņo Gad, mēne ngēņ «Oyeŋax». ¹² Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēņo bēte Jakob itošan ikinēm. ¹³ Re ko bēte Leya: «Oko onēnga oram olo! Odēnaŷ ok kē ȳana exe macēnd asoxari ar gē onēnga!» Wac kēņo itošan iņo Aser, mēne ngēņ «Onēnga».

¹⁴ Amēd and bani xanarand bēle aņ, Ruben ye ko gēr ošēnga. Ga šanan ko andēs and bani rind bēšan bēr bēsoxari do kēni wācēnd mandēragor* aņ, wēlanēgu kēņo nēm Leya. Ata Rašel fel kēņo Leya: «Cetēle wa mandēragor ir wēlanēgu ki asēniŋ in.» ¹⁵ Yaka kēņo: «Axi gi ex na nde gwac ga xan kēye icēn indam iņ, do ȳandi ki bēte mandēragor ir wēlanēgu ke itox indam in.» Ata yaka ko Rašel: «Awa dorō gē wēj kēņun xey, end mandēragor ir asēniŋ eņ.» ¹⁶ Apenēka aņ, Jakob ga xaniw ko gēr apuŷ ko wāȳiwēnd. Leya ga xaca kēņo, re ko: «Awa dorō gē wēno kēbo xey de. Ayēc ȳēc kēmi gē mandēragor ir asēniwēn in.» Ata gēmēd ijo, Jakob do gē Leya ƒar kēni angaw̄ amat. ¹⁷ Kaxanu ga yakali kēņo Leya, hi ko gē acēl, do rēwēn kēņo Jakob itošan injoŋxēn iņ. ¹⁸ Ata re ko Leya: «Kaxanu šos ke, wēno ar ȳērēndēr kēbi icēn indam iņ gē xadēp isoxari iram an.» Wac kēņo itošan iņo Isakar, mēne ngēņ «Acosa». ¹⁹ Leya hi ko bēte gē acēl, rēwēn kēņo Jakob itošan injoņgimatēn iņ. ²⁰ Ata re ko Leya: «Kaxanu fupa ke. Dodo aņo cēņ, icēn indam iņ afēb ke fēb, gayik bētošan bēņjoņgimat rēwēn kēmo.» Wac kēņo itošan iņo Sabuloņ, mēne ngēņ «Afēb». ²¹ Ga xucak eņo, Leya rēw̄ kēņo bēte itoxari do wāc kēņo Dina.

²² Kaxanu xwita kēņo Rašel, do yakali kēņo cale iņ. Ata Rašel hi ko ar kē xor exo dēw̄. ²³ Hi ko gē acēl, do rēw̄ kēņo itošan. Ata re ko: «Kaxanu anēka rēxēt ko ošēfēn oram ol.» ²⁴ Wac kēņo itošan iņo Yosef mēne ngēņ «Abaša», ga baxo rend: «Axwēn Kaxanu bašēlexe wa itox icēxe!»

End napul ir Jakob eņ

²⁵ And rēw̄ kēņo Rašel Yosef aņ, Jakob fel kēņo Labaņ: «Tēbēle ngwa me ye, me maȳi gēr ndēbi, gēr ebar edam. ²⁶ Mašēle bēsoxari bēram bēn, do gē obaš oram ol me yexēn gayik nē endeŋbēn riyeņin kēmi: wēj dēņ anang nang kēy ang riyeņin kēmi ak.» ²⁷ Ata re ko Labaņ: «Axara xara kēmi ƒayil ro, wēj ex oyeŋax oram ol. ƒangoc ƒandam ƒaņ fel ke mēne Axwēn Kaxanu nē endey ȳēlaxēn ke obetak ol.» ²⁸ Baš ko bēte: «Deyal ba ine kē hi acosa andey aņ, mi ȳēlaxēnd.» ²⁹ Yaka ko Jakob: «Wēj dēņ anang nang kēy ang riyeņin kēmi ak, do ang šēna kēni oyeł oreȳ gēr otaxan odam ak. ³⁰ Gayikwa oyeł ofēnēpēne or šot bayēbi and ƒatēgu kēme ol, mbaņ šēna kēni. Axwēn Kaxanu ȳēl ki obetak ol elod yatir wēn kēme gēr yangana ireȳ ro. Gērēgako nand fe kēme ri andiyeņ andam dēņ?» ³¹ Wēka ko Labaņ: «Ine ȳapēk mi ȳēl?» Yaka ko Jakob: «ȳoweȳ aye ȳēl na. Angēmēne awā wa kēy er kēmi fel in, abakan kēme bakan oxadac or obeci oreȳ do gē opeȳ odeȳ ol, axadac kēmēni xadac. ³² Dorō kēme ye gēr ed exēni đek obeci oreȳ ol do gē opeȳ odeȳ ok. Pitēlēbi obeci or ȳēr-ȳēr ol do gē opeȳ od gē ƒambaren ok. Bēn kē hi acosa andam aņ. ³³ Or šenene oram ol ecan kē šanaya, and kēy yeli ey wat acosa andam aņ. Emeci end kēyo sēk axo gi ex na ȳēr-ȳēr yo, areka reka kēmo. Bēte ifeȳ ir kēyo sēk axo gi ex na gē ƒambaren yo, areka reka kēmo.» ³⁴ Labaņ re ko: «Awa awā wa kēme er re kēy in!»

³⁵ Ata kwēł yatijo fo, fit baŋi Jakob đek ƒapēlang ƒand ȳēr-ȳēr ƒaņ, gē obeci onēm or ȳēr-ȳēr ol, gē đek obeci or gē ƒapešen ol, do gē đek opeȳ od gē ƒambaren ok. Seŋ kēbi gēr otaxan od bošēniw̄ enēbi kađacērand pit. ³⁶ Hawētali kēnēbi gē mēņ Jakob nē oñe

* **30:14** 30.14 Odēwēreŋwen od andēs aņo ok bani yambēnd bēsoxari bēn eni cotaxēn acēl angēmēne ani dēwēnd na.

ond bamēdēna batas. Yakob mēŋ kēbi xadacērand obeci ol do gē opey od bayi baŋo Labaŋ ok.

³⁷ Ata Yakob sawēgu ko bēnini bēcēkēt bēnd aces, gē bēnd angērēša, do gē bēnd anjang. Xopētēra ko dadēt dadēt xali kē watind bēpešen bēpešen. ³⁸ Ata ga xoy ko oyand ok gēr ed kēni šebēnd obeci, mar bayik wat-wat gēr ogēs od obeci or bax xerarēnd gēr eceb ed men. ³⁹ Mondako bani xerarēnd ler gēr bēnini bēŋo. Ata rēw kēnēbi bēmeci bēnd yēr-yēr, bēnd gē bambaren, do gē bēnd gē bapešen. ⁴⁰ Opey ok cēŋ, Yakob ašapēreli šapēreli baŋi gē obeci ol. Do and kēbi yandi opey onēm enēbi kera aŋ fo baŋi sēkalind Yakob okondo od yēr-yēr ok, do gē od gē bambaren ok. Ata onēm ok rēw kēnēbi bēnofo bēnd yēr-yēr do gē bēnd gē bambaren. Mondako baša baŋi Yakob bēnga bēnd oyel or xwēn kēbi ol, do ababi bar na gē oyel or Labaŋ ol. ⁴¹ Ata Yakob, and kēni xerarēnd oyel obētēk aŋ fo baxo xoyēnd bēnini bēnd xopētēra baxo dadēt dadēt bēŋ, eni wataxēnd. ⁴² Barikan and kēni xerarēnd oyel ofišk aŋ, abaxo xoy na. Oyel ofišk ol bayi kēno Labaŋ, do obētēk ol xwēn kēbi Yakob.

End enaŋa ed Yakob eŋ

⁴³ Mondako šotēra baxo Yakob napul isēm xali hi ko ar gē opey odanjēm, gē obeci oranjēm, gē ogelemba do gē opali odanjēm. Hi ko bēte axwēn ar okađep otoxari do gē otošan odanjēm.

31

¹ Akey amat, Yakob wēl kēbi obaš or Labaŋ ol ga kēni re: «Yakob wēdek dek bešēr xwēn baxo faba irebi bēn. Gē bešēr xwēn baxo faba irebi bēn šotēraxēn ko dek napul ijo.» ² Yakob wata ko mēne Labaŋ ax bo ex na ga kēŋo nēkon gē dēxas iyekax, ang gēr yānar ak. ³ Ata Axwēn Kaxanu fel kēŋo Yakob: «Maŋil ngēŋ gēr ebar ed bēxarēk bērey, gēr ed rēw kēni. Wēno gē wēj kēme hi.»

⁴ Yakob wāc kēbi Rašel do gē Leya sēkēx kēno gēr apuŋ, gēr ed baŋi xadacērand obeci do gē opey odexēm. ⁵ Fel kēbi: «Wēno anēka wata kēme mēne sorix irewēn ax bo ex na ga ke nēkon gē dēxas iyekax, ang gēr yānar ak. Barikan Kaxanu, mēŋ ar yata kēŋo faba iram an, gē wēno hi ko. ⁶ Anang nang kēn wēn dēŋ mēne mbaŋ riyenin kēno sorix irewēn, gē oxor oram ol dek. ⁷ Barikan sorix axacērara xacērara kēŋo exe yamba. Bakēlēbēd epēxw nēngwēt ko acosa andam aŋ, bari Kaxanu aŋo teb ex na exe yambara. ⁸ And re ko: “Oyel or gē bapešen do gē bambaren ol kē hi acosa andey aŋ”, onēm ol dek kēnēbi rēwēnd bēnofo bēnd gē bapešen do gē bambaren. Bēte and re ko: “Oyel or yēr-yēr ol kē hi acosa andey aŋ”, onēm ol dek kēnēbi rēwēnd bēnofo bēnd yēr-yēr. ⁹ Kaxanu xan kēŋo sorix irewēn oyel orexēm ol, do yēl ke wēno.

¹⁰ «Awat wat bamēni gēmēd nē lakeli oyel onēm ol, amēd and baŋi yandind enēbi kera aŋ. Okondo ok kēnēbi xerand opey onēm ok: oko od gē bapešen do gē bambaren, oko od yēr-yēr. Opēlang ok kēnēbi xerand obeci onēm ol: oko od gē bapešen do gē bambaren, oko od yēr-yēr. ¹¹ Ata kwēl gēr lakeli fo wāc ke meleka ir Kaxanu in: “Yakob!” Yaka kēmo: “Woy!” ¹² Re ko: “Kēla, dēnētal eyēbi nēkon dek okondo od kēbi xerand opey onēm ok, do gē opēlang od kēbi xerand obeci onēm ok. Er exēni oko od gē bapešen do gē bambaren, oko od yēr-yēr. Gayikwa awat wat kēme ang yambara ki Labaŋ ak. ¹³ Wēno ex Kaxanu, ar šalew kēŋo gē ebeya gēr Bet-El, gēr ed rēd kēy ekaŋ do xoš kēy ogu an. Gērēgako, canēl ebar elo ro, ey maŋixēn gēr ebar ed gēr ed rēw kēni.”»

¹⁴ Rašel do gē Leya yaka kēno: «Biyi cēŋ gēr iciw ind faba irebi, er kēmi bēteli afo bo ex na. ¹⁵ Ang bēliyer fo hi kēmi gayikako anēka fan kēbo xali yamb ko napul ir šotaxēn kēbo in. ¹⁶ Dek napul ir xana ko Kaxanu gēr faba irebi in, biyi do gē obaš orebi ol xwēnēk. Gērēgako, dil dek er fel ki Kaxanu in.»

¹⁷ Ata Yakob fērēyētali kēbi bolindaw do gē obaš orexēm ol yaŋ gēr ogelemba. ¹⁸ Bar kēbi dek oyel orexēm or šot baŋi na gēr ebar ed Padaŋ-Aram ol, do gē dek bacota bandexēm baŋ, do kwēl ko bakand ond gēr sēm Isak oŋ, gēr ebar ed Kanahaŋ. ¹⁹ Yatijo ye baxo Labaŋ gēr ekaca ed omban ond opey odexēm. Rašel reka kēŋo atox and ebax eđaš ed sēm aŋ. ²⁰ Ata Yakob mondako sitinaxēn baŋo Labaŋ, arandēwēra and Aram an, ga ko wāyi pelarēxe. ²¹ Monaŋa naŋa baŋo, do kwēl ye ko gē dek bešēr xwēn baxo bēn. Ga xegēta ko yeŋ in, faŋ ko gand osēnd or ebar ed Galahad.

End etēf ed Yakob eŋ

²² Ga xucak bakey batas, fel kēno Labaŋ mēne Yakob anēka naŋa kēŋo. ²³ Labaŋ ga bar kēbi bēr ekun edexēm bēn, sēf kēno Yakob. Ye kēni bakey banjongēbaki dāmana sēkaxēn kēno gēr osēnd or ebar ed Galahad. ²⁴ Barikan Kaxanu šanayaxēn kēŋo gēmēd nē lakeli Labaŋ arandēwēra and Aram an, dāmana eni pašēraxēn gē Yakob. Fel kēŋo: «Kēreyēŋo dexērađ na dē Yakob.»

²⁵ And fiat ko Labaņ ġer ebar ed Galahad aņ, sĕkĕx kĕņo Jakob kap ġer etĕnd, ġer ed ri baxo akwĕndaya andexĕm. Labaņ do ġĕ bĕr laņĕtaw baņo bĕn ri kĕni bĕn bĕte ler na fo akwĕndaya andebĕn aņ, ġer osĕnd or ġer ebar ed Galahad. ²⁶ Ata Labaņ wĕka kĕņo Jakob: «Ineġa ri kĕy? Asitinaxĕn sitinaxĕn kĕye do wĕlaw kĕyĕbi odĕnaġ odam ok ang bĕsoxari bĕr sĕraw kĕyĕbi nĕ emer fo! ²⁷ Ineġa nawaxĕnĕgu kĕye do hĕrĕgu kĕy, pelarĕxe? Kido afela felaw baye, wĕno ata ri dome ofĕna or mi pelaraxĕn ġĕ odĕnaġ odam ok, do bela bĕn eni nĕwĕra ojĕkan od onĕnga, ġĕ batĕmb baņ, do ġĕ ofarix ol. ²⁸ Barikan, wĕj aye teġ ex na mi pelar momegar ġĕ řaca bĕn do ġĕ odĕnaġ odam ok! Ata ang ařenĕk fo ri kĕy de. ²⁹ Axor xor kĕme mun denan eņĕņĕnax, barikan Kaxanu, mĕņ ar yata kĕņo sorix an, fel ke ganĕka ġĕmĕd: “Kĕreyĕno dexĕrad na de Jakob!” ³⁰ Ģĕrĕgako, ga yow kĕy or laņ gayik mbaņ xofi baxi ekun ed sorix el, ine cĕņ rekaxĕnĕgu kĕy eđař edam el?»

³¹ Jakob yaka kĕņo Labaņ: «Ayĕdara yĕdara bame ga bame yĕland mĕne axan kĕye xan odĕnaġ oday ok. ³² Barikan end eđař edey eņ cĕņ, ġĕr ar kĕy sĕk yo, ar ecĕs ex! Bela bĕreġi bĕjo ex ngĕj otede ok, calal er xwĕn kĕy in ġĕr akwĕndaya andam. Ga wat wat kĕy, kanal!» Jakob axo nang bana mĕne Rařel rekawĕk eđař elo.

³³ Labaņ lil ko ġer aner and Jakob, bĕte ġĕr and Leya, do ġĕr and okaďĕp otoxari oki, řowĕy axo wat ex na. Ga řanĕgu ko ġĕr aner and Leya, lil ko ġĕr and Rařel. ³⁴ Rařel wĕd ko eđař el, lilali ko ġĕr aņĕmĕna and gelemba, do řĕpaxĕn ko. Labaņ xĕbĕtera ko đĕk aner aņ, bari řowĕy axo wat ex na. ³⁵ Ata Rařel fel kĕņo řĕm: «Faba ga wat kĕy ame kani ex na mi pĕbaxĕn, kĕrey koř na, ġĕ apacaġ aņ hi kĕme.» Ařalara yo ařalara, Labaņ axo wat ex na eđař edexĕm el.

³⁶ Ata Jakob logĕn kĕņo. Ga kĕņo xeřan Labaņ, re ko: «Ine ex amena andam aņ? Eņĕņĕnax end fe wa ri kĕme, řĕfaxĕnĕgu kĕye ġĕ oxoř or go olo? ³⁷ And yĕlĕxĕyĕtera kĕy đĕk ořĕnga oram aņ, er xwĕn kĕy nde wat kĕy na? Masinĕlĕbi bĕram bĕn do ġĕ bĕrey bĕn enĕbo đĕcaxĕn řiyi bĕxi! ³⁸ Bĕniy alapem ri kĕme ġĕr iciġ indey. Elod ami pel ex na mĕne emĕci enĕm endey, ba ifeř inĕm irey nacĕk. Bĕte elod amo yamb ex na xondo irey. ³⁹ Ejel ed laġ kĕno oġacar oġapuř el, elod amo mařelil ex na. Wĕno baņo nĕmbĕnd ġĕ ejel ebĕngw edam. Wĕj anĕřali baye nĕřalind mi mařĕn ejel ed reka kĕne hik ġĕmĕd, hik goyat el. ⁴⁰ Ařor baxe řorĕnd oyat ok, mbaņ bame sorond ġĕ ayam in ġĕmĕd, do akwĕd abame řot na. ⁴¹ Bĕniy alapem ri kĕme ġĕr iciġ indey. Riyeņin kĕmi bĕniy epĕxw ġĕ bĕnax nĕ end napul ir odĕnaġ oki oday eņ. Bĕniy bĕņjongimat mĕni cotaxĕn obĕci oram ol do ġĕ opeř odam ok. Barikan wĕj nĕmbĕt kĕy bĕkĕlĕbĕd epĕxw acosa andam aņ. ⁴² Kido Kaxanu, mĕņ ar yata kĕņo řaca iram Abĕraxam an, mĕņ ar baņo rĕġĕnd faba iram Isak an, axe đĕca bana, taxan řanĕgu dome iciġ indey iņ. Kaxanu awat wat ko toro indam iņ, do ġĕ ařĕkwĕra iram in, do ganĕka ġĕmĕd mĕņ řĕc kĕbo.»

End eter Jakob do ġĕ Labaņ eņ

⁴³ Labaņ yaka kĕņo Jakob: «Bolindax, odĕnaġ odam ex, obař olo, obař oram ex, oyel olo, oyel oram ex, do đĕk er kĕy watĕnd in, wĕno xwĕnĕk. Wĕno ine kĕme xor mĕni din dor odĕnaġ odam ok, ba obař or rĕw kĕnĕbi ol? ⁴⁴ Ģĕrĕgako awĕl nde, yatare eter wĕno ġĕ wĕj, do eter elo ġilex sede ireġi in!» ⁴⁵ Ata Jakob wĕd ko ekař do řĕd ko.

⁴⁶ Ga xucak eņo, Jakob fel kĕbi bĕr ekun edexĕm bĕn: «Medanĕgune oxař.» Ata wĕdaraw kĕni oxař do řun kĕni. Mĕņ ġĕ Labaņ yambĕra kĕni na ġĕr angĕb and oxař. ⁴⁷ Labaņ wac ko angĕb aņo «Yegar Saxaduta», do Jakob mĕņ wac ko «Galehed». ⁴⁸ Ata re ko Labaņ: «Angĕb and oxař aņo ex doro sede ir wĕj ġĕ wĕno in!» Mĕņ řayixĕnĕk omac od «Galehed», mĕne ngĕj «Angĕb and ex sede aņ», ⁴⁹ do «Mitĕřĕpa», mĕne ngĕj «Angĕb and enĕkona», gayik Labaņ are re baxo: «Axwĕn Kaxanu nĕkonaleġo and ke řapĕre ro aņ! ⁵⁰ Angĕmĕne arixĕra kĕyĕbi rixĕrand odĕnaġ odam ok, angĕmĕne bĕsoxari bĕřĕxe řařa kĕyĕbi na, ax ġi ex na ġĕ ala kĕn fabĕr. Tital, Kaxanu ex sede ir řiyi bĕxi in.» ⁵¹ Ata Labaņ fel kĕņo Jakob: «Eřun ed oxař elo, ekař ed xwĕřak elo, wĕno řĕďĕk mĕrĕxand ir řiyi bĕxi. ⁵² Eřun ed oxař elo do ġĕ ekař ed xwĕřan kĕme elo, ex otede odeġi ok: ame kucali na oxař oņo, me yeli gand ed hi kĕy mi dinanaxĕn eņĕņĕnax. Do wĕj bĕte ay kucagu na oxař oņo, ey yeli gand ed hi kĕme eye dinanaxĕn eņĕņĕnax. ⁵³ Kaxanu, mĕņ ar yata kĕbi Abĕraxam do ġĕ Naxor an, ġilexo ařĕc areġi an (mĕņ ex Kaxanu, ar yata kĕņo axarĕk arebĕn an).»

Ata Jakob yařar ko ġĕr oġac or Ar ko rĕġaxĕnĕnd řĕm Isak ol. ⁵⁴ Ga xucak eņo, Jakob ri ko řadaxa na ġĕr etĕnd elo. Wac kĕbi bĕrexĕm bĕn ġĕr eyambĕran. Yambĕra kĕni do xey kĕbi na ġĕr etĕnd elo.

32

¹ Ga xeyëk, Labaņ xani ko mopëd, felarëra këni momegar gë ejiw bën do gë ßobiw. Ga řalendëra këbi, xani ko do kwël wãyi ko gër ndeßën.

² Yakob fakët ko fëña irexëm in. Ata řanayaxën këno omeleka od Kaxanu. ³ Ga wat këbi, Yakob re ko: «Bëjo ßër engä end Kaxanu exëni!» Wac ko na gër ed ebani «Mahanayim», mëne ngëj «Benga ßeki ßeņ».

End ekofëtar ed gë Esawu eņ

⁴ Yakob lëngwali këbi ßërolawën gër abinëm Esawu, gër Seyir, gër ebar ed Edom. ⁵ Er re baxo: «Mondako këno felëx, Esawu, axwën aram an: “Yakob, xadëp irey in, ga re ko: aniyitara niyitaraw ke gër Labaņ bën, ang aliyer fo, do alembeliw lembeliw ke oliyer oram ol xali kërëgako. ⁶ Ařotëgu řotëgu këmëni de oxey, gë opali, gë opey, gë obeci, gë okadëp otořan do gë otoxari. Awa axwën, ßër yelik bëjo, bërolawën ßëram exëni. Wëno lawënëli këbi ga këme yarënd oyekax orey ol, exe kofëtaraxëne.”»

⁷ Bërolawën bën ga ßakaw këni fel këno Yakob: «Aye ye këmi xali gër abinëx Esawu. Në ekacaw exi mëņ ßëte gë ocambenjar okeme onax.» ⁸ Ata Yakob yëdara ko mban, anjiy aņ xap këņo mokap dëņ. řapëreli këbi bela bërexëm bën bengä ßeki. Mondako fo řapëreli baßi ßëte oyel ol: opey ok do gë obeci ol beßët ibat, oxe ol do ogelemba ok beßët ijo. ⁹ Er baxo rend: «Angëmëne Esawu eßi nřwëlën engä emat do eßi kor, engä ekinëm eņ ařana këno řana.»

¹⁰ Ata Yakob ko řalend mondako: «Axwën Kaxanu, wëj ex ar yata këņo řaca Abëraxam an, ßëte wëj fo yata këņo Isak, faba iram. Wëj ex ar fel ke: “Bakal gër ebar edey, gër ed rëw këni, do wëno arin këmi rin enjekax eņ!” ¹¹ Emëlaya ed wëlaya këye wëno xadëp irey el axuri xurik. Bëte ßenjekax ßend rin këye ßeņ, axe řap ex na. And xegëta bame Yurëdeņ ijo aņ, ořët fo lëkaya bame. Barikan doru ßëram bën bengä ßeki exëni. ¹² Axara xara këmi dacëtle gër otaxan od abaye Esawu! Gayikwa ayëda këme yëdand ba ayow ko yow exe mereli, eßi dawëra ßëřoxari bën, do gë obař ol. ¹³ Wëj ga fel ke wa: “Arin këmi rin enjekax eņ, do ařënan këme řënan andëwëra andey aņ ang eđini ed gër angwëngw fo, ed ala ax kor na exo pën el!”»

¹⁴ Ata yatijo, na xey baņo Yakob. Sana këbi gër napul ir řot baxo, oyel or këņo fupaxën abinëm Esawu ol. ¹⁵ Sana këbi obeci onëm okeme oki, do gë řapëlang alapem; opey onëm okeme oki, do gë okondo alapem. ¹⁶ Sana këbi ßëte ogelemba onëm ofëwx osas, gë ßatow ßand banëßi yerinënd ak; oxey onëm ofëwx onax, do gë okwëlëkwël epëwx; opali onëm alapem, do ocan ok epëwx. ¹⁷ Mondako fitëra baßi oyel olo bengä bengä, do engä kala gë axadac arexëm. Fel këbi ßëxadac bën: «Dëngwayin tan, do en teßëtar moteßëtar.» ¹⁸ Fel këņo axadac aņanar an: «And kën fed gë abaye Esawu aņ do exi mëka: “Noyö xwën ki? Feye këy yend? Noyö wa xwën këbi dek oyel or lëngwëna këyëßi olo?” ¹⁹ Yakayido: “Yakob, xadëp irey in, xwën këbi. Axwën Esawu, er fupaxën ki lëngwaliw ko. Mëņ dëņ në etëfëgu ebo.”»

²⁰ Ata fel këbi eņo fo axadac axinëm an, gë asasën an, do gë dek ßër baßi řëfënd bengä ßend oyel bën: «Mondako këno felëd Esawu, axwën aram an, and kën fed aņ. ²¹ Deyidën: “Yakob, xadëp irey in, gand emban ßayiw ko”». Gayikwa er baxo yëland: «Axoc këņo xoc oxoy orexëm ol gë er fupaxën këmo do lëngwali këme in. Bamat ařa ko wä exe kaca, do mi kofëtar gë onënga fo!» ²² Ata Yakob mondako lëngwali baßi oyel or fupaxën baņo ol, do mëņ xey këņo na gër akwëndaya.

End okaxër ond Yakob eņ

²³ Ata yatijo gëmëd, Yakob gë ßëřoxari ßëxi bërexëm bën, gë okadëp otoxari oki od ßëřoxari bërexëm ok, do gë ßëtox epëwx gë imat ßëndexëm bën, xegëta këni lar ir këni wacënd Yakob in. ²⁴ Aßar ßar baßi, xegëta këni lar in gë dek beßër xwën ko bën. ²⁵ Yakob ßayi ko gaßat ekeg elo. Ata řanayaw ko ala do xaxër këni gë mëņ xali kë wecand. ²⁶ Ala ajo ga wat ko mëne anëka dëņ řëkwan këņo eņo đap in, xëm këņo gër epem. Ata Yakob lonëta ko nand bani xaxërënd na. ²⁷ Ata re ko ala ajo: «Teßële me ye, gayikwa anëka kë wecand.» Yaka ko Yakob: «Ami teß na ey ye, xarak aye yël ex na obetak ol.» ²⁸ Ala ajo wëka këņo: «Ake këni wacënd?» Yaka ko: «Yakob.» ²⁹ Re ko: «Macindëleni gërëgako Isërayel, kërëx bo na ga këni wacënd Yakob. Gayikwa axaxër xaxër kën gë Kaxanu do gë ßela bën, ßarikan wëj xor këbi.» ³⁰ Yakob wëka këņo: «Këla pelële wa owac orey ol.» Yaka ko: «Ine këye wëkaxënënd owac oram ol?» Ata yël këņo obetak ol.

³¹ Yakob wac ko na gër ed xaxër bani «Peniyel», mëne ngëj «Dëxas ir Kaxanu in». Gayikwa are re baxo: «Afaßër faßër këmi gë Kaxanu, do ßayi këme aßëngw.» ³² Eñan eņ anëka bax řëņëğund and baxo xucand Yakob Penuwel aņ. Ata këņo racëtënd oñe oņ,

ga lonëta ko gër epem. ³³ Mëņ ex xali doro, bërandëwëra and Isërayel bën ani yakënd na angën and gër emef aņ, gayik gër angën aņo sembaÿ baxo Yakob.

33

End ekofëtar ed Yakob do gë Esawu eņ

¹ Yakob ga rënëta ko, watëgu këbi Esawu do gë ocambenjar okeme onax ok ga këni ñatëgu. Şapëreli këbi obaş ol, mar hi këni mërëxand ir Leya do gë Raşel, mar mërëxand ir okadëp otoxari od bësoxari bërexëm ok. ² Lëngwën këbi okadëp otoxari ok do gë obaş orebën ol. Bëtëgu këni Leya do gë obaş orexëm ol, do felata këni Raşel do gë Yosef. ³ Yakob mëņ dëņ, lëngw ko gër eng a eņo, do foxi ko ñanjongëbaki eyiÿ el nëş gër ebar, xali sëkar këni gë abinëm. ⁴ Ata Esawu hër ko fed këni. Wega këņo Yakob bëxiß gër egëla, do ses këni bën tak bëxi. ⁵ Esawu ga rënëta ko, wat këbi bësoxari bën do gë obaş ol. Ata wëka ko: «Nobën ex wa bëjo?» Yaka ko Yakob: «Bëjo ex obaş or yël ke Kaxanu ol gë oyekax orexëm ol, wëno xadëp irey in.»

⁶ Okadëp otoxari ok do gë obaş orebën ol sëka këno Esawu, do foxira këni. ⁷ Leya do gë obaş orexëm ol sëka këno bëte, do foxira këni. Bëte Yosef do gë Raşel sëka këno, do foxira këni. ⁸ Ata re ko Esawu: «Do ine ex wa dëk oyel or fedëgu këmi olo?» Yaka ko Yakob: «Exe kofëtaraxëne gë onënga fo şet këmi, faba!» ⁹ Re ko bëte Esawu: «Abaÿe, aşotëra şotëra këme wëno bëte! Er xwën këy in, ñayilexi.» ¹⁰ Yaka ko Yakob: «Ali, axara xara këmi, kanal axana er fupa këmi in gayikako gë onënga fo xofëtar ke. Enimin, wëno ga şanaya këme gër lëngw irey nangëde gër lëngw ir Kaxanu fo, do xofëtar ke gë onënga fo. ¹¹ Këla kanal axana er fupa këmi in, oyel orex ex, gayikako gë oyekax orexëm ol yëlëra ke Kaxanu xali şotëra këme dëk er ebax me cot in.» Yakob nëÿali këno Esawu xali wa ko.

¹² Esawu re ko: «Awa medërane dëk oÿënga oņ ene yexëne, wëno kë lëngwa.» ¹³ Ata yaka ko Yakob: «Faba, anang nang këy mëne obaş ol ani kem ex na. Bëte nëkodëbi opeÿ onëm ok, gë obeci onëm ol, do gë oxey or gë ñatox ñand kë yerind ol. Angëmëne akey amat fo nëÿali kënebëne oņe oņ, dëk këni şësëra oyel obeja ol. ¹⁴ Axara xara këmi faba, dëngwal wëj. Endëmëne endëmëne këmi sëfëli wëno xadëp irey in, gë obaş ol do gë oyel ol, xali mi ñatëli gër ndewën, gër ebar ed Seyir.» ¹⁵ Ata re ko Esawu: «Awa ñaxëtël mi tebën ndakar mar ocambenjar odam ok.» Yaka ko Yakob: «Okoko në end ine ngwa? Faba, axara xara këmi, tebanële din!» ¹⁶ Ata kwël yatijo fo, ñaka baxo Esawu ond gër ebar ed Seyir oņ.

¹⁷ Ga xucak eņo, Yakob ye ko kwël ond gër Sukot oņ. Bayënayax ko ñaciw, do rindëranëx këbi ñaner oyel orexëm ol. Mëņ wacaxën këni fën gër ed hi bani «Sukot», mëne ngëņ «Baner ñaņ».

End gër Sişem eņ

¹⁸ Ata Yakob mondako ñat baxo abëngw ga xaniw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Hat ko gër angol and Sişem, gër ebar ed Kanahaņ. Ri ko akwëndaya andexëm aņ ler gër angol aņo. ¹⁹ Yakob wëd ko ñatama këme ñand kodı do yëc ko ebar gër otaxan od bosëniw ñor Amor, sëm ir Sişem. Gër ebar elo ri baxo akwëndaya andexëm, ler gër angol and Sişem. ²⁰ Yakob ri ko na angëş and eņo caleraxënënd Kaxanu, do wac ko «El-Eloxe-Isërayel», mëne ngëņ «Kaxanu, Kaxanu, mëņ ar yata këņo Isërayel an.»

34

End Simewoņ do gë Lewi eņ

¹ Akey amat, Dina endënaş end rëwën këno Leya Yakob eņ, ye ko ebi nangëgu odënaş od gër ebar elo ok. ² Ata Sişem, asëniw ar Amor, emun end ebar ed bërandëwëra and Het eņ, wat këņo Dina. Ga sëra këņo, wëla këņo, do lakix këni, xarak ax ñap ex na. ³ Ata Sişem lëka këņo monëka dëņ Dina, endënaş end Yakob eņ. Sişem ñan këņo mbaņ endënaş emeja eņo. Bënd ko xwëtaya gër emëkw edexëm fo baņo felënd endënaş emeja eņo. ⁴ Sişem fel këņo sëm Amor: «Karanële endënaş eņo, wëno mo ñër ÿandi ke.» ⁵ Ata ga nang ko Yakob mëne Sişem abuyarën buyarën këņo abiw Dina, şësina ko yem xali ñatëgu këni bosëniw ga hiw këni gër apuÿ, gër oxadac or oyel.

⁶ Ata Amor, sëm ir Sişem, yow ko gër ed ebaxo Yakob eni ñëpaxën end Dina eņ. ⁷ And bani ñatëgund bosëniw ñor Yakob aņ, ga hiw këni gër apuÿ, nang këni ecëfëanaxik eņo. Hi këbi nangëde aşirëra şirëra kënebı fo, do xoÿ këni xali xurik, gayik Sişem amena atëm ri baxo paş gër bërandëwëra and Isërayel, ga laki bani ako gë endënaş end Yakob eņ, xarak eņo ax ñap ex na. ⁸ Amor fel këbi: «Asëniwën Sişem wa ñan këņo

endënaŵ endewën eņ, yëlıno eņo ñër, axara xara këmun. ⁹ Wën gë biyi axor këne xore ene dëkëre paŵ gë oÿër oņ. Wën enëbo yëlënd odënaŵ odewën ok, do enëbi ñërënd odeŵi ok. ¹⁰ Andamat këne lëge do ebar el edewën kë hi. Cëxwayayin ro, en pandërand, do en yëcënd owar or kën xwën.»

¹¹ Sišem yow ko fel këbi sëm ir endënaŵ do gë boŵinëm: «Teŵanine! Wëno ayël këmun yël er këne wëka yo. ¹² Pënëtayin mbaņ napul ir këmun wëdën in, do gë exëbëanaxik er këmun yël in. Ayël këmun yël er këne wëka yo. Barikan fo, yëline endënaŵ eņ mo ñër!» ¹³ Bosëñiw ñor Yakob yaka kënebi gë osit Sišem do gë Amor, sëm irexëm, gayik Sišem abuyarën buyarën baņo Dina, imaÿe itoxari indebën in. ¹⁴ Fel kënebi: «Ax mënd ex na mo yël imaÿe itoxari indebi in ašoan axacërx: osëfën osëm ex eņo gër enëng endeŵi! ¹⁵ Damana mi maxën end re kën eņo, afo en ma pere en gi ang biyi ak: ašoan ar ex yo eno kac axac. ¹⁶ Aņo fo këmun yël odënaŵ odeŵi ok, do biyi bëte mëni ñërënd odewën ok. Ata këne lëge në erebat, do ene giye bulunda ibat. ¹⁷ Biyi ata këmo wëd endënaŵ endeŵi eņ, do kwël mi dëfa angëmëne anëbo ɓaxët ex na, angëmëne an ma ex na enun kacënd axac.»

¹⁸ Amor do gë asëñiw Sišem ɓa këni eyeyan elo. ¹⁹ Ataņ űambenjar in ɓa ko exo di mondako gayik mbaņ ñan baņo endënaŵ end Yakob eņ. Xarak Sišem, ar gapak ebaxo gër dëk ekun ed sëm. ²⁰ Ata Amor do gë asëñiw Sišem ye këni gër ebët ed angol andeŵën. Fel kënebi bela ɓër lëg ɓax gër angol andeŵën ɓën: ²¹ «Bela bëjo, ɓër aketëxeta ex ro gër ndeŵi. Dëgëlexëni gër ebar edeŵi ro, do eni pandërand. Ebar edeŵi el aÿang ÿangëk, axëñ këni xëñ! Biyi aÿër këneŵe ÿana enëŵe ñërënde odënaŵ odeŵën ok, do ɓën enëbi ñërënd odeŵi ok. ²² Barikan eni maxën edëg ed andamat gë biyi el, amat wëka këni, ene gixëne bulunda ibat. Ašoan ar ex yo gër ndeŵi ro eno kac axac, ang xac kënebi ɓën ak. ²³ Oyel orebën ol, gë napul irebën in, do gë oɓacar orebën ol, ax gi ex na nde ata këneŵe xwëne? Mane wa aɓa amat end wëka kënebo eņo, ene dëgaxëne andamat.» ²⁴ Dek ɓër ɓax űanënd gër ebët ed angol ɓën wël kënebi Amor do gë asëñiw Sišem. Ata dëk ɓësoűan ɓër ɓax űanënd gër ebët ed angol ɓën ɓa këni enëbi kac.

²⁵ Yatir akey atasën, xarak anëka këni sorond, Simewoņ do gë Lewi, bosëñiw ñor Yakob, ɓër acël amat gë Dina ɓën, wëd këni ala kala duxuma irexëm in. Hat këni gër angol endëmane fo, ala abi wata ex na. Lawëra kënebi dëk ɓësoűan ɓën. ²⁶ Haű kënebi bëte gë oduxuma ok, Amor do gë asëñiw Sišem. Xanaw këno Dina gër iciw ind Sišem, do kwël űan këni. ²⁷ Bosëñiw ñor Yakob bëjo xoba këni gër ɓëűësëk do xwëcara kënebi. Xandëra kënebi ɓacota ɓaņ dëk angol aņ, gayik imaÿe itoxari indebën in buyarën bano. ²⁸ Xandëra kënebi oyel orebën ol: opeÿ, gë obeci, gë oxey, gë opali, gë dëk er ebax gër angol in, do gë er ocënga in. ²⁹ Xandëra kënebi ɓacota ɓandebën ɓaņ. Sërara kënebi ɓësoxari ɓërebën ɓën, gë dëk ɓër gër oxun orebën ɓën, do gë dëk ɓëbër ebax gër ɓëciw ɓën.

³⁰ Ga xucak eņo, Yakob fel këbi Simewoņ do gë Lewi: «Wën ata etëm eņ wëlanëgu këne. Awërax këne xwët ɓër lëgëk gër ebar elo ro ɓën, gë ɓërandëwëra and Kanahaņ ɓën, do gë ɓër and Përisi ɓën. Wëno bela ɓëfënëpëne fo űot këmëni. ɓën ata këne ɓarënan ene mereli, do enëbo dawëra wëno gë ɓër iciw indam ɓën.» ³¹ Simewoņ do gë Lewi yaka këni: «Aÿap nde ÿapëk eno dixëra imaÿe itoxari indebi in ang asoxari aÿacaxik fo?»

35

End orëfa or Yakob eņ

¹ Akey amat, Kaxanu fel këno Yakob: «Kanil ey dëfa yaņ gër Bet-El, ey dëgëx fën. Dinëxëde angëb wëno Kaxanu, ar űanayaxën ɓaxi and ɓay hërënd eyo cana abinëx Esawu an.» ² Ata Yakob fel këbi ɓër iciw indexëm ɓën, do gë dëk ɓër ebax gë mëņ ɓën: «Dapin olaű or ex mërëxand irewën do xwëta kën ang Kaxanu fo oņ. Wunëtarayin, do nëmbarayin ɓaņjëm ɓaņ. ³ Yaņ gër Bet-El këne rëfaye. Fën këmo rinëx angëb Kaxanu, mëņ ar yakali ɓaxe cale yatir űëmura ɓaxe an, do mëņ ar xaxa ke gër fëña iram an.» ⁴ Ata fëxwëndëra këno Yakob dëk olaű orebën or ebax gër otaxan odeŵën oņ, do gë dëk ɓaņepe ɓand ɓakara ɓani gër ɓanëf ɓandebën ɓaņ. Yakob wëg ko dëk ɓëbijo, dila gër edëp ed ananga and ex ler gër Sišem. ⁵ Ga ri këni mondako, kwël ye këni. Kaxanu lapan këbi anÿiy atëm ɓër lëgërak gër ɓangol ɓand ler ler na gër ed ebani ɓën. Ata anëbi tëf ex na bosëñiw ñor Yakob.

⁶ Yakob do gë dëk ɓërexëm ɓën ñat këni gër Lus, mëne ngëņ gër Bet-El, gër ebar ed Kanahaņ. ⁷ Rix ko angëb do wac ko na gër ed ebani «El-Bet-El», mëne ngëņ «Kaxanu, ar gër Bet-El an». Gayikwa Kaxanu na űanayaxën baņo Yakob, and ɓaxo hërënd eņo cana abinëm aņ.

⁸ Ata Debora, asoxari ar rafën baņo Rebeka an, šes ko. Wëxëta këno ler gër Bet-El, dila gër aces and nëngwët bani owac «Atëx and otes».

⁹ Ata Kaxanu šanayaxën këņo bëte Yakob, ga hiw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Yël këņo obetak ol.

¹⁰ Ata re ko Kaxanu: «Owac orey ol Yakob ex, bari ax bo na ga këni wacënd Yakob. Isërayel këni yana eni macënd.» Mondako nëngwët baxo owac orexëm ol: Isërayel. ¹¹ Re ko bëte Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, ar xorëk beý dek an. Dëwëlëbi obaš oranjëm, do nëmbërëlexëni mbaņ. Enëņg do gë amara and benëņg kë šanëgu gër ndey. Bemun kë šanaya na gër bër këyëbi rëw. ¹² Ebar ed yël këmëni Abëraxam do gë Isak el, ayël këmun yël, wëj do bërändëwëra andey bën, and këy xuca aņ.»

¹³ Ata Kaxanu ga xani ko, ko šëgënd yaj yaj na gër ed bani yeyandërand gë Yakob. ¹⁴ Yakob rëf ko ekaý na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu. Xoš ko gër ekaý ed rëf baxo elo ogu do gë ngoy ex gixën ekaý ecëbax. ¹⁵ Yakob wac ko na gër ed ebani Bet-El, na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu.

End ecës ed Rašel enj

¹⁶ Yakob gë bër ekun edexëm bën xani këni na gër Bet-El. Anëka bani saxand gër Efërata, ga rëwëra ko Rašel. Barikan orëw olo mbaņ yëka baņo. ¹⁷ And baņo rëwënd itox aņ, asoxari ar baņo rëcand gër orëw an, re ko: «Kërey yëdara na, lëmëta šot këyo bëte.» ¹⁸ Damana exo kotixën, wac këņo lëmëta in «Ben-Oni», mène ngëņ «Asëñiwën ir ayambën iram». Barikan sëm nëngwët këņo «Beņëšame», mène ngëņ «Asëñiwën ir liw iram». ¹⁹ Ga xoti ko Rašel, wëxëta këno gër fëña ir gër Efërata, mène ngëņ ir gër Betëlexem. ²⁰ Yakob rëf ko ekaý gër ýeg ir Rašel. Ata ekaý elo na bayik xali doro.

²¹ Isërayel gë bër ekun edexëm bën rëfa këni do rix këni akwëndaya andeñen aņ yabët ebar ed Migëdal-Eder el. ²² Amëd and lëg baxo Isërayel na gër ebar elo aņ, Ruben ye ko laki këni gë Bila, asoxari ar ýëpa bani aýëpa fo gë sëm an. Ata nang ko Yakob.

Bosëñiw bor Yakob er hi bani epëxw gë bëxi. ²³ Bëtošan bënd rëw këbi Leya bën: Ruben, iñanar ind Yakob in, gë Simewoņ, gë Lewi, gë Yuda, gë Isakar do gë Sabuloņ. ²⁴ Rašel mën cëņ, rëw këbi Yosef do gë Beņëšame. ²⁵ Bila, xadëp isoxari ir Rašel in, rëw këbi: Dan do gë Nefëтали. ²⁶ Silëpa, xadëp isoxari ir Leya in, rëw këbi Gad do gë Aser. Bën ex bosëñiw bor Yakob, bër rëwëgu këbi gër ebar ed Padaņ-Aram bën.

²⁷ Ata Yakob gë bër ekun edexëm bën fiat këni xali gër sëm Isak, gër Mamëre, ler gër Kiriyyat-Arëba, gër ed këni wacënd bëte Ebëroņ. Fën lëg bani ang bëliyer fo Abëraxam do gë Isak. ²⁸ Isak ga liya ko bëniy këme gë ofëxw ocongosas, ²⁹ šes ko. Ata Isak moped fed baņo oxar ol, damana baraxën këni gë bëxarëk bërëxëm bër šësëk elod anëka fo bën. Esawu do gë Yakob wëxëta këno.

36

End orëfa or Esawu enj

¹ Mondako ex andëwëra and Esawu aņ, mën ar bano wacënd bëte Edom an. ² Esawu ýër babi odënaw od gër ebar ed Kanahaņ: Ada abiw ar Eloņ, arandëwëra and Het an, do gë Oxolibama, abiw ar Ana, ejiw ed Tësibewoņ, arandëwëra and Hor an. ³ Baša këņo bëte Basëmat, abiw ar Isëmayel, abinëm ar Nebayot. ⁴ Ata Ada rëwën këņo Esawu, Elifas. Basëmat mën, rëwën këņo Rehuwel. ⁵ Oxolibama rëwën këņo: Yewuš, gë Yalam, do gë Kore. Bën ex bosëñiw bor Esawu, bër rëw këñëbi na gër ebar ed Kanahaņ bën.

⁶ Akey amat, Esawu bar këbi bësoxari bërëxëm bën, gë bosëñiw, gë bobiw, do gë dek bela bër iciw indexëm bën. Bar këbi bëte dek oyel orexëm ol, do gë beñër šotëra baxo na gër ebar ed Kanahaņ bën. Ye ko kwël orëfa në ebar ecëxe, eni ñawëtaraxën gë abinëm Yakob. ⁷ Gayikwa napul ir šot baxo ala kala in axuri xuri bax ga ýëmbëk. Ax mënd bana eni dëg në erebat. Bëte na gër ebar ed ýëpa bani ang bëliyer fo el, oyel orebën ol abani xëñ na. ⁸ Esawu ye ko ýëpax ko gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir. Esawu ex wa Edom.

End bërändëwëra and Esawu enj

⁹ Mondako ex andëwëra and Esawu aņ, sëm ir Edom, gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir. ¹⁰ Omac od bosëñiw bor Esawu ok ebax: Elifas, ar rëwën këņo alindaw Ada an, gë Rehuwel, ar rëwën këņo alindaw Basëmat an. ¹¹ Ata bosëñiw bor Elifas hi këni: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Gatam, do gë Kenas. ¹² Timëna, ebax asoxari ar ýëpa bani aýëpa fo gë Elifas, asëñiw ar Esawu an. Timëna ijo rëwën këņo Amalek. Ata bën ex bosëñiw bor Ada, asoxari ar Esawu an.

¹³ Bosëñiw bor Rehuwel exëni: Nahat, gë Sera, gë Šama, do gë Misa. Bën ex bosëñiw bor Basëmat, asoxari ar Esawu an. ¹⁴ Mondako bax omac od bosëñiw bor Oxolibama

ok, abiŵ ar Ana, asoxari ar Esawu an. Ana ijo ex meṅ bête abiŵ ar Tësebewoṅ an. Mëṅ rëwën baṅo Esawu: Yewuŵ, gë Yalam, do gë Kore.

¹⁵ Mondako hi bani bemun bend bosëñiŵ bor Esawu beṅ. Gër andëwëra and Elifas, iñanar ind Esawu iṅ: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Kenas, ¹⁶ gë Kore, gë Gatam, do gë Amalek. Bën ebax bemun bend andëwëra and Elifas beṅ, gër ebar ed Edom. Bën ex bosëñiŵ bor Ada. ¹⁷ Mondako hi bani bemun beṅ gër bosëñiŵ bor Rehuwel, asëñiŵ ar Esawu: Nahat, gë Sera, gë Šama, do gë Misa. Bën ebax bemun bend andëwëra and Rehuwel beṅ, gër ebar ed Edom. Basëmat, asoxari ar Esawu an, ebax ejiŵ edebën.

¹⁸ Mondako hi bani bërändëwëra and Oxolibama bën, asoxari ar Esawu an. Gër bërändëwëra and Oxolibama, abiŵ ar Ana, asoxari ar Esawu an, bemun beṅ er hi bani: Yewuŵ, gë Yalam, do gë Kore. ¹⁹ Bën ebax bosëñiŵ bor Esawu, do bën ebax bemun bendebën beṅ. Esawu ex wa Edom.

²⁰ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Seyir, arandëwëra and Hor an. Bër lëg bax gër ebar elo na bën, er hi bani: Lotan, gë Šobal, gë Tëсібewoṅ, gë Ana, ²¹ gë Dišoṅ, gë Etëser, do gë Dišaṅ. Bën ebax bemun bend bërändëwëra and Hor, do gë dek obaš or Seyir gër ebar ed Edom beṅ. ²² Obaš or Lotan ol er hi bani: Ori do gë Emam. Imaṅe itoxari ind Lotan iṅ ebaxo Timëna. ²³ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Šobal: Alëfaṅ, gë Manahat, gë Ebal, gë Šefo, do gë Onam. ²⁴ Mondako hi bani bête bosëñiŵ bor Tëсібewoṅ: Afa do gë Ana. Ana isošan ijo šanan bax añesa and men gër ladawe, and baḃi xadacërand opali od sëm Tëсібewoṅ aṅ. ²⁵ Mondako hi bani bête obaš or Ana ol: itošan iṅ, Dišoṅ, do gë itoxari iṅ, Oxolibama. ²⁶ Mondako hi bani bête bosëñiŵ bor Dišoṅ: Emëdaṅ, gë Ešëbaṅ, gë Yitëran, do gë Keran. ²⁷ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Etëser: Bilëxaṅ, Sahafaṅ, Safaṅ, do gë Akan. ²⁸ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Dišaṅ: Utës do gë Aran. ²⁹ Mondako hi bani bemun bend bërändëwëra and Hor beṅ: Lotan, gë Šobal, gë Tëсібewoṅ, gë Ana isošan, ³⁰ gë Dišoṅ, gë Etëser, gë Dišaṅ. Bën ebax bemun bend bërändëwëra and Hor beṅ, gër ebar ed Seyir.

³¹ Mondako hi bani bête bemun bend bëtëraw bax gër ebar ed Edom beṅ, đamana eni gixën gë bemun bërändëwëra and Isërayel bën. ³² Bela, asëñiŵ ar Bewor wun ko gër ebar ed Edom, do owac or angol andexëm ol ebax Dinaba. ³³ And šës ko Bela aṅ, Yobab, asëñiŵ ar Sera, bëteli ko owun ol. Do angol andexëm aṅ ebax Botësëra. ³⁴ And šës ko Yobab aṅ, Hušam, ar gër ebar ed bërändëwëra and Teman an, bëteli ko owun ol. ³⁵ And šës ko Hušam aṅ, Xadad, asëñiŵ ar Bedad, bëteli ko owun ol. Mëṅ wëreli baṅo Maṅar xali xor këṅo gër ebar ed Mohab. Angol andexëm aṅ ebax Awit. ³⁶ And šës ko Xadad aṅ, Salëma ir gër Masëreka, bëteli ko owun ol. ³⁷ And šës ko Salëma aṅ, Sawul ir gër Rexobot Nahar, bëteli ko owun ol. ³⁸ And šës ko Sawul aṅ, Bahal-Hanaṅ, asëñiŵ ar Akëbor bëteli ko owun ol. ³⁹ And šës ko Bahal-Hanaṅ, asëñiŵ ar Akëbor aṅ, Hadar bëteli ko owun ol. Angol andexëm aṅ ebax Pawu, do owac or alindaŵ ol, Mehetabel, abiŵ ar Matëred, ejiŵ ed Mesahab.

⁴⁰ Mondako ebax omac od bemun bend bërändëwëra and Esawu beṅ, nëng gë nëng, edëg gë edëg: Timëna, gë Alëfa, gë Yetet, ⁴¹ gë Oxolibama, gë Ela, gë Pinoṅ, ⁴² gë Kenas, gë Teman, gë Mihëtësar, ⁴³ gë Magëdiyel, do gë Iram. Bën ebax bemun bend gër Edom beṅ, ang lëgëra bani ak, gër ebar ed xwën këni. Esawu ex axarëk arebën an, axarëk ar bërändëwëra and Edom an.

37

End odakeli od Yosef eṅ

¹ Ata Yakob lëg ko na gër ebar ed Kanahaṅ, gër ebar ed yëpa baxo sëm ang aliyer fo el. ² Mondako bax andëwëra and Yakob aṅ. Yosef, lëmëta fo baṅi baxo, do anëka sëk baṅo bëniy epëxw gë bënjongëbëki. Oyel ol banëbi xadacërand gë boḃinëm, gë obaš or Bila ol, gë or Silëpa ol, bësoxari bër sëm bën. Xarak Yosef, dek baxo ñatelinđ gër sëm irebën ang banëbi renarand ak. ³ Isërayel moṅan ñan baṅo Yosef, nëmëc dek obaš orexëm ol, gayik gand oxar rëw baṅo. Ašalan šalan baṅo acud anjekax and yër-yër. ⁴ Boḃinëm wat këni mëne dek ang ebani ak Yosef ex itox ind xwël këṅo sëm irebën iṅ. Ata yana këno ecus el. Laṅ gë xoṅ fo bano yeyanelind.

⁵ Akey amat, Yosef lakeli ko, do sëfëtan këbi boḃinëm lakeli in. Ata šus këno kaš-kaš. ⁶ Yosef re ko: «Baxëtin lakeli ir ri këme in, Axara xara këmun! ⁷ Biyi dek gër ošënga bane xapërande olaṅ. Ataṅ eḃaṅ edam el xwëšak ceg. Olaṅ orewën oṅ, ga xetak jey edam el, foxik gër lëngw ir eḃaṅ edam.» ⁸ Ata re këni boḃinëm: «Do ba wëj nde kë hi emun endebëi eṅ? Wëj nde këbo xwën?» Ata šus këno bête kaš-kaš në end odakeli odexëm eṅ, do në end oyeyandëran orexëm eṅ.

⁹ Yosef lakeli ko bête gašêxe. Ga kêbi sêfêtan bofinêm, re ko: «Alakeli lakeli kême bête, eñan eņ, gê facaw in, do gê ował epêxw gê ebat oņ, ga foxirak gêr lêngw iram.»
¹⁰ Sêfêtan kêņo bête sêm lakeli ijo, ang sêfêtan babi bofinêm ak. Ata sêm rexêra kêņo mondako: «Ineŵa wacayak lakeli irey ijo? Ba wêno, gê norix, do gê bofinêx nde kê yeli mi poxi gêr lêngw irey?»
¹¹ Ata bofinêm yakêraxi kêbi. Barikan sêm bayeli kêņo laņ gêr onden ofakeli oko.

End oyakêraxi od bofinêm bor Yosef eņ

¹² Akey amat, bofinêm bor Yosef ye kêni enêbi kadacêrax opeŷ ok do gê obeci or sêm irebên ol ler gêr ebar ed Sišem. ¹³ Isêrayel fel kêņo Yosef: «Ax gi ex na nde, bofinêx ler gêr Sišem kênêbi xadacêraxênd oyel ol? Yow mi đawên gêr ed exêni.» Yaka ko Yosef: «Awa!»
¹⁴ Re ko bête Isêrayel: «Kêla, yel gêr bofinêx, ey nangêgu ba bêbêngw bayi kêni, bên do gê oyel ol. Maŷiwêd eye pelati.»

Mondako lawên bano elod na gêr amora and Ebêroņ. Yosef ga ye ko, fiat ko xali gêr Sišem. ¹⁵ Ata ga ko yexêra gêr ocênga, fed kêni gê ala. Ala ajo wêka kêņo: «Ineŵa kây šaland?»
¹⁶ Yaka ko: «Bêmaŷe bëndam bêņ kêmêni šaland. Kêla pelêle, feye kênêbi xadacêrand oyel orebên ol.»
¹⁷ Re ko ala ajo: «Ani bo ex na ro, gayik awêl wêl kêmêni ga kêni re: “Yene gêr Dotan.”» Ata Yosef xuca ko gêr ocal od bofinêm. Sêkêx kêbi gêr Dotan.

¹⁸ Ata bên watêgu kêno caw. Damana exo ŋat gêr ed hi bani, wêlêr kêni eno đaw. ¹⁹ Mondako bani rend: «Yo nêkođo wa, axwên ofakeli an ga ko fiatêgund. ²⁰ Gêrêgako, yowên enêņo đawê, do enêņo đape polo nê andu. Gwêre ene dedê mêne emacar ekeŷax yak kêņo. Ata kêne nange ba mondake kê hi ofakeli odexêm oko.»
²¹ Ruben ga wêl ko endey eņo, racêt kêņo Yosef gêr otaxan odebên, re ko: «Kêrenêņo đaw ex na đe!»
²² Baš ko: «Ošat kêrex car na. Nêkêtino gêr andu and ex gêr ladawe aņ, bari ŷoweŷ kêreno dinan na.» Eņo dacêt gêr otaxan odebên, do eņo bakali gêr sêm ŷandi bano mêņ yeyanaxên baxo mondako.

²³ And fiat ko Yosef gêr bofinêm aņ, bên wêlên kêno, do šudêt kêno acud andexêm, acud and ŷêr-ŷêr aņ. ²⁴ Ga sêra kêno, ŷêkêt kêno gêr andu: andu aņo ax gi bana gê men. ²⁵ Ga rixêra kêno mondako, ŷêpa kêni eni yambêra. Ga rênêta kêni watêgu kênêbi enga end Oyula od ebar bêrandêwêra and Isêmayel, ga hiw kêni gêr ebar ed Galahad. Ogelemba odebên ok lêbindêragu kênêbi ugu onêngax, ond bani wêland gêr ebar ed Misêra. ²⁶ Ata Yuda fel kêbi bofinêm: «Ineŵa kêbo feca ga law law kênêņone imaŷe indebi iņ do ene condêrande ecês edexêm el?»
²⁷ Yowên enêņo pane gêr bêrandêwêra and Isêmayel. Kêrenêņo đawê ex na, gayikwa imaŷe indebi ex, šapar irebi exo!» Ata bofinêm wâ kêni endexêm eņ. ²⁸ Oyula od bêrandêwêra and Majaņ bax xucand. Ata šêpêtêgu kêno Yosef gêr andu. Na fan kêno gêr otaxan od bêrandêwêra and Isêmayel, batama alapem band kodî, do bên wêla kêno kwêl gêr ebar ed Misêra. ²⁹ And bakaw ko Ruben na gêr andu aņ, nema kêņo Yosef. Hesêra ko banjêm bandexêm banj*.
³⁰ Ga baka ko gêr bofinêm, re ko: «Itox iņ axo bo ex na! Do wêno feye wa kême ye gêrêgako?»

³¹ Ata wêd kêni acud and Yosef aņ, nêngêra kêni gê ošat or apêlang and řaš bano oņ. ³² Lawêneli kêni acud aņ gêr sêm irebên gê eyeyan elo: «Nêkođ wa er wêda kêmi in. Kêla, nêkonêl ba acud and aseñix aņ ex.»
³³ Yakob ga wat ko acud aņ, re ko: «Acud and aseñiwên aņ ex! Emacar ekeŷax wa wânangêtêra kêņo, emacar ekeŷax yak kêņo Yosef!»
³⁴ Ata ga yambên kêņo gêr yomb, Yakob řesêra ko banjêm band šudâ baxo banj. Xapa ko jabote gêr edum, do ko renitarand end aseñiwê eņ xali bakey bandanjêm. ³⁵ Dek bosêniw do gê bobiw kême yifarand. Barikan ayifara yo ayifara, řêp ko exo cêsina. Er baxo rend: «Arenita kême renita end aseñiwên eņ xali mo têkêx gêr wur ir bêsêsêk!»
Mondako sesêra baxo xali.

³⁶ Xarak, bêrandêwêra and Majaņ bên kwêl wêla bano Yosef gêr ebar ed Misêra. Fanêx kêno gêr Potifar, alêngw ar bênêkona bêr Farawoņ an.

38

End Yuda do gê Tamar eņ

¹ Amêd aņo, Yuda anacêta nacêta babi bofinêm, do řêfa ko ler gêr iciw ar bano ind ar bano wacênd Hira, gêr angol and Adulam. ² Ata Yuda wat kêņo endênaŵ end Šuwa eņ, Abêkanahaņ. Ga ŷêr kêņo, řar kêni angaw amat. ³ Asoxari an hi ko gê acêl do řêw kêņo itošan. Yuda wac kêņo Er. ⁴ Hi ko bête gê acêl, do řêw kêņo itošan. Wac kêņo

* 37:29 37:29 Bêr enêng endexêm bên ařes bani řesênd banjêm bandebên banj and kêbi logên ba ebi cena aņ.

mëņ dëņ Onan. ⁵ Rëw këņo bëte itošan, do wac këņo Ŝela. And rëwëra ko alindaw aņ, Yuda gër Kesib hi baxo.

⁶ Ata Yuda ŝalan këņo Er, itošan iñanar indexëm in, asoxari ar këno wacënd Tamar. ⁷ Ang baxo liyand Er, itošan iñanar ind Yuda ak, Axwën Kaxanu ašus ŝus baxo, ata law këņo. ⁸ Ga ŝes ko Er, Yuda fel këņo Onan: «Bëteliło asoxari ar abinëx an, ang rëpëk ak, exo gixën ar gë ošaš.» ⁹ Ata Onan yër këņo asoxari an. Barikan nang ko mëne ošaš or këbi rëw ol, or abinëm kë hi, ani gi na orexëm. And këni bar angaw aņ, Onan exo dëx gër ebar eneda endexëm eņ, abaxo seš na gër asoxari, ga xey këņo eņo cotën andëwëra abinëm. ¹⁰ Er baxo rind ijo Axwën Kaxanu ašus ŝus baxo, ata law këņo mëņ bëte. ¹¹ Ata Yuda fel këņo Tamar, abiw ir eñër: «Gayikako asoxari asebëta-sebëta hi këy, mañil gër sorix xali exo daf aseñiwën Ŝela.» Gayikwa Yuda are baxo rend: «Kërexo cës na fa Ŝela bëte, ang ðobinëm ak.» Tamar wäyi ko, do yëpax ko gër iciw ind sëm.

¹² Ga niyitak, abiw ar Ŝuwa, alindaw ar Yuda, ŝes ko. And xucak oyaw aņ, Yuda ye ko yaņ gër Timëna, gër bër bafi xacanënd omban opey odexëm ok. Sëfër këni gë Hira, lawo irexëm, Abëkanahan ar gër Adulam an. ¹³ Ata bela bën fel këno Tamar: «Ayarax isošan cëņ doru ko yend dë yaņ gër Timëna, gër ekaca ed omban ond opey odexëm.» ¹⁴ Tamar šufëtara ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baņ. Nëmbara ko bacëxe, labaya ko kwëc dëxas in gë anjëm, do yëpa ko ler gër ingol ind Eynayim, gër feña ir gër Timëna. Gayikwa awat wat baxo mëne Ŝela anëka dëņ raf ko, bari aņo bëteli bana. ¹⁵ Yuda, sam ga wat këņo, yëla ko asoxari ayaçaxik ex, gayik kwëc lab baxo dëxas in. ¹⁶ Nangërëxe mëne abiw ir eñër ex, re ko: «Awël nde, mëkëñaye ga wä wä këy!» Yaka ko Tamar: «Ine këye yël angëmëne awä wä këme?» ¹⁷ Re ko Yuda: «Ipërac këmi yebënegu.» Yaka ko Tamar: «Awa! Barikan pere këye sebën yëy damana exo ntaxënëgu.» ¹⁸ Wëka ko Yuda: «Inewa këmi yël?» Yaka ko: «Edëxër ed gë owaç orey ed rëx këy elo, do gë acët and lëkaya këy aņo.» Ata ga fëxwën këņo oyənga oņo, laki këni. Mandëk Tamar, yatjo šot ko acël aņ. ¹⁹ Ga wäyi ko gër ndebën, labët ko dëxas irexëm in, do bakan ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baņ.

²⁰ Ata Yuda lawën këņo lawo irexëm in, Abadulam an, eņo yëlëx ipërac in asoxari ajo, do exo kanaw bebër sebënegu baņo bën. Bari mëņ ga ye ko, aņo wat ex na. ²¹ Wëka këbi bela bër lëgëk ler gër Eynayim na bën: «Feye wa exo asoxari ayaçaxik ar bax yëpand ler gër feña an?» Yaka këno: «Biyi elod amo wat ex na ro asoxari ayaçaxik!» ²² Ga baka ko gër Yuda, re ko: «Wëno amo watëgu ex na dë, do bër lëgëk ler na bën ga re këni mëne elod ano wat ex na na asoxari ayaçaxik!» ²³ Ata re ko Yuda: «Kwëtayaxëlexo oyənga or sebënegu këmo oņ! Kërexo calaye na fa mocala dëņ ošëfën ol. Ayebën yebën këmo ipërac in, bari wëj ayo watëgu ex na.»

²⁴ Ga xucak opacaw otas, yow ko ala fel këņo Yuda: «Awa Tamar, abix ar eñër, eñac xwënda ko dë. Ado anëka hi ko gë acël gë eñac endexëm eņ!» Ata re ko Yuda: «Nëcëtëguno enëņo core!» ²⁵ Ga këno nëcët, Tamar lawën ko gër sëm ir eñër eyeyan elo: «Gë asošan ar xwënëk oyənga oņo an šot këmi acël aņ. Këla, nëkonël ba anang këyo nang ar xwënëk edëxër ed kë owaç elo, do gë acët an.» ²⁶ Yuda ga wat ko oyənga oņ, re ko: «Awa mëņ ex dë ar šenene an, ax gi ex na wëno, gayikako wëno ñëpëk eņo bëteli aseñiwën Ŝela.» Ata mondako sebët bano Tamar, bari abani laki na gë Yuda.

²⁷ And ñatëk orëw aņ, Tamar nang ko mëne bëša ex gër acël andexëm. ²⁸ Gër orëw, itox imat lëņgwaliw ko ataxan aņ. Asoxari ar baņo rëcand gër orëw an, sëra ko do xap këņo ingux imbarax. Re ko: «Itox iņo ex ind šanëguk iñanar in.» ²⁹ Barikan mëņ bakalix ko ataxan aņ, ata šanëgu ko abinëm. Asoxari ar baņo rëcand gër orëw an, re ko: «Añacan fo ñacanëgu këņo abinëm!» Ata Yuda yël këņo owaç ol: Peres, mëne ngëņ «Amëd.» ³⁰ Ata šanëgu ko abinëm gë ingux imbarax in gër ataxan. Yuda yël këņo owaç ol: Sera, mëne ngëņ «Awarax».

39

End Yosef gër iciw ind Potifar eņ

¹ Wëla këno Yosef gër ebar ed Misëra. Do Amisëra abat, Potifar, alëngw ar bënëkona bër Farawoņ, yëc këņo gër otaxan od bërändëwëra and Isëmamayel bër wëlaw baņo na. ² Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef. Ata er ko ri yo exo kamën. Hi ko gër iciw ind axwën arexëm, Amisëra an. ³ Axwën arexëm an wat ko mëne Axwën Kaxanu gë Yosef hi këni: er ko ri yo, exo kamën në end Axwën Kaxanu. ⁴ Ata Potifar, axwën arexëm an, ga baņo nënganënd mbaņ end Yosef eņ, yata këņo eņo diyenindërand. Yata këņo exo gi alëngw ar gër iciw indexëm, do sebënan këņo dek er xwën ko in. ⁵ Sam ga hi ko Yosef alëngw

ar iciw̄ do gē đek er xwēn ko Potifar an, Axwēn Kaxanu yēl kēño obetak ol Amisēra an nē end Yosef. Obetak or Axwēn Kaxanu ol hik gēr đek ðeðēr xwēn ko Amisēra ðēn gēr iciw̄ do gēr ocēnga. ⁶ Er xwēn ko yo sebēnan baņo Yosef, ýoweý ax bo bana ga ko ri, ang ax gi ex na eyambēran el.

End Yosef do gē asoxari ar axwēn arexēm eņ

Xarak Yosef šambenjar iyekax ebaxo. ⁷ Ga xucak eņo, asoxari ar axwēn arexēm an ýana ko kēño nēkonēnd Yosef gē aņana. Akey amat, re ko: «Yow exe đakiye!» ⁸ Yosef ðēp ko, do re ko: «Ali, axwēn aram an sebēnan ke er xwēn ko yo, ýoweý axo dind na gēr iciw̄ ro. ⁹ Wēno ala axe kuca ex na or gapak ol gēr iciw̄ ro, do ýoweý axe cēban ex na, ang ax gi ex na wēj gayik alindaw̄ hi kēy. Mondake wa kēme xor me di amena atēm aņo? Mondake kēmo wēnan Kaxanu?» ¹⁰ Asoxari an key yo key baņo wacērand Yosef. Bari mēñ abano yaka na, gayik aņo ñandi bana eni tēkar do eni đaki.

¹¹ Akey amat, Yosef lil ko gēr iciw̄ exo diyeni, xarak ang exēni đek na gēr iciw̄ ak, gabatak ax bayi bana. ¹² Ata asoxari an sēra kēño Yosef gēr acud, do re ko: «Yow exe đakiye!» Yosef busēta ko acud aņ gēr otaxan odexēm, do hēr ko fac. ¹³ And wat ko mēne anēka busētan kēño acud aņ do hēr ko fac aņ, ¹⁴ asoxari an xeý ko ebi macaxēn ðēr gēr iciw̄ ðēn. Ga ñatērağo kēni, re ko: «Watin icēn indam in ga wēlanēgu kēbo arandēwēra and Eber ebo mēkēñaxēnati. Asēka sēkaw baxe mēne mi đaki, ðarikan wēno xeý kēme mbaņ. ¹⁵ And wēl ke ga kēme xeý aņ, busēta ko acud andexēm aņ do kwēl hēr ko fac.»

¹⁶ Ata asoxari an xwētaya ko acud and Yosef aņ xali wāyigu ko icēn indexēm in. ¹⁷ Fel kēño ðēte mondako: «Xadēp ir arandēwēra and Eber ir wēlanēgu kēyēbo in, sēka baxe exe mēkēñaxēn. ¹⁸ Ga xeý kēme, busētan ke acud aņ gēr otaxan odam do kwēl hēr ko fac.» ¹⁹ Potifar ðaxēt kēño alindaw̄ ga kēño fel: «Mondako rirēli kēmi đe gē xadēp irey in.» Ata Potifar xoý ko. ²⁰ Re ko eno tēra Yosef, do eno mēla gēr epēra, gēr ed ebani ðandepēra ðand emun. Ata Yosef mondako hixēn baxo gēr epēra.

End Yosef gēr epēra eņ

²¹ Axwēn Kaxanu hi kēni gē Yosef, do yēl kēño oyekax ol. Ata alēngw ar ðēnēkona ðēr epēra an xwēta kēño. ²² Alēngw ar ðēnēkona ðēr epēra an sebēnan kēño Yosef đek ðandepēra ðand hi bax na gēr epēra baņ. Mēñ bañi nēkonand gēr er kēni rind yo. ²³ Alēngw ar ðēnēkona ðēr epēra an, abaxo šala na exo nang er ko rind Yosef in, gayik Axwēn Kaxanu gē mēñ hi bani do arēca baņo rēcand exo kamēn er ko ri yo.

40

¹ Ga xucak eņo, alēngw ar ðēxatēn ðēr ngoy ðēr emun end ebar ed Misēra an, do gē alēngw ar ðēwēka ðēr mburu an, wēnan kēno axwēn areñēn an, emun end ebar ed Misēra eņ. ² Farawoņ xoýēn kēbi bela ðēr gapak ðēxi ðējo: alēngw ar ðēxatēn ðēr ngoy an, do gē alēngw ar ðēwēka ðēr mburu an. ³ Re ko enēñi tēra tak ðēxi do enēñi mēla gēr epēra ed baxo nēkonand alēngw ar ðēnēkona an, gēr ed fērax bano Yosef. ⁴ Alēngw ar ðēnēkona ðēr epēra an fel kēño Yosef ebi đēband. Ata ðēlēngw ðēxi ðējo mondako xeyēra bañi na gēr epēra.

End ođakeli od ðēlēngw Bēmisēra eņ

⁵ Gēmēđ íbat, alēngw ar ðēxatēn ðēr ngoy an do gē alēngw ar ðēwēka ðēr mburu ind emun end Misēra an, lakeli kēni ala kala, lakeli ir gē end ýap bax eni nang. ⁶ Ga xeyēk gēðēr, sēkar kēni gē Yosef, wata ko mēne ašamina šamina kēni. ⁷ Ata wēka kēbi ðēlēngw ðēsēm ðēr Farawoņ ðējo: «Inewa šaminaxēn kēn doro?» ⁸ Yaka kēno: «Biyi tak ðēxi, ala kala, alakeli lakeli kēmi do ala ax gi ex na ar kēbo fel er wacayak in.» Re ko Yosef: «Ax gi ex na nde Kaxanu xwēnēk enangēn ed er kē wacayand lakeli in? Awēl nde, tēfētanine ođakeli odewēn ok!»

⁹ Alēngw ar ðēxatēn ðēr ngoy an ga kēño sēfētan Yosef lakeli irexēm in, re ko: «Gēr lakeli iram, awat wat kēme atēx and resej gēr lēngw iram. ¹⁰ Wat kēme ðēte gēr atēx aņo ðēnini ðētas ga nētēk, fētēfētik, rēwēk, do resej in sēgēk. ¹¹ Do wataya kēme ga lēkaya kēme andēmba and Farawoņ aņ gēr ataxan. Ga xwēc kēme resej in, nas kēme gēr andēmba, do say kēmo Farawoņ gēr ataxan.» ¹² Ata re ko Yosef: «Awa ðaxētēl er wacayak in: ðēnini ðētas ðēnd resej ðējo, ðakey ðatas ex. ¹³ Ro gē ðakey ðatas, Farawoņ aseñēt ki señēt do exi ðakali gēr andiyen andey. Wēj kēño ýana eņo katēnēnd gašēxe ngoy in, ang bay rind and hi bay alēngw ar ðēxatēn ðēr ngoy indexēm ak. ¹⁴ Barikan and ki yera aņ, kwitayide wa axwita, pēñid wa afēb anagēra andeñi aņ. Kēla, nangēnido endam eņ Farawoņ. Do ðēcayide me can gēr epēra elo ro. ¹⁵ Gayikwa

bela fo nëŷaliw ke yowaxënegu këme elod gër ed exëni bërändëwëra and Eber. Do bëte end këne wëlxënëgu ro gër epëra, ame di ex na.»

¹⁶ Alëngw ar bëwëka bër mburu an, ga wat ko mëne Yosef šenene nangën baņo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, er wacayak lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram, bakange batas band gë mburu sëndëndër bame gër gaf iram. ¹⁷ Polo gër akange and yaņ ebax bamburu band ex yo, band ñan ko Farawoņ. Bacël baņ këni xolënd mburu iņo yaņ gër ed lëbina këme.» ¹⁸ Ata re ko Yosef: «Awa faxëtël er wacayak in: bakange batas baņo, bakey batas ex. ¹⁹ Ro gë bakey batas, Farawoņ asebët ki sebët. Barikan are ko re eni kaŵ yaņ në osëx, do bacël baņ eni kolëra eman endey eņ.»

²⁰ Ata akey atasën aņ, fedëk gë akey and ekwita ed andëwä and Farawoņ aņ. Farawoņ rin këbi ñambëran dek bër eyang edexëm bën. Lawën ko enëbi tebëtëgu alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, ogës od bela dek. ²¹ Farawoņ bakalı këņo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, gër andiyen andexëm. Bakan këņo xatënënd Farawoņ ngoy in. ²² Alëngw ar bëwëka bër mburu an cëņ, re ko eno kaŵ, ang reya baxo Yosef wacayak lakeli ir wat baxo ak. ²³ Barikan, alëngw ar bëxatën bër ngoy an xwëya këņo mokwëya dëņ Yosef.

41

End ofakeli od Farawoņ eņ

¹ Ga xucak bënıy bëki, Farawoņ lakeli ko. Wataya ko ga xwëša ko ler gër yeß ir Nil. ² Wat këbi oxey onëm ocongoxi, oyekax, obëtëk, ga šëpëtagu këni gër Nil, do këni yambërand ondës oņ na gër bëņa. ³ Šëfagu kënebi bëte oxey onëm osëxe ocongoxi oÿëņëxax, ofišk, ga šëpëtagu këni bën bëte gër Nil, do xetëna kënebi oxey onëm oÿanar ol, ler gër bëņa. ⁴ Oxey onëm oÿëņëxax ol, ofišk ol, yamb kënebi oxey onëm ocongoxi oyekax ol, obëtëk ol. Ata nëngëta ko Farawoņ.

⁵ Ga raş këņo gaşëxe, lakeli ko bëte akinëm. Wat ko në añamb amat banjëra banjongëbaki banjekax, band rëwëk mbaņ. ⁶ Ata nëtëguk bëte gër añamb aņo fo banjëra banjongëbaki bañëņëxax, baņaÿëk, band šorëk ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el. ⁷ Banjëra bañëņëxax baņ hëlëk banjëra banjekax baņ. Aņo nëngëta ko bëte Farawoņ: lakeli ibat ebax mondako.

⁸ Ata gëbër, Farawoņ wëlandëra këņo gër onden ondexëm. Wac këbi dek bëşaki bën, gë dek bërenik bër ebar ed Misëra bën do sëfëtan këbi ofakeli odexëm ok. Barikan gabatak ax kor bana eņo pel er wacayak lakeli ijo in. ⁹ Ata alëngw ar bëxatën bër ngoy an fel këņo Farawoņ: «Awël nde, doro afo mi kwitan amena andam aņ. ¹⁰ Akey amat, wëj Farawoņ xoÿën bašo biyi bëriyenin bërey bën. Fëra këyëšo wëno do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an gër epëra ed alëngw ar bënëkona. ¹¹ Ata gëmëd ibat, lakeli bami wëno do gë mëņ, ala kala gë lakeli irexëm, do gër er wacayak in. ¹² Icabenjar ind andëwëra and Eber ind ex xadëp ir alëngw ar bënëkona hik na lëf gër epëra. Biyi ga sëfëtan këmo ofakeli odebi ok, fel këšo ala kaka er wacayak in. ¹³ Ata enimin ñatak dek ang faÿën bašo ak: wëno bakalıw këye gër andiyen andam ro, do alëngw ar bëwëka bër mburu an, šës ko mokaw.»

End epaÿën ed lakeli ir Farawoņ eņ

¹⁴ Ata Farawoņ re ko eno macëgu Yosef. Nęcëtëgu këno aņand gër epëra. Ga šëk këno lir-lir, nëmbara ko banjëm baņ ñataxën ko gër Farawoņ. ¹⁵ Farawoņ fel këņo Yosef: «Wëno alakeli lakeli këme, do ala ax kor ex na exe pel er wacayak in. Barikan awël wël këme mëne wëj ewël ed lakeli el fo këy šëninđ ey deyaxën er wacayak in.» ¹⁶ Yaka ko Yosef: «Kaxanu wa këņo faÿën Farawoņ lakeli irexëm in xali eņo nëngan, ax gi ex na wëno!»

¹⁷ Ata Farawoņ fel këņo Yosef: «Gër lakeli iram, wëno er xwëša bame gër bëņa ir Nil. ¹⁸ Šëpëtagu këni gër Nil oxey onëm ocongoxi oyekax, obëtëk, do këni yambërand ondës oņ gër bëņa. ¹⁹ Šëpëtagu këni bëte oxey onëm ocongoxi osëxe, ofišk, oÿëņëxax, or baıi bax oşapar fo: oxey or ÿëņëk mondako, elod amëni wat ex na dek ebar ed Misëra el. ²⁰ Oxey onëm or baıi bax oşapar fo olo, oÿëņëxax olo, yamb kënebi oxey onëm ocongoxi oÿanar or bët bax ol. ²¹ Ga hël kënebi, bacël bandebën baņ bayik nangëde ÿoweÿ ani yamb ex na fo. Bayi këni ang ÿëņën bani gër ÿanar ak. Aņo nëngëta këme. ²² Ga raş ke gaşëxe, lakeli këme bëte. Wat këme në añamb amat banjëra banjongëbaki banjekax, band rëwëk mbaņ. ²³ Ata nëtëguk bëte gër añamb aņo fo banjëra banjongëbaki, baņaÿëk gayik ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el šor bax. ²⁴ Banjëra baņaÿëk baņo hëlëk banjekax baņ. Lakeli ijo fel këmëni bëşaki bën, bari gabatak ax kor ex na exe pel er wacayak in.»

²⁵ Ata Yosef yaka kēṅo Farawoṅ: «Lakeli íbat wat kēy, Farawoṅ. Kaxanu nangēn ki wěj Farawoṅ er ko ri in. ²⁶ Oxeý onēm ocongoxi obēték ol ex bēniý bēnjongēbēki. Banjēra banjongēbaki banjekax baṅ ex bēte bēniý bēnjongēbēki. Lakeli íbat fo ex. ²⁷ Oxeý onēm ocongoxi or bayaí bax ošapar fo ol, oýēñenax ol, or šēpētagu bax gēr ofoy or oxeý onēm oýanar ol, ex bēniý bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Banjēra banjongēbaki band gē bēnjēlir kēm baṅ, band šorék ekoc eyékax ed apēn-eñan baṅ ex bēte bēniý bēnjongēbēki bēnd gē enjo. ²⁸ Ata ang fel kēmi wěj Farawoṅ ak, Kaxanu nangēn ki er ko ri in. ²⁹ Bēniý bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ kē íatēgu na đek ebar ed Misēra el. ³⁰ Ata ex bētēgu bēniý bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Mokwēya kēni xwēya gēr ebar ed Misēra bēniý bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. Enjo enjo moñepēn kē yepēn ebar ed Misēra el. ³¹ Bēniý bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ, ala ax ñana na exo kwitand ro gēr Misēra gayik enjo enj mokuma kē xuma. ³² Awa Farawoṅ, gayikako bákēlēbēd baki wat kēy lakeli ijo, nangēl mēne Kaxanu, end faṅ ko mopaý đēṅ ex, gogo ko ri enjo. ³³ Awa gērégako Farawoṅ, tanalo ar gē onden, arenik, eyo di alēngw gēr đek ebar ed Misēra. ³⁴ Wěj Farawoṅ, calalēbi bēte gēr ebar edey bēsēf bēr eyamb eni kanaxēnēnd mar* gēr eyamb ed kēni šotēra Bēmiséra el gē bēniý bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. ³⁵ Barindēlexēni eyamb ed ex yo gē bēniý bēnd gē eyamb bēnd kē íatēgu bēṅ. Dilexēni gēr bangol, gē or gapak or kēyēbi yēl wěj Farawoṅ ol, baciw band gēr ed kēni ýana eni cacēnd bēle in, gē eyamb ed kēni bar do eni nēkonand el. ³⁶ Eyamb ed kēni bar elo kēnēbi šacēn Bēmiséra bēn. Do and kē íatēgu bēniý bēnjongēbēki bēnd gē enjo aṅ fo kēnēbi nēcētēn, mondako bayik enjo enj abi nemindēra na.»

End olēngw or Yosef enj

³⁷ Ata Farawoṅ do gē bēr eyang edexēm bēn nēngan kēbi end eyeyan elo enj. ³⁸ Farawoṅ wēka kēbi bēr eyang edexēm bēn: «Ašot nde kēñēṅo šote ala ašēxe, ar ang ajo ak, ar gē angoc and Kaxanu?» ³⁹ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Awa gayikako Kaxanu, wěj nangēn ki enjo đek, ar gē onden, ar renik ang wěj ak, axo gi ex na. ⁴⁰ Wěj kē hi alēngw ar eyang edam an do ar đek bulunda iram an, bapela bandey kēni ýana eni baxētēnd. Gē añēpara and owun aṅ fo kēmi ýēmbēta or gapak ol.» ⁴¹ Ata Farawoṅ fel kēṅo bēte Yosef: «Awēl nde, wěj sana kēmi ey gi alēngw ar đek ebar ed Misēra an.» ⁴² Farawoṅ rēxēt ko gēr ešasa edexēm anēna and owun aṅ, do lēn ko gēr ešasa ed Yosef. Šudēra kēno banjēm banjekax, band xemēk akanji, do rēxēn kēṅo edēxēr ed kane gēr egēla. ⁴³ Re ko eno ñēpan Yosef yaṅ gēr wotir ir ar bēték gēr owun orexēm, do eno mēlara. Bela bēr bax lēngwēnd bēn kēni xēyēnd: «Pacanayin, pacanayin!» Ata Farawoṅ mondako yata baṅo Yosef hi ko alēngw ar đek ebar ed Misēra an.

⁴⁴ Farawoṅ fel kēṅo bēte Yosef: «Wēno ex Farawoṅ! Angēmēne ax gi ex na wěj rek, gabatak ax ñana na ex cangēnēnd imasa indexēm, ba itapar indexēm in, đek ebar ed Misēra el.» ⁴⁵ Farawoṅ nēngwēt ko owac or Yosef ol: «Tēsafēnat-Panehax». Šalan kēṅo asoxari ar kēno wācēnd Asenet, abiw ar Poti-Fera, ašadaxan ar edaš ed bani wācēnd On el. Aṅo fo xor ko Yosef exo yexēr and đek ebar ed Misēra el. ⁴⁶ And wēla kēno Yosef gēr Farawoṅ, emun end ebar ed Misēra aṅ, anēka sēk baṅo bēniý ofēxw osas.

Yosef xani ko na gēr eyang ed Farawoṅ, yexēra ko đek ebar ed Misēra el. ⁴⁷ Gē bēniý bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ, ebar el kēbi wāšēnd aye beneda bēnd bani nedēnd bēṅ, do kēni xanarand đēm. ⁴⁸ Ata Yosef ko bārēnd đek eyamb el gē bēniý bēnjongēbēki bēnd eyamb ed đēm bēṅ, na gēr ebar ed Misēra. Ašac baxo šacēnd eyamb el nē angol kala, ler gēr ocēnga od xanaraw kēni. ⁴⁹ Yosef bar ko bēle in ang edini ed gēr angwēngw fo. Ang ýēmb bax ak, axuri xuri bax, xali seš kēni epēn el gayik ax mēnd bana eni pēn.

⁵⁰ Damana ex ṅatēgu iniy iñanar ind gē enjo in, Asenet, alindaw ar Yosef, abiw ar Poti-Fera ašadaxan ar edaš ed On an, anēka rēw babi odēmēta oki. ⁵¹ Yosef wac kēṅo lēmēta iyanar in Manase, mēne ngēṅ «Ekwēya», gayik are baxo rend: «Kaxanu rēca ke xwēya kēme đek toro indam in, do gē đek ekun ed faba ed sešēgu kēme el.» ⁵² Wac kēṅo lēmēta ixinēm in Efērayim, mēne ngēṅ «Ecēnar», gayikwa are baxo rend: «Kaxanu wa rēca ke kēme šēnand ro gēr ebar ed šēmura baxe.»

⁵³ Bēniý bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ na gēr ebar ed Misēra bēṅ xucak. ⁵⁴ Ata ýanak ngwa bēniý bēnjongēbēki bēnd gē enjo bēṅ, ang reya baxo Yosef ak. Ata enjo enj beñetak đek owar oṅ. Barikan gēr ebar ed Misēra, eyamb yamb hi bax na. ⁵⁵ And ýana kēbi enjo đek ebar ed Misēra aṅ, bulunda in sesan kēno Farawoṅ, eni cotaxēn eyamb yamb in. Farawoṅ fel kēbi đek ebar ed Misēra el: «Yeyin eno wat Yosef, do diyindēn ang kēṅun fel ak.» ⁵⁶ Enjo enj mokuma đēṅ xuma bax đek ebar ed

* 41:34 41.34 Gēr er ko xana ala, ašet bani šētēnd ofun oco, do ešun ešat eni mēla bēsēf bēr eyamb bēn.

Misëra el. Yosef fel këbi bër bax riyenind gë mëŋ bën eni përetëra dek baciw band gë eyamb ed šacëra bani faŋ, do enëbi panënd eyamb el Bëmisëra bën. Enjo eŋ kwël dëŋ bax yëkand gër ebar ed Misëra. ⁵⁷ Ngwën iŋ dek bani yowërawënd gër ebar ed Misëra, gër Yosef, eni yëcëra eyamb yamb in. Gayikwa enjo eŋ mbaŋ yëka bax dek ngwën iŋ.

42

End bosëniw bor Yakob gër Misëra eŋ

¹ Yakob wël ko mëne eyamb yamb ex na gër ebar ed Misëra. Ata fel këbi obaş orexëm ol: «Ineŋa bayi kën ro kën nekondërend?» ² Re ko: «Awël wël këme mëne eyamb yamb ex na gër Misëra. Cëlayin enëbo yëcënëgu, ene bayixëne bëbëngw, cësërëxe enjo eŋ.» ³ Bëmaŋe epëxw bënd Yosef šëla bax gër ebar ed Misëra eni yëcëgu bële in. ⁴ Benšëame, ar acël amat gë Yosef an cëŋ, Yakob aŋo teb bana exo ye. Are baxo rend: «Ayëda yëda këme enjo gix etëm.» ⁵ Ata bosëniw bor Isërayel yow këni gër ebar ed Misëra, eni yëcëra eyamb yamb in. Fedër këni gë dek bëla bër bax yend gë obal oko fo bën. Gayikwa enjo enjo ari baŋi rind bëte gër ebar ed Kanahaŋ.

End Yosef do gë boŋinëm eŋ

⁶ Amëd aŋo ebaxo Yosef gofërëne ir ebar ed Misëra in. Mëŋ ebax alëngw ar bër baŋi fanënd eyamb yamb bulunda in, dek ebar ed Misëra an. Ata ga fiatëgu këni boŋinëm, foxi këni gër lëngw irexëm, eyiŋ el nëš gër ebar. ⁷ Yosef ga wat këbi, xwita këbi. Bariŋan ko rind ang ar aŋi nang ex na fo. Ga wërëna ko, wëka këbi: «Feye wa xaniw kën?» Yaka këni: «Gër ebar ed Kanahaŋ xaniw këmi. Eyëc ed eyamb eyamb yow këmi.»

⁸ Yosef aye xwita baŋi boŋinëm, bari bën ano kwita bana. ⁹ Yosef xwita ko odakeli od lakeli baxo endeŋen ok. Re këbi bëte: «Wën bëwer bësitik wa hi kën! Enang ed ed sitarak ebar edefi el yow kën!» ¹⁰ Yaka këno: «Adokiŋ axwën! Eyëc ed eyamb yamb yow këmi. ¹¹ Biyi dek, araŋat rëw këbo, däl këmi reyand! Okadëp oday hi këmi, ami gi ex na bëwer bësitik!» ¹² Yosef re ko: «Anëgwëš kën rind! Enang ed ed sitarak ebar edefi el yow kën!» ¹³ Yaka këni: «Biyi bëla epëxw gë bëxi hi këmi gër ebaŋër edefi, dek sëm ibat, fën gër ebar ed Kanahaŋ. Imejanak iŋ bayiw këni gë faba, bari aŋat axo bo ex na.» ¹⁴ Re ko bëte Yosef: «Ga fel këmun wa, bëwer bësitik hi kën! ¹⁵ Me nangaxën däl kën reyand, enjo kën ri. Gër oŋac or Farawoŋ, amun tebët na xarak axo yow ex na pere imejanak indewën iŋ. ¹⁶ Dawëninino ngëŋ aŋat enjo yen. Wën bër kë bayi bën, eno cëni gër epëra. Mondako këmun ri me nangaxën ba däl reya kën. Gër oŋac or Farawoŋ, bëwer bësitik hi kën, angëmëne an di ex na mondako!»

¹⁷ Ata mondako fëra baŋi baŋeŋ. ¹⁸ Yatir akey atasën, Yosef fel këbi: «Awël nde, mondako kën ri en bayixën bëbëngw. Wëno ayëda wa këmo yëdand Kaxanu! ¹⁹ Angëmëne däl dëŋ kën reyand, bayilexo aŋat gër epëra. Wën bëjo yeyin enëbi mëlan eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën, në edi eŋi enjo eŋ. ²⁰ Do mëlanëguđëne imaŋe imejanak indewën iŋ me nangaxën mëne däl ex eyeyan edewën el, do ata fo bayik an cës na.» Ata ri këni mondako. ²¹ Bën këni rexërend: «Enimin, biyi mbaŋ wënan banëŋone ar ebaŋër edefi an. Gayikwa awat dëŋ bane watënde ang šëmu baŋo ak, and baxo rend ebo kaŋënan endexëm aŋ, bari biyi anëŋo baxët baxe na. Mëŋ wa šëmuraxën këbo mondako.» ²² Re ko Ruben: «Amun pel bana nde: “Këreno dinan na eŋëŋënaŋ itox iŋo!” Bari wën ane baxët bana. Gërëgako ecës edexëm el këbo bakaxënënd.» ²³ Ani nang bana mëne dek baŋi wëlënd Yosef, gayik and baŋi yeyanelind aŋ, ala baŋi fiatelindërend. ²⁴ Ata Yosef nacëta këbi exo tesëgu. Bakaw ko eŋi pelëra. Sana këno Simewoŋ do re ko eno mëla gër epëra ogës odebën.

End omaŋi ond boŋinëm bor Yosef eŋ

²⁵ Yosef fel këbi bëriyenin bërexëm bën eni cël bële in gër ojabote od boŋinëm. Fel këbi bëte eni maš kodŋ ir ala kala in gër ojabote, do enëbi yël šëlafana. Bëriyenin bën ri këni mondako. ²⁶ Boŋinëm bor Yosef xapëra këni ojabote od bële ok, lëbëndëra këneŋi opali odebën ok do kwël waŋi këni.

²⁷ Gër akwëndaya, aŋat fët ko jabote irexëm in enjo yëlxaxën ondës fali irexëm in. Ga fët ko jabote in, sək ko kodŋ in yaŋ. ²⁸ Ata fel këbi boŋinëm: «Awaš waš këne kodŋ iram in, nekoda ro gër jabote!» Ata ga šaran këbi, këbi rëgënd anjiŋ aŋ, do këni wëkarënd: «Ine rixëra këbo mondako Kaxanu?»

²⁹ And fiat këni gër sëm irebën Yakob aŋ, gër ebar ed Kanahaŋ, sëfëtan këno dek end səkëgu këbi eŋ. Re këni: ³⁰ «Asošan ar hik alëngw ar ebar an rexëraw këbo gë oxeyë. Nagašan këbo mëne bëwer bësitik hi këmi, gër ebar edexëm. ³¹ Yaka këmo: “Däl këmi reyand, ami gi ex na bëwer bësitik! ³² Epëxw gë bëxi hi këmi dek sëm imat fo, bari aŋat axo bo ex na. Imejanak iŋ bayiwëk dorogë faba gër ebar ed Kanahaŋ.” ³³ Mëŋ

yaka kēbo: “Mondako kēne riye me nangaxēn đal kēn reyand. Abat kēno seř ro gēr ndam, enēři mēlanaxēn eyamb yamb in bēř gēr oxun orewēn bēn gayikwa anēka kēři rind enjo eņ. ³⁴ Do mēlanēguđēne imaře imejanak indewēn in me maxēn mēne đal kēn reyand, an gi ex na bēwer bēsitik. Aņo fo kēmun wāř imaře indewēn in, do en korēnd en pandēra gēr ebar edam ro.”

³⁵ Ata fētēra kēni ojabote aņ, ala kala sēk ko imboto ind kodı irexēm in. Ga wat kēni kodı ijo, yēdara kēni bēn đek gē sēm irebēn ak. ³⁶ Ata sēm irebēn Jakob re ko: «Nē endewēn ke nemēranaxēn đek obař oram ol! Yosef axo bo ex na, bēte Simewoņ axo bo ex na, do řandi kēņun bēte ene kan Beņēřame! Wēno ke wēcanēnd beņo đek!» ³⁷ Ruben yaka ko: «Dařidēři bētořan bēři bēndam bēņ, angēmēne ami bakalinēgu ex na! Kwētēnanēle wēno, aye kēmo bakaliw.» ³⁸ Yaka ko sēm: «Asēřiwēn axo ye na gē wēn gayik abinēm ařēř řēř ko, do gabat bayı ko. Eņo gixēnd řey ř gēr fēņa, okoř do kēmun xořēn ok ke lař ga xor kēne akol!»

43

End Beņēřame gēr ebar ed Misēra eņ

¹ Barikan enjo eņ mokuma xuma bax gēr ebar ed Kanahaņ. ² And fař kēni eyamb yamb ed yēcēgu bani gēr Misēra aņ, sēm irebēn re ko: «Bakayin enēřo yēcēnēgu tēkēr eyamb yamb in.» ³ Yaka ko Yuda: «Alēngw ar ebar ed Misēra an, aye fel bařo: “Angēmēne an tēfērēgu ex na gē abaře arewēn, ala aņun tebēđ na ene watēre.” ⁴ Awa angēmēne ařa řa kēy eyo teb mi tēfēr gē abaře areři, ařēla kēmi řēla mi yēcēnēgu eyamb yamb in. ⁵ Bari angēmēne ay ma ex na eyo teb mi ye gē mēņ, ami ye na ngēņ, gayik ala ajo are re ko: “Ala aņun teb na ene watēre angēmēne abaře arewēn axo gi ex na gē wēn.” ⁶ Ata re ko Isērayel: «Inēřa felaxēn bano ala ajo mēne abaře arewēn bayıwēk na? Wēn wēnan ke đe!» ⁷ Yaka kēni: «Yama mēņ ga wēkara kēbo endēři eņ, do gē end gēr ed xaniw kēmi eņ nde. Awēka wēka kēbo: “Ga ko liya nde bayı ko sorix irewēn? Imaře icēxe nde řot kēno na?” Bıyi ayaka fo yaka kēmi omēka odexēm ok. Axor nde xorēdomi mi nang mēne ata ko re: “Mēlanēgune abaře arewēn!”»

⁸ Ata Yuda fel kēņo Isērayel: «Faba, tebēlo Beņēřame mi tēfēr gē wēno. Yelemi gē mēņ ga řandi řandi kēbo ene bayıye bēřbēngw, wēj, gē bıyi, do gē oxun oreři oņ. ⁹ Wēno ex anēkona arexēm an, wēno kēye wēkad endexēm eņ. Din ir din kēmi wēnan angēmēne ami mařilinēgu ex na, angēmēne ami mařati ex na Beņēřame. ¹⁰ Nēkoda bıyi anēka bakar domi baki, kido abayo řēpeli na.» ¹¹ Ata Isērayel, sēm irebēn, re ko: «Gayikako mondako ex, eņo kēn ri: cēlin gēr řamote řandewēn beřēr gēr ebar edēři elo ro bēn, beřēr kēno fupaxēnēx ala ajo: ogu onēngax, gē dingēn, gē beřēlamb, do gē ongēřēřa. ¹² Medin nēmēć kodı in: ir kēno wāřēx in, do gē ir kēn yēcēraxēnēgu in. Bakaliyin kodı ir řēl bani gēr ojabote odewēn in. Bamat axařa řa kēni. ¹³ Awa tēfērin gē abaře arewēn an, bakayin gēr ala ajo. ¹⁴ Kaxanu, mēņ ar xorēk beř đek an, dilexo gēr emēkw ed ala ajo axařēnan irewēn in. Do tebētudēleņun en mařiw gē abaře arewēn ak, do gē Beņēřame ak! Wēno cēņ, angēmēne anemēran kēme nemēran wēn obař oram ol, nemēralexe.»

End řambēran ind gēr iciw ind Yosef eņ

¹⁵ Bosēřiř bōř Jakob wēlali kēni beřēr kēno fupaxēnēx ala ajo bēn, bakali kēni kodı in nē bakanři baki, ang řap bax ak, do sēfēr kēni gē Beņēřame. řēla kēni gēr ebar ed Misēra, do řat kēni gēr Yosef. ¹⁶ And wat ko Yosef mēne gē Beņēřame ak yow kēni aņ, fel kēņo alēngw ar iciw indexēm an: «Mēlalēři bela bējo gēr iciw. Nařēlēři oyel do cemēranēxēyēři. Gayikwa bela bējo gē wēno kēmi yambēra goyat.» ¹⁷ Asořan ajo ri ko end fel baņo Yosef eņ, wēla kēři gēr Yosef bēn. ¹⁸ And wēla kēnēři gēr Yosef bēn aņ, yēdara kēni do kēni rend: «Ga wēlaw kēnēřo ako ro, end kodı ir wāř bani gēr ojabote odeři and yow bane añanar eņ ex đe. Awēlēn kēnēřo wēlēn, enēřo tērara gē opali ak, do enēřo đi okadēp!» ¹⁹ Ata yeyaneli kēno anēkona ar iciw ind Yosef an gēr ebēt ed iciw. ²⁰ Re kēni: «Axwēn, teřanēlēřo. Bıyi ayow yow bami amat gēr eyēd ed eyamb yamb. ²¹ Ga kēmi wāři, řat kēmi gēr ed kēmi seyētand. Ga fētēra kēmi olēř oreři oņ, sēk kēmi ala kala ang wēlaw baxo ak kodı ir yēcēraxēn ko in polo gēr jabote irexēm. Nēkod ga bakaliw kēmi kodı ijo. ²² Awēlaw wēlaw kēmi kodı ir kēmi yēcaxēn eyamb in, gē ir wāř bani gēr olēř oreři in, bıyi ami nang ex na ba nořo wāř kēbo.» ²³ Yaka ko alēngw an: «Nēmīn, kēren yēdara na! Kaxanu, ar xwēn kēņun an, Kaxanu ar yata kēņo sorix irewēn an, wāřēk kodı ijo polo gēr ojabote odewēn. Kodı irewēn in, wēno axana xana kēme.» Ata ga fērētēgu kēņo Simewoņ, sēk kēři na gēr iciw. ²⁴ Ala ajo wēla kēři lēř gēr iciw ind Yosef. Yēl kēři men oņ do neřara kēni osapar oņ. Yēl kēři bēte opali

ok er këni yamb in. ²⁵ Yëpëtëra këni beëber këno fupaxën Yosef bën, šënixën këno exo maïyw goyat. Gayikwa afel fel banëbi mëne na gër iciw ind Yosef këni yambëra. ²⁶ And fiatëgu ko Yosef aņ, fupa këno gë beëber wëlanëgu bano bën, do foxi këni nëš gër ebar gër lëngw irexëm. ²⁷ Ata ga šëma këbi, wëka këbi: «Sorix irewën, axarëk ar felëra bane an, aye fo nde sebëgu këno? Ga ko liyand nde baya ko?» ²⁸ Yaka këno: «Xadëp irey in, faba irebi, aye fo sebëgu këno. Ga ko liya baya ko!» Ga rëngw këni, foxi këni. ²⁹ Ata ga rënëta ko Yosef, wat këno Beņëšame, ar acël amat gë mëņ an. Re ko: «Ajo nde ex imejanak indewën ind fel bane in?» Baš ko: «Kaxanu yëlëlexi ofetak ol, Asëniwën!»

³⁰ Yosef anëngan nëngan baņo gër yomb irexëm ga wat këno ar acël amat gë mëņ an. Ata yandi këno exo tes. Lil ko boxay në aciw, do ko sesëxënd. ³¹ And rëxasaw ko aņ, šanëgu ko, do ko xemënarand këdi ko ses. Re ko: «Dëtin ecemar el.» ³² Rëtën këno mëņ pit. Rëtën kënebi pit bobinëm, pit Bëmisëra bër bani yambërand bën, gayikwa Bëmisëra bën abani wa na eni yambëra andamat gë bërändëwëra and Eber bën, ašëba šëba babi. ³³ Bobinëm bor Yosef yëpara këni gër lëngw irexëm. Yëpa ko pere ar ebar itošan ikarënak an ang yäpëk oxarënak orexëm ak, felata ko imejanak in, ang yäpëk ak. Ata këni nëkondërend ga šaran këbi. ³⁴ Yosef re ko enëbi yëlëra er rëdën bano mëņ in. Edët ed Beņëšame el xuca bax banjo ed ala kala el, dek ang ebani ak. Mondako šëbëra bani xali yawëra këbi.

44

End akalama and Yosef eņ

¹ Ga xucak eņo, Yosef fel këno alëngw ar iciw indexëm an: «Cëlëral eyamb yamb in gër ojabote od bela bejo, ang këni xor eni dëbi ak. Bëte mašid kodı ir ala kala in gër jabote irexëm. ² Cëlid bëte gër jabote ir imejanak arebën an akalama and kodı andam aņ, do gë kodı ir yëcaxën ko eyamb yamb in.» Ata alëngw an ri ko ang fel baņo Yosef ak. ³ Në ecan ijo, seb kënebi mopëd gëbër bosëniw bor Yakob do kwël këni wäyind gë opali odebën ok. ⁴ Ga këni këni šan angol aņ, ani njaw bano pere, Yosef fel këno alëngw ar iciw indexëm an: «Tëfëlëbi bela bejo eyëbi tëraw. Mëkayidëbi: “Inewa wäšëanaxën këno eñëñëxax ar rin këņun enjekax an? ⁵ Ax gi ex na nde akalama and ko šëbëraxënënd axwën aram aņ rekaw kën? Ax gi ex na nde gë aņo ko šakixënënd? End ri kën eņo, ax ye ex na!”»

⁶ Alëngw an ga sëkëx këbi bobinëm bor Yosef, felëx këbi dek beņo. ⁷ Yaka këno: «E faba, inewa këy yeyanaxënënd mondako? Biyi ax mënd ex na mi di endako rako eņ, biyi okadëp oday ok! ⁸ Elod gër ebar ed Kanahaņ ga bakaliw këmi wa kodı ir sëk këmi gër ojabote odebi in. Mondake cëņ këmi xor mi deka kodı, ba kaņe, gër iciw ind axwën arey? ⁹ Faba, angëmëne akalama aņo në ala sëk këy na, awa mëņ ar edaw hi ko, do biyi kwënayayidëbo oxadëp!» ¹⁰ Yaka këbi alëngw an: «Awa gilex gërëgako dëņ, ang re kën ak! Gër ar këme sëk yo, mëņ kë hi xadëp iram in, do wën kwël këmun sebëd en ye.» ¹¹ Ala kala wara ko fedali ko gër ebar edëbi edexëm el, do fët ko jabote in. ¹² Alëngw an yana ko ocal ok gër axarënak, felata ko gër abejanak. Sëk ko akalama aņ gër jabote ir Beņëšame. ¹³ Ata ga wat këni eņo, fiësëra këni banjëm bandedbën baņ. Ala kala lëbindëra këno gašëxe fali irexëm in, do baka këni gër angol.

End eyaka ed Yuda eņ

¹⁴ Yuda do gë bobinëm fiat këni gër iciw ind Yosef. Ga sëk këno na, foxi këni gër lëngw irexëm dëxas in gër ebar. ¹⁵ Ata wëka këbi Yosef: «Inewa rixën kën eņo? An nang ex na nde mëne ala ar ang wëno ako awat këme watënd?» ¹⁶ Yaka ko Yuda: «Axwën, biyi ine këmi xor mi de? Mondake këmi yeyan? Mondake këmi yax? Kaxanu šonëtëk amena andëbi aņ. Awa okadëp oday hi këmi, andamat gë ar xana këy akalama andey an!» ¹⁷ Re ko Yosef: «Bëtëdëņ, ame di na eņo! Gër ar xana këme akalama fo kë hi xadëp iram in. Wën cëņ, maïyiyin aye fo gër sorix irewën.»

¹⁸ Yuda sëka këno Yosef, do re ko: «Tëbanële Axwën aram! Axara xara këmi baxëtële mi pel emat. Këreyo koÿën na wëno xadëp irey in, gayikwa wëj ang Farawaņ fo hi këy! ¹⁹ Wëj wëka bašo biyi okadëp oday ok ba abëngw baya ko faba irebi, ba imaÿe šot këmo na icëxe.» ²⁰ Yaka këmi: «Na baya ko faba, mokar xar ko, do bëte imaÿe imejanak šot këmo na, itošan ind rëw këno gër oxar orexëm in. Ar acël amat gë mëņ an anemi nemi ko, do mëņ gabat bayik gër nëm, sëm moņan fian këno. ²¹ Wëj fel babo: “Mëlanëguone, aÿandi yandi ke mo wat.” ²² Yaka bami: “Awël nde axwën, lëmëta ijo ani njawëtarënd na gë sëm. Angëmëne ašapër šapër këni, sëm ata ko šës!” ²³ Fel bayëbo bëte: “Angëmëne imaÿe imejanak indewën in axo yow ex na gë wën, ala aņun tebëd na ene watëre gë wëno.” ²⁴ And baka këmi gër faba irebi, xadëp irey aņ, sëfëtanëx këmo dek bënd fel bayëbo beņ. ²⁵ Faba irebi re ko: “Bakayin enëbo yecënëgu təkër

eyamb yamb in.”²⁶ Yaka këmo: “Angëmëne ami tēfēr ex na gē imaŋe imejanak indefi iŋ, ami kor na mi baŋa. Abaka këmi baŋa, angëmëne gē imaŋe imejanak indefi iŋ sēfēr këmi. Barikan ami korēd na mi watēr gē ala ajo angëmëne imaŋe imejanak indefi iŋ axo gi ex na gē biyi.”²⁷ Re ko faba: “Anang nang kēn mëne alindawēn bētox bēki fo šotēn ke.”²⁸ Iñanar iŋ anem nem këmo, do wēndan ke mëne emacar wānagētēra këŋo, xali doro amo wat ex na!²⁹ Angëmëne ene kwēcēt bēte iŋo ro, do enjo giw etēm gēr fēña, oxoŋ or këmun xoŋēn ol ke laŋ ga xar këme ako.”³⁰ Gērēgako, mondake wa këme baŋa wēno gēr faba, xarak ami tēfēr ex na gē lēmēta ir lēka këŋo mbaŋ ijo in?³¹ Ata ko šēs sam exo wat mëne lēmēta in axo bo ex na. Biyi mbaŋ këmi wēndēra angëmëne faba irebi nē end oxoŋ or xoŋēn kēbo šēs ko ga xar ko ako!³² Gayikwa wēno xadēp irey in šanayak anēkona ar lēmēta an. Afel fel bamo: “Faba amena and din ir din këmi wēnan angëmëne ami baŋalinēgu ex na!”³³ Gērēgako, axwēn kēla tebēle me nēmba wēno oxadēp ol gēr ed ebax exo gi lēmēta ijo. Tebēlo lēmēta in eni maŋi gē boŋinēm!³⁴ Wēno mondake këme xor me baŋa gēr faba angëmëne lēmēta in axo gi ex na? Kēreme wat na wa kata ind këŋo wēcan faba iŋ!»

45

End ekwitar ed Yosef en

¹ And ħata ko Yuda aŋ, Yosef dek ŷēm baŋo ongwēn oŋ gēr bangēs, ogēs od dek bēriyenin bērexēm. Ata xēy ko: «Wēn dek canin!» Ariyenin gaŋatak ax baŋi bana na gē Yosef and xwitar këni gē boŋinēm aŋ. ² Ga ko ses këno wēlënd Bēmīsēra bēn xali gēr eyang ed Farawoŋ. ³ Yosef fel kēbi boŋinēm: «Wēno ex Yosef! Faba ga ko liya nde baŋi ko?» Barikan, boŋinēm ga yēbura kēbi, sēkwan këni eno yaka in ga faŋēr bani gē mēŋ. ⁴ Re ko bēte Yosef: «Axara xara këmun tēkawēne tan.» And sēka këno aŋ, re ko gašēxe: «Wēno ex Yosef, abaŷe arewēn an, ar fan bano do wēlaw këno bēr yēc bano bēn ro gēr ebar ed Misēra an. ⁵ Gērēgako, kēren yēdara na, do kēreŋun cena na ba ine fanaxēn bane. Gayikwa eni pexaxēn bēla lēngwalixēnēgu ke Kaxanu.» ⁶ Yosef fel kēbi bēte: «Bēniŷ bēki xucak elod ga ŷanak enjo enŋ gēr ebar ed Misēra. Bēte bēniŷ bēnjo bēnd kē yowēnd bēŋ, ala ax ħandēra na, ala ax kanara na. ⁷ Kaxanu wa lēngwaligu ke ex bayixēn enēng endēbi enŋ gēr ebar elo ro, do ene bayixēne bēbēngw. Mēŋ wa racēt kēbo gē panga itēm. ⁸ Enimin, Kaxanu laŷwēnēgu ke ro, ax gi ex na wēn. Mēŋ ri ke hi këme sēm ir Farawoŋ, alēngw ar gēr iciŷ indexēm, gofērēner ir dek ebar ed Misēra in. ⁹ Marayin en baŋa yaŋ gēr faba. And kēn ħat aŋ, deŷidēn ga re ko asēñix Yosef: Kaxanu ri ke alēngw ar dek ebar ed Misēra el. Cēlaw gēr ndam ro, kērey pērērāw na. ¹⁰ Gēr ebar ed Gošen kēy ŷēpati, do mondako këne sēkare wēj gē wēno, gē bosēñix, gē ejix bēn, gē obeci ol, gē opeŷ ok, gē oxey ol, gē ogelemba ok, do gē dek beŋēr xwēn kēy bēn. ¹¹ Ro wēno kē ŷana exi yēlënd er kēn liyaxēn wēj, gē bēr iciŷ indey in, do er xwēn kēy in, geŋatak ax nemi na. Gayikwa bēniŷ bēnjo baŋik bēnd gē enjo bēŋ.»

¹² Yosef re ko bēte: «Awat kēn watēnd gē bangēs bandewēn baŋ. Do Beŋēšame, ar acēl amat gē wēno an, awat ko watēnd gē bangēs bandexēm baŋ, mëne wēno dēŋ kēŋun felērand. ¹³ Tēfētānēxēdēno faba dek enjaran end šot këme ro gēr ebar ed Misēra enŋ, do gē dek beŋēr wateli kēn bēn. Awa marayin eno mēlaw ro faba.»

¹⁴ Ata wēga këŋo gēr egēla Beŋēšame, ar acēl amat gē mēŋ an, këni sesēnd mēŋ do gē Beŋēšame. ¹⁵ Gē otes fo wēgara kēbi dek boŋinēm. And xofētar këni mondako aŋ fo, xor bani boŋinēm eno yeyaneli.

End orēfa or Yakob gēr ebar Misēra en

¹⁶ Ata wēlik gēr eyang ed Farawoŋ mëne boŋinēm bor Yosef ħatēguk. Farawoŋ do gē bēr eyang edexēm bēn nēngan kēbi. ¹⁷ Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Pelēlēbi boŋinēx mondako kēn ri: dēbīndērāyinēbi opali odewēn ok, en baŋaxēn gēr ebar ed Kanahaŋ. ¹⁸ Medfēgunēbi sorix, do gē dek bēr oxun orewēn bēn, do mēlawēnēbi ler gēr ndam ro. Ayēl këmun yēl gēr ed yek nēmēc ro gēr ebar ed Misēra. Wēn kē ŷana ex yambēnd beŋēr nēngak nēmēc gēr ebar elo ro bēn. ¹⁹ Wēj fana këmi eyēbi pel: Medfēyin ocaret ro gēr Misēra, enēbi mēlawēnēgu bolindaw bōrewēn, gē oxun orewēn oŋ. Mēlawēno bēte sorix irewēn, dēfawēn ro!²⁰ End beŋēr kēn seŋērāw enŋ, kēren yēlarand na gayik er yek nēmēc ro gēr Misēra in wēn kē xwēn.»

²¹ Bosēñiŷ bor Isērayel ri këni mondako. Yosef yēl kēbi ocaret ang fel baŋo Farawoŋ ak. Yēl kēbi bēte ocēlafana eni yambēx gēr fēña. ²² Yēl kēbi ala kala acud angašax. Yēl këŋo Beŋēšame ŋatama okeme otas band kodī, do gē baŋacud baŋašax baŋo. ²³ Ata Yosef laŷwēneli kēbi gēr sēm, opali epēxw od lēbīndēra banēbi beŋēr nēngak nēmēc gēr ebar ed Misēra bēn, do gē opali onēm epēxw od lēbīndēra banēbi bēle, gē mburu, do gē

beḃeyamb yamb. Befiyo bax šelafana ir ko rixenëgu Yakob ḃamana irexëm in. ²⁴ Ga xani këni oñe oŋ, Yosef fel këbi ḃoḃinëm: «Kërejun takërëx na de gër fëña!»

²⁵ Mondako xani bani na gër ebar ed Misëra do ñat këni gër ed Kanahaŋ, gër Yakob, sëm ireḃën. ²⁶ Fel këno Yakob: «Yosef ga ko liya ḃayi ko, axo cës ex na. Mëŋ ex alëngw ar ebar ed Misëra an!» Barikan Yakob ýoweý aŋo gi bana gayik axo ma bana end bano felënd eŋ. ²⁷ Sëfëtañdëra këno ðek ðend felëgu baḃi Yosef beŋ. Wat ko ocaret od lawëneliw baxo Yosef eno mëlaxën ok. Ata sëm ireḃën Yakob fuŋara këŋo gër onden ondexëm. ²⁸ Isërayel re ko: «Gwac ex go! Asëñiwën Yosef ga ko liya ḃayi ko! Yeleme mo watëgu ḃamana me cësaxën!»

46

End ekofëtar ed Yakob do gë Yosef eŋ

¹ Awa Isërayel barëra ko ngwa ðek beḃër xwën ko ðën, do xani ko ond gër Misëra oŋ. Hat ko gër Berëšeba do rix ko ocaḃaxa eŋo calëxën Kaxanu, ar yata këŋo sëm Isak an. ² Ata Kaxanu felëra këŋo Isërayel gëmëḃ në lakeli. Wac këŋo: «Yakob! Yakob!» Yaka ko mëŋ: «Woy!» ³ Re ko Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, Kaxanu, ar yata këŋo sorix an. Kërey yëdara na ga këy šeland ako gër ebar ed Misëra, gayikwa fën këmëni šënanëgu ḃërandëwëra andey ðën, xali eni gi bulunda isëm. ⁴ Wëno alaŋëta këmi laŋëtand gër ebar ed Misëra. Bëte wëno fo këbi nëcëtëguḃ ḃërandëwëra andey ðën. Yosef kë bakali bangës ḃandey ḃaŋ gë ataxan andexëm aŋ, yatir këy šës.»

⁵ Yakob xani ko na gër Berëšeba. Bosëñiwḃ bor Isërayel wëla këno sëm ireḃën, gë ḃësoxari ḃëreḃën ak, do gë oxun oreḃën ak ðek, gër ocaret od yëlëgu baḃi Farawoŋ enëḃi mëlaxën ok. ⁶ Fac këñëḃi ḃëte oyel ol, do gë beḃër šotëra bani gër ebar ed Kanahaŋ ðën. Yakob do gë ḃërandëwëra andexëm ðën mondako rëfa bani gër ebar ed Misëra. ⁷ Awëla wëla baxo gër ebar ed Misëra ðek andëwëra andexëm aŋ: bosëñiwḃ, gë ḃoḃiwḃ, do gë ḃër ebax ejiw edexëm ðën, ḃëtošan ḃëŋ do gë ḃëtoxari ḃëŋ.

End ekun ed Yakob eŋ

⁸ Mondako bax omac ond bosëñiwḃ bor Isërayel bor ye bax gër ebar ed Misëra ðën: Yakob do gë bosëñiwḃ. Itošan iñanar ind Yakob iŋ: Ruben. ⁹ Bosëñiwḃ bor Ruben: Enok, gë Palu, gë Hesëroŋ do gë Karëmi. ¹⁰ Bosëñiwḃ bor Simewoŋ: Yemuwel, gë Yamìn, gë Oxad, gë Yakìn, gë Tësowar, do gë Sawul, asëñiwḃ ar asoxari aḃëkanahaŋ an. ¹¹ Bosëñiwḃ bor Lewi: Gerëšon, gë Kehat, do gë Merari. ¹² Bosëñiwḃ bor Yuda: Er, gë Onan, gë Šëla, gë Peres, do gë Sera. Barikan, Er do gë Onan anëka šës bani amëd aŋo gër ebar ed Kanahaŋ. Bosëñiwḃ bor Peres: Hesëroŋ do gë Hamul. ¹³ Bosëñiwḃ bor Isakar: Tola, gë Pufa, gë Yob, do gë Šimëroŋ. ¹⁴ Bosëñiwḃ bor Sabuloŋ: Sëred, gë Eloŋ, do gë Yahëlel. ¹⁵ Bën ex obaš or Leya ol, ḃëtošan aŋëŋ, do gë Dina, itoxari iŋ. Bën ex ḃër rëwën këŋo Leya Yakob gër ebar ed Padaŋ-Aram ðën. Bën ex bosëñiwḃ do gë ḃoḃiwḃ, ðek ang ebani ak: ðën ðek, ḃëla ofëxw osas gë ḃësas.

¹⁶ Bosëñiwḃ bor Gad: Tësifiwoŋ, gë Hagi, gë Šuni, gë Etësëboŋ, gë Eri, gë Arodi, do gë Areli. ¹⁷ Bosëñiwḃ bor Aser: Yimëna, gë Yišëfa, gë Yišëfi, gë Beriya, do gë Sera, imaýe itoxari indeḃën iŋ. Bosëñiwḃ bor Beriya: Eber do gë Malëkiyel. ¹⁸ Mondako hi bani obaš or rëwḃ ḃanëḃi Yakob do gë Silëpa ol, xaḃëp isoxari ir yël baŋo Labaŋ aḃiwḃ Leya in. Bën ex ḃër rëwën këŋo Silëpa Yakob ðën: ðën ðek, ḃëla epëxw gë ḃëcongabat.

¹⁹ Bosëñiwḃ bor Rašel, alindaḃ ar Yakob: Yosef do gë Beñëšame. ²⁰ Bosëñiwḃ bor Yosef, ḃër rëwḃ këñëḃi gër ebar ed Misëra gë alindaḃ Asenet, aḃiwḃ ar Poti-Fera, ašadaxan ar eḃaš ed On ðën: Manase do gë Eferayim. ²¹ Bosëñiwḃ bor Beñëšame: Bela, gë Beker, gë Ašëbel, gë Gera, gë Nahamaŋ, gë Ehi, gë Roš, gë Mupim, gë Hupim, do gë Arëd. ²² Bën ex ḃër rëwën këŋo Rašel Yakob ðën: ðën ðek, ḃëla epëxw gë ḃënaç. ²³ Asëñiwḃ ar Dan: Hušim. ²⁴ Bosëñiwḃ bor Nefëtali: Yatësel, gë Guni, gë Yetëser, do gë Šilem. ²⁵ Bën ex obaš or rëwḃ këñëḃi Yakob do gë Bila, xaḃëp isoxari ir yël baŋo Labaŋ Rašel ol: ðën ðek, ḃëla ḃëcongëḃëxi.

²⁶ Bër sëfër bani gë Yakob gër ebar ed Misëra do hi bani ḃërandëwëra andexëm ðën er hi bani ðën ðek ḃëla ofëxw ocongëḃat gë ḃëcongabat. Xarak, ḃolindaḃ bor bosëñiwḃ ala aḃi pën bana. ²⁷ Gë bosëñiwḃ bor Yosef ḃër rëwḃ këñëḃi gër ebar ed Misëra ðën: ḃëla ḃëxi. Er hi bani ekun ed Yakob el ðek, ḃëla ofëxw ocongoxi ḃër yow bax gër ebar ed Misëra.

End Yakob gër ebar ed Misëra eŋ

²⁸ Yakob lawën këŋo Yuda gër Yosef, eŋo pelëx exo ðëngwa gër Gošen, eŋo kacax fën. Ata Yakob do gë odexëm ñat këni gër ebar ed Gošen. ²⁹ Yosef wëḃ ko šaret irexëm in, do ye ko yaŋ gër Gošen, gër ekaca ed sëm Isërayel. Sam ga šanayaw ko, Yosef wëllën

kēṅo sēm, wēga kēṅo bēxib gēr egēla, do ses ko xali gēr egēla edexēm. ³⁰ Ata Isērayel fel kēṅo Yosef: «Ecēs fo bayi ke gērēgako, gayikako awat wat kēme mēne ga kēy liya dēṅ bayi kēy!» ³¹ Ga xucak eṅo, Yosef ga kēni felar gē bōbinēm do gē bēr ekun ed sēm bēn, re ko: «Aye kēme ye mo tēfētandērax Farawoṅ. Afel kēmo fel: “Bēmaṅe bēndam bēṅ, do gē dek ekun ed faba el, anēka ḥatēgu kēni gēr ndam ro, ga xaniw kēni gēr ebar ed Kanahaṅ. ³² Bēxadac bēr obeci, gē opeṅ, gē oxey, do gē ogelemba exēni. Bēxwēl bēr oyel exēni, do awēlaliw wēlaliw kēnēbi oyel orebēn ol, do gē dek beḥbēr xwēn kēni bēn.” ³³ And kēṅun wāc Farawoṅ, do eṅun mēka ba ine ex andiyen andewēn aṅ, ³⁴ yakayidēno: “Biwi okaḍēp oday ok, bēxwēl bēr oyel hi kēmi. Aniyen andēbi aṅ ex ekwēl ed oyel, ang ebani bēxarēk bērebi ak.” And kēn yeyan mondako aṅ, ata kēṅun fel en dēg gēr ebar ed Gošen. Gayikwa Bēmiserā bēn mbaṅ šus kēni ekwēl ed oyel el hi kēni opeṅ nde, hi kēni obeci nde.»

47

¹ Yosef ye ko kwēl eṅo tēfētandērax Farawoṅ. Ga ḥat ko, re ko: «Faba do gē bēmaṅe bēndam bēṅ anēka ḥatēgu kēni ga xaniw kēni gēr ebar ed Kanahaṅ. Awēlali wēlaliw kēnēbi opeṅ ok, gē obeci ol, gē oxey ol, do gē dek beḥbēr xwēn kēni bēn. Gēr ebar ed Gošen ḥatēgu kēni.» ² Bēmaṅe bēṅo bēndexēm fel baḥi eno ḍaṅḍa, ebi watēgu Farawoṅ. ³ Ata Farawoṅ wēka kēbi bōbinēm bor Yosef: «Ine ex wa andiyen andewēn aṅ?» Yaka kēno: «Biwi okaḍēp oday ok, bēxwēl bēr obeci do gē opeṅ hi kēmi, ang ebani bēxarēk bērebi ak.» ⁴ Fel kēno bēte Farawoṅ: «Oliyer yow kēmi ro gēr ebar edewēn. Ondēs ax bo ex na ond kēni yamb obeci ol do gē opeṅ odebi ok, gayikwa enjo eṅ mbaṅ yēkak gēr ebar ed Kanahaṅ. Gērēgako, axara xara kēmi, teḥlēbo mi ṅēpa gēr ebar ed Gošen.» ⁵ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Sorix gē bōbinēx, gēr ndey ro ḥatēgu kēni. ⁶ Misēra in dek, gēr otaxan oday ex. Kwētēlēbi sorix gē bōbinēx gēr ed xurik ex ye. Dēgēlexēni gēr ebar ed Gošen. Angēmēne gēr enga endebēn na fo exēni bēr gapak, dilēbi bēlēngw bēr bēxadac bēr oyel oram.»

⁷ Yosef wēla kēṅo bēte sēm Yakob gēr Farawoṅ eni nangēr. Ga kēni sēmar, Yakob, šalen kēṅo Farawoṅ. ⁸ Ata Farawoṅ wēka kēṅo Yakob: «Bēniy bēṅjēgwe wa šot kēy?» ⁹ Yakob yaka kēṅo Farawoṅ: «Ang nēkak aniyen and wēno ar kē yēparand ang aliyer fo gand ed kēme ye yo, asēk sēk ke de bēniy kēme gē ofēxw osas. Bēniy bēnd aniyen andam bēṅo ax ṅēmb ex na do ax ye ex na ang bēnd bēxarēk bēram ak ado ga bani yexērand bēn bēte ang bēliyer fo.» ¹⁰ Yakob šalen kēṅo gašēxe Farawoṅ, do kwēl šapēr kēni gē Farawoṅ.

¹¹ Yosef xwēt kēbi sēm gē bōbinēm gēr ed xurik ex ye, gēr ebar ed Misēra, gēr ebar ed Ramēsēs, ang fel baṅo Farawoṅ ak. ¹² Yosef baḥi yēlēnd eyamb yamb in sēm, gē bōbinēm, do gē dek oxun orebēn oṅ, ang yēmb bani ak.

End andiyen and Yosef eṅ

¹³ Eyamb yamb dēṅ ax bayi bana gēr ed ex yo gēr ebar ed Misēra, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Hik gēr Misēra, hik gēr ebar ed Kanahaṅ, hela bēn afišēra fišēra bani enjo eṅ. ¹⁴ Ata Yosef xana ko dek kodī ir gēr ebar ed Misēra in, do ir gēr ebar ed Kanahaṅ in, ir bani yēcaxēnēnd eyamb yamb in. Wēxēta ko gēr eyang ed Farawoṅ. ¹⁵ And faṅ kēni kodī Bēmiserā do gē Bēkanahaṅ aṅ, Bēmiserā bēn ye kēni gēr Yosef, do re kēni: «Yēlēlēbo eyamb yamb in! Ba mi cēs ogēs oday nde yāndi ki, gayikako kodī aḥo bo ex na?» ¹⁶ Yaka kēbi Yosef: «Mēlawēnēbi oyel orewēn ol enēbi nēmb gē eyamb yamb, gayikako kodī ax gi ex na.»

¹⁷ Ata wēlaraw kēnēbi oyel orebēn ol gēr Yosef, do mēṅ yēl kēbi eyamb yamb in. Oyel olo nēmb banēbi: opanac, gē obeci, gē opeṅ, gē oxey do gē opali. Yosef yēlēra kēbi eyamb yamb in aniy aṅo gayik anēmb banēbi nēmbēnd oyel orebēn ol xali faṅ kēnēbi dek. ¹⁸ And xucak aniy aṅo aṅ, baḥaw kēni gēr ndexēm. Re kēni: «Axwēn, biyi ami con na mēne anēka faṅ kēmi kodī in. Bēte oyel orebi ol, wēj xwēn kēbi. Er bayi kēbo wayēt mi yēlaya biyi dēṅ, do gē owar orebi oṅ. ¹⁹ Ogēs oday nde kēmi šēsēra do mi teḥḥēta owar orebi oṅ? Yēcēlēbo gē owar orebi ak, mi cotaxēn er kēmi yamb in. Kwēnēlēbo Farawoṅ biyi gē owar orebi ak. Yēlēlēbo benēda bēnd kēmi yāndēraxēn, mi bayixēn bēbēngw, ata fo bayik ami cēsēra na, do owar orebi oṅ ax cenēkēra na.» ²⁰ Ata Yosef mondako yēcēn baṅo Farawoṅ dek owar or gēr Misēra oṅ. Bēmiserā bēn fan baṅo ocēnga odebēn ok, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Farawoṅ, elod amēd aṅo xwēn ko ebar ed Misēra el. ²¹ Ata rēfalira kēbi bulunda in gēr bangol, ga yāna ko beḥēt ibāt ḥata ko beḥēt ijo dek ebar ed Misēra el. ²² Barikan Yosef axo yēc bana owar or bēšadaxan oṅ gayik apela yēgw baxo na Farawoṅ mēne kērexo yēc na. Gē er re baxo enēbi yēlēnd in fo bani liyand, mēṅ bayik ani panaxēn bana owar orebēn oṅ.

²³ Yosef fel kēbi bulunda in: «Anēka yēc kēmun gē owar orewēn ak, doro doro Farawoŋ xwēn kējun. Kanayin eneda eŋ en nedēx gēr ocēnga. ²⁴ And kēn xanara eyamb aŋ, tēyiyindēn, do acariya anjoxēn kala, Farawoŋ xwēnēk. Mēxwētayindēn mar er xana kēn in en di bēneda, do mar enēbi dēfāxēnēnd bēr gēr bēciw bēndewēn, do gē oxun orewēn bēn.» ²⁵ Yaka kēni Bēmisēra bēn: «Axwēn, anēka faxēn kēyēbo. Gayikako oyekax orey ol wāsin kēyēbo, aŋa ŋa kēbi mi gi okadēp od Farawoŋ.» ²⁶ Ata acariya and ri baxo Yosef aŋo bayik xali doro gēr ebar ed Misēra: ecōxēn ed er ex yo, Farawoŋ xwēnēk. Owar or bēšadaxan oŋ fo bayik axo kwēn bana Farawoŋ.

End bapela bapelatar band Jakob eŋ

²⁷ Isērayel do gē bērandēwēra andexēm bēn yēpa kēni na gēr ebar ed Misēra, gēr Gošen. Yēcēra kēni owar, rēw kēnēbi obaš oranjēm, do kwēl dēŋ kēni šēnarēnd xali yēm bēni mbaŋ. ²⁸ Jakob liya ko bēniy epēxw gē bēnjongēbēki gēr ebar ed Misēra. Mondako sēk baŋo bēniy kēme gē ofēxw onax gē bēnjongēbēki.

²⁹ Ga nang ko mēne anēka kē saxēgund ecēs edexēm el, Isērayel wāc kēŋo aseñiw Yosef, do re ko: «Angēmēne aŋan ŋan kēye, dīlaliw ataxan andey aŋ gēr emef endam. Axara xara kēmi, dēkayayid šenene end kēmi felēnd eŋo: kēreye mēxwētaf na ro gēr ebar ed Misēra! ³⁰ And kēmi bār gēr ecēs gē bēxarēk bēram aŋ, nēcētīdēne ebar ed Misēra el, do mēlayīdēne eye mēxwētax gēr yeg irebēn.» Ata yaka ko Yosef: «Ari kēme ri end fel kēye eŋo.» ³¹ Re ko bēte Jakob: «Awa yašarēl.» Yosef yašar ko. Ata Isērayel foxi ko gand ogaf od angaw andexēm.

48

End obaš or Yosef eŋ

¹ Ga xucak eŋo, fel kēno Yosef mēne sēm ašēxwēra ex. Ata wēla kēbi bosēniw, Manase do gē Efērayim, gēr ed laki baxo. ² Fel kēno Jakob: «Asēniŋ Yosef anēka yow ko dē exi nēkon.» Isērayel xemēnara ko xali xani ko, do yēpa ko gēr angaw andexēm. ³ Jakob fel kēŋo Yosef: «Kaxanu, mēŋ ar Fangak an, šanayaxēn baxe gēr Lus, gēr ebar ed Kanahan, do yēl ke obetak ol. ⁴ Er fel baxe: “Ar gē obaš oranjēm ri kēmi, wēno kēbi šēnandēra xali. Bēte wēno ki ri axarēk ar amara and obulunda odanjēm. Ayēl kēmēni yēl bērandēwēra andey bēn, and kēy xuca wēj aŋ, oxwēn or din ir din or ebar elo ro ol.” ⁵ Gērēgako bētošan bēki bēnd šotēli kēyēbi ro gēr ebar ed Misēra dāmana me dēfaxēnēgu gēr ndey ro bēŋo, wēno xwēn kēbi. Efērayim, do gē Manase, wēno xwēn kēbi, ang xwēn kēmēni Ruben do gē Simewoŋ ak. ⁶ Angēmēne obaš ošēxe rēw kēyēbi na bēte, ani gi na oram. Bēn paš gē Efērayim do gē Manase kēni bētelid eram in. ⁷ And ŋatēgu kēme gēr ebar ed Kanahan, ga xaniw kēme gēr ed Padaŋ aŋ, lap kēmo norix Rašel gēr fēña, dāmana me ŋataxēn gēr Efērata, gēr Betēlexem.» ⁸ And wat kēbi odēmēta od Yosef aŋ, Isērayel wēka ko: «Nobēn ex wa bēŋo?» ⁹ Yaka ko Yosef: «Obaš or yēl ke Kaxanu ro gēr ebar ed Misēra ol ex.» Re ko bēte Jakob: «Kēla tēkaliwēyēbi gēr ndam ro, mēni karanaxēn obetak ol.»

¹⁰ Oxar ol anēka dēŋ baŋo šotand Isērayel, axo bo bana ga ko watēra šenene. Yosef sēkali kēbi bosēniw gēr Jakob. Ga lēk kēbi, nēyaya kēbi nēs gēr emēkw edexēm, do wēga kēbi. ¹¹ Ata Isērayel fel kēŋo Yosef: «Wēno abame yēla na awat kēme wat gašēxe dēxas irey in, bārikan Kaxanu anēka wāsin ke bēte andēwēra andey aŋ!» ¹² Yosef fedali kēbi odēmēta odexēm od ebax gēr olēkēna or sēm ok, do foxi ko eyiy el nēs gēr ebar. ¹³ Ga xani ko, las kēbi tak oki, Efērayim gē ataxan and liw aŋ, do gand šame ir Isērayel, Manase gē ataxan and šame aŋ do gand liw ir Isērayel. Yosef sēkali kēbi mondako gēr sēm. ¹⁴ Bārikan Isērayel nēmbēndēr ko otaxan ok: xwēt ko ataxan and liw aŋ gēr gaf ir Efērayim, xarak mēŋ ebax lēmēta ibeja in. Ataxan and šame aŋ, xwēt ko gēr gaf ir Manase, lēmēta iyanar ir Yosef in. ¹⁵ Ata Jakob kēŋo xaran obetak ol Yosef ko rend: «Kaxanu, mēŋ ar baŋi laŋētarand bēxarēk bēram an, Abēraxam do gē Isak, Kaxanu, mēŋ ar ebax nand ex yo axadac aram xali doro an, ¹⁶ Mēŋ ar ex Meleka ir racēt ke gēr eñēŋenax end ex yo an, yēlēlebi obetak ol odēmēta oko! Bēn macindēlenēbi gē oŋac oram ol, gē omac od bēxarēk bēram Abēraxam do gē Isak ok. Bērandēwēra bandebēn bēn, nēmbērēlexēni xali eni beñēta dēk ebar edebēn el!»

¹⁷ Yosef ga wat ko mēne sēm ataxan and liw aŋ xwēt ko gēr gaf ir Efērayim, šus ko eŋo. Rēxēt ko ataxan and liw and sēm aŋ gēr gaf ir Efērayim exo kwētaxēn gēr gaf ir Manase. ¹⁸ Yosef fel kēŋo sēm: «Ali faba, ax gi ex na mondako! Ajo ro wa ex lēmēta iyanar in. Kwētēl ataxan and liw andey aŋ gēr gaf irexēm.» ¹⁹ Bārikan sēm ŋēp ko, do

re ko: «Anang nang kēme asēñiŵēn, anang nang kēme. Mēņ bēte bulunda isēm ko hi, mēņ bēte angwēlik ko hi. Barikan lēmēta iŵeja in kē xuri ex gi angwēlik, do andēwēra andexēm aņ amara and benēng bēdanjēm kē hi.»

²⁰ Ata Jakob mondako šalendēra baŋi yatijo ga ko re:
«Bērandēwēra and Isērayel bēn mondako kēni ŷana eni calendērēnd:
“Kaxanu yēlēlexi oŵetak or Efērayim do gē Manase ol.”»

Ata Jakob mondako lēngwēn baņo Efērayim gēr Manase. ²¹ Isērayel fel kēņo Yosef:
«Wēno gogo kēme šēs, ŷarikan Kaxanu gē wēn ko ŷayi. Aŷakali kēņun ŷakali gēr ebar ed bēxarēk bērewēn. ²² Wēno cēņ, anēka ŷetēgu kēmi ebar nēmēc ed ŷobinēx gēr Sišem. Bērandēwēra and Amor bēn xan kēmēni gē duxuma iram in, do gē atumb andam aņ.»

49

End ofelar or Jakob do gē bosēñiŵ eņ

¹ Akey amat, Jakob ga ŵac kēŋi bosēñiŵ, re ko:
«Macērēgun mun nangēnaxēn ala kala er kēņo hi ecan-ecan in.»

² «Barērēgun ene ŷaxēt wēn bosēñiŵ ŷor Jakob!
Baxētino Isērayel, ŷaxētino sorix irewēn!

³ Ruben, wēj ex itošan iñanar indam iņ,
wēj ex odēwērēwēn oñanar od ojaŵ odam ok,
wēj nēmēca kēŋi ŷobinēx gaf in, ojaŵ ok
do gē or gapak ol,

⁴ Ola orey ol ang oŷēm fo ex,
ŷari ami yēl ex na olēngw ol,
gayikwa yaņ gēr angaw and sorix bēt ŷay,
angaw andam aņ buyarēn kēy
ga bēt bay gēr asoxari aram.»

⁵ Simewoņ do gē Lewi, ŷēr acēl amat exēni,
angwēlēra andebēn aņ, ang oŷēnga or emer fo ex.

⁶ Wēno ami ŷar angwēlēra and edi ed eñēñenax elo an,
ame dīl na gēr amara andebēn!

Gayikwa nē end oxoŷ orebēn lawēra kēnēŋi bela,
do nē end owēr orebēn sawēra kēnēŋi oxey or bela.

⁷ Kata fo ex oxoŷ orebēn ol, gayik or gē axaŷēnan kēm ex!
do kata fo ex owēr orebēn ol,
gayikwa xodux fo ex!

Bērandēwēra bandewēn bēn aŷapēreli kēmēni ŷapēreli ŷit gēr bulunda ir Isērayel,
ayic kēmēni yic eni dēgēra dēk ebar ed Isērayel el.

⁸ Wēj cēņ Yuda, ayas kēni ŷana eni yasēnd ŷobinēx,
ataxan andey aņ gēr eporēfor ed bērangoyēra andey kē hi,
obaŷ or sorix ol afoxi kēni ŷana eni poxind gēr lēngw irey.

⁹ Yuda yēraņ iŵeja hi kēy!

Gēr emaŷi edey kēy ŷakawēnd and yambēgu kēyo emacar aņ,
aŷaf kēy ŷafēnd, alaki kēy lakind,
ang yēraņ inēm fo: noŷo kēņo xanin?

¹⁰ Acēt and owun aņ, laņ kē ŷayi gēr ekun ed Yuda,
Acēt and olēngw aņ, laņ kē ŷayi gēr bērandēwēra andexēm,
xali exo ŋatēgu ŷilo, ar xwēnēk an,
do eno kwētaxēn benēng bēnd bela beņ.

¹¹ Axap kēņo ŷana eņo kapēnd fali irexēm in lēf gēr andēda and reseņ,
axap kēņo ŷana eņo kapēnd atox and fali inēm aņ nē atēx and reseņ.
Acud andexēm aņ ko ŷana exo nebēnd gē ngoy iņ,
aņjēm andexēm aņ ko ŷana exo nebēnd gē omen od reseņ ok.

¹² Ngoy iņ kē ŷana ex ŷarēnēnd ŷangēs bandexēm baņ,
omēr kē ŷana ex peŷēnēnd oŷēnga orexēm oņ.

¹³ Sabuloņ kē lēg ler gēr obēņa od ŷangwēngw,
gēr ed kē ŷana ex kwēŷand okuluj,
do ebar ed ko xwēn el, añat kē ñat xali gēr ed Sidon.

¹⁴ Isakar mēņ cēņ, fali ir gē ojaŵ hi ko,
alaki ko lakind mērēxand ir baŷeke.

¹⁵ Awat wat ko mēne gēr ed ko seyētand anēnga nēngak, do ebar enēngax ex.

Aŵa ŵa ko eno kap exo dēbixēn esifax,

aŵa ŵa ko exo diyenind ang xadēp fo.

¹⁶ Dan kēbi ŷana ebi kitind bulunda irexēm in,

ang enēng emat end Isērayel fo.

¹⁷ Dan er hi ko ang andēn and nē fēña fo,

ang ekifoxifo ed nē lec fo,

gēr osak kēņo ħatēnd fanac in

exo datixēn gē eyiŷ el ar ŷēpaxēn kēņo an.

¹⁸ (Axxwēn, ayar kēme yarēnd apexa andey aņ!)

¹⁹ Gad mēņ cēņ, enga end bērek bēxeŷax kēņo wēreli,

ħarikan aŵer ko wēr xali ebi kor, do ebi űŷay!

²⁰ Gēr ebar ed ko xwēn Aser,

eyamb el ax gi na mopaŷ,

mēņ kē ŷana ebi dēband bemun beņ.

²¹ Nefētali ang ebējare ed kē radērand fo hi ko,

oyeyan oyekax ko ŷana exo yeyanēnd.

²² Yosef mēņ cēņ, ang atēx and kē rēwēnd fo hi ko,

ang atēx and lēgēk ler nē añesa and men fo hi ko,

benini bēndexēm beņ yabēt kece in kē lefēnd.

²³ Aŷanaxēn ŷanaxēn kēno,

do aŵan ŵan kēno gē opēs odebēn ok,

gē opēs odebēn ok ŵan kēno bērangoyēra andexēm bēn.

²⁴ Ħarikan atumb andexēm aņ ax yēlora ex na,

onēxar orexēm oņ bayik űŷac-űŷac.

Paḅ gē otaxan od ar fangak ok,

ar kēņo yēlēnd panga Jakob an (ar ex Axadac, do Angaŷ and Isērayel an).

²⁵ «Paḅ gē Kaxanu, ar yata kēņo sorix an (gilexo angwak andey aņ)!

Ar Fangak an, yēlēlexi obetak ol,

obetak or yaņ gēr orēn ol,

obetak or gēd ebar ol,

obetak or gēr obēr,

do gēr acēl and asoxari ol!»

²⁶ «Obetak or xaran ki sorix ol,

nēmēcak obetak or gēr ošēnd or angwēn ol,

or gēr bētēnd bēnd akarēk ol.

Obetak olo, gilex gēr gaf ir Yosef,

gil ex gēr egor ed ar ħik emun end bofinēm an!»

²⁷ «Beñēsame mēņ cēņ, yēlemu ixēŷax hi ko,

gēbēr kēņo yambēnd emacar end law kēņo eņ;

genēka, ebi cetēra er šotēgu ko in.»

²⁸ Bosēñiw ħor Jakob ex bēxarēk bēr benēng epēxw gē beki bēnd Isērayel beņ.

Bendey beņo felēra baḅi sēm irebēn and baḅi xaran obetak aņ, ala kala gē obetak orexēm pit.

End ecēs ed Jakob eņ

²⁹ Ga xucak eņo, Jakob fel kēbi bosēñiw: «Wēno gogo kēme šēs. Mēlayidēne ene mēxwētax gēr ŷeg ir wēxēta kēnēbi bēxarēk bēram, gēr oxel or gēr ošēnga or Efēron, arandēwēra and Het an, ³⁰ gēr oxel or gēr ošēnga or Makēpela, ler gēr Mamēre, gēr ebar ed Kanahan, ošēnga or ŷēc ko Abēraxam gēr Efēron, arandēwēra and Het an, gēr ošēnga or xwēn ko. ³¹ Fēn wēxēta kēnēbi Abēraxam do gē alindaw Sara, gē Isak do gē alindaw Rebeka. Fēn wēxēta kēmo wēno bēte Leya. ³² Ošēnga olo do gē oxel ol, Abēraxam ŷēcēk gēr otaxan od bērandēwēra and Het.» ³³ And ħata ko epelēra ed bosēñiw aņ, Jakob ħaka ko laki ko gēr angaw, kwēl xoti ko do ħarēx kēni gē bēxarēk bērexēm bēr šēsēk elod anēka fo bēn.

50

End oŷaw or Jakob eņ

¹ Yosef ga lapaya ko gēr sēm, wēga kēņo, do ko sesēnd. Ongwēn oņ kē šarēnd gēr dēxas ir Jakob. ² Ga xani ko na, Yosef fel kēbi bēxora bēn eni nēmēra eman end sēm eņ xali eņo dīlēr ogu oņ. Ata bēxora bēn nēmēra kēno Isērayel xali lilēr kēņo ogu oņ. ³ Bakey ofēxw onax nēmēra bano mondako ang rēp bax ak, xali lilēr kēņo ogu oņ. Bēmīsēra bēn ŷaw kēno Jakob ħakey ofēxw ocongoxi.

⁴ Ga xucak bakey band ýawëra bano Jakob ban, Yosef fel këbi bër eyang ed Farawoň bën: «Ağemëne aňan ñan këne, ñateliyin eyeyan edam elo gër Farawoň, axara xara këmun.» ⁵ «Ga re ko Yosef: Faba re bax me yaşar yatir baxe felërand mëne mëň gogo ko şës, mëne mo mëlad mo mëxwëtax gër ýeg ir nacën këno gër ebar ed Kanahaň. Gërëgako pelino Farawoň mëne axara xara këmo exe teş me ye yaň gër ebar ed Kanahaň moxwëtax faba. And këmo wëxëtax aň me şakaw.» ⁶ Yaka ko Farawoň: «Oko yel eyo mëxwëtax sorix, ang re baxo ey yaşar ari këy ri ak.»

⁷ Yosef ye ko yaň gër ebar ed Kanahaň eňo mëxwëtax sëm. Laňëta këno dek eyang ed Farawoň el do gë bëxarëk bër iciw indexëm bën, gë bëxarëk bër ebar ed Misëra bën dek. ⁸ Aye ye bani bëte dek ekun ed Yosef el, gë bofinëm do gë dek ekun ed sëm el. Er seş banëbi na gër ebar ed Goşen wayët bësoxari bën, gë obaş ol, gë obeci ol, gë opeý ok, gë oxey ol, do gë ogelemba ok. ⁹ Yosef awëla wëla babi bër gë opanac od bax lasënd ocaret od emer ok: gër enga eňo ayëmb yëmb bani.

¹⁰ Ga ñat këni gër angëni and këni wacënd Atad, kegët Yurëden in, ses këni şor xali wëlik angon atëm. Yosef mondako ri baxo na oýaw or sëm ol bakey banjongëbaki. ¹¹ Bër lëg bax na gër ebar ed Kanahaň bën, ga wël këni angon aň gër angëni and Atad, re këni: «Awa oýaw osëm hi këbi Bëmisëra bën!» Mëň wacaxën këni na gër ed ebani, ekeg Yurëden in, «Abel-Mitësërayim», mëne ngëň «Oýaw or Bëmisëra».

¹² Ata bosëniw bor Jakob mondako ri bani er fel babi sëm irebën in. ¹³ Bosëniw wäyeli bano Jakob gër ebar ed Kanahaň, do wëxëta këno gër oxel or gër osënga or Makëpela, gër osënga or yëc ko Abëraxam gër Efëron, arandëwëra and Het ol, ler gër Mamëre. Gër osënga olo ri baxo Abëraxam banapëra band bër ekun edexëm ban. ¹⁴ And wëxëta këno sëm aň, Yosef, gë bofinëm, do gë dek bër laňëtax babi gër emëxwëta ed sëm irebën yaň na gër ebar ed Kanahaň bën, baka këni gër ebar ed Misëra.

End eňata ed anıyan and Yosef eň

¹⁵ And wat këni bofinëm bor Yosef mëne anëka şës ko sëm irebën aň, re këni: «Bamat Yosef aşenaxën këbo şëanaxën ebo maşa dek eňëňëtax end ri banëpone eň.» ¹⁶ Ata lawën këni mondako gër Yosef: «Damana exo cësaxën, sorix asebën sebën këbo eyeyan elo: ¹⁷ «Axara xara këmi, tebanëlëbi bofinëx eňëňëtax eň, do gë amena andebën aň, gayikwa awënan wënan këni! Axara xara këmi, tebanëlëbi gërëgako dëň okadëp od Kaxanu ok, ar yata këňo sorix an, eňëňëtax end ri këni eň.» Ata Yosef ses ko and fel këno mondako aň. ¹⁸ Ata bofinëm bor Yosef ga sëka këno, lapaya këni gër osapar orexëm, do re këni: «Biyi okadëp oday hi këmi.» ¹⁹ Yaka këbi Yosef: «Këren yëdara na: ba wëno nde ex Kaxanu?» ²⁰ Eňëňëtax end şala ban ene di eň, Kaxanu nëngwëtëk enjekax, ex gixën er hik doru ijo in, eni pëxaxën bela bërãnjëm. ²¹ Gërëgako, këren yëdara na. Arëcara këmun ýana mun dëcarand, wën do gë oxun orewën oň.» Yosef mondako yifara babi bofinëm, xali funara këbi.

²² Mondako lëg bani na gër ebar ed Misëra Yosef do gë bër ekun ed sëm bën. Yosef liya ko bëniy keme gë epëxw. ²³ Yosef awat wat babi obaş or Efërayim ol, xali gë ejiw ekënu kënu bën ak. Obaş or Makir ol, aseñi w ar Manase, gër olëkëna orexëm rëw banëbi. ²⁴ Yosef afel fel babi bofinëm: «Awa wëno gogo këme şës. Barikan Kaxanu ayowënegu këňun yowënegu. Anëcët këňun nëcët gër ebar elo ro, eňun bakali gër ebar ed beya ko gë eyaşar mëne ayël yël këbi oxwën ol Abëraxam, gë Isak, do gë Jakob el.» ²⁵ Ata Yosef fel këbi eni yaşar bërãndëwëra and Isërayel bën mëne ari këni ri end re ko eň. Mondako yeyan baxo: «And këňun yowënegu Kaxanu aň, mëlalidën oşapar oram oň.»

²⁶ Ata Yosef şës ko and sëk këňo bëniy keme gë epëxw aň. Nëmëra këno ogu oň xali lilër këňo, do xwët këno polo në kes na gër ebar ed Misëra.

Atéfetan and Yesu ang ÿëgw ko Maco Lilaya in

Akayêta aŋo ro, Maco, asêfan abat ar Yesu, ÿëgwëk. Aÿëgw ÿëgw ko mène ang beya baxo Kaxanu alawêneli këŋo lawêneliw Afexên ar ngwên ak, aŋata ŋata ko. Yesu Kërisêt ŋatak dek beŋer fëna baxo Kaxanu bën. Barikan ðëlëngw bër Bêšëwif bën ašus šus bano ga bani yêland mène alif ko lifënd ŋapela band Kaxanu ŋaŋ, ata lëxw këno gër Pilat. Mëŋ xiti këŋo do re ko eno daŵ mopika gër kërëwa. Ecës ed Yesu elo ex šadaxa ir kë rëxëtënd eñëŋënaŋ end ar xwêta këŋo yo. And xani ko Axwën Yesu gër ecës aŋ, fel këbi bësêfan bërëxëm bën eni tëfëtërand endexëm eŋ gë enëng gë enëng dek ngwën in. Er ex gër akayêta aŋo in:

Ang ŷanak aniyand do gë andiyen and Yesu ak: 1.1-4.25.

Osëyali or ŋapela band Owun or Kaxanu ol: 5.1-7.29.

Bandixa band Yesu ŋaŋ, do gë bënd baxo sëyalind beŋ: 8.1-9.38.

Osëyali or epemëra ed Atéfetan aŋ: 10.1-11.1.

End bësëyali bër Apela and Moyis eŋ: 11.2-12.50.

End ŋapënëtal band Owun or Kaxanu eŋ: 13.1-52.

Bandixa band Yesu ŋaŋ, do gë bënd baxo sëyalind beŋ: 13.53-17.27.

End aminëmëra and gër oxëreceŋ eŋ: 18.1-35.

Bandixa band Yesu ŋaŋ do gë bënd baxo sëyalind beŋ: 19.1-23.39.

End omakaw ond Yesu eŋ: 24-25.

End ecës ed Yesu el do ang xani ko gër ecës eŋ: 26.1-28.1-20.

End bëxarëk bër Yesu Kërisêt eŋ

¹ Mondako ex andëwëra and bëxarëk bër Yesu Kërisêt aŋ, mëŋ ar ex rëwis ir Abëraxam, rëwis ir Dafid in. ² Abëraxam ex sëm ir Isak, Isak sëm ir Yakob, do Yakob sëm ir Yuda do gë boŋinëm. ³ Yuda ex sëm ir Peres do gë Sera, do nëm irebën ex Tamar. Peres ex sëm ir Esërom, do Esërom sëm ir Aram. ⁴ Aram ex sëm ir Aminadab, Aminadab sëm ir Nahason, do Nahason sëm ir Salëma. ⁵ Salëma ex sëm ir Bohes, do nëm ir Salëma ex Raxab. Bohes ex sëm ir Yobed, do nëm ir Yobed ex Rut. ⁶ Obed ex sëm ir Isayi, do Isayi sëm ir Dafid, emun eŋ. Dafid ex sëm ir Salomoŋ, do nëm ir Salomoŋ ex asoxari ar Uri an. ⁷ Salomoŋ ex sëm ir Roboham, Roboham sëm ir Abiya, do Abiya sëm ir Asa. ⁸ Asa ex sëm ir Yosafat, Yosafat sëm ir Yoram, do Yoram sëm ir Osiyas. ⁹ Osiyas ex sëm ir Yohatam, Yohatam sëm ir Akas, do Akas sëm ir Esekiyas. ¹⁰ Esekiyas ex sëm ir Manase, Manase sëm ir Amos, do Amos sëm ir Yosiyas. ¹¹ Yosiyas ex sëm ir Yekoniyas do gë boŋinëm. Ata angwën aŋo wëla banëbi Bëyisërayel bën oxadëp ol gër ebar ed Babilon. ¹² And seŋëtëgu këñëbi gër oxadëp aŋ, Yekoniyas hi ko sëm ir Salacel, do Salacel sëm ir Sorobabel. ¹³ Sorobabel ex sëm ir Abihud, Abihud sëm ir Eliyakim, do Eliyakim sëm ir Asor. ¹⁴ Asor ex sëm ir Sadok, Sadok sëm ir Akim, do Akim sëm ir Elihud. ¹⁵ Elihud ex sëm ir Elasar, Elasar sëm ir Mataŋ, do Mataŋ sëm ir Yakob. ¹⁶ Yakob ex sëm ir Yosef, ašan ar Mari an. Mari ijo rëw këŋo Yesu, ir këno wacënd Kërisêt. ¹⁷ Awa er ex bandëwëra epëxw gë banax elod Abëraxam xali gër Dafid. Bëtëraguk bandëwëra epëxw gë banax, elod Dafid xali angwën and oxadëp or Bëyisërayel gër ebar Babilon aŋ. Bëtëraguk bëte bandëwëra epëxw gë banax, elod gë oxadëp or gër ebar Babilon ol xali gër Yesu Kërisêt.

End andëwa and Yesu eŋ

¹⁸ Ata mondako bax andëwa and Yesu Kërisêt aŋ. Mari nëm irexëm, enëm ed Yosef ebaxo. Do ðamana eni nangër, Mari šot ko acël gë panga ind Angoc Amënëk in. ¹⁹ Yosef, ašan arexëm, ga hi baxo cëŋ ar šenene, xey këŋo eŋo cëfënin. Ata ko yëlarand ang ko ri eni capëraxën yir fo. ²⁰ Nand baxo yëlarand mondako na, meleka ir Axwën in šanayaxën këŋo nê lakeli, do re ko: «Yosef, wëŋ ar andëwëra and Dafid an, kërey yëda na eyo ŋateli Mari, alindax. Ar gër acël andexëm aŋ, Angoc Amënëk aŋ wëlaw këŋo. ²¹ Lëmëta ex, do and këŋo rëw aŋ, yëlidë oŵac or Yesu gayik mëŋ këbi racët bulunda ir Isërayel in gër beñëŋënaŋ.» ²² Ata dek bëndey beŋo mondako ex ŋata ang re baxo Axwën ak paŋ gë alawênëli Esayi ak: ²³ «Endënaŵ emeja kë hi gë acël, do eŋo dëw lëmëta ir këno wacëf Emanuwel, mène ngën “Kaxanu nëngaw këbo».” ²⁴ And nëngëta ko aŋ, Yosef ri ko dek er fel baŋo meleka ir Axwën in. Ata yen këŋo alindaŵ Mari. ²⁵ Bari ani nangër bana xali rëw këŋo lëmëta in. Ata Yosef yël këŋo oŵac or Yesu ol.

2

End bēšaki eŋ

¹ And rēw kēno Yesu gēr Betēlexem aŋ, Erod wun bax gēr ebar ed Yude. Ata bēšaki bēr xaniw bax gand Apēn-eñan, fiatēgu kēni gēr Yerusalem, gēr eyang ed Erod. ² Wēka kēni: «Ro nde exo emun end Bēšēwif end rēw kēno ecede eŋ? Gayikwa biyi emal edexēm el watēgu kēmi elod gand Apēn-eñan mēŋ yowaxēnēgu kēmi mi poxi gēr lēngw irexēm, mo calexēn.» ³ Ga wēl kēni eŋo, Erod emun eŋ, gē Bēyerusalem bēn, wēlandēra kēbi xali xurik. ⁴ Ata Erod wāc kēbi dek bēšadaxan bēlēngw bēn do gē bēšalen bēn ebi mēka ba feye bax eno dēw Afexēn an. ⁵ Yaka kēno: «Gēr ebar ed Yude ro dēŋ, gēr angol and Betēlexem. Ga yēgw ko wa alawēnel an:

⁶ «Wēj angol and Betēlexem aŋo, gēr ebar ed Yude,

Šēf gēr bangol bangwēlik band gēr ebar ed Yuda hi kēy,

ay gi ex na wa angol and toc.

Gēr ndey na kēno rēw ar kē wun

gēr enēng end Isērayel, bułunda iram an*.”»

⁷ Ata Erod wāc kēbi yir fo bēšaki bējo do wēka kēbi eno pēnētan aye amēd and šanayak emal elo aŋ. ⁸ Ata ga lawēn kēbi gēr Betēlexem, re ko: «Awa ŋatin tan en mēkaraw aye end lēmēta ijo eŋ. And kēno watēgu aŋ, bakawēdēn ijo ro ene nangēnati mēŋ kēme yef wēno bēte me poxi gēr lēngw irexēm mo calew.» ⁹ Ga wēlēr kēni mondako gē emun eŋ, bēšaki bēn xuca kēni ond gēr Betēlexem oŋ. Ata emal ed watēgu bani elod apēn-eñan el lēngweli kēbi. And fiatēk gēr ed hi baxo lēmēta aŋ, xwēšak. ¹⁰ Bēšaki bēn ga wat kēni emal el, nēngandēra kēbi mbaŋ. ¹¹ Lil kēni gēr iciw ind bax fioband emal, sēk kēnēbi lēmēta in gē Mari, nēm irexēm. Na foxira kēni do šale kēno. Fētēra kēni bēkwētaya bēnd kodī bēŋ do šēmaxēn kēno gē oyēl or wēlagu bani oŋ: kaŋe, gē ašururu ir xwēšēna bani gē angiri, do gē ogu ond kēni wācēnd mir. ¹² Ata sitin kēbi Kaxanu nē lakeli eno bēš Erod amaŋi wāŋi aŋ. Mondako wāŋi kēni kwēl fēna išēxe ond gēr ebar edebēn oŋ.

End egēreli ed Yesu gēr ebar ed Misēra eŋ

¹³ And wāŋi kēni bēšaki aŋ, meleka ir Axwēn in šanayaxēn kēŋo Yosef nē lakeli do re ko: «Yosef, kanil eyēbi gēreli lēmēta in gē nēm gēr ebar ed Misēra. Nēpaxēdēn fēn xali yatir kēmi fel en maŋiw. Gayikwa Erod ašala ko šala eŋo daw lēmēta in.» ¹⁴ Ga nēngēta ko Yosef, xanin kēbi kwēl gēmēd fo lēmēta in gē nēm do wēla kēbi gēr ebar ed Misēra. ¹⁵ Fēn yēpax bani xali šēs ko Erod. Ata mondako fiata bax er re baxo Axwēn Kaxanu paš gē alawēnel in: «Asēniwēn wācēgu kēmo exo canēgu gēr ebar ed Misēra*.»

End enemi ed bēndoyer gēr Betēlexem eŋ

¹⁶ And wata ko Erod mēne anēka yifa kēno bēšaki aŋ, xoŋ ko xali xurik. Šēnēta kēbi ocoroda odexēm ok eni ye gēr Betēlexem enēbi dawērax dek bētox bētošan bēŋ elod bēnd bēniy bēki bēŋ xali gēr bēnd bayik gēr oyer. Mondako yēla baxo Erod kē fed gē amēd and fēnētan bano bēšaki aŋ. ¹⁷ Ata fiatak er reya baxo Yeremi, alawēnel ar Kaxanu in:

¹⁸ «Otes kē wēlind gēr angol and Rama,

Otes do gē edenitaran kē wēlind,

Rašel kēbi yāwēnd ošaš orexēm ol,

Ayifara yo ayifara, axo ma ex na exo cēsina,

gayik ani bo ex na, dek šēs kēni*.»

End omaŋi ond gēr ebar ed Isērayel eŋ

¹⁹ And šēs ko Erod aŋ, meleka ir Axwēn in šanayaxēn kēŋo Yosef nē lakeli gēr ebar ed Misēra. ²⁰ Fel kēŋo: «Yosef, gērēgako kanil eyēbi maŋeli lēmēta in gē nēm gēr ebar ed Isērayel. Bēr yāndi baŋi aniyan andexēm bēn anēka nemira kēni.» ²¹ Ata Yosef xani ko, wēd kēbi lēmēta in gē nēm do wāŋeli kēbi gēr ebar ed Isērayel. ²² Barikan and wēl ko mēne Arēkelawos bētelik owun or sēm Erod ol gēr ebar ed Yude aŋ, yēda ko eni baŋa fēn. Ata Kaxanu ga sitin kēŋo nē lakeli, fiateli kēbi gēr ebar ed Galile. ²³ Ye ko yēpax kēni gēr angol and kēni wācēnd Nasaret. Ata fiatak er re bani bēlawēnel in: «Abēnasaret kēno yāna eno macēnd*.»

3

End epemëra ed Şaŋ Batis ej

¹ Amëd anjo, şanayaw baxo Şaŋ Batis gër ladawe ir gër ebar ed Yude, do ko femërand end Kaxanu ej. ² Er baxo rend: «Nëngwëtin ola orewën ol gayik owun or gër orën dam ex!» ³ Ata Şaŋ Batis ex ar baŋo rend alawënel Esayi an:

«Ala exëna ar kë xeÿërand gër ladawe,

oniw orexëm ol kë rend:

“Ñanin feña ir Axwën in!

Debëtin bëpëña bënd ko xucaxën bëŋ.*”»

⁴ Şaŋ Batis, acud and omban ond gelemba baxo şudand do baxo xapand enar gër edum. Eyamb yamb irexëm in ebax owure do gë dingën ibapuÿ. ⁵ Bëyerusalem bën, do gë ebar ed Yude el dek, gë dek ebar ed Yurëdeŋ el, aye bani yend fura-fura gër ed hi baxo Şaŋ Batis. ⁶ Do mëŋ abuyi baŋi buyind polo gër Yurëdeŋ bër bax futënd poyoma beñëŋenax bënd ri këni bën.

⁷ Ata Şaŋ Batis wat këbi Ofariseŋ do gë Osaduseŋ odanjëm ga yow këni gër xobuyi. Re ko: «Wën ang bandën fo siti kën. Noÿo wa fel këŋun mëne axor ex en kwëÿëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in? ⁸ Diyindën de ari bandixa band kë wësinënd mëne anëngwëta dëŋ nëngwëtak ola orewën ol. ⁹ Bari këren yëland na gayikako Abëraxam ex axarëk arewën an kën fexaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaÿ oŋo dëŋ ex gi obaş or Abëraxam. ¹⁰ Ado anëka wëf ko ecëngwa el exo taŋaxën batëx baŋ nêş gër odëmbët: atëx and ax dëwënd na odëwërewën ojekax yo, asaŋ ko saŋ do exo dap gër xodux. ¹¹ Wëno abuyi këmun buyind gër men ex watixën mëne anëngwët nëngwët kën ola orewën ol. Barikan ar ke sëfëgund an këŋun ÿana ejun buyind gë panga ind Angoc Amënek in do gë xodux ol. Mëŋ fangak nëmëc wëno: ado wëno axe ñap ex na mo pedët baped bandexëm baŋ. ¹² Ekëda lëkaya ko gër ataxan andexëm exo pelëraxën gër ebar edexëm. Awëla ko wëla bële in exo cacëx gër akërukëru andexëm. Barikan enenar ej alap ko lap gër xodux or ax domind na gë edomi.»

End xobuyi or Yesu ej

¹³ Ata Yesu ga xaniw ko gër ebar ed Galile, yow ko Yurëdeŋ, gër Şaŋ Batis, eŋo buyixën. ¹⁴ Barikan Şaŋ Batis aŋëp baxo ñëpënd do ko rend: «Wëno wa ex ar ÿapëk eye buyi an, ecënëxët yow këy gër ndam!» ¹⁵ Na re ko Yesu: «Buyile mondako dëŋ gayikwa aÿap ÿapëk exe ŋataye dek er ex şenene in.» Anjo fo wä ko Şaŋ Batis do buyi këŋo. ¹⁶ Ga ko şëpëta Yesu, hik fol orën ol. Wat këŋo Angoc and Kaxanu aŋ ga ko fedaw gër ndexëm ang edëxwëte epeşax fo. ¹⁷ Wëlik oniw gër orën: «Ajo ex Asëñiwën ar pëlot gër yomb iram an. Ata wëno mbaŋ ke nënganënd endexëm ej.»

4

End Yesu do gë şabucara ej

¹ Ata Angoc Amënek aŋ wëla këŋo Yesu gër ladawe eŋo dix atëy gë şabucara in. ² And siwi ko Yesu, gëmëd gë goyat xali bakey ofëxw onax aŋ, xor këŋo enjo ej. ³ Amëd anjo, sëkaw këŋo Ayifa an, re ko: «Angëmëne Asëñiw ar Kaxanu ey, nëngwëtël oxaÿ oŋo ex gi eyamb yamb.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ÿëgw këni gër akayëta and Kaxanu: “Ala an aliya ko liyand gë dek eyeyan ed Kaxanu el, ax gi ex na gë eyamb yamb in fo*.”»

⁵ Şabucara in wëla këŋo Yesu gër angol amënek*. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed Aciw and Kaxanu, ⁶ re ko: «Angëmëne Asëñiw ar Kaxanu ey, dapayal. Ax gi ex na nde aÿëgw ÿëgw këni: “Afel këbi fel omeleka odexëm ok endey ej do bën eni kaka gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaÿ*.”» ⁷ Yaka ko Yesu: «Bëte aÿëgw ÿëgw këni: “Ax gi ex na monëÿali Kaxanu, Axwën arey an?*”»

⁸ Şabucara in wëla këŋo bëte Yesu yaŋ në atënd acakax, wëşindëra këŋo dek owar or gër ngwën oŋ gë enjaran endebën ej. ⁹ Re ko: «Ayël këmi yël owar oŋo dek angëmëne afoxi foxi këy gër lëngw iram eye cale.» ¹⁰ Yaka ko Yesu: «Wëj Sindan, nacëtale fa, gayikwa aÿëgw ÿëgw këni: “Poxiyind wayët gër lëngw ir Kaxanu, Axwën arey an, do caleyingo mëŋ fo*.”» ¹¹ Ata şabucara in sebët këŋo Yesu. Sëkaw këno omeleka eno dëba.

End Yesu gër ebar ed Galile ej

* 3:3 3.3 Esayi 40.3 * 4:4 4.4 Acariyakinëm 8.3 * 4:5 4.5 Angol and Yerusalem aŋ këni wacënd mondako.

* 4:6 4.6 Calemoñëw 91.11-12 * 4:7 4.7 Acariyakinëm 6.16 * 4:10 4.10 Acariyakinëm 6.18

¹² And wël ko Yesu mène anëka sëra këno Şaŋ Batis aŋ, nacëta ko gër ebar ed Galile.
¹³ Şan ko Nasaret in do rëfa ko gër Kafarënwum, ler gër bëŋa ir anjer and Galile aŋ, gër ebar ed xwën bani bandëwëra band Sabuloŋ do gë Nefëтали. ¹⁴ Mondako hiata bax er re baxo alawënel Esayi in:

¹⁵ «Bër gër ebar ed Sabuloŋ bën do bër gër ebar ed Nefëтали bën,
 Bër lëgëk gër fëña ir ler gër anjer bën,
 Bër lëgëk ekeg ed Yurëden bën,
 gër ebar ed Galile ir benëng becëxe,
¹⁶ bulunda ir yëpak gër ecamëdan in,
 watëk angoben atëm,
 gër bër yëpak gër ebar ed ecamëdan bën,
 gër ed yañëk ecës,
 şanayak angoben atëm*.»

¹⁷ Ata Yesu, amëd aŋo dëŋ yana baxo ko femënd mondako: «Nëngwët in ola orewën ol gayik owun or gër orën ol dam ex!»

End bësëfan bëŋanar eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ko sëfand bëŋa ir anjer and Galile in. Wat këbi Simoŋ, ar nëngwët baŋo Piyer an, do gë Andëre abinëm, ga këni lapëra owën gër anjer, bësëpët bër oxan ebani. ¹⁹ Yesu ga sëka këbi re ko: «Wën tëfëgune tan mun di bëbar bër bela.» ²⁰ Ataŋ sef këni na owën oŋ do kwël sëf këno. ²¹ Ga ye këni imbad, wat kënebi bër aminëmëra bësëxe, bosëñiŋ bor Sebede, Şak do gë abinëm Şaŋ. Awëxëtëra bani wëxëtërand owën orebën oŋ gë sëm irebën polo në ikuluŋ. Yesu wac këbi: ²² ataŋ sef këni kuluŋ in, gë sëm irebën ak, do kwël sëf këno.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

²³ Ebar ed Galile el dek baxo sëfërand Yesu, do baŋi sëyalirand Bësëwif bën gër baciŋ bacaleya bandebën. Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ baxo femërand do afakën baŋi fakënënd bela bën oşëxwëra or ex yo do gë oseŋi or ex yo. ²⁴ Ata mondako wëli bax owac orexëm ol dek ebar ed Siri el†. Awëlanëgu bano wëlanëgund dek bër bax sorond bën, bër lëk babi ocëxwëra od ex yo bën, gë bër babi soronënd bëyël bën, gë bër gë şënan bën, do gë bësëyik bën. Dek baŋi fakënënd. ²⁵ Ata moñëmb bani yëmbënd bela bër baŋo sëfarand Yesu bën, gër ed ko ye yo: hik gër ebar ed Galile, hik gër ed Bangolepëxw, hik gër ed Yude, hik gër angol and Yerusalem, hik gër ebar ed ekeg ed Yurëdenj el.

5

End osëyali or gër etënd eŋ

¹ Akey amat, Yesu wat këbi bela bën bamëxwër bamëxwër, ga barëreŋu këni kap gër etënd. Ga yëpa ko, xeta këno bësëfan bërëxëm bën. ² Ata hebëta ko, këbi sëyalind mondako:

³ «Nëngandërayindëlebi bër sitarak gër onden bën,
 gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

⁴ Nëngandërayindëlebi bër kë sesërand gërëgako bën,
 gayikwa Kaxanu ayifara këbi yifara!

⁵ Nëngandërayindëlebi bër nënga këbi onden bën,
 gayikwa bën kë bëteli ebar el!

⁶ Nëngandërayindëlebi bër yaŋdi këbi ola or şenene
 ang eyamb-yamb fo bën,
 bër sel këbi ang men fo bën,
 gayikwa Kaxanu ayël yël këbi eni yamb or şenene ol xali eni med!
 ayël këbi yël eni ceb xali ebi ped.

⁷ Nëngandërayindëlebi bër gë axaŋënan bën,
 gayikwa Kaxanu axaŋënan këŋo xaŋënan bën bëte!

⁸ Nëngandërayindëlebi bër gë owëkw owënëk bën
 gayikwa bën ex bër këŋo wat Kaxanu bën!

⁹ Nëngandërayindëlebi şaland aketëxeta bën
 gayikwa bën kë hi obaş or Kaxanu ol!

¹⁰ Nëngandërayindëlebi bër kënebi rixërand në end epëb ed fëb këni end şenene bën,
 gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

* 4:16 4.16 Esayi 8.23 † 4:24 4.24 Amëd aŋo, ebar ed Isërayel el do gë ed Siri el emun emat xwën bax. Gër Damas ebaxo gofërëner ilëngw in.

11 Nəngandərayindələnjun ado enun cirərand,

ado enun dixərand, ado enun nağašandərand end ex yo nə end oʋac oram.

12 Nəngandərayindələnjun, mandərayindən onənga ol gayik amašən atəm kən səkəx yaj gər orən. Enimin mondako banəbi rixərand bəlaʋənel bər Kaxanu bər ləngwatəgu kənjun gər ngwən bən.»

End ongal do gə angoben eŋ

13 «Wən ex ongal ond ebar oŋ. Bari angəməne ongal oŋ axac xacək, gə ine kə yəw gašəxe? Alexəx fo ex fac eni bənərax bəla bən? 14 Wən ex angoben and ngwən aŋ. Angol and yaj nə etənd aŋ ax gind na monem. 15 Ani pətənənd na lambo in do eni noβ gə enəp, bərikan yaj kəni xawənd ebi noβaxənənd dek bər gər iciw bən. 16 Awa ola orewən ol noβayindələbi bəla bən, eni wataxənənd benjekax bənd kən rind bəŋ do eno cəkwxən Sorix irewən Kaxanu, mən ar ex yaj gər orən an.»

End acariya do gə bəlaʋənel eŋ

17 «Kəren yələnd na mənə anəka yow kəme me yepən Acariya aŋ do gə er reya kəni bəlaʋənel in. Ame yow ex na me yepən, bərikan me ŋata. 18 Dal in kəmun felənd, enimin, xali ex dəxəta orən ol do gə ebar el, inger gimatak ax dəxəta na gər acariya, xali ex ŋata dek. 19 Awa ar kə lif apela and xurik ex ba gər acariya do ebi təyalind bəla bən eno təfəteli an, ajo kə xuri ex ba gər owun or yaj gər orən. Bərikan, ar kə rind er rek acariya in do ebi təyalind bəla bən eno təfəteli an, ajo ar gapak ko hi gər owun or yaj gər orən. 20 Mən kəmun felaxənənd, angəməne or šenene orewən ol ax nəmeca ex na or bəšalen do gə or Ofarişen ol, din an dil na gər owun or gər orən.»

End oxoŷ eŋ

21 «Ax gi ex na nde awəl wəl kən er fel banəbi bəxarək bərəwən in: “Ax gi ex na monaʋ ala. Ar kəŋo laʋ yo ala, ar kiti exo.” 22 Bərikan, wəno ga re kəme, ar kəŋo xoŷən yo abaŷe arexəm, ar kiti exo. Bəte ar kəŋo re yo abinəm: “Wəj ašoŷik ey!” Bəxarək bər Bəšəwif bən ŷapək eŋo kiti. Bəte ar kəŋo re abinəm: “Wəj afənirəx ey!” ar gər xodux exo. 23 Awa angəməne šadaxa ye kəy ey di gər angəb do fən ey kwitaw mənə abaŷe arey ŷeŷ xoŷən ki na, 24 tebəl šadaxa ijo na gər angəb ey mara en ketənəgu pere. Do and kən xetənəgu aŋ, bəkaw ey ŋata šadaxa irey in. 25 Angəməne eŋun kucar gə ala do en yend ond gər kiti oŋ, wələr in ngəŋ gər fəna kədi kən hat exi dəxwəx gər axiti do axiti an exo cena eŋo pel anəkona an exi məla gər pəra. 26 Dal in kəmi felənd dāmana ey canaxən gər epəra elo, kodī irey in dek kəy nəcət.»

End orekar eŋ

27 «Ax gi ex na nde awəl wəl kən er rek acariya in: “Ax gi ex na mondi orekar ol.” 28 Bərikan wəno ga re kəme, ar kəŋo nəkon yo asoxari do eŋo ŷandi eni dəkido, anəka ri kəni orekar ol gər eməkʷ edexəm. 29 Angəməne angəs and liw aŋ ki lənanənd eŋəŋənax eŋ, nongoloyətəl ey dap caw! Gayikwa pecanələxi ey bəyi gə angəs amat, gə exi dəxw Kaxanu dek eman eŋ gər xodux or ax dōmind na gə edomi. 30 Angəməne ataxan andey and liw aŋ ki lənanənd eŋəŋənax eŋ, kacal ey dap caw! Pecanələxi ey bəyi gə ataxan amat gə exi dəxw Kaxanu dek eman eŋ gər xodux or ax dōmind na gə edomi.

End ecapər ed eŋər eŋ

31 «Acariya aŋ rek: “Ar kəŋo feland asoxari arexəm an, pəxwənələŋo kayəta ir ex sede ir acapəra.” 32 Bərikan, wəno ga re kəme, ar kəŋo felə yo asoxari arexəm xarak ax gi ex na nə end orekar, nə ecəŋəta eŋo gər orekar. Do ar kəŋo ŷər yo asoxari ar felə kəŋo icən indexəm, nə edi exəni orekar ol gə asoxari ajo.»

End eyašar eŋ

33 «Awəl wəl kən bəte mənə afel fel banəbi bəxarək bərəwən: “Ax gi ex na monjašar, bərikan and kəy yašar gər oʋac or Axwən, dil ari er re kəy in.” 34 Bərikan wəno, ga re kəme, ax gi ex na dəŋ monjašar. Ax gi ex na monjašar an: hik orən ol gayik aŋəpara and owun or Kaxanu aŋ ex. 35 Ax gi ex na monjašaran ebar el gayik ambəŋaxən andexəm ex. Ax gi ex na monjašaran bəte Yerusalem in gayik angol and emun etəm aŋ ex. 36 Ado gaf irey in dəŋ ax gi ex na monjašaran gayik emban gematak ay kor na ey pešən, bəte ay kor na ey banəngənin end fešək eŋ. 37 Gər ed ebax ey yašar, ga ʋa ʋa kəy del “Awa”, bəri ga fiəp fiəp kəy del “Ali”. Gə ŷeŷ baš kəy na, awa er šabucara ex.»

End emašar eŋ

38 «Ax gi ex na nde awəl wəl kən er rek acariya in: “Ar kəŋo fətinən yo ala angəs, pətənənələno mən bəte andexəm aŋ! Bəte ar kəŋo foŷətən yo ala aŋənga, poŷətənələno

měj bête andexëm aŋ!”³⁹ Barikan wëno ga re këme mëne axo gi ex na monjaka axeŷax ar ki rixërand an. Angëmëne ala exi cën gër aŋam and liw, bexënëlo and same aŋ.⁴⁰ Bête angëmëne ala exi kwëñexënënd gayik aŷandi ŷandi këŋo exi kan acud atëm aŋ, tebënëlo gë anëngwën ak.⁴¹ Angëmëne ala nëŷali ki na eyo dëbîn edëb etifax në apakan amat dëbînëlo në ŷapakan baki.⁴² Ar ki xarand an, yëlëlo do ar ŷandi këŋo eyo ñomëx an, këreyëŋo dëc na.»

End eŋan ed bërangoŷëra eŋ

⁴³ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Balindëlexi end aŷandax eŋ, do cusëlo arangoŷëra andey an.”⁴⁴ Barikan, wëno ga re këme: ŋanindënëbi bër xoŷër këŋun bën, calenindënëbi bër këŋun rixërand bën.⁴⁵ Mondako këni nangëraxën bela bën mëne wën obaŷ or Faba Kaxanu hi kën, mēj ar ex yaŋ gër orën an. Enimin mēj key yo key këbi ñoband gë eŋan endexëm eŋ bela bën, hi këni bëxeŷax, hi këni bër ŷenene. Bête abi dëcënd na teb in, hi këni bër ŷenene hi këni bësëmbak.⁴⁶ Angëmëne eŋun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, amaŷën and fe wa kën ŷotëx gër Kaxanu? Ax gi ex na nde bësëf bër ŷagale bën dëŋ mondako wata këni? ⁴⁷ Do angëmëne gë bëmaye bëndewën bën fo kën ŷëmarënd, ecarax end fe wa kën rind? Ax gi ex na nde bësëmbak bën dëŋ mondako wata këni? ⁴⁸ Ang hi ko ŷenene Kaxanu, Sorix irewën ak, mēj ar ex yaŋ gër orën an, wën bête giyin ŷenene mondako fo.»

6

End edëcara ed bëxaŷënëxik eŋ

¹ «Angëmëne benjekax kën rind, këren caland na enun wat bela bën. Angëmëne mama dëŋ kën rind enun wataxën, amaŷën an cotëx na gër Sorix irewën Kaxanu, mēj ar ex yaŋ gër orën an. ² And këyëbi rëcarand bëxaŷënëxik aŋ, kërey deyarand na poyoma eni cëkwaxën bela. Ax gi ex na nde mondako këni rind bëŷëŋënëx bër kë labayand bën gër baciw bacaleya do gër opëña ond gër enëbi cëkwaxënënd bela bën? Dal in këmun felënd, mondako kë ŷanënd amaŷën andeŷën aŋ. ³ Barikan, wēj and këyëbi rëcarand bëxaŷënëxik aŋ, ataxan and ŷame aŋ kërex nangënd na er kë rind and liw in. ⁴ Dëcarayindëbi bëxaŷënëxik bën xarak bela bën ani watënd na, do Faba Kaxanu mēj ar kë watënd er këy ŷonënd an, awaŷën ki waŷën.»

End cale eŋ

⁵ «And kën ŷalend aŋ, kërenëbi tëtëfelind na bëŷëŋënëx bër kë labayand bën. Moŋan ñan cale ind mokwëŷa lëf gër baciw bacaleya in, do gë ind gër ocanditëra od opëña od gër angol in enëbi wataxënënd bela bën. Wëno d'al in këmun felënd, mondako kë ŷanënd amaŷën andeŷën aŋ. ⁶ Barikan, wēj and ki ŷandi ey cale aŋ, përal ebët ed aciw anakaya andey el, ey calexën. Faba Kaxanu, mēj ar ki watënd an, ayakali ki yakali er këyo xarand gër ed beŋ in. ⁷ Bête and kën ŷalend aŋ, këreŋun kurelind na eyeyan el, bësëmbak bën kë yëland mëne monjeyan mbaŋ fo ko yakalind Kaxanu. ⁸ Kërenëbi tëtëfelind na! Gayikwa Faba Kaxanu dëk ko nangënd er ŷandi këŋun in d'amana eno karaxën. ⁹ Baxët'in ang ŷapëk eno calend ak:

“Faba irebi, wēj ar ex gër orën an,

Mënëlex owac orey ol,

¹⁰ Yowëlex owun orey ol.

Dil gër ebar er ŷandi ki in

ang këy rind gër orën ak.

¹¹ Yëlindëbo key yo key er këmi yamb in,

¹² Tebanëlëbo beŷër këmëni wënanënd bela bën

ang këmëni sebanënd ak biyi bête bër këbo wënanënd bën.

¹³ Këreyëbo teb na ebo naŷëtarand do mi mendërand. Dacëtëlëbo gër Aŷëŋënëx!”

¹⁴ Angëmëne wën aseban këneŷi sebanënd bela bën bamena band kënun wënanënd baŋ, Faba Kaxanu, mēj ar ex yaŋ gër orën an, aseban këŋun seban wën bête.

¹⁵ Bari angëmëne anëbi tebanënd na, aŋun teban na de wën bête bamena bandewën baŋ.»

End etiwi eŋ

¹⁶ «And kën siwënd aŋ këren kaŷëninand na ang bëŷëŋënëx bër kë labayand ak. Bën ata dëxas in dëŋ këni ŷëŋëninënd eni nangëraxën bela bën mëne asiwi siwi këni. Dal in këmun felënd mondako kë ŷanënd amaŷën andeŷën aŋ. ¹⁷ Barikan wēj and këy siwënd aŋ, dëxasal aye do ey ceyaya angiri in gë gaf ak. ¹⁸ Bela bën këreni nang na mëne asiwi siwi këy. Barikan, Faba mēj ar ki watënd gër ed beŋ an, awaŷën ki waŷën.»

End napul eŋ

¹⁹ «Këren kwëjalind na napul ir šot kën gër ebar ro in gayik axor ex ex yaner, axor ex eni ñama oyame ol, bëte axor ex eni međ bërek gër ed wëxëta kën. ²⁰ Barikan, taŋyindën napul in gër orën gayik fën ax yaner na, oyame ani ñama na, bërek ani nëxen na ofëra eni dekaxën lëf gër ed xwët kën. ²¹ Awa gër ed xwët këy napul irey in, fën ex anjëlän andey aŋ.

²² «Bangës baŋ ang lambo fo ex gër eman. Do angëmëne bandey baŋ bamëngw ex dek eman endey eŋ xërikërak. ²³ Barikan angëmëne baciwëk ex, dek eman endey eŋ šamëdfanëk. Awa, angëmëne er këy yëland angoben ex in ax gi ex na angoben, wëj anëka xul ki ecamëdan el!»

End odendëran eŋ

²⁴ «Ala ax kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi ba ebi diyeninënd bela bëxi. Enimin afo eŋo cus aŋanar an do eŋo ŋan axinëm an, eŋo pëb aŋanar an do eŋo yaf axinëm an. Mëŋ eŋ, wën an kor na enjun balënd gwër fo end Kaxanu eŋ do gë end kodı eŋ. ²⁵ Mëŋ këmün felaxënënd këren dendërand na gër anıyan andewën end er kën yamb eŋ, end kën er šëb eŋ, ba end banjëm band kën šuda eŋ. Anıyan andewën aŋ xëbënëk nëmëc eyamb-yamb in, bëte eman eŋ xëbënëk nëmëc banjëm baŋ. ²⁶ Ax gi ex na nde aye kënëbi watënd ošël ol: ani nedërand na, ani kanarand na, bëte ŷoweŷ ani cacënd na. Barikan Faba Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, këfi lëband. Ako nde yëla kën mëne endëbën eŋ këŋo balënd nëmëc gë endewën eŋ? ²⁷ Wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër anıyan andexëm gë odendëran ok?»

²⁸ «Do ine cëŋ wata kën edendëran ed në end banjëm el? Ax gi ex na nde aye kën watënd opëtëfët od ondës ond gër apuŷ ok: ax diyenind na, bëte ax banënd na banjëm. ²⁹ Barikan, ado Salomonj dëŋ gë dek enjıaran endexëm eŋ, mëŋ ar hi bax gë napul isëm an, ondës oŋo këŋo xucand oye ol. ³⁰ Gayikako Kaxanu kë ŷanënënd mondako ondës ond gër olen oŋ, ond ex ro doro do ecan gër xodux oŋ, aŋun dın na nde nëmëc enjekax wën? Ata wën bër gë ekwëta etil hi kën de. ³¹ Këren dendërand na end er kën yamb eŋ, end er kën šëb eŋ, ba end banjëm band kën šuda eŋ. ³² Beŋo dek bër aŋo kwëta ex na Kaxanu fo bën kë šaland wayët beŋo. Barikan Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, anang nang ko mëne aŷap ŷapëk en cotëra bebıjo dek. ³³ Calayindën pere owun ol do gë ola or šenene orexëm ol gër anıyan andewën. Ata fo këŋun sënd dek bebër këŋun ŷandi en cot bën. ³⁴ Akey and ecan aŋ gë andexëm kë rendëra, wën këren dendërand na. Akey and ex yo, er kën šot in, pedindëleŋun.»

7*End enëp ed bela eŋ*

¹ «Ax gi ex na mokiti bela bën këdi këŋun xiti Kaxanu wën bëte. ² Enimin, ang kënëbi xitind bela ak këŋun xiti wën bëte. Gë acariya and kënëbi sëyinënd bela aŋ fo këŋun wašën wën bëte. ³ Inëwa këy nëkonaxënënd atëxësëx and lëŋa këŋo abinëx aŋ do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëŋa ki? ⁴ Ba mondake wa këy xor eyo pel abinëx: “Nëmël mi dëxëtën atëxësëx and gër angës aŋ”, xarak wëj yer xëcar in lëŋa ki? ⁵ Wëj aŷëŋenax ar kë laŷayand hi këy. Dëxëtël wa pere xëcar ir gër angës andey in ey wataxën aye atëxësëx and lëŋa këŋo abinëx aŋ. ⁶ Këdi kënun šenaxën enun ŋatëra, kërenëbi yëlënd na ewënëk in oďaŋët ok. Bëte këdi këni wëñëra oyeri ok, kërenëbi đapënënd na bambëxwëbëxw baŋ.»

End ekara ed Kaxanu eŋ

⁷ «Karayindëno Kaxanu enjun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përetënxaxën ebët el. ⁸ Enimin ar kë xarand an, ayël këno yëlënd. Ar kë šaland an, ašot këno šotënd. Do ar kë sëmënd epëra an afërëtën këno fërëtënënd. ⁹ Ala nde exëna ang hi kën ro ako, ar këŋo yël itox indexëm ekaŷ and këŋo xara eyamb-yamb aŋ? ¹⁰ Bëte ala nde exëna ar këŋo yël andën and këŋo xara ekan aŋ? ¹¹ Ax gi ex na nde ang xwëj kën yo anang nang kën eyël ed obaš orewën bebër yek el? Awa Sorix irewën, mëŋ ar gër orën an, abal këŋo balënd nëmëc endewën eŋ do ayël këbi yël bebër yek bën bër këŋo xarand bën!»

¹² «Ang këŋun ŷandind enun dınënd bela ak, wën bëte dındindënëbi mondako fo. Mondako rek acariya aŋ, gë okayëta od bëlaŷënel ok. ¹³ Dilin gër ebët ed mërey, gayikwa ebët ed fëna ir kë wëland gër enemi el aŷang ŷangëk, do bërãnjëm kë lilënd. ¹⁴ Mërey hik de ebët el do gë fëna ir kë řatelind gër anıyan in, ani ñëmb ex na bër kë watënd bën.»

End bëlaŷënel bënëgwëš eŋ

¹⁵ «Titinayin, bëlaŵënel bënëgwêš kè yow na. Er këni hi fac-fac in ang opeŷ onambik fo xarak lëf-lëf in ang ojelemu okeŷax fo hi këni. ¹⁶ Gë odëwërëwen odebën ok, mëne ngëj gë bebër këni rind bën kënëbi ŷana enëbi pëlëtënd. Ax gi ex na nde ala ax kwëcand na resej në andëmbën? Bëte ala ax kwëcand na ondan në apeb? ¹⁷ Atëx anjekax aŷ, odëwërëwen ojekax fo kè rëwënd. Atëx aňëjënax aŷ, odëwërëwen oňëjënax fo kè rëwënd. ¹⁸ Atëx anjekax aŷ, ax gind na gë odëwërëwen oňëjënax, atëx aňëjënax aŷ ax dëwënd na odëwërëwen ojekax. ¹⁹ Ax gi ex na nde atëx and ax dëwënd na odëwërëwen ojekax aŷ, asaŵ këni sawënd do eni đap gër xodux? ²⁰ Awa bëlaŵënel bënëgwêš bën, gë bebër këni rind bën kënëbi ŷana enëbi pëlëtënd.»

²¹ «Ax gi ex na dek bër ke wacërand: “Axwën, Axwën” bën kè lil gër owun or gër orën, barikan afo ar kè rind oňandi od Faba ir yaŷ gër orën an. ²² Yatir këme fakaw gër ngwën ro mëni kiti bela bën, bëranjëm kè ŷana exe denitaxënënd. Ata bërëmar eni dend: “Axwën, Axwën ax gi ex na nde paß gë oŵac orey ol bami yeyanënd ang bëlaŵënel, bëte paß gë oŵac orey ol bamëni wäyënd bëyël bën gër bela?” Bëjo bëte: “Axwën, ax gi ex na nde biyi gë oŵac orey ol bami rind bëcarax bëndanjëm?” ²³ Barikan er këme ŷana mëni yakand: “Wëno amun nang ex na đe! Pacanaxëne wën bëwendëran bëjo!”»

End amatinali and baciw baki eŷ

²⁴ «Awa ar kè baxëtënd eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, ang asošan arenik ar bayëk aciŵ andexëm në aparëfac fo hi ko. ²⁵ Ga yowëk tëb in, ofesa oŷ ŷëmëk, ekoc el šëňëk aciŵ aŷo: bari ax wëc ex na gayikwa edëđa edexëm el gër aparëfac hi bax. ²⁶ Barikan ar kè baxëtënd yo eyeyan edam do axo dind na er re këme in, er këni wëndër gë afënrëx ar bayëk aciŵ andexëm në edini fo. ²⁷ Ata and yowëk tëb aŷ, oŷëm ol šëňëk aciŵ aŷo. Ataj wëcëk do yëcarëk đek.» ²⁸ And ħata ko Yesu aŷ, bëla bën đek šaran këbi ang baŷi sëyalind ak. ²⁹ Enimin gë or gapak baŷi sëyalind, ax gi ex na ang bëšalen bërešën ak.

8

End ar gë amey eŷ

¹ Yesu ga ħata ko ang baŷi sëyalind kap gër etënd ak, šëla ko. Ata amëxwër and bëla aŷ këno sëfand bura-bura. ² Na xacëraw këŷo ar gë amey, foxi ko gër lëngw irexëm do ko rend: «Axwën, ga ŷandi ŷandi ki, axor këy xor eye mënen me pak.» ³ Yesu ga ħëmba këŷo, re ko: «Awa aŷandi wa ŷandi ke, mënel!» Ataj ala ajo wën ko ga šanëk amey aŷ. ⁴ Ata Yesu fel këŷo: «Awa ala kërëyëŷo pel na đe! Barikan, yel exi nëkon ašadaxan an ey dixën šadaxa ir ewunëtan in, ang ŷëgŷ ko Moyis ak eni nangëraxën bëla bën osede orey ol.»

End emun end ocorođa eŷ

⁵ Ga xucak eŷo, Yesu ko wäyind gër Kafarënowum. Ga ko ħat, emun end ocorođa xacëra këŷo do këŷo xarand: ⁶ «Axwën, ariyenin aram an šëxwërak gër iciŵ, ata mbaŷ exo.» ⁷ Yaka ko Yesu: «Wëno ayeli këme yeli mo pakën.» ⁸ Ata re ko emun end ocorođa eŷ: «Axwën, adokinj wëj nde ey ŷat gër gërangana iram? Axe ħap ex na! Barikan, yeyanël tuŷ emat ata ko fak ariyenin aram an. ⁹ Gayikwa wëno đëŷ ariyenin ar bëlëngw bëram hi këme do ari këme rind ang këne felënd ak. Wëno bëte gë ocorođa od këmëni lëngwën hi këme. And këmo lawën ibat aŷ, aye ko yend, and këmo wac išëxe aŷ, exe təkaw. Bëte and këmo fel ariyenin aram exe din ŷey aŷ, ari ko rind.» ¹⁰ Yesu, ga baxët këŷo emun eŷo, nëngan këŷo endexëm eŷ. Ata fel këbi bër baŷo sëfërand bën: «Dal in këmun felënd, ado gër wën Bëyisërayel ro đëŷ, elod amo wat ex na ar gë ekwëta edako rako an. ¹¹ Ga re këme, akey amat, bebët yo bebët këni xaniraw bëla bëranjëm enëbi ketëna Abëraxam, gë Isak do gë Yakob gër ħambëran ind gër owun or gër orën. ¹² Barikan obaš or gër owun ol, aŷaŷ kënëbi wäŷ gër ecamëđan ed fac. Mondako këni ŷana eni denitand do eni ŷatënd ebaša el.» ¹³ Ata ga ħata ko eŷo, fel këŷo emun end ocorođa eŷ: «Maŷil! Ga xwëta këye ako, afak ko fak ariyenin arey an!» Ata ga yeyan ko mondako fakëx ko ariyenin an.

¹⁴ Ga xucak eŷo, Yesu ye ko gër iciŵ ind Simoŷ Piyer. Sëk këŷo ayaraŵën isoxari ir Simoŷ Piyer ga šëxw këŷo. ¹⁵ Yesu ga ħëmba këŷo na, ayaraŵën ar Simoŷ Piyer xoc këŷo ataj acëxwël aŷ. Ata xani ko xwiriš ebi đëba. ¹⁶ Genëka, wëlanëgu këno bër gë bëyël bëranjëm. Ga ŷeyan këbi na, bëyël bën šan këni gër bëla do fakën këbi bëte đek bëšëxwëra bër wëlaraw banëbi bën. ¹⁷ Mondako ħata bax er re baxo alawënel Esayi in end Yesu eŷ:

«Mëŷ lëbinak toro indeŷi in,
Mëŷ nëmbak ocëxwëra odeŷi ok.»

End etëf ed Yesu eŋ

¹⁸ And wata ko Yesu mène nè eñembërëgu exëni bela bër xeta baŋo bën, fel këfi bësëfan bërëxëm bën eni kegëta anjer an! ¹⁹ Ata ga këni ye ond gër anjer oŋ, ašalen abat xacëra këfi do ko rend: «Asëyali, asëyali, wëno gër ed këy ye yo, asëf këmi sëf.» ²⁰ Yaka këŋo Yesu: «Ax gi ex na nde anang nang këy mène ojakëra ok gë owaŋi exëni, do ošël or gër orën ol, gë oyël exëni? Bari wëno Asëniw ar ala an, ado gë aňombe ak dëŋ axe gi ex na.» ²¹ Ata gër amëxwër and bësëfan rëw ko bëte ala: «Axwën, wëno cëŋ faba nemik! Tebanële tan me ye mo mëxwëtar pere.» ²² Ata Yesu yaka këŋo: «Tebëlëfi bësësëk bën eni mëxwëtar do wëj tëfëguyë wëno!»

End ekoc ed gër anjer eŋ

²³ Yesu gë bësëfan bën fëra këni gër ikuluŋ do këni xegëtand. ²⁴ And hi këni mërëxand gër anjer an, hatëguŋ tëb ind gë ekoc etëm. Ata men oŋ kë xanind bomeŋ bomeŋ xali kë rëmbayand ikuluŋ in. Yesu mëŋ, këŋo rašënd yem. ²⁵ Ata bësëfan bën ga bu këfi, sëka këno do këno nëngëtënd: «Axwën, Axwën ecëselebo de! Pexënëlebo!» ²⁶ Ga nëngëta ko, wëka këfi: «Ineŋa yëdaraxën kën go? Ineŋa ex ekwëta etil ed šot kën elo?» Ga xani ko na, xeŋan ko anjer an gë ekoc el. Ata yeriri! ²⁷ Ga šaran këfi bësëfan bën këni wëkarënd: «E ala ajo? Ado anjer an gë ekoc el dëŋ abaxëtën këno baxëtënënd!»

End bër gë bëyël eŋ

²⁸ Yesu gë bësëfan bën ga xegëta këni, hat këni gër ebar ed Bëgadara. Ata xacëra kënefi bësosan bëxi bër gë bëyël. Gër oňeg šanëgu bani do ŋigën bani xali. Ado ala abax yëxw na exo kuca feña ir oňeg in. ²⁹ Ga hat këni gër ed hi baxo këni xeŋënd: «Xeŋ wëj Asëniw ar Kaxanu, ineŋa yowaxëneŋu këy ro? Ba eyëbo narën nde yow këy xarak ax ŋat ex na amëd an?» ³⁰ Nacët ako, bambëxwëbëxw banëfi xadacërand na. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla ga ŋa ŋa këy, cëñetalëbo mëni dël bambëxwëbëxw baŋo fën!» ³² Ata re ko Yesu: «Yeyin!» Ga šan këni gër bësosan bëxi bëjo, bëyël bën lil kënefi bambëxwëbëxw baŋ. Bambëxwëbëxw baŋ hër këni gand engew lër gër bëŋa ir anjer, latira këni polo gër men do noŋeli këfi dek kece in. ³³ Bëxadac bën šapër këni bër, hërëra këni xali gër angol reyarax këni dek end bër gë bëyël eŋ. ³⁴ Ata dek angol an xacëra këno Yesu. Sam ga wat këno, xara këno exo ŋawëta ebar edebën el.

9*End aseŋik eŋ*

¹ Ata Yesu baka ko polo gër ikuluŋ, xegëta këni gë bësëfan bën anjer an do kwël ŋaŋi këni gër angol andebën. ² Na gër ed hat bani, lëbiw këno aseŋik nè angaw. Gogo nde ga nang ko Yesu mène bëjo axwëta xwëta këno. Fel këŋo aseŋik an: «Asëniwën kapinal, wëno anëka seban këmi bamena bandey baŋ.» ³ Ata bësälän bër ebax na bën këni rend: «Në ecir eŋo Kaxanu.» ⁴ Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, wëka këfi: «Wën ineŋa oŋëŋëxax oko gër owëkw orewën? ⁵ Ineŋa saxëk me de: “Anëka seban këmi bamena bandey baŋ nde”, ba: “Kanil, ey dëkw ebën edey el ey yexëra nde?” ⁶ Barikan en nangaxën mène wëno Asëniw ar ala an, ašot šot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën gër ebar ro bamena baŋ, nè epelemo aseŋik an: “Kanil, ey meŋ angaw andey an do ey maŋi!” ⁷ Ata na dëŋ aseŋik an xani ko xwiriš do kwël ŋaŋi ko. ⁸ Ga wat këni ecarax eŋo, amëxwër an yëdara këni, ata këno šëkwand Kaxanu mëŋ ar yël këfi bela panga itëm ind mondako an.

End Maco eŋ

⁹ And xani ko Yesu okucan an, wat këŋo asosan ar këno ŋacënd Maco ga ŋëpa ko lëf gër aciŋ and bësëf bër šagale. Fel këŋo: «Wëj tëfëguyë!» Ata xwiriš Maco do kwël sëf këŋo. ¹⁰ Ga ŋëpara këni gër iciŋ ind Maco, yowëraw këni bësëf bër šagale do gë bëwendëran bërănŋëm eni yambëra gë Yesu do gë bësëfan bërëxëm bën. ¹¹ Ga wat këni eŋo, ofariŋeŋ ok kënefi hëbandërand bësëfan bën: «Ineŋa këni yambëraxënënd asëyali arewën an gë bësëf bër šagale bën do gë bëwendëran bën?» ¹² Ga wël këfi Yesu, yaka ko: «Bësëxwëra bën kë yend gër axora, ax gi ex na bëbëngw bën. ¹³ Ata yeyin en tëyax er ŋacayak eyeyan elo in: “Er wëka këmun wën fulunda iram in, en gi gë axaŋënan do eŋun balërënd, ax gi ex na en dind ocaŋaxa.” Wëno bëwendëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër šenene^o.»

End etiŋi eŋ

¹⁴ Ata hatëgu këni bësëfan bër šan Batis bën, wëka këno Yesu: «Ineŋa bayik ani tiŋind na bësëfan bërey bën ang këmi siŋind laŋ biyi gë ofariŋeŋ ak?» ¹⁵ Yesu yaka

kēbi: «Oɔfawo od šambenjar ir kē j̄rēnd ok axor nde kēni xor eni caminarand xarak gēr ekana ɔayi kēni? Ayow kē yow ɔakey ɔand kēni šapēr ɔaɔ, amēd aɔo kēni siwī.»

¹⁶ «Ala ax kadēnd na anjēm akarēk gē angašax gayikwa angašax aɔ ata kē reg akarēk aɔ do ex ɔesi kaš-kaš. ¹⁷ Bēte andamat fo ex, ala ax cēlēnd na ngoy ingaf nē ɔamote ɔakarēk. Angēmēne ala exo di mondako, ɔamote ɔaɔ kē fētira ex nexēnara do ngoy iɔ ex dēxira. Nē ɔamote ɔangašax j̄apēk mocēl ngoy ingaf iɔ ex gixēn momēxwēta.» ¹⁸ Ga kēbi felēra mondako, ɔiatēgu ko alēngw ar aciŵ acaleya. Foxi ko gēr lēngw irexēm ko rend: «Asēyali endēnaŵ endam eɔ eceɔe-ecede xoti ko, yeye eyo ɔmēba ata ko liya gašēxe.» ¹⁹ Ata Yesu gē ɔēsēfan ɔbērexēm ɔbēn sēfēr kēni gē ala aɔo.

²⁰ Ata fed kēni gēr fēña gē asoxari ar ɔaɔo yexayaxēnd ošat elod ɔēniy epēxw gē ɔbēki. Ga nēfēnēfa ko gēr enga, sēkēn kēɔo Yesu do xwixwēta ko ambana and acud andexēm aɔ gand epoy. ²¹ Rixēn baxo mondako asoxari aɔo, axwēta xwēta baxo: «Exe kaŷēnd yo mē kwixwēta ɔanjēm ɔand Yesu ɔaɔ afak kēme fak.» ²² Sam ga xwixwēta ko tuɔ, Yesu šena ko. Ga wat kēɔo asoxari an, re ko: «Abiwēn kapinal! Ga xwēta kēye pakēl!» Ataɔ kwēl na fo fak ko. ²³ Ata ɔiat ko Yesu gēr iciŵ ind alēngw ar aciŵ acaleya. Sēk kēbi ɔēfarix ɔēr ɔacēroti do gē amēxwēr and ɔela ga kēni ɔara ofarix ol gē otes ok. ²⁴ Ata re ko Yesu: «Pacanayin, endēnaŵ eɔ araš fo kēɔo rašēnd, axo cēs ex na.» ɔBarikan, ga wēl kēno kēni yepēnd er re ko in. ²⁵ And nēcētēra kēbi amēxwēr aɔ, Yesu lil ko gēr ed ren bano. Ga lēk kēɔo gēr ataxan, endēnaŵ eɔ xani ko kwengwerēmēt. ²⁶ Ata wēlik endey eɔo dek ebar ed Galile el.

End ɔēšiwēk ɔēxi eɔ

²⁷ And fakēt ko Yesu oñe aɔ, ɔēšiwēk ɔēxi kēno sēfand do kēni xējēnd: «Asēniŵ ar Dafid, Asēniŵ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wa ɔiyi!» ²⁸ Ga ɔiat ko gēr iciŵ, sēka kēno. Ata wēka kēbi: «Axwēta nde xwēta kēne mēne axor kēme xor mun pakēt?» Yaka kēni: «Axwēn, axwēta xwēta kēmi.» ²⁹ Ga kēbi fēmba gēr ɔangēs ko rend: «Awa ga xwēta kēne ako, pakiyin!» ³⁰ Ga šiŵēta kēni, Yesu xēɔa kēbi eni cēsinali eɔo. ³¹ ɔBarikan ɔbēn ga šan kēni na, gēr ed kēni ye yo bani reyaran end Yesu eɔ.

End amuma eɔ

³² And ye kēni ɔēšiwēk aɔ, wēlaw kēno ɔēte amuma and lil ɔaɔo ayēl. ³³ Yesu, ga nēcēt kēɔo ayēl aɔo, amuma ko yeyandērand aye. Ata amēxwēr aɔ ga šaran kēbi, kēni rend: «Awa elod ane wat exe na end ako rako eɔ ro gēr ebar ed Isērayel!» ³⁴ ɔBarikan, ofarisen ok kēni rend: «Gē panga ind emun end ɔēyēl iɔ kēbi nēcētēnd ɔēyēl ɔbēn gēr ɔela!»

³⁵ Ga xucak eɔo, Yesu ko sēfērand ɔangol ɔaɔ: ɔbatēm ɔaɔ, do gē ɔbatil ɔaɔ, do ko fēmērand Atēfētan and owun or Kaxanu aɔ gēr ɔaciŵ ɔacaleya. Bēte afakēn ɔabi fakēndēnd ɔela ɔbēn ošēxwēra or ex yo. ³⁶ Ga wat kēbi ɔela ɔbēn ɔamēxwēr, ɔamēxwēr, xaŷēnan kēɔo gayik er hi bani ang opēy od gē axadac kēm fo. ³⁷ Ata fel kēbi ɔēsēfan ɔbērexēm ɔbēn: «Ekanara ed eyamb el dek j̄ēmbēk, ɔari ɔēxana ɔbēn ani ɔnēmb ex na. ³⁸ Awa calejino axwēn eyamb efi ɔašaw.»

10

End oparēxanda epēxw gē oki eɔ

¹ Akey amat, Yesu wac kēbi ɔēsēfan epēxw gē ɔēxi ɔbērexēm ɔbēn do yēl kēbi panga ind enēɔi nēcētaxēndēnd ɔangoc ɔaɔnēɔnax ɔaɔ gēr ɔela do ɔēte enēɔi pakēnaxēndēnd ošēxwēra or ex yo do osej̄i or ex yo. ² Mondako ebax omac od oparēxanda epēxw gē oki ok: Simoɔ ar nēngwēt ɔaɔo Piyer an, do gē Andēre abinēm; Šak gē Šaɔ ɔosēniŵ ɔor Sebede. ³ Filip gē ɔarētelemi, gē Toma, gē Maco, gē asēf ar šagale an. Šak, asēniŵ ar Alēfe an, do gē Tade. ⁴ Simoɔ aŵeran an do gē Yuda Isēkariyot, ar lēxw ɔaɔo Yesu an.

End andiyen and oparēxanda eɔ

⁵ Bēn ebax epēxw gē ɔēxi ɔēr lawēn ɔabi Yesu ɔbēn. ɔDamana eni yexēn, ɔapela ɔaɔo yēl ɔabi: «Kēren yend na gēr ɔēr ax gi ex na Bēsēwif ɔbēn, ɔēte kēren dīlēnd na gēr ɔangol ɔand Bēsamari ɔaɔ. ⁶ Yeyindēn gēr ɔBēyisērayel ɔēr nambērak ang oyl fo ɔbēn. ⁷ Pēmērayindēn tar fēña in mēne owun or gēr orēn ol ɔam ex. ⁸ Pakēnindēnēɔi ɔēsēxwēra ɔbēn, kaninindēnēɔi ɔēsēsēk ɔbēn gēr ecēs, mēnēnindēnēɔi ɔēr gē amēy ɔbēn. Nēcētindēnēɔi ɔēyēl ɔbēn gēr ɔela. Ang xaŷēnan kēɔo Kaxanu wēn ak, wēn ɔēte kaŷēnanindēlejūn mondako fo ɔela ɔbēn. ⁹ J̄owej̄ kēren penand na: ax gi ex na kaɔe, ax gi ex na kodī, ax gi ex na yawale, ax gi ex na wešeni gēr enar end gē ɔēmboto. ¹⁰ Bēte j̄owej̄ kēren penand na: ax gi ex na ambaš, ax gi ex na ɔacud ɔaki, ax gi ex na

baped band enëmba, ax gi ex na ošet. Ax gi ex na nde arandiyen an alëba këno lëband gër ed ko riyenind?»

¹¹ Ata re ko bëte Yesu: «Gër ed kën fiat yo hik angol atëm, hik ingol itil, mëkayindën ba ala exëna ar yapëk enun kwëtaya. Angëmëne ala exëna ar xwëtaya këñun bayiyin gër iciw̄ indexëm xali yatir kën xuca. ¹² Gër iciw̄ ind bër kën fiat, cëmayindënëfi. ¹³ Angëmëne bër gër iciw̄ iño bën gë emëkw ed šenene xwëtaya këñun, ašot këni šot obetak orewën ol. Bari angëmëne anjun kwëtaya ex na gë emëkw ed šenene, obetak ol wën këñun bayi. ¹⁴ Angëmëne en nat në iciw̄ ba në angol do bela bën eni n̄ep enun kwëtaya in, canin gër iciw̄ iño ba gër angol anjo, pëxwëcayindën obar od lëkak gër osapar orewën ok. ¹⁵ Dal in këmun felënd, yatir kiti ind Kaxanu bela bëjo ayëka këfi yëka nëmëc Bësodom do gë Bëgomor bën.»

End toro ind në end Yesu enj

¹⁶ «Awa ga këmun lawëñënd ako en pemërand end owun or gër orën enj, anëka hi kën ang oyel or šit në ojëlemu fo. Awa perënayindën ang bandën fo, do bëngwin ang olëxwëte oxwël kwël fo. ¹⁷ Titinalindënëfi Bëšëwif bën gayik alëxw këñun yana enun dëxwënd gër kiti. Bëte mbañ këñun yana enun këmërand gër baciw̄ bacaleya bandëbën. ¹⁸ Awëlara këñun yana enun mëlarend gër kiti. Awëlara këñun yana enun mëlarend në end oʋac oram gër bëlëngw do gër bëmun en deyaraxën endam enj: gër Bëšëwif, do gër bër ani gi ex na Bëšëwif. ¹⁹ Barikan and këñun lëxw gër bëxiti an, këreñun bëlanënd na ang kën yeyan ak ba ang kën yaka ak. Ata amëd anjo dëñ kën yana en nangënd ang kën yaka ak. ²⁰ Angoc Amënek and Sorix irewën and ex gër oʋëkw anj kē yana enun pelënd ang kën yeyan ak. ²¹ Bër hik ekun ebat bën alëxwër këni yana eni dëxwër gër ecës në end oʋac oram: obaš ol eni dëxwër, bëxarëk bën enëfi dëxwënd obaš orebën ol do obaš ol enëfi dëxwënd bëxarëk bërebën bën. ²² Ata në end oʋac oram bela bën dek këñun šusëra. Barikan, ar kē xemëna an, ar kē lëkaya endam xali gër ecës an, afex ko fex. ²³ And këñun narën në angol anj, gërin në acëxen. Dal in këmun felënd, an pañ na ßangol band gër ebar ed Isërayel ßañ me ßakaw wëno Asëñiw̄ ar ala an. ²⁴ Asëfan an anjo kucand na onëgëran asëyali arexëm an. Bëte xadëp in anjo kucand na or gapak axwën arexëm an. ²⁵ Gilexo tunj asëfan an ang asëyali arexëm ak, do xadëp in ang axwën arexëm ak. Angëmëne wëno axwën an, ašus šus këne xali wac këne Yëngëtir, kaš këñun šus wën bëräm bën. ²⁶ Bari wën kërenëfi yëdand na bela bën gayik er šonayak ax bo na, dek kē futar. ²⁷ Bëte er këni šësinälind bela ax bo na nangërarëxe. Mëñ ex, er këmun felënd gëmëd in, deyarayindën goyat. Do er këmun nëkënëkand in, kwëšayindën yañ gër oyur or baciw̄ en pemaxën. ²⁸ Kërenëfi camënd na bër kē lawënd eman fo bën xarak yowëy ani koranënd na enjëw enj. Camindëno ar kē lapënd enjëw enj do gë eman gër xodux an. ²⁹ Ax gi ex na nde gë atama and kodif amat kënefi yëcënd bänder bëki? Barikan, inder gimatak ax wëcënd na gër ebar xarak ax gi ex na Sorix irewën wäk. ³⁰ Yama mëñ emat emat ko fënënd omban ond ex gër ogaf odewën enj. ³¹ Këren yëdarand na, endewën këño xwëbënanënd nëmëc gë end bänder bëndanjëm enj. ³² Mëñ ex, ar kē reyarend yo gër bela mëne aram hi ko, wëno bëte mondako fo këmo yana mo pelënd endexëm enj Faba, yañ gër orën. ³³ Barikan ar ke yaxëta yo gër bela wëno bëte mondako fo këmo yaxëta gër Faba yañ gër orën.

³⁴ «Këren yëland na mëne angwëlëra wëlaw këme gër ebar ro. Barikan në end oʋac oram këfi yana ebi kucarërand bela bën. ³⁵ Sëm in ebi kucarënd gë asëñiw̄, nëm in gë abiw̄, nëm ir eñër in gë alindaw ar asëñiw̄. ³⁶ Ala ar ex yo, gë bër ekun edexëm bën dëñ këfi yana ebi kucarënd në end oʋac oram. ³⁷ Awa ar këño bal end nëm ba end sëm nëmëc gë endam an, anjo ñap na exo gi asëfan aram. Bëte ar këño bal end abiw̄ ba end asëñiw̄ nëmëc gë endam an, anjo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁸ Ar këño xey exo toro ba exo cës në end oʋac oram an, anjo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁹ Ar këño yandi exo kwël aniyandexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kē nemin aniyandexëm në end oʋac oram an, afexën ko fexën.

⁴⁰ «Ar këñun xwëtaya yo në end oʋac oram, wëno dëñ xwëtaya ke. Bëte ar ke xwëtaya an, ar lawëñëgu ke an xwëtaya këño. ⁴¹ Ar këño xwëtaya yo alawënel në end oʋac oram, amašën and alawënel ko šot. Bëte ar këño xwëtaya yo ala gayik ar šenene exo, amašën and ar šenene ko šot. ⁴² Ar këño yël yo në end oʋac oram, men ond exo cëb, ado exo gido ar bak gër bësëfan, dal in këmun felënd, ašot ko šot amašën andexëm anj.»

11

End bësëfan bër Šañ Batis enj

¹ And fiata ko Yesu bapela band babi yelënd bësëfan epëxw gë bëxi aŋ, xani ko do kwël ye ko. Ebi tÿyalirax do exo pemërax end Kaxanu eŋ gë angol, gë angol ebar ed Galile el ŷandi baŋo. ² Xarak amëd aŋo Ťaŋ Batis gër epëra hi baxo. Ga wël ko becarax bend baxo rind Kërisët beŋ, lawën këbi bësëfan bërëxëm bën. ³ And fiat këni aŋ, wëka këno Yesu: «Wëj nde ex Afexën ar këmo ŷëninid an? Angëmëne ax gi ex na wëj, ba mo cëni nde asëxen?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Yeyin eno tÿfëtanëx Ťaŋ Batis er kën wëlënd do kën watënd in: ⁵ nê eciwëta exëni bëŷiwëk bën, nê epak exëni bësëyik bën, nê emën exëni bër gë amey bën. Bëte nê ewëlëra exëni bër abax wëlëra na bën. Bëte nê ekani exëni gër ecës bësësëk bën do Atëfëtan aŋ nê enangën exëni bëxayëanaxik bën. ⁶ Awa, nëngandëralëŋo ar aŋo nÿepëgënanid na endam an.» ⁷ Ata ga baka këni bërolawën bën, Yesu këbi wëkand bëla bën end Ťaŋ Batis eŋ: «Ineŵa watëgu kën gër ladawe? Andës and kë lëfërirand ekoc nde? ⁸ Mondake hi ko ar ye ban eno watëgu an? Ar ŷudak banjëm banjekax nde ex? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën gër eyang ed emun hi këni? ⁹ Do ineŵa ye ban gër ladawe? Eno watëgu alawënel ar Kaxanu nde? Ga re këme, ar watëgu këno an nëmëc alawënel exo. ¹⁰ End Ťaŋ ijo eŋ ŷëgw këni mëne Kaxanu rek: “Awa nê edëngwalilemo arolawën an exi ŋacan fëña in.”

¹¹ «Dal in këmun felënd, ala ax gi ex na ar rëŵ këno mondëŵ do xuca këŋo Ťaŋ Batis or gapak ol. Barikan, ar xurik ex ba gër owun or gër orën an xuca këŋo. ¹² Elod ga yow ko Ťaŋ Batis xali doro, bëla bën nê enëyëtëra exëni eni dël gër owun or gër orën. ¹³ Gayikwa dek okayëta od bëlawënel ok do gë acariya aŋ areya reyak end owun or gër orën eŋ xali gër Ťaŋ Batis. ¹⁴ Do angëmëne aŵa ŵa kën er këmun felënd in, Ťaŋ ijo ex wa alawënel Eli ir ebax exo bakaw in. ¹⁵ Ax gi ex na nde dek fo wël kën? Awa!

¹⁶ «Gë nobën këmëni wätinali bëla bër gë okey oko bën? Ata ang obaŷ or kë wëkënarand nê yangana ir angol fo hi këni. Mondako kënëbi rend bëcandaŵ bën: ¹⁷ “Farixën këmun acëroti aŋ, an man ex na. Bëte ŷëwën këmun ojëkan od oŷaw, an tes ex na.”

¹⁸ Ga yow ko Ťaŋ Batis, abaxo yamb na ecemar, abaxo ŷëb na ngoy, wën re kën mëne gë bëyël exo. ¹⁹ Ga yow këme wëno Asëñiw ar ala an, këme yambërand do këme ŷëbërand, do këne rend: “Ajo ñambëran gë oŷëb fo xwënda ko. Bëte lawo ir bësëf bër ŷagale do gë bëwëndëran fo hi ko!” Barikan, orenik or Kaxanu ol gë er ko rind ala arexëm in kë ŷanayand er ŷenene.»

End eŋep ed end Yesu eŋ

²⁰ Ga xucak eŋo, Yesu këbi rexërand bëla bër gër ŷangol band gër ed ri baxo becarax bendanjëm bën gayik ano kwëta bana, bëte ani nëngwët bana ola orebën ol. ²¹ Er baxo rend: «Wën bër gër ŷangol band Koraseŋ do gë Betësayida bën, mbaŋ wë këŋun! Kido becarax bend wateli këne wën beŋ bër gër angol and Tir do gand Sidon bën wat bax, aŵa ŵa doni endam eŋ, bëte anëngwët nëngwët doni ola orebën ol. Ado gë ojabote doni labayand, eni kaŷëninand do eni panayand eyëwën el. ²² Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër Tir do gë Sidon bën këbi sax gë wën. ²³ Do wën bër gër angol and Kafarëdawum bën cëŋ, yëla kën Kaxanu xali yaŋ gër orën nde këŋun fela? Bëtëdëŋ, gëd gër wur ir bësësëk këŋun lat. Kido becarax bend wateli këne wën beŋ bër gër angol and Sodom bën wat bax, xali doro bayi doni. ²⁴ Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër ebar ed Sodom bën këbi sax gë wën.»

²⁵ Ga fiata ko eŋo, Yesu re ko: «Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an, aye ri këy. Aye ri këy ga sana këyëbi obaŷ eni nang bend ŷon këyëbi bëxarëk do bër gë orenik beŋ. ²⁶ Eyo Faba aye ri këy gayik mondako ŷandi ki ex gi.

²⁷ «Beŷ bën dek seŷënan ke Faba, bari ala axe nang ex na wëno Asëñiw, Faba fo nang ke. Bëte ala aŋo nang ex na Faba ang ax gi ex na wëno Asëñiw do gë ar ŷandi ke mo nangën an.»

²⁸ Ata Yesu fel këbi bëla bër hi bax na bën: «Tëkawëne wën dek bër sëkwërak do ŷëmura këŋun bën, ata këmun rëca en teyëta. ²⁹ Mayin oxadac oram ol, mayin mun tÿyali, gayikwa mbaŋ liki këme, bëte mbaŋ nëngak emëkw edam el, ata fo kën seyëtali beŋjëw bendewën beŋ. ³⁰ Oxadac oram ol onëngax ex, bëte er këmun lëbin in ax tiŷ ex na.»

12

End akey and eteyëta eŋ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën bax xucand nê ocënga od bële, yatir akey and eteyëta. Ata Bësëfan bën ga xor këbi enjo eŋ, këni wışand banjëra baŋ do këni yakënd. ² Ofariseŋ ok ga wat kënëbi na, re këni: «Er këni rind bësëfan bërey in, ax ñap ex na

de yatir akey and eteyëta ang rek acariya ak.»³ Barikan Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and bot babi enjo aņ mën gë bër engä endexëm bën?»⁴ Ax gi ex na nde alilën lilën baxo gër Aciw and Kaxanu mburu icëbax in? Do ax gi ex na nde ayamb yamb bani xarak abi ñap ex na mën gë bër engä endexëm bën gayik ani gi bana bësäðaxan?⁵ Bëte an pën ex na nde gër acariya and Moyis mène gë bakey band eteyëta baņ bësäðaxan bën ayepën këni yepënend ošëba or akey and eteyëta ol, lëf gër Aciw and Kaxanu, xarak ani menënd na?⁶ Ga re këme, wëno nëmëca këbi or gapak ol bësäðaxan bën, bëte wëno nëmëcak oxwëbën ol Aciw and Kaxanu aņ.⁷ Er wëka këņun Kaxanu: en gi gë axayënan do eņun balërend andewën rewën aņ, ax gi ex na en dind ocadaxa fo.⁸ Kido afëni fëni baņun eyeyan elo, adonëbi nëp na bësëfan bëräm bën.⁸ Enimin wëno Asëñiw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateyik eņ

⁹ Yesu ga xani ko na, ye ko gër aciw acaleya and Bësëwif.¹⁰ Yatijo ar gë ataxan ateyik yow baxëna gër cale. Ata bësälän bën do gë Ofarisen ok ga këni šala end këno nagašanaxën Yesu eņ, wëka këno mama dëņ: «Aņap nde ñapëk pağ gë acariya aņ epakën ed ašëxwëra gë akey and eteyëta el?»¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën bëte mun mëka ðamana mun yakaxën. Ar šot këņo ifey ibat fo an, asef nde këņo sef and lati ko polo në ambëxw gë akey and eteyëta aņ? Aņo cëpët na nde mondako dëņ? ¹² Xarak ala an wa xëbënëk nëmëc ejel ed ex yo, mëņ ex aņap ñapëk edi ed enjekax el gë akey and eteyëta aņ.»¹³ And fiata ko aņ, Yesu fel këņo asejik an: «Yënël ataxan aņ!» Ga yën ko, atañ bëņgwëk ataxan aņ.¹⁴ Atañ šan këni ofarisen ok eni wëlërëx ang këni ri eno ðawaxën Yesu ak.

¹⁵ Ga wata ko Yesu, facana ko na, ata sëfa këno bëränjëm. Fakëndëra këbi ðek bër šëxwëra bax bën.¹⁶ Barikan axëņa babi xëņand eni cësinali endexëm eņ¹⁷ ex ñataxën er yëğw ko alawënel Esayi endexëm in mène Kaxanu rek:¹⁸ «Nëkoðo ariyenin aram an, mëņ ex ar sana këmo gë onënga an, mëņ ex ar pëlot gër yomb iram an. Bëte mëņ këmo yël Angoc andam aņ, ebi nangënxën or šenene ol ðek bënëņ bënd bela bën.¹⁹ Ani campëre na gë ala, oniw orexëm ax wëli na xali fac gër opëña od gër angol, ala aņo keñënxën na.

²⁰ Axo bac na eñamb engëbik eņ,

Enjeb end riwäk eņ axo ðomin na, xali ebi kor bela bën gë or šenene ol.²¹ Do bënëņ becëxe bën endexëm këni ñana eni yarënd²²».

End ašiwëk eņ

²² Ga xucak eņo, wëlagu këno gër Yesu ala ar šiw bax, ar gë oniw këm. Ga hi bax ar gë bëyël šëxwëraxën baxo mondako. Yesu ga fakën këņo, ala ajo ko yeyandërand aye bëte ko watërand këri-këri.²³ Ata ðek amëxwër aņ šaran këbi xali do këni wëkarënd end Yesu eņ ba mëņ ex Asëñiw ar Dafid an.²⁴ Barikan ofarisen ok ga wël këni eņo këni rend: «Yama gë panga ind Yëņgëtir in, emun end bëyël eņ, ga këbi nëcëtënd nde bëyël bën gër bela.»²⁵ Yesu ga nang ko ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat eni merënd, owun olo ala ti kë lati. Bëte, angëmëne bela bër ekun ebat eni merënd, ekun elo ašapër kë šapër. Do bëte bër angol amat eni merënd, angol aņo ašapër kë šapër.²⁶ Angëmëne Sندان eņo ñwayënd Sندان, në emer exo gabat, ax baji na owun orexëm ol.²⁷ Do angëmëne wëno gë panga ind Yëņgëtir in këmëni nëcëtënd bëyël bën gër bela, obaš orewën ol cëņ, gë panga ind noyo këñëbi nëcëtënd? Mëņ ex, bën dëņ kë hi bëxiti bërëwën bën.²⁸ Barikan angëmëne gë panga ind Angoc and Kaxanu in këmëni nëcëtënd bëyël bën, awa owun or Kaxanu ol anëka fiatëngu këņun.²⁹ Ax gi ex na nde ala ax kor na exo ðil në iciw ind ar gë ojañ eņo kandëra ðek xarak aņo bon ex na? Ax gi ex na nde afo eņo bon pere do eņo kap aye exo medëraxën?³⁰ Ar ax ma ex na endam an, arangojëra andam hi ko. Bëte, ar axe ðëcand na ebar an, në eyëc exo.³¹ Mëņ këmun felaxënënd amena and ex yo ado ex gido ocir od Kaxanu, gë etëban. Bari emëšen ed Angoc Amëñëk el, ax gi ex na gë etëban.³² Ar ke yeyanan eñëņënxax wëno Asëñiw ar ala an, Kaxanu aseban këņo seban. Bari ar këņo yeyanan eñëņënxax Angoc Amëñëk an, Kaxanu aņo teban na gër ngwën ind doro bëte aņo teban na gër ind ecan.

³³ «Ax gi ex na nde atëx anjekax aņ kë rëwënd odëwërewën ojekax ok do añëņënxax aņ odëwërewën oñëņënxax ok? Ax gi ex na nde pağ gë odëwërewën ok kë hind monang atëx aņ? ³⁴ Wën bandën baņo, mondake kën xor en yeyan bënjekax, wën bëyëņënxax bëjo? Gayikwa er lëbëk gër owëkw orewën in kë šanënd gër osëy orewën.³⁵ Ala ar gë emëkw ejekax an, bënjekax kë šanënd gër etëy edexëm. Barikan ar gë emëkw eñëņënxax an, beñëņënxax kë šanënd gër etëy edexëm.³⁶ Ga re këme, yatir kiti, bela bën ayëka këbi

yëka në end bonjeyan bond gë ofëcak këm bond bani yeyandërand eñ. ³⁷ Gayikwa gë eyeyan edey el këy hi ar šenene, do eyeyan edey el ki nëp.»

³⁸ Ata bësälën do gë ofariseñ wëka këno bête Yesu: «Asëyali, biyi ecarax ýandi këbo ey di mi wat.» ³⁹ Yesu yaka këbi: «Wën anjex añëñëñax do and kē rind orekar año nde ke wëkand mun masin ecarax? Ecarax an wat na, ang ax gi ex na end alawënel Yonas eñ. ⁴⁰ Ang ri baxo Yonas bakey batas gër acël and angan and hël baño ak, mondako fo këme ri wëno Asëñiñ ar ala an bakey batas lëf gër emëkw ed ebar. ⁴¹ Bëñinif bën axani këni xaniç, yatir kiti do enëbi nëp bëla bër gë okey oko bën gayik anëngwët nëngwët bani ola orebën ol and baxët këni epemëra ed Yonas añ. ⁴² Emun etoxari end hi bax gër ebar ed Saba eñ, caw xaniw baxo eño baxët Salomon, emun end gë orenik osëm eñ. Barikan wëno xuca këño or gapak ol Salomon. Awa yatir kiti, emun etoxari eño kë xani eñun nëp.»

⁴³ Re ko bête Yesu: «And ko šan angoc añëñëñax në ala ar lil baño añ, gër apuy ko yend, gër ed timëriñ, exo calarax në er ko seyëta, bari axo cot na. ⁴⁴ Ata exo de: “Bakaleme tan gër ed šanëgu këme, gër aciñ andam.” And ko fiat añ exo tēk wafërëluñ, ga fat këni aye do gë ýañën aye. ⁴⁵ Ata ebi yen bangoc bañëñëñax banjongëbaki, band xuca këño oxeý do eni dil bën dek gër ala ajo. Awa ala ajo amëd año ko soro nëmëc gand lil baño angoc amat fo añ. Eño këñun bët wën bësëmbak bër gë okey oko bën.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eñ

⁴⁶ Yesu, ga këbi felëra mondako amëxwër añ, fiatëgu këni nëm gë bobinëm. Ga šeni këno fac, ýandi këbi eni kanar gë mëñ. ⁴⁷ Ata re ko ala gër amëxwër: «Axwën, yakalëbi fac norix gë bobinëx.» ⁴⁸ Yesu yaka këño: «Noýo ex nëma do nobën ex bëmaýe bëndam?» ⁴⁹ Ga wási këbi bësëfan bërëxëm bën, re ko: «Bëjo ex nëma do gë bëmaýe bëndam bëñ. ⁵⁰ Enimin, ar kē rind yo oñandi ol Faba ok, mëñ ar ýañ gër orën an, ajo ex abaýe, do nëma.»

13

End apënëtal and ar oned eñ

¹ Kwël yatijo fo, Yesu šan ko gër iciñ do ye ko ýëpax ko gër bëña ir anjer and Galile. ² Ga barërëgu këni bëla bën amëxwër atëm, xeta këno. Ata mëñ rëfa ko në ikuluñ ind hi bax polo gër anjer do ýëpax ko, xwëšara këni dek gër bëña. ³ Yesu ýana ko këbi sëyalind gë bapënëtal bandanjëm ko rend: ⁴ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër ošënga. Ga fan ko enedfa añ, mar lapak tar fëña in, ata ošël ol lapara këni, wëfara këni dek. ⁵ Mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. Ata gogo nde ga lëgëk gayik obar ok ax nëmb bana. ⁶ Ga fëtëk eñan eñ, šorëk do fiaýëk dek gayik odëmbët ok ax tiw bana. ⁷ Mar lapak bête šit në acëc and gë odëmbën ata lëgëk. Ga kē raf enedfa añ, odëmbën ok xëšak tēc. ⁸ Mar lapak bête gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk aye do rëwëk mbañ: anjëra amat keme, año ofëxw ocongebat do año ofëxw osas. ⁹ Ax gi ex na nde dek fo wël kën apënëtal año? Awa baxëtín angëmëne gë banëf en!»

¹⁰ Ata bësëfan bën xeta këno Yesu ga fiata ko apënëtal año. Wëka këno: «Inecëñ këyëbi sëyalixënënd bëla bën gë bapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Bend owun or gër orën bëñ, wën bësëfan bëräm bën fo ýapëk en nang, eño abi yël ex na bën. ¹² Kaxanu abaš këño baš ar šotërak an exo cotëra nëmëc. Bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaý këño in dëñ. ¹³ Mëñ këmëni sëyalixënënd gë bapënëtal gayik bën ado eni nëkonënd ani watënd na, ado eni baxëtënd gë tēkërak abi pëñind na. ¹⁴ Mondako kë fiatand er ýëgw ko alawënel Esayi in:

“Ado en wëlënd awël dëñ, din anjun pëni na,
ado en nëkonënd anëkon dëñ,
din an wat na.

¹⁵ Gayikwa owëkw or bulunda ijo oñ, mbañ farëdadiç,
banëf bañ šoya këni,
do afëd fëd këni bangës bañ,
këdi këni wat gë bangës bandebën bañ,
këdi këni wël gë banëf bandebën bañ
këdi këbi fëni gë owëkw orebën oñ
do eni nëngwët ola orebën ol do wëno mëni teban.”

¹⁶ Barikan, wën nëngandëralejun gayik në ewat en gë bangës bandewën bañ do në ewël en gë banëf bandewën bañ. ¹⁷ Dal in këmun felënd, bëlawënel bërëñjëm do gë bër šenene bërëñjëm ýandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Aýandi ýandi babi bête eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na. ¹⁸ Awa baxëtín mun paýën apënëtal and ar oned añ: ¹⁹ Bër kē wëlënd eyeyan ed owun or Kaxanu do abi pëñind

na bën er hi këni ang enedfa end lapak tar fëña ej. Šabucara in kë yowënd exo dëxët er nedf këni gër owëkw orebën in. ²⁰ Bëjo bëte er hi këni ang ebar ed gë aparëfac ed gër ed lapak enedfa fo. Bën and këni wël eyeyan aņ, eni kwëta gë onënga fo. ²¹ Bari ani tebënd na ex gi gë odëmbët gër owëkw orebën, ani dëkayand na eyeyan elo. And këni sorond ba eni cënd në end eyeyan elo aņ, gogo nde ebi cena do eni đap caw ekwëta ed Kaxanu el. ²² Bëjo bëte er hi këni ang enedfa end lapak šit në acëc and gë odëmbën. Awël wël këni eyeyan el barikan ocëmu od ro gër aniyani ok, gë aņana and napul aņ kë xëšand eyeyan el xali ex tëkwan ecënar el. ²³ Bëjo bëte er hi këni ang enedfa end lapak gër ebar ejekax. Ga wël këni eyeyan ed Kaxanu el, fëni këbi, ata šënarëk gër owëkw orebën: keme, ofëxw ocongebat, ofëxw osas.»

End apënëtal and walu-walu ej

²⁴ Yesu ga fiata ko eņo, fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën ej. Ar onedf nëca baxëna gër eden gë enedfa emënëk. ²⁵ Ga fandëra ko ciš malu* bëtëgu ko gëmedf arangojëra, fan ko wec walu-walu, do kwël ye ko. ²⁶ And lëgëk malu aņ lëgëk bëte walu-walu in, rafëk andamat xali šanëk do rëwëk. ²⁷ Ata okadëp ok wëka këno axwën eden: “Faba, ax gi ex na nde enedfa emënëk dëņ fan këy gër eden? Do feye wa šanëguk walu-walu ijo?” ²⁸ Yaka këbi: “Arangojëra fanëk.” Wëka këno bëte okadëp ok: “Yandi ki nde mi bic walu-walu in?” ²⁹ Yaka këbi: “Ali, kërën bic na këdi kën wiceli bële in. ³⁰ Tefëxën ako xali gë ekol, xali ex ŋat eņaş el. Bër eņaş bën afel këmëni felëd eni fiata walu-walu in do eni kap olaņ olaņ me coraxën. Barikan malu in, afel këmëni felëd ene mëlän gër acac andam.”»

End amatinali and enedfa etil ej

³¹ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Mondako ex end owun or gër orën ej. Ang enjëlir end mutarëd end nedf ko ala gër andëdfa andexëm fo ex. ³² Enedfa eņo xurik ex ba dek benedfa beņ. Barikan and kë lëg aņ, ata kë nëmëcand dek bešëläg bër gër andëdfa bën xali ošël or gër orën ol eni yëlëra gër benini bendexëm.»

End amatinali and lewir ej

³³ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën ej. Ang lewir ir negali ko asoxari gë pix në bëndëš bëtäs fo hik, ata fufëk dek pix in.» ³⁴ Beņo dek sëyalira babi Yesu gë bapënëtal. ³⁵ Yowej ababi sëyali na bela bën gë apënëtal këm, ex ŋataxën er jëgw baxo alawënel in*: «Gë bapënëtal këmëni fiata mëni tëyalind. Afut këme fiata me putënd bend šonayak elod ga fiata ngwën beņ.»

End epajën ed apënëtal and walu-walu ej

³⁶ Yesu ga fiata ko end babi sëyalind ej, seš këbi amëxwër aņ baka ko gër iciw. Ata ga xeta këno bësëfan bën re këni: «Pajënëläbo fiyi apënëtal and walu-walu aņ, afo pëni ex na.» ³⁷ Yesu yaka këbi: «Ar kë fanënd enedfa emënëk an, wëno Asëniw ar ala an ex. ³⁸ Edën el, ngwën in ex. Enedfa emënëk ej ex obaş or Owun or Kaxanu ol. Walu-walu in ex bër këņo baxëtënd šabucara bën. ³⁹ Arangojëra ar fanëk walu-walu an, exo šabucara in. Eņaş el ex ekwët ed ngwën el, do bëhaš bën exëni omeleka ok. ⁴⁰ Awa, ang kë hi moņaş pere walu-walu ak eni coraxën, yatir ekwët ed ngwën, ⁴¹ wëno Asëniw ar ala an këbi lawënëgu omeleka odam ok eni dëxët gër owun oram bešër kë lënanënd eņëņenax bën, do enëbi bar dek bešwendëran bën. ⁴² And kënebi barëra dek aņ, enëbi đap bëngëņj gër angodux do bën fën këni fiata eni denitarand do eni ŋatënd ešasa el. ⁴³ Xarak amëd aņo, bërëwak end Kaxanu bën, ang eņan fo këni fiata eni watind jing-jing gër owun or Šëm irebën Kaxanu. Ax gi ex na nde dek fo wël kën? Awa!»

End bamatinali band oyeri do gë napul ej

⁴⁴ Yesu šom ko bëte: «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end napul ir wëg këni në ošënga fo. Ar šananëk an wëg ko gašëxe. Ye ko gë onënga fo fan ko dek acota andexëm aņ do yëc ko ošënga olo. ⁴⁵ Bëte owun or gër orën ol er ex ang yula ir kë šaland oyeri od xemëk akanji fo. ⁴⁶ Ga sëk ko, ye ko fan ko dek acota andexëm aņ do yëc ko oyeri oko.»

End amatinali and ebën ed oxan ej

⁴⁷ «Owun or gër orën ol er hik ang ebën ed lap këni në anjer fo, ebën ed sëra këbi oxan or ex yo. ⁴⁸ Ata ga fëxw këni, šëpët kënebi gër bëņa. Ga sana kënebi oyekax ol, xwët kënebi në bakange do lap kënebi ojëņenax ol. ⁴⁹ Mondako kë hi yatir ekwët ed ngwën. Omeleka ok kë yow enëbi cëfëyët bešwendëran bën gër bamara band bërëwak end Kaxanu, ⁵⁰ ata enëbi đapëx bëngëņj gër angodux do bën fën këni fiata eni denitarand

* 13:25 13.25 Gër Gërek «Bële» jëgw këni. ✧ 13:35 13.35 Calemoñëw 78.2

do eni natënd ebasa el.» ⁵¹ Ga fiata ko Yesu, wëka këbi bësëfan bën: «Dodo dek nde fëni këjun?» Yaka këno: «Iyo.» ⁵² Ata re ko: «Mëj ex, aşalen ar fëni këjo aye end owun or gër orën an, ang ar şotërak bon napul fo hi ko. Er këbi sëyalind bela in ko wëdëgund gër emëkw edexëm: bengaşax do gë bekarëk.»

End Yesu gë Bënasaret eñ

⁵³ And fiata ko bapënëtal baño añ, Yesu xani ko na do ye ko. ⁵⁴ Wañi ko gër ndebën gër Nasaret, ata yatir akey and eteyëta këbi sëyaliraxënd bela bën gër aciw acaleya. Dek babi şaranënd osëyali orexëm ol, ata këni wëkarënd: «Feye wa sëyaw ko nangëraxën ko go? Mondake ko xamënënd exo di becarax beño? ⁵⁵ Ax gi ex na nde mëj dëj ex asëniw ar Yosef, afës ar otëx an? Ax gi ex na Mari ex nde wa nëm irexëm? Bobinëm bëtosañ bëj ga ex wa Şak, gë Yosef, gë Simoñ do gë Yud. ⁵⁶ Bëmañe bëtoxari bëj dek ro ga hi këni wa. Do fe wa sëyaw ko dek beño?» ⁵⁷ Bënasaret bën, ga wër bano babi fiëpëgënanaxënënd endexëm eñ. Ata re ko Yesu: «Alawënel an gër ebar edexëm fo këno yafënd, dek dek in gër bër ekun ebat gë mëj.» ⁵⁸ Ata axo di bana becarax bendanjëm në end onëpëgënan odebën eñ. Bëngol bënd ler ler gër Nasaret bëj baxo sëfërand ebi tëyalirax.

14

End ecës ed Şaň Batis eñ

¹ Amëd año, Erod emun end gër ebar ed Galile eñ awël babi wëlënd bela bën ga këni yeyandërand end Yesu eñ. ² Ata fel këbi bër gër eyang edexëm bën: «Yama Şaň Batis ga xaniwëk nde gër ecës, mëj şotaxën ko ojaw od ko xoraxënënd exo di becarax ok.» ³ Enimin mëj dëj sëra baño Şaň Batis, fëra këjo do fokëra këjo gë ogweyele-gweyele, ga baño nöpënd në end Erojad, alindaw ar abinëm Filip eñ. ⁴ Enimin, Şaň Batis afel baño felënd: «Ax ñap ex na eyo ñer asoxari ar abinëx Filip an.» ⁵ Ata mëj ýandixën baño Erod eño daw Şaň. Barikan, ayëda babi yëdand bela bën gayik alawënel ar Kaxanu xwët bano. ⁶ Xarak, ga fiatëguk akey and rëw këno añ, Erod ri ko ofëna. Ata abiw ar Erojad ko wandërand mërëxand ir bëliyer, ata nëngan këjo Erod. ⁷ Mokamën xamën baxo anjar añ xali Erod yaşar ko mëne er këjo xara yo ayël këjo yël. ⁸ Ata endënaw eñ ga wëlërgu këni gë nëm, re ko: «Awa yëluye gaf ir Şaň Batis in në inëp.» ⁹ Ata emun eñ şënd ko, şena këjo ba ine yaşaraxën baxo xali wël këno bëliyer bën. Barikan ako dëj re ko eno yël endënaw eñ er wëka këjo in. ¹⁰ Na lawën këjo şoroda fodëtëgu ko gaf ir Şaň Batis in lëf gër epëra. ¹¹ Ga wëlaw ko gaf in në inëp, fëxwën këjo endënaw eñ. Ata mëj wara ko yëlëx këjo nëm. ¹² Bësëfan bër Şaň bën yen këni eman eñ do wëxëta këno. Ata ye këni eno pelëx Yesu.

End ecemar ed bela owëli oco eñ

¹³ Ga wël ko endey eño, Yesu xani ko na gër ed ebaxo do ko xegëtand gë ikuluñ in anjar and Galile añ exo nacëtaxën në er tëb. And nangëra këni amëxwër añ, xanira këni gër bëngol do sëf këno gë osapar. ¹⁴ And baxo şëpëtand gër ikuluñ añ, wat këbi amëxwër añ. Ata ga këjo xayënan, fakëndëra këbi bësëxwëra bërëbën bën. ¹⁵ Apenëka añ, sëka këno bësëfan bën do re këni: «Asëyali, ro në er tëb hi këno do në emëd ex. Pelalëbi bela bën eni capër gër bëngol eni yëcërax er këni yamb.» ¹⁶ Yesu yaka këbi: «Eyo, bari ax ñap na eni ye mondako fo. Yëlinëbi wën dëj er këni yamb.» ¹⁷ Ata yaka këno: «Bamburu banjo do gë oxan oxi fo lëkaya këmi.» ¹⁸ Año re ko Yesu: «Mëlawën tan ro», ata wëlanëgu këno. ¹⁹ Ga fel këbi amëxwër añ eni ñëpara gër ondes, wëd ko bamburu banjo banjo do gë oxan oxi ol, xeña ko orën ol do şëkwa këjo Kaxanu. Ata hëbëndër ko, yël këbi bësëfan bën eni cet. ²⁰ Na yambëra këni, wëd këni bën dek xali wëlali këni bakange epëxw gë baki gë bacaxaken band hayitara babi bañ. ²¹ Bër lëfa babi Yesu bën, er hi bani në owëli oco bësosañ bën fo, ala abi pën bana bësoxari bën gë obaş ol.

End Yesu gër anjer and Galile eñ

²² Ga xucak eño, Yesu nëyali këbi bësëfan bën eni dëngwa ekeg elo gë ikuluñ in, eni pelaraxën mëj gë amëxwër añ. ²³ And fela këbi amëxwër añ, ye ko yañ gër etënd exo calex në er nacët. Ga kë xwëyar, bañi ko na gabat. ²⁴ Amëd año fiat këni bësëfan bën gër ngu, ga fiawëta këni ebar el, ata men oñ ga kë xani bomeñ bomeñ kë lëfërirand ikuluñ in ga fed këni gë ekoc etëm. ²⁵ Ata gand oxeya, Yesu sëf këbi do ko yend yañ gër men ang gër ebar fo. ²⁶ Wat këno bësëfan bën ga ko wëñët gër men. Wëlandëra këbi do ga şëg këbi benjëw beñ këni xeýënd şor: «Oñey ex, oñey ex!» ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wëno ex, wëno ex! Kapinayin, kërën yëdara na!» ²⁸ Piyer yaka këjo: «Axwën, angëmëne enimin wëj ex, pelële me eyeli yañ gër men!» ²⁹ Re ko Yesu: «Yow!» Ata Piyer cëpëşëpët gër

ikuluḡ, ko yend yaḡ gër men end Yesu eḡ. ³⁰ Barikan, ga nëkon ko ekoc el, yëdara ko. Ata ga këḡo noyeli, xeḡ ko: «Axwën, Axwën, pexënele!» ³¹ Ataḡ Yesu yënën këḡo ataxan aḡ, sëra këḡo do re ko: «Oko Piyer, inewã ekwëta etil elo! Inewã hëpëgëanaxën ki?» ³² And fëra këni gër ikuluḡ aḡ, xucak ekoc el. ³³ Bësëfan bër ebax polo gër ikuluḡ bën foxi këni, gër osapar or Yesu do këni rend: «Wëḡ ex enimin Asëñiw ar Kaxanu an!»

End Yesu gër Genesaret eḡ

³⁴ Ga xegëta këni anjer aḡ, fiat këni gër ebar ed bani wãcënd Genesaret. ³⁵ Bër sëk banëbi na gër ed fiat bani bën, ga xwita këno Yesu, sëfëtëra këni eḡo dek Genesaret in. Ata wëlaraw kënebi dek bësëxwëra bën. ³⁶ Axara bano xarand Yesu ebi tebënd eni kwixwëta ndakanḡ ambana and acud andexëm aḡ. Do dek bër bax xwixwëtand bën bax fakënd.

15

End bapela band ofariseḡ eḡ

¹ Ata akey amat, ofariseḡ do gë bësälän xaniw këni gër Yerusalem yow këni xali gër ed ebaxo Yesu. Wëka këno: ² «Bësëfan bërey bën, ine cëḡ këni yepëanaxënénd bapela band bëxarëk baḡ? Ine këni yambëraxënénd nebarëxe otaxan ok?» ³ Yesu yaka këbi: «Do wën cëḡ, ine këni yepëanaxënénd apela and Kaxanu aḡ do këni sëfënd and bëxarëk bërewën aḡ?» ⁴ Kaxanu ga re ko: «Pëbindëbi norix gë sorix. Do ar këbi xare yo nëm gë sëm, ar edaw ex.» ⁵ Bari wën këni rend: «Ar këbi fel nëm gë sëm mëne er hi bax ebi dëcaxën in, Kaxanu yël këḡo, axor xor ko ebi dëc.» ⁶ Awa mondako këni yepënénd er re ko Kaxanu in në end apela and bëxarëk bërewën. ⁷ Wën bëyëḡëḡanax bër kë labayand hi këni! Dal in yëḡw ko alawënel Esayi mëne Kaxanu rek: ⁸ «Bela bëḡo gë etëy el fo këne šalend. Owëkw orebën oḡ caw hãwëta ke. ⁹ Ado këne šalend, asoro fo këni sorond gayikako bend këni yerëtënd beḡ kënebi sëyalind bela bën.» ¹⁰ Ata Yesu wãc këbi bër gër amëxwër bën do re ko: ¹¹ «Baxëtän aye eḡun pënixën eḡo: er kë šanënd gër etëy ed ala in këḡo buyarënënd, ax gi ex na er ko nënand in.» ¹² Bësëfan bën, and xeta këno aḡ re këni: «Anang nde nang këy mëne ofariseḡ ok axoyën xoḡën këni gë eyeyan elo?» ¹³ Yesu yaka ko: «Atëx and axo dëd ex na yo Faba, mëḡ ar ex yaḡ gër orën an, and edët ex. ¹⁴ Tebëxënëbi, bësëwëk bër kë lasërënd exëni. Ašiwëk eḡo däsënd ašiwëk ašandaw, bën tak kë lati në ambëxw.» ¹⁵ Ata Piyer re ko: «Asëyali, paḡanëlëbo tan apënëtal aḡo.» ¹⁶ Yaka këḡo: «Oko wën, ba an yëlarand na nde?» ¹⁷ Ax gi ex na nde er ko nënand ala in gër acël kë fiatënd do ex paḡërax gër apuḡ? ¹⁸ Barikan, er kë šanënd gër etëy in, gër emëkw kë xaniwënd. Eḡo këḡo buyarënënd ala an. ¹⁹ Gër emëkw kë xaniwënd banḡelan bañëḡëḡanax baḡ: olawër, orekar, eñac, orek, enëḡwëš, ocir. ²⁰ Beñëḡëḡanax beḡo këḡo buyarënënd ala an. Bari eyabëra ed nebarëxe otaxan el ax buyarënënd na.»

End Yesu do gë asoxari aliyer eḡ

²¹ Ga xucak eḡo, Yesu ye ko gër ebar ed Tir gë Sidonḡ. ²² Ata asoxari abëkanahaḡ, ar lëḡ bax na gër ebar elo, yow ko gër ed hi ko Yesu do këḡo xarand: «Axwën, wëḡ Asëñiw ar Dafid, kaḡënanëlexi wëno! Abiwën gë bëyël exo, do mbaḡ këno narëndërand.» ²³ Bari Yesu xor ko, ado gë təkër ak aḡo yaka ex na. Ga xeta këno bësëfan bërexëm bën, wëka këni: «Ayo ḡwã na nde ajo? Biyi dek šësësan këbo ang ko xeḡërand gër ofoy orebi ak!» ²⁴ Ata Yesu yaka këḡo asoxari an: «Wëno, Bëyisërayel bër nambërak ang opey bën fo yow këme mëni cala.» ²⁵ Barikan, asoxari an ga sëka këḡo, foxi ko gër lëḡw irexëm do re ko: «Axwën, dëcale ako dëḡ.» ²⁶ Yesu yaka këḡo: «Ax ye ex na enaḡët ed er këni yambënd obaš el eyëbi dapën bëkwërëkwër.» ²⁷ Ata re ko asoxari an: «Eyo dal ex Axwën, barikan bëkwërëkwër bëḡ awëdara këni wëdarand bebër kë wëcënd gër ed këni yambërand bër xwën këbi bën.» ²⁸ Aḡo re ko Yesu: «Awa abiwën, wëḡ mbaḡ xwëta këye. Gilex ang ḡandi ki ak.» Ata në amëd aḡo dëḡ fak ko abiwë.

End Yesu do gë bësëxwëra bëranḡëm eḡ

²⁹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir gë Sidonḡ, sëfa ko anjer and gër Galile aḡ, fiat ko yaḡ në etënd do yëpax ko. ³⁰ Na barëreḡu këni bela bën bamëxwër bamëxwër. Wëlanëḡu këno na: bësëyik, bësëwëk, bamuma, bër gobo do gë bësëxwëra bëranḡëm. Xwëtëra kënebi gër lëḡw irexëm, ata mëḡ fakën këbi. ³¹ Ata bamuma baḡ këni yeyandërand pot-pot; bër gobo bën do gë bësëyik bën këni yexërand aye, bësëwëk bën këni watërand šenene. Ga wat kënebi, bela bën šaran këbi xali xurik do këno šëkwënd Kaxanu, mëḡ ar xwënëk bulunda ir Isërayel an.

End ecomar ed bela owëli onax el

³² Ata Yesu wãc këbi bësëfan bën do re ko: «Dek ke xaḡënanënd bela bëḡo. Elod baḡey fatas këne sëfarand do ani yambëra ex na. Axe ñandi ex na mëni pela, eni

maŷira gë enjo eŷ, bon këni sorox gër fëña.» ³³ Na re këni bësëfan bën: «Mondake kënebe lëbaye dek bela bëjo tëb ro gër apuŷ?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Bamburu banjégwe wa lëkaya kën?» Re këni: «Banjongëbaki do gë bëngan bëpënëfëne.» ³⁵ Na fel këbi bëla bën eni ñëpara gër ebar. ³⁶ Ata wëd ko bamburu banjongëbaki baŷ do gë bëngan bëŷ. Ga sëkwa këŷo Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra bëla bën. ³⁷ Ang ebani ak, yambëra këni dek xali wëd këni. Er bayitara babi in, fëxwëk bakange banjongëbaki. Ata bësëfan bën wëlali këni kwël. ³⁸ Bër yambëra bax bën er ebani, bësošan bën fo owëli onax. ³⁹ Ata Yesu ga fela këbi bëla bën eni maŷira, mëŷ wära ko polo gër ikuluŷ do ye ko gër ebar ed Magadaŷ.

16

End amatinali and gër orën eŷ

¹ Akey amat, ofariseŷ do gë Osaduseŷ yow bax gër Yesu eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko. ² Ata Yesu yaka këbi: «And kë war orën apenëka aŷ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne wur in xërikërak?» ³ Bëte gëbër and kë hi orën dëmbëndëruŷ aŷ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne asëb kë sëb? Aye kën fitëndërend er kë hi in and kën wat ang ex orën aŷ do kën sëkwanënd en pitëndër bënd gë okey oko beŷ. ⁴ Ata wën anjex aňëŷanax do and kë rind orekar aŷo nde ke wëkand mun masin ecarax. Ecarax end rin baŷo Kaxanu Yonas eŷ fo këmun wäsin.» Yesu, ga yaka këbi na mondako, kwël ye ko.

End lewir ir Ofariseŷ do gë Osaduseŷ eŷ

⁵ Ga xegëta këni anjer aŷ, bësëfan bën xwita këni mëne eyamb yamb ani penaw ex na. ⁶ Ata re ko Yesu: «Kwëyëtayindën lewir ir ofariseŷ in do gë ir Osaduseŷ in.» ⁷ Na bësëfan bën yëla këni mëne ga xwëyaw këni bamburu baŷ ko yeyanaxënënd mondako. ⁸ Gogo nde ga nang ko Yesu, ata wëka këbi: «Wën bëla bër gë ekwëta etil bëjo, inewa kën yëla xënënd mëne end eyamb yamb ed bayik an mëlaw ex na këme yeyanënd? Awa wën mbaŷ bak de ang xwëta këne ak! ⁹ Ata wën xali gërëgako aŷun pëni ex na endam eŷ. An kwitand na nde ang lëba bamëni bëla owëli oco gë bamburu baŷo ak? Bakange banjégwe wa wëlali ban gë er bayitara babi in? ¹⁰ Bëte and lëba bamëni bëla owëli onax gë bamburu banjongëbaki aŷ, bakange banjégwe wëlali ban? ¹¹ Mondake wa bayik aŷun pëni ex na mëne ax gi ex na end eyamb-yamb këme yeyanënd? Ga re këme, kwëyëtayindën lewir ir ofariseŷ in do gë ir Osaduseŷ in.» ¹² Aŷo fëni këbi bësëfan bën mëne ababi fel na end eyamb-yamb, barikan eni titinalind osëyali or ofariseŷ do gë Osaduseŷ ol baxo rend.

End ola or Yesu eŷ

¹³ Akey amat, Yesu ye ko gër ebar ed Sesare ir Filip. Ata ga ñat ko, wëka këbi bësëfan bërëxëm bën: «Gër onang or bëla, noŷo këni rend hi këme wëno Asëñiw ar ala an?» ¹⁴ Yaka këno: «Na fo exëni bër kë rend mëne wëj ex Şaŷ Batis. Bëjo, wëj ex alawënel Eli, bëjo, wëj ex alawënel Yeremi. Na fo exëni bëte bër kë rend mëne wëj alawënel ašëxe ar Kaxanu hi këy.» ¹⁵ «Do wën cëŷ, noŷo kën yëland hi këme?» ¹⁶ Ata yaka këŷo Simoŷ Piyer: «Wëj ex Afexën an, Asëñiw ar Kaxanu, mëŷ ar gë aniyan an!» ¹⁷ Ata re ko bëte Yesu: «Awa nëngandëralëxi, Simoŷ, wëj asëñiw ar Yonas an. Faba Kaxanu, mëŷ ar ex yaŷ gër orën an, nangën ki eŷo, ax gi ex na ala. ¹⁸ Ga re këme, Piyer, wëj ang aparëfac fo hi këy. Do wëno gër aparëfac aŷo këme rëd Amara andam aŷ, do owët or wur ir bësëšëk oŷ ŷoweŷ aŷo koran na. ¹⁹ Wëj këmi fëxwën bacoketaya band owun or gër orën baŷ. Ar këyo seban yo gër ebar ro, Kaxanu aseban këŷo seban gër orën. Bëte er ki ŷapan yo gër ebar ro, Kaxanu aŷapan këŷo ŷapan gër orën.» ²⁰ Ga ñata eŷo, Yesu xëŷa këbi xali bësëfan bën eni cësinali mëne mëŷ ex Afexën an.

End ecës ed Yesu eŷ

²¹ Ata amëd aŷo ŷana baxo Yesu këbi nangënënd bësëfan bën mëne afo exo ye gër Yerusalem exo torox. Gër otaxan od bëšadaxan bëlëngw, gër od bëšalen do gër od bëxarëk bër Bëšëwif ebax exo toro. Bën ebax eno tëra, eno narën xali eno daw. Barikan, yatir akey atasën exo kani gër ecës. ²² Ata Piyer nacët këŷo Yesu do këŷo rexërand: «Ali Axwën, Kaxanu axo ma na eŷo! Endako rako eŷ axi gi na!» ²³ Ata ga ri ko wërëšët Yesu, yaka këŷo Piyer: «Beditale fa Sindaŷ! Wëj ang ar ke lënanënd eňëŷanax fo hi këy! Banjëlan bandey baŷ, band bëla fo ex, ax gi ex na band Kaxanu.» ²⁴ Ata ga ñata ko, fel këbi bëte bësëfan bën: «Ar ŷandi këŷo exë tëf an, tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Yëxwëlexo toro in ado ex gi alaw këno law, exë tëfaxën. ²⁵ Ar këŷo balënd end gaf irexëm fo an, anemi ko nemi. Barikan, ar kë nemin aniyan andexëm aŷ në end owac oram an, afex ko fex. ²⁶ Inewa këŷo feca ar kë šotëra bëŷ dek gër ngwën

ro an, angëmëne anemin nemin ko enjêw endexëm en? Er xëbënëk ang enjêw ak ax gi ex na. Do gë ine ko nëmb ala an? ²⁷ Wëno Asëñiîw ar ala an and këme ye an, abaka këme bakaw gër ngwën gë enjaran end Faba en, do gë omeleka odexëm ok. Yatijo, këmo waş ala kala er ʔapëk exo cot in ang ko wëlaya aniyän andexëm ak. ²⁸ Dal in këmun felënd, ang xwëşara kën ro mondako, bërëmar ani cësëra na xarak ane wat ex na wëno Asëñiîw ar ala an, ga këme yow gë owun oram ol.»

17

End enjaran end Yesu en

¹ Ga xucak bakey banjongamat elod ga felëra këbi end ecës edexëm en, Yesu wac këbi Piyer, gë Şak do gë Şaŋ, afinëm ar Şak. Nacët këbi yaŋ nê etënd etëm. ² Yaŋ gër etënd elo na, ogës odebën dëŋ nëngwët baxo Yesu ang baxo watind ak. Ata dëxas irexëm in kê ʔegënd ang eñan fo do banjëm baŋ kê watind jing-jing ang bëmal fo. ³ Ata na bërëxadët, şanayaw këni Moyis do gë Eli ga këni xanar gë Yesu. ⁴ Piyer fel këŋo Yesu: «Axwën, bon yedox de ene baŋiye ro. Ga ʔandi ʔandi ki, wëno ata këme ri baner batas: amat andey, aŋo and Moyis, aŋo and Eli.» ⁵ Ga ko yeyan Piyer mondako, fedawëk anar and gë okodux, laŋ këbi kwëc. Ata wëliwëk oniîw ga re: «Awa ajo ex Asëñiîwën ar pêlot gër yomb iram an. Wëno bon ke balënd endexëm en, baxëtindëno aye.» ⁶ Ga wël këni oniîw olo, anjij ʔ foxin këbi bësëfan bësas bën oyiî ʔŋ nêş gër ebar. ⁷ Barikan, and sëka këbi Yesu an, hiëmba këbi do re ko: «Këren yëdara na, kaniyin!» ⁸ Ga rënëta këni, wat këno Yesu gabat. ⁹ And bani şëland etënd an, Yesu fel këbi: «Ala këreno pel na de er wat kën in xali wëno Asëñiîw ar ala an me kani gër ecës.» ¹⁰ Ata bësëfan bën wëka këno: «Inecëŋ këni rexënënd bësälen bën mëne afo exo yow pere Eli?» ¹¹ Yaka këbi: «Dal ex mëne afo exo yow pere Eli, do exo mëxwëtëra beŋ dek gër bandëwëra band Yakob. ¹² Barikan na re këme, Eli anëka yow ko, bëla bën fo baŋik ano kwita ex na mëŋ lëkayaxën këno ang ʔandi këbi ak. Bëte mondako fo këne soron wëno Asëñiîw ar ala an.» ¹³ Ata bësëfan bën fëni këbi mëne Şaŋ Batis, baŋo rend.

End Yesu do gë lëmëta ir gë bëyël en

¹⁴ And fiat këni gëf gër etënd an, gër ed barëreŋu bani bëla bëränjëm, şanayaw ko pêlët asoşan, foxi ko gër lëngw ir Yesu do ko rend: ¹⁵ «E Axwën, kaŋënanëlexi lëmëta iram, şënan lëk këŋo do mbaŋ ko sorond. Laŋ këŋo rebërand: bandëmar gër xodux, baŋo gër men. ¹⁶ Ga wëlaw këmo ro gër bësëfan bërey, bën ani kor ex na eno pakën.» ¹⁷ Ata yaka këŋo Yesu: «Ata wën anjex and bëla bër gë oŋëpëgënan, do bësëmbak hi kën! Xali niŋe wa këme baŋi gë wën? Xali niŋe këmun buŋan? Mëlanëgune ro itox in.» ¹⁸ Yesu ga xeyan këbi na bëyël bën, şan këni atan gër lëmëta, ata fak ko kwël na fo. ¹⁹ And baŋi këni bën fo an, bësëfan bën ga xeta këno Yesu, wëka këno: «Ineŋa sëkwanaxën këmi mëni necët bëyël bën gër itox in?» ²⁰ Yesu yaka këbi: «Ga bak ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el sëkwanaxën kënefi. Dal in këmun felënd, ekwëta edewën el ado ex ba gwër gë enjëlir end mutarëd, axor xorëdon en de etënd elo: "Wëj etënd nacëtäl fa rol!" Ata nacëtadox. Bëte ʔowëŋ adon sëkwan na en di. ²¹ Bëyël bërako rako bën, cale ind gë etiwi fo këbi necëtënd.» ²² And bani yexërand Yesu gë bësëfan bërëxëm an gë angol gë angol, dek ebar ed Galile el, afel babi felënd mëne mëŋ Asëñiîw ar ala an, alëxw këno lëxw gër otaxan od bëla bëxëŋax. ²³ Afel babi felënd bëte mëne alaw këno law, bari yatir akey atasën axani ko xani gër ecës. Ata ga wël këni beŋo dek bësëfan bën şamina këni.

End amarënen and Aciw and Kaxanu en

²⁴ And fiat këni gër Kafarënewum an, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën fed këni gë bësëf bër şagale bën. Ata wëka këno Piyer: «Asëyali arewën an, aŋed nde ko wedënd şagale ir Aciw and Kaxanu in?» ²⁵ Yaka ko: «Iyo, aŋef ko wedënd de!» And lil ko Piyer gër iciw an, damana exo yeyan, Yesu wëka këŋo: «Simon, bëmun bënd gër ngwën ro beŋ gër nobën këni xanand şagale in? Gër bër lëgëk gër ebar edebën nde, ba gër bëliyer nde?» ²⁶ Yaka këŋo: «Gër bëliyer.» Ata re ko bëte Yesu: «Bër lëgëk gër ebar edebën bën ani medënd na şagale in. ²⁷ Barikan, këdi kënebo xoŋën, maral gër anjer ey dap engërexato en. Ekan eñanar ed kê lëk el, cëpëtëlo, do polo gër etëŋ edexëm këy sëk atama and kodî. Mëlaw eyëbi pëxwën bësëf bër şagale bën. Atama aŋo gwac kê hi şagale ir biyi bëxi in.»

18

End alëngw en

1 Ata amêd aŋo, bësêfan bën ga xeta këno Yesu, wêka këno: «Pelêlêfo noŋo hik alêngw an gër owun or gër orên?» 2 Yesu wacêgu këno itox, fela këno, xwêt këno mërêxand, re ko: 3 «Dal in këmun felënd ar ax nêngwêt ex na ola orexêm do exo gi ang itox iŋo an, din axo dîl na gër owun or gër orên. 4 Mên ex ar kê bana yo gër ola orexêm ang itox iŋo ak, alêngw ko hi gër owun or gër orên. 5 Bête ar këno xwêtaya yo itox ind ako nê end oŋac oram, wêno dên xwêtaya ke.»

End ambesa atîbax enj

6 «Barikan ar këno lënan eñêjênax ar wâk endam an, kiti ind sax doŋo iŋ ex eno dëxën angaŷ aŋoxixën and eyamb, do eno dap gër anjer eŋo noŷilëxën. 7 Kata fo hik gër ngwën ro gayik bon ex bebêr kê lënanënd eñêjênax bën. Ekwëyêta ed eñêjênax el ax mënd ex na. Barikan, bon wê këno ar kêbi lënanënd eñêjênax bêla an. 8 Angëmêne ataxan andey aŋ ba sapor irey in ki lënanënd eñêjênax enj, kacal ey dap caw. Pecanêlexi ey dîl gër aniyân and din ir din gë wal îbat gë exi bayi osapar oxi, ba otaxan oki do exi dëxw Kaxanu gër xodux or din ir din. 9 Angëmêne angês andey aŋ ki lënanënd eñêjênax enj, nongoloyêtêl ey dap caw. Pecanêlexi ey dîl gë angês amat gër aniyân and din in din gë exi bayi tak baki, do Kaxanu exi dap gër anjer and xodux.»

End amatinali and ifey enj

10 «Kërenêbi yafënd na bërêwak endam bën. Omeleka od kêbi nêkonand ok din këno sêkand Faba yaŋ gër orên. 11 Wêno Asêniŋw ar ala an, bër nambêrak yow këme mênî pexën. 12 Baxêtin amatinali aŋo, en yêlaraxën: Ax gi ex na nde ala ar šot kêbi opeŷ keme an, eŋo nemënd îbat, aseŋ kêbi seŋ ofêxw ocongonaŋ gë ocongonaŋ ok gër kece exo yexën gër ocal od ir nem këno? 13 Dal in këmun felënd, angëmêne awat wat këno ifey ir nem baŋo in, aŋo fo këno nêngandëra nêmc, bari ax gi ex na nê end ofêxw ocongonaŋ gë ocongonaŋ od gër kece enj. 14 Mondako fo ex end bërêwak endam enj, gër Faba mên ar gër orên an. Ala gabatak aŋo ñandi ex na exo nambëra.

15 «Angëmêne abinêx wënan ki, macêlo eyo pelëra wën bëxi fo. Angëmêne abaxêt baxêt ki anêka xana këyo abaŷe irey. 16 Bari angëmêne axi baxêt ex na, calalêbi otede oki ba otas eno pelëraxën. 17 Angëmêne añêp ñêp ko enjun baxêt in, mêlal endey enj gër bêlêngw bër Amara andewën. Bête ga ñêp ñêp ko eŋi baxêt in, nangêl mène ala ar aŋo nang ex na Kaxanu hi ko. Ata ado bešindo, asêmbak ex! 18 Dal in këmun felënd, er kën šêban yo gër ebar ro, Kaxanu ašêban ko šêban yaŋ gër orên. Bête er këjun ŷapan yo gër ebar ro, Kaxanu aŷapan këno ŷapan yaŋ gër orên. 19 Dal in këmun felënd, angëmêne bêla bëxi eŋi ket gër ebar eno kara ŷey gër cale, Faba, mên ar ex yaŋ gër orên an, ayêl kêbi yêl. 20 Mên ex, gër ed këni barêr yo bêla bëxi ba bësas nê end oŋac oram, wêno mërêxand irebên këme hi.»

End apênêtal and ar okadêp okeyax enj

21 Ata Piyer ga sêka këno Yesu, wêka këno: «Axwën, banjêgwe wa ŷapêk mo tebanënd abaŷe and ke wënan aŋ? Ba banjongêbaki nde?» 22 Yesu yaka këno: «Ame de ex na dë banjongêbaki, barikan ofêxw ocongoxi bakêlêbêd banjongêbaki. 23 Mên ex, owun or gër orên ol er wëndêrêk gë endey end emun end bar babi okadêp odexêm eŋi məkëra ba mondake ləkaya këni napul irexêm in. 24 Ga ko fën kodî in, wêlanêgu këno xadêp ir bayir bani aŋomêx atêm. 25 Xarak xadêp ijo axo gi bana gë er këno wašën. Ata axwën arexêm an re ko enêbi pan mên, gë alindaŵ, gë obaš ol do gë dek er šot baxo gër ekun edexêm in, exo kanaxën aŋomêx aŋ. 26 Ata xadêp ijo lapaya ko mopoxi gër osapar or axwën arexêm ko renitand: “Kêla buŋanêle pere, dëk këmi wašën.” 27 Ga xaŷënan këno, axwën ar xadêp an, seŋên këno aŋomêx aŋ do kwêl seŋêt këno exo maŷi. 28 And šan ko xadêp ijo aŋ, fed këni gë ašandaŵ ar ŷomêxa baŋo təkêr kodî. Ga wêlên këno, xêr këno lëy, do ko rend: “Doro afo eye maš kodî iram in! Mašêle kodî iram in!” 29 Ašandaŵ ga šana këno na, lapaya ko gër osapar orexêm do këno xarand: “Kêla buŋanêle pere, aŵašën këmi wašën!” 30 Bari mên ñêp ko kwenj, wêla këno gër epëra xali yatir këno wašën er ŷomêxa ko in. 31 Bošandaŵ ga wat këni ang ir baxo ak, yambên kêbi xali gër owêkw. Wara këni reyax këni dëk gër axwën arebên. 32 Ata axwën an wac këno xadêp ijo, re këno: “Wêj ata mban xey këy de! Ax gi ex na nde wêno ro seŋan këmi aŋomêx andey aŋ ga xara këye?” 33 Wêj bête ine bayik axi kaŷënan ex na ašandax ang wêno ak?” 34 Na ga logên këno axwën an, fel kêbi eno pëxwën andiyen atîbax exo mašaxën er ŷomêxa ko in. 35 Ata Faba, mên ar ex yaŋ gër orên an, mondako këjun ir angëmêne ang hi kën ak, ala kala aŋo tebanënd na abaŷe irexêm gë emêkw el dëk.»

¹ Ga ñata ko Yesu er bafi sëyalind in na gër ebar ed Galile, xani ko xwiriş do kwêl ye ko gër ed Yude, ekeg Yurêden in. ² Ata bela bën sëfa këno benga, benga. Fën fakëndêrax bafi bër sëxwëra bax bën. ³ Ata ñatêgu këni ofarisenj eno di atëy. Wëka këno: «Aÿap nde ÿapêk asoşan an ejo pela alindaw nand këno ÿandi yo?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde gër Akayëta and Kaxanu mëne nand ÿanak aniyan na asoşan gë asoxari bay këbi Kaxanu. ⁵ Mën ex, asoşan an afo ebi ñawëta nëm gë sëm, eni garaxën gë alindaw do eni gi eman emat*. ⁶ Awa ani bayi na gë nëng gë nëng, şapar ibat këni hi. Mën ex, ala an kërefi capëreli na bër bar këbi Kaxanu bën.» ⁷ Ata re këni ofarisenj ok: «Do ine cëŋ felaxën këbo Moyis mëne asoşan an ejo pelaxën alindaw ñëgwënëleŋo kayëta ir acapëra?»

⁸ Yesu yaka këbi: «Në end emêş endewën rexën baxo Moyis enëbi peland bolindaw borewën. Bari ax gi bana mondako nand ÿanak aniyan na. ⁹ Wëno ga re këme, ar këno fela yo alindaw, xarak ax gi ex na në end orekar do ejo ñër asëxe, në emenan ejo asoxari aÿanar an. Ado orekar këni rind gë axinëm an.» ¹⁰ Ata re këni bësëfan bërëxëm bën: «Angëmëne mondako ex emëlayan ed asoxari el, ofëcak ax gi ex na gër enër.» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Afo bër yël këbi Kaxanu bën kè xor ejo, ax gi ex na bela dek. ¹² Gër aniyan aŋo, bësöşan exëna bër ani kor na eni daki gë asoxari. Bërëmar mondëweli kënebi rëwëlin, bëjo bela bën dëŋ këbi rind eni gi mondako. Bëjo bëte në end owun or gër orën këni bayixënënd ñërërëxe. Ar kè xor ejo an, tēfëlexo.»

End Yesu do gë obaş ej

¹³ Ata ñatêgu këni bela na gër ed baxo yeyanënd Yesu ga wëlanëgu këno obaş orebën ol ebi calen mokwëtan otaxan ok. Bari bësëfan bën xeyëñaxën kënebi. ¹⁴ Ata re ko Yesu: «Tëbinëbi obaş ol ene tēka, bër ang obaş bën xwënëk owun or gër orën ol, kërenëbi ñwaÿënd na!» ¹⁵ And şalen këbi mokwëtan otaxan aŋ, ye ko kwêl.

Endey end ar gë napul ej

¹⁶ Ga xucak ejo, ñatêgu ko şambenjar, wëka këno Yesu: «Asëyali, enjekax end fe wa ÿapêk me di me cotaxën aniyand and din aŋ?» ¹⁷ Yesu yaka këno: «Ine këye wëkaxënënd end enjekax? Abat fo ex ayekax an. Angëmëne aÿandi ÿandi ki ey dël gër aniyand and din, tēfël bapela baŋ.» Ata wëka ko ala ajo: «Band fe wa?» ¹⁸ Yesu yaka këno: «Ax gi ex na monaw ala, ax gi ex na mondi orekar, ax gi ex na monëgwëşan ala, ax gi ex na mondeka. ¹⁹ Pëbëlëbi norix gë sorix, balindëlexi end aşandax ej ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁰ Ata şambenjar in re ko: «Aye sëf këme dek bapela baŋo, bëte and fe bayik?» ²¹ Yaka ko Yesu: «Angëmëne aÿandi ÿandi ki ey gi ar şenene, yel ey panëx acota andey aŋ do kodı ey yëlëra bëxaÿëñaxik bën. Ata këy şot napul isëm yaŋ gër orën. And këy ri mondako aŋ, yow eye tēf wëno.» ²² Ga wël ko eyeyan elo, şambenjar in bedı ko, ye ko kwêl gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²³ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Dal in këmun felënd, bon këno yëka ar gë napul an exo dilaxën gër owun or gër orën. ²⁴ Ga re këme, gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo dël ar gë napul an gër owun or gër orën.» ²⁵ Bësëfan bën, ga wël këni ejo, şaran këbi xali. Ata re këni: «Do noÿo ngwa kè fex?» ²⁶ Ga nëkon këbi Yesu ang xeta bano ak, re ko: «Gër bela ejo ax mënd ex na. Barikan gër Kaxanu beÿ dek wëndëk.» ²⁷ Aŋo re ko Piyer: «Biÿi cëŋ beÿ dek sebëraw këmi, do sëf këmi wëj. Ine këbo hi?» ²⁸ Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, and kè ñat enëngwët ed beÿ dek aŋ, wëno Asëñiw ar ala an aÿëpa këme yëpa gër aŋëpara and owun gë enjaran endam ej. Ata wën bësëfan bëräm bën ke xetëna në baŋëpara band owun epëxw gë baki enëbi kitixën Bëÿisërayel bën ang exëni bandëwëra epëxw gë baki ak. ²⁹ Angëmëne në end oŵac oram seb këbi ala: bobinëm, nëm gë sëm, alindaw gë obaş orexëm, bëciw, osënga, nëmëc ko şotëra, bëte ecan ecan exo tēnda aniyand and din aŋ. ³⁰ Bëyanar bëränjëm kè hi bēmban do bēmban bëränjëm bëyanar.»

20

End apënëtal and bëxwëc ej

¹ «Nëkod owun or gër orën ol gë er wëndërek in. Ala ye bax mopëd ebi calaraw bërändiyen eno kwëcën resej in gër andëda andexëm. ² Bërändiyen bëyanar bër sëk këbi bën wëlër këni ebi cos atama and kodı amat, ang rëp bax gër amëdëna ak. Ata re ko eni ye gër andëda and resej andexëm. ³ Ye ko gër angol ebi calaw bërändiyen bësëxe and yatënak aŋ. Sëk këbi ga yëpara këni aÿëpa fo. ⁴ Ata re ko: «Yeyin wën bëte gër andëda andam, ang ÿapêk ak këmun şos.» ⁵ Bela bëjo ga wa këni ye këni. Ye ko bëte gër angol and ñatëk eñan keŋ gër gaf aŋ. Baka ko and hik eñan poxoş gaf aŋ,

* 19:5 19.5 Añanar 2.24

wêlaw kêbi bête bêsêxe. ⁶ Baka ko bête gër angol ðam ex cêla eñan eñ. Sêk kêbi bela bêsêxe ga yêpara kêni. Ata fel kêbi: “Wên ine bayixên kên ro ciş aÿêparand fo?” ⁷ Yaka kêno: “Ala abo meç ex na andiyen.” Ata fel kêbi eni ye bën bête gër andêda and reseñ andexêm. ⁸ Ga xwêyarêk, axwên andêda and reseñ an fel kêno aWêxêta ar kodî irexêm an: “Macêlêbi bërândiyen bën eyêbi cosêra, do ñanalêbi bemban bën.” ⁹ Ga sêka kêno bër wêlaw babî ðam ex cêla eñan bën, şot kêni ala kala atama amat and kodî ang rêp bax gër amêdêna ak. ¹⁰ Felata kêni bër wêlaw babî elod mopêç gêbêr bën ga kêni yêla mène nêmeç kêbi şos. Barikan, şos kêbi ala kala atama amat ang rêpêk gër amêdêna ak. ¹¹ Ala kala, and ko xana añ, exo ñunêñuna end axwên andêda eñ. ¹² Ata abat re ko: “Oko ine cêñ şosaxên kÿyêbo biyi gwêr fo gê bër riyenik apêxêd amat fo bën, xarak biyi bujak oyat ok ðek amêdêna añ?” ¹³ Yaka kêno: “Lawo, wêno yoweÿ ami menan ex na ðe! Ax gi ex na nde atama amat wêlêr baxe, ang rêpêk gër amêdêna ak?” ¹⁴ Kanal kodî irey in ey maÿi! Wêno wa ÿandi ke mo cos arandiyen afelatar an gwêr fo gê wÿe. ¹⁵ Ba ame kor na nde me di ang ÿandi ke ak gê napul iram in? Bête ba ga nênga kême nde ki yakêraxind wêj?” ¹⁶ Ata Yesu ñata ko: «Mêñ ex bemban bën kê hi bÿëyanar do bÿëyanar bën bemban.»

End ecês ed Yesu eñ

¹⁷ And hi kêni ðam gër Yerusalem añ, Yesu nacêt kêbi bêsêfan epêxw gê bÿxi bën, re ko: ¹⁸ «Ga kêne yende ako yañ gër Yerusalem, nangin mène bela ke lëxw na wêno Asêñiw ar ala an gër bêsadaxan bëlêngw do gër bêsâlen. Do bën and kêne xiti añ ebi ketan ene ðaw. ¹⁹ Bën fo ke lëxw gër bela bër benêng becêxe. Ata and kêne lêsêra do ene kêmera añ, ene ðaw mo pika nê osêx. Bari, wêno yatir akey atasên axani kême xani gër ecês.»

End Şak do gê Şañ eñ

²⁰ Ga xucak eño, alindaÿ ar Sebede, gê bosêñiw sêka kêno Yesu. Ata foxi ko eño kara ÿeÿ. ²¹ Yesu wêka kêno: «Ineÿa ÿandi ki.» Yaka ko: «Kêla tanalêbi wa bosêñiwên boram bêjo eni ketêna gër owun orey: abat gand liw, ajo gand şame.» ²² Na, re ko Yesu: «Wên, an nang ex na er kêne xarand in. Axor nde kên xor en toro ang wêno ak?» Yaka kêni: «Iyo, axor kêmi xor.» ²³ Ata re ko bête Yesu: «Dal ex, axor kên xor en toro ang wêno ak. Barikan, end ene ketêna abat gand liw, ajo gand şame eñ, ax gi ex na wêno kê sanand. Bër xêñenan kêbi Faba bën xwênêk bañêpara baño.» ²⁴ Ga wêl kêni eño bêsêfan epêxw bën xoÿên kênêbi bër gê abinêm. ²⁵ Ata Yesu wac kêbi, re ko: «Anang nang kên mène bëlêngw bër benêng becêxe bën awun kêni wunênd gê mbêña gër bela bër gër owar orebên, do bêsêm bën aWasinênd kênêbi wâsinênd or gapak orebên ol. ²⁶ Bari gër enga endewên, kêrex gi na mondako. Ar ÿandi kêno yo exo gi alêngw an, gilexo ariyenin ar bela ðek. ²⁷ Do ar ÿandi kêno yo exo gi ayanar gër enga endewên an, gilexo xadêp irewên. ²⁸ Wêno Asêñiw ar ala an mondako yow kême mun diyenin, ax gi ex na ene diyenin. Ado aniyen andam añ wêç kême ang acosa fo eni pexaxên bela bërânjêm.»

End bêsîwêk bÿxi eñ

²⁹ Yesu gê bêsêfan bën ga kêni şan angol and Yeriko añ, enga end bela babî sêfand na bura-bura. ³⁰ Xarak, bêsîwêk bÿxi yêpa baxêna ler gër feña do kêni xararand. And wêl kêni mène Yesu kê yowênd añ, kêni xeÿênd: «Axwên, kaÿënanêlexi biyi! Kaÿënanêlexi wa biyi Asêñiw ar Dafid!» ³¹ Ata bërânjêm kênêbi xexênd eni cêsina. Barikan bën año xeÿ kêni kaş-kaş: «Axwên, kaÿënanêlexi biyi! Kaÿënanêlexi wa biyi Asêñiw ar Dafid!» ³² Ata xwêşa ko Yesu, wac kêbi. Ga ñat kêni, wêka kêbi: «Ineÿa ÿandi kêñun mun din?» ³³ Yaka kêno: «Axwên, mi ciwêta ÿandi kêbo.» ³⁴ Ga xaÿënan kêno, Yesu fêç kêbi ala kala. And fêçêk kêbi añ, watêra kêni atan do kwêl sêfa kêno.

21

¹ And hi kêni Yesu gê bêsêfan bÿrexêm ðam gër Yerusalem añ, fiat kêni gër ingol ind Betêfage, ler gër etênd ed gê bañarêka. Año lawên kêbi bêsêfan bÿxi: ² «Yeyin gër ingol ind gër lêngw. And kên fiat añ, ata kênêbi sêk fali inêmm mokap do gê ipali ler gër ndexêm. Pêtêgunêbi ene mêlanêgu. ³ Angêmêne ala wêka kêñun na, yakayidên mène Axwên an rek mênî mêla. Ata kêñun sebên enêbi mêlaw.» ⁴ Ata mondako bax ex ñata er yêgw ko alawênel in:

⁵ «Pelinêbi bër gër angol and Siyon bën, Nêkoyino wa emun endewên eñ ga ko yelind. Gê onênga fo ko yelind yañ nê fali inêmm,

Yañ nê ipali ind rëw këŋo emacar end andiyen ýëpa ko*.»

⁶ Ata bësëfan bën ye këni, rix këni ang fel babi Yesu ak. ⁷ Ga wëlaw kënëbi fali inëm in do gë ipali in, lafëra kënëbi gë banjëm. Yesu ýëpaxën këŋo íbat. ⁸ Do ang barërëgu bani bela bën moñëmb: mar rendëra këni banjëm ßandëbën ßañ gër fëña; bëjo fongëtëraw këni opat gër batëx do laf këni fëña in tar. ⁹ Ata ga këno sëfa Yesu, bëjo gand lëngw, bëjo gand epoy, këno šëkwënd do këni xeýënd:

«Hosana, dafëlexo Asëñiw ar Dafid,

Betalexo ga ko yowënd ako gë owac or Axwën ol,

Wëlilexo xali yaŋ gër orën!»

¹⁰ And fiat ko Yesu gër Yerusalem aŋ, angol aŋ dek fuli këni. Er bani wëkarënd: «Noýo ngwa hi ko ala ajo?» ¹¹ Eni yaka bërëmar: «Yama alawënel ar këno wacënd Yesu an ga ex nde! Gër Nasaret xaniw ko, fëco gër ebar ed Galile.»

End Aciw and Kaxanu eŋ

¹² And fiat ko gër Yerusalem aŋ, Yesu lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Wayëra këbi dek bër bax fandërand do gë bër bax yëcërand na bën. Yamëra ko ßakwëtaya ßand bënëmb bër kodí ßañ do gë ßañëpara ßand bëfan bër olëxwëte ßañ. ¹³ Ata fel këbi mëne Kaxanu rek: «Aciw andam aŋ and cale ex ßarikan wën nëngwët kën emayi ed bërek*.»

¹⁴ Na dëŋ gër yangana ir Aciw and Kaxanu, fiatëraw këni bëšiwëk do gë bëseýik, ata fakën këbi dek. ¹⁵ Bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën wat këni dek bëcarax ßend ri baxo na ßeŋ. Wël kënëbi bëte obaš ol ga këni xeý gër yangana ir Aciw and Kaxanu: «Hosana, dafëlexo Asëñiw ar Dafid!» ¹⁶ Ata wëka këno Yesu: «Këy wëlënd nde er këni rend obaš in?» Yaka këbi: «Iyo aye këme wëlënd! Do wën, ba elod an pën ex na nde gër ed ýëgw këni endam mëne obaš ol dek gë bënd gër oyer ak ayas këne yasëd*.» ¹⁷ Ga yaka ko mondako, sef këbi na, kwël šan ko angol and Yerusalem aŋ, ye ko gër ingol ind Betani, gër ed hi bax exo ðakix.

End andan eŋ

¹⁸ Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo. Ata mopëd gëbër, ga ko ßaka gër Yerusalem, ¹⁹ wat ko andan ler gër fëña. Ga šapan ko, sëk ko tudëŋ opat fo. Ata re ko: «Wëj atëx aŋo bëte din ay dëw na!» Andan aŋ ßayëk atañ! ²⁰ And wat këni bësëfan bën enjo aŋ, šarandëra këbi xali do këni wëkarënd: «Mondake wa ßayëk andan aŋo atañ atañ?» ²¹ Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd, angëmëne axwëta xwëta këno Kaxanu gë onjëpëgënan këm, ado etënd elo dëŋ ata kën fel: “Pacanal ro, ey ðapayax gër anjer” ata facanadox etënd el, ax gi ex na enjyënd ed andan fo xorëdon. ²² Nangin mëne dek er kën xara yo gë ekwëta gër cale, ayakali këŋun yakali Kaxanu.»

End or gapak or Yesu eŋ

²³ And fiat ko gër Yerusalem aŋ, Yesu lil ko gašëxe gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga këbi sëyalira na bela bën, fiatëgu këni bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën. Wëka këno: «Kërëš wëj gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bela bën? Noýo wa yël ki or gapak olo?» ²⁴ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte, emat fo këmun wëka wën. Angëmëne ayaka yaka këne, afel këmun fel gë or gapak or fe këme rixënënd beý bën. ²⁵ Xobuyi or babi ßuyind bela Šañ Batis ol, feye wa xaniw bax? Ba gër orën nde, ba gër bela nde?» Ata na bën këni nëkënkërand: «And këne yakaye “Gër orën”, ata këbo wëka: “Inewa ßayik wën ano kwëta ex na?” ²⁶ Bëte angëmëne ene yakaye: “Bela bën lawënegu baŋo”, awa yëdanëbene de amëxwër and bela aŋ gayik bën dek Šañ Batis, alawënel ar Kaxanu xwët këno.» ²⁷ Ata yaka këno Yesu: «Biyi ami nang ex na ba noýo lawënegu baŋo.» Yaka këbi mëŋ: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and ocambenjar oki eŋ

²⁸ Ata Yesu fel këbi bëte: «Baxëtin mun pel end ar gë odëmëta oki eŋ. Ga wac këŋo iýanar in fel ko: “Doro asëñiwën yel ey diyenix gër andëda and reseŋ.” ²⁹ Yaka ko: “Wëno axe ñandi ex na.” Barikan, šena këŋo ye ko aye dëŋ. ³⁰ Fel këŋo bëte mondako fo lëmëta ixinëm in. Mëŋ yaka ko: “Oko ado aye këme ye Faba!” Bari axo ye ex na. ³¹ Gërëgako, lëmëta ir fe wa ri bax er ýandi baŋo sëm irebën in?» Yaka këni: «Iýanar in!» Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd bëšëf bër šagale bën do gë bësoxari bëýacaxik bën kë fiatët gër owun or Kaxanu, wën en ßayi emban eŋ. ³² And yow ko Šañ Batis enun masin fëña ir šenene aŋ, bëšëf bër šagale bën do gë bësoxari bëýacaxik

bën fo xwëta këŋo. Barikan wën ado ga nang kën aye fëña ijo, anjun cena ex na end ola orewik enj gayik ano kwëta ex na.»

End apënëtal and bëyan bëxeÿax enj

³³ «Baxëtın mun pel apënëtal acëxe. Mondako ri baxo ala. Ga ri ko andëda and reseŋ, xece ko jey. Nac ko ambëwx akaraxën and omen od reseŋ do bay ko bëte aciŵ atëndëndër. Na sebënan këbi bëyan eni cetërend gë mëŋ er këni xana in. Do ye ko kwël damana. ³⁴ And sëgëk reseŋ anj, axwën andëda an lawënegu këbi bëriyenin bërexëm bën eno mëlan ošet orexëm ol. ³⁵ Barikan bëyan bën sëra kënëbi bëriyenin bëjo, şeŵëra këno abat, lawë këno ajo do fëtëra këno asëxen an. ³⁶ Lawënegu këbi bëte bëriyenin bëšëxe, nëmëc ang ebanı bëyanar ak, bëyan bën narëndëra kënëbi bëte xali. ³⁷ Mondake ko ri axwën andëda an, afo ga felata këŋo olawën ol asëniŵ ga baxo yëland mëne afëb këno fëb. ³⁸ Barikan, bën and watëgu këno ga ko yow anj, këni rend: “Mëŋ ex de ar kë bëteli andëda an, marawën enëŋo dawë ebo bayixën.” ³⁹ Ga fiatëgu ko lëf gër andëda and reseŋ, bëyan bën šonjorëra këno fac-fac do lawëx këno.

⁴⁰ Awa gërëgako, and ko yow axwën andëda and reseŋ anj, mondake yëla kën këbi ri bëyan bëjo?» ⁴¹ Yaka këni: «E gë oxoÿ osëm ko fiatëgu eni dawëra bela bëxeÿax bëjo do ebi tebënan andëda and reseŋ anj bëyan bëšëxe, bër këŋo ÿana enj cetënd ašet reseŋ in and kë sëg anj.» ⁴² Na rew ko Yesu: «Awa do wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek:

“Ekaÿ ed šus bani bëbay bër aciŵ el,
Bakan ko Kaxanu xali hik ekël ed aciŵ el.
Gër Axwën xaniwëk enj,
Do biyi bon këbo šaranënd.”

⁴³ Mëŋ këmun felaxënd mëne Kaxanu axan këŋun xan owun or gër orën ol wën Bëšëwif bën do ebi tebënan enëŋ end bër ax gi ex na Bëšëwif eni dëkaya ang ÿandi këŋo ak.

⁴⁴ Ekaÿ ed këme rend elo, ar këŋo wëcan an bënd-bënd ko hi,

Ar kë wëcan an, exo gi rongo-rongo
Bëte ar këŋo wëcan an, momot këŋo bot.»

⁴⁵ Ga wël këni bapënëtal baŋo, bëšadaxan bëlëngw bën do gë ofariŋ ok fëni këbi mëne Yesu bën dëŋ babi rend. ⁴⁶ Dek ÿandi babi eno tëra. Barikan amëxwër anj banëbi yëdand gayik bëranjëm alawënel ar Kaxanu xwët bano Yesu.

22

End apënëtal and enër enj

¹ Ga cucak enj, Yesu këbi felërand bëte gë bapënëtal, ko rend: ² «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end emun end rin baŋo ekana asëniŵ fo. ³ Lawën këbi bëriyenin bën enëbi yen bër fel babi eni yowëraw gër ofëna bën. Bari bën hëp këni eni yow. ⁴ Lawën këbi bëte bëriyenin bëšëxe, enëbi pelëx: “Ogaš odam ok do gë opërac odam ok ñaš këmëni anëka ÿënëk ÿas enj, wën fo šëni këmun.” ⁵ Bari bër fel babi eni yowëraw bën abi bal bana enj. Fecan këbi eni tëf bendebën, kwël šapër këni: ajo gër ošënga, ajo gër opane odexëm. ⁶ Bër bayi bax na bën sëra kënëbi bëriyenin bën, xëmëra kënëbi xali lawë kënebi. ⁷ Ga xoÿ ko emun enj, lawën këbi ocorođa odexëm ok enëbi dawëra bela bëjo do eni cor angol andebën anj. ⁸ Ata emun enj fel këbi bëriyenin bën: “Ecomar ed ofëna ol, anëka feyëtëra këni, bari bër fel bamëli eni yow bën abi ñap bana. ⁹ Gërëgako yeyin gër angol, gër opëña od këni ÿëmbënd bela. Gë ar kën fed yo macëgudëno.” ¹⁰ Bëriyenin bën šapër këni gër angol, ed opëña el. Do gë ar fed këni yo, hi ko asëmbak, hi ko ar šenene, wac kënebi gër ofëna. Ata mondako fëxw bani gër aciŵ and ofëna. ¹¹ Ga lilëgu ko emun enj ebi nëkon bër wacëgu kënebi bën, wat këŋo ar bayik ax cufa bana anjëm and ofëna. ¹² Wëka këŋo: “Lawo, mondake wa lilëgu këy ro gë acuf and ofëna këm.” Ata ala ajo šësinan këŋo yem. ¹³ Emun enj fel këbi bëriyenin bërexëm bën: “Kapin osapar onj do gë otaxan ok eno yayaxën fac gër ecamëdan. Tesëxëlexo, ŋatayaxëlexo ebaša el.” ¹⁴ Ga fiata ko Yesu apënëtal anj, re ko bëte: «Enimin, bëranjëm exëni bër wac këbi Kaxanu bën. Barikan təkër fo exëni bër sana këbi bën.»

End šagale enj

¹⁵ Ata ofariŋ ok wacër këni eni cala endey end këno wëka Yesu eno bonaxën. ¹⁶ Ga šot këni, lawën kënebi bëšëfan bërebën bën do gë od Erod gër Yesu. Ga fiat këni re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj end dal fo këy reyand. Enimin, fëña ir Kaxanu in këyëbi wäsinënd bela bën. Ala ayo yëdand na, bëte ayo nëkonënd na ala an ba noÿo hi ko eyo pelëraxën. ¹⁷ Gërëgako, pelëlëbo er yëla këy gër endey enj in: Aÿap

nde ýapêk şagale ir ko wêkand Sesar in? Mi medënd nde, ba mi teb emed el nde?»¹⁸ Ga wata ko Yesu osit orebên ol, yaka kêbi: «Wên bêyênax bîr kê labayand hi kên, inewâ ýandixên kêşun ene bon?»¹⁹ Masinine kodî ir kên wêfaxênend şagale in.» Ata fêxwên këno atama amat.²⁰ Ga nèkon ko, wêka kêbi bîr xeta başo bîn: «Dêxas in ir noýo wa ex?» Yaka këno: «Ir Sesar.» «Do owac ol çê?»²¹ Yaka këno bête: «Orexêm fo ex.» Ata re ko: «Maşino Sesar erexêm in, do Kaxanu er xwên ko in.»²² Ata ga şaran kêbi ang yaka ko ak, kwêl şapêr këni abat abat.

End Yesu do gë Osadusen ej

²³ Kwêl yatijo fo, Osadusen yow këni bête gër Yesu. Bën ex bîr bax yêland mène ekani ed gër ecês ax gi ex na. Ata re këni: ²⁴ «Asëyali, baxêtêl er fel kêbo Moyis in. Angêmene asoşan exo cês tebêtarexe obaş, abinêm kêno bêteli asoxari an, ejo dëwênaxên obaş ar nemik an. ²⁵ Xarak, gër ndeşî ro ocambenjar ocongoki hi baxêna aminëmêra. Işanar in ýêr ko, bari şês ko obaş kêm. Abinêm bêteli kêno asoxari ar sebêta kêno an. ²⁶ Nemi ko mên bête obaş kêm. Ako fo hi babî bîn bêcongêbêxi bîn dek. ²⁷ Ga faýêra këni bîn dek, şês ko bête asoxari an. ²⁸ Do yatir ekani ed bêsêşêk çêş, alindaş ar noýo wâ ko hi gayikako bîn dek bêcongêbêxi bîn aýêr ýêr bano?»²⁹ Yaka kêbi Yesu: «Wên ata and kên lifênd dên ex de. Anun pêni ex na Oñêgw Omênêk ok, bête an nang ex na panga ind Kaxanu in. ³⁰ An nang ex na nde mène yatir ekani ed bêsêşêk, eñêr ax gi na? Bêsoşan bîn do gë bêsoxari bîn ang omeleka fo këni hi yan gër orên. ³¹ End ekani ed gër ecês ej, elod an pêni ex na nde er fel kêşun Kaxanu in? Ga re ko: ³² «Wêno ex Kaxanu, ar yata kêno Abêraxam an, wêno ex Kaxanu, ar yata kêno Isak an, bête wêno ex Kaxanu, ar yata kêno Yakob an.» Ata re ko bête Yesu: «Awa ejo wásinêdoşun mène Kaxanu, Kaxanu ir bêşêşêk exo, axo gi ex na ir bêsêşêk.»³³ Ata dek bîr başo baxêt bîn, şaran kêbi end osëyali orexêm ej.

End apela anêngw ej

³⁴ And wêl këni ofariseş ok mène Yesu abon bon kêbi bête Osadusen ok, fedêr këni. ³⁵ Ata ga ýandi kêbi eno bon Yesu sana këno asëyali ar acariya and Moyis ejo mêkara. Ga sêka kêno wêka kêno: ³⁶ «Asëyali, apela and fe ex anêngw an gër acariya and Moyis?»³⁷ Yaka ko Yesu: «“Nanêlo Kaxanu, Axwên arey an, gë yomb irey ak dek, gë enjêw endey ak dek, gë anjêlan andey ak dek.”³⁸ Apela aşo ex and xucak dek an, mên ex anêngw an. ³⁹ Baxêtêl and bêtêk an: “Balindêlexi end aşandax ej ang ki balênd end gaf irey ak.”⁴⁰ Acariya and Moyis an dek do gë osëyali or bêlawênêl bîr Kaxanu ol dek, gër şapela baki başo ex.»

⁴¹ Gër ed barêr bani ofariseş, Yesu wêka kêbi endey ejo: ⁴² «Ake yêla kên end Afexên ej? Ar andêwêra and noýo hi ko?» Yaka këno: «Ok, ar andêwêra and Dafid!»⁴³ Ata re ko bête Yesu: «Ga ýem ko gë panga ind Angoc Amênêk in, Dafid başo wacênd Afexên an, Axwên arexêm and baxo rend: ⁴⁴ “Axwên an fel kêno Axwên aram an. Nêpal gand liw iram ro, xali mi korên bêrangoyêra and gë wêş bîn xali eyêbi bêna.”⁴⁵ Gayikako Dafid mên dên kêno wacênd Afexên an, Axwên arexêm, mondake çêş hi ko Asêniw arexêm?»⁴⁶ Bari gabatak ax kor bana ejo yaka. Ata elod yatijo ala bax yêxw na ejo mêka ýeş.

23

End bêşalen do gë Ofariseş ej

¹ Akey amat, Yesu babî felêrand amêxwêr an gë bêşêfan bêrexêm bîn. ² Ata ko rend: «Bêşalen bîn gë ofariseş ok bêtêk gër aňêpara and Moyis do kënebî şeyalind bêla bîn. ³ Mên ex, mayindên ang kënun şeyalind ak. Bête têfindên er kënun felênd in. Bari kereşêbi têtêtelind na ang këni rind ak. Bîn ani dind na er këni şeyalind in. ⁴ Ang bîr kêbi libênênd bonêş botifax bêla fo hi këni xarak bîn gë têkêrak enêbi dècand na. ⁵ Enêbi kwitaxênênd bêla bîn, imboto këni fugand gër eyiş, do këni şufand bocuf bond gë oňanêş* . ⁶ Mban şan këni eye ed nê er hik nambêran el do gë eketêna ed axwên ofêna el. Mban şan këni baňêpara band gër lêngw ban gër baciw bacaleya. Bête gër ed këni ýêpara mban kêbi nenganênd enêbi cêmarand bêla bîn. ⁷ Bête mban kêbi nenganênd enêbi macênd “asëyali.” ⁸ Barikan wên kereş mand na enun mac “asëyali.” Asëyali arewên an abat fo ex, do wên dek aminëmêra hi kên. ⁹ Do ala kereşo macênd na “Faba” gër ebar, gayikwa abat fo ex Sorix irewên, Faba ir yan gër orên in. ¹⁰ Kereş mand na enun mac alêngw. Wêno Afexên an gabat fo hik alêngw arewên an. ¹¹ Alêngw arewên an gilexo ariyenin arewên. ¹² Ar kê rafêna an, Kaxanu

* 23:5 23.5 Polo gër bêmboto bînd bani fugand bîşo, bengas bînd er rek Akayêta and Kaxanu in bani ýêgwênd.

alat këjo lat, do ar wāk eno bëña an, Kaxanu arafën këjo rafën.»¹³ Yesu šom ko: «Wën bëšalen bën gë ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, ata mbanj wë këjun. Ebët ed owun or gër orën el kën wedind. Wën dëj an dīlënd na, bëte anëbi tebënd na eni dīl bër yandi këbi bën.»¹⁴ Wën bëšalen bën gë Ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, mbanj wë këjun! Wën këbi yambarand bësoxari bësebëta sebëta bën. Bëte wën fo watak ašale, ašale, ašale, ašale, ašale, mën ex kiti indewën in gë pit fo kē yëka.¹⁵ Awë wë këjun wën bëšalen bën do gë ofarisej ok, wën bër ex bëyëjënax bër kē labayand bën! Angwëngw and ex yo kën xegëtand, gër ed ex yo gër ebar kën hërënd eno dëanaxën ala gër cale indewën. Do ala ajo and ko hi ašalek an, eno di bakëlëbëd baki ar gër xodux, ar wënak nëmëc wën.

¹⁶ «Ata mbanj wë këjun wën bër këbi lëngwelind bela bën, xarak bëšiwëk en, bëyëjënax bër kē labayand hi kën! Wën këbi felënd bela bën mène ala exo yašaranënd Aciw and Kaxanu an, xarak axo di ex na er re ko in, ošëba ajo dëk na. Bari angëmène exo yašaranënd kaņe ir lëf in, xarak axo di ex na er re ko in, alëk këjo lëk ošëba ol.¹⁷ Ata and an yëlarand na ex dë! Inewā xurik ex këbën: kaņe in nde, ba Aciw and Kaxanu an nde, mën ar kē wënënënd kaņe an?»¹⁸ Wën këbi felënd bëte bela bën mène ala exo yašaranënd angëb an xarak axo di ex na er re ko in, yowëy ajo gi na. Bari exo yašaranënd šadaxa ir ex yaņ gër angëb in, xarak axo di ex na er re ko in, alëk këjo lëk ošëba ol.¹⁹ Ata and an yëlarand na ex dë! Inewā xucak ex këbën: ba šadaxa in nde? Ba angëb an nde mën ar kē wënënënd šadaxa an?»²⁰ Ar kē yašaran angëb an, anëka yašaran ko dek gë er ex yaņ gër angëb in.²¹ Ar kē yašaran Aciw and Kaxanu an, anëka yašaran këjo Kaxanu mën ar lëgëk na an.²² Ar kē yašaran orën an, anëka yašaran ko añëpara and owun or gër orën aj do gë Kaxanu mën ar yëpaxëk an.²³ Wën bëšalen bën, gë ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, ata mbanj wë këjun! Emed ed dim el aye yek: hik ir esëngëng, hik ir eymën, hik ir ongën. Barikan, ola or šenene ol, gë axayënan in, do gë egi ed ala axwëta xwëta el lëngwëk gër acariya and Moyis. Bejo doņun bal nëmëc xarak an teb ex na emed ed dim el.²⁴ Wën bëlëngweli bëšiwëk hi kën! Mondake këno hëlënd yer gelemba in, do këno sëpënd eņonjën eņ?»²⁵ Wën bëšalen bën gë Ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, ata mbanj wë këjun! Odëyamb odewën ok kën wënënënd fac fac in, xarak ed lëf lëf el dëk buyarëk. Gër owëkw orewën er xëñëk: orek do gë oñandi oñëjënax.²⁶ Wëj farisej ijo, ang ašiwëk fo hi këy! Nebël pere odëyamb ok ed lëf lëf el damana ey mënëanaxën ed fac fac el!²⁷ Wën bëšalen bën, gë ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, ata mbanj wë këjun! Ang oñog ed fešën këni fo fac fac in hi kën. Barikan, polo ošapar owërëk do dek obuyaraxik fo fëxwëk.²⁸ Ata wën, mondako hi kën: gër ogës od bela ang bër šenene fo xarak bëyëjënax bër kē labayand hi kën. Yer betëmbak fo hi kën.²⁹ Wën bëšalen bën, gë ofarisej ok, bëyëjënax bër kē labayand hi kën, ata mbanj wë këjun. Wën dëj kē bayënd bañeg band bëlawënel bër Kaxanu banj. Wën kē yaņjënënd bëte bañeg band bër šenene banj.³⁰ Bëte wën fo kē rafënënd mène kido angwën and bëxarëk bërewën an hi ban, an bar dona gë bën gër edaw ed bëlawënel bër Kaxanu bëjo.³¹ Wën dëj kē reyand osede or këjun lëxwënd ol ga kën rend ako mène wën ex obaş or bër law këbi bëlawënel bër Kaxanu ol.³² Ata kemënayin dë en mendëra, bašin xali ex dëmbuca eñëjënax end bëxarëk bërewën eņ!³³ Ata wën ang bandën fo hi kën, ang otaw-orang fo hi kën! Mondake kën xwëyëta kiti ind gë xodux in?»³⁴ Mën ex, wëno alawëneli lawëneliw këmun: bëlawënel, gë bërenik, do gë bëšalen. Barikan wën, mar alaw kënebi law, mar fika kënebi, mar xëmëra kënebi xali gër faci w bacaleya bandewën, do mar narënënd kënebi xali. Gë angol gë angol kënebi yana enëbi tëferand.³⁵ Ata wën awëcan këjun wëcan kiti in në end ošat or lexik gër ebar eņ. Anëp këjun nëp në end ošat oņo. Ga yana yana ko gër ošat or Abel, ar šenene an, Kaxanu dëk ko sëf xali gër or Sakari, ašëniw ar Berekiya an, ar law këno fëco angëb fëco ebët, lëf gër yangana ir Aciw and Kaxanu an.³⁶ Dal in këmun felënd, wën bela bër gë okey oko bëjo dëj këjun wëcan dëk beņo.»

End Yesu do gë Bëyerusalem eņ

³⁷ «E Bëyerusalem, wën këbi lawënd bëlawënel bër Kaxanu bën. Wën fo këbi fëtërand gë oxay xali eni cës dëk bër këjun lawëneliwënd bën. Wëno bandanjëm xacëra ke mun bar ang këbi barënd ecare obaş orexëm dila gër obafe odexëm ak. Bari wën an ma ex na.³⁸ Ata në eņo ko yaņjëtaxën Kaxanu Aciw andexëm anj.³⁹ Ga re këme, doro fela këne ewat el xali yatir kën re: “Betalexo ar kē yowënd gë owac or Axwën an!”»

24

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu ej

¹ Ata Yesu ga ko šan gër Aciw and Kaxanu, bësëfan bërëxëm bën re këni: «Asëyali, nëkonël bamej band bongaŷ baŋ ang yëlëra këni ak, monje yek de.» ² Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, bamej band kën watënd baŋo, dek kë yëcar; ekaŷ geŋatak ax bayi na eyëlëtërëx!»

³ Ga fiat këni gër etënd ed gë bañarëka, Yesu yëpa ko. Ata ga xeta këno bësëfan bën, wëka këno: «Asëyali, pelëlëbo ba nand fe kë yëcar Aciw and Kaxanu aŋ? Ine këbo wäsin mëne anëka kë saxëgund eŋakaw edey el do gë ekwët ed ngwën el?» ⁴ Ata Yesu yaka këbi: «Diyindën gë onden oŋ, ala këreŋun yifad na xali en ma endexëm ej. ⁵ Bela bëranjëm kë yowëraw gë oŋac oram ol do eni dend: “Wëno ex Afexën an.” Ata mondako kënbï yifa bëranjëm. ⁶ Ado awël kën yana en wëlënd edandër el. Bari këreŋun dëgënëd na! Afo ex kuca pere beŋo, xarak ax gi ex na pere ekwët ed ngwën el. ⁷ Er këbi yana efi takërërand bela bën gë enëg gë enëg, do gë ebar gë ebar. Në ed mar enjo etëm këbi yana efi wëcanënd. Bëte në ed mar, ebar el kë yana ex dëgënd. ⁸ And kë xuca dek beŋo aŋ, nangin mëne aŷana fo yanak toro in. ⁹ Ata alëxw kënun yana enun dëxwënd në er kën soro, bëte alaw kënun yana dawënd. Dek benëg bënd bela beŋ kënun süsëra në end oŋac oram. ¹⁰ Bërëmar gër enga endewën, and këni yana eni watënd beŋo dek aŋ aŋëpëgënan këbi yana efi nöpëgënanënd endam ej. Do bëranjëm kë yana ex yifarënd, bëranjëm kë yana ex cusërënd në end oŋac oram. ¹¹ Bëlawënel bënëgwës bëranjëm kë šanayaw na do enëbi yifand bela bëranjëm. ¹² Mbaŋ kë yëmb eŋëŋëxax ej gër ngwën ro, ata gër owëkw or bela bëranjëm aŋana aŋ abašëta kë bašëta. ¹³ Barikan, ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ afem kë hi mopem dek ebar el do gër ed ex yo. Mondako kë hixën osede gër benëg bënd bela. Ata amëd aŋo fo kë xwët ngwën in.»

End amena acaraxik ej

¹⁵ «Mëj ex and këno watënd awëndëran ašaraxik ar reya baxo alawënel Daniyel mëne ayow ko yow aŋ, lëf gër ed šëbak, awa pënileŋo aye ar kë fënënd akayëta aŋo an^o. ¹⁶ Mëj ex, bër lëgëk gër ebar ed Yude bën gërëxëdëfëlexëni gand osënd. ¹⁷ Bëte ar kë hi yaŋ në ejur ed këbe an, gërëlexo. Kërëxo pedan na yëŷ lëf. ¹⁸ Ar kë hi gër osënga an, gërëxëlexo. Kërëxo bakan na banjëm bandexëm gër iciw. ¹⁹ Awa amëd aŋo, mbaŋ këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër këbi yerinënd obaš bën. ²⁰ Mëj ex caleydindën kërëx ntaëgu na ongër ondewën oŋ amëd and gë ayem, ba gë akey and eteyëta. ²¹ Ata bakey band toro itëm kë hi. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën in ala ax wat ex na toro indako rako in, bëte din ala ax wat na. ²² Kaxanu abašëta ko bašëta bakey band toro baŋo, në end bela bër sana këbi ej. Angëmëne axo bašëta ex na, ala ax pex na. ²³ Angëmëne ala enun pelënd: “Nëkodö ro Afexën an!” ba “Fën exo Afexën an”, këreno kwëta na. ²⁴ Bëlawënel bënëgwës kë šanayaw na do eni dend mëne bëfexën hi këni. Ari këni yana eni dind becarax enëbi yifaxënënd bela bën. Kido mokam, ado bër sana këmëni wëno bën dëŋ ayifa yifa donëbi. ²⁵ Awa dämana ex ntaëgu toro ino këmun nangënënd beŋo. ²⁶ And kënun fel mëne Afexën an gër ladawe watëgu këno aŋ, këren yed na. Ba enun pel mëne lëf gër baciw šanakaya exo, këreno kwëta na. ²⁷ Enimin ga re këme, ang kën watënd ebingara el cangët orën ak, mondako këne watëd wëno Asëniw ar ala an yatir këme bakaw. ²⁸ Ax gi ex na nde gër ed ex embër këni barërënd oyafe ol? Mëj ex yatir këme bakaw, ala ax nem na.» ²⁹ Ata re ko bëte Yesu: «And kë xuca bakey band toro baŋo: eŋan ej awëdëwëda kë wëdëwëda, facaw in aloŋ kë loŋ, oŋal oŋ axwëcëta kë yana ex kwëcëtant do dek bebër gë panga gër orën bën kë sëngërebëtara. ³⁰ Ata amatali and wëno asëniw ar ala aŋ ašanaya kë šanaya yaŋ gër orën. Do benëg bënd bela beŋ dek gër ebar ro kë yana ex denitand në end wëno asëniw ar ala ej. Awat këne watëgu gër orën ga këme šëlaw gë banar baŋ, gë panga in do gë enjaran etëm. ³¹ Meleka kë farix na kerelon, and këni wël ocandaw aŋ enëbi bar dër yata këmëni bën bebët yo bebët ir orën, ebar el dek. ³² Mayin enun tëyali apënëtal and andan aŋ. Ax gi ex na nde and kë nëtënd ofini aŋ kënan gënënd mëne däm exo asëniw el? ³³ Bëte wën and kën wat dek beŋo aŋ, nangin mëne wëno Asëniw ar ala an gogo këme bakaw, ado gër ebët hi këme. ³⁴ Dal in këmun felënd, an cësëra na dek ex ŋana toro ind këmun felënd ayow kë yow ino. ³⁵ Orën ol gë ebar el axuca kë xuca, barikan eyeyan edam el laŋ kë bayi.»

End ekwët ed ngwën ej

³⁶ Ata Yesu re ko bëte: «End akey enj do gë end apëxëd and këme bakaw enj, ala gabatak ax nang ex na: ax gi ex na omeleka od gër orën ok, ax gi ex na wëno Asëñiŵ ar ala an. Faba Kaxanu gabat nangëk. ³⁷ Ang fënga babi ampumbuluŷët aŋ bela bën angwën and ebaxo Nowe ak, mondako fo këmëni fënga bëte wëno Asëñiŵ ar ala an, yatir këme bakaw. ³⁸ Damana ex yow ampumbuluŷët aŋo, bela bën er xwënda bani: ñambëran, gë ošëb, gë oŷër, do gë eñërendër ed obaş orebën, xali yatir lil ko Nowe gër akulunj. ³⁹ Yoweŷ abani yëla na xali ñatëguk ampumbuluŷët ga sëbëk tëb itëm, ŷëmeli këbi kwëc ebar el dëk. Ata nemira këni dëk ang ebani ak. Ako fo këbi bët yatir këme bakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ⁴⁰ Bela bëxi eni ñandërand në ošënga, abat këmo wëla, mo tëb ajo. ⁴¹ Në er këni sënërand bësoxari bëxi, abat mo wëla, ajo mo tëb. ⁴² Mëŋ ex, titinayin gayik an nang ex na yatir këme bakaw wëno Axwën arewën an. ⁴³ Aye fëni kënjun mëne axwën iciŵ an, exo nangënd nand ko yow arek na, afer na ko ferëna. Aŋo tëb na exo tënga iciŵ indexëm ij. ⁴⁴ Ga re këme, wën bëte giyindën bëwëlëk key yo key gayik wëno Asëñiŵ ar ala an, and bayik an yëland na abaka këme bakaw aŋ këme šanayaw.»

End apënëtal and bëriyenin bëxi enj

⁴⁵ Ata Yesu baš ko eyeyan el re ko: «Xadëp ir fe wa hik irenik ir xwëta këŋo axwën arexëm xali sebënan këŋo andiyen and ebi dëband bër ekun endexëm bën nand ŷapëk na? ⁴⁶ Awa xadëp ijo nëngandëralëŋo angëmëne axwën arexëm an asëk sëk këŋo ga ko ri er fel baŋo exo dind in. ⁴⁷ Dal in këmun felënd, axwën ar xadëp ijo an asebënan këŋo sebënan dëk acota andexëm aŋ. ⁴⁸ Barikan angëmëne xadëp ir gë emëkw etëmbak exo, ata ko re: “Axwën aram an dëk nëkaw ko.” ⁴⁹ Ata ko xwënda ekëm ed bošandaŵ, ñambëran do gë ošëb. ⁵⁰ Axwën an aŵayiw ko ŵayiw enjo pënga xadëp ijo gë akey and axo yëla bana abaka ko bakaw aŋ. ⁵¹ Ata dãmana enjo dapaxën fac, mbaŋ këŋo šëndën ang këbi šëndën Kaxanu dëk bëŷëŋënaŷ bër kë labayand ak. Fac ko ŷana exo tesëxënd do exo ŋatayaxënd ebasa el.»

25

End apënëtal and odënaŵ epëxw enj

¹ «Ata owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end odënaŵ obeja epëxw od wëd bax odambo odebën ok eno kacaxën šambenjar ir bax ŷërënd fo. ² Odënaŵ oko er hi bani oco opëniŕëx do oco od šëdëta babi. ³ And bani yend gër ekaca aŋ, odënaŵ opëniŕëx ok wëd këni odambo odebën ok penarëxe ogu ond këni bašëd enj. ⁴ Barikan odënaŵ odenik ok fena këni ogu enj në ocëlakuj. ⁵ Ga wëdëliw këŋo icën ij, rašëra këbi abat abat bën dëk.

⁶ «Emëd ekarëk el, xeŷ ko ala: “Icën ij në enjatëgu exo! Icën ij, në enjatëgu exo! Marayin eno kaca!” ⁷ Aŋo nëngëtaru këni dëk odënaŵ obeja ok. Xanira këni ala kala exo nëkon lambo irexëm in. ⁸ Ata odënaŵ opëniŕëx ok xara kënebi od šëdëta babi ok: “Cetinëbo wa təkër ogu ondewën enj, në edomi ex odambo odebi ok.” ⁹ Yaka kënebi: “Ali aŋo gi na gwac! Yeyin en yëcëgu gër bëfan.” ¹⁰ And ye këni aŋ, ñatëgu ko icën ij, odënaŵ od wël bax ok lilëx këni gë mëŋ gër aciŵ and ofëna do kwël šoke këni ebët el.

¹¹ «Ga nëkanak, odënaŵ obeja od ye bax eni yëcëgu ogu ok, ñatëgu këni do këni wacënd gër ebët: “Axwën, Axwën, përetënëlebo!” ¹² Bari šambenjar ir bax ŷërënd in yakaw këbi lëf: “Dal in këmun felënd, wëno amun nang ex na.” ¹³ Ata ga fiata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bëte: «Mëŋ ex, wën bëte titinayin gayikako an nang ex na akey aŋ do gë apëxëd and këme bakaw aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin bësas enj

¹⁴ «Bëte ata kë hi ang endey end ala ar ye bax dãmana fo. Dãmana exo yexën wac këbi bëriyenin bërexëm bën do sebënan këbi napul irexëm in eni cënan. ¹⁵ Er yëlëra babi: aŋanar an, okilo oco od kaŋe; axinëm an, okilo oki do asasën an, kilo ifat. Er hi bax ala kala exo cënan er fëxwën këno in gë oxor orexëm ol. And ri ko mondako aŋ, ala ajo ye ko kwël. ¹⁶ Ataŋ ar fëxwën baŋo okilo oco an, ye ko gër andiyen. Šënan ko kaŋe ir fëxwën baŋo axwën arexëm in, šot ko okilo oco ocëxe. ¹⁷ Bëte ar fëxwën baŋo okilo oki an, šot ko okilo oki ocëxe. ¹⁸ Barikan ar fëxwën baŋo kilo ifat an, ye ko nac ko ambëxw gër ebar, do wëg ko kaŋe ir axwën arexëm in.

¹⁹ «Ga nëkak, axwën ar bëriyenin an, ŵayiw ko. Ata wac këbi bëriyenin bërexëm bën eno pelëra ala kala ba mondake šënan ko kaŋe ir sebënan baŋo in. ²⁰ Ar fëxwën baŋo okilo oco an ñatëgu ko gë okilo oco ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oco sebënan baye. Nëkodã ga šotëli këme okilo oco ocëxe.” ²¹ Axwën arexëm an yaka ko: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb

bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako beđeranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bëte anëngandëra ki nëngandëra!" ²² Ar fëxwën baŋo okilo oki an, hatëgu ko bëte gë okilo oki ocëxe, re ko: "Axwën, okilo oki sebënan baye. Nëkoda ga šotëli këme okilo oki ocëxe." ²³ Ata yaka ko axwën an: "Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mowëta mbaŋ hi këy. Beber sebënan bami bën ax nëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako, beđeranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bëte anëngandëra ki nëngandëra!" ²⁴ Hatëgu ko ngwa ar fëxwën baŋo kilo ifat an. Ata re ko: "Axwën, anang nang këme mëne wëj mbaŋ xem ki ataxan: asaŷ këy sayënd eyamb el gër ed bayik ay nedëra bana. Bëte axana këy xanand gër ed bayik ay hiš bana. ²⁵ Ga yëdara bame šonaxën bame kaŋe irey in mongwëg gër ebar. Nëkoda, kanal er xwën këy in." ²⁶ Ata yaka ko axwën aŋ: "Ata wëj ay ye ex na de! Ar ariyenin axwëlaraxik ey! Anang nang këy mëne asaŷ këme sayënd gër ed bayik ame ned bana, axana këme xanand gër ed bayik ame hiš bana. ²⁷ Barikan ey kwëtëdo kaŋe iram in gër otaxan od bëwëxëta bër kodí. Ga bakaw këme ako ato xana dome gër er šënak." ²⁸ Ata na dëŋ fel këbi nëngandëra bošandaŵ: "Kanino tan kaŋe ir lëkaya ko in eno yël ar gë okilo epëxw an." ²⁹ Ar kë šënan yo er šot ko in, Kaxanu asënd këŋo sënd xali exo cotëra nëmëc. Bari ar bayik ax cënan ex na an, ado er xaŷ këŋo in dëŋ këŋo xan. ³⁰ Gërëgako ariyenin axwëlaraxik ajo, pimëxëno fac gër ecamedfan, gër ed këni sesënd bela, gër ed këni fiatayand ebasana.»

En kiti ifelatar eŋ

³¹ «And këme bakaw wëno Asëniŵ ar ala aŋ, gë enjaran endam eŋ, gë dëk omeleka odam ok, në añëpara and owun këme yëpa. ³² Ata yatijo, benëng bënd bela beŋ dëk eni barërëgu gër ed këmi hi. Ata mëni pitëndër ang këbi fitëtërend axadac opeŷ ok gë obeci ak. ³³ Mëni bar opeŷ ok gand liŵ iram do obeci ol gand šame.

³⁴ «Wëno emun ey dëŋ këbi felëd bër gand liŵ iram bën: "Tëkawëne wën bër betak gër Faba bën. Kanayin owun or xëñënan baŋun elod ga ŷanak ngwën ol. ³⁵ And xor baxe enjo aŋ, wën yël baxe er këme yamb in. Sel baxe men, yël këne me eceŋ; hi bame aliyer, xwëtaya këne. ³⁶ Tëb gë eman ebame, šudëra këne. Šëxwëra bame, yeli kën šëma këne; hi bame gër epëra, yëkwali këne." ³⁷ Ata bër šenene bën ene mëka: "Axwën, niŷe xor baxi enjo do biyi yël këmi er këy yamb? Niŷe sel baxi men do yël këmi ey ceŋ? ³⁸ Bëte niŷe hi bay aliyer do biyi xwëtaya këmi? Niŷe bayi bay tëb gë eman eŋ do šudëra këmi? ³⁹ Niŷe šëxwëra bay do biyi yeli këmi mi cëma? Niŷe hi bay gër epëra do yëkwali këmi?" ⁴⁰ Ata mëni yaka wëno emun eŋ: "Dal in këmun felënd, nand rin këno yo enjekax gër ga bak yo, abat gër bëmaŷe bëndam, wëno rin këne."

⁴¹ «Bëte afel këmëni felëd bër gand šame bën: "Nacëtaxëne fa, wën bër xoŷën këŋun Kaxanu bëjo! Yeyin gër xodux or din ir din ol, or fëtën ko ebi dapaxën šabucara in do gë omeleka odexëm ok. ⁴² And xor baxe enjo aŋ, wën ane yël bana er këme yamb in. Sel baxe men, ane yël bana me eceŋ. ⁴³ Hi bame aliyer, ane kwëtaya bana. Hi bame tëb gë eman eŋ, ane cudëra bana. Šëxwëra bame, wën an yeli bana ene cëma. Bëte hi bame gër epëra, ane yëkwali bana." ⁴⁴ Ata eni yaka bën bëte: "Axwën, niŷe wa xor baxi enjo eŋ, niŷe wa sel baxi men, niŷe wa hi bay aliyer; niŷe wa hi bay tëb gë eman eŋ, niŷe wa hi bay gër epëra do biyi ami dëba bana?" ⁴⁵ Ata këmëni yakad: "Dal in këmun felënd, nand bayik ano din ex na enjekax gër ga bak yo, ar wäk endam an, wëno bayik ane dine na." ⁴⁶ Ata bër gand šame bën kë ye gër toro ind din. Barikan, bër šenene bën eni dil gër aniyand and din.»

26

End edaw ed Yesu eŋ

¹ And fiata ko Yesu dëk bënd babi sëyalind aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën: ² «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne bakey baki fo bayik ex ŋat Ofëna or Apexa ol. Awa gë ofëna olo këne lëxw wëno Asëniŵ ar ala an do ene daw mopika në kërëwa.»

³ Ata amëd aŋo, barërëgu bani bësadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën gër yangana ir Kayif, ašadaxan alëngw ar niyo an. ⁴ Ga xanar këni, xetan këbi eno tëra yir fo Yesu eno dawaxën. ⁵ Er bani rend mëne këreno tëra na wat-wat gë amëxwër aŋ këdi kë wonjo ofëna ol.

⁶ Amëd aŋo, ye ko Yesu gër ingol ind Betani, gër iciŵ ind Simoŋ, ar gë amey an. ⁷ Ata gër ed yëpara bani, lilëgu ko asoxari do sëka këŋo Yesu gë šëlakun ir gë angiri ir xem bax mbaŋ akanji. Ata nand bani yambërand na, asoxari an xoš këŋo Yesu gë angiri ijo gër gaf. ⁸ Ga wat këni enjo, bësëfan bën xoŷën këno ba ine neminaxën baxo angiri ijo mondako. ⁹ Akanji and šenene hi dox mopan do kodí enëbi mocetërado bëxaŷëanaxik bën. ¹⁰ Ga wata këbi Yesu, wëka këbi: «Inëwa këno hëbandëraxënënd asoxari ajo?»

Enjekax rin ke wëno. ¹¹ Wën laŋ gë bëxaŷënaxik bën ga hi kën wa. Bari wëno ane bayiye na din. ¹² Ga xoş ke ako gë angiri ijo, eman endam eñ nëm ko gana-gana fo ond gër yeg oñ. ¹³ Dal in këmün felënd, gër ed këni fem yo Atëfëtan año gër ngwën ro, areya këni ýana eni deyand bëte end er rin ke asoxari ajo eñ. Ata mondako këno ýana eno kwitaxënënd.»

End Yuda do gë bëxadaxan bëlëngw eñ

¹⁴ Bësëfan bër Yesu bën er hi bani epëxw gë bëxi. Ata abat, ar bano wácënd Yuda Isëkariyot an, ye ko gër bësadaxan bëlëngw. ¹⁵ Ga ñat ko wëka këbi ba ine këno yël angëmëne arëca rëca këbi eno tëra Yesu. Ata yël këno kodí batama ofëxw osas. ¹⁶ Ata elod amëd año, baxo şaland Yuda ang ko ri eño dëxwaxën Yesu ak.

End ecemar ed ofëna or Apexa eñ

¹⁷ Yatir akey añanar and loxo and bani yambënd Bëšëwif bën mburu ind gë lewir këm in. Bësëfan bën ga sëka këno Yesu, wëka këno: «Fe wa ýandi ki mi cemëra ed Ofëna or Apexa el?» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Yeyin gër angol, ata kën fed gë ala ar ano nang ex na. Pelidëno mëne wëno Asëyali an rek apëxëd andam añ anëka ñatëguk. Bëte pelidëno mëne gër iciw indexëm këme ri Ofëna or Apexa ol gë bësëfan bëram bën.» ¹⁹ Ye këni bësëfan bën rix këni ang fel këbi Yesu ak do šemërax këni ed Ofëna or Apexa el.

²⁰ Ata genëka, bësëfan epëxw gë bëxi bën xetëna këno Yesu gër eyambëran. ²¹ Nand bani yambërand na, Yesu re ko: «Dal in këmün felënd, gër enga endewën ro abat ex ar ke lëxw an.» ²² Na wëlandëra këbi xali, asëfan kala eño mëka: «Wëno nde ex, Axwën?» ²³ Yesu yaka këbi: «Ar ke lëxw an, ar kë xacand gër edëyamb edeбат gë wëno hi ko. ²⁴ Dal ex, ašës këme šës wëno Asëñiw ar ala an, ang yëgw këni endam ak. Bari año ye ex na ar ke lëxw an! Er fecadox din këreno dëw dona.» ²⁵ Ado Yuda, ar hi bax eño dëxw an dëñ, wëka këno: «Wëno nde ex Asëyali?» Yesu yaka këno: «Ata go dëñ ex!»

End ecemar ed Axwën eñ

²⁶ Ga këni yambëra, Yesu wëd ko mburu in, šëkwa këno Kaxanu do hëbëndër ko. And yël këbi bësëfan añ, re ko: «Kanyin en yamb, eman endam eñ ex.» ²⁷ Wëd ko bëte akalama and gë ngoy añ. Ga šëkwa këno Kaxanu yël këbi, re ko bëte: «Yëlarin wën dek, ²⁸ oşat oram oñ ex, oşat or eter ed gë Kaxanu oñ. Oşat oño kë şar ebi tebanaxën Kaxanu bamena bañ bela bëranjëm. ²⁹ Dal in këmün felënd, doru fela këme ngoy in xali yatir këne barëxëye gër owun or Faba. Fën këne šëbëxëde ingaşax in.» ³⁰ Ata and yëwëra këni na ojëkan od cale añ, Yesu gë bësëfan bën ye këni kwël ond gër etënd ed gë bañarëka oñ.

³¹ Ga ñat këni, Yesu fel këbi: «Wën doru gëmëd mbañ kën yëdara në end oşac oram, wën dek ke şapëran. Ata mondako kë ñata er yëgw ko alawënel ar Kaxanu in mëne: «Axadac an këmo fëm yem na fo, ata eni capër bër oyel ol.» ³² Barikan and këme xani gër ecës añ, gër ebar ed Galile këme lëngwa ene tëkëx.» ³³ Na re ko Piyer: «Ado eni gër bëjo dek eni teb gaбат, ax gi ex na gë wëno ak.» ³⁴ Ata yaka këno Yesu: «Dal in këmi felënd, doru gëmëd, damana exo yata ecare el wëñ anëka këye yaxëta batas.» ³⁵ Re ko bëte Piyer: «Ado gido ecës el dëñ fabër këmi, wëno din ami yaxëta na.» Ata bësëfan bën dek soşanara këni mondako.

End cale ind gër Getësemani eñ

³⁶ Ga xucak eño, Yesu gë bësëfan bën ye këni gër ed këni wácënd Getësemani. Ga ñat këni, fel këbi: «Ñëparayin ro do wëno me nacëta me calew.» ³⁷ Wac këbi Piyer, gë bosëñiw bor Sebede šak do gë šaň, eno daňëta. Ga ñat këni, Yesu ýana ko këno wëlandërand xali şamina ko. ³⁸ Ata fel këbi bër laňëta baño bën: «Awa enjëw endam eñ anëka şaminak, ecës el fo bayi ke. Cëniyine ro, këreñun daş na de!» ³⁹ Ga nacëta ko tëkër, foxi ko eyiy el nëş gër ebar. Ata ko şalend mondako: «E Faba, ey dëxëtëdo, kido awënd wëndëk, akalama and toro and këme šëb año! Barikan dil ang ýandi ki ak, ax gi ex na ang ýandi ke wëno ak.» ⁴⁰ Ata baqa ko gër ed sef babi bësëfan bësas bën, sëk këbi ga këbi raş. Na re ko: «Oko Piyer, wën an kore na nde en bayi daşërëxe apëxëd amat and riw këme año?

⁴¹ «Ga re këme perënyayin en calexënënd këdi këñun naňëta. Ala an gër onden ondexëm këno ýandind exo di enjekax eñ, barikan në end oñandi od eman ko sëkwanaxënënd exo di in.» ⁴² Nacëta ko Yesu gaşëxe do ko şalend ang añanar ak: «E Faba, angëmëne ax mënd ex na ey dëxët akalama and toro and këre me šëb año, dil ang ýandi ki ak!» ⁴³ Ga baqa ko akinëm, sëk këbi bëte ga këbi raş. Ata ado motëkwan

bani sêkwanënd eni kwëwëta in. ⁴⁴ Ga seb kêbi na, nacëta ko bëte gašëxe do ko šalend atasën ang banëngw ak. ⁴⁵ Aŋo ga fakaw ko gër bësëfan bërëxëm, fel kêbi: «Wën xali gërëgako nde xwënda kën okwëd? Nangin mëne anëka fiatëgwuk apëxëd and këne sëra wëno Asëniw ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwëndëran aŋ! ⁴⁶ Ado kaniwën ene yeye, dam exo ar ke lëxw an!»

End etëra ed Yesu ej

⁴⁷ Damana ko fiatand eŋo, šanayaw ko pëlët Yuda, asëfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngwënëgu babi amëxwër and bela aŋ eno tëra Yesu. Bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lawënëgu babi. Ata wëlaraw këni bëjo oduxuma, bëjo okwëlekwele. ⁴⁸ Ar baŋo lëxwënd an, fel babi amatinali aŋo: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino.»

⁴⁹ Aŋaŋ ga sëka këjo Yesu, re ko: «Mondake bayi këy Asëyali!» Ata wëga këjo. ⁵⁰ Ata re ko Yesu: «Xey lawo, er yow këy ey di in dil aŋand!» Na ga wëllën këno, sëra këno. ⁵¹ Ata abat ar enga gë Yesu, regëgu ko duxuma irexëm in gër acëmar, saŋ ko bad anëf and xadëp ir ašadaxan alëngw in. ⁵² Ata re ko Yesu: «Wëj mašël duxuma in gër acëmar gayik dek bër kë wërënd gë duxuma bën, duxuma fo kêbi law bête. ⁵³ Ba yëla këy asëkwan sëkwan këme mo kara Faba mëŋ ar xor dox exe dawëneliw atan atan, omeleka owëli owëli an? ⁵⁴ Mondake cëŋ kë fiata er rek Oñëgw Omënëk in mëne afo me toro mondako?» ⁵⁵ Ata Yesu yeyaneli kêbi bête bër gër amëxwër bën: «Wën yowëraw kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwele, ba arek axëyax nde hi këme? Ax gi ex na nde key yo kë bamëni sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu? Bari gabatak axe tëra bana. ⁵⁶ Barikan dek beŋo mondako bax ex gi ex ŋataxën er yëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in.» Aŋo šapëran këno bësëfan bën, hërëra këni bën dek.

End Yesu gër iciw ind Kayif ej

⁵⁷ Bër sëra baŋo Yesu bën, wëla këno gër ed barër bani bësälën do gë bëxarëk bër Bëšëwif, gër iciw ind Kayif, ašadaxan alëngw an. ⁵⁸ Ata Piyer kêbi sëfa nacët ako bër sëra baŋo Yesu bën, xali gër eyang ed ašadaxan alëngw. Lil ko gër yangana do xetëna kêbi bënëkona bën gër ed yëpa këni exo wataxën ba mondake kë fiata endey eŋo. ⁵⁹ Ata bësadaxan bëlëngw bën, gë dek Amara and bëxarëk bër Bëšëwif aŋ këni šaland er këno nagašan Yesu eno dawaxën. ⁶⁰ Bari ado ga nagašandëra bano bërãnjëm, abani šot na etibax. Ata šanayaw këni bela bëxi këni rend: ⁶¹ «Ajo bax rend mëne axor ko xor exo ŋam Aciw and Kaxanu aŋ do exo kanin në šakey batas.» ⁶² Ata ašadaxan alëngw an xani ko, wëka këjo: «Wëj bëndanjëm këni nagašanënd, ba ay yaka na nde?» ⁶³ Barikan Yesu xor ko yem. Aŋo re ko ašadaxan alëngw an: «Gër owac or Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, këme yašarënd, pelëlëbo angëmëne wëj ex Afexën an, Asëniw ar Kaxanu an!» ⁶⁴ Yesu yaka këjo: «Iyo go dëŋ ex. Bête faxëtël me baš mëne awat këne wat wëno Asëniw ar ala an ga yëpa këme gand liw ir Kaxanu, mëŋ Ar xorëk beŋ dek an. Awat këne wat yaŋ gër orën ga këme šëlaw gë baŋar baŋ.» ⁶⁵ Ga logën këjo ašadaxan alëngw an, hësëra ko acud andexëm aŋ do ko rend: «Anëka šir këjo Kaxanu! Anëka šir këjo Kaxanu! Sede nde bayik na exo baš yëy? Ine yëla kën?» ⁶⁶ Ata yaka këni: «Ajo ar edaw ex.» ⁶⁷ Kwël na fo yana këni këno soronënd: bëjo asëpan, bëjo awëŋ, bëjo bëte ašën do eno mëka: ⁶⁸ «Gayikako wëj rek mëne alawënel ar Kaxanu ey, pelëlëbo ba noŋo šën ki.»

End eyaxëta ed Piyer ej

⁶⁹ Karak amëd aŋo, Piyer fac bayi baxo, gër ed yëpa ko gër yangana. Ata sëka këjo endënaŋ, re ko: «Wëj bëte ar enga end Yesu, Agalile an hi këy!» ⁷⁰ Ata ga ko yax Piyer yaka ko poyoma: «Wëno ado ame nang ex na er këy rend in.» ⁷¹ Ga xani ko, ko yend gand ebët ed iciw, endënaŋ ecëxe bëte ga wat këjo kêbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga end Yesu Ibënäsaret hi ko dë.» ⁷² Ata yašar ko ga ko yax gašëxe: «Wëno amo nang ex na dë ala ajo.»

⁷³ Ga bašanak, bër xet bani gë Piyer bën re këni: «Dal ga ex nde, wëj ar enga end ala ajo hi këy. Ang këy yeyanënd ak nangaxën këmi mëne Abëgalile ey.» ⁷⁴ Na yaka ko: «Corëlexe Kaxanu angëmëne anang nang këmo ala ajo!» Ata amëd aŋo yata ecare el. ⁷⁵ Piyer xwita ko er fel baŋo Yesu in mëne damana exo yata ecare el anëka këjo yaxëta batas! Ata xwiriš, šan ko fac ko sesëxënd ga šëna këjo mbaŋ er ri ko in.

¹ Ga wecak gëbër, bësadaŋan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën yëpaxën kënî end Yesu eŋ. Ata xetan këbi eno ðaw. ² Ga xap këno, wëla këno yaŋ gër eyang ed Pilat eŋo kitix mëŋ bête.

³ Ata Yuda, asëfan ar lëxw baŋo Yesu an, šena këŋo ga wat ko mëne anëp dëŋ nëp këno. Bakali ko batama ofëxw osas band kodî ir yël bano baŋ gër Amara and bësadaŋan bëlëngw do gë and bëxarëk bër Bëšëwif. ⁴ Fel këbi mëne mbaŋ lif ko ga fan këŋo ala ar yowëy axo men ex na an. Yaka këno: «Wëj nangëk de eŋo, biyi abo bal ex na!» ⁵ Sam ga yaka këno mondako, Yuda šëŋi ko bišaw kodî in lëf gër Aciw and Kaxanu, do ye ko kwël xaŋwayax ko. ⁶ Ga wëdara këni kodî in, bësadaŋan bëlëngw bën re këni mëne ax ñap ex na eni maš kodî ijo gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, gayikako akanji and enjëw end ala ex. ⁷ Ata xetan këbi eni yëc ošënga or abay ar ofeya an eni dixën oñeg od bëliyer. ⁸ Mëŋ këni wacaxënënd xali doru ošënga olo «Ebar ed ošat.» ⁹ Mondako ñata bax er re baxo Kaxanu paš gë Yeremi, alawënel an: «Bëxarëk bër Bëšëwif bën awëd wëd këni batama ofëxw osas band kodî baŋ, akanji and Bëyisërayel an ang fënëta bano ak. ¹⁰ Bête gë kodî ijo këni yëcaxën ošënga or abay ar ofeya ol ang fel ke Axwën ak.»

End Yesu gër kiti ind Pilat eŋ

¹¹ And ñateli këno Yesu gër eyang aŋ, Pilat wëka këŋo: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eŋ?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ ex!» ¹² Ako nagašandëra bano xali bësadaŋan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën, barikan mëŋ abi yaka ex na. ¹³ Ata re ko Pilat: «Ay wëlënd na nde dek bend këni nagašandërand beŋ?» ¹⁴ Bari mëŋ aŋo yaka ex na. Aŋo šaran këŋo Pilat xali xurik.

¹⁵ Ofëna or Apexa kala, Pilat asebët baŋo sebëtënd andepëra amat, and këno yata Bëšëwif aŋ. ¹⁶ Xarak, andepëra angwëlik hi bax na and bano wacënd Yesu Barabas. ¹⁷ Ang barërëgu bani gër aciw and kiti ak, Pilat wëka këbi: «Noŋo wa yandi këŋun mo tebët doyijo, Barabas nde ba Yesu, ar këno wacënd Kërisët an nde?» ¹⁸ Aye nang baxo Pilat mëne nê end oyakërax lëxwaxën bano Yesu. ¹⁹ Ata and yëpa ko Pilat gër aciw and kiti aŋ, lindawë lawëñëgu ko eŋo pel ako: «Wëj kërey dîl na de gër end ar šenene ajo! Wëno cëŋ wec soru këme nê endexëm nê lakeli!»

²⁰ Ata bësadaŋan bëlëngw bën do bëxarëk bër Bëšëwif bën šoñ këñëbi bela eno nëyali Pilat eŋo tebët Barabas do eŋo ðaw Yesu. ²¹ Na re ko Pilat: «Bela bëxi bëjo, yatayino abat!» Yaka këni šor: «Barabas yata këmo! Barabas yata këmo!» ²² Re ko bëte Pilat: «Do mondake këmo ri Yesu, ar këno wacënd Kërisët an?» Yaka këni šor: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!» ²³ Wëka këbi bête: «Ineŋa wën ko?» Aŋo xeŋ këni kaš-kaš: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!» ²⁴ Ata Pilat wata ko mëne ax mënd ex na eŋo tebët Yesu këdi kē wonjo kaš-kaš angol aŋ. Wëd ko inëp ind gë men do neba ko na dëŋ otaxan ok xali wat këno bën dek. Ga faŋ ko, re ko: «Awa end ošat or ar šenene ajo eŋ, wën nangëk de, wëno ame nang ex na!» ²⁵ Yaka këni bën dek: «Eyo, mëkayidëlebo Kaxanu end enjëw end ala ajo eŋ biyi gë obaš orebi ol!» ²⁶ Pilat sebët këŋo Barabas do fel këbi ocoroŋa odexëm ok eno cewëra Yesu ðamana eno pikaxën.

End Yesu gër otaxan od ocoroŋa eŋ

²⁷ Ata ocoroŋa od Pilat ok nęcët këno Yesu gër yangana ir eyang. Ga barërëgu këni bën dek, xeta këno. ²⁸ Ga šufëtëra këno banjëm bandexëm baŋ, nëmb këno ocud ombarax. ²⁹ Sawëgu këni bête inini ind atëx and gë odëmbën, bor këni ang ekamote fo do šëxw këno. Fëxwën këno ošët exo dëkaya gër ataxan and liw. And këno sëka aŋ, eni poxi gër lëngw irexëm do eno dëšënd: «Emun end Bëšëwif, ašëma këmi šëmand!» ³⁰ Ocoroŋa odëmar eno tēpan gër dëxas, oko eno dang gë ošët ol or fëxwën bano ol. ³¹ And lëšëra këno mondako aŋ, šufët këno ocud ombarax oŋ do wäš këno banjëm bandexëm baŋ eno mëlaxën gër ed këno fikax.

End Yesu gër kërëwa eŋ

³² Ata enga end ocoroŋa eŋ këno nęcëtënd Yesu angol and Yerusalem aŋ eno pikax fac. Ga fed këni gër ar bano wacënd Simon ib Siren, nëyali këno exo ðapara osëx or këno fikaxënëx Yesu ol. ³³ Na lapara ko osëx ol xali ñat këni gër itënd bani wacënd Golëgota, mëne ngëŋ «Ind ang egor.» ³⁴ Ata yël këno Yesu ngoy ind bar bani gë bëšan. And sëyi ko aŋ, ñëp ko exo cëb. ³⁵ And fika këno aŋ, ocoroŋa ok šetërend këni banjëm bandexëm baŋ. Bëñak ri bani eni nangaxën ar kē wëd an. ³⁶ Ata yëpara këni gër enëkona. ³⁷ Yašët gaf in fika bani ingomb-gomb and yëgwaxën bani mëne «Yesu, emun end Bëšëwif eŋ.» Ejo bax amena and lawaxën bano aŋ. ³⁸ Afika fika banëbi bête gë mëŋ bërëk bëxëyax bëxi: abat gand liw ajo gand šame. ³⁹ Ata bela bër bax xucarand ler gër ed fika banëbi bën, këno širënd Yesu. Sam eni këmëyëta eni de: ⁴⁰ «Yo wëj bax rend mëne axor këy xor ey ñam Aciw and Kaxanu do ey kanin nê šakey ŋatas. Awa

pexënyal doru! Enimin, angëmëne wëj ex Asëñiw ar Kaxanu an, pedaw gër kërëwa mi wat!»⁴¹ Alëš bano lëšënd bëte bëšadaxan bëlëngw bën, gë bëšalen bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën. ⁴² Er bani rend: «Oko, mëj ar babi racëtënd bëla gër toro an nde kë sëkwanënd exo pedaw gër kërëwa! Gayikako mëj ex emun end, bëyi Bëyisërayel en, pedawëlexo enëjo kwëtaxëne!»⁴³ Ax gi ex na nde mëj ar xwëta këjo Kaxanu hi ko? Ax gi ex na nde bëte Kaxanu aňan ñan këjo? Bëte ax gi ex na nde mëj dëj kë rend mëne Asëñiw ar Kaxanu exo? Awa gërëgako dacëtëleňo ngwa!»⁴⁴ Ašir bano širënd bëte bërek bëxëyax bër fika banëbi gë mëj bën.

End ecës ed Yesu enj

⁴⁵ Ata ebar el dek šamëdanëk elod eňan keň gër gaf xali hik poxoš gaf in. ⁴⁶ Ga xucak bapëxëd batas, Yesu xëj ko acakax: «Eli, Eli lama sabatani! Mëne ngëň Kaxanu, Kaxanu, inëwa sebaşëň këye?»⁴⁷ Bër hi bax ler na bën ga wël këno, këni rend: «Wëlıno, alawënel Eli këjo wăcënd!»⁴⁸ Na wăran ko ala er ñalu-ñalu, yëmbëgu ko në ngoy inerëk, fiš ko në ošët do yëňen këjo Yesu exo yuš. ⁴⁹ Ata xeyëanaxën këno bër hi bax ler na bën: «Xey wëj, tebëlo ene wate ba ayow ko yow Eli eňo pexën!»⁵⁰ Yesu xëj ko bëte acakax do kwël xoti ko. ⁵¹ Ata lëf gër Aciw and Kaxanu, anjëm amëgax and bax šetërend në baciw baki aň fiesik cidët. Rëgëk bëte ebar el xali šapirak bangay ban. ⁵² Oňeg ok fëňëtayarak do bëwënek bëranjëm xanira këni gër ecës gë beman bën. ⁵³ Bër šanëragu bax gër oňeg bëjo, lil këni gër Yerusalem, angol amënek aň, do šanayaxëndëra këňëbi bëranjëm. ⁵⁴ Ata ocoroda od bano nëkonand Yesu ok, gë alëngw arebën an, ga wat këni ang rëgëk ebar ak do dek bešër xuca bax na bën, yëdara këni, do re këni: «Enimin ajo, Asëñiw ar Kaxanu an ebaxo de!»⁵⁵ Bëte bësoxari bëranjëm barëregu bax na. Ga xwëšaraw këni nacët ako këno nëkonënd Yesu. Bën elod nand ebaxo gër ebar ed Galile sëfaw bano do bano rëcarand. ⁵⁶ Šëf gër bësoxari bëjo hi bani: Mari Madëlen, gë Mari, nëm ir bër gë abinëm šak gë Yosef do gë nëm ir bosëñiw bor Sebede.

End emëxwëta ed Yesu enj

⁵⁷ Ata apenëka aň, ala ar gë napul ar xaniw bax gër Arimate do bano wăcënd Yosef, ñatëgu ko. Mëj ala ar gë napul ebaxo do hi baxo bëte asëfan ar Yesu. ⁵⁸ Ata ye ko gër Pilat, xaraw këjo eno maš eman end Yesu enj eno mëxwëta. Ata Pilat fel këbi ocoroda ok eno maš. ⁵⁹ Yosef fedali këjo, fëlëra këjo gë këpas iwënek. ⁶⁰ Do kwël wëla këjo, wëxëtax këjo në yëg ixašax, ir fësën bano mëj Yosef dëj gër aparëfac. Ga xwët këno lëf gër xatëx, fëň ko lilaya in gë angay atëm do kwël wăyi ko. ⁶¹ Nand bano wëxëta Yesu na, ler na yëpara bani Mari Madëlen gë Mari išandaw mopabër gë yëg in.

End yëg ir Yesu enj

⁶² Yatir akey and eteyëta, bëšadaxan bëlëngw bën do gë ofarisenj ok sëfër këni fura-bura gër eyang ed Pilat. ⁶³ Ga ñat këni, fel këno Pilat: «Wëj axwën arebi an yow këmi mi nangën mëne anëgwëš ajo, and banyi baxo abëngw aň, are baxo rend mëne and kë xuca bakey batas aň, axani ko xani gër ecës. ⁶⁴ Awa këdi këni yow bëšëfan bërëxëm bën eni deka eman enj do eni deyarand gër bulunda mëne axani xani ko gër ecës, pelëłëbi ocoroda oday ok eni nëkona yëg in xali ex kuca bakey batas bano. Angëmëne ane di ex na mondako, enëgwëš enj kë xuca eňanar eň!»⁶⁵ Ata yaka këbi Pilat: «Ax gi ex na nde bënëkona šot këňëbi na, awa mëlayinëbi gër yëg eni nëkonax ang nang kën ak.»⁶⁶ Ata bëšadaxan bëlëngw bën do gë ofarisenj ok sëfër këni gë ocoroda ok xali gër yëg. Ga xër këni ošëba gër angay and fëjaxën bani yëg aň, ocoroda od seb banëbi na ok këni nëkonand.

28

End ekani ed gër ecës enj

¹ Ga xucak akey and eteyëta aň, yatir oganjar, mopëd gëbër, Mari Madëlen gë Mari išandaw ye këni gër yëg ir Yesu. ² Ga këni ñat, ebar el kë rëgënd. Ata fedaw ko elod gër orën meleka ir Axwën, xën ko angay and wedixën bani lilaya ir yëg aň, do yëpaxën ko. ³ Ola orexëm ol kë watind ang ebingara fo do banjëm bandexëm ban fešëk xali xurik. ⁴ Ocoroda ok këbi rëgëndërand. Ga xap këbi anjiy aň, këni wëcërand rebe rebe ang bëšësëk fo. ⁵ Meleka in fel këbi bësoxari bën: «Wën cëj kërën yëdara na! Aye nang këme mëne Yesu, ar fika bano an, këno šaland. ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës ang reya baxo ak. Yowën tan en nëkon gër ed xwët bano. ⁷ Gërëgako, marayin enëbi pelëx bëšëfan bërëxëm bën mëne axani xani ko gër ecës. Anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx. Wëno eňo bax mun nangën!»⁸ Ga wël këni eňo, Mari Madëlen, gë Mari išandaw wăra këni gë anjiy fo eni ñawëta yëg in. Er bar bax gër owëkw orebën anjiy gë onëga osëm. Hër këni eni tëtëtërax gër bëšëfan. ⁹ Ata ga fed

këni gë Yesu, şëma këbi. Bën ga sëka këno, foxi këni. Ga këno lëkëra gër osapar, şale këno. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Këren yëdara na! Yeyin enëbi pelëx bëmaÿe bëj eni mara gër ebar ed Galile. Fën këne watëx.»

¹¹ Në fëña fo ßayi bani Mari Madëlen gë Mari işandaŵ ga ßat këni gër angol and Yerusalem ocoroða od bax nëkonand ÿeg ok. Reyax këni dek gër bëşadaxan bëlëngw ang xucak bëÿ ak. ¹² Ata bën wacër këni gë bëxarëk bër Bëşëwif bën eni ñëpaxën endey eñ. Ga wëlër këni na, yël kënëbi ocoroða ok kodî ir fon. ¹³ Afel fel banëbi bëte mondako: «Deyayindën mëne bëşëfan bër Yesu bën yowëk gëmëd do reka këni eman eñ nand banun raşënd na. ¹⁴ Do angëmëne exo wël eño Pilat, biyi axor këmo xor mo pel eñun teßan, ÿowëÿ anjun gi na.» ¹⁵ Ocoroða ok xana këni kodî in do ri këni dek ang fel banëbi ak. Ata wëlik endey eño mondako gër Bëşëwif xali doro.

End epemëra ed Atëfëtan eñ

¹⁶ Bëşëfan epëxw gabat bën, ye këni gër ebar ed Galile, yañ gër etënd ed fënëtan babi Yesu. ¹⁷ And wat këno añ, foxi këni do këno şalend. Barikan bërëmar añëpëgënan babi ñëpëgënanënd mëne Yesu dëñ ex. ¹⁸ Yesu ga sëka këbi, fel këbi: «Wëno xwënëk owun or gër orën ol, bëte wëno xwënëk owun or gër ebar ol! ¹⁹ Yeyin gër bela gë enëng gë enëng ebar el dek, enëbi di bëşëfan bëram. Buyindënëbi gër owac or Faba, gë or Asëñiŵ do gë or Angoc Amënëk ol. ²⁰ Tëyalindënëbi etëf ed dek er fel këmun el. Ata wëno, key yo key, këme hi gë wën xali yatir kë xwët ngwën.»

Atëfëtan and Yesu ang ÿëgw ko Marëk Lilaya in

Akayëta anjo ro, Marëk ÿëgwëk. Areya reya ko mëne Yesu afakën babi fakënënd bësëxwëra bën, anëcët babi nëcëtënd bangoc ßaňëňëxax ßaň gër bëla. Yesu er ÿandi baňo bëla bën eni kwëta eyeyan edexëm el, xarak ax gi ex na në end bëcarax bënd baxo rind. Bësëwif bën abarër bani barërënd ßamëxwër ßamëxwër do bano sëfarand Yesu gër obaxët. Bari bëlëngw bër Bësëwif bën ani ma bana eno kwëta. Aßala bani ßaland ang këni ri eno dafwaxën ak. Akey amat sëra këno Yesu do lëxw këno gër Pilat, axiti ar wa bax eno dafw mopika në kërëwa an. Ado ga soro ko xali gër ecës, Yesu xorëk ecës el do gë dek bëbër ex gë panga ind Eňëňëxax bën. Er ex gër akayëta in:

End epemëra ed Şaň Batis eň: 1.1-8.

End xobuyi do gë atëy and Yesu eň: 1.9-13.

End andiyen and Yesu gër ebar ed Galile eň: 1.14-9.50.

End damana ir Yesu elod gër Galile xali gër Yerusalem eň: 10.1-52.

End toro do gë ecës ed Yesu eň: 11.1-15.47.

End okani ond Yesu gër ecës eň: 16.1-8.

End ang şanayaxën babi Yesu bësëfan bërexëm eň: 16.9-20.

End epemëra ed Şaň Batis eň

¹ Mondako ÿanak Atëfëtan and Yesu Kërisët, Asëňiŵ ar Kaxanu an. ² Ang ÿëgw ko alawënel Esayi ak: «Nëkođ arolawën aram an këmo lëngwalilind gër ngwën exi ñacan fëña in. ³ Mëň kë xëyënd gër ladawe:

“Mëxwët in fëña ir Axwën in!
Debët in opëña odexëm ok*.”»

⁴ Ata şanayaw ko gër ladawe Şaň Batis, ar babi buyind bëla an. Afem baxo femënd gër bëla eni nëngwët ola orebën ol, ebi buyixën do eni cotaxën eteßan ed bëňëňëxax bendeßën el. ⁵ Bëla bën dek ebar ed Yude el do gë dek Bëyerusalem bën aye bani yend gër ndexëm ebi buyi polo gër yeb ir Yurëdeň and këni fut poyoma bëňëňëxax bendeßëm aň. ⁶ Şaň Batis, acud and omban ond gelemba baxo şudand do baxo xapand enar gër edum. Owure babi yambënd do gë dingën ißapuy. ⁷ Mondako baxo femërand: «Ar xuca ke panga kë yowënd na. Ado wëno axe ñap ex na me dëngw do me pët ogux od ßaped bandexëm ok. ⁸ Wëno gë men këmun buyind, ßarikan mëň këňun ÿana eňun buyind gë Angoc Amënek aň.»

End xobuyi or Yesu eň

⁹ Angwën anjo, xaniw baxo Yesu gër Nasaret, gër ebar ed Galile, do yow ko na eňo buyi Şaň Batis polo gër Yurëdeň. ¹⁰ And baxo şëpëtand aň, Yesu wat ko fol orën ol do Angoc Amënek aň ga ko fedaw ang edëxwëte epeßax fo xali lapaxën këňo. ¹¹ Wëlik oniŵ gër orën: «Wëj ex Asëňiŵ aram an! Wëj ex pëlot gër yomb iram do wëno mbaň ke ßalënd endey eň.»

¹² Ataň Angoc Amënek aň wëla këňo Yesu gër ladawe. ¹³ Fën rix baxo ßakey ofëxw onax do Sindan in axacëra baňo xacërand eňo naňët Yesu. Yesu şit gër oŵacar hi baxo do omeleka baňo rëcarand.

End bësëfan bënax bëyanar bër Yesu eň

¹⁴ Yesu ßaka ko gër ebar ed Galile and fëra këno Şaň Batis aň do ko femëraxënd Atëfëtan and Kaxanu aň. ¹⁵ Er baxo rend: «Anëka ñatëguk owun or Kaxanu ol, nëngwët in ola orewën ol, kwëtay in Atëfëtan aň.»

¹⁶ Akey amat, Yesu ga ko sëfa bëña ir anjer and gër Galile in, wat këbi bër gë abinëm, Simoň gë Andëre ga këni lapëra gë owën orebën oň. Bësëpët bër oxan eban. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Wën tëfëgune tan mun di bëßar bër bëla.» ¹⁸ Ataň seß këni owën orebën oň do kwël sëf këno. ¹⁹ Yesu ye ko bëte imbađ, wat këbi bëte polo në ikuluň, Şak asëňiŵ ar Sebede, do gë abinëm Şaň, ga këni wëxëtëra owën orebën oň. ²⁰ Ataň wac këbi kwël sëf këno. Seß këneßi na Sebede, sëm irebën do gë bëriyenin bën polo gër ikuluň.

End ar gë bëyël eň

²¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën ñat këni gër Kafarë nawum. Ata yatir akey and eteyëta, Yesu ye ko gër aciŵ acaley and Bësëwif, do këbi sëyalirand end Kaxanu eň.

* 1:3 1.3 Esayi 40.3

22 Mbanj babi şaranënd bër baŋo baxëtënd ang ko sëyalind ak bën gayik gë or gapak baxo yeyanënd. Osëyali orexëm ol ax mëndër bana gë or bëshalen bërebën ol. 23 Ata fedëk yatijo, Aşëwif ar gë angoc añëŋënax yow bax na gër aciw acaleya aŋo. And wat këŋo Yesu aŋ, ala ajo ŋana ko ko xeyënd: 24 «Ineŋa këy şaland Yesu Ibënasaret? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Anang wa nang këme mëne wëj ex Awënek ar xaniwëk gër Kaxanu an!» 25 Ata Yesu xeyënaxën këŋo angoc añëŋënax aŋ: «Xey wëj cësinal! Canël gër ala ajo!» 26 Angoc añëŋënax aŋ ŷëngëndëra këno ala ajo, ŋerën këno xali do kwël şan ko. 27 Dek bër yowëraw bax gër cale yatijo bën şarandëra këbi xali xurik. Ata këni wëkarënd: «Ineŋa ex eŋo? Osëyali oxaşax, or gapak nde ŋatënëgu këbo? Yama bångoc bañëŋënax baŋ ga këbi xeyänënd nde gë panga do këni rind er re ko in!» 28 Ata wëlik oŋac or Yesu ol dek ebar ed Galile el.

End Yesu do gë bëshëxwëra bëranjëm eŋ

29 Ga şan këni gër aciw acaleya, Yesu gë Şak do gë Şaŋ sëfër këni gër iciw ind Simon do gë Andëre. 30 Sëk këno aŋaraŋ isoxari ar Simon ga şëxw këŋo. Fel këno ataŋ Yesu. 31 Yesu ga sëka këŋo, lëk këŋo gër ataxan. Ata xoc këŋo ataŋ acëxwël aŋ do xani ko ebi dëba. 32 Genëka ga şelak eñan eŋ, wëlaraw kënebi gër Yesu dek bëshëxwëra bën do bër gë bëyël bën. 33 Angol aŋ dek bärërgü këni gër ebët ed iciw ind Simon bën. 34 Yesu fakëndëra këbi bëranjëm. Ata osëxwëra or ex yo bani fakënd. Anëcët nëcët babi bëte bëyël bëranjëm gër bela, ababi sef na eni yeyan gayik aye nang bano.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

35 Në ecan ijo, mëd-mëd fo bayi bax ga xani ko Yesu do nacëta ko exo calex. 36 Ata Simon, gë boşandaŋ këno şalarand. 37 And wat këno aŋ, re këni: «Bela bën dek wëj fo këni şaland!» 38 Barikan Yesu yaka këbi: «Yene gër bëngol bënd ler ro, me pemërax end Kaxanu eŋ gayik në eŋo yowaxënëgu këme.» 39 Mondako baxo sëfërand ebar ed Galile el, gër ed ex yo, do baxo femërand end Kaxanu eŋ gër baciw bacaleya. Bëte anëcët babi nëcëtënd bëyël bën gër bela.

End ala ar gë amey eŋ

40 Akey amat, ar gë amey sëka baŋo na Yesu. Ga foxi ko, xara këŋo: «Angëmëne aŋandi ŷandi ki, axor këy xor eye mënen me pak!» 41 Ga xaŷënan këŋo Yesu, ŋëmba këŋo do re ko: «Aŋandi ŷandi ke, mënël!» 42 Amey aŋ şan këŋo ataŋ do kwël wën ko. 43 Ata Yesu ga këŋo xëŋa, re ko: 44 «Cësinalil de endey eŋo. Yel exi nëkonëx aşadaxan an. Do diyid şadaxa ir angunëtan in ang re ko Moyis ak, mëŋ këni nangëraxën bela bën osede orey ol.» 45 Barikan ala ajo, sam ga şapër këni na, ŋana ko ko reyarand gër ed ko ye yo mëne Yesu fakën këŋo. Në eŋo bayik Yesu abaxo xam na exo ŋat në angol wat-wat ir bela. Në er tēb fo baxo sëlënd do bela bën bebët yo bebët bani xanirawënd, bura-bura eno kacëra.

2

End Yesu do gë aseŷik eŋ

1 Ga rik bakëy, Yesu baka ko gër Kafarënowum. Ata nangëra këni bela bën mëne anëka bakaw ko gër iciw. 2 Bärërgü këni bëranjëm nješ gër ebët xali këni nëñrënd. Do Yesu këbi felërand end Kaxanu eŋ. 3 Ata ŋatëgu këni bela bënax ga lëbiw këno aseŷik. 4 Ga şënd këni gër ebët, sëkwan këni eno ŋateli nješ gër Yesu. Sënga këni yaŋ ejur ed aciw and gër ed ebaxo Yesu el, do yëla këno gë ebën el aseŷik an. 5 Ga wat ko Yesu mëne bela bëjo axwëta xwëta këno, fel këŋo aseŷik an: «Asëñiwën, wëno anëka seban këmi beñëŋënax bendey beŋ.» 6 Ga wël këno bëshalen bër ŷëpara bax lëf na bën, këni yëlarand: 7 «Wëni ala ajo inëŋa ko yeyanaxënd mondako? Në ecir eŋo de Kaxanu! Noŋo wa xorëk etëban ed beñëŋënax el angëmëne ax gi ex na Kaxanu gaŋat?» 8 Ataŋ ga nang ko Yesu gë onden ondëxëm oŋ, ang bani yëlarand ak, wëka këbi: «Ineŋa kën yëlaraxënënd mondako gër owëkw orewën?» 9 Ineŋa saxëk? Mo pel aseŷik an mëne anëka seban këmo beñëŋënax bendëxëm beŋ nde gë mo pel: «Wëj kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maŷi?» 10 Barikan en nangaxën mëne wëno Asëñiw ar ala an aşot şot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën bamena bandedbën baŋ gër ebar ro, 11 ga re këme wëj aseŷik an, kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maŷi!» 12 Ataŋ xani ko xwiriş aseŷik an, lëkw ko ebën el do kwël şan ko, bela bën dek wat këno do şarandëra këbi xali. Ga këno şëkwa Kaxanu, këni rend: «Awa endey endako rako eŋ, elod ala ax wat na.»

End Yesu do gë Lewi eŋ

¹³ And baka ko Yesu gašexe gër bëña ir anjer and gër ebar ed Galile aŋ, xetax këno amëxwër atëm and bëla. Ata këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ¹⁴ Ga fiata ko osëyali ol, xani ko na do kwël ko yend. Wat këŋo Lewi, asëniw ar Alëfe, ga yëpa ko gër aciw and bësef bër šagale. Fel këŋo: «Wëj, tëfëguye wëno!» Ata xwiriš Lewi, sëf këŋo kwël.

¹⁵ Ga xucak eŋo, Yesu gë bësefan bërexëm bën këni yambërand gër iciw ind Lewi gë bësef bër šagale bën do gë bëwendëran bëranjëm. Gër enga end bëla bëjo mban ebani bër baŋo sëfënd Yesu bën. ¹⁶ Ga wat këno bëšalen bër ebax Ofariseŋ bën ga këni yambëra gë bësef bër šagale do gë bëwendëran bën, wëka kënebi bësefan bën: «Asëyali arewën an, inewã këni yambëraxënënd gë bësef bër šagale do gë bëwendëran bën?» ¹⁷ Ga wël ko Yesu, yaka këbi: «Bëšëxwëra bën kë yend gër ed exo axora, ax gi ex na bëbëngw bën. Mëŋ ex wëno, bëla bër kë wëndërand yow këme mëni mac, ax gi ex na bër šenene.»

End etiwi eŋ

¹⁸ Bësefan bër Šaŋ Batis bën do gë bër Ofariseŋ bën asiwi bani siwind. Ata akey amat, yow këni gër Yesu do wëka këno: «Bësefan bër Šaŋ Batis bën do gë bër Ofariseŋ bën asiwi këni siwind. Inewã bayik ani tiwixënënd na bërey bën?» ¹⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Asiwi nde këni siwind bër këŋo laŋëtënd šambenjar ir kë yërend bën gër ekana? Ax gi ex na nde gër ga nëka këni yo gë mëŋ ani kor na eni tiwi? ²⁰ Barikan yatir këni šapër gë icën ino, asiwi këni siwi. ²¹ Këdi kë řesi kaš anjëm akarëk aŋ, ala ax kadënd na gë anjëm angašax. ²² Bëte gër bamote bakarëk ala cëlënd na ngoy ingaf gayik and yana eñën aŋ ata kë fëtin, do ngoy in gë bamote baŋ ex nemi. Ax gi ex na nde në bamote bangašax këni šëlënd ngoy ingaf in?»

End akey and eteyëta eŋ

²³ Yatir akey and eteyëta baxo xucand Yesu në ocënga od gër ed sëg bax bële. Ata bësefan bërexëm bën këni wišand banjëra baŋ do këni yakënd. ²⁴ Ata Ofariseŋ ok wëka këno Yesu: «Inewã këni rixënënd bësefan bërey bën er bayik ax řap ex na yatir akey and eteyëta in?» ²⁵ Yaka këbi: «Er ri baxo Dafid ga fot këbi enjo er mëŋ gë bër enga endexëm bën, amëd and ebaxo Abiyatar, ašadaxan alëngw aŋ, wën elod an pën ex na nde? ²⁶ Amëd and ebaxo Abiyatar, ašadaxan alëngw aŋ, ax gi ex na nde Dafid alil lil baxo lëf gër Aciw and Kaxanu yambëgu ko mburu ind yap këbi eyamb bëšadaxan fo in xali šet këbi bër enga endexëm bën?» ²⁷ Ga fiata ko eŋo, řaš ko bëte: «Në end ala rixën ko Kaxanu akey and eteyëta aŋ, řari aŋo di ex na ala an në end akey and eteyëta. ²⁸ Mëŋ ex wëno Asëniw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

3

End Yesu do gë ar gë ataxan atejik eŋ

¹ Ata řatëguk akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw acaleya, sëk këŋo ar gë ataxan atejik. ² Ata bëšalen bën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagašanaxën. ³ Ata Yesu fel këŋo ar gë ataxan atejik an: «Kaniw ey kwëša mërëxand ro!» ⁴ Aŋo re ko Yesu: «Inewã yapëk gë akey and eteyëta aŋ? Edi ed enjekax nde ba edi ed eñëñanax nde? Epexën and ala nde ba edaw ed ala nde?» Barikan bën đek šësinara këni yem. ⁵ Ata Yesu nëkon këbi gë oxoŋ fo, aŋo nëngan bana end owëkw or farëdädik orebën eŋ. Fel këŋo ar gë ataxan atejik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bëngwëk ataxan aŋ. ⁶ Ofariseŋ ok řan këni eni wëlërëx gë od Erod ang këni ri eno dāwaxën Yesu ak.

End etana ed oparëxanda epëxw gë oki eŋ

⁷ Ata Yesu gë bësefan bërexëm bën ye këni ler gër bëña ir anjer. Na řarëreŋo këni bëla bëranjëm ga xaniraw këni elod gër ebar ed Galile, gër ed Yude ⁸ do xali gër angol and Yerusalem. Na fo bani bëte bër xaniraw bax gër ebar ed Idume, ekeg ed yeš ir Yurëdeŋ el, xali gër owar or Tir do gë Sidonj. Amëxwër aŋo er yow bani gër Yesu ga bani wëlëxënd bešër baxo rind bën. ⁹ Ata Yesu fel këbi bësefan bërexëm bën eni təkaliw ikuluŋ exo řëpaxën polo këdi këno fimelira bëla bën. ¹⁰ Enimin, ga baši fakënënd bëla bëranjëm bano radëanaxënënd bëšëxwëra bërëmar eno kwixwëtaxën. ¹¹ Bangoc řaňëñanax baŋ, areb banëbi řëbënd bëla bër lil banëbi bën gër osapar or Yesu eni keŋaxën: «Yama wëj ga ex nde Asëniw ar Kaxanu an.» ¹² Barikan Yesu mban řaši xeyëanaxënënd eni teš edeya ed noŋo hi ko el.

¹³ Ata Yesu ye ko yaŋ në etënd. Wac këbi bër yandi baŋo bën do bën yaka këno. ¹⁴ Yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm eno đanjëtarand do ebi dāwëndërand ¹⁵ eni pemërand endexëm eŋ do enëbi nëcëtënd bëyël bën gër bëla gë panga ind yël

këbi in. ¹⁶ Bër yata babi bën e bani: Simon in nëngwët banjo Piyer, ¹⁷ Şak gë Şanj, asëniw ar Sebede, do gë abinëm Şanj. Bën nëngwët babi o'wac ol: «Bëwanageres» mène ngëj Bër ang ekëman. ¹⁸ Na fo bani bête: Andëre gë Filip, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Toma, gë Şak asëniw ar Alëfe, gë Tade, gë Simon, a'wer an, ¹⁹ do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw banjo Yesu an.

End emenan ed Angoc Amënëk eŋ

²⁰ And wāyi këni gër iciw an, bela bën barëreŋu këni gaşëxe xali hi këni amëxwër atëm. Yesu gë odexëm ani cot bana amëd and këni yëpa eni yambëraxën. ²¹ Ga wël këni endey eŋo bërëxëm bën, yow këni eno tëra gayikako bani yëland mène: oşen ŋanar këni. ²² Ata bëşalen bër xaniw bax gër Yerusalem bën re këni: «Yama Yëngëtir, emun end bëyël eŋ ga lil këŋo nde. Gë panga indexëm in këbi nëcëtënd bëyël bën gër bela.» ²³ Ata Yesu wac këbi ebi pelëra gë bapënëtal banjo do ko rend: «Mondake hik endey eŋo? Sindan nde këŋo wāyënd Sindan? ²⁴ Angëmëne bër ebar ebat eni merënd, ax gi ex na nde ebar edebën el aşapër kë şapër? ²⁵ Bête angëmëne bër ekun ebat eni merënd, ax gi ex na nde ekun elo ayëcar kë yëcar? ²⁶ Awa angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, alati ko lati. Owun orexëm ol aşapër kë şapër do ex kwët indexëm eŋ! ²⁷ Ala ax kor na exo dıl nê iciw ind ar gë ojaw do eŋo kandëra napul irexëm in. Afo eŋo bon pere, do eŋo kap aye exo yëcaxën iciw indexëm in! ²⁸ Dal in këmun felënd, Kaxanu aseban ko sebanënd beŋëŋenax beŋ do gë ocir od şir këno yo! ²⁹ Barikan ar këŋo şir Angoc Amënëk an, eteban axo cot na: Gayik anëka ri ko amena and din ir din an.» ³⁰ Ga bani rend mène gë angoc aŋëŋenax hi ko yeyanaxën baxo mondako Yesu.

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eŋ

³¹ Ata na gër ed bani yeyandëra mondako, fiatëgu këni bobinëm bor Yesu do gë nëm. Ga xwëşaw këni fac, lawën këno ala eŋo macëgu. ³² Bon yëmb bani bër xeta bano lëf gër aciw bën. Ga yëpara këni jey, lilëgu ko ar lawënëgu bano an, re ko: «Yakalëbi fac norix gë bobinëx, ga këni şaland!» ³³ Yaka këŋo: «Noŋo ngwa ex nëma do nobën ex bëmaŋe bëndam bëŋ?» ³⁴ Ga nëkon këbi bër xeta banjo bën, re ko: «Nëkodëbi nëma do gë bëmaŋe bëndam bëŋ. ³⁵ Ar kë rind er ŋandi këŋo Kaxanu an, ajo ex abaŋe do gë nëma.»

4

End apënëtal and ar oned eŋ

¹ Ata Yesu këbi sëyalirand gaşëxe end Kaxanu eŋ gër bëŋa ir anjer and Galile. Ga xeta këno amëxwër atëm, Yesu fëra ko polo nê ikuluŋ do yëpa ko. Bela bën dek xwëşara këni gër ebar, gër bëŋa. ² Ata ga këbi sëyalira gë bapënëtal, nêka ko mban. Er baxo rend: ³ «Baxëtın end ala ar nêca bax oned gër oşënga orexëm eŋ. ⁴ Ga ko yiş enedã eŋ, mar lapak gër fëña. Ata yow këni oşël ol, hël këni dëk. ⁵ Mar lapak bête gër aparëfac, gër ed ax nëmb bana obar, lëgëk atan gayik ax tiw bana. ⁶ And fëtëk oyat an, ŋayëk dek gayik gë odëmbët këm hi bax. ⁷ Mar lapak bête şit nê acë and gë odëmbën. And lëgëk an odëmbën ok xëşak, ata sëkwanëk ex dëw. ⁸ Barikan mar lapak bête gër ebar ejakax. Ga lëgëk, rafëk, do rëwëk bon: enjëlir emat ofëxw osas, eŋo ofëxw ocongebat do eŋo keme.» ⁹ Ga fiata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko: «Awa ar gë anëf an, wëlël exo eŋo.»

¹⁰ And şapër këni bela an, bayi këni Yesu gë oparëxanda epëxw gë oki odexëm ok. Ata wëka këno: «Inecëŋ këy sëyalixënënd gë bapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën fo yël këŋun Kaxanu, en nang end dal end şonayak end owun orexëm eŋ. Bër fac bën gë bapënëtal fo këni ŋana eni wëlënd. ¹² Mëŋ ex ado eni nëkonënd aye, ani wat na. Ado eni wëlënd, abi pëni na, këdi këni nëngwët ola orebën ol do ebi teban Kaxanu*.» ¹³ Ata re ko bête Yesu: «Angëmëne wën anun pëni ex na apënëtal aŋo, mondake këŋun fëni dek bacëxe ban?»

¹⁴ «Anef an kë necfënd eyeyan ed Kaxanu el. ¹⁵ Fëña ir gër ed lapak enedã in ex bela bër sam eni wël eyeyan elo, atan Sindan exo yow exo dëxët dek gër owëkw orebën. ¹⁶ Bête aparëfac an ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga fo eni ma. ¹⁷ Bari ani gi ex na gë odëmbët, gogo nde ebi yepan. And këbi şopara an, ba enëbi cëndën nê end eyeyan elo eŋ, ebi cena xali eni dap caw. ¹⁸ Bête odëmbën ok ex bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, ¹⁹ eni teb ocëmu od aniyan ok, gë oŋandi od napul ok, do gë oŋandi od eman ok ex këşa xali ex tëkwan ebi nëngwët in. ²⁰ Do ebar ejakax

* 4:12 4.12 Esayi 6.9-10

el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu bën, eni ma ebi nëngwët do ex cënar gër oŵëkw orebën: emat ex dëw ofëxw osas, eño ofëxw ocongebat, do eño keme.»

End apënëtal and lambo eñ

²¹ Yesu ga fiata ko apënëtal anjo, wëka këbi bër baño baxët bën: «Lambo ir fëtën këni in, aňoň nde këni řioňënd gë enëp? Axwët nde këni xwëtënd dila në angaw? Ax gi ex na nde në er yañ këni xawënd?» ²² Mëñ ex, er hi bax yo watërexe in, awati kë wati. Er hi bax yo ešon-con in, ašana kë šanaya goyat gër angoben! ²³ Awa ar gë anëf an wëlël exo eño!» ²⁴ Baš ko bête: «Balëkënalijindën end kën wëlënd eñ. Gë acariya and kënëbi séyinënd bela añ fo këñun wäšën wën bête, ado sëf eñun tënd motënd. ²⁵ Ar wäk eyeyan elo an, Kaxanu abašën këño bašën owël ol. Bari ar řiëpëk an, ýowëy año pëni na.»

End apënëtal and eneda end kë lëgënd gë andexëm eñ

²⁶ Yesu šom ko bête: «Owun or Kaxanu ol er wëndërek gë end ala ar kë yišënd eneda gër ošënga orexëm fo. ²⁷ Këño rašënd nde ba këño ferënd nde, hik gëmëd hik goyat, eneda eñ alëg kë lëg ex daf xarak mëñ axwën an axo nang na ba mondake. ²⁸ Ebar el dëñ këño rëca ex dëg ang ondës fo, ex daf bële in xali ex neg do ex can, banjëra bañ ex dëw aye. ²⁹ Do and kë sëg añ, eni řaš gë xorom in and kë řiat ekanara ed beneda añ.» ³⁰ Wëka këbi bête Yesu: «Gë ine këne watinaliye owun or Kaxanu ol, gë apënëtal and fe?» ³¹ Yaka ko mëñ fo: «Ang enjëlir end atëx and mutarëd fo hik. Dek beneda bend ex gër ebar ro beñ, enjëlir eño xurik ex ba. ³² Barikan and këni nef do ex dëg añ, ata kë rafënd nëmëc dek bebëleg bebër ex gër andëda bën. Benini beñ ex dërëra xali ošël or gër orën ol eni yëlëra yañ.»

³³ Ata Yesu gë bapënëtal baño sëfëtan baři end Kaxanu eñ bela bën ang këni xor eři pëni ak. ³⁴ Ababi séyali na gë bapënëtal këm. Barikan and këni hi gë bësëfan bërëxëm fo añ baři faýënënd dek.

End Yesu do gë ekoc etëm eñ

³⁵ Ata kwël yatijo fo, and genëka añ, Yesu fel këbi odexëm: «Kegëtane anjer añ.» ³⁶ Ga fela këbi amëxwër añ, bësëfan bën wëla këno Yesu gë ikuluñ ind gër ed ýëpa baxo in. Na fo bax bête békuluñ bëcëxe bëndanjëm. ³⁷ And hi këni Yesu gë bësëfan bën gër ngu añ, řatëguk angoc etëm. Men oñ kë xaninënd bomeñ bomeñ xali kë rëmbayand ikuluñ in. ³⁸ Barikan Yesu mëñ yem këño rašënd gër epyo ed kuluj gër akwëtaya and gaf. Ata exo nëngëtaxën in, bësëfan bën xeý këni šor: «Asëyali, doro këne nemiye. Wëj axi bal ex na nde?» ³⁹ Ga nëngëta ko na, xeýan ko ekoc el gë anjer añ: «Xeý wën, cësinayin!» Atañ sebëk ekoc el do anjer añ bête ýëmëk atañ. ⁴⁰ Wëka këbi Yesu bësëfan bën: «Oko inewa ýedaraxën kën gë? Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» ⁴¹ Año ýëdara këni kaš-kaš xali do këni wëkarënd: «Noýo ngwa ex ala ajo? Ekoc el do gë anjer añ awä kë wand er ko re in?»

5

End ar gë bangoc baňëñëxax eñ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën, ga xegëta këni anjer añ, řiat këni gër ebar ed Bëšërasa. ² Atañ ga šëpëta ko Yesu gër ikuluñ, šanëgu ko pëlët gër oňeg, ala ar gë bangoc baňëñëxax do ko yend aped-fed. ³ Gër oňeg lëg baxo do ala baño xor na eno pokëra gë gweyele-gweyele. ⁴ Band mar abon bano řonënd eno pokëra gër otaxan do gër osapar gë gweyele-gweyele. Barikan mëñ dek baxo xotënd exo nëtëra dëng-dëng odun ok. Ala ax cot bana ojaŵ od eño řonaxën ok. ⁵ Er baxo xeýërand cis wec gër banapëra band gër osënd. Asembaýënaya baxo sembaýënyand eman eñ gë oxaý. ⁶ Sam ga watëgu këño Yesu caw, hër ko aped-fed do foxi ko gër lëngw irexëm. ⁷ Xeý ko: «Inewa ýandi ki gër ndam Yesu, wëj Asëniw ar Ar-hik-yañ gër orën an? Këla gër owac or Kaxanu, këreye narën na!» ⁸ Baxo xeýaxënënd mondako, awël baño wëlënd Yesu ga ko re: «Wën bangoc baňëñëxax, canin gër ala ajo!» ⁹ Ata Yesu wëka këño: «Mondake këni wäcënd?» Yaka ko: Wëno «Bënga sir-sir» këne wäcënd gayik bangoc bandanjëm hi këmi. ¹⁰ Ata bangoc baňëñëxax baño këno xarand Yesu kërebi nwaý na caw, ga xey këbi eni naŵëta ebar ed Šërasa el. ¹¹ Xarak ler gër etënd gër ed hi bani na, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ¹² Ata ga wat kënebi, bangoc baňëñëxax bañ xara këno Yesu: «Cëñëtalëbo mëni dñ bambëxwëbëxw baño!» ¹³ Ata wa ko Yesu. Na bangoc baňëñëxax bañ ga šan këni gër ala, lil kënebi bambëxwëbëxw bañ. Do ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, ýëkëta këni gë ongër fo, lapayax këni gër anjer dek kece in, noyelira këbi dek. Er hi bani në bambëxwëbëxw owëli oki. ¹⁴ Ga šapër këni bëxadac bën, hërëra këni bëjo gër angol, bëjo gër ocënga. Reyarax këni end wat bani eñ. Ata

ŵararaw këni bela bën, bura-bura gër onang. ¹⁵ Ga ñat këni gër ed ebaxo Yesu, wat këno ar gë bëyéel ar benga benga an, ga yëpa ko gë banjëm banj. Nang këni mëne aye dëŋ bakar këno onden oŋ. Yëdara këni xali xurik. ¹⁶ Bër wat bax dek er ri baxo Yesu bën reya këni end ar gë bëyéel eŋ, do gë end bambëxwëbëxw eŋ. ¹⁷ Ata yana këni këno xarand Yesu exo dëxëta na gë ebar edebën. ¹⁸ Ga ko baka Yesu polo gër ikuluŋ, ar ebax gë bëyéel an wëka këno: «Awa nde këy ŵa me gi ar enga endey?» ¹⁹ Ga ñëp ko Yesu, yaka këno: «Mañil gër ndewën, gër iciw indey. Tëfëtanëxëyëbi dek er rin ki Axwën Kaxanu in, do ang xayënan këno wëj ak.» ²⁰ Ata ala ajo ŵayi ko do ko femëraxënd end Yesu eŋ gër Bangolepëxw. Areyara baxo reyarand dek er rin baŋo Yesu in. Do bela bën dek babi šarandërand endey eŋo.

End endënaŵ ecësëk do gë end asoxari ašëxwëra eŋ

²¹ Yesu xegëtaŵ ko amaka baka gë ikuluŋ in. Barëngu këni gašëxe bela bën gër bëŋa ir anjer. ²² Hatëgu ko na ar bano wacënd Yayëros, alëngw ar aciŵ acaleya an, lapaya ko gër osapar or Yesu ²³ do ko rend: «Asëyali, dam ex exo koti endënaŵ endam eŋ, axara xara këni, yeye eyo kwëtan otaxan ok exo pakaxën do exo diyaxën.» ²⁴ Yesu sëfër këni kwël gë Yayëros. Enga end bela eŋ këñëbi sëfand do këno fimelirand Yesu. ²⁵ Xarak asoxari ar baŋo yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki ebaxëna gër enga eŋo. ²⁶ Mbaŋ soro baxo gër otaxan od bëxora bëranjëm, do faŷ baxo dek napul irexëm in gër oxora, bari axo pak bana. Ado aŋo hi baŋo kaš-kaš ošëxwëra ol. ²⁷ Ga wël ko mëne Yesu kë xucand, nëfëñëfa ko xali sëkën këno, do xwixwëta ko acud andexëm aŋ. ²⁸ Er yëla baxo mëne ga xaŷ xaŷ këno exo kwixwëta banjëm bandexëm banj ata ko fak. ²⁹ Sam ga xwixwëta këno, ošat oŋ sebëk ataŋ ecan el. Nang ko gër eman endexëm mëne afak dëŋ fak ko. ³⁰ Yesu nang ko mëne panga indexëm šanëk na. Ata xwëša ko mërëxand gër amëxwër. Nëkona ko gand epoy do wëka ko: «Noŷo xwixwëtak banjëm bandam banj?» ³¹ Yaka këni bëšëfan bën: «Okò, këyëbi watënd bela bën ga këni fimelirand nde këy wëkand noŷo xwixwëta ki?» ³² Barikan mëŋ kwël këno šaland ar ri bax eŋo an. ³³ Ata asoxari an këno rëgënënd anjiŷ aŋ, ga nang ko er hi baŋo in. Wara ko lapaya ko gër osapar or Yesu do reya ko dek ðal in. ³⁴ Barikan Yesu re ko: «Awël nde abiŵën, ga xwëta këye fakaxën këy. Mañil gë emëkw eyemax do pakël ošëxwëra orey ol.»

³⁵ Ga ko yeyan mondako bayi baxo Yesu ga ñatëgu këni bela bër hiw bax gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya an. Re këni: «Awa anëka xor këno endënaŵ endey eŋ! Ine këyo soroli mama Asëyali an?» ³⁶ Barikan ado ga wël baxo eyeyan elo, Yesu fel këno alëngw ar aciŵ acaleya an: «Kërey yëdara na ngëŋ, kwëtale mondako dëŋ.» ³⁷ Gabatak axo ma bana eŋo ðaŋëta gër iciŵ ind Yayëros angëmëne ax gi ex na Piyer, gë Šak do gë Šaŋ, abinëm ar Šak. ³⁸ Ga ñat këni gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya, Yesu wat këbi bela bën ga këni renitara axeyënd mbaŋ. ³⁹ And lil ko aŋ, wëka këbi: «Ine kën šëšësinënd go? Ineŵa otes od go ok? Itox in araš fo raš këno, axo cës ex na.» ⁴⁰ Ata ga wël këno, yana këni këno wërëyand. Yesu nëcët këbi dek ang ebani ak. Ga ŵac këbi nëm gë sëm ir endënaŵ do gë bëšëfan bër laŋëta baŋo bën, lil këni gër ed xwët bano itox. ⁴¹ Ata Yesu lëk këno itox in gër ataxan, re ko: «Talita kumi», mëne ngëŋ: Endënaŵ kanil, ga re këme! ⁴² Ataŋ kwengweremët endënaŵ eŋ, xwëša ko ceg do ko yëtënd, anëka sëk baŋo bëniy epëxw gë bëki. Bër wat bax eŋo bën šëg këbi benjëw bëŋ ga xurik ašaran in. ⁴³ Yesu xëŋara këbi aye bëxwën endënaŵ eni cësinali endey eŋo. Fel këbi eno yël er ko yamb in.

6

End Yesu gër Nasaret eŋ

¹ Ata Yesu xani ko na, ŵayi ko kwël gër Nasaret, gër ed raf ko. Sëfër këni gë bëšëfan bërexëm bën. ² And ñatëguk akey and eteyëta aŋ, ye ko këbi sëyalirand gër aciŵ acaleya. Dek yëmb bani bër obaxët bën, do ga këbi šarandëra këni wëkarënd: «Feye wa šotëgu ko eŋo? Orenik or mondake wa šot ko? Do mondake ko rind becarax bendako rako bëŋ gë otaxan odexëm ok? ³ Ax gi ex na nde mëŋ ex afika ar otëx an, ašëñiŵ ar Mari an? Ax gi ex na nde bofinëm ex Šak gë Yose, gë Yud do gë Simoŋ? Do bëñinëm bëtoxari bëŋ cëŋ, ax gi ex na nde gër ndëbi ro dëŋ exëni?» Ata në eŋo babi ñëpëgënanaxënënd endexëm eŋ. ⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Alawënel ar Kaxanu an, gër angol andexëm fo këno yafënd, ado dek dek in gër bërexëm do gë bër ekun ebät gë mëŋ bën.» ⁵ Ata ecarax gematak aŋo mëndan bana exo di na. Bëšëxwëra bëfëñëpëne fo fakën babi ga ñëmbara këbi. ⁶ Mondako šaran baŋo Yesu end oŋëpëgënan odebën eŋ.

End olawën or bëšëfan epëxw gë bëxi eŋ

Ata Yesu ko sêfêrand bêngol bënd ler gër Nasaret bêj efi tÿyalirax. ⁷ Wac kêbi bêsêfan epêxw gë bÿxi bÿn, lawÿn kêbi eni ye bÿxi bÿxi sam ga yÿl kêbi panga ind enÿbi nÿcÿtaxÿnÿnd bangoc bañÿjÿnax in. ⁸ Fel kêbi bÿte eni mÿlayand oÿÿt fo do kêreni mÿland na: ax gi ex na eyamb-yamb, ax gi ex na ambaß, ax gi ex na kodî gÿr bÿmboto. ⁹ Barikan eni pedand baped band xalanj, bÿte kêreni cudand na bacud baki. ¹⁰ Afel fel bafi bÿte: «Gÿr iciw ind kÿn fiat, bÿyiyindÿn na xali yatir kÿn xuca. ¹¹ Bÿte angÿmÿne en nÿat nÿ angol, do bela bÿn eni nÿp enun kwÿtaya in ba eni nÿp enun baxÿt in, pÿxwÿcayin obar od lÿkak gÿr osapar orewÿn ok en kucaxÿn. Obar oko ex osede or kêbi ÿendÿn bela bÿjo.» ¹² Ga ye kÿni bêsêfan bÿn, femÿrax kÿni gÿr bela end eni nÿngwÿt aniyand andÿbÿn enj. ¹³ Nÿcÿt kÿnÿbi bÿyÿl bÿranjÿm gÿr bela. Bÿte bÿÿÿxwÿra bÿranjÿm banÿbi nÿmÿrand ogu, do bani fakÿnd.

End ecÿs ed ſaſ Batis enj

¹⁴ Erod, emun enj, wÿl bax er baxo rind Yesu in gayik oÿwac or Yesu ol mongwÿli wÿli bax. Bÿrÿmar are bani rend mÿne ſaſ Batis, ar bafi buyind bela an xaniwÿk gÿr ecÿs, mÿj ſotaxÿn ko panga ind ko rixÿnÿnd bÿcarax in. ¹⁵ Na fo bani bÿr bax rend mÿne alawÿnel Eli xaniwÿk gÿr ecÿs. Na fo bani bÿte bÿr bax rend mÿne alawÿnel ar Kaxanu abat, ang ebani akarÿk ak, xaniwÿk. ¹⁶ Barikan, Erod ga wÿl ko bÿjo ðek, re ko: «Yama ſaſ Batis ir fodÿtÿn bamo gaf ga xaniwÿk nde gÿr ecÿs.» ¹⁷ Erod mÿj ðÿj re bax eno tÿra ſaſ Batis do eno pokÿra gÿ gweyele-gweyele lÿf gÿr epÿra gayik anÿp nÿp baſo ga watar bani gÿ Erojad, alindaw ar abinÿm Filip an. ¹⁸ Enimin, ſaſ Batis mondako baſo fÿlend Erod: «Ax ñap ex na eyo kan abinÿx asoxari arexÿm an.» ¹⁹ Ata Erojad mbanj ſus bano ſaſ Batis do yandi baſo eno ðaw, bari abaxo xor na. ²⁰ Ado Erod ayÿda baſo yÿdand ſaſ Batis ga nang baxo mÿne ala ar ſenene ex, awÿnÿk ex. Mÿj bayik abano seb na eno dixÿra. ðek baxo ÿendÿnd and kÿjo wÿl aſ xarak anÿngand ðÿj baſo nÿnganÿnd ofaxÿt ol. ²¹ Ata Erod ri ko ofÿna or ekwitaxÿn ed akey and rÿw kÿno. Wac kêbi gÿr ñambÿran bÿlÿngw bÿn do gÿ bÿmun bÿnd ocoroda bÿj, ebar ed Galile el ðek. ²² Ga lilÿgu ko abiw ar Erojad gÿr ed yÿpara bani, wan ko xali nÿngan kêbi Erod gÿ bÿr wacÿraw bafi gÿr ofÿna bÿn. Ata Erod, emun enj, fel kÿjo endÿnaſ enj: «Mÿkale er yandi ki yo, wÿno ayÿl kÿmi yÿl.» ²³ Ga yaſar ko baſ ko: «Er kÿye xara yo ayÿl kÿmi yÿl, ado ex gido mi cet ja mÿrÿxand ebar ed gÿr ed wun ko ro el.» ²⁴ Ata ſan ko endÿnaſ enj, wÿkaw kÿjo nÿm Erojad: «Ineſwa kÿmo xara emun enj?» Yaka lÿfÿj: «Karalo gaf ir ſaſ Batis in, ar kêbi buyind bela an.» ²⁵ Ga wÿrÿÿÿtaw ko ayand lÿf gÿr ed exo emun, xara kÿjo: «Er yandi ke eye yÿlÿgu gÿrÿgako gaf ir ſaſ Batis in polo nÿ inÿp.» ²⁶ Ata emun enj hi kÿjo kÿj gÿr emÿkw, ſena kÿjo. Barikan ga yaſar baxo xali wÿl kÿno bÿr ofÿna bÿn, ax mÿnd bana enjo ðÿc endÿnaſ enj er xara ko in. ²⁷ Emun enj lawÿn kÿjo atan anÿkona arexÿm abat exo mÿlaw gaf ir ſaſ Batis in. ²⁸ Ye ko, fodÿtÿgu ko gaf ir ſaſ Batis in gÿr ed fÿra bano do wÿlaw ko nÿ inÿp. Fÿxwÿn kÿjo endÿnaſ enj. Endÿnaſ enj ſena ko yÿlÿx kÿjo nÿm. ²⁹ Bêsêfan bÿr ſaſ Batis bÿn ga wÿl kÿni endey enjo, yen kÿni eman endexÿm enj gÿr epÿra do wÿxÿta kÿno nÿ yÿg.

End eñÿmbÿn ed eyamb yamb enj

³⁰ Oparÿxanda ok ga bakaraw kÿni gÿr Yesu, reya kÿni ðek beÿÿr riw bani bÿn do gÿ ðek end sÿyaliraw banÿbi bela enj. ³¹ Ata yaka kêbi Yesu: «Awa yowÿn ene nacÿtaye nÿ er tÿb en teyÿtax tÿkÿr!» Mbanj ebani bela bÿr xeta bafi bÿn: bÿjo kÿni yend bÿjo kÿni fiatÿgund, ax mÿnd bana ang kÿni yambÿra ak. ³² Yesu gÿ bêsêfan bÿn fÿra kÿni polo nÿ ikuluſ eni nacÿtaxÿn. ³³ Ata bela bÿranjÿm wat kÿnÿbi ga kÿni ye, xwita kÿnÿbi. Do angol and ex yo bani xanirawÿnd eni ye olÿngÿt, gogo nde ga fiatÿt kÿni. ³⁴ And bani ſÿpÿtand gÿr ikuluſ aſ, Yesu wat kêbi bela ga barÿrÿgu kÿni xali hi kÿni amÿxwÿr atÿm. Aſo xaſÿnan kÿjo xali gayik er hi bani ang opeÿ od gÿ axadac kÿm fo. Na sÿyalira bafi beÿÿranjÿm xali nÿkak. ³⁵ Ga kÿ xwÿyar bêsêfan bÿrÿxÿm bÿn sÿka kÿno Yesu do re kÿni: «Asÿyali, ro gÿr ed hi kÿne apuÿ ex do anÿka wÿdÿk eñan enj. ³⁶ Pelalÿbi bela bÿn eni capÿrÿra gÿr ocÿnga, ed bÿñÿpa el, do gÿr bÿngol bÿnd ler ro eni yÿcÿrax er kÿni yamb in.» ³⁷ Barikan mÿj yaka kêbi: «Yÿlinÿbi wÿn ðÿj er kÿni yamb in!» Yaka kÿno: «Ba mi ye mi yÿcÿgu mburu nÿ batama okeme oki band kodî nde, mÿni ðÿbaxÿn ðek ako?» ³⁸ Ata wÿka ko Yesu: «Bamburu banjÿgwe wa lÿkaya kÿn? Yeyin en nangÿgu!» And wÿkaraw kÿni aſ, yaka kÿno: «Bamburu banjo do gÿ oxan oxi.» ³⁹ Aſo re ko enÿbi pel bela bÿn ðek eni ñÿpara bÿmÿxwÿr bÿmÿxwÿr gÿr ondÿs ocÿkÿt. ⁴⁰ Ata yÿpara kÿni bÿmÿxwÿr bÿnd mar bela keme, bÿjo ofÿxw oco. ⁴¹ Yesu ga wÿd ko bamburu banjo baſ do gÿ oxan oxi ol, xeja ko orÿn ol do ſÿkwa kÿjo Kaxanu. Ga xwÿt ko, hÿbÿndÿr ko bamburu baſ do yÿl kêbi bêsêfan bÿn eni cet. Bÿte mondako fo ſÿt bafi oxan ol xali

šot këni bën dek ang yëmb bani ak. ⁴² Na yambëra këni xali wëd këni bën dek. ⁴³ Ata ßar këni bësëfan bën bakange epëxw gë ßaki ßacaxaken band mburu ind bayëta bax bañ do gë oxan ol. ⁴⁴ Bër lëba bañi Yesu bën er ebani, bësöšan bën fo, owëli oco.

End Yesu gër men eñ

⁴⁵ Atañ ga xucak eño, Yesu nëyali këbi bësëfan bërexëm bën eni dëngwa gë ikuluñ in ekeg ed anjer, gër Betesayida do mënñ bayi ko na ebi pela bela bën. ⁴⁶ And fela këbi an, ye ko yañ në etënd exo calex. ⁴⁷ Ga šëlak eñan eñ, bësëfan bën fiat këni gë ikuluñ in mërëxand ir anjer xarak ekeg elo bayiw baxo Yesu gër ebar. ⁴⁸ Wat këbi bësëfan bën ga šopa këbi ewac el gayik aped-fed gë ekoc etëm bani xasënd gë ikuluñ in. Emëd ekarëk el, Yesu këbi sëfand do ko wëñënd yañ gër men ang gër ebar fo. Ga sëk këbi, yandi këno ebi cand. ⁴⁹ And wat këno ga ko wëñëta yañ gër men an, bësëfan bën yëla këni mëne oñey ex, ax gi ex na mënñ. Ata ses këni šor. ⁵⁰ Ga këno nëkon, bën dek šëg këbi benjëw beñ. Atañ yeyaneli këbi Yesu: «Kapinayin! Wëno ex, këren yëdara na.» ⁵¹ And hi ko polo gër ikuluñ an, xucak ekoc el. Ata bësëfan bën dek šaran bañi endexëm eñ. ⁵² Gayikwa yoweý abi pëni bana ecarax end mburu eñ: ga fod bañi.

End epakën ed bësëxwëra gër ebar ed Genesaret eñ

⁵³ Ga xegëta këni anjer an, fiat këni gër ebar ed Genesaret. ⁵⁴ And šëpëta këni gër ikuluñ an, bela bën xwita këno atañ Yesu. ⁵⁵ Ata wëra këni enëbi mëlarrow bësëxwëra bën monëbi gër ßanakaya ßandëbën. Motëfelira bano sëfelirand Yesu gand ed ko ye yo. ⁵⁶ Gër ed ko lil yo, hik ingol, hik angol atëm, hik osënga, tar fëña in banëbi xwëtënd bësëxwëra bën do bano xarand ebi teb eni kwixwëta ndakan ambana and acud andexëm an. Do dek bër baño xwixwëtand bën afak bani fakënd.

7

End ßapela band bëxarëk eñ

¹ Akey amat, Ofariseñ do gë bëšalen yow bax gër Yesu ga xaniw këni gër Yerusalem. ² Ata wat kënebi bësëfan bërexëm bërëmar ga xoba këni gër eyambëran gë otaxan obuyaraxik, mëne ngëñ nebarëxe. ³ Xarak Ofariseñ ok do gë Bësëwif bën dek abani yambëra na nebarëxe šenene otaxan ok, ang rëp bax gër ßapela band bëxarëk bërebën ak. ⁴ Angëmene në akwëndaya and gër angol ye bani, and këni wäyi gër iciw an din bani nebarand aye eni yambëraxën. Bëte mbañ e ebax bënd akarëk bënd bani fëbënd beñ: eneß ed onëp, eneß ed ofeya el do gë ed bandun band yawale el. ⁵ Ofariseñ ok gë bëšalen bën wëka këno Yesu: «Bësëfan bërey bën inewë këni liyaxënënd mondako, ga këni yambërand gë otaxan obuyaraxik, do ani tëfënd na ßapela band bëxarëk bërebë ßañ?» ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Ata alawënel Esayi ßal re baxo mëne wën bëyëñenax bër kë labayand hi kën. Ga yëgw ko wa: “Bela bëjo gë etëy el fo këne fëbënd, Anjëlän andebën an caw fiawëta ke; ⁷ Asoro fo këni sorond cale indebën in, Osëyali orebën ol ßapela band bela fo ex*.”»

⁸ Ata re ko bëte Yesu: «Wën, kë yepënënd er re ko Kaxanu in do kën fëbënd ßapela band bela. ⁹ Kën yepënënd apela and Kaxanu an do kën fëbënd amërëwëra andewën. ¹⁰ Ga re ko Moyis: “Wëj ala an pëbëlëbi norix gë sorix, Ar këno xare yo nëm ba sëm ar edaw ex*.”

¹¹ «Barikan wën këbi sëyalind bela bën: And ki xara yey norix ba sorix an, axor këy xor eyo pel mëne gë er ebax eyo dëcaxën in “Korëbañ” ex, mëne ngëñ Kaxanu yël këyo. ¹² Ax gi ex na nde në end apela andewën año, bela bëranjëm anëbi dëcand na bëxarëk bërebën bën? ¹³ Ata mondako kën yepënënd eyeyan ed Kaxanu el gë apela and yerët këñ gë andewën dëñ. Bëte awata wata kën bemenak bënd anjo ak.»

¹⁴ Yesu wac këbi gašëxe bela bën. Ga sëka këno amëxwër atëm, re ko: «Wën dek ßaxëtine de aye enun pënixën. ¹⁵ Yoweý ax gi ex na er kë lil gër ala do eño buyarën. Barikan er kë šanënd in këno buyarënënd. ¹⁶ Awa ar gë anëf kala, ßaxëtëlexo eño.» ¹⁷ And lil ko Yesu lëf gër iciw an, ga seßëgu këbi fac amëxwër an, bësëfan bërexëm bën wëka këno ebi payën apënëtal año. ¹⁸ Ata re ko: «Oko, wën bëte an gi ex na nde gë orenik? Anun pëni ex na nde mëne yoweý ax gi ex na er kë lilënd gër ala do eño buyarën? ¹⁹ Er kë lilënd gër ala in gër acël kë fiatënd, ax gi ex na gër emëkw. Do and kë hi gër acël an, ex payërax gër apuy.» Ata gë eyeyan elo wäsin bañi Yesu mëne eyamb yamb ed ex yo awën wënek. ²⁰ Er re baxo mëne er kë šanënd gër ala in këno

buyarënd. ²¹ Gër emëkw ed ala kë ýanand xali ex can: banjêlan bañêñenax ban, gë eñac eñ, gë orek ol, gë edawër el; ²² gë orekar ol, gë añana and kodí an, gë oxeý ol, gë njifa ind bela in, gë asêk alakirand fo in, gë oyakêrax ol, gë ocir od Kaxanu ok, gë ndafenan in, do gë ofenirêx ol. ²³ Eyo gër emëkw kë ýanand beño ðek, do and kë şan an eño buyarën ala an.

End asoxari aliyer eñ

²⁴ Ga xucak eño, Yesu ye ko gër ebar ed këni wacënd Tir. Hat ko yir fo në iciw ga xey këño eni nangëra bela bën mène mën yowëk, barikan gogo nde ga nangëraw këni. ²⁵ Ga wël ko nëm ir endënañ end hi bax gë angoc añêñenax, yow ko lapaya ko gër osapar or Yesu. ²⁶ Asoxari ajo Agërek ebaxo do xaniw baxo gër Fenisi gand ebar ed Siri. Axara xara baño Yesu eño necët angoc añêñenax an gër abiw. ²⁷ Yesu yaka këño: «Cënil pere eni med obaş ol. Ecemar ed këni yambënd obaş el ax ye ex na eyëbi ðapën bëkwërkwër.*» ²⁸ Re ko asoxari an: «Eyo ðal ex Axwën, barikan bëkwërkwër bëñ dila gër ed këni yambërand obaş këni wëdarand bëngacan bënd këni lapëtarand bëñ.» ²⁹ Ata re ko bëte Yesu: «Awa në end eyeyan elo ayakali këmi yakali. Maýil, angoc añêñenax an anëka şan ko gër abix.» ³⁰ And wäyi ko asoxari an, sêkëx ko mène angoc añêñenax an anëka şan ko gër abiw, alaki fo alaki baxo gër angaw.

End apaxo eñ

³¹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir, ko wäýind ond gër ebar ed Galile oñ na do ko xucand gër ed Sidoñ el. Bëña ir anjer in baxo sëfand gand bebët ir «Bangolepëxw.» ³² Fed këni gë bela ga këno wëlanëgu apaxo, ar bax yeyanënd gë ojaw fo. Na xara këno eño njëmba exo pakaxën. ³³ And nacët këño caw gër ed hi bani bela an, Yesu şo ko banëf band apaxo ban, gë obasa odexëm ok, do wiş këño gë bato ban gër aniw. ³⁴ And xeña ko orën an, yën ko atëm, re ko: «Efata», mène ngëñ Dëmëtayayin. ³⁵ Atañ lëmëtayak banëf ban do lëkwëtarëk aniw eñ, apaxo an ýana ko ko yeyandërand şenene. ³⁶ Yesu xëña këbi eni cësinali endey eño. Barikan axëña yo axëña bela bëño anjo bani reyarand kaş-kaş. ³⁷ Mokuri xuri bax ang şaran babi xali bani rend mène Yesu bëcaraxik fo ko rind. Banëf band bër bapaxo ban ko lëmëtënd, do baniw band bamuma ban ko lëkwëtënd eni yeyandëraxën.

8

End eñëmbën ed mburu eñ

¹ Akey amat, bela bën ga barëregu këni omëxwër otëm, xeta këno gaşëxe Yesu. Ga wata ko mène bela bëño er yamb in ani cot bana, wac këbi bësëfan bërëxëm bën do re ko: ² Nékoyinëbi bela bëño, ðek ke xaýënanënd elod bakey batas këne sëfarand, bari ani gi ex na gë eyamb yamb. ³ And këmëni fela yambërarëxe an, bon këni sorox gër fëña gayik bërëmar caw xaniw këni. ⁴ Yaka këno bësëfan bën: «Mondake wa kënebe lëbaye tëb ro?» ⁵ Anjo wëka këbi Yesu: «Bamburu banjêgwe wa lëkaya kën?» Yaka këni: «Banjongëbaki.» ⁶ Fel këbi bela bën eni nëpara gër ebar. Ga xana ko ko bamburu banjongëbaki ban, şëkwa këño Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër an. Ata şet këno ala kala aton ðek ang ebani ak. ⁷ Bëte bëngan ebaxëna, ga xana këbi Yesu, şëkwa këño Kaxanu do re ko bëte enëbi cetëra bela bën. ⁸ Na yambëra këni xali wëd këni. Bayitarak mburu in në bakange banjongëbaki. ⁹ Bela bër lëba babi na yatijo bën er hi bani në owëli onax. Ata ga yambëra këni, Yesu fel këbi eni maýira. ¹⁰ Atañ mën gë bësëfan bërëxëm bën fëra këni gër ikuluj do kwël ye këni gër ebar ed Dalëmanuta.

End amatinali and gër orën eñ

¹¹ Akey amat, Ofariseñ yow baxëna na eno mëkara Yesu. Ga ýandi këbi eno bon, wëka këno efi masin ecarax amat eni nangaxën mène gër orën xaniw ko. ¹² Ata yepandëra këño Yesu gër onden ondexëm endëbën eñ, yën ko atëm do re ko: «Wën bela bëño, inëwa këne wëkaxënënd mun masin ecarax en nangaxën mène gër orën xaniw këme? Dal in këmun felënd, ecarax an wat na.» ¹³ And fiata ko eño an, Yesu baka ko polo gër ikuluj eni kegëtaxën anjer an gë bësëfan bërëxëm bën.

End lewir ir Ofariseñ eñ

¹⁴ Bësëfan bën axwëya xwëya bani eni pena mburu in. Amat fo wëlali bani gër ikuluj. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Kwëýëtayin lewir ir Ofariseñ in do gë lewir ir od Erod in*.» ¹⁶ Ata ga

* **7:27** 7.27 Bëşëwif bën ofañët banëbi wacënd bër bënëng bęcëxe bën. * **8:15** 8.15 Yesu, ga yeyan ko mondako, er ýandi baño ebi pëni mène eni kwëýëtand er wata bani Ofariseñ do gë od Erod in.

wël këni enjo, bësëfan bën këni yëland mëne ga bani gë mburu këm yeyanaxën baxo mondako Yesu. ¹⁷ Ga wata ko Yesu mëne mondako këni yëland, wëka këbi: «Ineŵa këni yëlaŵaxënënd mëne ga hi këne mburu këm yeyanaxën këme mondako? Xali gërëgako anjun pëni ex na nde er re këme in? Wën yowëŵ an kaman ex na nde pere? ¹⁸ Ata wën and mokem xem këjun de ogaf ok. Gë bangës hi këni bari an watërand na, gë banëf hi këni, bari an wëlërand na. ¹⁹ An kwita ex na nde gë bamburu banjo lëba bamëni bela owëli oco? Do bacaxaken band bayëtara babi ban, bakange banjégwe bar ban?» Yaka këno: «Bakange epëxw gë baki.» ²⁰ Bëte an kwita ex na nde and lëba bamëni gë bamburu banjongëbaki bela owëli onax an? Bakange banjégwe fëxw banjun bacaxaken band bayëtara babi ban? Yaka këno: «Bakange banjongëbaki.» ²¹ Ata re ko bëte Yesu: «Do wën xali gërëgako, yowëŵ an kaman ex na nde?»

End Yesu do gë asiwëk ar gër Betësayida en

²² Yesu gë bësëfan bën fiat këni gër Betësayida. Wëlanëgu këno na asiwëk do xara këno enjo pakën. ²³ Ata Yesu lëk këno asiwëk an gër ataxan do las këno xali ſan këni ingol in. Ga xwësa këni, wiſ këno gër bangës do fëd këno. And fëdët këno an, wëka këno: «Yëŵ nde këy watënd na?» ²⁴ Ga xëwëta ko asiwëk an, re ko: «Në ewat mëni bela bën ang batëx fo, bari ayexëra këni yexërand de.» ²⁵ Yesu fëd këno gaſëxe. And fëdët këno an, asiwëk an fak ko ataŋ, do ko watërand ſenene. ²⁶ Yesu fel këno exo maŵi gër ndëbën, kërexo baka na gër ingol.

End Piyer do gë Yesu en

²⁷ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye bax gër bëngol bënd ler gër Sesare ir Filip. Gër fëña, wëka këbi: «Gër onang or bela, wëno noŵo këni rend hi këme?» ²⁸ Yaka këni: «Bela xëna bër kë rend wëj ex ſan Batis; bëjo wëj ex alawënel Eli, do bëjo bëte wëj ex, alawënel ar Kaxanu abat, ang bëtëraw këni ak.» ²⁹ «Do wën cëj, ine këne rend?» Yaka këno Piyer: «Wëj ex Afexën an.» ³⁰ Ata Yesu xëna këbi xali mëne enjo ala këreno pelëf na.

End ecës ed Yesu en

³¹ Ata amëd aŵo ŵana baxo Yesu këbi felënd bësëfan bën mëne, mëj Aſëniŵ ar ala an, mban ko soro. Bëxarëk bër Bëſëwif bën, gë bësadaxan bëlëngw bën do gë bësälän bën aſus këno ſus xali eno dëxw gër ecës. Barikan gë akey atasën an, exo kani gër ecës. ³² Kerët felëra babi bësëfan bën bëno. Ata Piyer ga nacët këno këno rexërand. ³³ Barikan Yesu ga nëkona ko gand bësëfan bërëxëm, xëyan këno Piyer: «Nacëtaxële fa Sindan, anjëlän andey aŵo and bela fo ex, ax gi ex na and Kaxanu!» ³⁴ Ata and wac këbi amëxwër do gë bësëfan bërëxëm an, re ko: «Ar ŵandi këno exe tëf an tebëlexo eſal ed gaf irexëm fo el. Gilexo aŵelëk ar exo toro mban në end oŵac oram exe tëfäxën. ³⁵ Ar kë xwël aniyän andëxëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyän andëxëm në end oŵac oram do në end Atëfëtan an, afexën ko fexën. ³⁶ Ineŵa këno feca ar kë ſotëra dek beſër hik gër ngwën ro bën xarak axo pexën ex na enjëw endëxëm en? ³⁷ Do gë ineŵa ko nëmb ala an enjëw endëxëm en? ³⁸ Ar këno ſëfënan yo endam, do gë end eyeyän edam en, mërëxand ir anx and kë rind orekar do and bëwendëran aŵo, wëno Aſëniŵ ar ala an bëte aſëfënan ke ſëfënan endëxëm en yatir këme bakaw gë enjarän end Faba en do gë omeleka omënëk ok.»

9

¹ Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, ang xwëſara këni ro ako, bërëmar ani cës na watërexë owun or Kaxanu ol ga yowëk gë panga itëm.»

End enjarän end Yesu en

² Ga xucak bakey banjongamat, Yesu wac këbi Piyer gë ſak do gë ſan eno danëta yan në etënd eacax. Ga fiat këni, owati or eman end Yesu ol nëngwëtak gë ogës odebën. ³ Wedëk banjëm bandëxëm ban kë yëgënd jing-jing do feſëk nëmëc ang ko xorëdexo ala exo peſën anjëm gër ebar ro ak. ⁴ Ata bësëfan bësas bën wat këñëfi pëlët Eli gë Moyis ga këni xanar gë Yesu. ⁵ Piyer ga faſ këno Yesu, re ko: «Aſëyali, bon yedox ene baiye ro! Dine baner batas: amat andey, amat and Moyis do aŵo and Eli.» ⁶ Piyer abaxo nangënd na er ko rend in, gayikwa anjiŵ an lëk babi xali xurik mëj do gë boſandaŵ. ⁷ Aŵo fedawëk anjar do laſ këbi kwëc. Wëlik oniŵ ga kë re: «Awa aŵo ex de Aſëniŵën, ar pëlët gër yomb iram an, baxëtindëno.» ⁸ Ataŋ bësëfan bësas bën nëkonara këni jey, wat këno Yesu gabat. ⁹ Ga këni ſëla etënd el, Yesu xëna këbi mëne ala këreno pelëf na er watëgu këni in xali mëj Aſëniŵ ar ala an exo kani gër ecës. ¹⁰ Ga xwëtaya këni gër owëkw eyeyän elo, këni wëkarënd bën bësas er wacayak ekani ed gër ecës in.

¹¹ Ga xucak eno, bêsêfan bën wêka këno Yesu: «Inecêj këni rend bêsâlen bën mène afo exo yow pere Eli damana exo yowaxênegu afexên an?» ¹² Yesu yaka këbi: «Eyo Eli ayow ko yow exo kanindêra beÿ dek. Ax gi ex na nde aÿëgw ÿëgw këni bête mène wêno Asêniw ar ala an, asus këne sus bela bën do ene torondêra mban? Ine yêla kên wên? ¹³ Gêrêgako, nangin mène Eli anêka yow ko, barikan ang ÿëgw këni endexëm ak, wêlaya këno ang ÿandi këbi ak.»

End lêmêta ind gë angoc aňëjênax en

¹⁴ And ðaka këni Yesu, gë Piyer, gë Şak do gë Şaň gër ed ebani bêsêfan bêsêxe aň, sêk kënebi amëxwër atëm and bela ga xeta kënebi do wat kënebi bête bêsâlen ga këni şampêre gë bën. ¹⁵ Bela bën ga wat këno Yesu, şaran këbi bën dek do këni xaşêrënd endexëm eno cema. ¹⁶ Ata Yesu wêka këbi bêsêfan bër şeni baño bën: «End inewâ kên şampêrënd gë bêjo?» ¹⁷ Yakaw ko gër amëxwër asoşan abat: «E Asêyali, lêmêta iram in wêlanëgu këmi. Gë angoc aňëjênax and kē xanënd oniŵ lapar këni. ¹⁸ Gër ed ex yo këjo rebënd do exo ðatëndêrënd oÿënga oň, gë ocupêrêşup ok gër etëÿ xali, exo ñaÿ comerj. Axara xara këmeni bêsêfan bërëy bën eno nêcêt angoc aňëjênax aň, ðari ano kor ex na.» ¹⁹ Ata re ko Yesu: «Ata wên anjex and bela bër gë oňpêgênan hi kên de. Xali niÿe fa këme ðayi gë wên? Xali niÿe fa këmun bujan? Mêlanëgune tan lêmêta in!» Ata wêlanëgu këno. ²⁰ And faşêr këni gë Yesu aň, angoc aňëjênax aň ÿëngêndêra këjo lêmêta ijo. Wêc ko gër ebar do ko xênêcêtarand gë ocupêrêşup ok gër etëÿ. ²¹ Na ex Yesu wêka këjo sëm ir lêmêta: «Elod naxa ko hind mondako?» Yaka ko: «Elod imeja. ²² Eno dawaxên, angoc aňëjênax aň alap këjo lapënd: baño gër xodux, baño gër men. Barikan wêj angëmene ÿëÿ xor këy na, këla kaÿënanëlexi wa, këla dëcalëbo! Kaÿënanëlexi biyi!» ²³ Yaka këjo Yesu: «Re këy angëmene ÿëÿ xor këy... Gër ar xwêta ke wêno an, beÿ dek wëndêk.» ²⁴ Atañ xaka ko sëm ir itox: «Wêno axwêta xwêta këmi. Maraw eye dëca wêno ar gë oňpêgênan ajo!» ²⁵ Yesu wat këbi bela bën ga këni wâraraw ðura-ðura endexëm eno. Xeÿan këjo angoc aň: «Wêj angoc aňëjênax and kē xanënd oniŵ, canel gër lêmêta ijo ga re këme! Bêt din kërey bakaw na.» ²⁶ Angoc aňëjênax ñerêndêra këjo, ÿëngêndêra këjo xali lêmêta in do kwêl şan ko. Ata lêmêta in, şet gër ebar, laki ko ang aşêşek fo. Bêranjêm bax rend mène anêka xoti ko. ²⁷ Barikan Yesu lêk këjo gër ataxan. Ga xanin këjo kwengweremêt, itox in xwêsa ko ceg.

²⁸ And wâÿi këni Yesu gë bêsêfan bën gër iciŵ aň, wêkax këno: «Inecêj sêkwanaxên këmi monêcêt angoc aňëjênax aňo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Angoc aňëjênax andako rako aň gë cale fo ko şanënd!»

³⁰ Ga xani këni na gër hi ebani, Yesu gë bêsêfan bën ye këni cangêt ebar ed Galile el. Axey xey baño eni nang bela bën gër ed hi ko. ³¹ Bêsêfan bërëxëm bën başi sêyalirand do başi felënd mène mëj Asêniw ar ala an asêra këno sêra do eno daw. Barikan yatir akey atasên axani ko xani gër ecês. ³² Ayêda bani yêdand Bêsêfan bën eno mëka ba ine ex ekani ed gër ecês. Ababi fêni na ine ex eyeyan elo.

End asêfan alëngw en

³³ Yesu gë bêsêfan bën ðat këni gër Kafarênawum. And hi këni lëf gër iciŵ aň, wêka këbi: «End inewâ ban şampêrewënd gër fêna?» ³⁴ Şêsina këni yem gayik gër fêna end ba noÿo hik asêfan alëngw an bani xanarëgund. ³⁵ And ÿêpa ko aň, Yesu re ko: «Angëmene ala eno ÿandi exo gi alëngw gër enga endam, gilexo abemban ar dek. Gilexo bête ariyenin ar bela dek!» ³⁶ Ata Yesu felaw këjo itox, xwêt këjo mërêxand, re ko: ³⁷ «Ar këjo lëkaya yo itox indako rako nê end owac oram, wêno dëj lëkaya ke. Ar ke lëkaya an, anêka lëkaya këjo bête ar lawênëgu ke an, ax gi ex na wêno fo lëkaya ke.»

³⁸ Ga xucak eno, asêfan ar bano wâcënd Şaň an fel këjo Yesu: «Asêyali, biyi ar këbi nêcêtënd bëÿel gër bela watëgu këno, xarak axo gi ex na ar enga endebi.» ³⁹ Yaka këjo Yesu: «Ar kē rind ecarax gë owac oram an, wên këreno cêban na gayik ala ax kor na exo di mondako bête exo cena exe yeyanan eňëjênax. ⁴⁰ Ar abo koÿêr ex na an, arebi ex. ⁴¹ Ar këjun rëmbên yo men gayik bër Kêrisêt hi kên an, dal in këmun felënd, aşot ko şot amaşên andexëm aň.»

End beňëjênax en

⁴² «Barikan ar këjo lënan eňëjênax abat gër bër wâk endam ado ex gi itox, er feca doño eno dëxên angaÿ aroxixên and eyamb, do eno ðap gër anjer eno noÿilexên. ⁴³ Angëmene ataxan andey aň ki lënanënd eňëjênax en, kacal ñot ey ðap! Pecanëlexi ey dîl gër aniyân and din gë ataxan amat gë exi ðayi tak ðaki do ey ñat gër xodux or ax domind na. ⁴⁴ [Fên oÿên ol ani cêsënd na, bête xodux ol ax domind na.] ⁴⁵ Angëmene sapor irey in ki lënanënd eňëjênax en, kacal ñot ey ðap! Pecanëlexi ey dîl gër aniyân

and din gë sapar ibat, gë exi bayi tak oxi do Kaxanu exi ðap gër xodux or ax ðomind na. ⁴⁶ [Fën oÿën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax ðomind na]. ⁴⁷ Angëmëne angës andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, nongoloyëtël ey ðap! Pecanëlexi ey ðil gër owun or Kaxanu gë angës amat, gë exi bayi tak ðaki do Kaxanu exi ðap gër xodux ax ðomind na ⁴⁸ [Fën oÿën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax ðomind na]. ⁴⁹ Gayikwa ala ar ex yo ang ongal fo ko sêk gë xodux ol. ⁵⁰ Ongal oŋ er ŝenene ex, ðarikan and kè xac aŋ, mondake kè ÿëw gašëxe? Nëwël ex ola orewën ol ang ongal fo en cotaxën aketëxeta aŋ gë bela bëšëxe bën.

10

End ecapër ed eñër eŋ

¹ Yesu ga xani ko na, ko yend ond gër ebar ed Yude oŋ, ekeg Yurëden in. Ata ðarërëgu këni gašëxe bela bën, ðamëxwër ðamëxwër, do xeta këno. Do mëŋ ang wër baŋo ak, këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ² Ata Ofariseŋ ok ÿandi këbi eno di atëy. Ga sêka këno, wëka këno: «Aÿap nde ÿapëk asošan eŋo pela alindaw?» ³ Yesu yaka këbi: «Ineŵa fel këŋun Moyis?» ⁴ Re këni: «Moyis ga re ko mëne icën in ñëgwënëleŋo alindaw kayëta ir acapëra eŋo pelaxën.» ⁵ Aŋo re ko Yesu: «Në end emëš endewën eŋ, ÿëgwënaxën këŋun apela aŋo. ⁶ Barikan and ÿanak ngwën aŋ, and ðay këbi Kaxanu bëla aŋ, er ri baði asošan an gë asoxari an. ⁷ Mëŋ ex asošan an afo ebi ñawëta nëm gë sëm, do eni ðar gë alindaw. ⁸ Bën bëxi bër ÿërërëk bën eni gi eman emat, ani bo na gaf gë gaf. ⁹ Mëŋ ex, Kaxanu and këbi ðar eñër asošan gë asoxari aŋ, ax ñap ex na ala ebi capëreli.» ¹⁰ And ðaka këni gër iciw aŋ, bëšëfan bën wëka këno Yesu ebi paÿën endey eŋo. ¹¹ Ata re ko: «Asošan ar këŋo fela yo alindaw do eŋo ñër asoxari ašëxe, në emenan eŋo asoxari aŋanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. ¹² Bëte angëmëne asoxari eni capër gë icën indexëm in do exo ye eŋo ñërëx asošan ašëxe, në emenan eŋo asošan aŋanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.»

End Yesu do gë obaš eŋ

¹³ Bela wëlaw baði na obaš gër Yesu ebi calen mowëtan otaxan ok. Barikan bëšëfan bën xeyënaxën kënebi. ¹⁴ Ata xoÿ ko Yesu ga wat eŋo. Wac këbi bëšëfan bën, re ko: «Tëbinëbi obaš ol eni yow gër ndam, kërenëbi pëng na gayik bër hik ang obaš ak bën xwënëk owun or Kaxanu ol. ¹⁵ Dal in këmun felënd, ar ax ma ex na owun or Kaxanu ol ang itox fo an, axo ðil na gër owun olo.» ¹⁶ Ata Yesu ga wëgara këbi na obaš olo, šalendëra këbi mowëtan otaxan ok.

End ar gë napul eŋ

¹⁷ Ata ga ko ye Yesu, asošan abat sëf këŋo gë ongër fo, lapaya ko mopoxi gër osapar orexëm do wëka këŋo: «Asëyali ar ŝenene, pelële ine ÿapëk me dind me cotaxën aniyar and din aŋ?» ¹⁸ Yesu yaka këŋo: «Ineŵa këye wacaxënënd ar ŝenene? Kaxanu gabat ex ar ŝenene an, ala ar ŝenene ax gi ex na. ¹⁹ Ax gi ex na nde anang nang këy ðapela ðar: “Këreyo ðaw na ala, kërey ðina orekar ol, kërey deka na, këreyo nëgwëšan na ala, bëte këreyo menan na ala, pëbëlëbi norix gë sorix?”» ²⁰ Yaka ko ala ajo: «Asëyali, elod icambenjar sëf këme ðapela ðarŋo ðek.» ²¹ Ata ga nëkon këŋo, Yesu xëbënan këŋo end ala ajo eŋ. Fel këŋo: «Emat bayi ki. Yel ey pan ðek acota andey aŋ eyëbi yëlëra kodî in bëxaÿënaxik, ata këy šot napul isëm yan gër orën. And këy ri ko mondako aŋ, yowëd ey gi asëfan aram.» ²² Barikan ala ajo ga wël ko eyeyan elo, ÿëŋënin ko dëxas in do kwël ye ko gë oxoÿ fo gayik ar gë napul isëm ebaxo. ²³ Yesu ga nëkon këbi jey bela bën, fel këbi bëšëfan bërexëm bën: «Awa bër gë napul bën bon këbi yëka eni ðilaxën gër owun or Kaxanu.» ²⁴ Ata bëšëfan bën wëlandëra këbi ga wël këni eyeyan elo. Baš ko bëte Yesu: «Obaš oram, ata bër gë napul bën bon këbi yëka eni ðilaxën gër owun or Kaxanu. ²⁵ Gelemba saxëk exo kuca gër imëd ind icëkwër gë exo ðil ar gë napul an gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ga wël këni bëte eŋo, bëšëfan bën wëlandëra bëte këbi kaš do këni wëkarënd: «Do noÿo ngwa kè xor exo pex?» ²⁷ Yesu ga nëkon këbi gašëxe, yaka ko: «Gër Kaxanu ðek wëndëk, ðari gër wën bëla ax mënd ex na.» ²⁸ Aŋo re ko Piyer: «Nëkod ðiÿi ga seðëraw këmi ako ðek sëfaxën këmi wëj.» ²⁹ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmun felënd, ar këbi sebügo gër iciw, nëm gë sëm, gë bobinëm gë obaš orexëm do gë ocënga odexëm në end owac oram, do në end Atëfëtan andam eŋ, gë təkër ak axo kayën na. ³⁰ Ata gërëgako ðeŋ ko šot ðakëlëbëd keme: Bëciw, gë bëmaÿe bëtošan, gë bëmaÿe bëtoxari, gë onëma odanjëm, gë obaš, gë ocënga, do gë toro, bëte ecan ecan, ex tëndaw aniyar and din aŋ. ³¹ Bëlëngw bëranjëm kè hi bëmban do bëmban bëranjëm kè hi bëlëngw.»

End ecës ed Yesu eŋ

³² Ond yaŋ gër Yerusalem oŋ bani yend do Yesu lëngw bax fëña in. Bësëfan bën ðek yëbu baŋi. Bela bër baŋi sëfand bën bëte ayëdara yëdara bani. Ata Yesu wac këbi ene tëka gašëxe bësëfan epëxw gë bëxi bën ebi nangën er këjo fiatënegund in. ³³ Re ko: «Awa nëkod ga këne yende yaŋ gër Yerusalem. Ala ke lëxwëx na wëno Asëñiw ar ala an gër otaxan od bësadaxan bëlëngw do gër od bësälen. And këne xiti do ebi ketan ene daŋw an, ene ðëxw gër otaxan od bër benëng bëcëxe. ³⁴ Bër benëng bëcëxe bëjo, ke lëšëra, ke sëpandëra, ke šëwëra ðamana ene daŋwaxën. Barikan, and kë xuca bakey batas an axani këme xani gër ecës.»

End okar od Šak do gë Šaŋ en

³⁵ Šak gë Šaŋ, bosëñiw bor Sebede, ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, aŋandi ŷandi këbo biyi eyëbo yël er këmi xara in.» ³⁶ Re ko: «Inëwa ŷandi këjun?» ³⁷ Yaka këno: «Yëlëlébo mi ketëna: abat gand liw, ajo gand šame and këy yëpa gë enjaran enj gër owun orey an.» ³⁸ Ata re ko Yesu: «Inë an nang ex na er kën xarand in. Axor nde kën xor en ceŋ akalama and toro and këme šëb an? Bëte ayëxw nde kën yëxw enun buyi ang këne buyi ak?» Yaka këno: «Axor këmi xor.» ³⁹ Re ko bëte Yesu: «Dal ex ašëb kën šëb akalama and këme šëb an, bëte abuyi kënun buyi ang këne buyi ak. ⁴⁰ Barikan end ene ketëna abat gand liw ajo gand šame enj, ax gi ex na wëno këjun yël. Kaxanu, bër ŷap këbi bën wëxëtan këbi bañëpara baŋo.» ⁴¹ Ga wël këni eŋo bësëfan epëxw bën, xoŷën kënebi Šak gë Šaŋ. ⁴² Yesu, wac këbi bën ðek re ko: «Anang nang kën mëne bëlëngw bër benëng bëcëxe bën awun këni wunënd gë mbëña gër bela bër gër owar orebën, do bësëm bën awasin kënebi wäsinënd or gapak orebën ol. ⁴³ Bari wën këren dind na mondako gër enga endewën. Ar ŷandi këno exo gi ar gapak gër enga endewën an, malexo exo gi ariyenin arewën. ⁴⁴ Bëte ar ŷandi këno exo gi alëngw an, gilexo xadëp ir bela ðek. ⁴⁵ Gayikwa wëno Asëñiw ar ala an er yow këme mun diyenin do me meŋ aniyand andam an ang acosa and këni fëxaxën bela bëränjëm fo, ame yow ex na ene diyenin.»

End Yesu do gë ašiwëk en

⁴⁶ Yesu gë bësëfan bën fiat këni gër Yeriko. Ga këni xuca angol an, bela bëränjëm kënebi sëfand bura-bura. Ašiwëk ar këno wacënd Barëtime, ašëñiw ar Time, yëpa baxëna ler gër fëña do ko xarand. ⁴⁷ Ata wël ko mëne Yesu Ibënasaret fiatëguk. Na ŷana ko ko xeŷënd: «Yesu, Yesu, Asëñiw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ⁴⁸ Ata bela bëränjëm këno xeŷënanëxënd: «Wëji, cësinäl fa!» Barikan aŋo baš ko okeŷ oŋ: «Asëñiw ar Dafid, Asëñiw ar Dafid, kaŷënanëlexi wëno!» ⁴⁹ Ata xwëša ko Yesu, re ko: «Macëguno tan!» Ga këno wac, këni rend: «Kapinal ey kani, në emac exi.» ⁵⁰ Ata xani ko xwiriš, lap ko gër ebar acud atëm an do wël ko gand Yesu. ⁵¹ Ata re ko Yesu: «Inëwa ŷandi ki mi din?» Yaka këno: «Asëyali, me ciwëta ŷandi ke!» ⁵² Ata re ko Yesu: «Awa ga xwëta këye ako, ciwëta!» Atan watëra ko šenene do sëf këno kwël Yesu gër fëña.

11

End Yesu gër Yerusalem en

¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën fiat këni gër Betëfage do gër Betani, bëngol bënd ler gër Yerusalem bëñ, ler gër etënd ed gë bañarëka. Ata Yesu ga këbi lawën bësëfan bëxi, ko rend: ² «Yeyin gër ingol ind gër lëngw, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo nëpaxën ex na. Pëtëguno ene mëlanëgu. ³ Angëmëne ala wëka këjun ba ine këno fëtaxënënd, yakayidën mëne Axwën an ŷandi këno. Atan këno sebëtëgu.» ⁴ Ga ye këni bësëfan bëxi bën, sëk këno ipali in ga xap këno beŋ gër fëña, ler në ebët ed iciw. Ata fët këno. ⁵ Bër hi bax na bën re këni: «Xëy wën, ine kën rind? Inëwa fëtaxën këno ipali in?» ⁶ Ata yaka këni ang re baxo Yesu ak, sebën kënebi wëla këno. ⁷ And fiateli këno gër Yesu an, labëra këni engoŷ end ipali enj gë banjëm bandebën baŋ exo nëpaxën Yesu. ⁸ Bëte bëränjëm rendëra këni tar fëña in: banjëm, do gë opat od fongëtëraw bani gër apuŷ. ⁹ Ata xeta këno Yesu: bëjo gand lëngw, bëjo gand emban. Ga këni ye, këni xeŷënd šor:

«Hosana! Betalexo gë owac or Axwën ol!

Betalexo ar kë yowënd an.

¹⁰ Betalex owun or kë yowënd ol,

owun or axarëk arebi Dafid ol.

Hosana! Awa wëlixë ðe eŋo xali yaŋ gër orën!»

¹¹ Ga fiat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. And nëkondëra ko ðek na an, sëfër këni gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ond gër Betani oŋ. Anëka xwëyar bax amëd aŋo.

End andan enj

¹² Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo enj. Ga xani këni na gër Betani eni baka gër Yerusalem. ¹³ Wat ko caw andan ga nètëk aye. Şapa ko ngwa exo nang ba arëw rëwëk. Ga fiat ko, sëk ko tudëj opat fo gayik ax nãt bana nand kë rëwënd ondan na. ¹⁴ Ata re ko: «Bëtëdin ala ax kwëca na exo yamb odëwërewën oday.» Wël këno bësëfan bën.

¹⁵ Yesu gë bësëfan bën fiat këni gër Yerusalem, lëf gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ata ýana ko këbi wáyënd bër bax fandërand bën do gë bër bax yëcërand na bën. Ýamëra ko bëkwëtaya bënd bënëmb bër kodí bën do gë bañëpara band bëfan bër olëxwëte banj. ¹⁶ Ala abanjo seb na exo mëlarand ýey na gër yangana ir Aciw and Kaxanu. ¹⁷ And babi sëyalind anj ko rend: «Wën an pën ex na nde er re ko Kaxanu in mëne Aciw and cale and benëng bënd bela dëk ex? Do wën nëngwët kën emayi ed bërek.» ¹⁸ Ga wël këno, bësadaxan bëlëngw bën do gë bësälen bën, këni şaland osit or eno dawaxën. Barikan amëxwër anj bani yëdand gayik bela bën dëk gër owëkw babi lëkënd osëyali or Yesu ol. ¹⁹ And xwëyarëk anj, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën şan këni angol and Yerusalem anj.

²⁰ Ga këni bakaw gëbër, bësëfan bën wat këni andan anj ga ñayëk dëk gë odëmbët ak. ²¹ Ata ga xwita ko Piyer er xuca bax në ganëka in, re ko: «Asëyali, nëkoda andan and xare këy ganëka anj, dëk ñayëk.» ²² Yaka ko Yesu: «Kwëtayino Kaxanu! ²³ Dal in këmum felënd, ar xwëta këno Kaxanu an axor ko xor enjo pel etënd elo: “Bedital ro ey dapayax gër anjer.” Er re ko in ahi kë hi angëmëne anjo nöpëgënan ex na gër emëkw edexëm. ²⁴ Mën këmum felaxënënd mëne dëk er kën xara yo gër cale, kwëtayin mëne anëka şot kën. Ata ko ri Kaxanu ang xara këno ak. ²⁵ Barikan and kën xani cale anj do en kwita ala fenan këno na oxoý, tebanino ejun tebanaxën Sorix irewën ir ex yan gër orën wën bëte bamena bandewën banj. ²⁶ [Sorix irewën ir ex gër yan orën anjun teban na de bamena bandewën banj, angëmëne wën anëbi tebanënd na bela bën.»]

End or gapak or Yesu enj

²⁷ Yesu gë bësëfan bën bakaw këni gaşëxe gër Yerusalem, gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Yesu ga ko nëkondëra lëf, fiatëgu këni na bësadaxan bëlëngw bën, gë bësälen bën do gë bëxarëk bër Bëşëwif bën. ²⁸ Ata wëka këno: «Kërës wëj gë or gapak or fe këyëbi wáyaxënd bela bën ro? Noýo wa yël ki or gapak or ey dixënënd mondako olo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Emat fo këmum wëka wën bëte. Yakayine ata këmum fel gë or gapak or fe rixën këme enjo. ³⁰ Xobuyi or babi buyind bela Şanj Batis ol, noýo wa lawënëgu banjo? Orën ol nde ba bela bën nde? Yakayine de!» ³¹ Ata bën këni nëkënëkarënd: «And këne yakaye mëne orën ol lawënëgu banjo, ata exo de ine bayik biyi ane kwëta exe na end Şanj Batis enj? ³² Bëte and këne yakaye mëne bela bën lawënëgu banjo, amëxwër anj...» Ga banëbi yëdand bela bën rexën bani mondako gayik bën dëk wa bax mëne Şanj Batis alawënel ar Kaxanu ebaxo. ³³ Ata yaka këno: «Biyi ami nang ex na.» Anjo re ko Yesu: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd bënjo.»

12*End apënëtal and bëyan bëxë yax enj*

¹ Ga xucak enjo, Yesu ga këbi sëyali gë bapënëtal bëlëngw bër Bëşëwif bën, ko rend: «Mondako ri baxo ala ar gë andëda and resej. Ga xece in jey andëda and resej, nac ko gër aparëfac ambëxw and eni karaxënënd omen od resej ok do ri ko bëte egaw ed oşën. And sebënan këbi bëyan eni cetërënd gë mëj resej in and kë sëg anj, ye ko kwël damana angol and caw. ² Amëd and kë sëgëdërand resej anj, lawënëgu këno ariyenin abat gër bëyan bëjo eno yël oşet orexëm ol gër er rëw bax gër andëda and resej. ³ Barikan ga sëra këno bëyan bën, şewëra këno xali do şëñëta këno taxan. ⁴ Lawënëgu këno ariyenin axinëm. Sam ga fiatëgu ko, fëmëra këno, şirëra këno gë otebën sebën këm. Ga wáy këno, baka ko bëte taxan. ⁵ Lawënëgu këno bëte asasën, law këno. Mondako bëtëraw bani bëriyenin bëranjëm. Barikan, bëyan bën rixëra kënebi: bëjo axëm xali exo tëkwaya; bëjo bëte alawëw momonaw. ⁶ Asëñiw arexëm ar pelot gër yomb irexëm an fo bayi banjo Axwën andëda an. Ata lawën këno ngwa ga yëla ko mëne bëyan bën afëb këno fëb. ⁷ Barikan, caw fo bayiw baxo ga watëgu këno. Ga wacër këni, re ko abat: “Yo ajo ex ngëj ar kë bëteli andëda an. Dawënëjone ebo bayixën andëng anj.” ⁸ Bëyan bën ga sëra këno na, law këno, do lap këni eman enj wëgërëxe yafët kece ir andëda and resej in.

⁹ «Awa mondake yëla kën ko ri axwën andëda and resej an? Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra bëyan bëjo do andëda and resej anj ebi tebënan bësëxën? ¹⁰ Wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek: “Ekaý ed şus bani bëbay el bakan këni xali

ri këni ekëla ed aciw̄ el*." 11 Gër Axwën xaniwëk enjo do gër bangës bandebi ešaraxik ex.» 12 Ata ga wël këni enjo, bëlëngw bër Bëšëwif bën këni šaland eno tëra Yesu ga fëni këbi mëne bën babi rend gë apënëtal aŋo. Barikan ga yëda kënebi amëxwër aŋ seb këno na, do kwël šapër këni.

End šagale eŋ

13 Ga xucak enjo, bëlëngw bër Bëšëwif bën lawën kënebi Ofariseŋ do gë od Erod eni tëyi eno yifa Yesu exo yeyan er këno cëndëanaxën. 14 Ga ŋat këni, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj ar däl hi këy. Šenene fo këyëbi sëyalind bëla bën end Kaxanu eŋ. Wëj ala ayo yëdand na, ay nëkonënd na noŋo ki baxëtënd. Awa gërëgako, pelëlēbo ngwa ba aŋap nde ŋapëk šagale ir Sesar in. Mi medënd nde ba mi teb emed' el nde?» 15 Ga wata ko Yesu mëne bëŋëŋenax bër kë labayand hi këni, yaka këbi: «Ineŋa kën šaland ene cëndën? Mëlanëgune tan atama and kodî me nëkon.» 16 Fëxwën këno atama amat. Ga xana ko, Yesu wëka këbi amëxwër aŋ: «Dëxas ir noŋo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni: «Ir Sesar.» «Do owac ol cëŋ?» Yaka këni bête: «Orexëm ex!» 17 Aŋo re ko: «Mašino Sesar er xwën ko in do Kaxanu erexëm in.» Ata ang yaka baxo ak, Ofariseŋ ok do gë od Erod šarandëra këbi xali.

End ekani ed gër ecës eŋ

18 Ata ŋatëgu këni Bëšëwif bër kënebi wăcënd Osaduseŋ. Bën bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ga sëka këno Yesu, re këni: 19 «Asëyali, baxëtël apela and ŋëgwën këbo Moyis aŋ: "Asošan ar këŋo sebëta alindaw̄ gë itox këm an, abinëm dëngileŋo asoxari an eno cotënëxën obaš ar šësëk an*." 20 Xarak, ocambenjar ocongoki obaxëna aminëmëra. Iŋanar in ŋër ko, šës ko. Sebëta këŋo alindaw̄ obaš këm. 21 Ata šambenjar ixinëm in bëteli këŋo asoxari an. Mëŋ bête šës ko. Sebëta këŋo obaš këm. Mondako fo bax end šambenjar isasën eŋ. 22 Šësëra këni bën bëcongëbëxi bën dëk xali gabatak aŋo cotën end na obaš asoxari ajo. Ata asoxari an šës ko mëŋ bête. 23 Awa yatir ekani ed bësësëk cëŋ, alindaw̄ ar noŋo wă ko hi asoxari ajo gayikako ocambenjar ocongoki oko aŋër ŋër bano?» 24 Ata yaka këbi Yesu: «Ado wën, edif ed lif kën el nde. Anun pën ex na nde er rek Oñëgw Omënëk in. Bête an nang ex na panga ind Kaxanu in?» 25 Enimin, amëd and këni xanira bëla gër ecës aŋ, eñër ax bo na. Asošan aŋo cala na asoxari, bête asoxari aŋo ŋandi na asošan. Er këni hi bëla bën ang omeleka od yaŋ gër orën fo. 26 End mëne bësësëk bën axani këni xanind gër ecës eŋ, wën an pën ex na nde gër akayëta and ŋëgw ko Moyis er fel baŋo Kaxanu yatir šanayaxën baŋo gër acëc and gë xodux in? Ax gi ex na nde mondako re baxo: "Wëno ex Kaxanu ar yata këbi Abëraxam, Isak do gë Yakob an." 27 Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, mëŋ ani terënd na gë bësësëk. Ata wën Osaduseŋ ok mbaŋ lif kën gër enjo.»

End bapela banëngw eŋ

28 Ašalen ar Bëšëwif wëleli baxëna ecampëre elo. Ga wat ko mëne Yesu šenene yaka këbi Osaduseŋ ok, sëka këŋo, wëka ko: «Pelële ngwa gër bapela band Moyis, and fe ex anëngw aŋ?» 29 Yesu yaka këŋo: «And rek: "Baxëtël wëj ar enëng end Isërayel an, Kaxanu, Axwën arebi an, gabat fo hi ko Axwën.

30 Nănëlo Kaxanu, Axwën arey an,
Dek gë yomb irey ak, gë enjëw endey ak,
Dek gë panga indey ak, gë aniyand andey ak.»

31 «Baxëtël and bëtëguk aŋ: "Balindëlexi end ala ašandax eŋ, ang ki balënd end gaf irey ak." Ata apela akuca ex na baki baŋo.» 32 Ata re ko ašalen an: «Asëyali, däl reya këy mëne Kaxanu ibat fo ex, išëxe ax gi ex na. 33 Ala kala ŋanëlo Kaxanu gë dëk yomb irexëm ak, gë anjëlan andëxëm ak, gë ojaŋ odëxëm ak. Bête balindëlexi end ašandax eŋ ang ki balënd end gaf irexëm ak. Edi ed mondako el xucak dëk ocađaxa od momëlën ok do gë ocëxen ok.» 34 Yesu ga wat ko mëne šenene yaka baŋo ašalen an fel këŋo: «Wëj ata đam gër owun or Kaxanu hi këy.» Barikan elod yatijo, gabatak abax yëxw na enjo mëka ŋëŋ.

End Afexën eŋ

35 Akey amat, Yesu ga këbi sëyalira gër Aciw̄ and Kaxanu, wëka këbi bër baŋo baxëtënd bën: «Mondake këni rexënënd bësälën bën mëne Afexën an, ejiw̄ ed emun Dafid exo?» 36 Xarak, Dafid mërŋ dëŋ are baxo rend, ga ŋëm ko gë Angoc Amënëk aŋ: «Axwën an fel këŋo Axwën aram an, yow ey ñëpa ro gand liw̄ iram, xali mi korën bër šus ki bën eyëbi bëñaxën.»

³⁷ «Nëkoyin mëne Dafid mëj dëj Axwën këjjo wăcënd. Mondake cëj hi ko ejiw?»
Ata amëxwër aŋ këno faxëtënd gë onënga fo.

End bësalen eŋ

³⁸ Yesu ga këbi sëyali bëte ko rend: «Titinaliyindënëbi bësalen bën. Monëngan këbi nënganënd eni yexërand gë bocud bond gëšëc boŋ, do bela bën enëbi cëmarand gër bapedëraya. ³⁹ Moŋan ŋan këni baŋëpara band gër lëngw baŋ lëf gër baciw bacaleya do band gër ed kë hi ŋambëran baŋ. ⁴⁰ Bën xali gër bëciw bëndebën kënebi lexëxënd bësoxari bësebëta sebëta bën. Xarak, bën watak cale ind ašak ašak iŋ enëbi cëkwaxënënd bela bën. Mëj ex kiti indebën iŋ gë pit fo kë yëka.»

End oyël or Kaxanu eŋ

⁴¹ Ga yëpa ko Yesu ler gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, këbi nëkonënd bela bën ga këni xwët kodî in. Wat këbi bër gë napul bëranjëm ga këni xwët kodî ir bon. ⁴² Hatëgu ko na asoxari axayëanaxik, asebëta-sebëta. Ata xwët ko bëtama bëki bënd ax tèk bana ado biye ibat. ⁴³ Ata Yesu wac këbi bëšëfan bërexëm bën do re ko: «Dal in këmun felënd, er xwët ko asoxari axayëanaxik asebëta sebëta ajo gër akwëtaya and oyël in nëmëcak er wëlaraw këni dek bela bëjo in. ⁴⁴ Gayikwa bela bëšëxe bën ga yëmb këbi acota wëlxënëngu këni er xwët këni in, barikan asoxari ajo dek acota andexëm aŋ, do gë er ko yambënd exo dŋyaxënënd in wëlagu ko.»

13

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu eŋ

¹ Ata Yesu gë bëšëfan bërexëm bën këni šanënd yangana ir Aciw and Kaxanu in. Aŋo re ko asëfan abat: «Asëyali nëkonël bameŋ band bongay baŋ ang yëlëra këni ak, monje yek de!» ² Yaka këjo: «Wat këy nde bameŋ band bongay baŋo, ado gë ekaŋ geŋatak ax bayi na eyëlëtërëxe, dek kë yëcar!» ³ And ŋat këni gër etënd ed gë baŋarëka aŋ, Yesu yëpa ko paŋ gë Aciw and Kaxanu aŋ. Ata Piyer, gë Šak, gë Šaŋ do gë Andëre, bën bëšëfan bër bayi bax na gë mëj bën wëka këno: ⁴ «Pelëlëbo wa nand fe kë yëcar Aciw and Kaxanu aŋ? Bëte amatinali and fe kë ŋatëgu mi nangaxën mëne ekwët ed heŋ dek el ŋatëguk?» ⁵ Yesu yaka këbi: «Wën titinayin, ala këreŋun yifaŋ na. ⁶ Bëranjëm kë yana ex yowërawënd gë oŋac oram ol, do eni dend: “Wëno ex Afexën an!” do enëbi nambeli bela bëranjëm. ⁷ Angëmëne në ewëlëran end olandër gër owar or caw do en wëlënd bongëbër bond olandër gër ed lëg kën, këreŋun yëburad na gayik betëm bendako rako beŋ afo ex ŋatëgu. Bari ax gi na pere ekwët ed ngwën el. ⁸ Asakërëra këbi yana efi takërërand bela bën, gë enëng gë enëng, gë ebar gë ebar. Bëte obefët odëmar arëg kë yana ex dëgënd ebar el do bela bën ašësëra këni yana eni cësërand enjo eŋ. Aŋano fo kë yana mondako toro iŋ ang toro ind asoxari aŋ yana këni orëw ak.

⁹ «Wën kapinayin gayik alëxw kënun yana enun dëxwënd gër kiti në end oŋac oram. Axëmëra kënun yana enun këmërand gër baciw bacaleya në end oŋac oram. Awëlara kënun yana enun mëlarand gër bëlëngw do gër bemun betëm en deyaraxënënd endam eŋ. ¹⁰ Atëfëtan aŋ afo ex gi pere momemëra gër bela dek, gë enëng gë enëng. ¹¹ Nand kënun wëländ enun dëxwëx gër kiti na, këren dendërand na ang kën yakad ak. Yeyanindën er kën yëländ amëd aŋo in gayik Angoc Amënek aŋ kënun yana eŋun yëlënd. ¹² Bëte alëxwër këni yana eni dëxwërend bela bën gër ecës në end oŋac oram: abat eŋo dëxw imaŋe ind acël amat gë mëj iŋ, ajo eŋo dëxw itox indexëm iŋ. Bëte obaš ol aŋereli kënebi yana enëbi merelind bëxarëk bërebën bën xali enëbi daw në end oŋac oram. ¹³ Ašus kënun šus dek bela bën në end oŋac oram. Barikan ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ And kën wat ga šanayaw ko Awëndëran ašaraxik aŋ gër ed bayik ax ŋap ex na, ar kë fënënd an pënileŋo aye er re këme in. Ata ar këjo sək eŋo gër ebar ed Yude an, gërëxëlexo end osënd eŋ. ¹⁵ Ar këjo sək eŋo yaŋ në eŋur ed këbe an, gërëlexo. Kërëxo pedanëd na yeŋ lëf. ¹⁶ Bëte ar këjo sək eŋo gër ošënga an, gërëxëlexo. Kërëxo bakanëd na gër iciw acud atëm andexëm aŋ. ¹⁷ Mbaŋ këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër gë bëtox bënd në oyer bëj. ¹⁸ Karayino Kaxanu kërëx ŋatëgu na toro iŋo amëd and gë ayem aŋ. ¹⁹ Bakey baŋo, bakey band toro itëm ex. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat na toro indako rako iŋ, bëte toro indako rako din ax gi na. ²⁰ Kido Axwën an axo bašëta bana bakey band toro baŋo, ala gabatak ax pex dona. Barikan abašëta bašëta ko në end bela bër yata këbi, në end bër fit këbi gër ebar ro. ²¹ Awa angëmëne ala exo canayaw do exo dend mëne mëj ex afexën an, wën këren maŋ na! Bëte ala exo canayaw exo dend fën exo afexën an, wën këreno kwëtaŋ na! ²² Moŋëmb këni yëmb bëfexën bënegwëš bën. Bëte moŋëmb këni yëmb bëlaŋwël bënegwëš bër kë šanayaw bën. Ari këni yana eni dind

becarax, gë bërëcaxik enëbi nambelixën bela bën. Ata xali gë bër yata këbi Kaxanu ak, nambelidonëbi kido awënd wënd bax. ²³ Awa wën titinayin ga nangën këmun ako gana-gana fo dek beño. ²⁴ Gë bakey band toro baño, wur in dek kë şamëfan. Eñan eñ ax yat na, bête facaw in ax peş na. ²⁵ Owal oñ axwëcëtara kë yana ex kwëcëtarawënd, dek beşër gë panga gër orën bën kë sêngërëbëtaraw. ²⁶ Amëd año këne watëgu wëno Asëniw ar ala an ga këme şêlaw gë banar ban, gë panga itëm do gë dek enjaran endam eñ. ²⁷ Ata mëni dawën omeleka odam ok eni ye: oko apën-eñan, oko acëla-eñan, oko ambataş, oko ambëtëb. Mondako këne şarënegu dek bela bër yata këmëni bën elod gër ed sëlëk ebar, do gër ed sëlëk orën.

²⁸ «Er këmun sëyalind ijo, pënilejun gë apënëtal and andan añ. And kë şosënd ofini añ do and kë nëtënd opat añ, wën anang kë nangënd mëne ecaşa el dam ex. ²⁹ Awa andamat fo ex, sam en watënd hetëm bend fel këmun beño ga kë hatëgu, nangin mëne dam ex me bakaw wëno Asëniw ar ala an. Anëka sëkaw këme xali gër ebët. ³⁰ Dal in këmun felënd, wën an nemira na pere ex şataxënegu dek beño. ³¹ Orën ol aşapër kë şapër do ebar el ayëcar kë yëcar. Barikan eyeyan edam el din ir din kë bayi.

³² «Akey añ do gë apëxëd and kë hatëgu beño añ, Faba gabat nangëk. Omeleka od yan gër orën ok ani nang ex na, bête wëno Asëniw ar ala an ame nang ex na. ³³ Mëñ ex wën titinayin, perënyayin do en calend gayikako an nang ex na niye kë hi beño. ³⁴ Er kë hi ang endey end ala seş këbi bëriyenin bën gër iciw indexëm fo. Ga ye ko kwël damana angol and caw. Ala kala seşënan këño or gapak or ko yana exo diyenixënënd, do fel këño anëkona ar ebët an kërexo nambinand na. ³⁵ Këren nambinand na gayikako an nang ex na nand ko bakaw axwën iciw na: bamat exo şatëgu genëka, bamat emëf ekarëk el, bamat and këni yatand oşare añ, bamat gëşër. ³⁶ Mëñ ex kemënyayin këdi këmun fënga ga raşëra këñun and këme hatëgu amëd and şayik an yëla bana añ. ³⁷ Er fel këmun ijo, bela dek këmëni felënd: Perënyayin!»

14

End edaw ed Yesu eñ

¹ Bakey şaki fo şayi bax ebi şat Bëşëwif bën Ofëna or Apexa ol, do gë or mburu ind gë lewir këm ol. Ata bëşadaxan bëlëngw bën, gë bëşalen bën, këni şaland osit or eno tëraxën Yesu ol do eno dawaxën. ² Are bani rend: «Kërenëño tëraye na de yatir ofëna këdi kë wonjo do enëbo mereli bela bën.»

End şëlakun ir angiri eñ

³ Amëd año hi baxo Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw ind Simon, ar gë amey an. Ayambëra baxo yambërand lëf ga lilëgu ko asoxari. Şëlakun ir ekaş ed alëbatër ir gë angiri lëkayaw baxo. Angiri ijo gë opëtëfët od atëx and këni wacënd nar şar bani do xem bax mbañ akanji añ. Asoxari ajo, ga fodët ko na şëlakun in, xoş këño Yesu gë angiri in gër gaf. ⁴ Ata xoşën këno bërëmar do këni nëkënëkarënd: «Inewä nëxenaxën ko angiri ijo? ⁵ Axor xor doxo exo pan angiri ijo şatama okeme otas aşand do kodf in ebi yëlëra bëxaşëanaxik bën.» Mondako bano renarand asoxari an. ⁶ Barikan Yesu re ko: «Wën teşino de. Inewä këno hëbandëraxënënd? An nang ex na nde enjekax rin ke? ⁷ Gayikako din gë bëxaşëanaxik bën hi kën axor kën xor enëbi din enjekax nand këñun şandi yo, şari wëno ame şayi na din gë wën. ⁸ Er xor ko exe din in ri ko. Gana gana fo xoş ko angiri in gër eman endam damana ene mëxwëtaxën gër şeg. ⁹ Dal in këmun felënd, gër ed këni femëra yo bela Atëfëtan andam añ gër ngwën or, areya këni şana eni deyand bête er rin ke asoxari ajo in. Mondako këno yana eno kwitaxënënd.»

End njifa ind Yuda eñ

¹⁰ Yuda Isëkariyot, aşëfan ar Yesu hi baxo, ang hi bani bësëfan epëxw gë bëxi ak. Mëñ ye bax gër bëşadaxan bëlëngw wëlërëgu këni ang këbi rëca eno tëraxën Yesu ak. ¹¹ Ado gë onënga fo şaxët bano do fëna bani mëne kodf këno yël. Elod amëd año baxo şaland Yuda nand kë şap ebi tëran Yesu na.

End ecemar emënëk eñ

¹² Yatijo bax akey añanar and bani yambënd Bëşëwif mburu ind gë lewir këm añ. Bête yatijo fo banëbi şaşënd opeş od şadaxa ir Apexa ok. Bësëfan bën wëka këno Yesu: «Feye wa şandi ki ey yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el? Pelëlēbo mëñ këmi ye mi cemërax?» ¹³ Na lawën këbi bësëfan bëxi, re ko: «Yeyin gër angol. Ata këno sëk asoşan ar lëbinak epeya ed gë men, tëfayino. ¹⁴ Gër ed ko lil, wën bête dılıdën eno pel axwën iciw an mëne wëno Asëyali arewën an wëkak: “Feye ex wa aciw and gër ed këmi yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el wëno gë bësëfan bëräm añ?” ¹⁵ Ata këñun wasin aciw and yan gër ed xwëtëra ko beş dek. Fën kën şemërax ecemar ed Ofëna or

apexa el.»¹⁶ Ga ye këni bësëfan bëxi bëjo fiat këni gër angol. Sëkëx këni beÿ bën ang fël babi ak do šemërax këni ed Ofëna or apexa el.

¹⁷ Apenëka aŋ, Yesu gë bësëfan epëxw gë bëxi bën fiatëgu këni na. ¹⁸ Ga yëpara këni eni yambëra, Yesu re ko: «Dal in këmun felënd, gër ed këne yambërande ro dëŋ hi ko ar enga endewën ar ke lëxw an.» ¹⁹ Ga šaminara këni bësëfan bën, këno wëkand abat abat: «Wëno nde ex?» ²⁰ Yaka këbi: «Ang hi kën epëxw gë bëxi ak, ar kë xacand në edëyamb edebat gë wëno hi ko. ²¹ Dal ex wëno Asëñiw ar ala an asës këme šës ang yëgw këni endam ak. Barikan, eñëŋenax etëm këŋo hi ar ke lëxw an. Er saxëdoŋo mëŋ këreno dëw dona.»

²² And bani yambërand aŋ, Yesu wëd ko aton and mburu, šëkwa këŋo Kaxanu do hëbëndër ko. Ga yël këbi bësëfan bën, re ko: «Cetërin mburu iŋo, eman endam eŋ ex!» ²³ Wëd ko bëte andëmba and gë ngoy aŋ, ga šëkwa këŋo Kaxanu yël këbi do yëlar këni bën dek. ²⁴ Aŋo re ko: «Ngoy ind šeb kën iŋo ex, ošat oram oŋ! Ošat oŋo kë šar eni cotaxën bela bëranjëm eter ed din gë Kaxanu el. ²⁵ Dal in këmun felënd, doro këme feland ngoy iŋ xali yatir këme šeb ingašax iŋ gër owun or Kaxanu.»

²⁶ Yesu gë bësëfan bën, ga yëwëra këni na od Calemoñëw ok, ye këni kwël gër etënd ed gë bañarëka. ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wën dek kë šapër ene teŋ gabat, ang yëgw ko alawënel ak: “And këno law axadac aŋ, oyel ol eni capër.” ²⁸ Barikan and këme xani gër ecës aŋ, gër ebar ed Galile këme yeŋ mun cënix.» ²⁹ Ata re ko Piyer: «Ado eni capër bëjo dek wëno ami teŋ na!» ³⁰ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd doro gëmëd d’amana exo yata babi ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas.» ³¹ Barikan Piyer re ko bëte: «Ado ex gido alaw këni law gë wëno ak kënešo law, din ami yaxëta na.» Ata sošanara këni bësëfan bën dek mondako.

End gër Getësemani eŋ

³² Ga fiat këni gër ed bani wăcënd Getësemani, Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Cëniyine ro me nacëta me calew!» ³³ Wăc këbi Piyer, gë Šak do gë Šaŋ eno dăŋëta. Ga hi këŋo ñar eman eŋ, lëbëk anjÿ atëm gër emëkw edexëm. ³⁴ Fel këbi bësëfan bën: «Yomb iram in šaminak, ecës fo bayi ke. Cëniyine ro, barikan kërenun daš na de!» ³⁵ And nacëta ko aŋ, foxi ko. Rën ko eyiÿ el nëš gër ebar do ko šalend. Ga këŋo xara Kaxanu, eŋo pangacën apëxëd and toro aŋo kido awënd wëndëk. ³⁶ Ga ko šale, ko rend: «Faba, wëj xorëk ey di beÿ dek, pangacënele toro ind kërexe wëcan iŋo. Barikan dil de ang yandi ki wëj ak, ax gi ex na ang yandi ke wëno ak.» ³⁷ Ga baka ko gër ed sebëgu babi Piyer, gë Šak do gë Šaŋ, sëk këbi ga këbi raš. Re këŋo Piyer: «Oko Simoŋ, në edaš exi de. Apëxëd amat and riw këme aŋo nde wëj ay kor ex na exi per? ³⁸ Perënayin en calexën këdi këŋun naŋëta. Ala an gër onden këno yandind exo di er yapan këŋo Kaxanu in. Bari në end oñandi od eman na ko sëkwanaxënd.» ³⁹ Ga nacëta ko gacëxe Yesu ko šalexënd ang šale baxo aňanar ak. ⁴⁰ Bakaw ko akinëm, sëk këbi gašëxe Piyer gë bošandaŋ ga këni xond, eni këwëtayin dëŋ bani sëkwanënd. Ga nëngëgara këni, ani nang bana mondake këno yaka Yesu. ⁴¹ And bakaw ko atasën aŋ, re ko: «Wën dašëraralenun, do teyëtayin. Dek ex! Anëka fiatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëñiw ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwendëran. ⁴² Kaniyin ene yeye! Asošan ar ke lëxw an në etëkaw exe!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴³ Në yeyan bayi baxo Yesu ga fiatëgu ko Yuda, asëfan arexëm abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngweliw babi amëxwër and bër wëlaraw bax: bëjo oduxuma, bëjo okwëlekwele. Bëšadaxan bëlëngw bën, gë bëšalen bën, do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lawënëgu babi eno tëra Yesu. ⁴⁴ Ar baŋo lëxwënd an nanganëme iŋo fel babi: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino eno mëla do eno dëkayax aye.» ⁴⁵ Ataŋ ga fiatëgu ko gër Yesu, Yuda re ko: «Asëyali, ata wëga këŋo.» ⁴⁶ Bër lëngwënëgu babi bën wëlen këno Yesu, sëra bën. ⁴⁷ Ata asëfan abat regëgu ko duxuma, saŋ ko bad anëf and xadëp ir ašadaxan alëngw aŋ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wëno arek nde hi këme er yow kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwele? ⁴⁹ Key yo key ga bane xetand wa do bamun sëyalirand gër yangana ir Aciw and Kaxanu, bari ane tëra bana. Barikan gërëgako anëka kën fiatand er rek Oñëgw Omënek in.» ⁵⁰ Ata bësëfan bën dek šapëran këno Yesu do hërëra këni. ⁵¹ Šambenjar baŋo sëfand Yesu, ga šëraya ko gë anjëm fo. Ga sëra këno, ⁵² nëyëtëra ko, sebën këbi anjëm aŋ and šëraya baxo aŋ, hër ko tëb gë eman eŋ.

End Yesu do gë bëxiti eŋ

⁵³ Bër sëra baŋo Yesu bën wëla këno gër iciw ind ašadaxan alëngw, gër ed barëregu bani dek bëšadaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bër Bëšëwif bën do gë bëšalen bën.

54 Ata Piyer kēbi sēfand nacēt ako xali ħat ko lēf gēr yangana ir ašadaxan alēngw. Ga yēpa kēni gē bēnēkōna bēn, ko yesand xodux ol. 55 Bēšadaxan bēlēngw bēn, gē Amara and bēxarēk bēr Bēšewif aṅ dek bani šaland amēd aṅo osede or kēno nagašanaxēn Yesu exo gixēn ar edaw; ħari yōwey abani šot na. 56 Gayikwa bēranjēm bax reyand osede or ebax enēgwēš or kēno nēpaxēn Yesu. Barikan anēgwēšētēndēr bani nēgwēšētērend. 57 Bērēmar and kēni xani aṅ eni dend: 58 «Biya awēl wēl kēmo ga ko re: “Wēno ayam kēme yam Aciw and Kaxanu aṅ, do and kē ri bakey batas aṅ me kanin acēxen, and ani ħay na ħela”.» 59 Bēte gēr endey eṅo dēṅ, anēgwēšētēndēr bani nēgwēšētērend osede orebēn ol. 60 Ata xani ko ašadaxan alēngw an, xwēša ko mērēxand gēr Amara do wēka kēṅo Yesu: «Ba yōwey ay yaka na nde? Ay wēlēnd na nde ang kēni nagašandrand ak?» 61 Yesu xor ko yem. Ašadaxan alēngw an wēka kēṅo gašēxe: «Ba wēj nde ex Afexēn an, Asēñiw ar Kaxanu ir kēmo šalend ħiyi an?» 62 Aṅo yaka ko Yesu: «Iyo, ata go dēṅ ex. Wēn awat kēne wat wēno Asēñiw ar ala an ga yēpa kēme gand liw ir Ar gē panga dek an. Bēte awat kēne wat ga kēme šēlaw gē baṅar band gēr orēn baṅ.» 63 Ga logēn kēṅo na, ašadaxan alēngw an ħesēra ko baṅjēm bandexēm baṅ do ko rend: «Otede nde ħayik na enēbe wēle? 64 Awēl wēl kēn ang šir kēṅo Kaxanu ak. End fe wēndan kēṅun?» Ata bēn dek nēp kēno do kēni rend mēne Yesu ar edaw ex. 65 Ata bērēmar kwēl na fo yāna kēni motēpan Yesu. Bējo eno kap gē anjēm gēr dēxas eno bēṅaxēn. And kēno wēṅ aṅ, eno mēka: «Cakil ba noyō wēṅ ki!» And fim kēno gand bēnēkōna bēr Aciw and Kaxanu aṅ xanax kēno gē ħacēnen.

End eyaxēta ed Piyer eṅ

66 Amēd aṅo Piyer, gēr ed yēpa baxo bayi baxo gēd gēr yangana ir ašadaxan alēngw. Yow ko endēnaḡ end bax riyenind na. 67 Wat kēṅo Piyer ga ko yesa, nēkon kēṅo aye gēr dēxas, re ko: «Wēj bēte enga emat hi kēn gē Yesu Ibēnasaret.» 68 Ata Piyer ga ko yax ko rend: «Wēno ado ame nang ex na, axe pēni ex na dēṅ er orēṅ rend in.» Ga yaka ko mondako kwēl šan ko, do ye ko gēr yangana ir lēf. Ata amēd aṅo yata ko ecare el. 69 Endēnaḡ eṅ ga wat kēṅo gašēxe kēbi felēnd bēr hi bax na bēn: «Ajo ar enga emat gē Yesu exo.» Piyer yax ko gašēxe. 70 Ga nēkak tēkēr, bēr wēl baṅo endēnaḡ bēn re kēno bēte Piyer: «Dal ex, wēj ar enga eṅo hi kēy gayikako Abēgalile hi kēy!» 71 Aṅo yašar ko mo njašar Piyer: «Angēmēne anang nang kēmo ala ajo, corēlexe Kaxanu.» 72 Ataṅ ecare el yata ko akinēm, Piyer xwita ko ang fel baṅo Yesu ak: «Damana exo yata ħaki ecare el, wēj anēka kēye yaxēta batas!» Ata ga šan ko na, ko sesēxēnd.

15

End Yesu do gē Pilat eṅ

1 Mopēd gēbēr, bēšadaxan bēlēngw bēn, gē bēxarēk bēn do gē bēšalen bēn yēpaxēn kēni end Yesu eṅ. Amara aṅ dek barērēgu bani. Ga xap kēno na Yesu, wēla kēno eno dēxwēx gēr Pilat. 2 Ga ħateli kēno, Pilat wēka kēṅo Yesu: «Wēj nde ex emun end Bēšewif eṅ?» Yaka ko: «Iyo go dēṅ ex!» 3 Ata na kēno nēgwēšandrand bēndanjēm bēšadaxan bēlēngw bēn. 4 Pilat wēka kēṅo gašēxe: «Ba yōwey ay yaka na nde? Ay wēlēnd na nde dek bēnd kēni nagašanēnd beṅ?» 5 Barikan Yesu gematak axo yaka bana. Eṅo šaran baṅo Pilat.

End edaw ed Yesu eṅ

6 Ofēna or Apexa kala, Pilat asebēt baṅo sebētēnd andepēra amat, ar kēno yata Bēšewif an. 7 Andepēra hi baxēna and bano wācēnd Barabas. Gē bošandaḡ wēreli banēbi bēlēngw bēliyer bēn xali laḡ kēno ala, ga wonjok angol aṅ. 8 Ga ye kēni amēxwēr and Bēšewif aṅ yaṅ gēr eyang ed Pilat, wēka kēno eṅo tebēt ar epēra abat ang wērēn baḡi ak. 9 Ata wēka kēbi Pilat: «Yāndi kēṅun nde motebēt emun end Bēšewif eṅ?» 10 Mama wēka baḡi mondako ga nang baxo mēne bēšadaxan bēlēngw bēn nē end oyakēraxi lēxwaxēn bano Yesu. 11 Barikan bēšadaxan bēlēngw bēn fel kēnēbi amēxwēr aṅ eno nēyali Pilat eṅo tebēt Barabas. 12 Ata Pilat wēka kēbi gašēxe: «Mondake yāndi kēṅun mo di ar kēno rend wēn emun end Bēšewif exo an?» 13 Yaka kēni šor: «Pikalo! Pikalo!» 14 Pilat wēka kēbi bēte: «Inēwa wēn ko?» Aṅo xeḡ kēni kaš-kaš: «Pikalo, Pikalo maḡ nē osē!» 15 Ga yāndi kēṅo eni ṅan endexēm eṅ, Pilat sebēt kēṅo Barabas. Seb kēbi ocoroḡa ok eno ceḡēra xali Yesu damana eno mēlaxēn gēr ed kēno fikax.

16 Ocoroḡa ok šonjorēra kēno Yesu xali lēf gēr yangana ir aciḡ and kiti, do wācērēgu kēni dek enga eṅ. 17 Ga šud kēno ocud ombarax, fug kēno odēmbēn gēr gaf ang ekamote ed emun fo. 18 Ata yāna kēni kēno šēmand: Ake wa bayi kēy wēj emun end Bēšewif eṅ? 19 And kēno rang gē ošet an, eno tēpan do eni poxi gēr lēngw irexēm eyiy el nēš

gër ebar. ²⁰ And fed këbi enarëndëra ed Yesu aŋ, ūdüt këno ocud ombarax oŋ. Waš këno banjëm bandexëm baŋ do wëla këno eno pikax gër kërëwa.

End Yesu mopika gër kërëwa eŋ

²¹ Ocorođa ok ga këno wëla Yesu, fed këni gë Simoŋ Ibësiren, sëm ir Alekësandër do gë Rufos, ga hiw ko gër ošënga. Ata nëŋali këno exo dëbina kërëwa ir Yesu in. ²² Na wëla këno yaŋ gër itënd ind bani wacënd Golëgota mëne ngëŋ «Itënd ind ang egor». ²³ Yël këno exo cebŋ ngoy ind bar bani gë bësän bër këni wacënd mir bën. Barikan Yesu ñëp ko exo ceb. ²⁴ Ga fika këno gër kërëwa, ūtër këni banjëm bandexëm baŋ. Wed ko ūorođa ibat and ri këni bëñak aŋ. ²⁵ Apëxëd anaxën and gëbër aŋ fiat bax and fika këno Yesu aŋ. ²⁶ End laŋaxën bano eŋ yëgw bani në ingomb gomb do fikali bani yaŋ gër kërëwa: «Emun end Bëšëwif exo.» ²⁷ Bërek bëxëŋax bëxi fika banëbi gë Yesu: abat gand liw, ajo gand ūame. ²⁸ [Mondako ñata bax er rek Oñëgw Omënëk in: Mërëxand ir bëwendëran xwët bano.] ²⁹ Ata këno ūirënd Yesu bëla bër bax xucarand ler na bën. Sam eni këmëyëta eni de: «Xey ax gi ex na nde wëj bax rend ayam këy yam Aciw and Kaxanu aŋ do ey kanin and ri bakey batas aŋ? ³⁰ Awa doro pexënyal gë andey do pedaw gër kërëwa!» ³¹ Alëš këno lëšënd bën bëte bësadaxan bëlëngw bën do gë bësälän bën do bani rend: «Ok, mëŋ ga babi fexën wa bëla bën do ko sëkwanënd exo pexënya. ³² Awa Kërisët, emun end Isërayel eŋ, pedawëlexo gërëgako gër kërëwa, enëŋo wataxëne do enëŋo kwëtaxëne!» Ašir bano ūirënd bëte bërek bër fika banëbi gë mëŋ bën.

End ecës ed Yesu eŋ

³³ Ga ñatëk eñan eŋ keŋ gër gaf, ūamëdanëk dëk ebar el xali ñapëxëd batas gë apenëka aŋ. ³⁴ Amëd aŋo xëŋ ko Yesu: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Mëne ngëŋ: Kaxanu Axwën aram, Kaxanu Axwën aram, inëwa ūaŋëtaxën këye? ³⁵ Ga wël këno bër hi bax na bën këni rend: «Baxëtino ga këŋo wacënd alawënel Eli.» ³⁶ Ata hërën ko abat er ñalu-ñalu, yëmb ko gër ngoy inërek, ga fiš ko në ošët, yën ko xali gër etëy ed Yesu exo yušaxën, do ko rend: «Tëbino dë ene wate ba Eli ayow ko yow eŋo pedaliw.» ³⁷ Barikan, aŋo xëŋ ko gašëxe, kwël Yesu xoti ko. ³⁸ Ata anjëm amëgax and bax wedind lëngwe ir Aciw and Kaxanu in, ñesik cangët elod yaŋ xali gëd. ³⁹ Alëngw ar ocorođa an, ar xwëša baxo ler gër ed fika këno Yesu an, ga wat ko ang xoti ko ak, re ko: «Enimin, ala ajo Ašëñiw ar Kaxanu ebaxo!» ⁴⁰ Enga end bësoxari xwëšara bax na nacët ako do këno nëkonënd Yesu. Er ebar: Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak iŋeja do gë Yose, do gë Salome. ⁴¹ Bën ex bësoxari bër sëfaw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile do bano rëcarand. Na fo bani bëte bësoxari bësëxe bër xaniw bax gër Yerusalem.

End Yesu gër yëg eŋ

⁴² Yatir arajëma, and genëka aŋ, bani xëñënanand akey and eteyëta aŋ. ⁴³ Ata ñatëgu ko na, Yosef Ibarimate. Mëŋ ar gapak ebaxo gër Amara and bëlëngw bër Bëšëwif. Ašëni baxo šëninnd bëte owun or Kaxanu ol. Ga xapina ko, ye ko gër Pilat exo mëkaw eŋo maš eman end Yesu eŋ. ⁴⁴ Pilat šaran këŋo xali ga wël ko mëne anëka xor këŋo Yesu. Ga wac këŋo alëngw ar ocorođa an, wëka këŋo ba elod anëka fo xoti ko. ⁴⁵ Alëngw ar ocorođa an fëlëra këŋo na dëk. Ata Pilat wäš këŋo Yosef eman end Yesu eŋ. ⁴⁶ Yosef yëcëgu ko këpas. Fedali ko eman end Yesu eŋ gër ed fika bano. Ga fëlëra këŋo gë këpas in, wëxëta këŋo lëf në yëg ir fës bani gër aparëfac ang oxel fo do fëŋ ko lilaya in gë angay atëm. ⁴⁷ Ata Mari Madëlen do gë Mari, nëm ir Šak iŋeja do gë Yose këni nëkonënd gër ed wëxwëta këno.

16

End ekani ed gër ecës eŋ

¹ And xucak akey and eteyëta aŋ, Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak iŋeja do gë Salome yëcëgu këni ugu onëgax ond eni košaxën eman end Yesu eŋ. ² Yatir oganjar, akey ayanar and loxo aŋ, mopëd gëbër, ñat këni gër yëg ga kë fënëgu eñan eŋ. ³ Ata këni wëkarënd: «Noŋo këbo rëxëtën angay and gër lilaya ir yëg aŋ.» ⁴ Ga rënëta këni, wat këni angay aŋ ga weditak. ⁵ Lil këni gër yëg, sëk këno moñëpa gand liw šambenjar ir gë acud apëšax. Ata šëg këbi benjëw bëŋ ga xurik anjy aŋ. ⁶ Ata re ko šambenjar in: «Wën kërën yëdara na! Ax gi ex na nde Yesu Ibënasaret, ar fika bano an këno šaland? Anëka xani ko gër ecës, axo bo ex na ro. Nëkoyin wa gër ed xwët bano. ⁷ Barikan yeyin enëbi pelëx bësëfan bërëxëm bën do gë Piyer mëne anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx ang fel baŋun ak.» ⁸ Ata šan këni, nacëta këni caw yëg in gë ongër fo, do këbi rëgëneraxënd anjy aŋ. Ga xap këbi anjy aŋ, ala ano pel bana yowey.

⁹ [Yesu ga xani ko gër ecës mopëd gëbër yatir oganjar, akey ayanar and loxo aŋ, ŝanayaxën këŋo pere Mari Madëlen, asoxari ar nëcëtën baŋo bangoc bañëñënax banjongëbaki an. ¹⁰ Mari Madëlen ye ko ebi pelëx bër engä endexëm bën, gër ed bani renitarand, gër ed bani sesërand. ¹¹ And wël këno ga ko reya mëne Yesu abëngw exo do mëne awat wat këŋo aŋ, ani ma bana. ¹² Ga xucak eŋo, Yesu ŝanayaxën këbi mëŋ dëŋ gë ola ošëxe bësëfan bëxi ga këni nëca. ¹³ Ata wërëšëta këni enëbi tëfëtanëx bošandaŵ, bari bën bëte anëbi kwëta bana. ¹⁴ Ata Yesu ŝanayaxën këbi bësëfan epëxw gabat bën gër ed bani yambërand. Arexëra rexëra bafi mbaŋ në end oŋëpëgënan odebën eŋ, do gë në end emëš endebën eŋ, gayik anëbi kwëta bana bër wat baŋo ang nëngëta ko bën. ¹⁵ Ata na re ko Yesu: «Yeyin ngwën in dëk en pemërand Atëfëtan aŋ gër bëla dëk. ¹⁶ Ar kë ŵa yo do eno buyi, afex ko fex, bari ar kë hëp an, axiti këno xiti. ¹⁷ Awa becarax beŋo këni yana eni dind bër kë ŵa endam bën: Gë oŵac oram ol kënëbi yana enëbi nëcëtënd bangoc bañëñënax baŋ, oyeyan oxašax këni yana eni yeyanënd. ¹⁸ Asëra kënëbi yana enëbi tërand bandën. Ado eni ceb er ebax ebi daw in, yowëy abi gi na. Añëmbe kënëbi yana enëbi hëmband bësëxwëra bën eni pakaxën.» ¹⁹ Axwën Yesu, ga felëra këbi na mondako, šëg ko kwël yaŋ gër orën do yëpax ko gand liw ir Kaxanu. ²⁰ Bësëfan bën yexëra këni eni pemëra gër ed ex yo. Axwën Yesu ko riyenind gë bën, ata gë becarax bend bani rind beŋ bafi wasinënd bëla bën mëne däl këni reyand].

Atéfëtan and Yesu ang yëgw ko Luk Lilaya in

Akayëta anjo ro Luk yëgwëk. Okërecej od ax gi ex na Bëšëwif yëgwën këbi ebi pënixën mëne Yesu ex Afexën ar benëng dëk an. Ga yow baxo Yesu ebi pexën bela bër ex yo baño balaxënënd end bëwendëran, gë bësoxari, gë bëxaÿëanaxik, do gë bëšëxwëra eñ. Barikan bëlëngw Bëšëwif bën ababi yandi na eno wat Yesu gë bela bër banëbi šus bëjo. Ebi masinaxën mëne alif këni lifënd, Yesu afelëra babi felërand gë bapënëtal. Bëšëwif bën bamëxwër bamëxwër baño sëfarand Yesu eni baxët osëyali orexëm ol, do eni wat becarax bënd baxo rind beñ. Ata bëlëngw Bëšëwif bën yandi këbi eno daw Yesu gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eñ. Mondako lëxw bano gër otaxan od Bërom eno dawaxën mopika gër kërëwa. Yesu xani ko gër ecës yatir akey atasën, do šanayaxën këbi abëngw bëšëfan bërexëm bën. Fel këbi eni pemërand Atéfëtan an gër ed ex yo gër ngwën ro. Er ex gër akayëta in:

Inewä yëgwaxën ko Luk akayëta anjo: 1.1-4.

End andëwa and Šarj Batis do gë andëwa and Yesu eñ: 1.5-2.52.

End Šarj Batis do gë Yesu eñ: 3.1-4.13.

End andiyen and Yesu gër Galile eñ: 4.14-9.50.

End damana ir Yesu ond gër Yerusalem eñ: 9.51-19.27.

End toro do gë ecës ed Yesu eñ: 19.28-23.56.

End ekani ed Yesu gër ecës eñ: 24.1-53.

Lilaya in

¹ Bëranjëm sëyik eni nëgw bënd Yesu Kërisët beñ do gë bënd xucak gër ndëbi ro beñ ex gixën Atéfëtan amat. ² Bër watelik gë ogës odebën elod gër yënar do hi këni bëriyenin bër Eyeyan ed Kaxanu bën nangën këbo bëjo. Bën sebën këbo bënd Yesu Kërisët beñ do gë dëk bebër ri ko gër aniyen andexëm bën ene deyaraxënëndë gër bela ang bani reyarand bën ak. ³ Awa wëno bëte, gë obal osëm wëkara këmëni bër nangëk bëjo elod gër yënar bën. Ata bebër fel këne bën yënar ke mi nëgwënëli Tewofil, wëj ar gapak an, ey nangaxën mëne ⁴ bebër sëyali këni bën mokwëta dëj ex.

End meleka do gë Sakari eñ

⁵ Angwën and ebaxo Erod emun end gër ebar ed Yude an, ašadaxan ebax na ar bano wäcënd Sakari. Gër enga end Abiya ebaxo do alindaw Elisabet ebaxo bëte ar andëwëra and Aharonj, ašadaxan alëngw ayanar an. ⁶ Sakari gë Elisabet bër šenene ebax gër ogës od Kaxanu. Šenene bani sëfënd acariya and Axwën Kaxanu an do gë dëk bapela band re ko aÿap yäpëk motëf gër aniyen bañ. ⁷ Barikan gë obaš këm xar bani gayik Elisabet asoxari aboroxok ebaxo.

⁸ Bëšadaxan bën arecar bani rëcarënd, gë enga gë enga, edi ed ocađaxa el gër Aciw and Kaxanu. Ata akey amat, enga end Sakari bën eñ bët bani. ⁹ Ang rëp bax gër andiyen and ocađaxa ak, ašadaxan abat ebax eno tana gër enga endebën exo dılaxën lëf gër Aciw and Axwën Kaxanu exo corëgu ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Ata sana këno Sakari. ¹⁰ And lil ko an, šëni këno fac amëxwër and Bëšëwif an do këni šalend ga fiatëk apëxëd and ecor ed ašururu ir xwëšëna bani gë angiri an. ¹¹ Ata lëf, meleka ir Axwën šanaÿaxën këno Sakari. Xwëša ko gand liw ir angëb and bani šoraxënënd ašururu. ¹² Ga fašër këni gë meleka in, Sakari yëdara ko xali xurik, do wëlandëra këno mban. ¹³ Ata re ko meleka in: «Sakari, kërey yëdara na! Cale indey in yakali ki Kaxanu. Alindax Elisabet gë acël ko hi do eño dëw lëmëta ir këyo wäcëf Šarj. ¹⁴ Ata lëmëta ijo kë yemën emëkw edey el do exi nëngandëra mban. Bëte bëranjëm këbi nëngandëra and këno rëw an. ¹⁵ Lëmëta ijo, ala ašëm ko hi gër ogës od Axwën Kaxanu. Mëñ ex, ašëba këno šëba ngoy in do gë ešëbëceb ir kë yawënd yo. Ado kwël gër acël and nëm fo ko yëm gë Angoc Amënëk an. ¹⁶ Do and ko raf an, mëñ këbi bakali Bëyisërayel bëranjëm eno kwëta Kaxanu, Axwën arebën an. ¹⁷ Mëñ ex ar kë lëngwaw an damana exo ntaxënëgu Axwën an. Kaxanu këno yël angoc an do gë panga ind yël baño alawënel Eli in exo bakalixënëgu gër Isërayel angwëlëra and obaš gë bëxarëk bërebën an. Bëte bër gë owëkw owëšik bëranjëm këbi wërëšët eni gi bër šenene*. Ata mondako këbi rëca bulunda ir Isërayel in eni këñënara šenene eno kacaxën Axwën arebën ar kë yowënd an.» ¹⁸ Sakari wëka këno meleka in: «Mondake këme nang mëne ahi dëj kë hi bebër

këye felënd bëjo gayikako wëno gë alindawën anëka xar këmi?»¹⁹ Yaka ko meleka in: «Ay nang ex na nde mëne wëno ex Gabëriyel, ar gër engä end omeleka od hik ler gër Kaxanu an? Do mëñ ga lawënëgu ke mi pel enjekax enjo, wëj ki fiëpëgënanënd.²⁰ Awa ay ßayi na gë oniw xali yatir kë fiata bëbër fel këmi bëjo gayikako aye kwëta ex na.»

²¹ Xarak amëd año fac, Bëšëwif bën dek yëka babi ošën or Sakari ol. Dek nemëran babi ba në end ine ko nëkaxënëgund go lëf gër Aciw and Kaxanu.²² And šanëgu ko an, sëkwan ko efi yeyaneli, ata nang këni mëne yëñ watëgu ko lëf gër Aciw and Kaxanu. Alambacara fo babi lambacarand ga šanëgu ko gë oniw këm.²³ And fañ ko ßakey band ebax exo diyeni gër Aciw and Kaxanu añ, Sakari wäñi ko kwël gër ndëbën.²⁴ Ga nëkanak, alindaw Elisabet hi ko gë acël. Ata yaf ko opacaw oco.²⁵ Er baxo rend: «Dodo anëka yëkwaw ke Axwën Kaxanu. And fiatan këño añ, fañ ko gër emëkw edexëm exo dëxët ašëfën iram in gër bela.»

End meleka in do gë Mari en

²⁶ Anëka bax opacaw ocongibat elod ga hi ko Elisabet gë acël. Kaxanu lawën këño meleka ir këno wacënd Gabëriyel in gër ebar ed Galile, gër ingol ind Nasaret.²⁷ Meleka in fiat ko në endënaw emeja end nëm baño Yosef, šambenjar ir andëwëra and Dafid, ar ebax emun etëm end gër ebar ed Isërayel an. Endënaw emeja enjo, Mari bano wacënd.²⁸ Ga lil ko meleka in gër ed hi baxo, re ko: «Ašëma šëma këmi wëj ar rin ki oyekax Kaxanu an! Axwën an gë wëj hi ko, wëj ye ki!»²⁹ And wël ko Mari eyeyan elo añ, wëlandëra këño do ko yëlarand ba ine wacayak ecëmar elo.³⁰ Ata re ko meleka in: «Kërey yëdara na Mari gayikwa Kaxanu yël ki oyekax orexëm ol.³¹ Gë acël këy hi do eyo dëw lëmëta. Yëlidö owac or Yesu ol.³² Lëmëta ijo, Ašëniw ar Kaxanu exo, mëñ ar hik yañ gër orën an. Mondako këno yana eno macënd gayik ala ašëm ko hi. Ata Axwën Kaxanu, mëñ këño wäš añëpara and owun or Dafid, axarëk arexëm añ.³³ Din ir din ko wun gër enëng end Jakob do owun orexëm ol ax kwët na gë ekwët.»³⁴ Ata Mari yaka këño meleka in: «Mondake wa kë hi enjo gayikako wëno ašošan amo nang ex na?»³⁵ Año re ko meleka in: «Angoc Amënëk añ kë yow gër ndey do panga ind Kaxanu mëñ ar hik yañ gër orën in ki laß. Mëñ ex, ar këyo rëw an, Ašëniw ar Kaxanu këno yana eno macënd gayik ašënëk exo.³⁶ Nëkoda Elisabet ar nëng irey an, mëñ bëte ga hi ko gë acël gë oxar go dëñ. Anëka sëk këño opacaw ocongibat mëñ ar bano rend asoxari aboroxok exo an,³⁷ gayik gër Kaxanu bëñ dek wëndëk.»³⁸ Ata re ko Mari: «Awa gayikako ex, wëno ariyenin ar Axwën Kaxanu hi këme, dilexo ang fel këye ak.» Ata kwël ye ko meleka in.

End Mari gër iciw ind Elisabet en

³⁹ Ata kwël gë ßakey baño fo, Mari ye ko añand xali gër ebar ed Yude, në angol and ler në ošënd.⁴⁰ And fiat ko gër iciw ind Sakari bën añ, šëma këño Elisabet.⁴¹ Elisabet, sam ga wël ko ecëmar ed Mari el, itox ind gër acël andexëm in welëtëra ko onënga ol. Ata Elisabet yëm ko gë Angoc Amënëk añ.⁴² Na bacan këño Mari, ko rend:

«Gër bësoxari dek, wëj ye ki!

Asoxari abetak hi këy, wëj ye ki!

Do ar ex gër acël andey an abetak exo, wëj ye ki!

⁴³ Yakayin, nëm ir Axwën aram nëngaw ke, wëno ye ke!⁴⁴ And wël këme ecëmar edey añ, itox indam in awelëtëra welëtëra ko onënga ol gër acël.⁴⁵ Nëngandëralexi wëj ar wäk mëne er fel ki Axwën in afiata kë fiata.»

⁴⁶ Ata yaka ko Mari:

«Gër yomb iram nëngandëra ke mëñ këmo yasaxënënd Axwën an!

⁴⁷ Iyo gër yomb iram nëngandëra ke end Kaxanu en, mëñ Afexën aram an!

⁴⁸ Gayikwa ayëkwa yëkwaw ke wëno ariyenin arexëm an.

Ang këni bëtëraw yo bela bën gër ngwën ro,

Din këne yana ene macënd asoxari abetak.

⁴⁹ Kaxanu, mëñ ar xorëk bëñ dek an, rin ke ecaraxik enjo.

Owac orexëm ol owënëk ex.

⁵⁰ Do axayënan irexëm in din ir din ex gër bër këño fëbënd.

⁵¹ Panga indexëm in nęcët ko;

gë panga ino šapërelü këbi bër gë banjëlän band gë ndafënan bën,

⁵² Alat lat këbi bër gapak bën gër bañëpara band owun,

Eni bëtaxën gër owun hërëtoc bën,

⁵³ Bër babi yambën enjo bën lëba këbi gë benjekax bën xali wëd këni, do awäy wäy këbi taxan bër gë napul bën.

⁵⁴ Biyi Bëyisërayel bën rëca këbo,

Biyi bëriyenin bërexëm bën.

Axwita xwita ko ang këŋo xaŷënanënd biyi ak,

⁵⁵ Axwita xwita ko ebo din enjekax eŋ,

Ang fel babi bëxarëk bërebi ak,

Ang beya babi enjekax end din Abëraxam gë oñaš orexëm ak.»

⁵⁶ Ata ga xucak eŋo, Mari xeyëra këŋo në opacaŵ otas gër iciŵ ind Elisabet bën damana wayixën ko gër ndebën.

End andëŵa and Şaŋ Batis eŋ

⁵⁷ Ga řatëk amëd and orëw an, Elisabet rëw këŋo lëmëta. ⁵⁸ Bëraketa bën do gë bërexëm bën ga wël këni mëne Axwën an axaŷënan dëŋ xaŷënan këŋo Elisabet, barërëgu këni gër iciŵ ebi nëngandëra andamat gë mëŋ. ⁵⁹ Yatir sëk këŋo loxo, řakaraw këni bëte eno kac lëmëta in. Ata yël këno oŵac or sëm ol mëne ngëŋ Sakari. ⁶⁰ Barikan ga wël ko nëm oŵac olo, re ko: «Ali ax gi ex na de mondako? Şaŋ ex oŵac orexëm ol!»

⁶¹ Yaka këno: «Ine? Gër nëng irewën ala ano macënd na mondako!» ⁶² Ata lambaca këno sëm ir lëmëta eni nang ba mondake ŷandi baŋo eŋo mac. ⁶³ Wasi ko eno mëdëneŋu ingomb gomb. Ga xana ko, ŷëgw ko: «Şaŋ ex oŵac orexëm ol.» Ata na řarandëra këbi đek ang ebani ak. ⁶⁴ Ataŋ lëkwëtak iniŵ ind Sakari iŋ do wëli këŋo oniŵ ol. ŷana ko këŋo řëkwand Kaxanu. ⁶⁵ Ata bëraketa bën đek wëlandëra këbi. Bëte đek bër bax wël endey eŋo bën wëlandëra këbi ebar ed Yude el đek xali gër osënd. Ata beŋo fo bani yeyandërand hela bën. ⁶⁶ Đek bër bax wël beŋo bën, gë emëkw el bani řaxëtënd do bani wëkarënd ba ine ko hi itox iŋo. Enimin panga ind Axwën Kaxanu iŋ gër ola or itox iŋo ebax.

End oyëkan or Sakari eŋ

⁶⁷ Sakari, sëm ir lëmëta, ga ŷëm ko gë Angoc Amënëk an, ŷana ko ko yeyanënd ang alawënel fo do ko rend:

⁶⁸ «Cëkwaneŋone Axwën an, mëŋ ar ex Kaxanu, Axwën ar řulunda ir Isërayel an,

Ga lawëneliw këbo enimin apexa an.

⁶⁹ Awëlan wëlanëgu këbo apexa an gër ekun ed Dafid, ariyenin arexëm an.

⁷⁰ Eŋo fëna baxo exo di elod bëniŷ okeme okeme ang reya këni bëlawënel bëwënek bërexëm ak.

⁷¹ Apexa anjo këbo racët gër otaxan od bër řus këbo.

Bëte abeya beya baxo mëne aracët këbo racët gër otaxan od bër řus këbo.

⁷² Në emasin ebo ang baŋo xaŷënanënd bëxarëk bërebi ak,

Bëte në emasin ebo axo kwëya ex na mëne mëŋ dëŋ yata këbo eter emënëk el.

⁷³ Ayařar yařar baxo gër axarëk arebi Abëraxam mëne,

⁷⁴ Aracët këbo racët gër toro ind lëxw banëbo bër xoŷër këbo bën do gë anjiŷ këm enëŋo calende

⁷⁵ gë ola owënëk do gë or řenene, ang kë nëka yo řakey řandëbi řaŋ.

⁷⁶ Do wëj itox iŋo, alawënel ar Kaxanu këni ŷana eni macënd,

Alawënel ar Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an,

Gayik wëj lëngwaliw ki eyo mëxwëtën fëna in Axwën an.

⁷⁷ Wëj këbo řasin biyi bër ex řulunda irexëm bën mi nangaxën apexa and gë etëřan ed beŋëŋënaŋ an.

⁷⁸ Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, axaŷënan këŋo xaŷënanënd endëbi eŋ. Pař gë axaŷënan ijo këbi řobaxënënd eřan eŋ, đek hela bën.

⁷⁹ Në eyow exo ebi řořa hela bër kë liyand gër ecamëdan bën,

Bela bër ŷëpak gër ed ŷañëk ecës bën.

Në eyow exo ebo dëngweli gër obetak.»

⁸⁰ Ga xucak beŋo đek, lëmëta in kwël ko rafënd do ko firind gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.

Do në er timëriŋ fo baŋo ŷandind exo gi

Xali ex řatëgu akey and ko řanaya exo pemërand gër řulunda ir Isërayel an.

2

End andëŵa and Yesu eŋ

¹ Ga xucak řakey baŋo Sesar Ogiřët, emun etëm end gër Rom eŋ, re ko enëbi ñëgw hela bën gaf gë gaf đek ebar ed xwën baxo el. ² Oñëgw oko, ořanar ok ebax amëd and hi baxo Kurenu, gofërëner in, gër ebar ed Siri. ³ Bela bën đek bani yexërand enëbi ñëgw ala kala gër angol and rëw këno. ⁴ Ata Yosef, ar andëwëra and Dafid an, xani ko gër Nasaret, gër ebar ed Galile do wäyi ko gër ed Yude, gër Betëlexem. ⁵ Gë Mari, enëm edexëm el sëfër bani enëbi ñëgwëx, xarak amëd anjo Mari gë acël akarëk hi baxo.

⁶ Nand e bani gër Betëlexem na, Mari ýanar keni orëw ol. ⁷ Ata rëw këno lëmëta ýjanar irexëm in, lëf në eciyi. Ga labëra këno, ren këno në apefe gayik anëbi cotën bana në er keni hi lëf gër aciw and bëliyer.

End meleka do gë bëxadac eñ

⁸ Yatir rëw këno Yesu, bëxadac babi nëkonand na gëmed' oyel orebën ol gër ocënga od gër Betëlexem. ⁹ Ata şanayaxën këbi bërëxadet meleka ir Axwën in, do enjaran end Kaxanu eñ ñobaw këbi. Na yëdara keni xali xurik. ¹⁰ Ata re ko meleka in: «Wën këren yëdara na, Atëfëtan këmun nangëñend! Atëfëtan año, onënga osëm or bela dek ex. ¹¹ Nangin mëne doru rëw këno, Kërisët, Axwën an. Marayin en ye gër Betëlexem, gër angol and Dafid. ¹² Nanganëme ijo yël këmun: ata këno sək itox imbarax ga labëra këno do ren këno në apefe.» ¹³ Ata omeleka ocëxe şoma këno išandaw in, beng a beng, elod yañ gër orën. Do ga këno yas Kaxanu keni rend:

¹⁴ «Cëkwanëñone Kaxanu, mëñ ar ex yañ gër orën an!

Ga wasin këbi gër ebar bela bën enjaran endexëm eñ,

dodo ecede këbi fuñara wa bela bën,

do eni cotaxën aketëxeta añ gër ngwën ro!

Awa betalexëni bër ñan këno Kaxanu bën!»

End bëxadac eñ

¹⁵ And ñaka keni omeleka yañ gër orën añ, bëxadac bën felër keni eni ye xali gër Betëlexem, eni watëgu er sëfëtan këbi Axwën in. ¹⁶ Na wara keni xali gër bëciw. Ga ñat këni, sək këñëbi Mari gë Yosef lëf gër eciyi ga ren këno lëmëta in polo gër apefe. ¹⁷ Sam ga wat këno, sëfëtan këñëbi dek bënd felëgu babi meleka beñ end lëmëta ijo eñ. ¹⁸ Do dek bër babi baxëtënd bëxadac bëjo bën mbañ babi şaranënd end bani reyand eñ. ¹⁹ Mari mëñ, dek beño baxo wëxëtand gër anëf andexëm do baxo yixëtënd gër onden. ²⁰ Ata ga keni ñaka gër ocënga, bëxadac bën këno şëkwand Axwën Kaxanu do këno yasëxënd tar fëña in.

End lëmëta ir gër Aciw and Kaxanu eñ

²¹ Yatir sək këno loxo, xac këno lëmëta in. Yël këno owac or Yesu ol, ang fel babi meleka in eno macëd ak ñamana exo gixën nëm gë acël. ²² And fañ ko Mari ñakey band ebax exo wunëtara ban, ang rëp bax gër acariya and Moyis ak, mëñ gë Yosef wëla këno lëmëta in gër Yerusalem, eno maşëx oxwën ol Axwën Kaxanu. ²³ Ata mondako sëf bani er ýëgw keni gër acariya and Axwën in: «Itox itoşan iñanar yo, Kaxanu yata këno*.» ²⁴ Şadaxa ebax eni di ang re ko Axwën Kaxanu gër acariya ak: olëxwëte oxu, hi keni oxwëlëkwël, hi keni obapuñ.

²⁵ Awa gër angol and Yerusalem, axarëk ebaxëna ar bano wacënd Simewoñ. Ala ar şenene ebaxo do fëb baxo mbañ end Kaxanu eñ. Aşëni baxo şëñind bëte apexa and enëng end Isërayel añ, do ýëm baxo gë Angoc Amënëk añ. ²⁶ Angoc Amënëk añ nangën baño mëne axo cës na watërëxe Afexën an, ar sana këno Axwën Kaxanu an. ²⁷ Yatijo Angoc Amënëk añ fangacëgu baño gër Aciw and Kaxanu. Na fed keni gë Mari do gë Yosef ga xwënaw këno lëmëta in, eni di er rek acariya in. ²⁸ Simewoñ xana këno, xwëna këno imëd. Ga këno şëkwa Kaxanu ko rend:

²⁹ «Dodo Axwën, kanale wëno xadëp irey in,

me yeli gë emëkw eyemax ang re bay ak,

³⁰ gayikako gë ñangës bandam baño dëñ këmo watënd ar wëlanëgu këbo apexa an.

³¹ Apexa año xëñëñaw këy eni wat benëng bënd bela dek,

³² Apexa año ex angoben and keni nangëraxën benëng bënd bela añ,

Apexa año ex enjaran end Isërayel eñ, bulunda irey in.»

³³ Nëm gë sëm ir lëmëta dek babi şaranënd ga keni wël ang baxo yeyan Simewoñ end lëmëta irebën ak. ³⁴ Ata Simewoñ ga şalen këbi na, fel këno Mari: «Në end lëmëta irey ijo, bela bëranjëm kë lati. Bëte bëranjëm kë xani gër bulunda ir Isërayel. Lëmëta irey ijo këbi ýana ebi nangëñend er ýandi këno exo di Kaxanu in. Awa në eño këno şusaxën. ³⁵ Ado wëj dëñ Mari, ang sënga keni gë duxuma fo ki yambën gër emëkw endexëm eñ. Do mondako kë futaya oñëlan od bela bëranjëm.»

End Ana do gë bëxarëk bër Yesu eñ

³⁶ Bëte alawënel asoxari hi baxëna ar bano wacënd Ana. Mëñ abiw ar Fanuwel ebaxo, gër andëwëra and Aser, do mbañ xar baxo. Endëñaw emeja fo ñayi baxo ga ýër këno, do liya bani gë icën indexëm in bënëy bënjongëbëki ñamana sebëtaxën këno. ³⁷ Ga lap këno icën in, ñayi ko asoşan këm xali sək këno bënëy ofëxw ocongosas gë bënax. Abaxo

fiawëta na Aciw and Kaxanu aŋ. Er baŋo ŝalend Kaxanu: baŋo gëmed, baŋo goyat. Ado bakey bandëmar motiwi baxo siwind. ³⁸ Gë mëŋ fed bani bëte gë Mari do gë Yosef ga xwëna këno lëmëta in. And wat këbi aŋ, ŷana ko këno ŝekwand Kaxanu end lëmëta eŋ. Ata kwël na fo ŷana baxo këbi felërand end lëmëta eŋ bër bax ŝëningd apexa and Yerusalem bën.

³⁹ And faŷ këni dek er ebax eni di aŋ, and rek acariya and Axwën ak, Yosef gë Mari wāyi këni gë lëmëta in gër ebar ed Galile, gër Nasaret angol andebën aŋ. ⁴⁰ Ata lëmëta in kwël ko firind do ko ŷëmënd gë orenik ol, do oyekax or Kaxanu ol hik gër ola orexëm.

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

⁴¹ Bëxarëk bër Yesu bën aye bani yend aniy kala yaŋ gër Yerusalem, gër ofëna or apexa. ⁴² And sëk këno Yesu bëniy epëxw gë bëki aŋ, sëfër këni gër ofëna gë bëxarëk bërexëm bën ang rëp bax ak. ⁴³ Awa ga xucak bakey band ofëna baŋ, bëxarëk bër Yesu bën këni wāyind gër Nasaret nangërexe mëne anëka sebëgu këno gër Yerusalem. ⁴⁴ Er yëla bani ba gë bëcandaŷ bëŋ lëngwa këni. Ye këni ciŝ damana ŝalaraxën këno gër bërebën do gër bër hi bani enga. ⁴⁵ Aŝalara yo aŝalara, ano wat ex na. Ata wërëŝëta këni xali gër Yerusalem. ⁴⁶ And fiat këni aŋ, ŝalarax këno bëte okey otas damana ŝananaxën këno lëf gër Aciw and Kaxanu ga ŷëpa ko mërëxand ir bëŝalën bër Bëŝëwif. Na bafi baxëtërand do bafi wëkarand. ⁴⁷ Dek bër baŋo wëlënd bën bafi ŝaranënd ang baxo yakand gë orenik osem er këno wëka yo. ⁴⁸ And wat këno aŋ, nëm gë sëm ŝaran këbi xali. Na wëka këno nëm: «Oko aseñiwën, inewā rixën këyëbo endako rako eŋ? Nëkoda wëno gë sorix dek bu baŋo gër ocal oday?» ⁴⁹ Ata Yesu yaka ko: «Inewā këne ŝalaxënënd? Wën an nang ex na nde mëne aŷap ŷapëk me gi gër Aciw and Faba?» ⁵⁰ Barikan ga wël këni ang yaka baxo ak, abi pëni bana er baxo rend in. ⁵¹ Ata kwël wāyi këni gë mëŋ ak gër Nasaret. Yesu mbaŋ fëb bafi bëxarëk bërexëm bën. Do Mari mëŋ, dek beŋo baxo wëxëtand gër emëkw edexëm. ⁵² Ata Yesu kwël ko firind gë orenik ol, gë oyekax or Kaxanu ol do bëla bën mbaŋ bafi nënganënd endexëm eŋ.

3

End Ŝaŋ Batis eŋ

¹ Amëd aŋo bët baxo owun ol gër Rom Tiber Sesar, do sëk baŋo bëniy epëxw gë bënjo elod ga ŷëpa ko. Ata Ponës Pilat ebax gofërëner in gër ebar ed Yude do bër ebax aminëmëra bën wun bani: Erod Antipas, gër ebar ed Galile, Filip, gër ed Iture xali gër ed Tërakoni, do Lisañas, gër ed Abilen. ² Amëd aŋo, An gë Kayif ebax bëŝadaxan bëlëngw bën gër Yerusalem. Amëd aŋo fo bëte ŷana baxo Ŝaŋ Batis, aseñiw ar Sakari an, epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gër ladawe.

³ Ata Ŝaŋ Batis motëfëra baxo sëfërand dek bëngol bënd ler ler gër yeŝ ir Yurëdeŋ bëŋ do baxo femërand gër bëla end nobuyi or enëngwët ed ola ol, ebi tebanaxën Kaxanu bamena bandebën baŋ. ⁴ Ata mëŋ ebax ar ŷëgw baxo elod anëka fo alawënel Esayi mëne ala kë yow na exo keŷërand gër ladawe:

«Nanin fëña ir Axwën in,

Debët in opëña od ko xucaxën ok.

⁵ Amora and ex yo dek kë wëgaya,

Etënd ed ex yo, do apan and ex yo dek kë yëcar,

Fëña ir sëmbak alebëta kë lebëta,

Fëña ir ŝëngayak yo aŝaca këni fiaca,

⁶ Eni nangëraxën dek bëla bën

apexa and lawëneliw këbo Kaxanu aŋ.»

⁷ Ata Ŝaŋ Batis mondako bafi felënd bër bax yowënd ebi buyi bën: «Wën ata ang bandën fo siti kën de, noŷo wa fel këŋun en kwëŷëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in?» ⁸ Diyindën de beŋjekax ex watixën mëne anëngwët deŋ nëngwët kën ola orewën ol. Bari këren yëland na mëne gayik Abëraxam ex axarëk arewën an kën fëxaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxay oŋo deŋ ex gi obaŝ or Abëraxam. ⁹ Ado gogo nde wedf ko ecëngwa el exo taŷ gë odëmbët ak batëx band ax dëwënd na odëwërewën ojekax baŋ. Ata mondako këbi wedit bër bayik ax nëngwëtënd na ola orebën bën do ebi dap gër xodux.» ¹⁰ Ata amëxwër aŋ wëka këno Ŝaŋ Batis: «Inewā ŷapan këno Kaxanu mi dind biyi?» ¹¹ Yaka këbi: «Ar gë hacud baki an, cetëleŋo amat ar ax cot ex na an, do ar gë eyamb yamb an, dilexo mondako fo.» ¹² Yow këni bëte bëŝëf bër ŝagale ebi buyi, wëka këno: «Asëyali, inewā ŷapan këno Kaxanu mi dind biyi?» ¹³ Yaka këbi: «Kanayindën ŝagale in cey ang ŷapëk ak, këren mëkand na nëmëc.» ¹⁴ Yow këni bëte ocoroda, wëka këno: «Do biyi cëŋ, ine ŷapan këno Kaxanu mi dind?» Yaka këbi: «Ala këreno

nëgwëšanënd na mama eno kandëraxën. Bayindëlerjun acosa andewën aŋ fo.»¹⁵ Ata angwën aŋo dëŋ bano šëninđ de bulunda ir Isërayel in ar këbi fexën an awëkar bani wëkarënd ba ax gi ex na Šaŋ Batis ex Afexën an.¹⁶ Šaŋ Batis yaka këbi bën đek: «Wëno gë men këmun buyind, řarikan në eyow exo ar xuca ke panga an. Ado wëno dëŋ axe řap ex na mo tëka do me pëtëra ogux od řaped řandexëm ok. Mëŋ ex ar këŋun buyi gë Angoc Amënek do gë xodux an.¹⁷ Apalaša lëkaya ko exo mënëxaxën ebar edexëm el, eyaw el exo mëla gër acac andexëm, do enenar eŋ exo đap gër xodux or ax đomind na gë edomi.»¹⁸ Ata Šaŋ Batis mondako baři felërand Atëfëtan aŋ Bëyisërayel bën. Bëte řendanjëm baři sëndënd do baxo rend eni këñënara.

¹⁹ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile watar bani na gë Erojad, asoxari ar abinëm an. Ata Šaŋ Batis këŋo nëpënd në end eŋo do gë đek řeñëŋëxax bënd wata baxo řeŋ.
²⁰ Barikan Erod ijo wëndëra ko kař-kař ga sëra baŋo Šaŋ Batis do wëla këŋo gër epëra.

End xobuyi or Yesu eŋ

²¹ Amëđ aŋo, đek Bëyisërayel bën bax yend gër Šaŋ Batis ebi buyi. Ata ga yow ko bëte Yesu, buyi këŋo mëŋ bëte. Yesu ga řëpëta ko, ko řalënd, ata watik fol orën ol.
²² Angoc Amënek aŋ fedaw ko gër ndexëm ang edëxwëte epeřax fo. Ata wëliwëk oniŋ yaŋ gër orën: «Wëj ex Asëñiwën ar pëlot gër yomb iram an. Wëno řon ke řalënd endey eŋ!»

End andëwëra and bëxarëk bër Yesu eŋ

²³ Yesu bëniy ofëxw osas ebaŋo nand řana ko andiyen andexëm na. Er bani yëland řela bën mëne Yosef, asëñiw ar Eli an, ebax sëm.²⁴ Eli ijo ebax asëñiw ar Matat, do Matat asëñiw ar Lewi. Lewi ebax asëñiw ar Melëki, do Melëki asëñiw ar Yanay. Yanay ebax asëñiw ar Yosef.²⁵ Yosef ebax asëñiw ar Matacas, do Matacas asëñiw ar Amos. Amos ebax asëñiw ar Nahum, do Nahum asëñiw ar Esëli, do Esëli asëñiw ar Nagahi.²⁶ Nagahi ebax asëñiw ar Mahat, do Mahat asëñiw ar Matacas. Matacas ebax asëñiw ar Semehin, do Semehin asëñiw ar Yose. Yose ebax asëñiw ar Yoda.²⁷ Yoda ebax asëñiw ar Yohanan, do Yohanan asëñiw ar Resa. Resa ebax asëñiw ar Sorobabel, do Sorobabel asëñiw ar řehalëcel. řehalëcel ebax asëñiw ar Neri.²⁸ Neri ebax asëñiw ar Melëki, do Melëki asëñiw ar Adi. Adi ebax asëñiw ar Kosam, do Kosam asëñiw ar Elëmadam. Elëmadam ebax asëñiw ar Er.²⁹ Er ebax asëñiw ar Yesu do Yesu ebax asëñiw ar Eliyeser. Eliyeser ebax asëñiw ar Yorim, do Yorim asëñiw ar Matat. Matat ebax asëñiw ar Lewi.³⁰ Lewi ebax asëñiw ar Simewoŋ do Simewoŋ asëñiw ar Yuda. Yuda ebax asëñiw ar Yosef, do Yosef ebax asëñiw ar Yonam. Yonam ebax asëñiw Eliyakim.³¹ Eliyakim ebax asëñiw ar Meleya, do Meleya asëñiw ar Menan. Menan ebax asëñiw Matata, do Matata asëñiw ar Nataŋ. Nataŋ ebax asëñiw ar Dafid,³² do Dafid asëñiw Esayi. Isayi ebax asëñiw ar Yobed, do Yobed asëñiw ar Bohes. Bohes ebax asëñiw ar Sala, do Sala asëñiw ar Nahason.³³ Nahason ebax asëñiw ar Aminadab, do Aminadab asëñiw ar Adëmin. Adëmin ebax asëñiw ar Arëni, do Arëni asëñiw ar Esëroŋ. Esëroŋ ebax asëñiw ar Peres, do Peres asëñiw ar Yuda.³⁴ Yuda ebax asëñiw ar Yakob, do Yakob asëñiw Isak. Isak ebax asëñiw ar Abëraxam, do Abëraxam asëñiw ar Tera. Tera ebax asëñiw ar Naxor.³⁵ Naxor ebax asëñiw ar Serug, do Serug asëñiw ar Rehu. Rehu ebax asëñiw ar Peleg, do Peleg asëñiw ar Eber. Eber ebax asëñiw ar řëla.³⁶ řëla ebax asëñiw ar Kayënam, do Kayënam asëñiw ar Arëfaxad. Arëfaxad ebax asëñiw ar řem, do řem asëñiw ar Nowe. Nowe ebax asëñiw ar Lemek.³⁷ Lemek ebax asëñiw ar Matusalem, do Matusalem asëñiw ar Enok. Enok ebax asëñiw ar Yered, do Yered asëñiw ar Malelel. Malelel ebax asëñiw ar Kenam.³⁸ Kenam ebax asëñiw Enoř, do Enoř asëñiw ar Set. Set ebax asëñiw ar Adam, do Adam asëñiw ar Kaxanu.

4

End řabucara do gë Yesu eŋ

¹ Yesu, ga řëmëgu ko gë Angoc Amënek aŋ gër yeř ir Yurëdeŋ, ko yend gër ladawe gër ed baŋo wëland Angoc Amënek aŋ.² Ata řabucara in xacërrara këŋo eŋo yifa në řakey ofëxw onax. řoweř axo yamb bana Yesu řakey řaŋo đek. And xucak aŋ, xor këŋo eŋo eŋ.³ Aŋo sëka këŋo řabucara in, re ko: «Angëmëne Asëñiw ar Kaxanu ey, nëngwëtël ekař elo ex gi ećemar.»⁴ Yaka ko Yesu: «Ga řëgw këni: “Ala an axo điyand na gë eyamb yamb fo*.”»

⁵ řabucara in wëla këŋo në er yaŋ, do wäsin këŋo ařand đek owun or gër ebar oŋ,
⁶ do fel këŋo: «Ayël këmi yël owun or owar oŋo ol, gë enjaran endeřën ak đek, gayik

wëno fëxwën këne do ar ýandi ke yo këmo ýel. ⁷ Awa angëmëne awã wã këy ey poxi gër lëngw iram, wěj kë xwën dek ako.» ⁸ Yaka këno bête Yesu: «Ga ýëgw këni: “Axwën Kaxanu gabat ex mopëb do gër lëngw irexëm fo ýapëk epoxi ed cale el!”»

⁹ Šabucara in wëla këno bête Yesu gër Yerusalem. Ga xwët këno ýañ gër ejur ed Aciw and Kaxanu, re ko: «Angëmëne Asëñiw ar Kaxanu ey, dápaya. Ax gi ex na nde aýëgw ýëgw këni: ¹⁰ “Kaxanu afel këbi fel omeleka odexëm ok eni nëkona do eni kaka, ¹¹ gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaý.”» ¹² Yaka këno bête Yesu: «Ga ýëgw këni bête: “Axo gi ex na mondi atëy Kaxanu, Axwën arey an.”» ¹³ Ata na šabucara in ga xacërara këno mondako enjo ýifa Yesu, nacëta këno do ko šëhind amëd acëxe.

End Yesu gër ebar ed Galile ej

¹⁴ Ga xucac enjo, Yesu wãji ko gë panga ind Angoc Amënek inj, ata wëlik owac orexëm ol dek ebar ed Galile el. ¹⁵ Aňo ýana ko këbi sëyalirand gër baciw bacaleya bandebën do bela bën dek baňo šëkwënd.

¹⁶ Ata akey amat, Yesu baka ko gër ingol ind Nasaret, gër ed raf ko. Do ang wër baňo ak, ye ko gër aciw acaleya, yatir akey and eteyëta; ata fel këno exo kani ebi pënën. ¹⁷ Fëxwën këno akayëta and alawënel Esayi aň, and lëkwët ko aň ko fënënd gër ed rek: ¹⁸ «Gë Angoc and Axwën aň ýëm këme gayik mëň sana ke mëni nangën Atëfëtan aň bëxaýënahaxik bën. Mëň lawëñëgu ke mëni pelëra mëne:

bër ex okadëp bën asebët këñëbi sebët;
bëšiwëk bën awatëra këni watëra;
bër këñëbi wëñarand bën aracët këbi racët.

¹⁹ Mëň lawëñëgu ke me pemëra mëne dohijo ýanak oyekek or Axwën olo.»

²⁰ Ga fiata ko opën ok, lëkw ko akayëta aň, waš këno awëxëta an, do ýëpa ko. Ata aciw acaleya aň dek fab këno mëň fo. ²¹ Aňo re ko: «Oñëgw Omënek od fënën këmun oko, doro dëň fiatak.» ²² Bën dek bax reyand end osede orexëm enj ga këni wël benjekax bënd baxo yeyanënd beň. Awëkar bani wëkarënd: «Ax gi ex na nde asëñiw ar Yosef an ex?» ²³ Barikan Yesu re ko: «Dal in këme wën axwitan këne xwitan eyeyan and orenik ed rek: “Wěj axora an pakënayayind gë andey” Bête afel këne fel me di becarax gër angol and raf këme ro ang wël kën këme rind gër Kafarënowum ak.» ²⁴ Ata re ko bête: «Dal in këmun felënd, alawënel ar Kaxanu an, gër ed rëw këno fo bayik ano pëbënd na. ²⁵ Dal in këmun felënd, amëd and ebaxo Eli alawënel ar Kaxanu gër ebar ed Isërayerel aň, bon ýëmb bani bësöxari bësëbëta sebëta bën. Ga rik bëniy bëtäs gë opacaw ocogifbat tëb ax tëb ex na, ata wëcan këbi enjo enj. ²⁶ Barikan, Kaxanu seb këbi dek bësöxari bëjo, lawëñ këno Eli në asoxari ar lëg bax gër Sarepëta, gër ebar ed Sidonj. ²⁷ Bête angwën and ebaxo Elise alawënel ar Kaxanu gër ebar ed Isërayerel aň, mbaň ebani bela bër gë amey bën. Barikan Namaň gabat fakën baňo, xarak gër ebar ed Siri xaniw baxo.» ²⁸ Ga wël këni eyeyan elo, dek aciw acaleya aň logën këbi. ²⁹ Xani këni gwanj, do šonjorëra këno Yesu fac-fac. Nécët këno angol and Nasaret aň xali gër engew eno pimëx. ³⁰ Barikan, and fiateli këno aň, Yesu xwëša ko. Ata ang fur bano ak, borëta këni, uca ko mërëxand do kwël ye ko.

End ar gë bëyël enj

³¹ Yesu šëla ko gër Kafarënowum, angol acëxe and gër ebar ed Galile. Ata yatir akey and eteyëta këbi sëyalirand bête bela bën. ³² Gër owëkw babi lëkënd osëyali orexëm ol gayik gë panga baxo yeyanënd. ³³ Yatijo ar gë bangoc bañëñënahax yow bax na gër aciw acaleya. Sam ga wat këno Yesu, bangoc bañëñënahax baň xeý këni: ³⁴ «Xey Yesu lbënasaret, inewã yir këbo? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Aye nang këmi mëne wěj ex Awënek ar Kaxanu an!» ³⁵ Ata Yesu xeýënahën këbi bangoc baň: «Cësinayin, ado canin gër ala ajo!» Ata bangoc bañëñënahax baň reba këno ala ajo mërëxand ir amëxwër do kwël šan këni, bari ano tembaýën bana. ³⁶ Ata aciw acaleya aň dek šarandëra këbi xali xurik, do këni wëkarënd: «Endey end fex ngwa ex enjo? Gë or gapak, do gë panga këbi felënd bangoc bañëñënahax baň eni di er ko re in, do kwël këni šanënd.» ³⁷ Ata bela bën dek këni xanarënd and Yesu enj dek ebar ed Galile el.

End epakën ed bësëxwëra enj

³⁸ Ga šan ko na gër aciw acaleya, Yesu ye ko gër Simonj Piyer bën. Sëk këno aýaraw isoxari ar Simonj Piyer ga šëxw këno. Wëka këno atanj Yesu enjo pakën. ³⁹ Ga rëngw ko Yesu gër ed laki baxo, xeýënahën ko acëxwël aň. Atan fak ko do kwël xani ko ebi dëba. ⁴⁰ Ga šëlak eñan enj, wëlaraw këñëbi na gër Yesu dek bësëxwëra bën, do osëxwëra or ex

yo afak bani fakënd and këbi hëmba aŋ. ⁴¹ Bête bëyël bax ſanënd na gër bela do bani xeyënd: «Wëj ex Aſëniw ar Kaxanu an.» Barikan Yesu axeyënaxën babi xeyënaxënënd do ababi ſeb na eni yeyan gayik anang nang bani mëne mëj ex Afexën an.

⁴² And wecak aŋ, Yesu ſan ko do nacëta ko në er tēb. Ata ga barëreġu këni bela bën bamëxwër, bamëxwër, këno ſalarand xali ſanan këno. Er yandi babi eno dëkaya na këdi ko ye ebi tēb. ⁴³ Barikan mëj yaka këbi: «Aŷap ŷapëk me yend bête mëni nangëndërax Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ gër bangol bacëxe gayik eŋo lawënaxënëġu ke Faba.» ⁴⁴ Mondako baxo femërand Atëfëtan aŋ gër baciw bacaleya band Bëyude.

5

End bëſëfan bënax bëġanar eŋ

¹ Akey amat, Yesu babi ſëyalirand amëxwër aŋ ler gër anjer and Genesaret. Bela bën ga xeta këno gër obaxët or eyeyan ed Kaxanu, këni fimërërand. ² Ata Yesu wat ko bëkuluj bëki gër bëġa. Ecede feda bani bëſëpët bër oxan bën do bani wëſëtërand owën orebën oŋ. ³ Ga fëra ko polo gër ikuluj ind xwën baxo Simoŋ, xara këno exo nacëta tēkër ebar el, gand etiwax. Ata yëpa ko, do këbi ſëyalind amëxwër aŋ. ⁴ And ħata ko aŋ, fel këno Simoŋ: «Mëlal ikuluj iŋ gër etiwax en đap owën oŋ ata kënebi ſëra oxan ol.» ⁵ Yaka ko Simoŋ: «Aſëyali, biyi wec lapëra këmi, ŷowëy amo cëpët ex na. Barikan gayik wëj rek alap këmi lap owën oŋ.» ⁶ Ata ga lap këni, ſëra kënebi oxan ol xali kë ħesind owën orebën oŋ. ⁷ Lambaca kënebi bëcandaw bëndëbën bëj eni yow enëbi dëca gë ikuluj icëxe iŋ. Oxan ol fëxw këni gër bëkuluj bëki xali kë rëmbënd men oŋ. ⁸ Ata Simoŋ Piyer ga wat ko eno, ſëpëta ko. Ga foxi ko gër lëngw ir Yesu, re ko: «Axwën, inëwa ſëkaxënëġu këye wëno awendëran ajo?» ⁹ Anjiy aŋ lëk babi Simoŋ gë boſandaw ga wat këni ang yëmb bani oxan or ſëra kënebi ak. ¹⁰ Mondako fo bax end ſak do gë ſaŋ eŋ, boſëniw bor Sebede bën, bër bar bani andiyen amat gë Simoŋ Piyer bën. Ata Yesu fel këno Simoŋ Piyer: «Kërey yëdara na, gëregako abar ar bela këy hi!» ¹¹ Ata ga ſëpët këni bëkuluj bëj gër ebar, ſëbëra këni na đek gër bëġa, do kwël ſëf këno Yesu.

End ar gë amey eŋ

¹² Akey amat, Yesu bax yend në angol. Ata fed këni gë ala ar gë amey. Ala ajo foxi ko gër lëngw irexëm, ſale ko mondako: «Axwën, ga yandi yandi ki axor këy xor eye mënen me pak.» ¹³ Ata Yesu ga yën ko ataxan aŋ, hëmba këno, re ko: «Awa aŷandi wa yandi ke, mënel!» Atar ſan këno amey aŋ. ¹⁴ Yesu xëġa këno mondako: «Ala këreyëġo pel na đe eŋo. Barikan yel exi nëkon aſadaxan an. Bête diyid ſadaxa ir ewünëtan in ang rek acariya and Moyis ak, eni nangëraxën bela bën osede orey ol.» ¹⁵ Ata owac or Yesu ol wëlik kaſ-kaſ, do bela bën bamëxwër bamëxwër bani barërend: bëjo bër obaxët, bëjo bëſëxwëra bër kë ſaland eni pak. ¹⁶ Barikan Yesu mëj ed timëriŋ el baxo nacëtand exo calex.

End aſeyik eŋ

¹⁷ Akey amat, Yesu babi ſëyalirand bela. Gër bër baŋo baxëtënd, ofariſeŋ do gë bëſalen yëpara bax na. Bër obaxët bën đek, er xaniraw bani: bëjo gër bëngol bënd gër ebar ed Galile, bëjo gër bënd Yude, xali gër Yerusalem. Gë panga ind Axwën Kaxanu iŋ babi fakëndërand. ¹⁸ Ata ħatëġu këni na bela bër wëlaw këno aſeyik në angaw. Er bani ſaland eno đën lëf gër aciw and hi baxo Yesu, do eno kwëtina gër lëngw irexëm. ¹⁹ Ga ſënd këni bela bën gër ebët, wëlan këbi ang këno lën ak gër ed hi ko Yesu. Ata ſënga këni yaŋ gër ejur ed aciw, do yëla këno gë angaw ak aſeyik an, mërëxand ir amëxwër, gër lëngw ir Yesu. ²⁰ Ga wat ko Yesu ang xwëta këno bela bëjo ak, fel këno aſeyik an: «Wëno anëka ſëban këmi bamena bandey baŋ.» ²¹ Bëſalen bën do gë ofariſeŋ ok ga wël këno, këni nëkënëkarënd: «Noyö ngwa hi ko ar këno ſirënd Kaxanu ajo? Noyö xorëk etëban ed beñëġenax el ang ax gi ex na Kaxanu gaſat?» ²² Ga nang ko Yesu ang bani yëland bëſalen do gë ofariſeŋ ak, wëka këbi: «Inëwa kën yëlaraxënënd mondako gër owëkw orewën?» ²³ Inëwa saxëk, me de: «Anëka ſëban këmi bamena bandey baŋ nde», ba me de: «Kanil ey yexëra nde?» ²⁴ Awa, en nangaxën mëne wëno Aſëniw ar ala an aſot ſot këme or gapak or etëban ed beñëġenax ol gër ebar ro, këmo felaxënënd aſeyik ajo: «Kanil ey međ angaw andey aŋ, ey maŷil!» ²⁵ Ata na dëġ aſeyik an xani ko xwiriſ, lëkw ko ebën ed lakixën baxo el. Ga ko wäyi, këno ſëkwaxënd Kaxanu tar fëna in. ²⁶ Bela bër ebax na bën đek, ga xap këbi anjiy aŋ, këno ſëkwand Kaxanu këni rend: «Awa biyi ecede këne watënde becaraxik bëndako rako beŋ dorol!»

End Yesu do gë Lewi eŋ

²⁷ Ga xucak enjo, Yesu şan ko na gër ed ebaxo, ata wat kënjo asëf ar şagale, ar bano wacënd Lewi, ga yëpa ko lëf gër aciw and bësëf bër şagale. Ata fel kënjo: «Wëj, tēfēguyē!» ²⁸ Lewi xani ko, sef ko dek na, do kwël sēf kënjo. ²⁹ Lewi rin kënjo Yesu ofēna osēm gēr iciw indexēm. Bësëf bër şagale bër anjēm do gē bēla bēsēxe yowērāw kēni do yēpara kēni gē Yesu gēr eyambēran. ³⁰ Ata ofarisenj ok do gē bēsēlen bērebēn bēn ga yow kēni gē oxoy fo na, kēnēbi hēbandērānd bēsēfan bër Yesu bēn: «Wēn inēwa kēn yambēraxēnēnd do kēn šebēraxēnēnd gē bēsëf bër şagale bēn do gē bēwendērān bēn?» ³¹ Yakaw kēbi Yesu: «Bēsēxwēra bēn kē yend gēr axora, ax gi ex na bēbēngw bēn. ³² Wēno bēwendērān yow kēme mēni pel eni nēngwēt ola orebēn ol, ax gi ex na bēr šenene.»

End etiwi enj

³³ Ofarisenj ok do gē bēsēlen bēn re kēni: «Bēsēfan bër Şan Batis bēn do gē bērebēn bēn laj kēni siwīnd bēte ašale kēni şalend. Barikan bēsēfan bērey bēn nambēran do gē ošeb fo xwēnda kēni.» ³⁴ Yesu yaka kēbi: «Wēn axor nde kēn xor enēbi tiwīn ođawo od şambenjar ir kē yērēnd ok yatir ekana? ³⁵ Ayow kē yow bākey band kēni şapēr banj, amēd axo kēni siwi.» ³⁶ Ata re ko bēte Yesu gē apēnētal: «Ala ax nēsānd na anjēm angašax axo kadaxēn na akarēk kēdi kē űesi kaş-kaş anj. Ado anjēm angašax anj ax űapēnd na ekađ ed nē akarēk el. ³⁷ Bēte ala ax cēlēnd na ngoy ingaf nē bamote bakarēk. Angēmēne ala exo di mondako, ngoy ingaf inj afētīn kē fētīn bamote banj and kē yēnēnd anj, ata ex dexira, do bamote banj ex nēxēnara. ³⁸ Nē bamote bāngāšax yāpēk mocēl ngoy ingaf inj. ³⁹ Ala anjo űēwan na ngoy ingaf inj and ko sēyi iñēnēk anj. Ata ko re: “Iñēnēk inj nēngak.”»

6

End akey and eteyēta enj

¹ Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn bax xucand nē ocēnga yatir akey and eteyēta. Ata bēsēfan bēn kēni wişānd banjēra banj, kēni boxoxind do kēni yakēnd. ² Ofarisenj odēmar wēka kēnēbi: «Inēwa kēn rixēnēnd er bayik ax űap ex na yatir akey and eteyēta in?» ³ Yakaw kēbi Yesu: «Wēn an pēn ex na nde er ri baxo Dafid in and şopar bābi enjo mēnj gē bēr engā endexēm anj? ⁴ Ax gi ex na nde alilēn lilēn baxo lēf gēr Aciw and Kaxanu, wēdēgu ko mburu ind ābi űap bāna eni yamb inj, űet kēbi do yamb kēni bēn dek xarak bēsāđaxan bēn fo yāp bābi eyamb el?» ⁵ Re ko bēte Yesu: «Awa nāngin mēne wēno Asēñiw ar ala an ex axwēn ar akey and eteyēta an.»

End ar gē ataxan ateyik enj

⁶ Hatēguk bēte akey and eteyēta acēxe, Yesu ye ko gēr aciw acāleya, kēbi sēyalirand end Kaxanu er. Ar gē ataxan and liw ateyik yow bax na. ⁷ Ata bēsēlen bēn do gē ofarisenj ok kēno sitinalind Yesu ba afakēn kēno fakēn ala ajo gē akey and eteyēta anj eni cotaxēn end kēno nagaşānaxēn. ⁸ Gogo nde ga wata ko Yesu ang bāni yēland ak. Fel kēno ar gē ataxan ateyik an: «Wēj kaniw ey kwēša mērēxand ro!» Ata xwiriş ala ajo, xwēša ko. ⁹ Ata re ko Yesu: «Baxētīn mun mēka. Inēwa yāpēk yatir akey and eteyēta? Edi ed enjekax nde, ba edi ed eñēñēnax nde? Epexēn ed ala nde, ba eđaw ed ala nde?» ¹⁰ And nēkon kēbi jey anj, fel kēno ar gē ataxan ateyik an: «Yēnēl ataxan anj!» Ga yēn ko, fakēk ataxan anj atanj. ¹¹ Ga xoű kēni na bēsēlen bēn do gē ofarisenj ok, kēni xanarēnd ang kēno ri Yesu ak.

End bēsēfan epēxw gē bēxi enj

¹² Bākey baño, Yesu ye ko yaű nē etēnd enjo calex Kaxanu, ata şale ko wec. ¹³ Gēbēr, wac kēbi bēsēfan bērexēm bēn, do yata kēbi epēxw gē bēxi eni gi oparēxanda odexēm. ¹⁴ Bēr yata bābi bēn ebāni: Simonj ir nēngwēt baño Piyer, do gē abinēm Andēre. Şak do gē Şanj, Filip do gē Barētelemi. ¹⁵ Maco do gē Toma. Şak, asēñiw ar Alēfe, do gē Simonj, aűer an. ¹⁶ Yud asēñiw ar Şak, do gē Yuda Isēkariyot ar lēxw bano Yesu an. ¹⁷ Ata Yesu sēfēr kēni acēla-şēla gē bēn xali nē enar, gēr ed barēreġu bāni amēxwēr atēm and bēsēfan bērexēm do gē amēxwēr and bēr xaniraw bax gēr ebar ed Yude, gēr angol and Yerusalem, xali gēr bēña ir angwēngw, ler gēr owar or Tir do gē Sidonj. Er yowērāw bāni gēr Yesu: bējo bēr obaxēt, do bējo bēsēxwēra bēr bax şaland eni pak. ¹⁸ Afac bāni fakēnd bēte bēr bax sorond nē end bāngoc bañēñēnax band lil bābi bēn. ¹⁹ Amēxwēr anj dek bāni şaland eno kwixwēta Yesu gayik pānga bax şānēnd gēr ndexēm do bābi fakēnēnd.

²⁰ Yesu ga faş kēbi bēsēfan bērexēm bēn, re ko: «Nēngandērayindēlejun wēn bēr sitarak gēr onden bēn,

gayikwa wën xwënëk owun or Kaxanu ol.

²¹ Nëngandërayindëlejün wën bër këjun yambënënd gërëgako enjo bën, gayikwa aŵed kën wëd.

Nëngandërayindëlejün wën bër kë sesërand gërëgako bën, gayikwa gër onënga kën hi.

²² Nëngandërayindëlejün ado enun şus bëla bën, ado enun njăyërand aŋ, ado enun cirërand aŋ, ado enun beşërand në end oŵac orewën or këni yëland oÿëŋëanax ex, në end ga xwëta këne wëno Asëfiŵ ar ala an.

²³ «Nëngandërayindëlejün and kënun rixërand Bëşëwif aŋ, mandërayindën onënga ol gayik amaşën atëm kën sêkëx yaŋ gër orën. Enimin bëxarëk bërebën bën mondako banëbi rixërand bëlaŵënel bër Kaxanu bën.

²⁴ Wën bër gë napul bën, aŋun ye ex na!

Gayik anëka şot kën apexa andewën aŋ, do and gër ebar ro fo ex!

²⁵ Wën bër wëdëk gërëgako bën, aŋun ye ex na gayik axor këjun xor enjo eŋ!

Wën bër kë lepërand gërëgako bën, aŋun ye ex na, gayik ang bër oÿaŵ fo kën ŷana en denitarand!

²⁶ Angëmëne bër şus ke bën kënun şëkwënd, aŋun ye ex na!

Gayik bëxarëk bërebën bën mondako banëbi şëkwënd bëlaŵënel bënëgwëş bën!»

End bërangoÿëra eŋ

²⁷ «Barikan baxëtın mun pel wën bër ke sëfënd bën: ŋanindënëbi bër xoÿër këjun bën, dinindënëbi enjekax bër şus këjun bën. ²⁸ Calenindënëbi bër këjun xarend bën, calenindënëbi bër këjun şirërand bën. ²⁹ Angëmëne ala exi cën gër aŋam and liŵ, bexënëlo and şame aŋ. Angëmëne ala exi kan acud anëngwën aŋ, tebënëlo gë atëm ak. ³⁰ Ar ki xarand yo, yëlëlo, do and ko wëcf ala er xwën këy aŋ, kërey kana na. ³¹ Ar këjun ŷandind enun dinënd bëla ak, wën bëte dinindëbi mondako fo. ³² Angëmëne eŋun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, enjekax end fe kënun wateli bëla bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëŋ mondako wata këni? ³³ Angëmëne enëbi dinënd enjekax bër këjun rinënd enjekax bën fo, enjekax end fe wa kënun wateli bëla bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëŋ mondako wata këni? ³⁴ Do angëmëne enëbi ŋomëxënd bër kën yëland aŵaşën kënun waşën bën fo, enjekax or fe kënun wateli bëla bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën aÿomëxër këni ŷomëxërend bën bëte do këni waşërend cey gë cey? ³⁵ Barikan balindëlejün end bërangoÿëra andewën eŋ, dinindënëbi enjekax. Nomëxindënëbi bër an yëland na aŵaşën kënun waşën bën. Angëmëne mondako kën rind, bëla bën ata këni nang mëne wën oBaş or Kaxanu, hi kë, mëŋ ar hik yaŋ aŋ. Bon kë xëbën amaşën andewën aŋ, gayikako ata kën wëndër gë Ar-hik-yaŋ an. Mëŋ këbi rinënd enjekax eŋ bëla dëk, ado eni gi bër ano cëkwa na, ado eni gi bëxeÿax. ³⁶ Ang nënga ko Faba Kaxanu ak, giyin wën bëte mondako fo.»

End kiti eŋ

³⁷ «Ax gi ex na mokiti bëla bën këdi këjun xiti Kaxanu wën bëte. Ax gi ex na monëp bëla bën këdi këjun nëp wën bëte. Tebanindënëbi eŋun tebanaxën. ³⁸ Yëlërayindënëbi bëla bën enun yëlëraxënënd wën bëte. Gër amote and kën baxarand kënun şëlën: dëş, mocëşi, do monexira. Gayikwa gë acariya and kënebi sëyinënd bëla aŋ fo këjun waşën wën bëte.»

³⁹ Ata Yesu fel këbi bëte apënëtal aŋo: «Aşiwëk axor nde ko xor eŋo dăş aşiwëk aşandaŵ? Ax gi ex na nde bën tak kë lati polo në ambëxw? ⁴⁰ Asëfan an aŋo kucand na onangëran ol sëyali arexëm an, barikan ar faÿëk etëya an gwër fo hi këni gë asëyali arexëm an. ⁴¹ Inewă këy nëkonënd atëxësëx and lëŋa këŋo abinëx aŋ, do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëŋa ki? ⁴² Mondake wa këy xorënd eyo pel abinëx: “Nëmël mi dëxëtën atëxësëx aŋ gër angës”, xarak wëj yer yëcar in lëŋa ki? Wëj aÿëŋëanax ar kë labayand hi këy, dëxëtël wa pere yëcar ir lëŋa ki in ey wataxën aye atëxësëx and gër angës and abinëx aŋ.

⁴³ «Atëx anjekax ax gind na gë odëwërewën onëŋëanax. Do atëx aŋëŋëanax ax gind na gë odëwërewën ojekax. ⁴⁴ Atëx and ex yo, gër odëwërewën odexëm kë hind monang. Ax gi ex na nde ondan oŋ ani kwëcand na në apeb? Bëte reseŋ in ani kwëcand na në atëx and gë odëmbën? ⁴⁵ Ala ar ye këŋo onden an, emëkw edexëm el yek. Do ar ŷëŋën këŋo onden an, emëkw edexëm el ŷëŋënek. Gër etëÿ ko nēcëtënd ala an er lëbëk gër emëkw in.»

End amatinali and baciŵ baki eŋ

⁴⁶ «Inewă këne wăcëraxënënd “Axwën”, “Axwën”, xarak an dind na er këmun felënd in? ⁴⁷ Ar kë yow yo exo faxët eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, afel këmun fel

gê ar wëndêr këni an. ⁴⁸ Gê ar bayêk aciw wëndêr këni: ga nac ko pere gêr aparêfac xali siwêk, xwêt ko oxayê orêda oñ. Ata and yowêk têb añ, oÿëm ol yowêk, men oñ šêñêk aciw año, fari ax kor ex na ex ñam, gayik šenene bay ko. ⁴⁹ Barikan ar kê baxêt yo eyeyan edam do axo dind na ang re kême ak, er këni wëndêr gê ala ar bayêk aciw andexëm gêr ebar nacêrêxe pere gêr ed ko xwêt oxayê orêda fo. Ata and yowêk têb añ, oÿëm ol šêñêk aciw año: atañ wêcêk do yêcarêk ðek.»

7

End xadêp ir emun end ocoroða ej

¹ Yesu ga fiata ko bënd babi séyalirand bulunda ir baño baxêt beñ, wāyi ko gêr Kafarêñawum. ² Emun end ocoroða šot baño na xadêp ir šêxwêra bax mbanj, exo koti fo bayi bax, xarak mênj momal baño balënd endexëm ej. ³ Emun eño ga wêl ko mène Yesu fiatêguk, lawên këbi bêxarêk bër Bêšêwif bën eno karaw exo yow eño pakên xadêp irexëm in. ⁴ Bêxarêk bër Bêšêwif bën ga fiat këni këno xarand Yesu mondako: «Ajo aÿap ÿapêk eyo din er wêka ko in!» ⁵ Ar fiarêk enêng endeñi exo, mênj bayên kêbo aciw acaleya añ.» ⁶ Ata Yesu séfêr këni kwêl gê bën. Dam eni ñat gêr iciw, emun end ocoroða ej lawên këbi odawo odexëm eno kaca Yesu do eno pel: «Axwên, ine ngwa këy yowaxênêgund gê andey, axuri kê xuri ang kéye fêb ak, ga lil lilêgu këy gêr yangana iram ro. ⁷ Mênj bayik axe mëndan ex na me yeli gê andam gêr ed hi këy. Barikan, yeyanêl tuñ emat ata ko fak ariyenin aram an!» ⁸ Gayikwa wêno dênj awa wâ kême or gapak or bëlêngw bëräm ol. Wêno bête alêngw ar ocoroða hi kême do bën ari këni rind er kêmêni felênd in. And këmo fel ōoroða ibat: “Yel!” ata exo ye, bête and këmo wac išêxe añ: “Yow!” Exo yow. And këmo fel ariyenin aram añ: “Dil ejo!” Exo di.» ⁹ And wêl ko Yesu eyeyan elo añ, nêngan kêjo end emun end ocoroða ej. Ga šena ko gand amêxwêr, re ko: «Ga re kême gêr wên Bêyisêrayel elod amo wat ex na ar xwêta ke mondako!» ¹⁰ Bër lawênêgu babi emun end ocoroða bën ga baka këni gêr iciw, sêkêx këno ariyenin an ga fak ko šenene.

End ekanin ed ašêsêk ej

¹¹ Ga xeyêk, Yesu ko yend nê angol and bani wacênd Nayin. Séfêr këni gê bêsêfan bêrexêm bën, do gê amêxwêr atêm. ¹² And bani lil gêr angol añ, fed këni gê enga end bela ga lêbi kêjo ašêsêk ond gêr edap oñ. Ašêsêk ajo, itox imat ind asoxari asebêta sebêta ebaxo. Ata bër lêg bax gêr angol año bën mbanj ÿêmb bani ga këno lañêta. ¹³ Axwên Yesu and wat kêjo asoxari ajo añ, xaÿênan kêjo xali. Ata re ko: «Cêsinal!» ¹⁴ And sêka ko añ, lêk ko epêl el, ata xwêša këni bëlêbi bën. Año re ko Yesu: «Šambenjar, ga re kême, kanil!» ¹⁵ Xani ko kwengweremêt ašêsêk an, do ko yeyandêrand. Yesu wâs kêjo nêm. ¹⁶ Ata bela bën ðek lêk këbi anjiÿ atêm. Ga këno šêkw Kaxanu këni rend: «Alawênêl ašêm šanayaxênêgu kêbo. Kaxanu nêngaw kêbo biyi bulunda irexëm in.» ¹⁷ Ata wêlik endey eño, gê angol gê angol, ðek ebar ed Yude el xali yabêt.

End bêsêfan bër Šaŋ Batis ej

¹⁸ Ata Šaŋ Batis wêl ko beño ðek ga sêfêtandêra këno bêsêfan bêrexêm bën. ¹⁹ Wac këbi bêsêfan bëxi do lawên këbi gêr Axwên Yesu eno mêkaw: «Wêj nde ex afexên ar kê yowênd an? Angêməne ax gi ex na wêj, mo cêni nde ašêxen?» ²⁰ Ga fiat këni gêr Yesu re këni: «Šaŋ Batis lawênêgu kêbo mi mêka ba wêj ex afexên ar kê yowênd an, do ang ax gi ex na wêj, mo cêni nde ašêxen?» ²¹ Ata amêd año dênj baxo rind Yesu becarax beño: afakên bêsêxwêra do gê bêsêÿik bëranejëm; anêcêt bangoc bañêñênax gêr bela; ašiwêt bêsîwêk bëranejëm. ²² Yesu yaka këbi: «Gêrêgako yeyin eno têfêtaxênêx Šaŋ Batis bebêr wateli këne bën, do gê bënd wêleli këne beñ. Pelêxêno mène bêsîwêk bën nê ewatêra exêni, bêsêÿik bën nê eyexêra exêni, bër gê ameÿ bën nê emên exêni, bapaxo banj nê ewêlêra exêni. Pelêxêno bête mène bêsêsêk bën nê ekani exêni gêr ecês do bêxaÿênaxik bën nê nang exêni Atêfêtan añ. ²³ Awa nêngandêralêjo ar bayik año ñêpêgênand na endam an.»

²⁴ Ga baka këni bërôlawên or Šaŋ Batis bën, Yesu ko yeyanênd en Šaŋ Batis ej mondako: «Ine ye ban en nêkonêgu gêr ladawe? Andês and kê lêfêrêrîrand ekoc nde?» ²⁵ Noÿo wa ye ban eno nêkonêgu? Ar šudarak mokêbên gê banjêmb banjekax nde? Ax gi ex na nde bër gê banjêmb banjekax bën, bër betak bën, gêr eyang ed emun hi këni? ²⁶ Do noÿo wa ye ban eno nêkonêgu? Ax gi ex na nde alawênêl ar Kaxanu? Eyo ar watêgu këno an, nêmcê alawênêl ar Kaxanu exo. ²⁷ Endexëm ej ÿêgw këni gêr akayêta and Kaxanu:

“Nêkof nê edêngwalilemo arolawên an

Exi ñacan fēña in²⁸.”

²⁸ «Dal in këmun felënd, šef gër bër rēw kënebi mondēw bēsoxari, gabatak aņo ñēmbēta ex na or gapak ol Šaņ Batis. Barikan ar xurik ex ba gër owun or Kaxanu an xuca kējo.»

²⁹ Ata gër bułunda ir baxēt baņo, do gër bēsēf bër šagale šanaya bax end šenene end Kaxanu eņ, mēņ bani yexēnēnd gër ed exo Šaņ Batis ebi buyix. ³⁰ Barikan ofariseņ ok do gē bēsēyali bër acariya and Moyis bēn, ga bani ĩēpēnd ebi buyi Šaņ, yepēn kēni mondako ang ýandi baņo Kaxanu ebi pexēn ak.

³¹ «Gē noýo kēmēni wātinali bela bēr gē okey oko bēn? Gē noýo ngwa wēndēr kēni? ³² Gē obaš or ýepak nē yangana fo wēndēr kēni. Ga barērēgu kēni, imēxwēr imat kēnēbi rend imēxwēr icandaw ĩņ: “Farixēn këmun acēroti aņ, an mane na! Ýēwēn këmun oýēkan od oýaw, an tes ex na.” ³³ Šaņ Batis ga yow ko, abaxo yamb na ecemar, abaxo šēb na ngoy, barikan wēn re kēno: “Gē bēyēl exo.” ³⁴ And yow kēme wēno Asēñiw ar ala an, kēme yambērand, kēme šēfērand. Barikan kēne rend: “Ala aņo ñambēran gē ošēb fo xwēnda ko, lawo ir bēsēf bër šagale do gē bēwēndēran hi ko.” ³⁵ Barikan gēr bela bējo kēn nangaxēn mēne er ýandi kēno Kaxanu in šenene ex gayik bēn awa wa kēni endam eņ.»

End Yesu gēr iciw ind fariseņ eņ

³⁶ Fariseņ ir bano wācēnd Simoņ in wāc baņo Yesu exo ye eni yambēra gēr ndebēn. Ata Yesu ĩat ko, do ýēpa kēni gēr eyambēran. ³⁷ Asoxari awēndēran ebax na gēr angol. Ga wēl ko mēne Yesu yowēk na gēr iciw ind fariseņ, wēlanēgu kēno angiri nē šēlakuņ ir ekaý ed alēbatēr. ³⁸ Ga buka ko gand epoy ed Yesu, ler gēr osapar, ko sesēnd. Ongwēn oņ kē šarēnd gēr osapar or Yesu or baxo wēgarand oņ, do ko fēxwēcērand gē omban ondexēm oņ. Axoš baxo xošēnd bēte gē angiri in. ³⁹ Ga wat ko eņo, fariseņ ir wāc baņo Yesu in, ko yēlarand: «Kido ala ajo, alawēnel ebaxo, anang nang doxo mēne asoxari ar kēno lēkērand an awēndēran hi ko.» ⁴⁰ Yesu re ko: «Simoņ, ýēý ýandi ke na mi mēka.» Yaka ko: «Oko asēyali, mēkale!» ⁴¹ Re ko bēte Yesu: «Mondako ri bani bela bēxi ga ýomēxa kēni kodí. Aýanar an wēd ko batama keme band kodí, axinēm an batama ofēxw oco. ⁴² Ga sēkwan kēni bēn tak bēxi eni maš in, ar ýomēx babi an seban kēbi. Awa gēr bela bēxi bējo, noýo wa kēno ĩan nēmēc ar ebax eno maš kodí an?» ⁴³ Yaka ko Simoņ: «Ýēla kēme ar seban kēno batama keme an.» Re ko bēte Yesu: «Ata šenene xiti kēy!»

⁴⁴ And šena ko gand asoxari aņ, re ko: «Simoņ, wat kēyo nde asoxari ajo? Gē ongwēn ondexēm oņ neb ko osapar oram oņ, do fēxwēc ko gē omban oņ. Bari wēj aye ýēle na men me nebara osapar oņ and lilēgu kēme ro gēr iciw indey aņ. ⁴⁵ Bēte and ĩatēgu kēme aņ, aye kaca ex na eye mega. Barikan asoxari ajo, elod ga lilēgu kēme axo teb ex na emegara ed osapar oram el. ⁴⁶ Ogu ay koš ex na gēr gaf, barikan mēņ angiri xoš ke gēr osapar oram. ⁴⁷ Ga re kēme bamena bandanjēm seban kēmo mēņ kēno balaxēnēnd mondako endam eņ. Barikan ar seban kēmo bamena bapēnēfēne an, tēkēr fo kēno bal endam eņ.» ⁴⁸ Yesu fel kēno bēte asoxari an: «Anēka seban kēmi bamena bandey baņ.» ⁴⁹ Bēr bani yambērand gē Yesu bēn wēl kēni eyeyan elo do kēni yēlarand: «Noýo ngwa hi ko ar kē sebanēnd beñēņēnax ajo?» ⁵⁰ Barikan Yesu fel kēno asoxari an: «Ga xwēta kēye, fexaxēn kēy! Maýil gē emēkw eyemax!»

8

End bēsoxari bēr engu end Yesu eņ

¹ Ga cuxac eņo, Yesu ko sēfērand gē angol gē angol, hik atēm, hik atil ko femērand do ko reyarand end Atēfētan and owun or Kaxanu eņ. Enga emat hi bani gē bēsēfan epēxw gē bēxi bēn, ² gē bēsoxari bēr fakēn babi ga nēcēt kēbi bēyēl bēn do gē ocēxwēra ok. Asoxari aýanar aņ ebaxo: Mari ir bano wācēnd bēte Madēlen ata gēr ndexēm nēcēt babi Yesu bēyēl bēcongēbēxi. ³ Asoxari axinēm an bano wācēnd Yowana, alindaw ar Cusa, awēxēta ar kodí ir Erod an. Asasēn an, bano wācēnd Sisan do gē bēsoxari bēranjēm bēr bax wēlagund bacota bandebēn eno dēcaraxēnēnd Yesu.

End apēnētal and ar oned eņ

⁴ Ata amēxwēr atēm barērēgu kēni gēr ed hi baxo Yesu, ga xaniraw kēni gēr bangol bandanjēm. Ata Yesu fel kēbi apēnētal aņo: ⁵ «Mondako ri baxo ar oned ga nēca ko gēr ošēnga. Ga ko fan eneda eņ, mar lapak gēr fēña, bela bēn wēñēra kēni, do ošēl or gēr orēn ol hēl kēni đek. ⁶ Bēte mar lapak gēr ebar ed gē aparēfac. And lēgēk aņ ĩaýēk gayik obar ok ax ñēmb bana. ⁷ Bēte mar lapak gēr odēmbēn. And lēgēk aņ, odēmbēn

ok xêşak təc. ⁸ Bête mar lapak gër ebar ejekax. And lëgëk aŋ, rafëk do rëwëk: anjêra amat keme.» Ga ŋata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bête: «Ax gi ex na nde dëk fo wël kën, awa!» ⁹ Ata wêka këno bësëfan bërëxëm bën ebi paÿën apënëtal aŋo. ¹⁰ Yaka këbi: «Wën yël këŋun Kaxanu en nang beconëşon bend owun orexëm beŋ. Barikan bësëxe bën gë bapënëtal këni wëlënd do ado eni nëkonënd, ani watënd na, ado eni baxëtënd abi pënind na gë təkër ak. ¹¹ Awa baxëtind er wacayak apënëtal aŋo in: eneda eŋ, eyeyan ed Kaxanu el ex. ¹² Fëña ir gër ed lapak eneda in ex bela bër kē wëlënd awël dëŋ eyeyan ed Kaxanu el, barikan şabucara in exo yow exo dëxët gër owëkw orebën dëk er wël këni in këdi këni wā do eni pex. ¹³ Ebar ed gë aparëfac el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el eni kwëtaya gë onënga fo. Bari ani gi ex na gë odëmbët, er këni wānd amëd fo, do and kē ŋatëgu ocëmu aŋ ataj këbi ūenand eni teb wap. ¹⁴ Enefa end lapak ūit gër odëmbën eŋ exëni bela bër kē wëlënd awël dëŋ eyeyan ed Kaxanu bën, barikan eni teb ocëmu ok, ocal od napul ok, do gë benëngax bend gër aniyān beŋ ex kēša eyeyan elo. Ata er wël këni in ex təkwan enëngwët ed ola orebën el. ¹⁵ Enefa end lapak gër ebar ejekax eŋ exëni bela bër kē wëlënd eyeyan ed Kaxanu, gë onden, do gë emëkw ejekax bën, eni kwëtaya aye do eni balëkënali ūenene, eni dëkaya xali ebi nëngwëtën ola orebën ol. Do and kē ŋatëgu ocëmu aŋ, kemënali.»

End amatinali and lambo eŋ

¹⁶ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo ŋob, ba exo dılali nē angaw. Barikan yaŋ gër akawaya ko xaw ebi ŋobaxënënd bër kē lilënd bën. ¹⁷ Mëŋ ex, er ūonayak ax bo na, er beŋ ax bo na; dëk kē xerët angoben aŋ. ¹⁸ Awa wën titinayindën ang kën baxëtënd ak, gayikwa Kaxanu ayël këŋo yël ar ūotëk an, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xay këŋo in dëŋ.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eŋ

¹⁹ Nëm gë bobinëm bor Yesu ŋatëgu këni gër ed hi baxo. Bari ani kor bana eno tēka nē end amëxwër and xeta baŋo eŋ. ²⁰ Ata fel këno: «Nëkodëfi fac norix gë bobinëx, aÿandi ÿandi këbi dē en watër.» ²¹ Yaka ko Yesu: «Bër kē baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind ang rek ak bën ex nēma iram do gë bēmaÿe bëndam bēŋ.»

End gër anjer eŋ

²² Akey amat, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën fëra këni nē ikuluŋ, ata re ko Yesu: «Kegëtane anjer aŋ!» Ata këni xegëtand. ²³ Ga këni xas, Yesu këŋo raşënd. Hatëguk ekoc etëm do ikuluŋ in kē rëmbayand xali ūerëcerara këbi bësëfan bën. ²⁴ Ata këno nëngëtënd Yesu: «Asëyali, asëyali, enemilene!» Ga nëngëta ko, Yesu xëÿenaxën ko ekoc el do gë men ond bax xanind bomeŋ bomeŋ oŋ, ata yeriri anjer aŋ. ²⁵ Ata wêka këbi bësëfan bën: «Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» Bën ga xap këbi anjÿ aŋ, këbi ūaranënd do këni wëkarënd: «Noÿo ngwa hi ko ala ajo? Ado ekoc el dëŋ gë men oŋ ari kē rind er ko re in.»

End ala ar bëyël bërānjëm eŋ

²⁶ And xegëta këni anjer aŋ, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ŋat këni gër ebar ed Bëşerasa, ed faħër bax gë ed Galile el. ²⁷ And baxo ūëpëtand Yesu aŋ, ašoşan aħat ko yowënd aped-fed ga xaniw ko gër angol. Ala ajo, bëyël bërānjëm lil baŋo, elod anëka fo hi baxo tēb gë eman eŋ, do gër ūanapëra rëfa baxo, axo bo bana nē iciw. ²⁸ And sëkar këni gë Yesu aŋ, ala ajo ħier ko, lapaya ko gër osapar do ko rend: «Ineŵa yir këbo Yesu, wëj Asëñiŵ ar Kaxanu an, mëŋ Ar-hik-yaŋ gër orën an? Axara xara këmi këreyëbo narën na!» ²⁹ Yesu are babi rend ūangoc bañëŋenax baŋ eni can gër ala ajo ado ga xëda bano elod anëka fo. Laŋ mopokëra bano fokërand gë gweyele-gweyele gër otaxan do gër osapar. Barikan dëng-dëng baxo xotërand do bëyël bën eno cëñëta gër apuÿ. ³⁰ Ata Yesu wêka këŋo: «Ake këni wacënd?» Yaka ko: «Benga sir-sir këne wacënd.» Gayikwa, bëyël bërānjëm lil bax gër ala ajo mëŋ wacayaxën baxo mondako. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu kërebi cëñëta na gër ambëxw and siwëk gë etël këm. ³² Ler gër ed ebani na, bambëxwëbëxw bāndanjëm banëfi xadacërand na kap gër etënd. Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla, cëñëtalëbo mëni dıl bambëxwëbëxw baŋo!» Ata wā ko Yesu. ³³ Bëyël bën ga ūan këni na gër ala ajo, lil këñëbi bambëxwëbëxw baŋ. Ata ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, lapaya këni gër anjer do noÿeli këbi dëk kece in. ³⁴ Bëxadac bën ga wat këni eŋo, ūapërëra këni bër, do sëfëtërax këni endey eŋo gër angol do gër ocënga. ³⁵ Ata bela bën ūandëra këni do ye këni gër onang, gër ed hi baxo Yesu. Ga ŋat këni, sëk këno ašoşan ar lil bano bëyël an moñëpa, ga ūadara ko do bakar këŋo aye onden oŋ. Ata yëdara këni. ³⁶ Bër wat bax endey eŋo bën, fel këñëfi mondake fak ko ar gë bëyël an. ³⁷ Ata amëxwër and dëk Bëşerasa aŋ, wêka këno Yesu exo can ebar edebën el, gayikwa dëk ebani anjÿ aŋ.

Yesu fëra ko gër ikuluj do kwël këni wāyind gë bësëfan bërëxëm bën. ³⁸ Ata asošan ar lil bano bëyël an xemëna ko këño xarand Yesu exo ma exo gi ar enga endexëm. Barikan Yesu hëp ko do yaka këño: ³⁹ «Mañil gër ekun edey eyëfi tëtëtandërax dek er rin ki Kaxanu in.» Ga wāyi ko ala ajo, ko sëfëtëraxënd dek angol an er rin këño Yesu in.

End endënañ do gë end asoxari enj

⁴⁰ And bakaw ko Yesu ekeg elo an, amëxwër atëm xaca këno gayikwa bën dek baño šëninid. ⁴¹ Ata fiatëgu ko asošan ar bano wacënd Yayëros. Mëñ alëngw ar aciñ acaleya hi baxo. Ga lapaya ko gër osapar or Yesu, këño xarand exo ma eni tëfër gër ndëbën. ⁴² Endënañ emat end šot baño enj šëxwëra bax mbanj xarak ecede baño sëkënd bëniy epëxw gë bëki. And bani yend anj, amëxwër anj këno fimelirand Yesu xali šëndën këno.

⁴³ Do asoxari ebaxëna šit gër amëxwër, ar baño yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki. Napul irexëm in fañ baxo dek gër bëxora, bari gabatak anjo pakën bana. ⁴⁴ Na nëfënëfa ko xali gër epyo ed Yesu, do xwixwëta ko ambana and acud' andexëm anj. Ata xëdo këño ošat onj kwël na fo. ⁴⁵ Anjo re ko Yesu: «Noño wa xwixwëta ke?» Ga këni yax dek bela bën, Piyer re ko: «Oko Asëyali, amëxwër anj ga xeta këni do këni fimelirand!» ⁴⁶ Barikan Yesu yaka ko: «Ala xwixwëta ke na mëñ nangaxën këme mëne panga indam šanëk na.» ⁴⁷ Asoxari an wata ko mëne anëka dëñ fëlët këño Yesu, sëka këño gë anjiñ fo. Lapaya ko gër osapar orexëm, reya ko xali këno wëlënd dek bulunda in në end ine xwixwëtaxën baño Yesu do ang fak ko atañ atañ ak. ⁴⁸ Barikan Yesu fel këño: «Abiwën, ga xwëta këye fakaxën këy! Mañil gë emëkw eyemax!»

⁴⁹ Ga ko yeyan mondako Yesu, fiatëgu ko ala ga hiw ko gër iciñ ind alëngw ar aciñ acaleya, ata re ko: «Awa anëka xor këño endënañ endey enj, ine këyo soroli mama Asëyali an.» ⁵⁰ Barikan Yesu ga wël ko enjo, fel këño alëngw ar aciñ acaleya an: «Kwëtale afak ko fak, kërey yëdara na.» ⁵¹ And fiat këni gër iciñ anj, Yesu, gabatak axo ma bana eni dil gë mëñ lëf gër ed ebaxo endënañ ang ax gi ex na Piyer, gë Šaj, gë Šak, gë sëm do gë nëm ir endënañ. ⁵² Bela bër yow bax na bën dek bax sesërand do bano yañwërand endënañ enj. Ata re ko Yesu: «Këren tes na, axo cës ex na, araš fo raš këño.» ⁵³ Ata bër wël bax bën këno yepënënd ga nang këni mëne endënañ enj ašës dëñ šës ko. ⁵⁴ Yesu lëk këño gër ataxan do xëy ko: «Abiwën, kanil!» ⁵⁵ Ga bakar këño onjën onj, atañ xani ko kwengweremët. Yesu re ko eno yël eyamb yamb. ⁵⁶ Bëxarëk bër endënañ bën šaran këbi xali. Barikan Yesu fel këbi eni cësinali enjo do ala këreno pel na.

9

End epemëra ed bësëfan epëxw gë bëxi enj

¹ Akey amat, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do yël këbi panga inj do gë or gapak or enëbi nwayaxënënd dek bëyël bën do enëbi pakënañënënd bela bën ošëxwëra or ex yo. ² Lawën këbi eni pemërand end owun or Kaxanu enj do enëbi pakënënd bësëxwëra bën. ³ Ata re ko: «Gër ed kën ye yo, yoweñ këren mëlalind na: ax gi ex na ošët, ax gi ex na ambañ, ax gi ex na šëlafana, ax gi ex na kodî. Bëte këren mëlalind na ala kala bacud' baki. ⁴ Gër iciñ ind kën fiat do enun kwëtaya yo, bayiyindën na xali yatir kën xuca. ⁵ Gër ed këni hëp enun kwëtaya, pëxwëcayindën obar od lëka këñun gër osapar ok en kucaxën, ata kë hi osede or këbi šëndënëf' bela bëjo.» ⁶ Ga ye këni bësëfan bën, këni femëraxënd Atëfëtan anj, gë angol gë angol, do këñëbi fakënënd bësëxwëra bën gër ed këni ye yo.

End Erod enj

⁷ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile, awël baxo wëlënd dek beñer bani rind Yesu gë bësëfan bërëxëm bën. Ata wëlandëra këño gayik bela bën are bani rend mëne Šaj Batis xaniwëk gër ecës, ⁸ bëjo mëne alawën Eli bakawëk. Bëjo bëte mëne alawënel abat ang ebani akarëk ak, xaniwëk gër ecës. ⁹ Barikan Erod re ko: «Wëno ga fodëtën këño wa gaf in Šaj Batis. Do noño cëñ ex ar kë rind bend këme wëlënd beño an?» Ata ko šaland enjo wat Yesu.

End eñëmbën ed mburu enj

¹⁰ Oparëxanda od ye bax ok ga bakaraw këni gër Yesu, sëfëtandëra këno dek beñer riw bani bën. Ata wëla këbi në er këni hix bën fo, ler në ingol ind bani wacënd Betësayida. ¹¹ Barikan bela bën ga nangëra këni, sëf këñëbi bamëxwër bamëxwër. Yesu ga xaca këbi, këbi felërand end owun or Kaxanu enj do këbi fakënënd bër bax šaland eni pak bën.

¹² Apenëka aŋ, bësëfan epëxw gë bëxi bën xeta këno Yesu do re këni: «Pelalëbi tan bela bën eni capërëra gër bëngol do gër ocënga od ler ler ro eni calarax në er këni laki do er këni yamb gayik ro gër ed hi këne apuŷ ex.» ¹³ Yesu yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëŋ er këni yamb in!» Re këni bëte: «Biyi bamburu banjo gë oxan oxi fo šot këmëni! Angëmëne cëŋ aye këne yeye ene yëcuye er këni yamb dëk bulunda ijo in.» ¹⁴ Xarak er hi bani bësošan bën fo në owëli oco. Ata Yesu fel bësëfan bërëxëm bën: «Pelinëbi eni nëpara imëxwër kala bela ofëxw oco.» ¹⁵ Ga ri këni mondako bësëfan bën, bela bën yëpara këni dëk. ¹⁶ Yesu wëd ko ŋat bamburu banjo baŋ do gë oxan oxi ol, ga xeŋa ko orën ol, šëkwa këŋo Kaxanu end eyamb yamb eŋ. Hëmbëndër ko bamburu baŋ do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër aŋ. ¹⁷ Na yambëra këni xali wëd këni bën dëk. Bësëfan bën wëdara këni bacaxaken band bayitara babi baŋ, bakange epëxw gë baki.

End osede or Piyer eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ga ko šalera nacët ako, bësëfan bërëxëm sëf këno. And fiata ko cale aŋ, wëka këbi: «Noŷo hi këme wëno? Ine wëleli kënebi bela bën?» ¹⁹ Yaka këno: «Bërëmar are këni rend mëne wëj ex Šaŋ Batis! Bëjo, wëj ex Eli, bëjo bëte alawënel ar Kaxanu ar yow bax akarëk aŋ do xaniw ko gër ecës hi këy.» ²⁰ Wëka këbi bëte: «Do wën cëŋ, noŷo kën rend hi këme?» Yaka ko Piyer: «Wëj ex Afexën ar lawëneliw këfo Kaxanu an!»

²¹ Ata Yesu ga xëŋa këbi, re ko mëne ala këreno pel na eŋo. ²² Baš ko mëne mëŋ Asëñiw ar ala an, asoro ko soro mbaŋ, eno cus bëxarëk bër Bësëwif bën, gë bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën xali eno daw. Barikan exo kani gër ecës yatir akey atasën. ²³ Fel këbi bëte bën dëk: «Angëmëne ala eŋo yandi exe tëf, tefëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo key yo key awëlëk ar exo toro në end owac oram do exe tëf. ²⁴ Ar këŋo bal yo end enjëw endexëm fo, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin enjëw endexëm në end owac oram an, afexën ko fexën. ²⁵ Do inewä këŋo feca ar kë šotëra dëk bešër gër ngwën ro an, xarak anambëra nambëra ko, do enjëw endexëm eŋ ex nemi? ²⁶ Enimin, ar këŋo šëfënan yo endam, do exo ŋëp er re këme in, wëno Asëñiw ar ala an mondako fo ke šëfënanëd endexëm eŋ yatir këme bakaw gë enjaran endam eŋ, gë end Faba Kaxanu eŋ, do gë end omeleka omënëk eŋ. ²⁷ Dal in këmun felënd, wën bër hik ro bëjo, bërëmar ani cësëra na watërëxe owun or Kaxanu ol.»

End enëngwëtara ed Yesu eŋ

²⁸ Ata xucak bakey banjongëbatas ga felëra këbi beŋo, Yesu wac këbi Piyer, gë Šak, do gë Šaŋ eno dāŋëta yaŋ gër etënd exo calex. ²⁹ And baxo šalend aŋ, dëxas irexëm in nëngwëtak. Banjëm bandexëm baŋ fešëk xali kë yëgënd jing-jing. ³⁰ Ata šanayaw këni bela bëxi, do këni yeyandërand gë Yesu: Moyis do gë Eli ebax ³¹ gër enjaran do këni xanarënd gë Yesu end ecës ed baŋo ŋatënëgund gër Yerusaleam eŋ. ³² Amëd aŋo Piyer gë bošandaw dëk ebani akwëd aŋ. Bari abi daš bana ga šanayawëk enjaran end Yesu eŋ xali wat kënebi bela bëxi bër bërëxandi baŋo bën. ³³ Ga këni felar Yesu gë bela bëxi bëjo, Piyer re ko: «Asëyali, bon yek ene bayiye ro! Dine baner batas, amat andey, aŋo and Moyis do aŋo and Eli.» Piyer axo nang bana er baxo rend in. ³⁴ Ga ko yeyan mondako, fedawëk aŋar do laš këbi kwëc. Ata bësëfan bësas bën dëk ebani anjiŷ aŋ ga laŋbëli këbi aŋar aŋ. ³⁵ Gër aŋar aŋo wëlik oniŷ: «Ajo ex Asëñiwën ar yata këmo an, baxëtindëno!» ³⁶ And šësinak oniŷ aŋ, Yesu bayi ko gaŋat. Ata bësëfan bën šësinali këni endey eŋo do gaŋatako ano pel bana bakey band bëtëraw bax baŋ.

End lëmëta ir gë bëyël eŋ

³⁷ Ga xeyëk, Yesu gë Piyer, gë Šak, do gë Šaŋ këni šëland etënd el, ata amëxwër atëm and bela xaca kënebi. ³⁸ Gër amëxwër aŋo, xeŷëgu ko ala: «E, Asëyali, kaŷënanëlexi lëmëta iram in, mëŋ fo šot këmo. ³⁹ Angoc aŋëŋënaŷ lil këŋo. And ko šangëna aŋ, lëmëta in exo ŋer xali, exo wëc, exo ŋatëndërend oŷënga oŋ gë ocupërëšup ok gër etëy. And këŋo narëndëra mondako aŋ, mbaŋ kë nëkand eŋo kocaxën. ⁴⁰ Axara xara këmëni bësëfan bërey bën eno ŋway angoc aŋëŋënaŷ aŋo, bari ano kor ex na.» ⁴¹ Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oŋëpëgënan hi kën dë. Xali niŷe fa këme bayi gë wën? Xali niŷe fa këmun buŋan? Mëlawëyo ro asëñix!» ⁴² Lëmëta in ga këŋo sëka Yesu, ayël an šangën këŋo. Reŋa këŋo šet, do ko xënëcëtarand gër ebar. Barikan Yesu xeŷënaŷ këŋo angoc aŋëŋënaŷ aŋ, fakën këŋo lëmëta in, do waš këŋo sëm. ⁴³ Dëk bër hi bax na bën šaran këbi ga wat këni mëne panga ind Kaxanu in itëm ex.

Nand baŋi šarandëra end ri baxo Yesu mondako na, mëŋ fel këbi bësëfan bërëxëm bën: ⁴⁴ «Wën cëŋ baxët in aye er këmun felënd gërëgako in: Wëno Asëñiw ar ala an, alëxw këne lëxw gër otaxan od bela.» ⁴⁵ Bari bësëfan bën abi pëni bana eyeyan elo;

end šonayak ebax gër orenik orebën mën sêkwanaxën bani ebi pëni, do bani yëdand eno mëka ebi payën.

End asëfan alëngw ej

⁴⁶ Ata bësëfan bën këni šampërend end ba nojo ŷap këno exo gi alëngw gër enga endebën ej. ⁴⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëland gër owëkw orebën ak, felaw këno itox do xwët këno ler gër ndexëm. ⁴⁸ Ata re ko: «Ar këno xwëtaya yo itox ang ijo ro ak, në end owac oram, wëno dën xwëtaya ke. Do ar ke xwëtaya yo, anëka xwëtaya këno ar lawënëgu ke an. Enimin, ar wäk exo bana gër enga endewën an, ex alëngw an.»

⁴⁹ Ata re ko Šaj: «Asëyali, ga watëgu këmo biyi ala ar këbi wäyënd bëyël gër bela gë owac orey ol. Afel fel këmo exo teb gayik axi tëfënd na ang biyi ak.» ⁵⁰ Yaka ko Yesu: «Këreno pel na exo teb gayik ar bayik anun merelind na an, arewën hi ko.»

End gër ingol ind Bësamari ej

⁵¹ Ga kë saxëgu baqey band ebax exo dëxëta gër ngwën ro ban, Yesu faŷ ko gër emëkw exo ye yaŷ gër Yerusalem. ⁵² Ata lëngwali këbi bërrolawën. Ga ye këni, fiat këni në ingol ind gër ebar ed Samari eno këñënaraneš. ⁵³ Bari bër gër ingol bën fiëp këni eno kaca Yesu gayik gër Yerusalem baxo yend. ⁵⁴ Ga wat këni ejo, bësëfan Šak do gë Šaj re këni: «Axwën, ŷandi ki nde mi mac xodux or gër orën ol ebi cor bela bëjo?» ⁵⁵ Yesu, ga fab këbi, këbi rexërand. ⁵⁶ Ata Yesu gë bësëfan bën xuca këni në ingol icëxe.

End etëf ed Yesu ej

⁵⁷ And hi bani gër fiëna ej, abat re ko: «Yesu, wëno gër ed këy ye yo asëf këmi sëf.» ⁵⁸ Ata Yesu yaka këno: «Ojakëra ok gë owaŷi exëni bëte ošël or gër orën ol gë oyël exëni, bari wëno Asëñiw ar ala an, ado gë aňombe ak axe gi ex na.» ⁵⁹ Fel këno bëte ala asëxe: «Wëj tëfëguyë wëno.» Yaka ko: «Axwën tebanële me ye pere mo mëxwëtaf faba iram.» ⁶⁰ Re ko Yesu: «Tëbëlëfi bësësëk bën eni mëxwëtaf. Barikan wëj yel ey tëfëtërax end owun or Kaxanu ej.» ⁶¹ Re ko ala asëxe: «Axwën, gër ed këy ye yo wëno asëf këmi sëf, barikan tebële mëni pelaw pere gër ndëfi.» ⁶² Yaka ko Yesu: «Ar kë ŷanënd gë šariŷ yo do, exo nëkonand gand epyo, axo gi ex na ar šenene gër owun or Kaxanu.»

10

End bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi ej

¹ Ga xucak ejo, Axwën an sana këbi bëte bela ofëxw ocongoxi gë bëxi bësëxe do lawën këbi eni ye bëxi bëxi dëk bangol ban do dëk ed ebax exo ye mën el. ² Eni yexën fel këbi: «Ekana ed beneda el anëka fiatëk mban ebandiyen aŷ, bari ani nëmb ex na bërandyen bën. Awa karayimo Axwën ošënga an ebi panaw bëte bërandyen bësëxe. ³ Yeyin, në edawën emun ang opeŷ od šit gër ojëlemu fo. ⁴ ŷowëŷ këren mëlalind na: ax gi ex na kodī gër bëmbo, ax gi ex na ambaš, ax gi ex na bapedf. Bëte kërenëfi cëmand na bër kën fedënd gër fiëna bën. ⁵ Gër iciw ind kën fiat yo deyindën pere: “Cotin obetak or wëlanëgu këmun ol!” ⁶ Angëmëne ala exëna ar gë obetak, mën kë šot obetak olo! Angëmëne ala ax gi ex na, eŷun bayi. ⁷ Bayiyindën gër iciw ijo na; yambindën do cebindën er kënun yël in. Arandiyen an alëba këno lëband. Këren dëfarand na de gë iciw gë iciw. ⁸ Gër angol and kën fiat yo do bela bën enun kwëtaya, yambindën er kënun yël in. ⁹ Pakëñindënëfi bësëxwëra bën do pelindënëfi bela bën mëne owun or Kaxanu ol fiatënëgu këbi. ¹⁰ Barikan gër angol and kën fiat do bela bën eni nëp enun kwëtaya, yeyin gër bakwëndaya bandebën, en de: ¹¹ “Obar od angol andewën od lëkak gër osapar orebi oŷ këmi fëxwëcand. Nangin mëne owun or Kaxanu ol wëlaw bami nëš gër ndewën ro.” ¹² Ga re këme yatir kiti, bër lëg bax gër Sodom bën këbi sax gë bela bër angol aŷo bën*».

End bangol band Korasëŷ do gë Betësayida ej

¹³ «Eñëñëx etëm këŷun wëcan wën bela bër lëgëk gër bëngol bënd Korasëŷ do gë Betësayida bën! Kido becarax bënd ri këme gër ndewën beŷ wat bani bela bër gër owar or Tir do gë Sidon bën, anëka fo nëngwët doni ola orebën ol do eni denitara në end beñëñëx bendebeŷ mocuda ojabote do moñëpa gër eyëwën. ¹⁴ Mën ex yatir kiti, bela bër lëg bax gër owar or Tir do gë Sidon bën abi copa na ang këŷun šopa wën ak. ¹⁵ Do wën bela bër gër angol and Kafarënaŷum bën, ako nde yëla kën yaŷ gër orën këŷun fela Kaxanu? Bëtëdëŷ, gëd gër wur ir bësësëk këŷun lat. ¹⁶ Ar këŷun baxët an wëno baxët ke do ar këŷun beš an wëno beš ke. Ar ke beš an, në ebeš eŷo ar lawënëgu ke an.»

¹⁷ Bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi bër lawën babi Yesu bën bakaraw këni gë onënga fo do këni rend: «Axwën, ado bëyël bën dëj ari bani rind er këməni fel gër owac orey in.» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Awat bamo watënd Sindan ga ko latiw elod gër orën ang ebingara fo. ¹⁹ Ayël yël këmun panga in enëbi bëñaxënënd bandën ßan, oxwël ol, do gë dëk panga ind arangoyëra in, do eñëñenax anun gi na. ²⁰ Barikan nëngandëraleñun end ga yëgw ko Kaxanu omac odewën ok yan gër orën eñ, ßari kërëx gi na gayik bëyël kërind er kën re in.»

²¹ Amëd año, Yesu yëm ko gë onënga or yël baño Angoc Amënëk ol, ata ko rend: «Ašëkwa këmi šëkwand Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an gayik ašon šon këyëbi beño bërenik bën, bër gë onden bën, do nangën këyëbi bërëtoc bën. Eyo, Faba mondako ebax anjëlän andey an. ²² Faba sebën ke dëk bëy bën, do ang nang ke wëno Asëñiw ak, ala axe nang ex na mondako. Bëte ang nang këmo wëno Asëñiw ak, ala año nang ex na mondako. Wëno do gë ar yändi ke mo nangën an fo, nang këmo.» ²³ Ga šëna ko gand bësëfan, fel këbi: «Nëngandëraleñun wën bër kër watënd er kën watënd in! ²⁴ Ga re këme, bëlawënel bëranjëm do gë bëmün bëndanjëm yändi babi eni wat er kën watënd in, ßari ani wat ex na. Añandi yändi babi eni wël er kën wëlënd in, ßari ani wël ex na.»

End apënëtal and Asamari eñ

²⁵ Ata yow ko na ašalen eño di atëy. Wëka këjo: «Asëyali, inewä këme ri me cotaxën aniyän and din an?» ²⁶ Yesu yaka këjo: «Ine yëgw këni gër acarिया? Wëj ine fën këy?» ²⁷ Yaka ko ašalen an: «Ijanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak dëk, gë anjëlän andey ak dëk, gë panga indey ak dëk, gë aniyän andey ak dëk. Do bëte balindëlexi end ašandax eñ, ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁸ Re ko Yesu: «Ata šenene yaka këy! Diyind mondako ata këy šot aniyän and din an.» ²⁹ Barikan ašalen an ga yändi këjo exo masinaya mëne ar šenene hi ko, wëka këjo Yesu: «Do noyo wa ex ašandawën an?» ³⁰ Ata Yesu yaka këjo: «Mondako bax end asošan ar xani bax gër Yerusalem do ko yend gër Yeriko. Hat ko në er xaš bani bërek bëxeñax gër feña. Ga radën këno, sëra këno, xandëra këno dëk oyënga oñ. And xëm këno xali bel ko an, seb këno bëdëcët gër ebar, në emëkw na fo do kwël ye këni. ³¹ Nangërexe eño, ašadaxan abat ko yend bëte feña ir ond gër Yeriko in. Ga šanan këjo ala ajo, beš këjo kwël gë enëkona këm. ³² Hatëgu ko bëte na arandëwëra and Lewi. Ga wat këjo ala ajo, mëñ bëte beš këjo gë enëkona këm. ³³ Barikan and fiatëgu ko Asamari na gër ed hi baxo ala ajo an, wat këjo bëdëcët gër ebar. Ata xayënan këjo. ³⁴ Ga sëka këjo, fëxwëcëra këjo gë ngoy ed sembañëra ko el. Bëte nëmëra këjo gë ogu, fëlëndëran këjo. Fela këjo, xwët këjo yan gër fali irexëm, do kwël wëla këjo gër iciw ind bëliyer eño korax. ³⁵ Ga xeyëk, Asamari an yëpët ko batama baki band kodï yël këjo axwën iciw ind bëliyer an do re ko: “Koranële ala ajo. Angëmëne kodï ir yël këmi in ax gi ex na gwac, gwëre mi ñatati yatir këme ßakaw.” ³⁶ Yesu ga ñata ko apënëtal año, wëka këjo ašalen an: «Gër bëla bësas bër sëk baño ala ajo, ar fe wa hik ašandaw arexëm an?» ³⁷ Yaka ko ašalen an: «Ar xayënan baño an.» Ata re ko Yesu: «Awa wëj bëte yel ey dixënd mondako.»

End Marët do gë Mari eñ

³⁸ Ga këni ye Yesu gë bësëfan bërexëm bën, ñat këni në ingol. Ga xaca këbi asoxari ar bano wäcënd Marët, wëla këbi gër ndebën. ³⁹ Marët gë iminëm itoxari ebaxo do bano wäcënd Mari. Mari yëpa ko gër osapar or Axwën do këjo baxëtënd. ⁴⁰ Ata Marët mëñ ko xëlënd gabat gër atoxari. And sëka ko gër Yesu an, re ko: «Axwën, ayanan nde yapan ki ga seb ke Mari gabat gër atoxari? Pelëlo wa exe dëca.» ⁴¹ Yaka këjo Axwën an: «Marët, Marët, wëj er këy rëndërand do këy xëlënd gër edi ed beßëranjëm. ⁴² Xarak emat yapëk exi balënd gër aniyän. Eño sana ko Mari do ala ax gi ex na ar këjo xan.»

11

End Cale eñ

¹ Akey amat, Yesu bax šalerand gër ed ebani gë bësëfan bërexëm bën. And ñata ko an, ašëfan abat wëka këjo: «Axwën, tëyalilëbo wa cale in ang sëyali këbi Šarj Batis bësëfan bërexëm ak.» ² Ata re ko Yesu:

«And kën šalend an, deyindën:

“Faba, nangëralexëni dëk mëne owac orey ol owënëk ex yowëlex owun orey ol!

³ Yëlindëbo key yo key er këmi yamb in!

⁴ Teßanindëbo ßamena ßandëbi ßan,

Ang këməni seßanënd ak biyi bëte bëla bër këbo wënanënd bën.

Këreyëbo tebeli na eñëñenax eñ.”»

⁵ Yesu baš ko bëte: «Cale in er wëndërek gë endey end ala ar yek gëmëf gër lawo irexëm eno kara: “Lawo, yëluye wa bamburu batas. ⁶ Lawo iram fiatëguk gër ndefi, do amo cotën ex na er ko yamb in.” ⁷ Angëmëne lëf gër ed laki ko yakaw ko lawo irexëm mondako: “Wëj, këreyëbo nëngëtëra na de, ebët el anëka fëra këmi, wëno gë obaš oram ol anëka lakira këmi, ame kor na me kani mi yël bamburu.” ⁸ Ga re këme, ala ajo axani ko xani eno yël er këno xarand lawo irexëm in. Ga këno lëbëlëba ko xanixën eno yël dek bebër këno xarand bën, bari ax gi ex na de gayik lawo irexëm exo. ⁹ Do wëno mënj këme rexënënd: “Karayindëno Kaxanu enun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përetëanaxën ebët el.” ¹⁰ Gayikwa ar kë xarand an, ayël këno yëlënd; ar kë šaland an, ašot ko šotënd, do ar kë sëmënd an, afërëtën këno fërëtënënd ebët el. ¹¹ Ang hi kën ro ako, sëm ir itox nde exëna ir këno yël andën asëniw, xarak ekan xara këno? ¹² Ba eno yël ekwël, xarak eñen xara këno? ¹³ Angëmëne ang xwëj kën yo, anang nang kën eyël ed er yek obaš orewën el, kaš ex ngwa Kaxanu, mënj ar hik yan gër orën an, ayël këbi yël Angoc Amënëk an bër këno xarand an.»

¹⁴ Ata Yesu këno nëcëtënd angoc añëñenax në amuma. And šan ko angoc añëñenax an, ala an yana ko ko yeyandërand šenene. Ata bela bën ang ebani amëxwër ak šarandëra këbi. ¹⁵ Barikan bërëmar këni rend: «Wëni ba ax gi ex na nde gë panga ind Yëngëtir in, emun end bëyël enj këbi nëcëtënd bëyël bën!» ¹⁶ Bëte bësëxen këni šaland eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nanganaxën mëne gër orën xaniw ko. ¹⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat ebi kucarënd, owun olo alati kë lati, do bëciw bënj ex yëcar imat imat. ¹⁸ Angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, mondake ke bayi owun orexëm ol gayikako kën rend mëne gë panga ind Yëngëtir in këmëni nëcëtënd bëyël bën? ¹⁹ Angëmëne wëno gë panga ind Yëngëtir in këmëni nëcëtënd bëyël bën do obaš orewën ol cënj, gë panga ind noyo kënebi nëcëtënd? Mënj rexën këme obaš orewën ol fo kënjun xiti! ²⁰ Barikan angëmëne gë panga ind Kaxanu in këmëni nëcëtënd bëyël bën, awa wën anëka fiatëngë kënjun owun or Kaxanu ol. ²¹ And ko nëkonand ala ar gë ojaŵ an yangana irexëm gë oÿënga or emer an, bebër šotëra ko bën abayi këno bayi. ²² Barikan, angëmëne ala ar xuca këno ojaŵ exo yow do eno kor, ata këno xwëca dek oÿënga or emer or xwëta ko enj, do ebi yëlëra bela bën bebër xan këno bën. ²³ Ar ami bar ex na an, ar angoyëra andam ex. Do ar bayik axe dëcand na ebar an, në eyëc exo.»

End angoc añëñenax enj

²⁴ «And ko šan angoc añëñenax në ala an, gër ed timërij ko yend exo calarax ateyëtaya. Angëmëne axo cot ex na, ata exo yëlara: “Bakaleme tan gër iciw indam, gër ed šanëgu këme!” ²⁵ And ko fiat anj exo tək wacaca, ga fat këni do janën këni. ²⁶ Ata ebi yen šangoc šanjongëbaki bacëxe šand xuca këno oxey, eni dıl, do eni dëg lëf gër ala ajo. Awa ala ajo exo torond nëmëc ang baxo sorond aňanar ak.»

²⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, asoxari abat gër amëxwër, bacan këno: «Nëngandëraleño asoxari ar rëw ki do yerin ki an!» ²⁸ Yaka këno Yesu: «Ey dedo wa, nëngandëralebi bër kë baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind er rek bën!»

End amatinali acaraxik enj

²⁹ Amëd aňo bani yëmbëregund kaš-kaš bela bën do këno xetand Yesu. Ata na yana ko ko rend: «Bela bër gë okey oko bën bëyëñenax exëni do këne wëkand ecarax. Ecarax end rin baňo Kaxanu Yonas enj fo këni wat, ax gi ex na ecëxen. ³⁰ Ang hi baxo Yonas amatinali gër Bëninif ak, mondako fo këme hi wëno Asëniw ar ala an amatinali gër bela bër gë okey oko. ³¹ Emun etoxari end gër ebar ed Saba enj, axani ko xaniđ yatir këbi xiti Kaxanu bela bër gë okey oko bën. Anëp këbi nëpëđ gayik mënj në ebar ed caw xaniw baxo yow ko gër Yerusalem eno mëkara Salomonj, emun end gë orenik osëm enj. Xarak wëno Asëniw ar ala an wa xuca këno Salomonj. ³² Bëninif bën axani këni xaniđ, yatir kiti, enëbi nëp bër gë okey oko bën gayik bën anëngwët nëngwët bani ola orebën ol ga wël këni epemëra ed Yonas el. Xarak wëno Asëniw ar ala an xuca këno Yonas.»

Amatinali and lambo anj

³³ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo kwët në er beň ba exo nođ gë enëp. Barikan yanj gër akawaya ko xaw ebi nođaxënënd bër kë lilënd bën. ³⁴ Bangëš bandey baň ex lambo ir eman in. Angëmëne bamëngw bayik dek eman kë xërikëra. Bari angëmëne ax bëngw ex na, dek eman kë hi gër ecamëđan. ³⁵ Awa titinal këdi kë nëngwëta angoben andey anj ecamëđan. ³⁶ Angëmëne dek eman endey enj xërikërak xali gë bebet ifatak ax gi ex na gër ecamëđan, dek kë xërikëra ang kë xërikërand sam exi nođand lambo ak.»

End Ofarisej do gë bëshalen ej

³⁷ Nand baxo yeyan Yesu mondako na, farisej ibat xara këjo exo ma eni yambërax gër ndebën. Ga fiat këni, yëpa këni gër aňambëraya. ³⁸ Ata farisej in šaran këjo mbanj ga wat ko mëne Yesu axo nešara bana ang rëp bax ak đamana eni yambëraxën. ³⁹ Ata Axwën Yesu re ko: «Wën ofarisej ok, ed fac-fac el kën wënënyand ang ar kē nefënd odëyamb ed fac-fac el fo, xarak ed lëf-lëf el dek buyarëk. Lëf gër owëkw orewën űamba ind bela, do gë oxeŷ fo xëňëk. ⁴⁰ Ata wën ofarisej ok and an yëlarand na dëj ex đe! Ax gi ex na nde Kaxanu ri këjo ala an gë eman do gë emëkw? ⁴¹ Yëlërayindënebi bëshaxëanaxik bën gë emëkw epešax, ata fo kën hi bëshënek. ⁴² Bari aňun ye ex na wën ofarisej ok! Awaš këno wašënd Kaxanu dim ir esëngëng in, ir egwërend in, gë ir dek bešëlëg bešër ex nē andëđa bën, do kën langanganënd or šenene ol do gë aňana and Kaxanu an! Beňo don rind nēmëc, kwëyarëxe bešër bayik bën. ⁴³ Aňun ye ex na wën ofarisej ok gayik bon űan kën eňëpa ed gër ed kënun wat bela dek el, lëf gër baciw bacaleya. Bëte bon űan kën enun cëmarand gër šapedëraya. ⁴⁴ Wën aňun ye ex na gayik ang baňeg band lëmayak, do këni wëňërand bela nangërexe fo hi kën!»

⁴⁵ Ata ašalen yeyaneli këjo Yesu: «Asëyali, ang këy yeyanënd ako, űiyi bëshalen bën këyëbo širënd bëte.» ⁴⁶ Ata yaka këjo Yesu: «Wën bëshalen bën bëte, aňun ye ex na gayik ang kënëbi šëyalind bela ak mbanj sišëk, xarak wën gë təkër ak an tëyind na en tëf er kën rend in. ⁴⁷ Wën aňun ye ex na gayik wën kē bayënd baňeg band bëlawënel bër Kaxanu baň xarak bësharëk bërëwën bën dëj law këbi! ⁴⁸ Awa wën ex otede od bësharëk bërëwën ok. Ga kën bayënd ako baňeg baň, aňan űan kën bešër ri këni bën. Bën law kënebi bëlawënel bën, wën kën bayënd baňeg bandebën baň! ⁴⁹ Mëj rexën ko Kaxanu gë orenik orexëm ol: «Alawëneli këmëni lawëneli bëlawënel bëräm bën do gë oparëxanda odam ok. Barikan mar enëbi đaw, mar enëbi dixëra, ⁵⁰ mëj këmëni xitixën bela bër gë okey oko bën, do mëni mëka end ošat or dek bëlawënel bër lawëra kënëbi bësharëk bërëbën ej, elod ga űanak ngwën in. ⁵¹ End ošat or Abel ej këmëni űana emëka el do me űata end ošat or Sakari ej, mëj ar law këno gër yangana ir Aciw and Kaxanu an, fëco angëš fëco ebët. Awëka këmëni wëka beňo bela bër gë okey oko bën.» ⁵² Etëm hi këňun wën bëshalen bën! Acoketaya and onangëran aň rëxët kën. Wën dëj an dëlënd na, bëte bër űandi këbi eni đil bën, anëbi tebënd na eni đil.»

⁵³ And šan ko Yesu na gër iciw ind farisej aň, bëshalen bën do gë ofarisej ok ga xoňën këno xali, űana këni këno wëkarand bëndanjëm. ⁵⁴ Mama bano wëkarand mondako exo yakaxën gë etëŷ edexëm el dëj end këno bonaxën ej.

12

End bëconëšon ej

¹ Ga xucak eňo, bela bën barëređu këni owëli owëli gër Yesu xali hi këni amëxwër atëm, do këni wënelirënd. Ata këbi felënd pere bëshëfan bërëxëm bën mondako: «Kwëŷëtayin lewir ir ofarisej in, gayikwa bën bëŷëňëanax bër kē laňayand hi këni. ² Asorora fo këni sororand, gayik er këni šonënd in ax bo na, do end beň ax bo na. ³ Mëj ex, end kën yeyan gëmed ej, goyat këni wëlëra; end kën nekënekär lëf gër banakaya band lëngwe ej, yaň gër oyur këni femëra. ⁴ Wën odawo ok këmun felënd: Kërenëbi camënd na bër kē lawënd eman fo bën. ⁵ Afel këmun fel ar ŷapëk eno camënd an. Camino ar sam eňo đaw ala an, exo cot or gapak or exo đap enjëw ej gër xodux. Awa ajo ex ar ŷapëk eno camënd an. ⁶ Ax gi ex na nde afan kënëbi fanënd bëndër bënjo batama bađi? Bari Kaxanu inder gimatak aňo kwëyand na. ⁷ Ado aye nang ko Kaxanu bemban bënjëgwe hik gër ogaf odewën. Mëj ex, këren yëdarand na. Ašëfan abat aram xurik ex këbën gë bëndër bëndanjëm.»

End eyeyandëran ed sam-sam ej

⁸ «Ga re këme, ar kē reyand yo poyoma mëne aram hi ko, wëno Asëňiw ar ala an mondako fo këme űana me deyand endexëm ej gër omeleka od Kaxanu. ⁹ Barikan, ar ke yaxëta poyoma an, mondako fo këmo yaxëta gër omeleka od Kaxanu. ¹⁰ Do ar ke yeyanan yo aňëňen, wëno Asëňiw ar ala an, Kaxanu aseban këjo seban. Barikan, ar këjo šir Angoc Amënek an, etëfan axo cot na. ¹¹ And kënun űana enun mëlarand kiti ed baciw bacaleya band bëshëwif aň, do gër bër gapak, kërenjun yëbund na end mondake kën yakađ ej. ¹² Angoc Amënek aň këňun felëđ amëđ aňo dëj ang kën yakađ ak.»

End apënëtal and ar gë napul ej

¹³ Gër amëxwër, ala yeyaneli baňo na Yesu, re ko: «Asëyali pelëlo abaŷe exe cet er sešëtan kënëbo bësharëk in.» ¹⁴ Yesu yaka këjo: «Noňo ri ke wëno axiti arewën, ba arëc arewën?» ¹⁵ Na ex fel këbi dek ang ebani ak: «Eňan ed kodí el ax ye ex na, gër ga ex yo

kwëyëtayin! Ala an, ang këno yera yo ax gi ex na napul in kë lëkaya aniyandexëm an.»¹⁶ Ata šom ko gë apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë napul an. Ga ŷandëra ko, šot ko xali eyamb el.¹⁷ Wëlan këno ang ko wëxëta ak. Ga laki ko gëmëd, ko yëlarand: “Mondake këme ri eyamb elo? Në ine këme wëxëta?”¹⁸ Yo! Anëka nang këme ang këme ri ak. Owur oŋ këme yam me bay or nëmëc oŋo ex këñaxën dëk eyamb edam el do gë napul iram in.¹⁹ And këme ri mondako aŋ do mo pel enjëw endam eŋ; dodo wëno anëka yera ke! Napul iram in mbaŋ ex, bëniy bëndanjëm ke nëka. Gogo ošëb do gë ayamb alaki fo bayi ke!”²⁰ Na rew ko Kaxanu: “Ata wëj and ay yëlarand na dëŋ ex dë! Gëmëd go dëŋ këme xana enjëw endey! Do er wëxëta këy ijo noŷo wa kë xwën?”²¹ Mondako këno hi ar xwëndak ebar ed napul fo an xarak aŋo balënd na end Kaxanu eŋ.»²² Ata Yesu fel këbi bëte bëšëfan bën: «Mëŋ këme rexënënd, këren dendërand na end aniyand andewën eŋ, end er kën yamb eŋ, ba end er kën šuŋa eŋ.²³ Ax gi ex na nde aniyand and ala aŋ xëbënëc nëmëc gë eyamb yamb in, do eman eŋ nëmëc banjëm baŋ?»²⁴ Ax gi ex na nde anang nang këñëbi banjërak baŋ: ani ñandërand na, ani kanarand na. Ani gi ex na gë owur, ani gi ex na gë bacac. Barikan, Kaxanu alëba këbi lëband. Xarak, wën xucak ex këbën gë ošël ol.²⁵ Gako wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër aniyandexëm gë odendërand?²⁶ Gayikako an kor na en cakën bakey bandewën baŋ, ine kën rendëraxënënd end bešër bayi eŋ?²⁷ Kwitayin ang kë hind opëtëfët od ondës ak, ax diyenind na, ax banënd na bacole. Barikan mbaŋ kë yend owat ol. Ado Salomon dëŋ, gë dëk enjaran endexëm ak, mëŋ emun end gë napul isëm eŋ, abaxo ye na gwër fo gë ondës oŋo.²⁸ Wën ata ekwëta etil šot kë dë! Angëmëne Kaxanu mondako ko feŷëpëyënd ondës ond lëgëk doru gër apuy oŋ, xarak gër gër xodux këni lap, kaš fo këŋun feŷëpëy wën bëte!²⁹ Do wën, këreŋun bund na ocal od er kën yamb, ba er kën šëb. Këren torond na mama gër banjëlan.³⁰ Enimin, bešijjo dëk, bela bër benëŋ becëce bën këbi balënd ocal ok. Anang nang ko Sorix irewën Kaxanu mëne aŷap ŷapëc en cot bešijjo.³¹ Kemënayindën ocal od owun or Kaxanu ok, ata këŋun sënd bešijjo dëk.³² Wën bër ex imëxwër ind sëf ke bën, këren yëdarand na. Wën yata këŋun Faba gër owun orexëm.³³ Panin bacota bandewën baŋ do kodï in enëbi yëlëra bëxaŷëanaxik. Cëlayayin në er bayik ax ŋësi na. Napul irewën in gil ex ir yaŋ gër orën gër ed ax kwët na: fën gër ed arek ax gi ex na, oyame ani gi ex na.³⁴ Gayikwa gër ed ex napul irewën kë hind bëte anjëlan andewën aŋ.³⁵ Giyindën din bëwëlëk, kapayindën enar eŋ, do odambo odewën ok bayilex ga kë lëkënd.³⁶ Giyin ang bëriyeyin bër šëni këno axwën arebi an ga ye baxo ekana. And ko ñatëgu aŋ, eno përetënëxën sam exo tëmëgu gër ebët.³⁷ Nëngandërayindëlebi bëriyeyin bëjo, bër këbi sëk ga šëni këno moŋëpa bën! Dal in këmun felënd, axwën an dëŋ kë nëmbara banjëm band andiyen, ebi pel eni ñëpara gër ed këni yambëra, do ebi dëbara.³⁸ Angëmëne exo ŋatëgu emëd ekarëk el, ba oxeya ol do ebi tək dašërëxe, mbaŋ këbi nëngandëra bëriyeyin bëjo.³⁹ Aye fëni këŋun, ar nangëk amëd and ko yow arek aŋ, aferëna ko ferëna, aŋo teb na exo dïl gër iciw indexëm.⁴⁰ Wën bëte, këñënarayindën key yo key gayik ata këme ñatëgu wëno Ašëñiw ar ala an amëd and an yëla bana na aŋ.»

End apënëtal and bëriyeyin eŋ

⁴¹ Na wëka ko Piyer: «Axwën, biyi nde këyëbo rend gë apënëtal aŋo, ba bela dëk nde?»⁴² Yaka ko Axwën an: «Axwën an anëngandëra këno nëngandëra end awëxëta ar napul ar gë onden eŋ. Ga xwëta këno këno sešënanaxën eyamb yamb in ebi yëlënd bërexëm bën in nand kë ŷapënd na.⁴³ Aye këno nëngandërad ariyeyin ar këno sëk axwën arexëm an ga ko ri er sešënan baŋo in.⁴⁴ Dal in këmun felënd, ata këno xwëtënan dëk napul irexëm in.⁴⁵ Barikan angëmëne xadëp ijo exo dend: “Axwën aram an cëŋ axo bo ex na ngeŋ exo ŋatëgu”, do exo kwënda ekem ed okadëp ocandaŷ otošan ok do gë okadëp otaxari ok, do exo kwënda bëte ošëb, gë ñambëran.⁴⁶ Ata ko wäŷiy axwën ar xadëp an yatir bayik axo yëla bana do në amëd and axo nang ex na. Ašëwëra këno šëwëra do eŋo narëndëra xali ang këñëbi narënënd bër gë oŋëpëgënan ak.⁴⁷ Xadëp ir kë nang aye er ñan ko axwën arexëm in do exo dind mama dëŋ xali eŋo pënga, bacewën bandanjëm ko šot.⁴⁸ Bari xadëp ir bayik ax nang ex na an do exo dind bešër ax ñap ex na bën, axwën aŋ təkër fo këno šëw. Ar sešënan këno mbaŋ an mbaŋ këno wëka exo deya ba mondake ri ko. Do ar xwëta këno mbaŋ do fëxwën këno bešëranjëm an gë pit fo këno nëŷali.»

End acapëra and në end Yesu eŋ

⁴⁹ Yesu, ga ñata ko eŋo, re ko bëte: «Angodux yow këme me pëtën gër ebar, ako ŷandi ke ex dëkëdo anëka.⁵⁰ Xobuyi or këme buyi ol, toro ind këme soro in ex. Barikan, monëkan nëkan ke ex ŋatëgu!⁵¹ Ako nde yëla kën mëne eni cot bela bën angwëlëra aŋ yowaxënëgu këme gër ebar ro? Bëtëdëŋ, ga re këme, axucarëra wa këbi ŷana ebi

kucarërand në end oʻwac oram! ⁵² Mëj ex, në ekun ed bela bëco axucar këbi xucar: bësas enëbi kel bëxi, do bëxi enëbi mereli bësas. ⁵³ Bëte në ekun ebat, sëm in ebi kucar gë asëñiŵ, do nëm in gë abiŵ. Bëte nëm ir eñer in ebi kucar gë asoxari ar asëñiŵ an.»

⁵⁴ Yesu fel këbi bëte amëxwër an: «And kën wat anjar ga xaniwëk acëla-eñan, atan kën rend: “Në eyow ex tēb in.” Ata ex ŋat go. ⁵⁵ Do and kē xaniw ekoc ambëtēb an, are kën rend: “Ayëka kē yëka.” Ata ex ŋat go. ⁵⁶ Wën bëyëñëxax bër kē laŋayand hi kën, mondake kën xorënd en nang bëbër kën watënd gër orën do gër ebar bën, do kën sêkwanënd enun pëni pëni bëbër ko rind Kaxanu bakey baño bën? ⁵⁷ Do ine kën sêkwanaxënd enun pëni er ŋapëk en dind in? ⁵⁸ And këjun xucar gë ala do en yend gër kiti an, kemënal en ketën gër fëña fo. Ketënin damana en ŋat këdi këbi fel axiti an eni mëla gër alëngw ar bënëkona exi përax. ⁵⁹ Ga re këme, ay can na nëcëtërëxe dek kodfi irey in xali gër biye ifelatar.»

13

End enëngwët ed ola enj

¹ Amëd anjo, bela yow bax na fel këno Yesu end Bëgalile bër laŵ babi Pilat enj. Er fel bano mëne kwël gër ed ri këni ŋadaxa fo bar ko Pilat oŋat orebën onj gë or oyel orebën onj. ² Ata Yesu yaka këbi: «Ako nde yëla kën bër fias kënebi bëjo xurik ex gi bëwendëran gër dek ebar ed Bëgalile el? ³ Bëtëdëñ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.» ⁴ Wëka këbi bëte: «Ayëla nde yëla kën mëne bela epëxw gë bënjongëbësas bër nemik ga wëcan këbi baciŵ batëndëndër band gër Silowe bañ, xurik eni mendëra gë dek Bëyerusalem bën?» ⁵ Yaka ko mëj fo: «Bëtëdëñ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.»

End apënëtal andan enj

⁶ Yesu fel këbi bëte apënëtal anjo: «Mondako ri baxo ala ga rëd ko andan gër andëda and resej andexëm. And niyitak anj, yow ko exo kwëca ondan onj, sêk ko ax dëw ex na. Yow ko bëte iniy ikënëm sêk ko mondako fo. ⁷ Ga bakaw ko iniy itasën inj sêk ko mëne andan an ax dëw ex na. Ata fel këno asën ar andëda an: “Elod bëniy bëtas këme yowënd gër akwëca ed fig bari ame təkënd na ga rëwëk. Noŋel tan, ebar fo kē nexënd.” ⁸ Ata yaka këno: «Axwën, and doyijo anj, tebël! Wëno, anac këme nac jey do me di ndëbur inj. ⁹ Bamat ŋana arëw kē rëw. Angëmëne ax dëw ex na, gwëre ey noŋëd.»

End asoxari asejyk enj

¹⁰ Yatir akey and eteyëta ed Bëŋewif, Yesu babi sëyalind në aciŵ acaley. ¹¹ Yatijo asoxari ar sejin bano bëyël elod bëniy epëxw gë bënjongëbëtas yow baxëna na. Arëngwën rëngwën bano, do abaxo xor na gë təkër ak exo dëngwëta. ¹² Yesu, ga wat këno asoxari ajo, re ko: «Wëj, doru këy fak!» ¹³ Na ex hëmba, atan asoxari an rëngwëta ko, do këno sêkward Kaxanu. ¹⁴ Ata xoŋ ko alëngw ar aciŵ acaley an gayik Yesu afakën fakën këno asëxwëra an yatir akey and eteyëta. Fel këbi amëxwër anj: «Bakey banjongamat ex band andiyan bañ, yowëndën enun pakën bakey baño, bari ax gi ex na gë akey and eteyëta!» ¹⁵ Axwën Yesu yaka ko: «Wën bëyëñëxax bër kē laŋayand hi kën! Ax gi ex na nde ala kala, yatir akey and eteyëta, afët këno fëtënd engas endexëm enj, ba fali irexëm in enjo mëla gër aŋambëraya, do gër ed ko ŋeb men? ¹⁶ Asoxari ajo, ar andëwëra and Abëraxam ex do Sindan fok baño mondëngw elod bëniy epëxw gë bënjongëbëtas. Mondake wa bayik anjun ŋapan ex na mopët yatir akey and eteyëta?» ¹⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, sëfënanëdëra këbi dek bër ŋus baño bën. Barikan, bëranjëm nëngandëra babi gër amëxwër ga këni wat dek benjekax bënd baxo rind bën.

End apënëtal and atëx and mutarëd enj

¹⁸ Yesu re ko bëte: «Gë ine wëndërek owun or Kaxanu ol? Gë ine këme wätinali? ¹⁹ Watin gër wëndërek in: ang enjëliir end mutarëd end ned ko ala në andëda andexëm fo ex. Ga lëgëk, rafëk, ata oŋel or gër orën ol yëlëra këni gër bënëni.» ²⁰ ŋom ko bëte: «Gë ine këme wätinali bëte owun or Kaxanu ol? ²¹ Watin gër wëndërek in: ang lewir ir nëgali ko asoxari gë pix ga sëyi ko okilo otas fo; and wëtëk anj fufëk dëm.»

End ebët ed mërey enj

²² Yesu, ga ko ye ond gër Yerusalem onj ko xucand bangol bañ: baño batil, baño batëm, do këbi sëyalirand. ²³ Ata wëka ko ala: «Axwën, mbañ nde exëni bër kē fex bën?» Yaka ko Yesu: ²⁴ «Kemënayin en dfil gër ebët ed mërey. Ga re këme, bëranjëm këbi xacëraf

eni dîl bari ani korêf na. ²⁵ And ko xani axwên iciw̄ an do exo përa ebêt aṅ xarak wên fac bayi kên, ata kên yāna en tēmbēnd do eno macēnd: “Axwên! Axwên, pērētēnlēbol!” Ata kēṅun yakaw mēṅ: “Wên nobēn ex wa? Wēno amun nang ex na dē?” ²⁶ Do wên en dend: “Kwital wa, gē biyi ga bane yambērande do bane šefērande andamat, gēr opēña od angol andēbi do bayēbo sēyalirand.” ²⁷ Ata eṅun yakaw bēte: “Ga re kēme, ame nang ex na ba feye xaniw kên. Ado pacanaxēne wên dēk bēwēndēran bējo.” ²⁸ Awa and kēnēbi yāna enēbi watēnd bēxarēk bērewēn aṅ: Abēraxam, gē Isak, gē Yakob do gē dēk bēlawēnel bēr Kaxanu bēn lēf gēr orēn, xarak wên fac lap kēnun, ata kên yāna en tesēnd do en ṅatayand ebasa el. ²⁹ Bēr kē lil gēr orēn bēn, er kēni yowērāw: bējo apēn-eñan, bējo acēla-eñan, bējo ambēng, do bējo ambētēb. Bēn kē hi gēr ṅambēran. ³⁰ Awa mēṅ ex bēmban bēn kē hi bēlēngw do bēlēngw bēn bēmban.»

End Yerusalem eṅ

³¹ Amēd aṅo Ofariseṅ sēka baṅo Yesu, do fel kēno: «Erod nē ecala exi! Angēmēne ay gēr ex na, alaw̄ ki law̄!» ³² Yesu yaka ko: «Yeyin eno pelēx yakēra ijo, doro gē ecan nē enēcēt emēni bēyēl bēn gēr bela, do nē epakēn emēni bēšēxwēra bēn, nambik kēme ṅata dek. ³³ Awa doro gē ecan yāpēk me kuca, nambik me ṅat gēr Yerusalem gayik ax mēnd ex na alawēnel ar Kaxanu exo cēs nē angol acēxe.» ³⁴ Ata Yesu ko yāwēnd angol and Yerusalem aṅ: «E Yerusalem, wēj kēbi lawēnd bēlawēnel bēn do wēj kēbi fētērand gē oxaṅ xali eni cēs bēr ki lawēneligund Kaxanu bēn. Wēno aṅandi baxe yāndi mēni bar obaš oreṅ ol ang kēbi barēnd ecare obaš orexēm dila gēr obafe odexēm ak. Bari wên an aṅun ṅandi ex na. ³⁵ Awa Kaxanu aṅaṅēta ko yāṅēta angol andewēn aṅ. Ga re kēme, ane wat na xali yatir kēn red: “Dodo bētalexo ar kē yowēnd gē oṅac or Axwên an!”»

14

End ašēxwēra eṅ

¹ Akey and eteyēta ed Bēšēwif ebax, Yesu ye ko nē iciw̄ ind alēngw ar ofariseṅ eni yambērax. Bēr ebax na bēn kēno nēkonand aye Yesu. ² Ašēxwēra hi bax na gēr iciw̄ iṅo, ata kēno sitinalind ba afakēn kēṅo fakēn. ³ Ata Yesu wēka kēbi bēšēyali bēšalen bēn do gē ofariseṅ ok: «Mondake rek acariya andēbi aṅ end akey and eteyēta eṅ? Aṅap nde yāpēk epakēn ed ašēxwēra el?» ⁴ Ata bēn xor kēni. Yesu mēṅ, ṅēmba kēṅo ašēxwēra an, fakēn kēṅo do fel kēṅo exo maṅi. ⁵ Aṅo wēka kēbi bēte: «Ang hi kēn ro ako, noṅo kēṅo sef cēpētērexe atāṅ ašēṅiṅw ba engaš endexēm and ko lati polo nē andu yatir akey and eteyēta aṅ?» ⁶ Kaš-kaš wēlan bābi ang kēni yaka ak.

End ṅambēran eṅ

⁷ Ata Yesu fel kēbi apēnētal bēr wāc banēbi ṅambēran bēn ga kēni xašēr eno ketēna axwēn ofēna an. Re ko: ⁸ «And ki wāc ala ṅambēran aṅ, kēreyēṅo ketēna na kēdi ko ṅatēgu ar xuca ki or gapak. ⁹ Mbaṅ ki šēfēnan and kēy xani ey ṅēpax gēr šaṅ aṅ. ¹⁰ Barikan, and kēni wāc nē ṅambēran aṅ, yel ey ṅēpa gēr šaṅ. And ko ṅatēgu axwēn ofēna aṅ, ata ki fel: “E lawo, tēkanaw ro!” Mondako ki rafēn ogēs od dēk bela bēr xetēra kēn gēr eyambēran bēn. ¹¹ Mēṅ ex ar kē wāsinayand mēne ar gapak hi ko an, mēṅ fo kēṅo šēfēnan. Ar bayik ax dafēnand na an, Kaxanu kēṅo rafēn.» ¹² Yesu, ga ṅata ko eṅo fel kēṅo axwēn ofēna an: «And kēyēbi wāc bela en yambēra ecomar ed goyat ba ed genēka aṅ, kēreyēbi macēnd na odawo odey, ba boṅinēx, ba bēr nēng irey, ba bēr gē napul, ba bēraketa andey gayik bēn axor kēni xor eni mašēn. ¹³ Barikan, macindēbi bēxaṅēanaxik, bēšēyik, bēšiwēk. ¹⁴ Aye ki nēngandēra gayik bēn ani cot na er kēni wāšēn in. Kaxanu ki wāšēndēf yatir kēni xani gēr ecēs bēr šenene bēn.»

End apēnētal and ṅambēran itēm eṅ

¹⁵ Ga baxēt kēno Yesu ga ko yeyan mondako, rew ko ala: «Nēngandēraleṅo ar kē hixeli gēr ṅambēran ind gēr owun or Kaxanu an.» ¹⁶ Yesu yaka kēṅo: «Mondako ri baxo ala ga wāc kēbi bēraṅjēm ṅambēran. ¹⁷ And feyētēra kēni aṅ, lawēn kēṅo ariyenin abat gēr bēr wācēgu bābi ebi pelēx: “Yowēn ngwa, anēka feyētēra kēni.” ¹⁸ Barikan, abat abat kēni reyand okaya ga xey kēbi eni yaka. Aṅanar an re ko: “Wēno ošēnga yēc kēme na do afo me ye me nēkonēgu. Axara xara kēmi pelēxēyo axwēn arey aṅ exe teban.” ¹⁹ Axinēm an re ko: “Oxey epēxw or yāneṅ yēc kēmēni do afo mēni tēyi ekap el. Axara xara kēmi pelēxēyo axwēn arey aṅ exe teban.” ²⁰ Re ko bēte ašēxen: “Wēno cēṅ ecede fo yēr kēme, mēṅ bayik ame kam na me yeli.” ²¹ Ga baka ko ariyenin an, felēx kēṅo dēk bēṅo axwēn ofēna an. Ata mēṅ xoṅ ko xali, do re ko: “Awa kucal atāṅ eyēbi macērāw bela bēn gēr bakwēndaya do gēr ocanditēra. Macuyēbi ado eni gi bēxaṅēanaxik, bērēgobo, bēšēyik, bēšiwēk.” ²² Ga bakaw ko ariyenin an, re ko: “Axwēn

anêka wacêraw kêmni ang re bay ak, barikan yer bayik bañëpara bañ.”²³ Ata axwên ofëna an fel këno bëte ariyenin an: “Têfêl opëña ok, do tar okece ok, nëyaliwëyëfi bela bën eni yow xali eni pëxw gër iciw indam ro.²⁴ Ga re këme, bër felawêk bëjo gabatak ax tÿyi na ecemar edam el.”»

End etëf ed Yesu ej

²⁵ Amëxwër atëm baño sëfand Yesu. Ata šëna ko fel këbi: ²⁶ «Ar ke sëf wëno an, balindëleño endam ej nëmëc: gë end nëm gë sëm ej, gë end alindaw ej, gë obaş orexëm ej do gë end bohinëm ej. Balindëleño bëte endam ej nëmëc gë end aniyen andexëm ej dëj. Año fo ko hixën enim asëfan aram. ²⁷ Ar këno xey yo toro do gë ecës në end owac oram, axo kor na exo gi asëfan aram. ²⁸ Ang hi kën ro ako, ar këno ýandi exo bay baciw batëndënder an pere ko ýëpa exo pën kodí in, exo nangaxën ba aňataxën ko hataxën obay ol. ²⁹ Angëmëne exo ñana obay ol do exo di mondako dëj orëda on, do exo takëndër, alëš këno ýana eno dëšënd bela bën. ³⁰ Are këno ýana eno dend: “Ala ajo anêka sëkwan ko ngëj obay ol, axo kor ex na exo ñata.”» ³¹ Yesu re ko bëte: «Emun end kë yend eno mereli ecandaw ej, anëkon ko nëkon ba awënd wëndëk gë ocoroda owëli epëxw odexëm ok eni cëxwar gë ar gë owëli alapem an. ³² Angëmëne año mëndan ex na, caw fo ko bayiw arangoýëra an ebi dawën bela eno mëka mondake këni ri angwëlëra an. ³³ Mëj ex, ar ax teb ex na dëk er šot ko exe tëfaxën an, axo kor na exo gi enim asëfan aram.»

End ongal ej

³⁴ «Ongal on ej šenene ex, barikan and kë xac añ eđap fo kë bayind? ³⁵ Ongal okacax on ofëcak ax gi ex na gër ebar, bëte ax gi ex na ndëbur, alap fo ex. Awa ar gë anëf an baxëtëlexo.»

15

End apënëtal and ifey ej

¹ Akey amat, dek bësëf bër šagale bën, gë bëwendëran bën sëka këno Yesu eno baxët. ² Ata Ofarisen ok do gë bësälën bën ga këno rena, këni rend: «Ajo er wata ko ebar ed bëwendëran eni yambëra gë bën.» ³ Ga wata ko Yesu, fel këbi apënëtal año. ⁴ «Ang hi kën ro ako, ala ebi cot opeý këme do eno nem íbat. Abi teb na nde ofëxw ocongonax gë ocongonax ok gër apuý eno calaxën ir nem këno in? ⁵ And këno wat añ, ata këno weniw gë onëga fo. ⁶ Do and ko hiat gër iciw añ, ebi macêraw bëcandaw bëj do gë bëraketa bën, exo de: “Ene mëkëñaraye wac këmun, ifey ir nem bamo in wat këmo!” ⁷ Awa ga re këme, mondako ko këbi nëngandërand nëmëc Kaxanu gë bër hi këni gër orën bën end awëndëran abat ar nëngwëtëk ola orexëm ej gë end bela ofëxw ocongonax gë bëcongëbënax bër šenene, bër bayik abi bal ex na eni nëngwët ola orebën bën.»

End apënëtal and asoxari ar nemëk kodí ej

⁸ «Angëmëne asoxari exo cot batama epëxw band kodí do exo đapëta amat lëf gër anakaya, ax gi ex na nde ata ko fëtën lambo exo pat aye iciw in gër ocal? ⁹ And ko wat añ, awac këbi wac bëcandaw bëj do bësoxari bëraketa bën, ebi pel: “Ene mëkëñaraye wac këmun, atama and kodí and nem bame añ wat këme.” ¹⁰ Awa ga re këme mondako këbi nëngandërand omeleka ok gër lëngw ir Kaxanu and ko nëngwët awëndëran abat ola orexëm añ, do exo teb beñëñëx bend baxo rind bën.»

End apënëtal and itox ind nambërak ej

¹¹ Ata re ko bëte Yesu: «Mondako ri baxo ala ar gë ocambenjar oki. ¹² Akey amat, šambenjar íbeja in fel këno sëm: “Faba, yëlële tan ošet oram ol gër napul ir këmi bëteliđ in.” Ata sëm šetëndër këbi. ¹³ Ga xeyërak, šambenjar íbeja in nëmb ko dëk er šot baxo in gë kodí, do ye ko kwël në ebar ed caw, gër ed nëwendërax baxo napul irexëm in gë eñac. ¹⁴ And nexën ko dëk añ, bayi ko taxan. Ata fëtëk eno gër ebar elo. ¹⁵ Enjo ej ga xumak, lil ko oxadac or bambëxwëbëxw. ¹⁶ Bandëmar dëk baño ýandind exo yamb er banëbi sobëñënd bambëxwëbëxw in, bari ala abajo yël na. ¹⁷ Amëd año fëris këno onden onj, ata ýana ko na mondako, xani ko do kwël wayi ko. Caw fo bayiw baxo ga watëgu këno sëm. Ga xaýënan këno, xacëra këno gë ongër fo, wëga këno bëxiđ gër egëla. ²¹ Ata re ko asëñiw: “E faba, awënan wënan këmo Kaxanu do awënan wënan këmi wëj bëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën! ¹⁹ Gileme arandiyen andey fo.” ²⁰ Ga yëlara ko na mondako, xani ko do kwël wayi ko. Caw fo bayiw baxo ga watëgu këno sëm. Ga xaýënan këno, xacëra këno gë ongër fo, wëga këno bëxiđ gër egëla. ²¹ Ata re ko asëñiw: “E faba, awënan wënan këmo Kaxanu do awënan wënan këmi wëj bëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën!” ²² Barikan, sëm fel këbi bëriyenin bën: “Maraliwën acud and gë oňanjen añ. Dënino

anëna aŋ gër imasa, do pedino baped baŋ gër osapar. ²³ Yebëguno engas ekwëlëxwël enj, enëŋo ɲaše. Doro ofëna osëm këmo rin asëñiwën. ²⁴ Yowën, er yëla bame anemi nemi ko barikan wāyiw ko abëngw. Anem nem bamo barikan anëka wat këmo." Ata yowëraw këni bëla bën gër ofëna. ²⁵ Xarak šambenjar ixarëk in gër osëŋga hi baxo. And baxo wāyi gër iciw genëka aŋ, wël ko angoŋ aŋ; bëla ga këni wandëra gër yangana. ²⁶ Ata wac këŋo ariyenin abat eŋo mëka ba ine ex gër iciw. ²⁷ Yaka ko: "Abinëx wāyiwëk do gayik abëngw fo fiatëgu ko, sorix fiašën këŋo engas ekwëlëxwël enj." ²⁸ Mëŋ ga xoŋ ko na, fiisa ko kwël, fiëp ko exo dil gër iciw. Ata sëm šan ko eŋo karaw. ²⁹ Ga këŋo yifara exo fiat gër iciw, yaka këŋo: "Wëno bëniy bëndanjëm këmi riyeninënd ang xadëp fo, elod ame ɲëp ex na bapela bandey baŋ, bari elod aye yël ex na imeci ind këmo yak wëno gë bëcandawën bëndam bën! ³⁰ Barikan and fiatëgu ko asëñix aŋ, fiašën këyo yer engas enj, xarak mëŋ yambëk napul irey in gë bësoxari bëšëxwëpëtaxik." ³¹ Ata re ko sëm: "Oko asëñiwën, wëla elod aye teb ex na do eram in er ey ex! ³² ɲatëgu gër ofëna or rin këmo abinëx ir yëla bame anemi nemi ko barikan wāyiw ko abëngw, anem nem bamo anëka wat këmo!"»

16

End apënëtal and awëxëta ar kodï enj

¹ Yesu fel këbi bëte bësëfan bën apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ar šot baŋo awëxëta ar napul irexëm. Ga wata këno mëne awëxëta ar napul an në enëxen exo napul in, fut këno gër axwën arexëm. ² Axwën an ga wac këŋo awëxëta ar napul an do wëka këŋo: "Ine këme wëlënd? Deyal ang wëlaya këy napul iram ak? Yeye exe nökone gayik ay bayi na awëxëta ar napul iram!" ³ Damana exo tebaxën andiyen, awëxëta ar napul an re ko: "Mondake këme ri gayikako axwën aram an në ekan exe andiyen and emëlaya ed napul aŋ? Ýaneý in axe yël ex na do okar ok asëfën ex." ⁴ Ata re ko: "Yo anëka nang këme ang re këme ak ene dëcaxënënd bëla bën ecan ecan and këme sef andiyen and emëlaya ed napul aŋ." ⁵ Ata wac këbi abat abat bër ýomëxara bax bën. Wëka këŋo aýanar an: "Wëj, yëgwe ýomëxa bayo axwën aram an?" ⁶ Yaka ko: "Bapeya keme band ogu ond olif." Awëxëta ar napul an re ko: "Awa kanal ikayëta in, gërëgako bapeya ofëxw oco fo këy wás." ⁷ Wëka këŋo axinëm an: "Wëj cëŋ yëgwe ýomëxa bay?" Yaka ko: "Ojabote keme od bële." Fel këŋo: "Kanal ikayëta in, gërëgako ojabote ofëxw ocongosas këy wás." Hata këbi dek mondako. ⁸ Ata axwën an šëkwa këŋo awëxëta ar napul asëmbak ajo.» Ata re ko bëte Yesu: «Mondako këni rind bëla bër këbi balënd end aniyen and gë okey oko fo bën. Bën kë xëñënënd end ecan ecan enj nëmëc gë bër ex gër angoben bën. ⁹ Mëŋ këme rexënënd calayindënëbi odawo gë napul isëmbak in, ata kën barëxëd gë bën gër aniyen and din yaŋ gër orën. ¹⁰ Ar hik mokwëta gë beš bešësil an mondako fo këŋo bal bešër xëbënëk. Ar sëmbak gër bešër bayik ax ñëmb ex na an mondako fo ko sëmba gër beš bërãnjëm. ¹¹ Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gë napul isëmbak ir gër ngwën ro in, noýo këŋun sebénan napul ir dal in? ¹² Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gër er xwën ko ala asëxe in, noýo këŋun xwëtënan enjekax end dal enj? ¹³ Ariyenin gabatak axo kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi. Enim in, afo eŋo ɲan abat do eŋo cus ajo an. Afo eni wëlër gë abat do ebi koýër gë ajo. Mëŋ ex, an kor na enëbi b̄ara Kaxanu gë kodï in.» ¹⁴ Ata Ofarisen ok, ga hi bani bëhan bër kodï, këno lëšënd Yesu ga wël këni dëk er baxo rend in gayik bën end kodï xurixën bafi. ¹⁵ Ga wata këbi Yesu, re ko: «Ata wën dëŋ ex de bër kë wasinayand ang bër šenene fo gër ogës od bëla. Barikan, Kaxanu dëk ko watënd owëkw orewën oŋ. Er këbi xëbënanënd bëla in ejo ecusëšus ex gër Kaxanu. ¹⁶ Xali and yow ko Šaŋ Batis aŋ, er ebax acariya and Moyis aŋ do gë eyeyan ed bëlawënel el, gërëgako, owun or Kaxanu ol këni femërand ang Atëfëtan fo, ala kala në enëýëtëra exo exo dilaxën. ¹⁷ Xarak er saxëk ex dëxëta ebar el gë orën ol gë ex pëxwëcaya inëgw imat gër acariya and Kaxanu.

¹⁸ «Asošan ar këŋo fela yo alindaŋ do eŋo ñër asëxen, në emenan eŋo aýanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. Do asošan ar këŋo ýër yo asoxari ar fela këŋo icën indexëm, orekar këni rind gë asoxari ajo.»

End Lasar do gë ar gë napul enj

¹⁹ Ata re ko bëte Yesu: «Mondako ri baxo ar gë napul. Mëŋ banjëm banjekax bambarax, gë banjëm band xaf-xaf band xemënëk acanji fo baxo šufarand. Do key yo key ñambëran fo bax gër iciw indexëm. ²⁰ Axayëanaxik ar bano wacënd Lasar bax renarand na gër ebët ed iciw ind ar gë napul. Okejën fo baxo dëk eman enj. ²¹ Ako baŋo ýandind exo međara gër ed baxo yambërand ar gë napul an. Ado ođanjët fo baŋo šëkand eno daýëndëra okejën ok. ²² Akey amat, axayëanaxik ajo šës ko, wëla këno

omeleka ok gër ed hi ko Abëraxam. Wëla këno omeleka ok. Šës ko bête ar gë napul an do wëxëta këno. ²³ Ata hix këni bën tak gër wur ir bësësëk: axayëanaxik an ² gër ed ko Abëraxam do ar gë napul an gër ed ex toro. Ga xeŋa ko, wat këŋo caw Abëraxam ga bexena këŋo Lasar. ²⁴ Ata wac ko: “E šaca Abëraxam, kaŷënanëlexi wa wëno! Pelëlo Lasar exo ñëmb eŋasa el gër men do exo yow exe tabinan gër aniw. Mbaŋ këme sorond gër xodux ro.” ²⁵ Yaka ko Abëraxam: “Šaca, kwital wa ang beta bay gër aniy an dey ak, xarak Lasar mëŋ asoro baxo sorond. Gërëgako mëŋ anëka yera këŋo xarak wël nê toro ey. ²⁶ Adofa ambëwx atiwax fani këbo na wën gë biyi. Biyi ro ar yandi këŋo exo yeli an axo kor na bête wën fën ala ax kor na exo yow ro.” ²⁷ Ga wël ko eŋo, wëka ko bête ar gë napul an: “Këla šaca Abëraxam, gayik mondako ex, dawënelo ngwa Lasar gër ndebi. ²⁸ Bëmaŷe bënjo sebëtagu këmëni. Mëlanëlebi osede orexëm ol, këdi këni yow bën bête ro gër wur ir toro!” ²⁹ Abëraxam yaka ko: “Oko ašot ga šot kënebi wa Moyis do gë bëlawënel bën, baxëtindëlenëbi.” ³⁰ Ar gë napul an re ko bête: “Ali abaŋak eŋo šaca Abëraxam! Angëmëne ar nemik sëkëx këbi aŋo fo këni wä eni nëngwët ola orebën ol.” ³¹ Na re ko Abëraxam: “Angëmëne ani tef ex na er re këni Moyis do gë bëlawënel in, ani gi na ani ma na, ado exo kanido ala gër ecës do ebi təkëx, ani ma na.”»

17

End eteban eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Gër aniy an, afo ex gi bebër kë lënanënd eŋëŋëanax. Bari aŋo ye ex na ar këbi lënanënd eŋëŋëanax bëla an! ² Er sax doŋo end kapeli gë angaŷ and këni ñoxixëniënd eyamb do eno ðap gër ngu, gë eŋo ðënan eŋëŋëanax eŋ asëfan aram. ³ Diyindën gë onden oŋ! Angëmëne abinëx wëndërak na, pelëralo. Angëmëne anëngwët nëngwët ko ola orexëm ol, tebanëlo. ⁴ Ado exi menan banjongëbaki gër amëðëna do exo yeli banjongëbaki exi mëka eyo teban, tebanido.»

End ekwëta ed Kaxanu eŋ

⁵ Oparëxanda od Axwën ok xara këno: «Bašënelëbo wa ekwëta ed Kaxanu el.» ⁶ Axwën Yesu yaka ko: «Ado ex hado yo ekwëta edewën el gwër gë enjëlir end mutarëd, axor xor don en de: “Wëj atëx aŋo, bicayal fa ey dëdayax gër ngu.” Ata ridox ang re kën ak. ⁷ Angëmëne ang hi kën ro ak, ala eŋo cot xadëp gër osënga, ba gër oxadac or oye, do exo ñatëgu genëka, afel nde këŋo fel exo ñëpa ataŋ gër eyambëran? ⁸ Pere këŋo fel xadëp irexëm in: “Nëmaral ba eye cemëranaxën, xali me yambëra do me cebëra. And këme wëd aŋ, wëj bête, axor këy xor ey yambëra do ey cebëra”. ⁹ Xadëp ijo, aŋo cëkwa na gayik er fel baŋo in fo ri ko. ¹⁰ Mondako fo ex edewën eŋ. And kën ri dek er fel këŋun Axwën in, deyindën: “Er yapëk mi di in ri kën ang okadëp fo”»

End bër gë amey eŋ

¹¹ Ond gër Yerusalem oŋ bayi baxo ga ko ye Yesu. Ata ko xucand fëco ebar ed Samari fëco ed Galile. ¹² Ga ko fiat nê angol, xacëra këno bëla epëxw bër gë amey. Caw fo bayi bani ga këni re: ¹³ «Axwën Yesu, Axwën Yesu, kaŷënanëlexi biyi!» ¹⁴ Sam ga wat këbi, fel këbi: «Yeyin enun nëkonëx bësadaxan bën.» Ata ga këni ye, šan këbi amey aŋ do wën këni. ¹⁵ Ga fak këni na bën dek, abat ko xeŷënd ga këŋo šëkwa Kaxanu do wërëšëta ko gër Yesu. ¹⁶ Ga fiat ko, foxi ko, rëngw ko eyiy el ñëš gër ebar, gër osapar or Yesu do këŋo šëkwand. Asamari ebax. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Ax gi ex na nde bëla epëxw bën dek fakën këmëni? Do feye cëŋ exëni bëcongëbëanax bën? ¹⁸ Ar gër ebar ed Samari aŋo fo nde xwitak exo bakaw eŋo cëkwa Kaxanu?» ¹⁹ Na fel këŋo ar bakaw bax an: «Poxital ey maŷi, ga xwëta këyo Kaxanu fakaxën këy!»

End Owun or Kaxanu eŋ

²⁰ Ofariŋeŋ ok wëka baŋo Yesu ebi pel ba nand feye kë yow owun or Kaxanu ol. Ata yaka këbi: «Ala ax wata na nand kë yow owun or Kaxanu na. ²¹ Mëŋ ex, ala ax de na: “Ro ex” ba “Fën ex” enimin owun or Kaxanu ol lëf gër owëkw orewën ex.» ²² Ata fel këbi bête bësëfan bën: «Në eyow ex bakey band këŋun yandid ene wat wënno Asëñiw ar ala baŋ, bari ane watëd na. ²³ Ata kënun yana enun pelënd mëne Asëñiw ar ala an ro exo ba fën exo. Këren kašërëd na gër ed kënun fënëtan. ²⁴ Enimin, ang kë wingarand cidët orën ak xali eni watëra bëla bën, mondako fo kë hid yatir këme bakaw wëno Asëñiw ar ala an. ²⁵ Barikan pere fo këme soro mbaŋ do ene cus bëla bër gë okey oko bën. ²⁶ Ang hi babi bëla bën angwën and ebaxo Nowe ak këbi hi yatir këme bakaw wëno Asëñiw ar ala an. ²⁷ Er xwënda bani bëla bën: ñambëran, ošëb, eŋërër, eŋërëndër, xali lil ko Nowe gër Akuluŋ. Fënga këbi tëb itëm, yëmëk ebar el do men oŋ nemindëra këbi bën dek. ²⁸ Bête ang hi babi bëla bën angwën and ebaxo ar bano wacënd Lot ak këbi hi. Er

xwënda bani ñambëran, oşef, opane, ýaneý, ebay ed baciw. ²⁹ Barikan, yatir hër ko Lot angol and Sodom an, mungu fêt bax gër orën do sêbandëra kèbi xodux, lawëra kèbi bën dek. ³⁰ Mondako fo kè hid' yatir kème şanayaw wëno Asëniw ar ala an. ³¹ Yatijo, ar ex yanj nè ejur ed kèfe an xarak oýenga orexëm oñ lëf ex, kèrexo pedanëd na exo gëraxën. Bëte ar ex gër apuy an kèrexo maýid na, gërexëdëlexo. ³² Kwitayindën end alindaw ar Lot er. ³³ Ar kè şala exo pexën enjw endëxëm an fo, anemin ko nemin. Do ar kè wa exo nemin an, afexën ko fexën. ³⁴ Ga re kème, yatir kème ñatëgu gemëd ijo fo kè hi mondako: bela bëxi bër kè laki nè angaw amat, abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁵ Gër ed këni sējërand bësoxari bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁶ [Gër ed këni ýandërand bësoşan bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb.] ³⁷ Ata bësëfan bën wëka këno Yesu: «Do Axwën, feye wa kè ñatëgu eño?» Yaka kèbi: «Gër ed ex eman embërek, fën këni barërend oyafe ol.»

18

End cale eñ

¹ Axwën Yesu kèbi sëyalind mëne ax gi ex na motëkwëra cale in. Ata fel kèbi apënëtal año. ² Re ko: «Mondako ri baxo axiti ar hi bax nè angol. Mën abano yëda na Kaxanu, bëte end ala abano bal na. ³ Bëte, asoxari asebëta sebëta hi bax na gër angol año, ar bax yend key yo key eño pel: “Kitilëbo gë arangoýëra andam an.” ⁴ Axiti an lañ baxo ñëpënd eño yakali, bari asoxari an año cena bana. Ata akey amat, axiti an ga lëbëlëba këno, yëlara ko: “Wëno amo yëdand na Kaxanu, bëte end ala axe balënd na. ⁵ Barikan, anëka lëbëlëba ke end asoxari ajo eñ. Exe tebaxën afo mëni kiti gë ar xucar kèbi an.” ⁶ Ga ñata ko apënëtal añ, Axwën an şom ko: «Wat kën nde mëne axiti asëmbak ajo ayakali yakali baño asoxari an? ⁷ Do Kaxanu abi yakali na nde bër yata kèbi bën? And këno ýana eno calend ciş wec añ, abi yakali na nde sam eño ñatan? ⁸ Ga re kème, atañ atañ kèbi yakali or şenene or këni wëkand ol. Barikan, and kème ñakaw wëno Asëniw ar ala añ, asëkati nde kème sëkati ekwëta ed Kaxanu el gër ebar ro?»

End apënëtal and bër cale eñ

⁹ Bërëmar bax yëland bën bër şenene hi këni do banëbi yafënd boşandañ, Yesu fel kèbi apënëtal año. ¹⁰ Re ko: «Mondako ri bani bela bëxi ga ye këni eni calex gër Aciw and Kaxanu: farisenj do gë asëf ar şagale. ¹¹ Farisenj in ýana ko ko şalënd mokwëşa: “Kaxanu aye ri këy gayik wëno ame gi ex na asëmbak ang exëni bela bëranjëm. Ame dekand na, amëni yifand na bela, ame dind na orekar, ado ame gi ex na ang asëf ar şagale ajo. ¹² Wëno, ñaki kème siwind gër loxo do dek er şot kème yo awed kème wëfënd dim in.” ¹³ Amëd año fo bëte baxo şalënd nacët ako asëf ar şagale an. Ado abaxo yëxw na exo dënëta do exo keja orën ol. Emëkw el baxo xëmënd do ko rend: “E Kaxanu, kaýënanëlexi wëno awëndëran ajo!” ¹⁴ Yesu, ga ñata ko apënëtal añ, şom ko: «Ga re kème, asëf ar şagale an wäyik gër ndëbën ar şenene, xarak ax gi ex na farisenj in. Gayikwa ar kè rafënan yo, Kaxanu alat këno lat, barikan ar kè banand an arafën këno rafën.»

End obaş eñ

¹⁵ Bela babi wëlaw obaş gër Yesu gë bëndoyer ak ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan, bësëfan bën ga wat kënëbi bëjo xeýënanën kënebi. ¹⁶ Ata wac kèbi Yesu do re ko: «Tebëgunëbi obaş ol eni yow gër ndam. Kërenëbi ñwäy na gayik bër ex ang bën ak bën kè xwën owun or Kaxanu ol. ¹⁷ Dal in këmün felënd, afo ar wak end Kaxanu ang itox an fo kè lil gër owun olo.»

End ar gë napul eñ

¹⁸ Ata alëngw ar Bëşëwif wëka këno Yesu: «Asëyali, wëj ar şenene an, ine ýapëk me di me cotaxën aniyan and din añ?» ¹⁹ Yesu yaka këno: «Inëwa këye wacaxënënd ar şenene? Ar şenene ax gi ex na, ang ax gi ex na Kaxanu. ²⁰ Wëj anang nang këy ñapela band Moyis baño: “kërey dind na orekar, ala këreyo dawëd na, kërey dekan na, kërey nëgwëşënd na, pëbündëbi norix gë sorix.” ²¹ Ata re ko ala ajo: «Elod itox sëf kème dek ñapela baño.» ²² Ga wël ko eño Yesu re ko: «Emat bayik ey di bëte. Panël dek acota andey añ, eyëbi yëlera kod in bëxayëanaxik bën, ata këy şot napul yanj gër orën. And këy ri mondako añ yowëd eye tef.» ²³ And wël ko eyeyan elo an, alëngw ar Bëşëwif an hi ko ýëmërot, gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²⁴ Yesu, ga wat këno ýëmërot, re ko: «Bon kèbi yëka bër gë napul bën eni dilaxën gër owun or Kaxanu! ²⁵ Gelemba saxëk exo kuca nè imëd ind icëkwër gë exo dil ar gë napul gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ata bër baño baxëtënd, re këni: «Do noýo ngwa kè fex?» ²⁷ Yaka ko Yesu: «Er ax mënd ex na gër bela in, gër Kaxanu awënd wëndëk.» ²⁸ Na rew ko Piyer: «Do fiyi wa ga

seberaw këmi ako dek mi tēfaxēn?» ²⁹ Yaka këŋo: «Dal in këmun felēnd, ar kë sebēra dek nē end owun or Kaxanu eŋ: iciw̄, alindaw̄, obaš, bobinēm, nēm gē sēm, afex ko fex. ³⁰ Gērēgako dēŋ ko šotēra nēmēc feber seberaw ko bēn, do ecan ecan, aniyan and din aŋ.»

End ecēs ed Yesu eŋ

³¹ Ga xucac eŋo, Yesu w̄ac këbi bēsēfan epēxw gē bēxi bēn do fel këbi: «Awa, nē yene de yaŋ gēr Yerusalem. Nangin mēne dek er ebax exe gi wēno Asēniw̄ ar ala in, aŋata kë fiata, ang yēgw këni bēlawēnel bēr Kaxanu ak. ³² Gayikwa alēxw këne lēxw gēr bēr ax gi ex na Bēsēwif, ene dēsēra, ene dixēra do ene tēpandēra. ³³ And këne xēmēr aŋ ene dāw̄. Barikan, axani këme xani gēr ecēs yatir akey atasēn.» ³⁴ Ga faxēt këno Yesu, bēsēfan bēn abi pēni bana gē tēkēr ak er re ko in, eŋo abi paŷēn bana.

End ašiwēk eŋ

³⁵ Yesu ga ko fiat gēr angol and Yeriko, sēk këno ašiwēk ga yēpa ko okararan ler gēr feña. ³⁶ Ašiwēk an wēl këbi bela ga këni xuca, ata wēka ko ba ine ex. ³⁷ Yaka këno: «Yesu Ibēnasaret kë xucand.» ³⁸ Na wacar ko: «Yesu, Yesu, Asēniw̄ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wa wēno!» ³⁹ Bēr sēfēr bani gē Yesu bēn këno xeŷēnaxēnd: «Wēj, cēsinal fa!» Barikan mēŋ aŋo baš ko okeŷ oŋ: «Asēniw̄ ar Dafid, Asēniw̄ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wa wēno!» ⁴⁰ Ga xwēša ko Yesu, re ko eno mēlanēgu ašiwēk an. And fiateliw̄ këno aŋ, wēka këŋo: ⁴¹ «Wēj, inew̄a ŷandi ki mi din?» Yaka ko: «Axwēn me ciwēta ŷandi ke!» ⁴² Ata re ko bēte Yesu: «Ciwētal, ga xwēta këye ako!» ⁴³ Atan atan watēra ko, këŋo šēkwand Kaxanu do kwēl sēfa këŋo Yesu. Bulunda in dek ga wat këni eŋo, këno šēkwand bēte Kaxanu.

19

End Saše eŋ

¹ Ata Yesu ko xucand angol and Yeriko aŋ. ² Ala baxēna ar bano w̄acēnd Saše gēr angol aŋo. Mēŋ hi bax alēngw ar bēsēf bēr šagale an, do hi baxo ar gē napul isēm. ³ Gayikako mēŋ mbaŋ rom baxo, wata ko mēne ax mēnd bana eŋo wat Yesu šit gēr enga xarak bon bal baŋo eŋo nang. ⁴ Ata hēr ko eŋo kašēx yaŋ nē anak gayik Yesu feña ijo sēf baxo. ⁵ And fiat ko Yesu dila gēr atēx aŋ, xeŋa ko do w̄ac këŋo: «Saše, maral ey pedaw doro gēr ndewēn këme fiat.» ⁶ Ata Saše, joc gēr ebar do kwēl sēfēr këni gē Yesu gē onēnga fo. ⁷ Dek bēr ebax na bēn këni rendērand: «Yama gēr iciw̄ ind awēndēran aŋo nde ko yend?» ⁸ And fiat këni aŋ, Saše xwēša ko, šena ko gand Yesu, do re ko: «Awēl nde Axwēn, ja mērēxand këmēni yēlēra kodī iram in bēxaŷēnaxik dēn. Awa, ar yamba këmo yo bakēlēbēd banax këmo wāšēn.» ⁹ Yaka ko Yesu: «Awa doro fex kēn wēj gē ekun edey el. Wēn bēte bērandēwēra and Abēraxam hi kēn. ¹⁰ Ocal od bēr nemēk feña ir Kaxanu ok yow këme wēno Asēniw̄ ar ala an, mēni pexēnaxēn.»

End apēnētal and emun eŋ

¹¹ Ga këno faxēt bēr hi bax na bēn, Yesu reya ko apēnētal aŋo, gayik anēka hi bani dam gēr Yerusalem do bela bēn bani yēland mēne yatijo dēŋ kë šanaya owun or Kaxanu ol. ¹² Ata re ko Yesu: «Mondako bax end ar rēw̄ bano nē ekun ed bēr gapak ga ye ko nē ebar ed caw eno mašēgu owun ol. ¹³ Wac këbi bela epēxw gēr bēriyenin bērexēm do yēl këbi ala kala kaŋe ir bon eni cēnan dāmana exo bakaw. ¹⁴ Barikan bēr angol amat gē mēŋ bēn ašus šus bano. Ata lawēn kēnēbi bela eno pelēx abi fiandi ex na exo mun gēr ebar edebēn. ¹⁵ And wāšēgu këno owun aŋ, wāŷiw̄ ko. Wac këbi bēriyenin bēr yēl bafi kaŋe dēn eni nēkon ala kala ba yēgwe šēnan ko. ¹⁶ Ata sēka ko aŋaran an re ko: «Axwēn, wēno kaŋe ir yēl baye in bakēlēbēd epēxw šēnan këme.» ¹⁷ Ata yaka këŋo: «Yo šenene ex, wēj ariyenin ayekax hi këy. Tēkēr fo bax er sebēnan bami in, do ga lēkayali këy ako aye, ar mowēta hi këy. Wēj owun or bangol epēxw këy xwēn.» ¹⁸ Sēka ko axinēm an, re ko: «Axwēn, wēno kaŋe ir yēl baye in bakēlēbēd banjo šēnan këme.» ¹⁹ Ata yaka këŋo: «Yo wēj kë xwēn owun or bangol banjo.» ²⁰ Sēkaw ko ngwa, asašēn an, re ko: «Axwēn, kanal kaŋe irey in, gē anjēm fel bame me mēxwētaxēn. ²¹ Ayēda yēda bame oxem orey ol. Wēj er bayik ay kwēn ex na in ayata këy yatand, do gēr ed bayik ay tēw̄ ex na axana këy xanand yēy.» ²² Yaka këŋo: «Ata gē er re këy in fo këmi nēp, wēj xadēp ixwēlaraxik ijo! Ga nang bay ako mēne ala axemax hi këme, mēne er bayik ame kwēn ex na in awēf këme wēdfēnd er bayik ame kwēt ex na, axana këme xanand enedā end bayik ame ned bana eŋ? ²³ Inew̄a bayik ay mēla bana kaŋe iram in gēr bēr šēnanēdox mēŋ xanati dome gē yēy?» ²⁴ Ata fel këbi bēr hi bax na bēn: «Kanino fa kaŋe ir lēkaya ko in, eno yēl ar šēnanēk bakēlēbēd epēxw an.» ²⁵ Ata re këni bējo: «Okō, axwēn, mēŋ anēka ga šot ko wa mbaŋ kaŋe in!» ²⁶ Yaka këbi: «Ga

re këme ar šot an, abaš këno baš, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaŷ këno in deŋ. ²⁷ Gërëgako, tërawënëbi bërangoŷëra andam bën, bër xey babi me mun bën. Našinëbi gër ed ŷëpa këme ro deŋ!» ²⁸ Ga fiata ko apënëtal aŋ, Yesu lëngw ko ond yaŋ gër Yerusalem oŋ.

²⁹ Bëngol bënd bani wăcënd Betëfage do gë Betani ebaxëna ler gër Yerusalem, gand etënd ed gë bañarëka. Ga ko fiat Yesu, lawën këbi bësëfan bëxi. ³⁰ Re ko: «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën fiat aŋ, ata këno sək mokap ipali ind elod ala aŋo nïpaxën ex na. Pëtino eno mëlau. ³¹ Angëmëne ala wëka kënun ba ine këno fëtaxënënd, deyidën mëne Axwën Yesu rek momëlan.» ³² Bër lawën babi bën ye këni do səkëx këni ang fel baŷi Yesu ak. ³³ Ga këno fët ipali eŋ, bëxwën bën re këni: «Wën, inewa këno fëtaxënënd ipali iŋ?» ³⁴ Yaka këni: «Axwën Yesu rek momëlan!» ³⁵ Na wëlan këno ipali iŋ la bëra këno gë banjëm bandebën baŋ. Yesu ŷëpa ko yaŋ. ³⁶ Ga ko ye bëla bën këni rendërand banjëm bandebën baŋ tar fëna in. ³⁷ Ga këni šëla etënd ed gë bañarëka el, këni səkand angol and Yerusalem aŋ. Bësëfan bën do gë bëla bër hi bax na bën këno šëkwand Kaxanu šor, gë onënga fo ga bani xwita đek bëcarax bënd wateli bano Yesu bëŋ. ³⁸ Ata këni rend:

«Yo anëka fiatëgu ko emun eŋ,

Betalexo ar yowënd gër oŵac or Axwën Kaxanu an!

Elod yaŋ gër orën wëlanëgu këbo aketëxeta aŋ.

Do gë enjaran end Kaxanu eŋ.»

³⁹ Ata ofariŋeŋ od wateli bax ok këno rend Yesu: «Asëyali, kexëlëbi bësëfan bërëy bën!»

⁴⁰ Yesu yaka këbi: «Ga re këme, bën eni šësinand yo, oxaŷ oŋ kē ŷana ex keŷënd!»

End Yesu gër Yerusalem eŋ

⁴¹ Yesu ga ko fiat gër Yerusalem wat ko angol aŋ; ata ŷana ko ko ŷawënd. ⁴² Er baxo rend: «E wën Bëyerusalem bën, en nangëdo er wëlanëgu këmun in, en nangëdo wa mëne oŷetak ex. Bari gërëgako an kor na eŋun pëni. ⁴³ Gayikwa nē eyow ex bakey band kënun xul ang okece fo bërangoŷëra andewën bën, do an korëd na enëbi cana. ⁴⁴ Wën Bëyerusalem bën, dek kënun lawëra. Amen and gë oxaŷ anjëlëtërëx ax bari na, đek këni yëcëra. Beŋo đek kënun fiatënëgu gayikako an wata ex na amëd and nëngaw kënun Kaxanu eŋun đëca aŋ.»

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

⁴⁵ Ga fiat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga sək këbi bëla bër bax fanëndërand na bën, wăŷ këbi do ko rend: ⁴⁶ «Wën ba an wëländ na nde er re ko Kaxanu gër akayëta andexëm in: “Aciw andam aŋ and cale ex. Do wën nëngwët kën emaiŷ ed bërëk.”» ⁴⁷ Mondako babi sëyalirand bëla bën key yo key gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Do bësəđaxan bëlëngw bën, gë bësəlen bën, gë bëxarëk bër Bëšëwif bën əšala bani šaland osit or eno đawaxën. ⁴⁸ Bari ani nang bana mondake këno ri gayik bulunda in dek babi faxënënd gër obaxët.

20

End or gapak or Yesu eŋ

¹ Akey amat, Yesu këbi sëyalind bulunda in do këbi nangënënd Atëfëtan aŋ, gër Aciw and Kaxanu. Ata fiatëgu këni bësəđaxan bëlëngw, gë bësəlen do gë bëxarëk bër Bëšëwif. ² Wëka këno: «Pelëlëbo fa ba gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bëla bën? Deyal ba nobën yël ki or gapak olo?» ³ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte emat fo këmun wëka. ⁴ Peline ba noŷo yël baŋo Šaŋ Batis or gapak or baŷi buyixënënd bëla ol? Ba Kaxanu nde ba bëla bën nde?» ⁵ Barikan bën, nəkënëkar këni: «And këne yakaye mëne Kaxanu lawënëgu baŋo aŋ, ata ko re ine cëŋ bayik anëŋo kwëta exe na? ⁶ Bëte and këne yakaye mëne bëla bën lawënëgu baŋo aŋ, ata bulunda in đek kënëbo fëtëra xali enëbo đaw gayik awa wa këni mëne Šaŋ Batis alawënel ar Kaxanu exo.» ⁷ Awa yaka këno mëne ani nang ex na ba feye xaniw bax or gapak or Šaŋ Batis ol. ⁸ Ata Yesu re ko: «Wëno bëte amun pel na gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and bëŷan bëxëŷax aŋ

⁹ Ata ŷana ko bëte Yesu këbi felënd bulunda in apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë andëda and reseŋ. Ga xani ko damana, seŷënan këbi bëŷan eno cetërend reseŋ in and kē sëg aŋ. Ata kwël ye ko nē er caw do nəkaw ko xali. ¹⁰ Ga sëgëk reseŋ in, lawën këno ariyenin abat gër bëŷan eno yëlëgu ošet orexëm ol gër er rëwëk gër andëda and reseŋ. Barikan bën sëra këno, fëmëra këno do šëñëta këno taxan. ¹¹ Axwën andëda an lawën këno bëte ariyenin ašëxe. Ga fiat ko, širëra këno gë otebën seŷën këm, fëmëra

këno do wāy këno taxan. ¹² Lawën këno bëte asasën. Sembaÿëndëra këno do wāy këno mëj bëte. ¹³ Ata re ko axwën andëda and resej an: “E, do wëno mondake këme ri? Asëniwën ir pëlot gër yomb iram an fo këmo lawën. Bamat bëyan bën afëb këno fëb mëj.” Ata lawën këno, ye ko. ¹⁴ Sam ga watëgu këno, bëyan bën xetan këbi: “Ajo ex de ar kë bëteli andëda an, dawëneñone ebo bayixën.” ¹⁵ Ga fiatëgu ko na, wëllën këno, lap këno yabët kece in do lawëx këno.» Ga ñata ko Yesu apënëtal ayo, wëka këbi: «Mondake wa yëla kën këbi ri axwën andëda and resej an bëyan bëjo? ¹⁶ Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra do ebi tebhënan andëda and resej an bëyan bëšëxe?» Ata bër hi bax na bën ga wël këno, re këni: «Kar kar, kërex gi na mondako de!» ¹⁷ Yesu fab këbi do wëka këbi: «Gër akayëta and Kaxanu, afëni nde fëni këjun oñëgw od rek: “Ekaÿ ed šus bani bëbay el, Hik ekëla ed gër ebaW ed aciW el?”

¹⁸ Ar kër wëc gër ekaÿ elo an, exo gëbira. Do ar këno wëcan an ejo tëka bëlëbël.”

¹⁹ Ga ñata ko Yesu ejo, bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën ÿandi këbi eno tëra kwël na fo, barikan bulunda in banëbi yëdand. Aye fëni babi mëne bën dëj babi rend gë apënëtal ayo.

End šagale eñ

²⁰ Bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën ÿana këni ocal od osit or ejo bonaxën Yesu ok. Sana kënebi bela eno tëfërand ang bërëwak endexëm fo, eno wëlelixën er këno lëxwaxën gër alëngw, gër or gapak or gofërëner. ²¹ Ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne šenene fo këyëbi sëyalind bela bën. Ado ala ayo yëdand na, axi kolanënd na eyo pel dal in ar er yo. Šenene fo këy sëyalind er re ko Kaxanu in. ²² Biyi, Sesar, emun etëm end gër Rom eñ këmo yëlënd niy yo niy šagale in. Pelëlëbo tan ba aÿap nde ÿapëk? Ba mi medënd nde ba mi tef nde?» ²³ Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Mëlanëgune tan atama and kodï.» ²⁴ Ga fëxwën këno, wëka këbi: «Dëxas ir noÿo wa ex gër atama ayo?» Yaka këni: «Ir Emun etëm end gër Rom ex!» «Do oWac ol cëj?» Yaka këni: «Or Sesar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Awa mašino Sesar er xwën ko in, do Kaxanu er erexëm in!» ²⁶ Ata bën ñaxën këbi na poyoma. Mo caran dëj šaran babi ang yaka baxo ak.

End Yesu do gë ekani ed gër ecës eñ

²⁷ Osadusen ok bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Akey amat, yow këni mar gër Yesu. Wëka këno: ²⁸ «Asëyali, Moyis ga ÿëgwën këbo mëne and ko šës asošan do ejo tebëta alindaw gë itox këm, abinëm këno bëteli. Obaš or kënebi rëw ol, ar šësëk an këbi xwën. ²⁹ Awa biyi ÿëÿ yër yër bano?» ³⁰ Ata bëteli këno ixinëm in asoxari an. ³¹ Mondako šësëra këni bën bëcongëbëxi bën dek ado gabatak ayo cotën ex na itox. ³² Ata šës ko bëte asoxari an. ³³ Gërëgako, yatir ekani ed bëšësëk, alindaw ar noÿo wa ko hi gayikako bën dek bëcongëbëxi bën aÿer yër bano?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Gër ebar ro fo ex eñer el. ³⁵ Barikan, and këni xanira bela gër ecës añ, bër këbi sana Kaxanu gër aniyan and kër yowënd bën, ani ñërër na. ³⁶ Bëtëdin ani cës na gayik ata këni hi ang omeleka fo. Obaš or Kaxanu këni hi and këni xani gër ecës añ. ³⁷ Enimin, ekani ed gër ecës exëna. Mëj wacayaxën baxo Axwën an yatir šanayaxën baño Moyis gër acëc and gë xodux: Kaxanu ir Abëraxam, gë ir Isak do gë ir Yakob. ³⁸ Gër ogës od Kaxanu ado exo cës ala an abëngw exo. Mëj abë kwënënd na bëšësëk.» ³⁹ Bëšalen bër hi bax na bën, ga wël këno Yesu, re këni: «Asëyali, ata šenene dëj yaka këy!» ⁴⁰ Ata elod yatijo, ala bax yëxw na ejo mëka ÿëÿ Yesu.

End Yesu do gë Dafid eñ

⁴¹ Yesu wëka këbi bëte bëšalen bëjo: «Mondake wa këni rexënënd bela bën mëne Afexën an, ejiw ed Dafid ko hi?

⁴² Ax gi ex na Dafid dëj ÿëgwëk gër akayëta and Calemoñëw*:

“Axwën Kaxanu fel këno Axwën aram an:

Yow ey ñëpa ro gand liw iram,

⁴³ xali mëni nëmbëta bërangoÿëra andey bën eni gi ambëñaxën andey.”

⁴⁴ Dafid mëj dëj ke wacënd Axwën arexëm do mondake cëj hi këme Asëniw?»

⁴⁵ Ga këno baxët dek amëxwër añ, fel këbi bëšëfan bën: ⁴⁶ «Titinaliyëndënëbi bëšalen bën; bën mban këbi nënganënd eni yexërand gë bocud bond gëšëc bon, do bela bën enëbi cëmarand gër bapedëraya. Mban ñan këni bañëpara band gër lëngw ban gër baciw bacaleya. Gër ed kër hi ñambëran mban ñan këni eketëna ed axwën ofëna el.

47 Mondako wata keni ašale ašale xarak ben kebi lexellexend besoxari besebeta sebeta ben xali ge beciw ak. Men ex kiti indeben in ge pit fo ke yeka.»

21

End asoxari asebeta sebeta enj

1 Ata ga reneta ko Yesu, wat kebi ber ge napul ben ga keni xwet kodin in ger akweta ya and oyel ger yangana ir Aciw and Kaxanu. 2 Hategu ko asoxari asebeta sebeta, axayenaxik. Xwet ko betama beki bend kodin. 3 Yesu, ga wat kejo, re ko: «Dal in kemun felend, asoxari asebeta sebeta, axayenaxik ajo, xwetek nemec. 4 Gayikwa ber ge napul bejo, ocanden ok fo welaw keni oyel ol, bari asoxari ajo, er ko liyaxenend in welaw ko, ado ga xayen ko.»

End Aciw and Kaxanu enj

5 Ata beremar keni sekwend Aciw and Kaxanu enj. Ge oxaŷ oyekax bay bani do yanen bani ge beber welaraw bani bela ger oyel or Kaxanu ben. Ata re ko Yesu: 6 «Ne eyow ex bakey band ax bayi na bey ben ang ken watend ak. Ekaŷ eyeleterex ax bayi na, dek ke yecar.» 7 Na weka keno besefan ben: «Aselyali, nand fe wa ke yecar Aciw and Kaxanu enj? Mondake kemi nanged mene aneka ke hategund bejo? Amatinali nde exena?» 8 Yaka kebi Yesu: «Titinayin, ala kerejun yifad na. Beranjun ke yow, abat abat, ge owac oram ol eni dend: “Weno ex Afexen an, do aneka saxeguk ekwet ed ngwen el”, Kerenebi tefed na. 9 And ken wel aneka wonjok aniyen enj do ne emerera exeni bela ben, kerejun yebud na gayik afo ex nategu bejo. Bari ax gid na pere ekwet ed ngwen el.» 10 Re ko bete Yesu: «Er keni yana eni mererand bela ben, ge eneng ge eneng, do ge ebar ge ebar. 11 Bete bangem-gem kebi yana ebi dawerand bela ben do ne ed mar ocexwera otem do ge enjo. Ger oren, asanaya ke yana ex canayarand beŷigenaxik do becarax betem eni nangaxen bela ben mene dam ex ekwet ed ngwen el. 12 Barikan, damana ex nategu bejo dek, bela ben axemera kenun yana enun kemerand do enun narenderand wen ber wak endam ben. Besewif ben alexw kenun yana enun dexwend ger baciw bacaleya bandeben, do enun perand. Awela kenun yana enun meland ger bemun betem do ger belengw ne end owac oram. 13 Mondako ken yana en deyaraxenend osede oram ol. 14 Keren yelaran na gana-gana fo ang ken yana en yakand ak. 15 Weno kejun yana enun yelend orenik or enebi bonaxenend dek berangoŷera andewen ol. 16 Bexarek berewen, bemaŷe bendewen, becandaw bendewen, do ge odawo odewen denj kejun yana enun dexwend ne end owac oram, do ang hi ken ak, beranjem enebi dawera. 17 Bela dek kejun sus ne end owac oram. 18 Bari yowey ani koran na benjw bendewen bej. 19 Ga buja buja ken, benjw bendewen bej ke fex.»

End Yerusalem enj

20 «And ken wat ga xul keni ocoroŷa Yerusalem enj, nangin mene eyecar ed angol el hateguk. 21 Ata ber ger ebar ed Yude ben gerexedexeni gand osend. Ber ger angol and Yerusalem ben canexedexeni do ber ger ocenga ben keni maŷid na ger angol. 22 Bakey band toro band ke hategu baŷo, kiti ind kebi xiti Kaxanu bela in ke hid ang yegw keni ger akayeta andexem ak. 23 Ge bakey baŷo, mocopara kebi šopara besoxari ber ge bacel ben do ge ber kebi yerinend oŷa ben. Oxoŷ or Kaxanu ol kebi wacan Beŷiseraŷel ben do eni toro mbaŷ ger ebar edeben. 24 Beremar enebi dawera ge duxuma, bejo enebi capereŷi oxadep ger dek beneng becexe. Ata beneng bejo eni beŷera Yerusalem in xali ex kwet amed and kebi sebem Kaxanu enj.»

End omakaw ond Yesu enj

25 «Becerexaxik ke sanaya na ger enan, ger facaw do ger oŷal. Do ger ebar, beneng bend bela bej eni yedara xali ebi belandera sam eni welend ongber ond men ond angweng enj. 26 Ayedara keni yana eni yedarand bela ben xali eni takenderand ger oŷen or etem end ke hategu ger ebar ed legera keni el. Gayikwa beber ge panga ger oren ben ke sengerebetara. 27 Ata kene wategu weno Aŷeniw ar ala an ga keme ŷelaw ge anar enj. Do mbaŷ ke sanaya panga inj do ge enjaran endam enj. 28 Awa and ke yana enategu bejo enj, dengwetayin do denetayin gayik apexa andewen enj dam ex.»

End apenetal and andan enj

29 Yesu fel kebi bete apenetal enj: «Nekoyin andan enj do ge dek batex bacexe baŷ. 30 And ken wat ga netarak enj aye ken nangend mene ecaŷa el dam ex. 31 Bete mondako fo ex, and ken wat becarax betem ger ngwen ro enj, nanginden mene owun or Kaxanu ol dam ex. 32 Dal in kemun felend, ani cesera na dek bela ber ge okey oko ben nategurexe bejo dek. 33 Oren ol ge ebar el axuca ke xuca. Barikan eyeyan edam el ed din ex.»

³⁴ Titinayin kĕren kwĕnda na ñambĕran, gĕ ošef, gĕ odendĕran od aniyan, kĕdi kĕ sib owĕkw orewĕn oŋ do en nambina, do eŋun pĕnga akey aŋo. ³⁵ Titinayin kĕdi kĕŋun fiatĕnĕgu bĕrĕxadĕt akey aŋo. Gayikwa ang ebĕn ed oxan fo kĕbi xul bela bĕn đek ebar el. ³⁶ Caleyindĕn key yo key do kĕren nambinand na ado tĕkĕr ak, en koraxĕn en cana đek er kĕŋun yowĕngund in. Mondako kĕn hixĕn bĕwĕlĕk and kĕme fiatĕgu wĕno Asĕniw ar ala an.» ³⁷ Goyat baŋi sĕyalirand Yesu bela bĕn gĕr Aciw and Kaxanu do genĕka exo maŋi gĕr etĕnd ed gĕ bañarĕka. ³⁸ Mopĕđ gĕbĕr, bulunda in đek bani yend gĕr Aciw and Kaxanu eno baxĕt.

22

End etĕra ed Yesu eŋ

¹ Ofĕna or mburu ind gĕ lewir kĕm, or kĕni wacĕnd Ofĕna or Apexa ol, bax fiatĕgund. ² Ata bĕšadaxan bĕlĕngw bĕn do gĕ bĕšalen bĕn kĕni šaland eno đaw yir fo Yesu gayikwa ayĕda banĕbi yĕdand bulunda in. ³ Ang ebani bĕsĕfan bĕr Yesu bĕn epĕxw gĕ bĕxi ak, abat bano wacĕnd Yuda Isĕkariyot. Ga lil ko Sندان in gĕr emĕkw ed asĕfan aŋo ⁴ xani ko xwiriš, ye ko gĕr ed barĕr bani bĕšadaxan bĕlĕngw bĕn, do gĕ bemun bĕnd bĕnĕkona bĕr Aciw and Kaxanu, eni wĕlĕrĕx ang ko ri ebi tĕranaxĕn Yesu ak. ⁵ Ga kĕbi nĕngandĕra, xet kĕbi eno yĕl kodĭ. ⁶ Yuda ga xana ko, ko šaland nand kĕ ŋap eŋo tĕra Yesu xarak amĕxwĕr aŋ ani nang ex na.

End ecomar ed ofĕna ar apexa eŋ

⁷ Akey aňanan and loxo ir bani yamb mburu ind gĕ lewir kĕm aŋ ebar. Yatijo banĕbi šadaxand opĕy od Ofĕna or Apexa ok! ⁸ Ata Yesu ga lawĕn kĕbi Piyer gĕ Šaŋ, re ko: «Doro ex Ofĕna or Apexa ol! Yeyin en cemĕrax ene yambĕraye.» ⁹ Wĕka kĕno: «Feye wa ŋandi ki mi cemĕrax?» ¹⁰ Yesu yaka kĕbi: «And kĕn ħat gĕr angol aŋ, ata kĕn fed gĕ ala ar lĕbinak peya ed gĕ men. Tĕfidĕno xali gĕr iciw ind ko lil. ¹¹ Pelidĕno axwĕn iciw an: “Axwĕn an ga re ko ba feye ex aciw and gĕr ed kĕmi yambĕra ecomar ed ofĕna or Apexa el wĕno gĕ bĕsĕfan bĕram bĕn?” ¹² Awasin kĕŋun wasinĕđ aciw and ŋaŋ and gĕ beŋ đek. Fĕn kĕn šemĕrax ed ofĕna el.» ¹³ Ata Piyer gĕ Šaŋ ye kĕni, sĕkĕx kĕni beŋ bĕn ang fel baŋi ak do šemĕrax kĕni ecomar ed Ofĕna or Apexa ol.

End ecomar ed Axwĕn eŋ

¹⁴ Ga ħatĕk apĕxĕd aŋ, Yesu gĕ oparĕxanda odexĕm ok ŋĕpara kĕni gĕr eyambĕran. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Awĕl nde, mbaŋ ŋandi baxe ene yambĕraye andamat ecomar ed Ofĕna or Apexa el, đamana me toroxĕn. ¹⁶ Ga re kĕme, doro kĕme feland ecomar ed ofĕna ar Apexa el xali yatir kĕne yambĕraxĕye gĕr owun or Kaxanu.» ¹⁷ Ga yeyan ko na mondako, wĕđ ko andĕmba and gĕ ngoy aŋ. Šĕkwa kĕŋo Kaxanu do re ko: «Kanayin ngoy iŋo en yĕlar wĕn đek. ¹⁸ Ga re kĕme, doro fela kĕme ngoy iŋ xali yatir kĕ ħatĕgu owun or Kaxanu ol.» ¹⁹ Bĕte wĕđ ko ŋat amburu amat, ga šĕkwa kĕŋo Kaxanu, hĕbĕndĕr ko do šet kĕbi bĕsĕfan bĕn. Re ko: «Mburu iŋo ex eman endam end yĕl kĕŋun Kaxanu eŋ! Cetĕrindĕn ene kwitaxĕn.» ²⁰ And faŋ kĕni eyambĕran aŋ, wĕđ ko bĕte ŋat andĕmba and gĕ ngoy aŋ, ga yĕl kĕbi eni yĕlar, re ko: «Ngoy iŋo ex ošat oram or kĕ šar en cotaxĕn eter ekašax ed gĕ Kaxanu oŋ. ²¹ Xarak, ar ke lĕxw an gĕr ed kĕne yambĕrande ro dĕŋ exo! ²² Eyo, wĕno Asĕniw ar ala an alaw kĕne law ang ŋĕgw kĕni ak. Barikan kata itĕm hi kĕŋo ar ke lĕxw an.» ²³ Ata bĕsĕfan bĕn ŋana kĕni emĕkar el ba noŋo ex ar kĕŋo lĕxw Yesu an.

End asĕfan alĕngw eŋ

²⁴ Ga xucak eŋo, bĕsĕfan bĕn kĕni šampĕrend end ba noŋo ex asĕfan alĕngw eŋ. ²⁵ Ata re ko Yesu: «Bemun bĕnd bĕr bĕnĕng becĕxe beŋ awĕña kĕnĕbi wĕňand bela bĕr ex gĕr owar orebĕn bĕn, do bĕr gapak bĕn are kĕnĕbi rend “Bĕyekax exĕni”.* ²⁶ Kĕrex gi na đe mondako gĕr ndewĕn. Ar gapak an, gilexo ang itox fo. Do alĕngw an, diyenindĕlexo ang xadĕp fo. ²⁷ Do noŋo wa ex ar gapak an? Ar ŋĕpak do kĕno lĕband an nde, ba alĕša an nde? Ax gi ex na nde ar kĕno rĕtĕnĕnd an ex ar gapak an? Do wĕno cĕŋ, ax gi ex na nde ang xadĕp fo hi kĕme mĕrĕxand irewĕn? ²⁸ Wĕn xemĕnak xali doro, ane nacĕta ex na gĕr ocĕmu odam. ²⁹ Mĕŋ ex, ang yĕl ke Faba ³⁰ mĕŋ kĕne yambĕraxĕde do ene cebĕraxĕde andamat gĕr owun oram do nĕ baňĕpara band owun kĕne xetĕnad enĕbe kitixĕne bĕnĕng epĕxw gĕ beki bĕnd bulunda ir Isĕrayel beŋ.»

End Piyer eŋ

* 22:25 22:25 Gĕr ebar ed Bĕgĕrek, owac olo banĕbi yĕlĕnd bemun beŋ.

³¹ Ga xucak eņo, Yesu w̄ac k̄eņo Piyer: «Simon, Simon, an̄eka ŷandi k̄eņo de Sندان eņun kaḃasa ang b̄ele fo. ³² Barikan w̄eno aḃalen ḃalen k̄emi exi ḃayix̄en ekw̄eta ed xw̄eta k̄eye el, k̄erex caḃer na dek dek. Do w̄ej and k̄ey ḃakaw̄ed̄ an, kem̄enid̄ebi ḃoḃin̄ex.» ³³ Ata re ko Piyer: «Axw̄en, w̄eno aw̄el̄ek hi k̄eme mi t̄ef xali l̄ef ḡer ep̄era do xali ḡer ec̄es.» ³⁴ Yesu yaka k̄eņo: «Piyer, ga re k̄eme, doro ḃamana exo yata ecare el w̄ej an̄eka k̄ey yax̄eta ḃak̄el̄eb̄ed̄ batas.»

End b̄es̄efan eņ

³⁵ Ga xucak eņo, Yesu w̄eka k̄ebi b̄es̄efan b̄en: «And law̄en bamun en pem̄era At̄ef̄etan an, kod̄i k̄em, ambaḃ k̄em, ḃaped̄ k̄em ŷeȳ nde ḃan̄ex ban na?» Yaka k̄eni: «B̄et̄ed̄ej.» ³⁶ Aņo re ko: «Ḡer̄egako, ar ḡe kod̄i an, c̄elayalexo, ar ḡe ambaḃ an, ḃaxalexo, do ar ḡe duxuma k̄em an pan̄el̄exo acud̄ andex̄em an exo ȳecax̄en. ³⁷ Gayikwa afo ex ḃata endam end ȳegw̄ k̄eni eņ: “Ḡe b̄ew̄end̄eran b̄en ḃar k̄enebi enḡa emat*.” Do enimin, er ebax exe gi in n̄e eņata ex.» ³⁸ Ata re k̄eni b̄es̄efan b̄en: «Axw̄en, n̄ekoda oduxuma oki.» Yaka k̄ebi: «Gwac ex go!»

End cale ind Yesu eņ

³⁹ Ga ḃan̄egu ko Yesu na ḡer ed hi bani, ye ko ang w̄er baņo ak ḡer et̄end ed ḡe ḃan̄areka, ata s̄ef k̄eno n̄et̄ b̄es̄efan b̄erex̄em b̄en. ⁴⁰ Ga ḃat̄ k̄eni, fel k̄ebi: «Caleyin k̄edi k̄eņun xor eņ̄eņ̄anax eņ.» ⁴¹ M̄eņ ga nac̄eta k̄ebi, foxi ko do ko ḃalend: ⁴² «Faba, ga ŷandi ŷandi ki pangac̄enele kata iņo. Dil ang ŷandi ki w̄ej ak, k̄erex gi na ang ŷandi ke w̄eno ak.» ⁴³ Ata ḃan̄ayax̄en̄egu k̄eņo meleka elod ḡer or̄en do ḃaḃ̄en̄ k̄eņo ojaḃ ok. ⁴⁴ Ga ḃaminak em̄ekw̄ edex̄em el, Yesu xem̄ena ko n̄em̄ekw̄ cale iņ. As̄ew̄et̄ewa irex̄em in hik ang oḃat fo do k̄e ḃar̄end̄ ḡer ebar. ⁴⁵ And foxita ko cale an, ḃaka ko ḡer b̄es̄efan. S̄ek k̄ebi ga raḃera k̄ebi ga ḃon k̄ebi oc̄emu ok. ⁴⁶ Ata w̄eka k̄ebi: «W̄en inewa k̄eņun raḃerax̄en̄end? Kanin en cale, en kw̄eȳtax̄en eņ̄eņ̄anax eņ.»

End et̄era ed Yesu eņ

⁴⁷ Ga ko yeyan ḃayi baxo Yesu ga ḃat̄egu k̄eni na enḡa end ḃela. Ar bano w̄ac̄end̄ Yuda an, as̄efan ab̄at ang ebani ep̄exw̄ ḡe ḃ̄exi ak, l̄engw̄en̄egu bax. Ga s̄ekar k̄eni ḡe Yesu, w̄ega k̄eņo b̄exiḃ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Oko Yuda, momega nde k̄eye l̄exw̄end̄ w̄eno As̄eņiḃ ar ala an?» ⁴⁹ Ga wat k̄eni er bax ḃat̄egund in, b̄es̄efan b̄en re k̄eni: «Axw̄en m̄eni taḃ̄era nde ḡe duxuma in?» ⁵⁰ Ata ab̄at w̄el̄en̄ k̄ebi, saw̄ k̄eņo xad̄ep̄ ir aḃadaxan al̄engw̄ in baḃ an̄ef and liḃ an. ⁵¹ Barikan Yesu re ko: «Teḃin, gwac ex!» Na ga l̄ek̄ k̄eņo asoḃan ajo ḡer an̄ef, fak̄en̄ k̄eņo. ⁵² Ata Yesu w̄eka k̄ebi ḃeḃadaxan ḃel̄engw̄ b̄en, ḡe ḃemun b̄end̄ b̄en̄ekona b̄er Aciḃ and Kaxanu b̄eņ do ḡe ḃexar̄ek̄ b̄er B̄eḃew̄if b̄en: «Ba arek nde hi k̄eme m̄eņ yowax̄en̄egu k̄en ḡe oduxuma do ḡe okw̄elekw̄ele ene t̄erax̄en?» ⁵³ Key yo key ga bane fed̄er̄ende wa ḡer Aciḃ and Kaxanu do ane t̄era b̄ana? Barikan, an̄eka ḃat̄eguk ap̄ex̄ed̄ andew̄en an do ḡe and panga ind ecam̄etan an.»

⁵⁴ And s̄era k̄eno Yesu an, w̄ela k̄eno monas xali ḡer yangana ir iciḃ ind aḃadaxan al̄engw̄, ata Piyer k̄ebi s̄ef̄egund nac̄et̄ ako. ⁵⁵ Ga f̄et̄en̄ k̄eni xodux m̄er̄ex̄and ir yangana, ŷepara k̄eni jey ḡer oyesa do Piyer xet̄ena k̄ebi moņepa. ⁵⁶ Ata end̄enaḃ emat wat k̄eņo and ḃoḃa k̄eņo xodux an. Ga faḃ k̄eņo, re ko: «Ajo ḡe ar s̄era k̄eno ajo ebani.» ⁵⁷ Barikan Piyer ga ko yax̄ ko rend: «Abiḃw̄en, w̄eno amo nang ex na de!» ⁵⁸ Ga n̄ekanak, ala aḃ̄exe xw̄ita k̄eņo Piyer do re ko: «W̄ej b̄ete ar enḡa end ar s̄era k̄eno ajo hi k̄ey de!» Yaka k̄eņo: «W̄eno ame gi ex na de ḡer enḡa eņo!» ⁵⁹ B̄ete ga xucak ap̄ex̄ed̄ amat, ala aḃ̄exe ko rend: «Enimin, gayikako asoḃan ajo Agalile ex, ḡe m̄eņ ebani.» ⁶⁰ Aņo re ko Piyer: «W̄ej er k̄ey rend ijo, w̄eno ame nang ex na!» Ata yata ko ecare el. ⁶¹ Axw̄en Yesu n̄ekona ko gand Piyer, ga faḃ̄er k̄eni, Piyer xw̄ita ko afel fel baņo m̄ene doro ḃamana exo yata ecare el, an̄eka k̄eņo yax̄eta ḃak̄el̄eb̄ed̄ batas. ⁶² Piyer ḃan ko kw̄el̄ do ko ses̄ex̄end̄ ga ful̄et̄ k̄eņo otes.

⁶³ Ata b̄er s̄era baņo Yesu b̄en k̄eno l̄eḃ̄erand do k̄eno x̄em̄erand. ⁶⁴ Band̄emar eni p̄ed̄ ḃanḡes̄ ḃan̄ eno k̄em do eno m̄eka: «W̄ej alaw̄en̄el ar Kaxanu an, nanḡen̄l̄eḃ̄o ngwa ba noyo x̄em̄ ki!» ⁶⁵ Mondako bano ḃir̄erand̄ ḡe oteḃ̄en̄ seḃ̄en̄ k̄em. ⁶⁶ Ga wecak, amara and ḃexar̄ek̄ b̄er B̄eḃew̄if an, ḡe ḃeḃadaxan ḃel̄engw̄ b̄en do ḡe ḃeḃadaxan b̄en w̄ela k̄eno Yesu ḡer akw̄end̄aya andeḃ̄en̄. ⁶⁷ Ata w̄eka k̄eno: «Anḡem̄ene w̄ej ex Afex̄en an, pel̄l̄eḃ̄o!» Yesu yaka k̄ebi: «And k̄emun fel an, ane ma na, ⁶⁸ b̄ete and k̄emun w̄eka an, ane yaka na. ⁶⁹ Elod ḡer̄egako, nangin m̄ene awat k̄ene wat w̄eno As̄eņiḃ ar ala an ga xet̄ena k̄emo Kaxanu gand liḃ, ḡer owun orex̄em.» ⁷⁰ Ata x̄eȳ k̄eni ḃor: «Ba w̄ej nde ex As̄eņiḃ ar Kaxanu an?» Yaka k̄ebi: «Go d̄eņ ex!» ⁷¹ Ata re k̄eni b̄ete: «Osede ax bo ex na ene w̄ele. Ax gi ex na nde ḃiyi dek d̄eņ w̄el̄ k̄en̄eņone?»

23

End gër eyang ed Pilat enj

¹ Bêşadaxan bêlêngw bën, gë bêşalen bën do gë bêxarêk bër Bêşewif bën xani keni bën dek do wêla kênjo Yesu gër Pilat. ² Ga keno nagaşandëra keni rend: «Biyi fënga kênjo ala ajo ga kêbi soñ bër enëng endëbi bën eni teb emedën ed şagale owun or Sesar el. Bête gë andexëm ko wacayand Afexën do emun endëbi.» ³ Ata Pilat wêka kênjo Yesu: «Wëj nde ex emun end Bêşewif enj?» Yesu yaka ko: «Wëj wac ke de mondako!» ⁴ Pilat fel kêbi bêşadaxan bêlêngw bën do gë dek amëxwër anj: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.» ⁵ Barikan bën ga xemëna keni, keni rend: «Asoñ kêbi soñënd bela bën eni nêp owun orewën ol, dek ebar ed Yude el kêbi sëyalind mondako ga yanaw ko gër ed Galile, xali gër Yerusalem ro.» ⁶ And wël ko enjo anj, Pilat wêka kêbi ba Yesu Agalile exo. Yaka këno mëne go dëj ex. ⁷ Pilat ga wata ko mëne Yesu ar gër owun or Erod, emun end gër ebar ed Galile enj, hi ko fel kêbi eno mëlan gayik bakey bano na gër Yerusalem yow baxo.

End gër yangana ir Erod enj

⁸ Erod nëngandëra kênjo and wat kênjo Yesu anj. Enimin, elod anëka fo yandi bano enjo nang gayik awël baxo wëlënd bënd ko rind bej do ayar baxo yarënd enjo wat ga ko ri ecarax. ⁹ Ata Erod wêkara kênjo xali Yesu, bari gematak anjo yaka bana. ¹⁰ Bêşadaxan bêlêngw bën do gë bêşalen bën xemëna keni këno nagaşandërand Yesu. ¹¹ Erod gë bënëkona bërexëm bën rixëra këno enjo yepënaخن. Erod, and lëşëra kênjo xali fed kênjo anj, şud kênjo ocud ombarax ang emun fo. And fed kênjo anj, şëñëta kêbi eno bakali gër Pilat. ¹² Yatijo hi bani ođawo Erod do gë Pilat, xarak bërangojëra ebani.

End kiti ind Yesu enj

¹³ Ga fiateli këno Yesu, Pilat wac kêbi bêşadaxan bêlêngw bën, gë bêxarêk bën do gë bër hi bax na bën. ¹⁴ Re ko: «Wën wëlanëgu ke ala ajo do re kën mëne mëj kêbi soñënd bulunda in. Ax gi ex na nde ogës odewën dëj wêkara këmo? Wëno cëj amo kor na monëp gë bënd nagaşandëra këno wën bej. ¹⁵ Bête Erod dëj anjo korëguw ex na enjo nêp mëj bakalixënëgu kênjo gër ndam ro. Amena ax gi ex na and këmo lawaxën. ¹⁶⁻¹⁷ Ocoroda odam ok këmeni sebën eno cewëra do motebët.» ¹⁸ Ata na xey keni şor: «Tebëtëlo Barabas! Tebëtëlo Barabas do eyo daw ajo!» ¹⁹ Xarak Barabas ijo andëpëra hi baxo gayik axoyën xoynë banëbi mëj gë boşandaw bêlêngw bër angol bën do wëreli banëbi xali law këno ala. ²⁰ Pilat wêka kêbi gaşëxe ba noyo sana këno enjo, xarak mëj Yesu yandi bano enjo tebët. ²¹ Ata yaka keni şor: «Ali, pikalo gër kërëwa! Pikalo gër kërëwa!» ²² Wêka kêbi bête atasën anj: «Inëwa wën ko? Ga re këme amena amo wateli ex na and këmo lawaxën. Asebët këmo sebët and këno şewëra ocoroda anj.» ²³ Anjo xey keni kaş-kaş mëne enjo pika. ²⁴ Ata Pilat wa ko ex gi ang wêka bani ak. ²⁵ Pilat sebët kênjo Barabas, ar fëra bano gayik ala law bano yatir xanin bani emer gër angol an. End Yesu enj cëj, seb kêbi ocoroda ok eno dixëra ang yandi kêbi ak.

End gër kërëwa enj

²⁶ Ocoroda ok ga këno wëla Yesu gër ed këno fikax, fed keni gë Simon İbësiren ga hiw ko gër oşënga. Ga nëyali këno, lapara ko oşëx or këno fikaxën Yesu ol do kênjo sëfand Yesu gë andepoy. ²⁷ Ata enga end bela kënëbi sëfand. Bësoxari bën ga këno yaw Yesu keni renitand. ²⁸ Yesu and nëkona kêbi anj, re ko: «Wën bësoxari Bëyërusalem, tesin endewën enj do gë end obaş orewën enj, kërëne fiaw na wëno! ²⁹ Në eyow ex bakey band kën yana end dend: “Nëngandëralebi bësoxari bëboroxok bën, bër elod ani dëw ex na do elod ano yerin ex na itox bën!” ³⁰ Amëd anjo, bela bën are keni yana eni dend: “Oşënd wëcaninëbo! Bëtënd wëginëbo!” ³¹ Ga këne narënënd ako wëno ar ex oşëx oşëket an, kaş kënun narënëndëra wën bër ex otëx ojaşëk bën.» ³² Yatijo, dërek bëxi banëbi wëlalind gë Yesu enëbi dawëx. ³³ And fiat keni gër ed bani wacënd «Egor» anj, fika këno Yesu mërëxand ir bërek bëxi: abat gand liw, ajo gand şame. ³⁴ Ata Yesu ko rend: «Faba tebanëlëbi, gayikwa ani nang ex na er keni rind in.» Ocoroda ok ri keni bëfiak eni ceteraxën banjëm bandexëm banj. ³⁵ Bulunda ir Bêşewif in xwëşaraw keni ler na do kënëbi nëkonënd. Barikan bêlêngw bën ga këno lëş Yesu keni rend: «Ga bafi fexën wa beşëxen bën, pexënayalexo gë andexëm dëj angëmëne mëj ex ar yata kênjo Kaxanu an!» ³⁶ Alëş bano lëşënd bête ocoroda ok; and këno sëka anj, eno nën ngoy ijerëk ³⁷ do eni dend: «Angëmëne wëj ex emun end Bêşewif enj, pexënyal gë andey dëj!» ³⁸ Oñëgw fikali bani na në ingomb gomb yaşët gaf irexëm in mondako: «Ajo ro ex emun end Bêşewif enj.» ³⁹ Ata arek abat gër bër fika banëbi gë Yesu kênjo şirënd: «Ax gi ex na nde wëj ex Afexën an? Pexënyal gë andey eyëbo pexënaخن biyi bête!» ⁴⁰ Barikan arek axinëm an kênjo xexënd mondako: «E wëj ba ayo yëdand na

nde Kaxanu? Ax gi ex na nde andamat nëp kënebo? ⁴¹ Biyi cëŋ, er hi këbo ijo šenene ex, gayikwa oxey orebi fo bakaxënënd. Barikan mëŋ yöwey axo men ex na.» ⁴² Ata re ko bëte: «Yesu, këla, kwitayi de axwita wëno yatir këy bakaw gër ngwën gë owun orey ol.» ⁴³ Yaka këŋo: «Awël nde, dal in këmi felënd, doro dëŋ wëj gë wëno aŋat ke fiate gër arayan.» ⁴⁴ Anëka bax ŋatënd eŋan eŋ keŋ gër gaf ga šamëdanëk dek ebar el xali hik poxoš gaf in: ⁴⁵ Eŋan eŋ ašilipa šilipa bax. Ata fiesik cidët anjëm amëgax and bax weđind lëngwe ir Aciw and Kaxanu aŋ. ⁴⁶ Aŋo xey ko Yesu: «Faba, anëka këmi wašëlinđ angoc andam aŋ.» Ga yeyan ko na mondako, kwël xoti ko. ⁴⁷ Alëngw ar ocorođa an ga wat ko ang šës ko Yesu ak, šëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Enimin, ala ajo ar šenene ebaxo.» ⁴⁸ Amëxwër and bër yow bax onëkon aŋ, këni renitaxënd tar feña in ga wat këni mëne anëka xor këŋo Yesu. ⁴⁹ Dek bër nang baŋo Yesu bën, gë bësoxari bër laŋëtaraw baŋo elod gër ebar ed Galile bën xwëšara këni nacët ako do këno nëkonënd.

End gër aŋeg eŋ

⁵⁰ Gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, asošan ar gë onden, ar šenene ebax na do bano wacënd Yosef. ⁵¹ Gër Arimate, angol and Bëšëwif, xaniw baxo; axo gixeli bana gër bër xiti baŋo do narëndëra baŋo Yesu ga baxo šëninđ owun or Kaxanu ol. ⁵² Mëŋ ye bax gër Pilat xara këŋo eman end Yesu eŋ. ⁵³ Pilat ga wã ko, Yosef fedali ko eman eŋ. Fëlëra këŋo gë këpas, do wëxëta këŋo në yëg ir fës bani në aparëfac, gër ir elod ala ano mëxwëtaxën bana. ⁵⁴ Yatijo bax ŋanand akey and eteyëta aŋ do Bëšëwif bën anëka bani xëñënarand. ⁵⁵ Bësoxari bër laŋëtaraw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile bën, ga sëfa këno Yosef, wat këni yëg in do ang wëxëta këŋo ak. ⁵⁶ Atan wãyi këni eni bërërax ogu onëngax do gë angiri eni košaxënëc gër eman end Yesu. Ata ang rek acariya and Moyis ak, fëb këni akey and eteyëta aŋ.

24

End ekani ed gër ecës eŋ

¹ Yatir akey aŋanar and loxo, bësoxari bër ebax bësëfan bën ye këni mopëc gëbër gër yëg ir Yesu ga wëla këni ogu onëngax ond šutëra bani on. ² Sëk këni angay and wedi bax lilaya ir yëg aŋ ga xënik gë bebët. ³ Ga lil këni gër yëg, nema këni eman end Axwën Yesu eŋ, ⁴ ata wëlandëra këbi. Aŋo šanayaxën kënebi bësosan bëxi gë banjëm band jing-jing. ⁵ Ga yëdara këni, bësoxari bën, rën këni do fabi këni laŋ ebar el. Ata bësosan bëjo wëka kënebi: «Ineña këno šalaxënënd abëngw an gër bësësëk ro? ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës. Kwitayin ang banjun felënd and hi ban gër ebar ed Galile ak. ⁷ Ga banjun felënd mëne afo eno dëxw mëŋ Aseñiw ar ala an gër bëwendëran do eno pika gër kërëwa exo cës. Barikan, axani ebax exo kani gër ecës akey atasën aŋ.» ⁸ Ata xwita këni bësoxari bën mëne mondako dëŋ felëra babi Yesu. ⁹ Ga šan këni na gër yëg, baka këni eni tēfētērax dek eŋo gër bësëfan epëxw gë abat do gër dek bësëfan bësëxe bën. ¹⁰ Er hi bani: Mari Madëlen, gë Yowana, gë Mari nëm ir Šak do gë bësoxari bër laŋët babi bën reyax këni gër oparëxanda od Yesu mëne go dëŋ ex. ¹¹ Barikan oparëxanda ok ani kwëta bana eyeyan ed bësoxari el. Er bani yëland anëx ex. ¹² Ata xwiriš Piyer hër ko xali gër yëg. Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm bënd šeriraxën bano Yesu bën. Ata wãyi ko kwël ga šaran këŋo endey eŋo.

End bësëfan bëxi eŋ

¹³ Do kwël yatijo fo, bësëfan bëxi bër Yesu xani bax gër Yerusalem këni yend gër ingol ind këni wacënd Emawus, në bapakan epëxw gë amat. ¹⁴ Tar feña in bani xanarënd bend Yesu beŋ. ¹⁵ Ga këni rëndëra, Yesu mëŋ dëŋ šoma këbi do kwël këni sëfërend. ¹⁶ Aye dëŋ bano watënd barikan afođ fof babi do bani sëkwanënd eno kwita in. ¹⁷ Ata wëka këbi: «Bend ine ngwa kën xanarënd tar feña in?» Ga logën këbi, xwëša këni. ¹⁸ Yaka ko ar bano wacënd Këlewopas an: «Wëj gabat ex ar yow bax gër Yerusalem an do nem këy er xucak bakey baŋo in?» ¹⁹ Ata wëka ko bëte: «End ine ngwa?» Yaka këno: «End Yesu Iđënasaret eŋ wa. Gër ogëw od Kaxanu do gër od bëla, alawënel ar bax rind becarax ebaxo do babi sëyalirand Bëyisërayel bën gë or gapak. ²⁰ Bëšadaxan bëlëngw bën do gë bemun bendeŋi beŋ lëxw baŋo eno nëpaxën do eno dawaxën mopika gër kërëwa. ²¹ Biyi cëŋ ako yëla bami mëne mëŋ ex ar lawënëgu baŋo Kaxanu an ebi dacët bulunda ir Isërayel in gër otaxan od bërangoyəra andebën. Do doro ex akey atasën aŋ elod ga xucak beŋo dek. ²² Dal ex mbanj dëŋ šaran këbo er reya këni bësoxari bërëmar, bër enga endeŋi in. Aye ye bani gëbër fo gër yëg ir Yesu. ²³ Ga nema këni eman endexëm eŋ, bakaw këni, felati kënebo mëne omeleka šanayaxën këbi do re këni mëne abëngw exo. ²⁴ Aye ye bani bëte bësëfan bërëmar gër yëg do sëk këni beŋ bën ang reya këni

bësoxari ak. Bari mëj ano watëgu ex na.»²⁵ Ata re ko Yesu: «Wën and fod këjün dëj ex dë! Owëkw orewën oñ aleg legëk ekwëta ed dëk bënd reya këni bëlawënel bër Kaxanu el!²⁶ Ax gi ex na nde ako bax exo toro Afexën an, damana exo bakanaxën enjaran endexëm eñ?»²⁷ Ga ýana ko Yesu gër bakayëta band Moyis do gër dëk band bëlawënel, faýën këbi bëndexëm bej ebi pënixën.²⁸ Ga këni fiat gër Emawus, Yesu ýandi këno exo kuca.²⁹ Ata bësëfan bëxi bën xara këno eño key na. Re këni: «Bayine ro, në ecëla ex eñan eñ, anëka wëdëk!» Ata wa ko do kwël fiat këni gër ndebën.³⁰ And ýëpa këni gër eyambëran añ, Yesu wëd ko amburu añ, šëkwa këno Kaxanu, hëbëndër ko do šet këbi.³¹ Amëd año fëdët këbi onden oñ, ata xwita këno, barikan na dëj nem këno bëd-bëd.³² Ata këni wëkarënd: «Abaxi hi na nde ñar gër emëkw and babo felërawënd gër fëña añ, do and babo faýënënd Oñëgw Omënek añ?»³³ Ga xani këni na, baka këni kwël gëmëd fo gër Yerusalem. Šëkëx kënëbi bësëfan epëwx gabat bën gër ed barër bani, gë bër babi sëfarand bën.³⁴ Ata xacali kënëbi mëne enimin Axwën Yesu axani dëj xani ko gër ecës do mëne Simon ýanayaxën këno.³⁵ Bën bëte reya këni mëne gë Yesu sëfërëx bani xali fiat këni gër ndebën, do mëne gër eyambëran fo xwita këno and hëbëndër ko mburu añ.

³⁶ Ani ñata bana eño, Yesu šanayaw ko mëj dëj mërëxand, do fel këbi: «Kaxanu yëlëjun wa aketëxeta añ!»³⁷ Na lëk këbi anjy atëm do këbi rëgëndërand gayik er yëla bani angoc andexëm añ ex.³⁸ Barikan mëj wëka këbi: «Inewä wëlandëraxën këjün gër owëkw orewën? Inewä bayik an kwëta ex na mëne wëno dëj ex?»³⁹ Nëkoyin otaxan ok gë osapar oñ, wëno dëj ex. Dëkërayine tan! Aye nang kën mëne angoc axo gi ex na gë eman ang këne watënd ak.»⁴⁰ And yeyaneli këbi mondako añ, wäsindëra këbi bambënut bañ gër otaxan do gër osapar.⁴¹ Ado ga nëngandëra babi ani ma ba na pere mëne Yesu dëj ex. Ata mëj wëka këbi: «Eyamb yamb nde ex na?»⁴² Yël këno aton and ekan ebëkawëka.⁴³ Ga xana ko, yak këno ogës odebën dëj.⁴⁴ Ata re ko: «And hi bane në erebat añ, afel bamun felënd mëne añata kë ñata dëk bëbër ýëgw këni gër acariya and Moyis gë bëlawënel bër Kaxanu bën do er rek gër Calemoñëw endam in.»⁴⁵ Ata na dëj fërëtën këbi onden ond ebi pënixën er rek akayëta and Kaxanu in.⁴⁶ Ata fel këbi: «Mondako ga ýëgw këni gër akayëta and Kaxanu mëne wëno Afexën an, anarëndëra ebax ene narëndëra xali, ene daw. Barikan me kani gër ecës yatir akey atasën añ.⁴⁷ Do end enëngwët ed ola eñ, gë end eteban ed bëñëjënax eñ, bësëfan bërexëm bën afemëra këni ýana eni pemërand gër owac orexëm gër dëk benëng bënd bela, ga ýana ýana këni gër Yerusalem.⁴⁸ Wën bësëfan bën ex bër otede ok.⁴⁹ Er bëya bañun Faba in alawëneli këmun lawëneliw. Cëniyin gër angol and Yerusalem xali eñun yël Kaxanu panga indexëm ind yañ in.»

End Yesu yañ gër orën eñ

⁵⁰ Ga xucac eño, Yesu wëla këbi bësëfan bërexëm bën gand ingol ind Betani. Yën ko otaxan ok do këbi šalenënd.⁵¹ Nand babi šalenënd na, kwël dëj këni sefëtarënd, ga ko šëg end orën eñ, xali šilipax ko.⁵² Amëd año šale këno do baka këni gër Yerusalem gë onënga osëm.⁵³ Key yo key bani fedërënd cale in gër Aciw and Kaxanu do bano šëkwand Kaxanu.

Atëfëtan and Yesu ang yëgw ko Şaŋ Lilaya in

Akayëta aŋo, Şaŋ, asëfan abat ar Yesu Kërisët, yëgwëk. Arey a ko reyand mëne Yesu ex Eyeyan ed hik ala el. Mëŋ ex Asëniw ar Kaxanu an, Afexën ar bëya baxo Kaxanu alawëneli këŋo lawëneliw gër ngwën an. Gër akayëta aŋo becarax benjongëbeki bënd ri ko Yesu eni maxën bela bën mëne mëŋ ex Asëniw ar Kaxanu an. Gayikwa ar kë wa mëne Yesu ex Asëniw ar Kaxanu an, kë şotënd aniy an din ir din and wëlawënegu këbi benëŋ bënd bela beŋ dek gër ebar ro. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed Kaxanu do gë epemëra ed Şaŋ Batis eŋ: 1.1-34.

End eyata ed bësëfan eŋ: 1.35-51.

Beclarax benjongëbeki bënd Yesu beŋ: 2.1-12.50.

End ecës ed Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ: 13.1-20.1-10.

End canaya ed Yesu gër bësëfan bërëxëm ak: 20.11-21.25.

End eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹ Elod gër ýanar hik eyeyan el, do Eyeyan el ebar gë Kaxanu, do Eyeyan el hik Kaxanu. ² Elod gër ýanar hi këni, Eyeyan el do gë Kaxanu. ³ Er ex yo gë mëŋ ri ko Kaxanu, do ýoweý ax gi ex na er bayik axo di ex na gë mëŋ. ⁴ Gër eyeyan elo şanëguk aniy an aŋ, do aniy an aŋ ex angoben and bela aŋ. ⁵ Angoben aŋ fiobak ecamëfan el, do ecamëfan el aŋo kwëtaya ex na.

⁶ Akey amat, fiatëgu ko ala, ga lawënegu këŋo Kaxanu, owaç orexëm ol ex Şaŋ. ⁷ Mëŋ yow bax exo gi sede, eni kwëtaxën angoben aŋ dek bela bën. ⁸ Şaŋ ayow fo yow baxo exo gi sede ir angoben in axo gi bana mëŋ dëŋ angoben aŋ. ⁹ Eyeyan el ex angoben and ðal and këŋo fioband ala ar ex yo aŋ; ayow yow bax gër ngwën. ¹⁰ Ayow yow bax gër ngwën, barikan ngwën in elod aŋo nang ex na, xarak Kaxanu, paß gë angoben ri ko ngwën in. ¹¹ Angoben aŋ yowëk gër ebar edexëm, do bërëxëm bën fiëp këni eno kwëtaya. ¹² Barikan, bër xwëta këŋo bën dek, bër xwëtak owaç orexëm bën, këbi yëlënd panga ind eni gixën obaş or Kaxanu. ¹³ Kaxanu dëŋ ri këbi obaş orexëm gë oñandi odexëm ok, ax gi ex na gë oşat do gë oñandi od eman, ax gi ex na ang këno rëwënd ala ak, ax gi ex na dëŋ oñandi od ala. ¹⁴ Eyeyan ed Kaxanu el hik ala, lëg ko gër ebar edebi, wat këmi enjaran endexëm eŋ, enjaran ex Asëniw ar tañ, ar xaniwëk gër Faba Kaxanu eŋ, ýëm ko gë oyekax ol do gë ðal in. ¹⁵ Ata Şaŋ Batis ga ko reya poyoma endexëm eŋ, xeý ko: «Mëŋ ex ar bame rend: “Ar ke sëfëgund an, lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko ðamana me gixën.”» ¹⁶ Ata biyi dek këbo yëlënd dek oyekax orexëm ol do këbo başënënd key yo key. ¹⁷ Gayikwa acariya aŋ paß gë Moyis yowëk gër ngwën, oyekax ol do gë ðal in yowëk gë Yesu Kërisët. ¹⁸ Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu, barikan Asëniw ar tañ an, ar pëlot gër yomb irexëm an fo nangën këbo.

End osede or Şaŋ Batis eŋ

¹⁹ Baxëtin osede or reya baxo Şaŋ Batis gër Bëşëwif bër xaniw bax elod gër Yerusalem ga lawënegu kënebi beşadaxan do gë bërändëwëra and Lewi, eno mëkara mondako: «Wëj noýo wa hi këy?» ²⁰ Ata mëŋ axo yax ex na, yaka këbi fac: «Wëno, ame gi ex na ðe Afexën an!» ²¹ Wëka këno bëte: «Noýo cëŋ hi këy? Ba wëj nde ex Eli?» Yaka këbi bëte: «Ali, ame gi ex na Eli.» Re këni bëte: «Do wëj nde ex alawënel ar Kaxanu ar bax yowënd an?» Yaka këbi: «Bëtëdën!» ²² Aŋo re këni: «Noýo wa hi këy? Mi bakaxën gë eyaka gër bër lawënegu këbo! Wëj dëŋ noýo këy rend hi këy?» ²³ Yaka ko Şaŋ: «Wëno ex oniw or kë xeýënd gër ladawe ol, Wëno kë rend: “Dëbëtin fiëna ir Axwën in”, mondako re baxo alawënel Esayi*».

²⁴ Ata bërölawën bër wëkara bën Ofarişen ebar. ²⁵ Wëka këno: «Ine cëŋ këyëbi buyixënënd bela bën gayikako ay gi ex na Afexën an, ay gi ex na Eli, ay gi ex na bëte alawënel ar kë yowënd an?» ²⁶ Şaŋ Batis yaka këbi: «Wëno gër men këmëni buyind bela bën. Barikan, ala ex na mërëxand irewën, ar ano nang ex na; mëŋ ke sëfëgund!» ²⁷ Wëno ado axe ñap ex na me pët ogux od bapëf bandexëm ok.» ²⁸ Mondako xuca bax eno gër ingol ind Betani, ekeg Yurëdeŋ in, gër ed babi buyirand Şaŋ Batis bela.

End şadaxa eŋ

* 1:23 1.23 Esayi 40.3

²⁹ Nê ecan ijo, Şaŋ Batis watêgu kêŋo Yesu ga ko yow. Ata fel kêbi bër xeta baŋo bën: «Nêkodo ar kêŋo şadaxa Kaxanu exo dëxëtaxën amena and ngwën an* .³⁰ Mëŋ bamo rend: “Ar ke sêfëgund an lëngwatêgu ke gayik mëŋ anêka hi ko damana me gixën.”³¹ Wëno amo nang bana. Eno nangaxën bulunda ir Isërayel in këmëni buyixënënd bela bën gër men.»³² Şaŋ Batis areya reya baxo bête: «Awat wat këmo Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw, elod gër orën, ang edëxwëte epeşax fo, lapa ko gër ndexëm, do bayi ko laŋ gër ola orexëm.»³³ Wëno dëŋ amo nang bana. Ar lawënegu ke mëni buyind bela an fel baxe: “Ar këyo wat ga lapaxën kêŋo Angoc Amënëk aŋ, do exo bayi laŋ gër ola orexëm kê buyind gë Angoc Amënëk aŋ.”³⁴ Awa wëno ga wat këmo kême reyaxënënd mëne mëŋ ex Asëniw ar Kaxanu an.»

End bësëfan bëŋanar eŋ

³⁵ Nê ecan ijo, Şaŋ Batis gë bësëfan bëxi bërëxëm baka këni gër ed babi buyirand bela.³⁶ Ata Şaŋ Batis, ga wat kêŋo Yesu ga ko xuca, re ko: «Nëkoyino wa ar kêŋo şadaxa Kaxanu an!»³⁷ Bësëfan bëxi bëŋo ga wël këno, sêf këno kwël Yesu.³⁸ And nêkona ko aŋ, wat kêbi ga këno sêfa. Ata wëka kêbi: «Inewâ kën şaland?» Yaka këno: «Rabi» (Asëyali), mi nang gër ed lëg këy yandi kêbo.³⁹ Ata re ko Yesu: «Awa yowën en nang.» Ga sêfa këno eni nangëx gër ed lëg ko, bayix këni gë mëŋ xali eñan eŋ poxoş gaf in.

⁴⁰ Andëre, abinëm ar Simon Piyer, ebax asëfan abat gër bëxi bër wël baŋo Şaŋ Batis do sêfa bano Yesu bën.⁴¹ Ga yen kêŋo pere Simon, ar acël amat gë mëŋ an, felëgu kêŋo: «Biyi anêka watêgu këmwa Afexën an» (Kërisët).⁴² Ata Andëre wëlaw kêŋo gër Yesu. Ga fa bër këni gë Simon, Yesu re ko: «Wëj ex Simon, asëniw ar Şaŋ! Gërëgako, Kefas nëngwët këmi.» (Ekaŋ).

⁴³ Nê ecan ijo, Yesu xani ko ond gër ebar ed Galile oŋ, do fed këni gë Filip. Yesu fel kêŋo: «Tëfële wëno.»⁴⁴ Filip, Abetësayida hi baxo, angol amat gë Andëre do gë Piyer.⁴⁵ Filip ga yen kêŋo Natanayel fel kêŋo: «Biyi anêka wat këmwa ar re këno gër acariya and Moyis do bakayëta band bëlawënel an: Yesu Ibënasaret, asëniw ar Yosef an.»⁴⁶ Ata re ko Natanayel: «Ine? Enjekax end fe ngwa kê xaniw gër Nasaret?» Yaka ko Filip: «Yow eyo wat!»⁴⁷ Yesu wat kêŋo Natanayel ga ko yow gër ndexëm, re ko: «Dodo nëkoyino Ayisërayel ar dal an! Anëx ax gi ex na gër ndexëm.»⁴⁸ Wëka kêŋo Natanayel: «Feye ngwa nang këye?» Ata re ko Yesu: «Damana exi yenëli Filip gogo nde wa wat bami moyëpa dila gër andan.»⁴⁹ Aŋo re ko Natanayel: «Asëyali, awa wëj ex Asëniw ar Kaxanu an! Wëj ex emun end bulunda ir Isërayel eŋ!»⁵⁰ Re ko bête Yesu: «Ba gayik afel fel këmi dila gër andan wat bami nde xwëtaxën këye, awat këy wat bënd xucak eŋo.»⁵¹ Re ko bête Yesu: «Dal in këmun felënd, awat kën wat orën ol fol do omeleka od Kaxanu ok ga këne semëra wëno Asëniw ar ala an, oko yan yan, oko gëd gëd.»

2

End ecarax eñanar eŋ

¹ Ga xucak bakey baki, hik ekana gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mari, nëm ir Yesu na baxo.² Ga wac këno Yesu gër ekana elo, yow ko mëŋ bête gë bësëfan bërëxëm ak.³ Ga xwëtëk ngoy in, nëm ir Yesu sêka kêŋo, re ko: «Ngoy abi bo ex na de!»⁴ Yaka kêŋo Yesu: «Asoxari, inewâ bar ke wëj gë wëno gër endey eŋo? Apëxëd andam aŋ ax yow ex na pere.»⁵ Mari fel kêbi bëriyenin bën: «Diyidën er këŋun fel yo!»⁶ Ata gër iciw ino baŋepya banjongamat band oxaŋ ofësëpës hi bax na. Gër baŋepya baŋo bani yifënd men ond bani nëbaraxënënd Bëşëwif oŋ, ang rëp bax ak. Apeya kala gwër oditër keme aşand.⁷ Ata re ko Yesu: «Yifin tan men oŋ apeya kala cëm.» Yifëra këni cëm cëm.⁸ Re ko bête: «Dëmbënino gërëgako enjar end ofëna eŋ exo tëyix.» Rëmbën këno do yëlëx këno.⁹ And sëyi ko enjar end ofëna aŋ, men oŋ nëngwëtak ngoy, (axo nang bana feye xaniwëk ngoy ino, xarak bëriyenin bër rëmb bax men bën anang nang bani).¹⁰ Enjar end ofëna eŋ wac kêŋo icën in, re ko: «Oko wëj ay nang ex na nde mëne and këy necët ngoy inëngax xali ebi kor bela aŋ, anëbi tëndënd na bête? Do wëj këy necëtëgund ngoy inëngax in xali gërëgako.»¹¹ Mondako ri baxo Yesu ecarax eñanar eŋ gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mondako wasin babi enjaran endexëm eŋ bësëfan bërëxëm bën, ata xwëta këno.

¹² Ga xucak ekana el, Yesu baka ko gër angol and Kafarënewum. Sëfër këni gë nëm, gë bobinëm do gë bësëfan bërëxëm bën. Bakey baŋpënëfëne fo rix bani.

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

* 1:29 1.29 Ar ex gi moŋateli: Nëkoyino xondo ir edafe ir kêŋo şadaxa Kaxanu in.

¹³ Ofëna or Apexa or Bëšëwif ol dam hi bax. Ata Yesu ko yend yaŋ gër angol and Yerusalem. ¹⁴ Ga ñat ko, sêk kêbi bëfan bër oxey, gë bër opeý, gë bër olëxwëte do gë bënëmb bër kodî gër yangana ir Aciw and Kaxanu, dila nê baner. ¹⁵ Na ga lëkw ko ongux wáyëra kêbi dek eni can yangana ir Aciw and Kaxanu in, gë opeý ak, do gë oxey ak. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb bër kodî ban, ata yišarëk batama ban. ¹⁶ Fel kêbi bëfan bër olëxwëte bën: «Nëcëtin bëbjo ro! Ba an nang ex na nde mëne Aciw and Faba aŋ and cale ex, do wën nëngwët kën aciŋ and apanëraxën?» ¹⁷ Ata bëšëfan bërexëm bën xwita këni oñëgw od rek: «Ebalëkënali ed Aciw andey el, ang xodux fo ke šorënd⁴¹!» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën fel këno Yesu: «Afo ey di ecarax mi nangaxën mëne wëj aýap ýap ki eyëbi nwayënd bela bën gër Aciw and Kaxanu!» ¹⁹ Yaka kêbi: «Ñamin tan Aciw and Kaxanu aŋo do wëno me kanin nê bakey batas.» ²⁰ Re këni bëte bëlëngw bër Bëšëwif: «Ba ay nang ex na nde mëne bëniy ofëxw onax gë bënjonimat bayaxën këni Aciw and Kaxanu aŋo? Do wëj këy rend bakey batas fo këy ri kaninaxën?» ²¹ Barikan, Yesu ga yaka kêbi mondako end Aciw and Kaxanu and baxo rend enj, end eman endexëm enj baxo yeyanënd. ²² And xaniw ko gër ecës aŋ, bëšëfan bërexëm bën xwita këni eyeyan elo, ata xwëta këni Oñëgw Omënek ok do gë er bafi fel Yesu in.

²³ And hi baxo Yesu gër Yerusalem, gër ofëna or Apexa aŋ, bëranjëm xwëta baŋo ga këni wat becarax bend baxo rind beŋ. ²⁴ Bari Yesu aŋi kwëta bana gayik dek fo nang bafi, ²⁵ ax gi bana eno pel end ala gayikwa gë andexëm dëŋ baxo nangënd er ex gër emëkw ed ala in.

3

End Yesu do gë Nikodem enj

¹ Alëngw ar Bëšëwif ebaxëna gër enga end Ofarisen ar bano wacënd Nikodem. ² Akey amat, ye ko gëmëd gër Yesu re ko: «Asëyali, aye nang këmi mëne wëj Kaxanu lawënëgu ki eyëbo tëyali endexëm enj. Ala ax kor na exo di becarax bend wateli këmi beŋ angëmëne ani bar ex na gë Kaxanu.» ³ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gašëxe an axo kor na exo wat owun or Kaxanu ol.» ⁴ Ata re ko Nikodem: «Mondake ko xor ala eno dëw gašëxe and ko xar aŋ? Axor nde ko xor exo baka gër acël and nëm eno dëwaxën gašëxe?» ⁵ Yaka këŋo bëte Yesu: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gë men do gë Angoc an, axo kor na exo dîl gër owun or Kaxanu. ⁶ Ar rëw këŋo ala an, ala fo hi ko do ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu an, ar angoc hi ko. ⁷ Wëj kërexi caran na end re këme afo enun dëw gašëxe enj. ⁸ Ekoc el gand ed këŋo ýandi kë xocënd do awël fo këy wël ga kè rëm. Bari ay nang na ba feye xaniwëk do ba feye kë yend. Awa mondako fo ex end ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu enj.»

⁹ Ata wëka ko bëte Nikodem: «Mondake kë xor ex gi eno?» ¹⁰ Yaka këŋo Yesu: «Ok, wëj kêbi sëyalind end Kaxanu enj bulunda ir Isërayel in nde do nem këy eno?» ¹¹ Dal in, këmi felënd hiyi end nang këmi këmun sëyalind, osede oreŋi ol end wat këmi ex! Bari wën an mand na er këmi reyand in. ¹² Angëmëne nê edeya me bend gër ebar ro beŋ wën an mand na do mondake kën wã bend yaŋ gër orën beŋ? ¹³ Elod ala axo ye ex na yaŋ gër orën; wëno Asëniw ar ala an fo fedawëk. ¹⁴ Ang xaw bëŋo Moyis andën and yawale gër ladawe ak, mondako fo këne xaw wëno Asëniw ar ala an ¹⁵ do ar ke xwëta yo ašot ko šot aniyand din anj.

¹⁶ «Gayikwa Kaxanu mbaŋ ñan kêbi bela bër gër ngwën ro bën, mëŋ yëlaxën kêbi Asëniw ar tañ arexëm an, do ar këŋo xwëta yo exo cot aniyand din anj. ¹⁷ Enimin, Kaxanu ebi pëxënëxën bela bën lawënëgu këŋo Asëniw arexëm an gër ngwën ro, ax gi ex na ebi nëpaxën. ¹⁸ Ar këŋo xwëta Asëniw ar Kaxanu an aŋo nëp na. Bari ar aŋo kwëta ex na an anëka nëp këŋo gayik axo kwëta ex na owac or Asëniw ar tañ ar Kaxanu ol. ¹⁹ Awa nê eno këbi nëpaxën Kaxanu: ga yowëk angoben aŋ gër ngwën ro, bela bën šus këni, do ñan këni ecamëdan el gayik bešër këni rind bën ax ye ex na. ²⁰ Ata ar kë wëndërand an kë šusënd angoben aŋ, do axo təkand na këdi kë fëlëtar beñëŋëxax bend ko rind beŋ. ²¹ Barikan, ar kë rind end dal an kë səkand angoben aŋ eni wataxën bela bën mëne bešër ko rind bën gë Kaxanu këni rind.»

End or gapak or Yesu enj

²² Ga xucak eno, Yesu gë bëšëfan bërexëm bën ye këni gër ebar ed Yude, xeyërax kêbi fën bakey do kënëŋi buyind bela bën. ²³ Şaj Batis, gër ed kêbi buyind bela bayi baxo gër Enoŋ, ler gër ingol ind Salim gayik mbaŋ ebax men oŋ. Fën bani yend bela bën ebi buyix. ²⁴ Amëd aŋo ano përa bana pere Şaj Batis.

²⁵ Ata akey amat, bësëfan bërëxëm bën këni şampërend gë Aşëwif abat end mondake këni rind ewünëtan el. ²⁶ Ga sëka këno Şaŋ Batis, re këni: «Asëyali, ar yow bax ekeg ed Yurëdeŋ xali reya bay endexëm an, në ebuyi ebi de bela bën do dek mëŋ fo këno sëfënd.» ²⁷ Ata Şaŋ Batis yaka këbi: «Ala an er şot ko yo, orën ol yël këŋo. ²⁸ Wën dëŋ awël wël këne ga këme reya mëne ame gi ex na Afexën an, alëngwa fo lëngwaw exe tëfëraxënëgu. ²⁹ Icën inŋ wa këŋo xanand endënaŋ end eñër eŋ, ax gi ex na lawo ir këŋo laŋët in. Alañëta an, alaŋët fo këŋo laŋëtënd, do mbaŋ këŋo nëngandëraf ga këŋo wëlënd icën inŋ. Mëŋ ex, wëno dek hi këme onënga ol. ³⁰ Ado wëlil exo mëŋ do wëno ene kwëya bela bën.

³¹ «Ar xaniwëk yaŋ gër orën an yëmbëta këbi dek bela bën. Ar gër ebar an, ar gër ebar fo ex do end gër ebar fo ko yeyanënd. Ar xaniwëk yaŋ gër orën an nëmëca këbi dek bela bën. ³² Er watëgu ko in do er wëlëgu ko gër orën in ko reyand. Ala ax ma ex na osede orexëm ol. ³³ Barikan ar wāk osede orexëm an reyak mëne Kaxanu dāl exo. ³⁴ Kaxanu yël këŋo gë etëyin këm Angoc andexëm aŋ ar laŋënëgu këŋo an. Mëŋ ex er ko reyand in gër Kaxanu xaniwëk. ³⁵ Sëm in bon İan këŋo Aşëniŋ do beŋ dek sefënan këŋo. ³⁶ Ar wāk end Aşëniŋ ar Kaxanu eŋ şotëk anıyan and din aŋ. Ar aŋo kwëta ex na an axo cot na anıyan aŋo, do oxoŋ or Kaxanu ol laŋ ex gër ndexëm.»

4

End asoxari Asamari eŋ

¹ Ata Axwën Yesu nang ko mëne Ofariseŋ ok wël bax mëne bësëfan bërëxëm bën yëmbëk nëmëc gë bër Şaŋ Batis bën, bëte bër këbi buyind bën yëmb nëmëc. ² Enimin, bësëfan bërëxëm bën babi buyind, ax gi ex na Yesu mëŋ dëŋ. ³ Ata na ga xani ko gër ebar ed Yude waŋi ko gër ed Galile. ⁴ Afo ir ebar ed Samari in ebax exo kuca. ⁵ Ga ko ye, İat ko gër angol and bani wacënd Sikar, ler gër oşënga or Yakob or yël baŋo aşëniŋ Yosef. ⁶ Na bax andu and Yakob aŋ. Yesu, ga sëkwëra ko oñe oŋ, yëpa ko ler gër andu, xarak amëd aŋo eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax.

⁷ Na yow ko asoxari Asamari edëmb ed men. Ata re ko Yesu: «Yëluce wa me ceb.» ⁸ Xarak, bësëfan bërëxëm bën gër angol ye bani eni yëcëraw er këni yamb in. ⁹ Ata re ko asoxari an: «Yama wëŋ Aşëwif nde ke xarand men ond eceb wëno Asamari?» (Rexën baxo mondako asoxari an, Bëşëwif bën abani sëkar na gë Bësamari bën.) ¹⁰ Ata Yesu yaka këŋo: «Kido anang nang bay er ko yëlënd Kaxanu do kido afëni fëni baxi noŋo hi këme wëno ar ki xarand men ajo an, wëŋ dëŋ xaradoxe. Ata yël domi men ond kë yëlënd anıyan oŋ.» ¹¹ Na re ko asoxari an: «Oko axwën, ay gi ex na gë siwo ir këy rëmbaxën, do andu aŋ atıwax ex. Feye wa këy şotëgu men ond kë yëlënd anıyan oŋo? ¹² Yakob, axarëk arebi an sefëtan këbo andu aŋo. Gër aŋo bani şëbënd mëŋ gë bosëniŋ do gë oyl orebën ol. Ba wëŋ nde xuca këŋo?» ¹³ Ata yaka ko Yesu: «Ar kë şëb yo men oŋo ro, asel këŋo sel gaşëxe. ¹⁴ Barikan men ond këme yëlënd oŋ, ar kë şëb an din aŋo tel na. Men oŋo ang epëdin fo kë yana ex dëjënd gër ola orexëm xali gër anıyan and din.» ¹⁵ Ata re ko asoxari an: «Axwën yëlële ngwa men oŋo, mëŋ bayik axe İana na exe telënd din do me teb eyow ed gër andu ro el.» ¹⁶ Re ko Yesu: «Yel eyo macëgu icën indey inŋ, en tëfërëgu.» ¹⁷ Yaka ko asoxari an: «Ame gi ex na gë icën.» Na re ko Yesu: «Dāl reya këy mëne ay gi ex na gë icën. ¹⁸ Bësoşan bëco şapër kën do gë ar yëpa kën gërëgako an, axo gi ex na icën indey. Ata dāl dëŋ reya këy.» ¹⁹ Na re ko asoxari an: «Axwën, anëka nang këme mëne wëŋ alawënel ar Kaxanu hi këy. ²⁰ Bëxarëk bërebi bën gër etënd elo bano şalend Kaxanu, do wën Bëşëwif bën kën rend mëne gër Yerusalem fo hi ko mocale.» ²¹ Ata re ko Yesu: «Abiŋwën, kwëtale ga re këme, ayow kë yow apëxëd and këno yana eno calend Faba në er ex yo, xarak ax gi ex na gër etënd elo fo, bëte ax bo na gër Yerusalem fo. ²² Wën Bësamari bën, ano nang ex na ar këno şalend an. Biyi Bëşëwif bën nang këŋo gayik paş gë enëng endeŋi eŋ këni fëxaxën dek bela bën. ²³ Barikan, në eyow ex (ado gërëgako dëŋ ex) amëd and bër këŋo şalend enim Faba, gë angoc do gë dāl bën. Ata bër këŋo şalend mondako bën këbi şaland. ²⁴ Kaxanu angoc hi ko, do bër këŋo şalend bën, afo eno calend gë angoc aŋ do gë dāl in.» ²⁵ Na rew ko asoxari an: «Anang nang këme mëne në eyow exo Afexën an, (mëne ngëŋ Kërisët). And ko İatëgu aŋ, mëŋ këbo sëfëtan beŋ bën dek.» ²⁶ Yaka këŋo Yesu: «Wëno ar ki yeyanelind ajo dëŋ ex!»

²⁷ Aŋo İatëgu këni bësëfan bën. Aşaran şaran babi ga sëk këno Yesu ga këŋo felëra asoxari end Kaxanu eŋ. Barikan, gabatak aŋo mëka bana ba ine baŋo wëkand do ba ine baŋo felëraxënënd. ²⁸ Ata asoxari an sef ko na ipeya ind men inŋ, wāra ko gër angol felëx këbi bela bën: ²⁹ «Yowën eno nang ar felëra ke dek beŋër ri këme an. Ba axo gi ex na cëŋ Afexën an?» ³⁰ Ata ga şanëgu këni angol aŋ, ye këni fura-şura gër ed

hi baxo Yesu. ³¹ Améd aŋo, bano felënd bësëfan bën: «Awël nde Asëyali, yambëral.» ³² Re ko: «Eyamb yamb exëna ed an nang ex na.» ³³ Na bësëfan bën këni wëkarënd ba ala wëlanëgu këno na eyamb yamb. ³⁴ Ata re ko Yesu: «Andiyen and yandi këno ar lawënegu ke xali me eŋata aŋ ex eyamb yamb iram in. ³⁵ Ax gi ex na nde are kën rend opacaŋ onax fo bayik ekana ed benedfa el? Awa ga re këme: Dënëtayin en wataxën benedfa beŋ ga feşëk gër ocënga. Ekana fo bayik. ³⁶ Aşos këno şošënd axana ar enedfa end aniyen and din an efi nëngandëraxën andamat anedf an do gë axana an. ³⁷ Gër endey eŋo, enimin, d'al ex: Abat kë nefënd, aşëxen kë xanand eyamb el. ³⁸ Wëno lawën këŋun en kana benedfa beŋ gër ed an tēw ex na. Bëşëxen riyenik do wën, alil fo lil këneŋi gër andiyen.»

³⁹ Yatijo, gër angol and Bësamari aŋo bërănĵëm wã bax end Yesu eŋ ga wël këno asoxari an ga ko reya mëne afelëra felëra këno dek er ri ko gër aniyen andexëm in. ⁴⁰ Bësamari bën ga barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, xara këno exo bayi yatijo gër angol andeŋën. Ga wã ko, xey këno bakey baki. ⁴¹ Nê eŋo yëmbëraxën bani nëmëc bër wã bax eyeyan edexëm bën. ⁴² Afel bano felënd asoxari an: «Abo ex na dfe ga wã këmi gayik wëj fel këfo. Gë andeŋi aŋo dëŋ şaxët këmo do nang këmi mëne enimin, mëŋ ex Afexën ar ngwën an.»

End pakën ed itox eŋ

⁴³ Ga xucak bakey baki baŋo, Yesu xuca ko ond gër ebar ed Galile oŋ. ⁴⁴ Mëŋ dëŋ reya bax mëne alawënel ar Kaxanu an, ano pëbënd na gër ed rëw këno. ⁴⁵ And fiat ko gër ebar ed Galile aŋ, Bëgalile bën xaca këno gayik awat wat bani dek beŋer ri baxo gër Yerusalem bën, yatir Ofëna or Apexa. Bën bëte, aye ye bani gër ofëna olo.

⁴⁶ Awa Yesu baka ko gër ingol ind Kana gër ebar ed Galile, gër ed nëngwët baxo men oŋ hik ngyo. Ata gër angol and Kafarënewum, ar bët bax gër emun an şëxwërayili baŋo na asëniw. ⁴⁷ Gogo nde ga wël ko mëne Yesu bakawëk gër Galile, ga xaniw ko gër ebar ed Yude. Ata wãra ko eŋo karaw end itox indexëm eŋ gayik nê emëkw na fo bayi baxo. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wën angëmëne ane watëind na becarax do gë becërcaxik, din ane kwëta na!» ⁴⁹ Yaka këno ala ajo: «Axwën, cëlaye gër ndeŋi këdi ko nemi itox indam in.» ⁵⁰ Re ko Yesu: «Ma'yil, asëniw anëka bëngw ko.» Ga wã ko er re ko Yesu in, wa'yil ko. ⁵¹ Ga ko şëla, fed këni gë bërinyenin bër gër iciw indexëm bën. Fel këno mëne itox indexëm in abëngw exo, anëka fak ko. ⁵² Wëka këbi ba nand fe fak ko. Yaka këno: «Ganëka and hik eŋan poxoş gaf aŋ, xoc këno.» ⁵³ Ata xwita ko sëm mëne améd aŋo dëŋ fel baŋo Yesu itox indey in abëngw exo. Ata wã këni end Yesu eŋ mëŋ gë ekun edexëm el dek. ⁵⁴ Eŋo bax ecarax ekinëm end ri baxo Yesu gër ebar ed Galile eŋ ga xaniw ko gër ed Yude.

5

¹ Ga xucak eŋo, hik bëte ofëna or Bëşëwif. Yesu ye ko yan gër Yerusalem. ² Xarak gër Yerusalem, ler gër Ebët ed Opey, anjer* hi bax na and bani wãcënd gë eyeyan ed Bëşëwif el Betësada. Mokece xece bani do seba bani odilaya oco. ³⁻⁴ Dila gër odilaya oko bani renarand bëşëxwëra bërănĵëm: bëşiwëk, gë bësëyik, gë bërëgobo. ⁵ Şëf gër bëşëxwëra bëjo, ala baxëna arëgobo elod bëniy ofëxw osas gë bënjongëbëtas. ⁶ Ata Yesu wat këno gër ed laki ko. Ga wata ko mëne elod anëka fo ko lakirand na, wëka këno: «Wëj, a'yandi nde yandi ki ey pak?» ⁷ Yaka këno: «Asoşan, ame gi ex na gë ar ke lap polo gër anjer and kë şangëand men aŋ. Awa nand ke xacërand na, gogo nde exo cëgët aşëxen.» ⁸ Ata Yesu re ko: «Kanil ey mecf anakaya andey aŋ, ey ye!» ⁹ Ataŋ ga fak ko ala ajo, wëcf ko anakaya andexëm aŋ do ko yexërand şenene. Xarak yatijo akey and eteyëta bax. ¹⁰ Bëlëngw bër Bëşëwif bën këno rend ala ar fakëk an: «Xey wëj wa, ba ax gi ex na nde doro ex akey and eteyëta aŋ? Ax ñap ex na ey dëbina anakaya andey aŋ!» ¹¹ Na yaka këbi: «Ar fakën ke an fel ke dfe me dëbina anakaya andam aŋ do me ye.» ¹² Wëka këno: «Noŋo wa ex ar fel ki ey mecf anakaya andey do ey yexëra an?» ¹³ Ar fakëk an axo nang bana ba noŋo ex do bëte Yesu anëka hi baxo şit gër amëxwër and hi bax na.

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu sëk këno ala ajo gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Fel këno: «Awa gayikako anëka fak këy, tebël emendëran el këdi ki wëcan end nëmëc eŋo.» ¹⁵ Aŋo ye ko ala ajo felëx këbi bëlëngw bër Bëşëwif bën mëne Yesu fakën këno. ¹⁶ Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën mëŋ bano rixëraxënënd Yesu gayik eŋo baxo rind yatir akey and eteyëta. ¹⁷ Yesu yaka këbi: «Faba key yo key ko riyenind, wëno bëte mondako fo këme riyenind.» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën këni şaland eno daw Yesu, ga baxo

* 5:2 5.2 Anjer aŋo anac nac hi bax.

rend çeŋ mēne Kaxanu ex Sēm, er wācaya bax mēne gwēr fo hi kēni gē Kaxanu. Bari ax gi ex na gayik ayepēn baxo yepēnēnd fo akey and eteyēta an.

End or gapak eŋ

¹⁹ Ata yaka kēbi Yesu: «Dal in kēmun felēnd, wēno Asēniw in yowēy ame dind na gē oñandi odam. Barikan, er kēmo watelind Faba in kēme rind. Do dek er ko rind Faba in, mondako fo kēme rind wēno Asēniw in. ²⁰ Faba aŋan ŋan ke wēno Asēniw in do aŋasin ke wāsinēnd dek beβer ko rind bēn. Bēte aŋasin ke wāsin beβer nēmēcak beŋo, ado wēn aŋaran kējun ŋaran. ²¹ Ata Faba ang kēbi xaninēnd bešēsēk do kēbi liyanēnd ak, mondako fo kēmo liyan wēno Asēniw in ar yandi ke an. ²² Bēte Faba, ala aŋo kitind na, wēno Asēniw in sebēn ke dek kiti in ²³ ene pēbaxēn dek ang fēb kēno mēŋ ak. Ar axe pēb ex na wēno Asēniw an, aŋo pēb ex na Faba, mēŋ ar lawēnēgu ke an.

²⁴ «Dal in kēmun felēnd, ar ke baxētēnd do eŋo kwēta ar lawēnēgu ke an, anēka ōot ko aniyān and din aŋ do axo ye na gēr kiti. Anēka xuca ko ecēs el, do ŋat ko gēr aniyān. ²⁵ Dal in kēmun felēnd, amēd aŋ nē eyow ex, (ado gērēgako dēŋ ex) bešēsēk bēn awēl kēni wēl oniŋw or Asēniw ar Kaxanu ol. Bēr kē wēl bēn axani kēni xani gēr ecēs do eni dīya. ²⁶ Enimin, ang exo Faba mēŋ dēŋ aniyān ak, mondako fo yēl ke wēno Asēniw me gi wēno bēte aniyān aŋ. ²⁷ Wēno yēl ke or gapak or mēni kitixēn bela ol gayik wēno ex Asēniw ar ala an. ²⁸ Kēreŋun caran na eŋo: Nē eyow ex amēd and kēni wēl dek bēr ex gēr baŋeg bēn oniŋw oram ol. ²⁹ Ata eni kanira gēr ecēs: bēr bax rind enjekax bēn eni ye gēr aniyān and din do bēr bax rind eŋēŋēnax bēn eni ye gēr kiti. ³⁰ Faba, mēŋ ar lawēnēgu ke an ke felēnd ang kēmēni xiti bela ak, yowēy ame dind na gē oñandi odam ok. Do kiti indam in ind ūenene ex gayik oñandi od ar lawēnēgu ke ok kēme ūaland, ax gi ex na odam ok.»

End osede or bend Yesu eŋ

³¹ «Angēmēne wēno fo kē reyand osede or gaf iram ol, end kēme reyand eŋ ax gi ex na dāl. ³² Ašēxen kē reyand osede oram ol, do anang nang kēme, er ko reyand endam in dāl ex. ³³ Wēn lawēn babi bela gēr Şaŋ Batis. Ga ŋat kēni, awēl wēl bano ga ko reya dāl in. ³⁴ Wēno çeŋ, end osede oram eŋ, ax gi ex ala kē reyand, barikan en pexaxēn kēmun felaxēnēnd eŋo. ³⁵ Şaŋ, er hi baxo ang lambo ir fētēn kēni ex ŋoband fo. Do wēn anēngandēra nēngandēra kējun amēd gē angoŋen andexēm aŋ. ³⁶ Wēno, osede or kēme reyand ol nēmēcak or Şaŋ Batis ol gayik beβer yēl ke Faba me dind bēn kējun wāsinēnd mēne mēŋ dēŋ lawēnēgu ke. ³⁷ Do Faba mēŋ ar lawēnēgu ke an dēŋ kē reyand endam eŋ. Wēn, elod an wēl ex na oniŋw orexēm ol, elod an wat ex na dēxas irexēm in. ³⁸ Gayikako an ma ex na end wēno ar lawēnēgu ke eŋ, an kwētaya ex na eyeyan edexēm el gēr owēkw orewēn. ³⁹ Wēn kēn bałēkēnalind Oñēgw Omēnēk ok ga yēla kēn mēne aniyān and din aŋ kēn ōot, xarak oñēgw oko dēŋ kē reyand endam eŋ. ⁴⁰ Wēn aŋun ŋandi ex na en yēlaya gēr ndam en cotaxēn aniyān and din aŋ!

⁴¹ «Wēno ame caland na ene cēkw bela. ⁴² Bari aye nang kēme mēne wēn ano ŋan ex na Kaxanu. ⁴³ Wēno mēŋ lawēnēgu ke gē owāc orexēm ol, bari wēn ane kwētaya ex na. Barikan angēmēne ašēxen exo yow axwētaya kēno xwētaya xarak Kaxanu aŋo dāwēnēguw ex na! ⁴⁴ Wēn bēr kē ūekwērēnd bējo, wēn bēr ax caland na en wat enjaran end Kaxanu fo bēn, mondake wa kēn xor ene kwēta? ⁴⁵ Kēren yēla na mēne wēno kējun lēxw gēr Faba. Moyis, mēŋ ar xwēta kēno an, kējun lēxw. ⁴⁶ Kido end Moyis eŋ wā ban, awā wā don bēte endam eŋ gayik endam yēgw ko. ⁴⁷ Bari angēmēne an ma ex na oñēgw odexēm ok, mondake kēn wā er kēme rend in?»

6

End ecarax end mburu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu xegēta ko anjer and Galile and bani wācēnd bēte anjer and Tiberiyad aŋ. ² Bela bēranjēm baŋo sēfand gayik awat bani watēnd becarax, ga bafi fakēn bešēxwēra bēn. ³ Ata Yesu, ga sēfēr kēni gē bēšēfan bēn yaŋ nē etēnd, yēparax kēni ⁴ xarak anēka babi saxēgund Ofēna or Apexa or Bēšēwif ol. ⁵ Yesu ga nēkona ko, wat kēbi amēxwēr atēm ga kēni yow gand ed hi bani. Ata wēka kēŋo Filip: «Feye wa kēne yēcēguye er kēni yamb bela bējo in?» ⁶ Ga baŋo wēkand mondako, atēy fo baŋo rind gayik anang nang baxo er ko ri in. ⁷ Ata yaka ko Filip: «Ado ene yēcēgudoye yo mburu in batama band kodī okeme oki, exo cotaxēn ala kala tēkēr, ax gi dona gwac.» ⁸ Ašēfan abat, Andēre, abinēm ar Simon Piyer, re ko: ⁹ «Ake ro inēmēta exēna de ind gē bāmburu baŋo band orēš, gē oxan oxi. Ine ngwa kē feca, bela bēr go bēn?» ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Pelinēbi eni ŋēpara gēr ebar.» Xarak na gēr ed ebani mbaŋ lēg bax ondēs oŋ. Er hi bani bēsoūan bēn fo gwēr nē owēli oco. ¹¹ Yesu, ga wēf ko bāmburu baŋ,

şêkwa kênjo Kaxanu do şetêra kêbi bër hi bax na bën. Mondako fo ri baxo gë oxan ol do ar ex kala yamb ko xali wêd ko. ¹² And wêd kêni an, fel kêbi bêsêfan bën: «Barin bacaxaken band bayitarak ban, yowey kërêx nemi na.» ¹³ Ata ga barêra kêni, fêwx kêbi bakange epêwx gë baki gë bacaxaken band mburu ir orêş ir bayitara babi in. ¹⁴ Ga wat kêni ecarax end ri baxo Yesu en, bela bën kêni rend: «Enimin, mên ex ala wên ar bax yowênd gër ngwên ro an.» ¹⁵ Ata Yesu, ga wata ko mène ayandi yandi babi eno nêyali exo gi emun endefên, nacêta ko gaşêxe gabat yan gër etênd.

End gër anjer enj

¹⁶ Apenêka an, bêsêfan bërêxêm bën şêla kêni xali gër bêja ir anjer. ¹⁷ Ata fêra kêni polo nè ikuluş eni yexên gër Kafarênawum, ekeg elo. Anêka xwëyar bax do Yesu abi têfêgu bana pere. ¹⁸ Mbanj bax xocênd do men oş kî xanind gër anjer bomeş bomeş. ¹⁹ Ga xas kêni gë ikuluş in nè bapakan banjo, xali banjongamat, watêgu kêno Yesu ga ko ye yan gër men ang gër ebar eñaşêk fo. And hi ko dam gër ikuluş an, bêsêfan bën yêdara kêni. ²⁰ Ata re ko Yesu: «Wêno ex, kêren yêdara na!» ²¹ Ayandi yandi babi bêsêfan bën eno mëlali gër ikuluş in. Barikan anêka fiat bani gër ebar, gër bêja ir gër ed bani yend.

End eyamb ed aniyen enj

²² Nê ecan ijo, amêxwër and bër bayi bax ekeg elo an, xaman kêni mène ikuluş imat fo bayi bax na gër ed hi bani do mène Yesu ani ye bana gë bêsêfan bën. ²³ Ata bêkuluş ocêxe hatêguk gër Tiberiyad, ler na gër ed yambêra bani mburu ind yêmbên baxo Axwên an and şêkwa kênjo Kaxanu an. ²⁴ Ga wata kêni mène Yesu gë bêsêfan bërêxêm bën ani bo bana na, fêra kêni gër bêkuluş bêjo do kwêl ye kêni gër Kafarênawum eno calax. ²⁵ Ga sêkêx kêno ekeg elo, wêka kêno: «Asêyali, nand fe wa yow kêy ro?» ²⁶ Yesu yaka kêbi: «Dal in kêmun felênd, ga yambêra kên xali wêd kên kêne şalaxênênd, ax gi ex na ga fêni kêşun bexarax bend kême rind bën. ²⁷ Diyenindên end eyamb ed kê bayi xali gër aniyen and din enj, bari ax gi ex na end eyamb ed kê nemi ecan ecan enj. Eyamb ed aniyen and din el, wêno Asêniw ar ala an kê yêlênd gayik wêno yata ke Faba Kaxanu.» ²⁸ Bêr gër amêxwër bën wêka kêno: «Ineşa şapêk mo din Kaxanu gër andiyen andexêm?» ²⁹ Yaka kêbi: «Er ex andiyen and Kaxanu in, ene kwêta wêno ar lawênêgu ke an.» ³⁰ Wêka kêno bête: «Do ecarax end fe kêyêbo wâsin mi kwêtaxên? Ine kêy ri?» ³¹ Bêxarêk bërêbi bën eyamb ed bani wacênd man el bani yambênd gër ladawe, ang yeg kêni ak: eyamb ed xaniwêk gër orên el babi yêlênd Kaxanu.» ³² Ata re ko Yesu: «Dal in kêmun felênd, Faba babi yêlênd eyamb ed dal ed xaniwêk gër orên el bexarêk bërêwên bën, ax gi ex na Moyis. Mên fo kêşun yêlênd bête doro doro eyamb ed dal ed xaniwêk gër orên el. ³³ Gayikwa eyamb ed ko yêlênd Kaxanu el ex ar fedawêk gër orên an, do ko yêlênd aniyen gër ngwên ro an.» ³⁴ Ata re kêni: «Awa Axwên, yêlêndêbo ngwa din eyamb elo.» ³⁵ Yesu fel kêbi: «Wêno ex eyamb ed kê yêlênd aniyen el. Ar ke sêf an din aşo kor na enjo enj, ar kê wa endam an din aşo tel na. ³⁶ Ga re kême, wên awat wat kêne, bari ane kwêta ex na. ³⁷ Dek bër ke yêl Faba bën asêf kêne sêf do din amêni nşawş na. ³⁸ Gayikako gër orên fedawêk kême, er yow kême me dind oşandi od ar lawênêgu ke ok, ax gi ex na me dind oşandi odam. ³⁹ Er yandi kêno ar lawênêgu ke in ex gabatak kêremo tak na gër bër yêl ke: axanin kêmo xanindêf gër ecês yatir akey apelatar. ⁴⁰ Eşo ex enimin, er yandi kêno Faba in: ar ke wat yo wêno Asêniw do exe kwêta an aşot ko şot aniyen and din an. Ata kêmo xanin gër ecês, yatir akey apelatar.»

⁴¹ Ata Bêşewif bën kêni wunêwunand endexêm enj ga wêl kêno ga ko re mène mên ex eyamb ed fedawêk gër orên el. ⁴² Er bani rend: «Aşo ba axo gi ex na nde ngwa Yesu, asêniw ar Yosef? Ax gi ex na nde anang nang kênebêne nêş gë sêm? Mondake cên ko rend mène gër orên fedawêk ko?» ⁴³ Yesu ga wata kêbi, re ko: «Kêren şunêşuna na. ⁴⁴ Ala ax kor na exo yêlaya gër ndam, ang ax gi ex na Faba, mên ar lawênêgu ke an, wêlaw kêno. Do wêno ata kêmo xanin gër ecês, yatir akey apelatar. ⁴⁵ Ga yêgw kêni wa bêlawênêl bën gër okayêta mène: Kaxanu kêbi şana ebi têyalind dek bela bën. Ar kê baxêş osêyali oreşem an do exo ma, ayêlaya ko yêlaya gër ndam. ⁴⁶ Eşo ax macaya ex na mène ala wat kêno na Faba Kaxanu, ang ax gi ex na ar xaniwêk gër ndexêm an. ⁴⁷ Dal in kêmun felênd, ar wâk endam an şotêk aniyen and din an. ⁴⁸ Wêno ex eyamb ed kê yêlênd aniyen el. ⁴⁹ Bêxarêk bërêwên bën yambêguk eyamb ed kêni wacênd man el gër ladawe, barikan aşês şês kêni. ⁵⁰ Nangin mène ar kê yamb eyamb ed fedawêk gër orên an, axo nemi na. ⁵¹ Wêno ex eyamb ebêşgw ed şêlawêk gër orên el. Angêmêne ala exo yamb eyamb elo, din ir din ko liya, do eyamb ed kêmo yêl el ex eman endam enj

exo diyaxên gër ngwën ro.» ⁵² Ga wël këno, Bêşewif bën këni şampërend: «Mondake wa ko xor efo yël eman endexëm eŋ ene yambe?» ⁵³ Na re ko Yesu: «Iyo däl in këmun felënd: angëmëne an yamb ex na eman end wëno Asëñiw ar ala eŋ do an ceb ex na oşat oram oŋ, anıyan ax gi ex na gër ola orewën. ⁵⁴ Ar kë yamb eman endam do exo ceb oşat oram an kē şot anıyan and din aŋ do wëno axanıın këmo xanıınêŋ gër ecës, yatır akey apelatar. ⁵⁵ Enımin, eman endam eŋ eyamb ex do oşat oram oŋ eşeb-ceb ex. ⁵⁶ Ar kë yamb eman endam do exo ceb oşat oram an ke şosa do mi gi din arabat. ⁵⁷ Faba mēŋ ar lawënēgu ke an abēngw exo do wëno gē mēŋ liya këme. Ar ke yamb an gē wëno këmi liya. ⁵⁸ Nēkoıın ro eyamb ed fedawēk gër orēn el, ax gi ex na ang ed yambēgu këni bēxarēk bērewēn do nemira këni el. Ar ke yamb an din ir din ko liya.» ⁵⁹ Mondako sēyali babı Yesu gër aciw acaleya and gër Kafarēnawum.

End anıyan and dın eŋ

⁶⁰ Ga baxēt këno na, bēsēfan bēranjēm gër bēr baŋo sēfarand re këni: «Eyeyan elo dek sıbēk. Ba noŋo kē xor cēŋ exo baxēt?» ⁶¹ Yesu, ga wata ko mēne bēsēfan bēn nē enunēwuna exēni, wēka kēbi: «Ba end re këme eŋ nde şodo kēŋun? ⁶² Do and këne wat, wëno Asëñiw ar ala an ga këme baka yaŋ gēr ed hi bame aŋ cēŋ? ⁶³ Angoc aŋ kē yëlënd anıyan aŋ, eman eŋ yowēy ax kor na ex di. Bend fel këmun beŋo bend Angoc ex do beŋo kē yëlënd anıyan aŋ. ⁶⁴ Bari ang hi kēn ro ako, bērēmar ane kwēta ex na.» Gayikwa Yesu aye nang babı, elod gēr yānar bēr ax ma ex na endexēm bēn. Bēte anang nang baxo noŋo bax ar kēŋo lēxw an. ⁶⁵ Ata ko rend: «Mēŋ këmun felaxēnēnd mēne ala ax yow na gēr ndam ang ax gi ex na Faba wēlaw kēŋo.» ⁶⁶ Ata elod amēd aŋo, bēsēfan bērexēm bēranjēm bakana këni gand epoy, seb këni etēfēra edexēm el. ⁶⁷ Ata Yesu wēka kēbi bēsēfan epēxw gē bēxi bēn: «Do wën cēŋ, aŋun ŋandi ex na nde ene teb?» ⁶⁸ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Axwën, biyi gēr noŋo wa këmi ye? Wēj ga ex wa ar gē eyeyan ed anıyan and din ir din an. ⁶⁹ Do biyi wāk endey eŋ ga nang këmi mēne wēj ex Awēnēk ar Kaxanu an.» ⁷⁰ Yesu yaka kēbi: «Ax gi ex na nde wëno yata kēŋun, wën bēsēfan epēxw gē bēxi bēn? Barikan, abat şabucara exo!» ⁷¹ Yuda, asëñiw ar Simoŋ İsekariyot, baŋo rend gayikwa gēr bēsēfan epēxw gē bēxi, mēŋ ebax ar kēŋo lēxw an.

7

End bobinēm bor Yesu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ko sēfērand ebar ed Galile el. Aŋo ŋandi bana exo ye gēr ed Yude gayik bēlēngw bēr Bēşewif bēn aşala bani şaland eno daw. ² Xarak, dam ebax Ofēna or Bēşewif or baner ol. ³ Ata bobinēm bor Yesu re këni: «Kanil ey ye gēr ebar ed Yude eni watēx dek bēsēfan bērey bēn beşēr këy rind bēn. ⁴ Ar kē şaland eno nang bela an, axo dınd na beŋ gēr ed ano watēnd na. Angēmëne becarax beŋo këy rind, masıyanal gēr ngwën ro.» ⁵ Enımin bobinēm dēŋ ano kwēta bana. ⁶ Ata Yesu yaka kēbi: «Apēxēd andam aŋ ax ŋatēgu ex na pere, barikan andewēn aŋ and din ex. ⁷ Bela bēr gēr ngwën ro bēn ani kor na enun cus. Barikan aşus şus këne wëno gayik areya këme reyand mēne bandixa bandebēn baŋ bañēŋēnax ex. ⁸ Yeyin ngēŋ wën yaŋ gēr ofēna. Wëno ame ye na gēr ofēna olo gayik apēxēd andam aŋ ax ŋat ex na pere.» ⁹ And re ko eŋo aŋ, Yesu bayi ko gēr ebar ed Galile.

End Ofēna or baner eŋ

¹⁰ And ye këni bobinēm gēr ofēna aŋ, Yesu ye ko bēte yir fo, aŋo ŋandi bana eno wat bela bēn. ¹¹ Ata bēlēngw bēr Bēşewif bēn këno şalarand gēr ofēna do këni wēkarēnd: «Awa feye exo ajo?» ¹² Ata gēr bēmēxwēr, onēkēnēkar od nē endexēm ok mbaŋ ebax. Bērēmar are bani rend: «Ala ar şenene exo.» Bēşēxen bēn: «Ali anambeli kēbi nambelind bela bēn!» ¹³ Bari ala abax yeyan na poyoma endexēm eŋ, ga banēbi yēdand bēlēngw bēr Bēşewif bēn.

¹⁴ Anēka hi bax loxo ir ofēna in mērexand and ye ko Yesu yaŋ gēr Acıw and Kaxanu aŋ, gēr ed babı sēyalırand bela. ¹⁵ Ata bēlēngw bēr Bēşewif bēn, ga kēbi şaran, këni wēkarēnd: «Mondake nang ko Oñēgw Omēnēk ok mēŋ ar ax tēya ex na an.» ¹⁶ Ata yaka kēbi Yesu: «Osēyali oram ol, or ar lawënēgu ke ex, bari ax gi ex na oram. ¹⁷ Ar ex awēlēk ar exo di ofāndi od Kaxanu an, anang ko nang osēyali oram ol, ba gēr Kaxanu nde xaniwēk ba wëno fo nde kē yeyandērand. ¹⁸ Ar kē yeyandērand er yerētēk ko gē andexēm an, eno cēkwēnd ko şaland. Barikan, ar kē şaland enjaran end ar lawënēgu kēŋo an, ar däl hi ko do osēmbak ax gi ex na gēr ndexēm. ¹⁹ Ax gi ex na nde Moyis yël kēŋun acarıya and Kaxanu aŋ? Barikan wën, gaşatak ax tēfēnd na acarıya aŋo. Inewā kēn şalaxēnēnd ene daw?» ²⁰ Ata amēxwēr aŋ yaka këno: «Wēj ar gē bēyēl ey! Noŋo kē şaland exi daw?»

²¹ Yesu yaka kêbi: «Emat fo ri këme do wën dek şarandëra këjun. ²² Moysis sëyalî këjun oxac or bêtox bêtoşan ol, (xarak ax gi ex na Moysis yerêtêk gayikako gër bêxarêk xaniwêk). Do ax gi ex na nde wën axac këno xacënd ala an yatir akey and eteyêta dêj?»

²³ Angëmëne axac këno xacënd ala yatir akey and eteyêta kêdi kën yepên acariya and Moysis an, inewâ xoÿênaxên këne wëno ar fakên këjo yer ala an gë akey and eteyêta an? ²⁴ Tefin ekiti ed bela el ang këjun wëndanënd wën ak. Kitiyindên şenene!»

²⁵ Ata Bëyerusalem bërëmar këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këno şaland eno daw?»

²⁶ Barikan nêkodô wa ga ko yeyandërand poyoma, do ala ajo kexënd na! Anêka nde xwita këno bêlëngw bën mëne mëj dêj ex Afexën an? ²⁷ Barikan, ajo ro anang nang këne gër ed xaniw ko. Xarak Afexën an and ko yow an, ala ax nang na gër ed xaniw ko.» ²⁸ Ata Yesu, ga kêbi sëyalîra bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu, xeÿ ko:

«Wën anang nang këne do anang nang kën gër ed xaniw këme! Barikan wëno ame yow ex na gë oñandi odam. Ar lawënëgu ke an dal exo, bari ano nang ex na. ²⁹ Wëno anang nang këno, gayikwa gër ndexëm xaniw këme, do mëj lawënëgu ke.» ³⁰ Bela bën këni şaland eno tëra, bari gabatak ajo tëra bana gayik ax ñat bana pere apëxêd andexëm an. ³¹ Ata gër amëxwër, Bëranjëm wâ këni end Yesu eÿ do këni rend: «And ko yow Afexën an, becarax bend ko ri bej anëmëca nde kê nëmëca bend ajo bej?»

End etëra ed Yesu eÿ

³² Ofarisej ok wël kënëbi bërënjëm gër amëxwër ga këni nêkênëkar end Yesu eÿ. Ata bêşadaxan bêlëngw bën do gë Ofarisej ok lawën kënëbi bënëkona bën eno tëraw.

³³ Ata re ko Yesu: «Në erebat bayi këne pere imêd, me bakaxên gër ar lawënëgu ke.

³⁴ Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.»

³⁵ Ata këni wëkarënd Bëşëwif bën: «Feye ngwa ko ye do enëjo neme? Aye nde ko ye ed şapërëra këni Bëşëwif gër bër enëng ecëxe, ebi tÿyalirax bër ani gi ex na Bëşëwif bën? ³⁶ Ine ngwa wacayak eyeyan ed wëleli kënëjo elo: “Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.”»

End akey apelatar and Ofëna or baner eÿ

³⁷ Yatir akey apelatar and ofëna ebax akey atëm an. Ata Yesu, ga xani ko xwiriş, xeÿ ko: «Ar sel këjo an, yowëlexo mo yël exo ceb. ³⁸ Ar ke xwëta an, men ond këmo yël oÿ ang oÿëm or men ond aniyan fo kê ÿana ex pesënd gër yomb irexëm, ang rek Oñëgw Omênëk ak.» ³⁹ End Angoc and Kaxanu and ebax eni cot bër këjo xwëta eÿ baxo yeyanënd mondako. Amêd ajo, Angoc an axo yow bana pere gayik ax ñat bana and kê şanaya enjaran end Yesu eÿ.

⁴⁰ Bërëmar gër amëxwër ga wël këni er baxo yeyanënd in, këni rend: «Enimin, ajo ex Alawënel an.» ⁴¹ Bëjo këni rend: «Ajo ex Afexën an!» Bëşëxen re këni: «Ba gër ebar ed Galile nde ebax exo kaniw Afexën an? ⁴² Ax gi ex na nde Oñëgw Omênëk dêj rek mëne Afexën an ar andëwëra and Dafid ko hi do ar gër Betëlexem, angol and Dafid an?»

⁴³ Ata bër gër amëxwër bën xucarëra kêbi nê end Yesu. ⁴⁴ Bërëmar aÿandi ÿandi babi eno tëra, bari gabatak ax yëxw bana eÿjo.

End bêlëngw bër Bëşëwif eÿ

⁴⁵ Bënëkona bën, ga baka këni gër bêşadaxan bêlëngw do gër Ofarisej, wëkax kënëbi: «Ine cëj bayik ano mëlax ex na?» ⁴⁶ Yaka këni bënëkona bën: «Ar kê yeyanënd mondako, biyi elod amo wël ex na.» ⁴⁷ Ata yaka kënëbi Ofarisej ok: «Wën bête, anêka nde seb këno eÿjun nambeli? ⁴⁸ Awat nde wat këno alëngw ar Bëşëwif ba farisej ir wak endexëm? ⁴⁹ Bari amëxwër ajo, bër wë kêbi exëni, ani nang ex na acariya and Moysis an!»

⁵⁰ Ata Nikodem, ar ye bax gëmêd eni watër gë Yesu an, wëka kêbi: ⁵¹ «Acariya andëbi an, anëp nde këjo nêpënd ala xarak bëxiti bën ano baxët ex na pere do ani nang ex na pere er ri ko in?» ⁵² Yaka këno: «Agalile nde hi këy wëj bête? Calal aye ata këy wat mëne alawënel gabatak ax kaniw ex na gër ebar ed Galile.»

End asoxari ar orekar eÿ

⁵³ [Ata ga xucak eÿjo, ala kala wäÿi ko gër iciw indexëm.*

8

¹ Ga xucak eÿjo, Yesu ye ko yaÿ gër etënd ed gë bañarëka. ² Barikan mopêd gëbër, ga baka ko gër Aciw and Kaxanu, barërëgu këni dek bulunda in. Ga ÿëpa ko, kêbi sëyalirand. ³ Ata bêşalen do gë Ofarisej sërax këno asoxari ar fënga këno nê orekar.

⁴ Ga xwëşan këno mërëxand, re këni: «Asëyali, asoxari ajo nê orekar fëngaw këmo.

⁵ Acariya and Moysis an ga rek mëne bësoxari bërako bën mopëtëra ÿap kêbi xali eni cës. Awa wëj ake re këy?»

* 7:53 7.53 Bengas bend gër Atëfëtan and Şaj 7.53 xali 8.11 ax gi ex na gër bakayëta bakarëk.

⁶ Ga re bani eño, atëy bano rind eno nagaşanaxën. Barikan Yesu rëngw ko do ko yëgwënd gë imasa inş gër ebar. ⁷ Ga këno nëyali ebi pel ang këni ri ak, Yesu ga rëngwëta ko, re ko: «Ar gë eñëjënax këm an, ñanalejo epët el.» ⁸ Rëngw ko gaşëxe do ko yëgwënd bëte gër ebar. ⁹ And wël këni eyeyan elo an, şapërëra këni abat abat, ga yana këni bëxarëk bën. Bayi këni Yesu gë asoxari an na gër ed xwëşan bano mërëxand. ¹⁰ Ata rëngwëta ko Yesu, wëka këno asoxari an: «Oko feye exëni bër baxi lëxwënd bën? Ala axi nöp ex na nde?» ¹¹ Yaka ko asoxari an: «Axwën, gabatak axe nöp ex na!» Ata re ko Yesu: «Wëno bëte ami nöp na. Maşıl, bëte din kërey mendëra na mondako.»]

End angoben and ngwën eñ

¹² Yesu, ga bakan ko osëyali ol, ko rend: «Wëno ex angoben and ngwën an, ar ke sëf an angoben and kë wëland gër anıyan anş ko şot, din axo gi na gër ecamëdan.» ¹³ Ga wël këni eño, Ofarışeñ ok re këni: «Awa wëj gë andey këy reyand osede orey ol, do osede olo ax gi ex na dal.» ¹⁴ Ata Yesu yaka këbi: «Aşap şapëk ene kwëta ado ga këme reyand gë andam aņo dëñ er eme in. Osede oram ol dal ex gayikwa wëno anang nang këme gër ed xaniw këme do gër ed këme yend. Bari wën, an nang ex na gër ed xaniw këme, bëte an nang ex na gër ed këme yend. ¹⁵ Wën bela fo hi kën do këne xitind. Wëno ala amo kitind na. ¹⁶ Do angëmëne wëno xiti këno ala an, kiti iņo ind dal kë hi gayik ame gi ex na gabat: gë Faba, mëñ ar lawëñëgu ke an, bar këmi. ¹⁷ Aşëgw yëgw këni gër acariya andewën mëne osede or këni reya bela bëxi bëjo dal ex. ¹⁸ Wëno dëñ kë reyand osede or hi këme ol do bëte Faba, mëñ ar lawëñëgu ke an, në edeya exo endam eñ.» ¹⁹ Ata wëka këno: «Feye ngwa hi ko sorix?» Yaka këbi: «Wën ane nang ex na wëno, bëte ano nang ex na Faba. Kido anang nang bane, anang nang dono Faba.» ²⁰ Mondako felëra babi Yesu ga këbi sëyali ler gër akwëtaya and oyël, gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Bari gabatak aņo tëra bana gayik ax űat bana pere apëxëd andexëm anş.

End Ar yañ gër orën eñ

²¹ Yesu fel këbi bëte: «Ga këme yend ako, wën aşalara këne şalara bari ane wat na. Awa eñëjënax endewën eñ këñun nemin. An kor na ene tëfëli gër ed këme yend.» ²² Na Bëşëwif bën këni rend: «Ga ko rend ako ane kor ex na enëno tëfe gër ed ko yend, ba alawaya nde ko lawäya?» ²³ Ata re ko Yesu: «Wën bër gëd ro hi kën, wëno ar yañ hi këme, ame gi ex na ar ngwën iņo ro. ²⁴ Mëñ felaxën këmun mëne beñëjënax bendewën beñ këñun nemin. Angëmëne an kwëta ex na mëne Wëno ex ar hi këme an, beñëjënax bendewën beñ këñun nemin.» ²⁵ Ata wëka këno: «Do wëj, noşo ngwa hi këy?» Yaka këbi Yesu: «Ax gi ex na nde elod gër ynan felëra këmun? Ado në end inëwa ngwa këmun yakaxën?» ²⁶ Wëno beşëranjëm reyadome endewën eñ mun kitixën. Barikan, ar lawëñëgu ke an kë reyand dal in do er wëleli këmo in këme reyand gër ngwën ro.» ²⁷ Bela bën abi pëni bana mëne end Sëm Kaxanu eñ babi felërand mondako. ²⁸ Ata re ko Yesu: «And këne xaw wëno Asëñiw ar ala anş, ata kën nang mëne wëno hik do şowëş ame dind na gë or gapak oram. Er këmun felënd in, Faba sëyalıw ke. ²⁹ Wëno gë ar lawëñëgu ke an bar këmi, axe teş ex na gabat gayik wëno din këme rind er ñan ko in.» ³⁰ Ga wël këni eyeyan elo, bërãnjëm wã këni endexëm eñ.

End edacët ed gër oxadëp eñ

³¹ Ata Yesu fel këbi Bëşëwif bër wã bax endexëm bën: «Ga xwëtaya xwëtaya kën gër onden ondwën er këme sëyalind in, ata kën hi enimin bëşëfan bërãram. ³² Anang kën nang dal in do dal ijo këñun racët gër oxadëp.» ³³ Ata yaka këno: «Biyi bërãndëwëra and Abëraxam bën nde këyëbo rend aracët këyëbo racët gër oxadëp? Biyi elod ami gi ex na okadëp, mondake cëñ këy xorënd ey de: “Bër yaya kën hi?”» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, ar kë wëndërand yo xadëp ir eñëjënax hi ko. ³⁵ Ar hik asëñiw an kë bayind lañ gër ekun ed rëw këno. Bari xadëp in axo bond na din. ³⁶ Awa angëmëne wëno Asëñiw ar Kaxanu an racët këñun gër oxadëp, bëtëdin an bo na okadëp. ³⁷ Anang wa nang këme mëne wën bërãndëwëra and Abëraxam hi kën. Barikan në ecalane ene daw. Eyeyan edam el xey këñun er kwëtaya. ³⁸ Wëno, er watëgu këme gër Faba in këmun felënd. Do wën, kën rind er wël kën gër sorix irewën in.» ³⁹ Yaka këno: «Abëraxam ex de, axarëk arebi an.» Ata re ko bëte Yesu: «Angëmëne obaş or Abëraxam hi kën, diyindë beşër baxo rind bën. ⁴⁰ Barikan gërëgako, wën në ecalane ene daw, wëno ar fel këñun dal ir wëlägu këme gër Kaxanu an. Eño, Abëraxam elod axo di ex na. ⁴¹ Wën, beşër wateli këno sorix irewën bën kën rind.» Ata yaka këno: «Biyi ami gi ex na de obaş or rëw këñëbi në asëk alakirand fo; Kaxanu gabat ex Faba irebi.» ⁴² Ata re ko Yesu: «Kido Kaxanu ebxax Sorix irewën, añan ñan done gayik gër ndexëm şanëgu këme xali yow këme. Mëñ lawëñëgu ke, ame yow ex na ayow fo. ⁴³ Er şayik aņun

penixênênd na eyeyan edam in, an korênd na en baxêt. ⁴⁴ Şabucara in ex sorix irewên, mên kên rixênênd oñandi odexê m. Mên elod gër ýanar hi ko anemin ar bêla. Axo deyand na ðal in gayik ado ðal dên ax gi ex na gër ndexê m. Nand ko nêgwêşênd yo ola orexê m ol kê şanayand gayik anêgwêş exo. Gër ndexê m ýanak enêgwêş ej. ⁴⁵ Wêno ar kêşun felênd ðal an, ane kwêta ex na! ⁴⁶ Ang hi kên ro ako, noýo kê xor ex deya mênê wêno na wêndêra kême na? Angê mênê ðal in kêmun felênd, ine cên bayik ane kwêtaxênênd na? ⁴⁷ Ar Kaxanu an abaxêt ko baxêt eyeyan ed Kaxanu el. Wên an baxêtênd na gayik an gi ex na bîr Kaxanu.»

⁴⁸ Ajo yaka kêno Bêşewif bîn: «Ax gi ex na nde ðal kêmi rend mênê wêj Asamari ej, ar gê bîyêl ej?» ⁴⁹ Na re ko Yesu: «Ame gi ex na ar gê bîyêl. Wêno Faba fêb kêmo, bari wên ayepan kêşun yepanênd endam ej, ane pêb ex na.» ⁵⁰ «Wêno ame caland na ene cêkw bêla. Abat ex ar kê şaland ene cêkw an, do mên ex ar kê xitind an.» ⁵¹ «Dal in kêmun felênd, ar kê xwêtaya eyeyan edam an, din axo tîyi na ecês el.»

⁵² Ata re kêni Bêşewif bîn: «Gêregako, anêka dên nang kêmi mênê enimin wêj ar gê bîyêl ej. Abêraxam aşês şês ko, bêlaşênêl bîr Kaxanu bîn bête aşês şês kêni, do wêj kêy rend mênê ar kê xwêtaya eyeyan ed ej an din axo tîyi na ecês el. ⁵³ Ba wêj nde xuca kêşo Abêraxam, axarêk arebî an, gayikako mên aşês şês ko? Bêlaşênêl bîn aşês şês kêni bête. Wêj noýo kêy yêland hi kêy?» ⁵⁴ Ata yaka ko Yesu: «Angê mênê wêno fo kê şêkwayand, enjaran endam ej xaf-xaf ex. Faba wa ke şêkwênd, mên ar kên rend mên ex Kaxanu, ar xwên kêşun an! ⁵⁵ Ado wêno wa nang kêşo, wên ano nang ex na. Wêno anêgwêş hi dome ang wên ak kido are bame rend mênê amo nang ex na. Barikan, anang wa nang kêmo xalî xwêtaya kême eyeyan edexê m el. ⁵⁶ End Abêraxam, axarêk arewên ej cên, gê onênga fo baxo yêlarand end yatir kême yow ej. Ata and wat ko akey ajo an fujara kêşo.» ⁵⁷ Na re kêni Bêşewif bîn: «Ado wêj axi têk ex na pere bîniy ofêxw ocw nde kêy rend awat wat kêyo Abêraxam.» ⁵⁸ Yesu yaka kêbi: «Dal in kêmun felênd, damana exo gi Abêraxam wêno hik.» ⁵⁹ Ga wêl kêni ej, wêdêra kêni ñat oxaý oj eno pêteraxên. Na ga ýaf ko Yesu kwêl şan ko Aciw and Kaxanu aj.

9

End Yesu do gê aşıwêk ej

¹ Akey amat, Yesu ga ko xuca nê ingol wat kêşo ala ar rêweli kêno mondewêli oşiw. ² Wêka kêno bêsêfan bîrexê m bîn: Asêyali, noýo wa wêndêrak mên rêwaxên kêno ala ajo aşıwêk? Ba mên nde ba bîxarêk bîrexê m nde? ³ Yaka kêbi Yesu: Ax gi ex na mên, ax gi ex na bîxarêk bîrexê m bîn wêndêrak. Barikan, gê oşiw orexê m olo kêbi wâsin Kaxanu bêla bîn bîbêr ko rind bîn. ⁴ Diyenindênêşone Kaxanu, mên ar lawênêgu ke an nand ýapêk na gayik ayow kê yow amêd and ala ax kor na eno diyenin. ⁵ Nê amêd and hi kême gêr ebar ro na, wêno ex angoşen and ngwên aj. ⁶ Ga yeyan ko mondako, sêp ko gêr ebar. Nega ko obar ok gê bato bandexê m ban do nê m kêşo aşıwêk an gêr bangês. ⁷ Fel kêşo: «Yel ej dexasax gêr anjer and Silowe.» (Owac olo er wacayak Arolawên). Awa ga ye ko, rêxasax ko do nand baxo wêrêşênd na şiwêta ko. ⁸ Bêraketa andexê m bîn do dek bîr banjo watêrand ga ko xararand bîn kêni wêkarênd: «Ax gi ex na nde ajo bax xararand moñêpa?» ⁹ Bêrêmar kêni rend: «Mên ex.» Bêjo: «Ali, awêndêr fo wêndêr kêni.» Barikan, mên ko rend: «Wêno dên ex cê.» ¹⁰ Ata na wêka kêno: «Mondake wa şiwêta kêy?» ¹¹ Yaka ko: «Ar kêno wacênd Yesu an negak obar, nê m ke gêr bangês do fel ke me ye me dexasax gêr anjer and Silowe. Ga ye kême rêxasaw kême, şiwêta kême.» ¹² Wêka kêno bête: «Do feye wa exo ala ajo?» Yaka kêbi: «Wêno ame nang ex na.»

¹³ Na wêla kêno ar şiwêtak an gêr Ofariseş. ¹⁴ Xarak yatir nega baxo Yesu obar do şiwêtaxên kêşo ala ajo akey and eteyêta ebax. ¹⁵ Ata Ofariseş ok wêka kêno bête ba mondake şiwêta ko. Yaka kêbi: «Obar nega baxo gê bato bandexê m ban do nê m ke gêr bangês, atar ga rêxasa kême, watêra kême.» ¹⁶ Ofariseş odêmar are bani rend: «Yesu axo kaniw ex na gêr Kaxanu gayikako axo pêbênd na akey and eteyêta aj.» Bête odêmar are bani rend: «Kido awêndêran ebaxo adoxo xor na exo di bexarax bînd kêşo watelinde bîş.» Ata nê ej o xucarêra babi. ¹⁷ Wêka kêno bête ar şiwêtak an: «Do wêj ake yêla kêy end ar şiwêt ki ajo ej?» Yaka ko: «Alawênêl ar Kaxanu exo.»

¹⁸ Bari, bêlêngw bîr Bêşewif bîn ani kwêta bana mênê aşıw dên şiw baxo ala ajo. ¹⁹ Ata wêka kênebi bîxarêk bîrexê m bîn: «Ajo nde ex asêniw arewên ar kên rend mênê aşıwêk rêw kêno an? Do mondake cên ko watêrand gêregako?» ²⁰ Yaka kêni bîxarêk bîrexê m bîn: «Biye er nang kêmi mênê itox indebî exo, do aşıwêk rêw kêmo. ²¹ Barikan end mondake ko watêrand gêregako ej, ami nang ex na. Ami nang ex na bête ba noýo şiwêt kêşo. Mêkayino mên dên, afirik ga exo wa, afel kêşun fel.» ²² Ga

banēbi yēdand bēlengw bēr Bēšewif bēn yakaxēn bani mondako. Awēl wēl bani mēne ar kē wā yo mēne Yesu ex Afexēn an, aḡay kēno wāy gēr aciḡ acaleya andebēn. ²³ Mēñ rexēn bani bēxarēk bērexēm bēn mēne afirik exo, eno mēkara mēñ dēñ. ²⁴ Ofariseñ ok ga wac kēno akinēm ar šiwētak an, re kēni: «Cēkwalo Kaxanu. Ala ajo aḡendēran hi ko. Biyi cēñ mondako nang kēmi.» ²⁵ Yaka kēbi: «Angēmēne aḡendēran hi ko wēno ame nang ex na. Emat ex end nang kēme eñ: ašiwēk hi bame, gērēgako nē ewatēra me.» ²⁶ Ata wēka kēno gašēxe: «Ake nde ri ki? Mondake šiwēt ki?» ²⁷ Yaka kēbi: «Anēka ga fel kēmum wa do wēn ane baxēt ex na. Inewā ŷandixēn kēñun ene wēl gašēxe? Ba en gi wēn bēte bēšēfan bērexēm nde ŷandi kēñun?» ²⁸ Na širēra kēno kēni rend: «Wēj wa ex ašēfan arexēm an. Biyi cēñ bēšēfan bēr Moyis hi kēmi. ²⁹ Biyi er nang kēmi mēne Moyis wēlanēgu kēbo eyeyan ed Kaxanu el. Bari ajo, ami nang ex na gēr ed xaniw ko.» ³⁰ Yaka kēbi: «Awa wēno nē ecaran exe end mēne wēn an nang ex na gēr ed xaniw ko eñ. Barikan mēñ šiwēt ke de! ³¹ Anang nang kēne mēne Kaxanu abi yakalind na cale in bēwendēran bēn. Barikan, ar fēb kēño Kaxanu an, ar kē rind oñandi odexēm an, ajo kēño yakalind cale in. ³² Elod ane wēl exe na end ala ar kēbi šiwētēnd bēr rēweli kēnēbi ošiw. ³³ Kido ala ajo axo kaniw bana gēr Kaxanu, ŷowēy adoxo xor na exo di.» ³⁴ Ata yaka kēno: «Yama wēj ar rēw kēni aŷēñenax gēr beñēñenax an nde kēbo sēyalind gērēgako!» Ata wāy kēno exo can.

End ošiw or onden eñ

³⁵ Ata Yesu wēl ko mēne aḡay wāy kēno ala ajo. Ga fed kēni, wēka kēño: «Wēj axwēta nde xwēta kēyo Asēniw ar ala an?» ³⁶ Yaka ko: «Asēyali, noŷo wa hi ko mēñ kēmo xwētaxēn?» ³⁷ Na re ko Yesu: «Nē ewat dēñ eyo, wēno ar ki felarēnd ajo.» ³⁸ Ata re ko ar šiwētak an: «Axwēn, axwēta xwēta kēmi.» Na foxi ko, do kēño šalend. ³⁹ Re ko bēte Yesu: «Wēno kiti wēlaw kēme gēr ngwēn ro: bēšiwēk bēn eni watērand, do bēr kē watērand bēn eni ciw.» ⁴⁰ Ofariseñ od xeta baño ok ga wēl kēni eyeyan elo, wēka kēno: «Ba biyi bēte bēšiwēk nde hi kēmi?» ⁴¹ Yesu yaka kēbi: «Kido ašiw šiw ban, an mendēra dona. Barikan, ga kēn rend ako awatēra kēn watērand amena andewēn añ monēka lēka kēñun.»

10

End axadac ayekax eñ

¹ Ata re ko bēte Yesu: «Dal in kēmum felēnd, ar bayik ax dilēnd na gēr ebēt ed kece ir opey, do ko raḡand mondada an, arek axeŷax exo. ² Barikan, ar kē lilēnd gēr ebēt an, mēñ ex axadac ar opey an. ³ Anēkona ar ebēt an kēño šēngentēnēnd exo dilaxēn, do opey ok axwita kēni xwitand oniḡ orexēm ol. Ata kēbi wac fac opey odexēm ok ir ex kala gē oḡac orexēm ol eni can do kwēl eno tēfa. ⁴ And kēbi nēcēt dēk opey odexēm añ, exo dēngw do bēn eno tēfand ga wēr kēni oniḡ orexēm ol. ⁵ Ala ar ano nang ex na an, ado ebi macērand, ano tēfa na. Ata kēni šapēr eno naḡwēta gayik ani mēr ex na oniḡ or bēliyer ol.»

⁶ Apēnētal año fel babi Yesu, bari bela bēn abi pēni bana er baxo rend in.

⁷ Yesu fel kēbi bēte: «Dal in kēmum felēnd, wēno ex ebēt ed gēr ed kēni lilēnd opey el. ⁸ Dek bēr yowēk damana me nḡatēgu bēn bērek bēxeŷax ex. Bari opey ok anēbi baxēt ex na. ⁹ Wēno ex ebēt el! Ar kē xuca gēr ndam an afex ko fex. Alil ko lil, ašan ko šan do exo cot er ko yamb in. ¹⁰ Arek an er ko yowēnd wayēt: orek, edaw, enēxēndēran. Barikan wēno er yow kēme eni cot oyel oram ol aniyān añ do gē obetak or din ol.

¹¹ «Wēno ex axadac ayekax an. Axadac ayekax an, ayēlaya ko yēlayand aniyān andexēm añ, aḡelēk hi ko exo cēs nē end oyel orexēm. ¹² Barikan, ariyenin an axadac fo kēbi xadacēnd oyel ol, abi kwēn ex na. Sam ebi watēgu ojelemu ok, oyel ol kēbi ŷanētand exo gēr. Ata ojelemu ok, oko enēbi tēra oyel ol, oko enēbi yēc eni capērēra. ¹³ Ariyenin an ahēr ko hērēnd gayik nē end acosa fo kēbi xadaxēnēnd oyel ol, año balēnd na endebēn eñ. Wēno ex axadac ayekax an. ¹⁴ Anang nang kēmēni oyel oram do bēn anang nang kēne; ¹⁵ ang nangēr kēmi wēno gē Faba ak. Aḡelēk hi kēme me yēlaya aniyān andam añ gēr ecēs nē end oyel oram na. ¹⁶ Oyel ošēxe šot kēmēni na or ax gi ex na gēr kece ijo ro, afo mēni mēlaw. Oyel olo, awēl kēni ŷana eni wēlēnd oniḡ oram ol do mēni bar eni gi kece ibat, mēni kaxadaxēnēnd wēno gabat. ¹⁷ Faba iram añan ñan ke gayik aḡelēk hi kēme me cēs nē end oyel oram. Ado me yēlaya gēr ecēs, axana kēme xana aniyān andam añ and xani gēr ecēs añ. ¹⁸ Ax gi ex na ala ke laḡ, barikan gē andam año dēñ kēme yēlaya. Ašot šot kēme ojaḡ od me tebaya ene daw, bēte ašot šot kēme ojaḡ od me kani gēr ecēs. Mondako ex apela and yēlēgu ke Faba añ.» ¹⁹ Ata xucarēra kēbi gašēxe Bēšewif bēn ga wēl kēni eyeyan elo. ²⁰ Bēranjēm kēno rend Yesu:

«Ajo ar gë bëyël exo! Ado aşenëk ex, inewã këno faxëtaxënënd?» ²¹ Bëjo këni rend: «Eyeyan elo ax gi ex na de ed ar gë bëyël. Bëyël bën anëbi kor na enëbi ciwët bela.»

End emëšen ed Yesu eŋ

²² Amëd and gë ayem isëm aŋ hi bax, ata hik ofëna or Aciw and Kaxanu ol gër Yerusalem*. ²³ Ga yow ko Yesu gër Aciw and Kaxanu, ko yexërand gër yangana, gër lilaya ir wãcan bano Salomon. ²⁴ Ata xeta këno jey Bëşëwif bën do wëka këno: «Xali niye wa këyëbo sebi mi cakirand endey eŋ? Angëmëne wëj ex Afexën an pelëlëbo fac.» ²⁵ Yesu yaka këbi: «Ga fel këmun wa, bari ane kwëta ex na. Er kë reyand osede oram in ex bandixa band këme rind gër owac or Faba şaj. ²⁶ Bari wën ane kwëta ex na gayik an gi ex na oyel oram. ²⁷ Oyel oram ol awër awër këni oniw oram ol. Wëno anang nang këmëni do bën asëfa këne sëfand. ²⁸ Wëno këbi yëlënd aniyand din aŋ. Din ani nemî na do ala ax kor na ebi kwëcët ga lëkaya këmëni ako. ²⁹ Faba, mëŋ ar yëmbëta këbi bela dek an, yël ke oyel olo. Do ala ax kor na ebi kwëcët gër otaxan odexëm. ³⁰ Wëno gë Faba, arabat hi këmi.» ³¹ Ata Bëşëwif bën ga wël këni eŋo, ñat oxaŋ oŋ gaşëxe eno pëtëra xali eno daw. ³² Ata re ko Yesu: «Mbaŋ ex benjekax bënd gër Faba bënd wasin këmun beŋ. Do në end fe yandixën këjun ene pëtëra?» ³³ Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën yaka këno: «Wëj ar ex ala fo do këy rend mëne Kaxanu hi këy, në ecir eyo Kaxanu. Në eŋo yandixën këbo mi pëtëra, ax gi ex na në end enjekax end ri këy.» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Ga yëgw këni wa gër acariya andewën mëne Kaxanu rek: Wën bëte okaxanu hi kën. ³⁵ Oñëgw Omënëk mondako wac këbi okaxanu bër wëlanëgu këbi eyeyan ed Kaxanu bën (do gër Oñëgw Omënëk, gabatak ax kor na exo yepën). ³⁶ Wëno yata ke Faba Kaxanu do lawënegu ke gër ngwën ro. Do wën këne rend mëne në ecir emo gayik ako re këme wëno ex Asëñiw. ³⁷ Angëmëne ame dind na bandixa band Faba şaj, kërene kwëta na! ³⁸ Barikan, në ediyenin emo Kaxanu ado bayik ane kwëta ex na. En mado wa ndakan endam eŋ në end bandiyen baŋo. Ata aye nangëdon mëne wëno gë Faba arabat emi.»

³⁹ Ata na Bëşëwif bën këni şaland bëte eno tëra Yesu, barikan şana këbi na. ⁴⁰ Ga xegëta ko na gaşëxe Yurëden in, ñat ko gër ed babi buyirand bela Şaj Batis and anëka fo aŋ, ata bayix ko fën. ⁴¹ Bëranjëm sëfa baŋo do këni rend mëne Şaj Batis, ecarax gematak axo di exëna; barikan dek beber reya ko end Yesu bën dal ex. ⁴² Ata fën bëranjëm wax këni end Yesu eŋ.

11

End Lasar eŋ

¹ Aşëxwëra baxëna ar bano wacënd Lasar gër ingol ind Betani, gër ed lëg bani mëŋ gë bobinëm, Mari do gë Marët. ² Mari ijo ebax asoxari ar xoş baŋo Axwën Yesu gë angiri do fëxwëcën baŋo osapar oŋ gë omban ondexëm oŋ. Aðinëm Lasar şëxwëra bax. ³ Ata bër gë abaye, Mari do gë Marët, lawën këni gër Axwën Yesu eno pelëx mëne ar ñan këŋo an şëxwërak. ⁴ Yesu ga wël ko eŋo yaka ko: Oşëxwëra olo ax gi ex na or ecës, or eni wataxën bela bën enjaran end Kaxanu ex. Gë oşëxwëra olo këni wat ola or Kaxanu ol gër Asëñiw arexëm. ⁵ Yesu mbaŋ baŋo balënd end bër amimënëra eŋ: Marët, gë Mari do gë Lasar. ⁶ Barikan, ga wël ko mëne Lasar şëxwërak bayix ko gër ed hi baxo bakey baki. ⁷ Gër akey atasën, fel këbi bësëfan bën: «Bakane gër ebar ed Yude.» ⁸ Re këni bësëfan: «E Asëyali, ax nëka ex na bëlëngw bër Bëşëwif ga bani şaland eni pëtëra gë oxaŋ oŋ do këy rend ene bakaye fën.» ⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Ax gi ex na nde gër amëdëna bapëxëd epëxw gë baki ex? Ar kë yexërand goyat an axo nawërand na gayik aye ko watërand gë angoben and gër ngwën ro aŋ. ¹⁰ Barikan ar kë yexërand gemëd an anawëra ko nawërand gayik axo gi ex na gë angoben.» ¹¹ Yesu, ga ñata ko eyeyan elo, fel këbi bëte bësëfan bën: «Lasar, lawo irebi në okwëd exo. Barikan yene mo nëngëtëx.» ¹² Ata yaka këno bësëfan: «Axwën, angëmëne araş raş këŋo, afak ko fak.» ¹³ Enimin, er yandi baŋo Yesu ebi pëni mëne Lasar aşës dëŋ şës ko. Er yëla bani bësëfan bën mëne end okwëd fo ko yeyanënd. ¹⁴ Ata Yesu fel këbi fac: «Lasar anëka şës ko. ¹⁵ Er nëngan ke ga şës ko nand bayik ame ye bana mëŋ këne xwëtaxën wën. Gërëgako yene gër ed exo.» ¹⁶ Ata fel këbi Toma, ir nëngët bano Didim, bësëfan bësëfandaw: «Yene, biyi bëte ene cësëxëye gë mëŋ.»

¹⁷ Yesu, and ñat ko gër ingol ind Betani aŋ, sëk ko mëne anëka ri baxo Lasar bakey banax gër yëg. ¹⁸ Ingol ind Betani in ax ñawër bana gë Yerusalem in, në bapakan batas fo bax. ¹⁹ Bëyude bëranjëm bax yowënd enëbi cëma Marët gë Mari ga lap këno imaŋe

* **10:22** 10.22 Gë ofëna olo bani xwitand Bëşëwif bën akey and fërët këni Aciw and Kaxanu aŋ.

indebên in. ²⁰ And wêl ko Marêt mêne Yesu kê fiatêgund an, xacêra kêno. Mari bayi ko moñêpa gêr iciwî. ²¹ Ga fed kêni gê Yesu, Marêt re ko: «Axwên, kido ro hi bay abaÿe axo cês dona. ²² Barikan, ado gêrêgako dên anang nang kême mêne dek er kêyo xara yo Kaxanu aye ki yakali.» ²³ Ata re ko Yesu: «Abinêx axani ko xani gêr ecês.» ²⁴ Re ko Marêt: «Anang nang kême mêne axani ko xani gêr ecês and kêni xanira bêsêsêk an yatir akey apelatar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Wêno kê xaninênd gêr ecês, wêno ke yêlênd aniyan an. Ar kê wâ endam an gê aniyan ak ko bayi ado exo cês. ²⁶ Ar kê liyand do exe kwêta wêno an, ecês el din ayo dêkaya na. Awa nde wâ kêy eno?» ²⁷ Yaka ko Marêt: «Iyo, Axwên awa wâ kême mêne wêj ex Afexên an, Asêniwî ar Kaxanu an, ar ebax ex yow gêr ngwên ro an.»

²⁸ Ga fiata ko Marêt eyeyan elo, baka ko gêr iciwî. Ata wâc kêno, Mari abinênd do nekênêka kêno: «Asêyali an anêka yow ko, nê emac exi.» ²⁹ Sam ga wêl ko eno, Mari xani ko xwiriş, wâra ko gêr ed hi baxo Yesu. ³⁰ Yesu axo nat bana pere gêr ingol, gêr ed fed bani gê Marêt fo bayi baxo. ³¹ Bêyude bîr xetêna baŋo Mari gêr iciwî do bano yifarand bîn wat kêno ga xani ko aÿand. Ata ga ko şan sêfa kêno ga yêla bani mêne gêr ÿeg ko yend exo denitarax. ³² And hat ko Mari gêr ed hi baxo Yesu an, lapaya ko gêr osapar orexêm, ko rend: «E Axwên, kido ro hi ba ay abaÿe axo cês dona.» ³³ And wat ko Yesu mêne nê edenita exo Mari an do bête nê etes exêni Bêyude bîr sêfaw baŋo bîn, hi kêno ñar eman en do şamina ko gêr onden ondexêm. ³⁴ Wêka kêbi: «Feye wa wêxêta kêno?» Yaka kêni: «Axwên yow mi masin.» ³⁵ Yesu ses ko. ³⁶ Bêyude bîrêmar re kêni: «E, awa mbaŋ baŋo balênd de end Lasar en!» ³⁷ Bêjo kêni rend: «Ok, ax gi ex na nde mêj şiwêt kêno aşiwêk an? Axo kor dona nde eno pakên Lasar kêdi ko şês?»

³⁸ Yesu, ga hi kêno na bête ñar eman en, sêka ko ÿeg in. ÿeg ijo oxel ebax do fêj bani lilaya in gê angaÿ. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Dêxêtin tan angaÿ an.» Na rew ko Marêt, imaÿe ind asêsêk in: «Axwên, anêka nêmu ko, akey anaxên an ex dorol!» ⁴⁰ Yaka ko Yesu: «Ami pel ex na nde ga xwêta xwêta kêye awat kêy wat enjaran end Kaxanu en?» ⁴¹ Ata wedit kêni angaÿ an. Yesu ga xerxa ko orên ol, re ko: «Faba, aye ri kêy ga yakali kêye. ⁴² Wêno, anang nang kême mêne din kêye yakalind. Barikan, nê end amêxwêr and ex ro ayo kême yeyanênd eni maxên mêne wêj dên lawênêgu ke.» ⁴³ And fiata ko an, xey ko: «Lasar, canêgu!» ⁴⁴ Ata asêsêk an şanêgu ko, osapar en do gê otaxan ok moceri gê bêcole, do dêxasin mopêl kwêc gê anjêm. Ata re ko Yesu: «Pêtêrayino tan do tebino exo ye.»

End osit or etêra ed Yesu en

⁴⁵ Ata Bêyude bîranjêm, bîr yowêraw bax gêr Mari bîn, ga wat kêni er ri ko Yesu in, wâ kêni endexêm en. ⁴⁶ Barikan mar ye kêni gêr Ofarisen eni deyax er ri baxo Yesu in. ⁴⁷ Ata bêsadaxan bêlêngw bîn do gê Ofarisen ok wacêr kêni. Ga yêpaxên kêni endey en gêr Amara kêni wêkarênd: «Mondake wa kêne riye? Ala ayo cêj nê enêmb ex de becarax bînd ko rind bîj. ⁴⁸ Angêmêne aseb seb kêneŋone, dek kêni wâ endexêm en. Ata Bêrom bîn eni yow eni ñam Aciwî and Kaxanu an do enêbo yêcêra enêng endeŋi en.» ⁴⁹ Ata Kayif, mêj ar hi bax aşadaxan alêngw niy ijo an, re ko: «Ata wên yowêÿ an nang ex na de paş gê endey eno. ⁵⁰ An nang ex na nde mêne abat ÿapêk exo cês nê end bulunda ir Isêrayel dek gê ex yêcar enêng endeŋi en.» ⁵¹ Yeyanaxên baxo mondako in, ax gi bana anjêlan andexêm fo. Ga hi baxo aşadaxan alêngw aniy ayo, yeyanaxên baxo ang alawênêl fo mêne Yesu kê şês eni pexaxên bulunda ir Isêrayel in. ⁵² Enimin, ebi baraxên Kaxanu ekun ebat obaş orexêm ol gêr benêng dek ko şêsaxên, ax gi ex na nê end Bêşewif fo. ⁵³ Ata elod yatijo xetan baŋi eno daw. ⁵⁴ Yesu ayo seb ko eyerêxa ed wat-wat gêr Bêşewif el. Ga xani ko na, ye ko kwêl gand ladawe, nê angol bani wacênd Efêrayim. Fên xeyêrax baŋi gê bêsêfan bîrexêm bîn. ⁵⁵ Anêka saxêgu bax Ofêna or Apexa ol, ata Bêşewif bîn kêni yend yan gêr Yerusalem eni wûnêtarax damana ex natêgu Ofêna or Apexa ol. ⁵⁶ Ga kêno şalara Yesu kêni wêkarênd gêr Aciwî and Kaxanu: «Mondake yêla kên, ayow nde ko yow gêr ofêna?» ⁵⁷ Bêsadaxan bêlêngw bîn do gê Ofarisen ok afel fel banêbi bela bîn mêne ar kê nang yo gêr ed exo Yesu exo deyad eno têraxên.

12

End angiri en

¹ Baxey banjogamat bayi bax ofêna or Apexa ol. Ata Yesu ye ko gêr ingol ind Betani, gêr ed lêg baxo Lasar, ar xanin baŋo gêr ecês an. ² Fên ašemêran şemêran bano. Ata Marêt kêbi lêband, do Lasar hi ko şêf gêr bîr bax yambêrand. ³ Na wedêgu ko Mari icêlakuŋ ir angiri ir kêni wacênd nar, ir xem bax akanji mbaŋ. Xoş ko osapar or Yesu en, do kêno fêxwêcênd gê omban ondexêm. Ata otêner onêngax en xêñêk dek iciwî

in. ⁴ Aŋo re ko Yuda Isëkariyot, asëfan ar ebax enjo dëxw Yesu an: ⁵ «Ineŵa bayik ane pan exe na angiri ijo batama okeme otas, do kodî ir şot done in enêbe dêcaraxêne bëxaÿênaxik bën.» ⁶ Rexën baxo enjo mëŋ arek ebaxo, ax gi ex na de ga bal baŋo end bëxaÿênaxik eŋ. Yama ga baxo yambënd nde kodî ir bano fëxwênënd exo mëxwëta gër imboto in. ⁷ Barikan Yesu re ko: «Tëbëlo de, gana-gana fo xoş ko eman endam eŋ ond gër ÿeg oŋ. ⁸ Wën din gë bëxaÿênaxik bën ga hi kën wa, bari wëno ame bo na din gë wën.»

⁹ Ga wël këni amëxwër and Bëyude aŋ mëne Yesu yowëk gër Betani barërëgu këni. Eno wat bëte Lasar, ar xanin baŋo gër ecës an barëraxënëgu bani, ax gi ex na në endexëm fo. ¹⁰ Ata bëşadfaxan bëlëngw bën xetan këbi eno daw bëte Lasar ¹¹ gayik Bëşëwif bëranjëm babi ñawëtand ga bano xwëtand Yesu.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

¹² Ga xeyëk, amëxwër and bër yowërawëk gër ofëna aŋ wël këni mëne Yesu kë yowënd gër Yerusalem. ¹³ Ata ga sawëgu këni benid bënd baŋeÿ, xaca këno do këni sarënd:

Hosana, betalexo ar kë yowënd gë oŵac or Axwën an, Betalexo emun end bulunda ir Isërayel eŋ.

¹⁴ Ata Yesu ÿëpa ko yaŋ në ipali. Mondako ŋata baxo er ÿëgw baxo alawënel ar Kaxanu an endexëm eŋ:

¹⁵ Këren yëdara na, wën bër gër Siyoŋ bën, Watino emun endewën eŋ, Në eyow exo, mo ñëpa yaŋ në ipali.

¹⁶ Amëd aŋo bëşëfan bërexëm bën aŋi pëni bana pere eŋo. Barikan, and wat këni enjaran end Yesu aŋ xwita këni mëne end ÿëgw baxo alawënel eŋ ex. Mëŋ xacaxën bano mondako bëla bën.

¹⁷ Amëxwër and bër ebax yatir wac baŋo Lasar exo canëgu gër ÿeg aŋ areya bani reyand end wateli bano eŋ. ¹⁸ Në end ecarax end wël bani ri ko eŋo xacaxën bano Yesu bura-bura. ¹⁹ Ata Ofarişen ok këni rexërënd: «Awat kën watënd mëne ÿowëÿ an kor na: ngwën in ðek mëŋ fo këno sëfënd.»

End benëŋ becëxe eŋ

²⁰ Bela bër benëŋ becëxe yow bax na gër Ofëna or Apexa gër Yerusalem, eno cale Kaxanu. ²¹ Ata sëka këno Filip, asëfan ar lëg bax gër Betësayida an, ingol ind gër ebar Galile. Wëka këno: «Asoşan, biyi Yesu ŷandi këbo mo wat.» ²² Ga wël ko eŋo, Filip fel këŋo Andëre, ata bën bëxi ñateli këni endey eŋ gër Yesu. ²³ Yesu yaka këbi: «Dodo anëka ñatëduk apëxëd and kë şanaya enjaran endam eŋ, wëno Asëñiw ar ala an. ²⁴ Dal in këmun felënd, enedã end bële end ani wëg ex na gër ebar eŋ, ax cënanand na, emat fo kë bayind. And këni lap do eni wëg aŋ kë şënanand bon. ²⁵ Ar kë ñan nëmëc aniyandexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë şus aniyandexëm and gër ngwën ro an kë şot aniyand din aŋ. ²⁶ Ar këŋo ŷandi exe diyeninënd an, tëfëgulexe. Do gër ed këme hi yo na ko hi mëŋ bëte. Ar ŷandi këŋo exo gi ariyenin aram an, Faba këŋo waşën.»

En ecës ed Yesu eŋ

²⁷ «Gërëgako yomb iram in anëka şaminak. Ine këme re? Ba, Faba dacëtële gër toro iŋo nde? Barikan, me toro mondako yowaxënëgu këme. ²⁸ Faba, daŷel ex oŵac orey ol gër bëla!» Ata wëlliwëk oniŵ yaŋ gër orën do kë rend: «Anëka rafën këme do arafën këme rafën gaşëxe.» ²⁹ And wël këni bër gër amëxwër bën oniŵ olo aŋ, mar këni rend mëne orën ol xëmak, bëjo këni rend: «Meleka yeyaneli këŋo.» ³⁰ Ata re ko Yesu: «Në endewën wëlixënëk de oniŵ olo, ax gi ex na në end oŵac oram. ³¹ Gërëgako wa ex kiti ind ngwën iŋo in, gërëgako këno wäÿ emun end gër ngwën ro eŋ. ³² Do wëno and këne yën yaŋ në osëx aŋ këmëni bar bëla bën ðek eni gi bëram.» ³³ Ata gë eyeyan elo nangën babi Yesu ang ko şës ak. ³⁴ Yaka këno bër gër amëxwër bën: «Biyi er fënën kënëbo gër bakayëta band acariya andeŷi mëne Afexën an din ir din ko liya. Mondake cëŋ këÿëbo felënd mëne Asëñiw ar ala an afika këno fika? Noÿo ngwa ex Asëñiw ar ala ajo?» ³⁵ Ata Yesu yaka këbi: «Ga bayik ako təkër angoben and këŋun ñoband aŋ yexërayindën në amëd and hi kën gë angoben aŋ këdi këŋun fëŋga ecamëdan aŋ. Ar kë yexërand gër ecamëdan an axo nangënd na gër ed ko yend. ³⁶ Në amëd and hi kën gër angoben aŋ, kwëtayin angoben aŋ, en gixën obaş or angoben.» Ga yeyan ko mondako Yesu, ñawëta këbi do nem këno.

End onjöpëgënan od Bëşëwif eŋ

³⁷ Bêşewif bën, ado ga bani watënd awat dëŋ becarax bëndanjem bënd baxo rind Yesu bën, ano kwëta bana. ³⁸ Mondako ñatak er yëgw baxo alawënel Esayi in:

«Axwën, noŋo ngwa wāk er reya këmi in?

Noŋo ngwa watëk panga indey in?»

³⁹ Ang sëkwänënd bani eno kwëta Yesu ak, Esayi aŋëgw yëgw ko bëte:

⁴⁰ «Axwën Kaxanu fëdëk bangës bandebën baŋ,

Mëŋ xemënëk ogaf odebën ok,

Këdi këni watëra, këdi këbi fëni gër onden ondebën,

Këdi këni nëngwët ola orebën ol do eni pak.»

⁴¹ Ejo re baxo Esayi ga wat ko enjaran end Axwën eŋ do Yesu baŋo rend mondako.

⁴² Ado šëf gër bëlëngw dëŋ, bëränjem wa bax end Yesu eŋ. Bari, ga banëbi yëdand Ofariseŋ ok, abani reyara na poyoma këdi kënebi wāy gër aciw acaleya. ⁴³ Awa bën er këni ñan bëla in fecan babi gë enjaran end Kaxanu eŋ.

End eyeyan ed Yesu eŋ

⁴⁴ Ata xeŋ ko Yesu: «Ar ke xwëta an anëka wā ko bëte end ar lawënegu ke eŋ, ax gi ex na wëno fo xwëta ke. ⁴⁵ Ar këŋo xëbënan endam an, end ar lawënegu ke eŋ xëbënan këŋo bëte. ⁴⁶ Wëno ex angoben aŋ, er yow këme gër ngwën ro mëni noŋa dek bër kë wā endam bën, këdi këni bayi gër ecamëdan. ⁴⁷ Ar kë baxët er këme rend in do axo kwëtaya ex na an, ax gi ex na wëno këŋo nëp gayik ame yow ex na mëni nëp bëla bër gër ngwën ro bën. Barikan, mëni pexën yowaxënegu këme. ⁴⁸ Ar šus ke an do exo nëp er re këme in ar enëp ex. Eyeyan edam el fo këŋo nëp yatir akey apelar. ⁴⁹ End këme yeyanënd eŋ ax gi ex na endam, apela and Faba ex, mëŋ ar lawënegu ke an. Mëŋ dëŋ felëgu ke eyeyan elo do gë er yäpëk me tëyalind in. ⁵⁰ Do anang nang këme mëne apela andexëm aŋ kë yëlënd aniyän and din ir din aŋ. Awa er këme rend in, ang felëgu ke Faba ak këme yeyanënd.»

13

End enëbën ed osapar eŋ

¹ Në ecan bayi bax Ofëna or Apexa ol, Yesu nang ko mëne anëka ñatëgu amëd and ko rëxëta gër ngwën ro aŋ exo baka gër Sëm Kaxanu. Mban ñan babi bësëfan bërëxëm bën ado ga babi sebënd gër ebar ro. Ata wāsin këbi aŋana aŋo xali gër eŋata. ² Ga këni yambëra ed genëka el, šabucara in anëka šoñ baŋo gër emëkw Yuda, asëñiw ar Simoŋ Isëkariyot, eŋo dëxw Yesu. ³ Do Yesu anang nang baxo mëne beŋ dek sebënan këŋo Sëm, gër ndexëm atëw ko do fën ko baka. ⁴ Gër ed bani yambërand na, xani ko xwiriš, šudëta ko acud atëm aŋ do xapa ko anjem gër edum. ⁵ Ata ga rëmb ko men në inëp, yāna ko këbi nebënënd osapar oŋ bësëfan bën do këbi fëxwëcënënd gë anjem and xapa baxo gër edum aŋ. ⁶ Na re ko Simoŋ Piyer and ñat ko gër ndexëm aŋ: «Axwën, yama wëj nde eye nebën osapar oŋ!» ⁷ Yaka këŋo Yesu: «Er këme rind in, anang këy nang and kë bašana aŋ, bari ax gi ex na gërëgako.» ⁸ Ata re ko bëte Piyer: «Din ame ma na eye nebën osapar oŋ.» Aŋo re ko Yesu: «Angëmëne ami nebën ex na yo osapar oŋ, awa yowëŋ axe bar ex na.» ⁹ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Awa angëmëne mondako ex Axwën, kërex gi na osapar oŋ fo. Nebënële bëte otaxan ok gë gaf in.» ¹⁰ Ata re ko bëte Yesu: «Ar buyirak ecede an, dek eman eŋ wën ko. Osapar oŋ fo ko nebara. Do wën bëwënëk hi kën, bari ax gi ex na wën dek dë.» ¹¹ Yesu aye nang baŋo ar këŋo lëxw an, mëŋ rëxën baxo mëne ax gi ex na bën dek wënëk.

¹² And faŋ ko enëbën ed osapar aŋ, Yesu šuda ko acud atëm aŋ do baka ko gër ed bani yambërand. Ata wëka këbi: «Afëni nde fëni këŋun er rin këmun in?» ¹³ Wën ke wacënd Asëyali do Axwën, ata dal kën reyand gayik go dëŋ ex. ¹⁴ Awa angëmëne anëbën nebën këmun osapar oŋ wëno ar ex Axwën do Asëyali arewën an, wën bëte aŋap yäpëk en nebëndërend osapar oŋ. ¹⁵ Amatinali rin këmun, en dixënënd wën bëte ang rin këmun ak. ¹⁶ Dal in këmun felënd, xadëp in aŋo kucand na or gapak axwën arexëm an, parëxanda in aŋo kucaxënd na ar lawën këŋo an. ¹⁷ Ga fëni fëni këŋun eŋo, anëngandëra këŋun nëngandëra angëmëne enimin mondako dëŋ kën rind. ¹⁸ Anang nang këmëni bër yata këmëni bën, amun dend na dë wën dek. Barikan afo ex ñata endam end ex gër Oñëgw Omënëk eŋ: «Ar bar këmi enëp ebat dëŋ ke šenaxën.» ¹⁹ Kwël gërëgako fo këmun nangënënd eŋo damana ex ñatëgu. Do and kë ñatëgu aŋ, ene kwëtaxën mëne wëno dëŋ ex ar hi këme an. ²⁰ Dal in këmun felënd, ar këŋo xana arolawën oram an, wëno dëŋ xana ke. Do ar ke xana an, anëka xana këŋo bëte ar lawënegu ke an.»

End alëxw ar Yesu eŋ

²¹ Ga yeyan ko mondako, Yesu şamina ko gër onden ondexëm. Reya ko bête: «Dal in këmün felënd, wën bësëfan bëräm bën, abat ke lëxw.» ²² Ata bësëfan bën këni nëkonëndërend do këni yëlarand ba noŋo këŋo rend. ²³ Asëfan ar lëka baŋo mbaŋ Yesu an, xetëna baŋo gër ed bani yambërand. ²⁴ Simoŋ Piyer ga xëwa këŋo, fel këŋo eŋo mëka ba noŋo këŋo rend. ²⁵ Ata asëfan ajo xayaxën këŋo Yesu gër emëkw do wëka këŋo: «Axwën, noŋo wa këyo rend?» ²⁶ Yaka këŋo Yesu: «Ar këmo fëxwën aton and mburu and ŷesëna këme aŋ, ajo ex ar ke lëxw an.» Ata ŷesëna ko aton aŋ do fëxwën këŋo Yuda, asëñiw ar Simoŋ Isëkariyot.

²⁷ Sam ga xana ko Yuda aton aŋ, Sindan lil këŋo. Ata Yesu fel këŋo: «Er këy rind in, dil aŋand.» ²⁸ Bër hi bax gër eyambëran bën, gabatak aŋo pëni bana ba ine felaxën baŋo Yesu eŋo. ²⁹ Enimin, Yuda bax lëkayand imboto ind kodı in, ata bësëfan bërëmar yëla këni mëne exo yëcëraw bebër hi bax eni dixën ofëna bën lawën baŋo Yesu. Bëjo yëla këni ba ebi yël ŷeŷ bëxaŷëanaxik bën fel baŋo exo ye. ³⁰ Ga yamb ko na Yuda aton and mburu aŋ, şan ko ataŋ. Anëka bax xwëyarënd.

End apela angaşax eŋ

³¹ Ga şan ko Yuda, Yesu re ko: «Gërëgako, Kaxanu anëka wăsin këbi bela bën enjaran endam eŋ, wëno Asëñiw ar ala an. Anëka wat këni enjaran endexëm eŋ gër ola oram. ³² Angëmëne aŷasin wăsin këmëni bela bën enjaran end Kaxanu eŋ, Kaxanu bête aŷasin këbi wăsin enjaran endam eŋ. Do gogo ko ri mondako. ³³ Obaş oram, anëka saxëguk amëd and këne şapëre aŋ. Wën aşalara këne şalarađ do ang fel këmëni bëlëngw bër Bëşëwif ak, gër ed këme yend an kor na en yeli. Wën bête mondako fo këmün felënd gërëgako. ³⁴ Apela angaşax këmün yëlënd: 'Balërintëleŋun! Ang ke balënd wëno endewën ak balërintëleŋun mondako. ³⁵ Ata mondako këni nangëra bela dek mëne wën bësëfan bëräm hi kën, angëmëne abalër këŋun balërend.»

³⁶ Ata Simoŋ Piyer re ko: «Axwën feye ngwa këy ye?» Yaka këŋo Yesu: «Gër ed këme ye ay kor na eye tēfëli gërëgako. Barikan, ecan ecan asëfeli këye sēfëli.» ³⁷ Wëka ko bête Piyer: «Axwën, nē end ine këme sēkwanaxën mi tēfëli gërëgako? Wëno aŷelëk hi këme me yëlaya anıyan andam aŋ ene dāw nē endey.» ³⁸ Yesu yaka këŋo: «Re këy wēj aŷelëk hi këy ey yëlaya xali eni dāw nē end oŷac oram! Dal in këmi felënd, đamana exo yata ecare el wēj anëka këye yaxëta batas.»

14

End fëna ir gër orën eŋ

¹ Yesu fel këbi bête: «Kërenun bëländërand na gër oŷëkw orewën! Kwëtayino Kaxanu do kwëtayine wëno. ² Mbaŋ ex baciw baŋ gër ekun ed Faba do wëno axëñënan këmün xëñënanëx gër ed kën hi. Afel nde fel domun kido ax gi bana mondako? ³ Awa and këme ye do mun këñënanëx nē er kën hi aŋ, abakanëgu këmün bakanëgu mun mëlaxën en gix wën bête gër ed hi këme. ⁴ Wën, anang nang kën fëña in.» ⁵ Ata re ko Toma: «Axwën, gayikako gē enang ak dēj ami nang ex na gër ed këy yend, mondake këmi nang fëña in?» ⁶ Yaka ko Yesu: «Wëno ex fëña in, wëno ex đal in, bête wëno ex anıyan aŋ. Ala ax ŋat na gër Faba xarak axe tēf ex na. ⁷ Angëmëne anang nang këne, anang këno nang bête Faba. Do gërëgako anëka nang këno do nē ewat eno dēj.» ⁸ Ata Filip re ko: «Axwën, ga wăsin wăsin këyëbo Sëm in ata gwac këbo hi.» ⁹ Ata re ko Yesu: «Elod anëka fo hi këme gē wën, do wēj Filip aye nang ex na! Ar ke watënd an, nē ewat eŋo Faba. Mondake cēj këy rexënënd mun masin Faba? ¹⁰ Aye kwëta ex na nde mëne wëno gē Faba araŷat hi këmi? Er këme rend in ax gi ex na de eyeyan ed or gapak oram. Bändıyen bänd këme rind baŋ, Faba mēj ar hi këmi araŷat an kē rind. ¹¹ Kwëtayine mëne wëno gē Faba araŷat hi këmi. Ndakaŋ kwëtayine nē end beşër kën watënd ga këme rind beŋ. ¹² Dal in këmün felënd, ar kē ŵa endam an, ari ko ri beşër këme rind bën. Ado beşër nēmëcak bend këme rind beŋ ko ri gayik nē eŷaka eme gër Faba. ¹³ Dek er këno wëka yo gër oŷac oram, arin këmün rin, en wataxën enjaran end Faba eŋ gër wëno Asëñiw. ¹⁴ Angëmëne en mëka ŷeŷ gër oŷac oram, ari këme ri.»

End angoc Amëñëk eŋ

¹⁵ «Angëmëne aŋan ŋan këne, asēf kën sēf şapela bādam baŋ, ¹⁶ Do wëno ata këmo xara Faba, eŋun dāwëneliw Arëca aşëxe, exo gixën din gē wën. ¹⁷ Arëca ajo ex Angoc and đal aŋ. Angoc and đal aŋo, bër gër ngwën ro bën, ani kor na eno cot gayik ani ŋana na eno watënd, bête ano nang na. Barikan wën, anang nang këno gayik, moketënara këŋun ŷana eŋun ketënarand, ado lëf gër ola orewën ko hi din. ¹⁸ Aŷaka këme ŷakaw gër ndewën, amun teŷ na ang bëndëkak fo. ¹⁹ Ro ŷakey fo ŷayik, bela bër gër ngwën ro bën ani bo na ga këne watënd. Barikan wën, awat këne ŷana ene watënd gayik

wëno aliya këme liyand, wën bëte aliya kën liya. ²⁰ Ata yatijo, këñun fëni mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Bëte wëno gë wën arabat hi këne. ²¹ Ar nangëk anang dëñ bapela bandam do ko sëfënd an, ajo ex ar ñan ke an. Ar ke ñan an, Faba añan këño ñan. Wëno bëte añan këmo ñan, do awasinaya këme wasinaya gër ndexëm.» ²² Ata Yuda, ax gi ex na de Yuda Isëkariyot, rew ko: «Axwën, ine cëñ këy wasinaya gër ndëfi fo, do eyëbi teñ bër gër ngwën bën?» ²³ Yaka këño Yesu: «Aw ñan ke yo, axwëtaya ko xwëtaya eyeyan edam el, do Faba añan këño ñan. Ata biyi mi yow mi dëg gër ola orexëm. ²⁴ Ar bayik axe ñan ex na an, axo kwëtayand na eyeyan edam el. Do eyeyan ed këne wëlëliind el ed Faba ex mëñ ar lawëñëgu ke an, ax gi ex na edam. ²⁵ Wëno eño këmun felënd nand bayi këne në er ebat na. ²⁶ Barikan, Arëca an exo Angoc Amënëk and këñun lawëneliw Faba gër oñac oram añ. Mëñ këñun sëyali beño dek, mëñ këñun xwitand dek beñer fel këmun bën. ²⁷ Aketëxeta añ këmun sebënënd, aketëxeta andam añ ex, wëno, amun yëlënd na ang këni yëlënd bela gër bër ngwën ro ak. Këreñun beländerand na gër owëkw orewën, këreñun yëbünd na. ²⁸ Awël wël këne ga re këme mëne aye këme ye, barikan abakaw këme bakaw mërëxand irewën. Angëmëne añan ñan këne, anëngandëra këñun nëngandëra ga këme bakand ako gër Faba, gayik mëñ rafëk nëmëc wëno. ²⁹ Gërëgako dëñ këmun felërand, damana ex ñataxënëgu bënd këme yeyanënd beñ, ene kwëtaxën and kë ñatëgu añ. ³⁰ Wëno ame bo na ga këmun felërand mban, gayikwa ar wëñak ngwën an në eyow exo, pañ gë wëno cëñ, ojañ año gi ex na. ³¹ Barikan, afo eni nangëra bër gër ngwën ro bën mëne wëno añan ñan këmo Faba, do ang ke felënd ak dëñ këme rind. Ado kaniwën ene yeye.»

15

End atëx and resej eñ

¹ «Enimin, wëno ex atëx and resej añ, do Faba ex axwën andëcfa an. ² Aforëta ko forëta enini end şosa ke do ax dëwënd na eñ. Barikan enini end kë rëwënd eñ, afëyëpëy ko fëyëpëy ex dëwaxënënd nëmëc. ³ Eyeyan ed sëyali këmun el wënëñ këñun. ⁴ Bayiyn ga şosa këne, ang këme bayi wëno ga şosa këmun ak. Enini end şosëtak gër atëx and resej eñ, ax dëwënd na gabat. Wën bëte mondako fo kën sëkwand edi ed benjekax el angëmëne an bayi ex na ga şosa këne. ⁵ Wëno ex edëp ed atëx and resej el, do wën ex benini beñ. Ar bayik ga şosa ke an, ang şosa këmun ak, benjekax bëndanjëm ko ñana exo dind. Angëmëne an bayi ex na ga şosa këne, ado gë enjekax gematak an kor na en di. ⁶ Ar şosëta ke an, fac këno lap exo ñayëx ang enini end saw këni fo. Do benini beñayëk beñ, abar këni barënd eni dap gër xodux ex ñeg. ⁷ Angëmëne wën en bayi ga şosa këne do bëte en dëkaya gër ojomb odewën eyeyan edam el, karayindën er yandi këñun yo, asot këñ şot. ⁸ Watin ang kë ñana ex canayand enjaran end Faba eñ: and këñ rind benjekax bëndanjëm do eni watënd bela añ; do enëbi masinënd mëne bësëfan bëram hi këñ. ⁹ Ang ñan ke Faba ak, wëno bëte mondako fo ñan këmun. Kwëtayayin añana andam añ. ¹⁰ Angëmëne asëf sëf këñ bapela bandam ban ang sëf këme wëno band Faba ak do bayi këme gër añana andexëm, mondako fo këñ bayi wën bëte gër añana andam. ¹¹ En cotaxën onënga oram ol do en gixën dek onënga ol felaxën këmun eño. ¹² Acariya andam añ ex: balëringdëleñun andewën rewën añ, ang ke balënd endewën ak. ¹³ Añana and xucak ex daf an ex and ar kë wa exo cës në end odawo odexëm añ. ¹⁴ Wën odawo odam hi këñ angëmëne ari këñ rind er këmun felënd in. ¹⁵ Bëtëdin amun mac na okadëp odam gayik xadëp in axo nangënd na er ko rind axwën arexëm in. Gërëgako wën odawo këmun ñana mun macënd gayikako dek beñer nangëgu këme gër Faba bën, wën fo nangën këmun. ¹⁶ Wëno wa yata këñun, ax gi ex na wën. Ata mëñ sëyaliraxën këmun pere mun dawëñaxën en ye do en dix gër ngwën benjekax bënd kë bayi lañ. Do er këno xara yo Faba gë owac oram ol, ayakali këñun ñana eñun yakalind. ¹⁷ Er këmun felënd in: balëringdëleñun mban andewën rewën añ.»

End ecus ed Yesu do gë odexëm eñ

¹⁸ «Angëmëne bër gër ngwën ro bën aşus şus kënun, ngin mëne wëno şus këne pere. ¹⁹ Kido bër gër ngwën ro hi ban, bela bën añan ñanëdonun gayik andamat hi don. Bari an gi ex na bër gër ngwën ro. Wëno yata këñun mëñ şusaxën kënun. ²⁰ Kwitayin er fel këmun in: xadëp in año kucand na or gapak ol axwën arexëm an. Angëmëne wëno arixëra rixëra këne, arixëra kënun rixëra wën bëte. Angëmëne abaxët baxët këni eyeyan edam el, abaxët këni baxët edewën el. ²¹ Barikan beño dek kënun ñana enun dind në end owac oram gayik ano nang ex na ar lawëñëgu ke an. ²² Kido ame yow bana do amëni pelëra bana end Kaxanu eñ, ani gidona gë amena. Gërëgako, eyax aña gi ex na gër amena andebën. ²³ Ar ke şus yo anëka şus këño bëte Faba. ²⁴ Kido ame di bana ogës odebën bënd elod ala ax di ex na beñ, ani gi dona gë amena. Gogo aye wateli

kêne becarax bej. Barikan şus kênêbo wêno gê Faba. ²⁵ Ata mondako hik ex ntaxên eyeyan ed yêgw kênî gër acariya andebên el: “Aşus fo dêj şus kêne*.”»

²⁶ «Alawêneliw kêmun lawêneliw Arêca ar kê xaniw gër Faba an, Angoc and djal aņ. And ko yow aņ mênj kê yana ex deyarand endam eņ. ²⁷ Do wên bête, areyara kên yana en deyarand endam eņ gayik elod nand yana kême andiyen na bar kêne.»

16

¹ Yesu re ko bête: «Eņo fel kêmun kedi kênun şena en dlap ekwêta edam el. ² Awaşera kênun yana enun nşayêrand gër baciw bacelaya. Ado nê eyow ex amêd and kênî yana eni yêland bër kênun lawênd bën mêne nê ediyenin eno mondako Kaxanu. ³ Mondako kênî yana eni dind gayik ano nang ex na Faba, ane nang ex na wêno. ⁴ Mênj felaxên kêmun mondako, en kwitaxênênd mêne anangên nangên bamun and kê hatêgu amêd and toro indewên aņ. Amun pel bana eņo elod gër yanar gayik nê er ebat bane hinde. ⁵ Gogo nê ebaka eme gër ar lawênêgu ke do ala axe mêkand na ba feye kême yend. ⁶ Ga wêl kên er re kême in wêlandêraxên kênun gër owêkw. ⁷ Er kêmun felênd in djal ex: ga ye ye kême mbaņ kênun sax gayik angêmêne ame ye ex na, Arêca an axo yow na. Barikan, ga ye ye kême aņo kêmun lawêneliw. ⁸ Do and ko yow aņ, mênj kêbi yana ebi nangênênd bela bër gër ngwên ro bën ang wên kênî ak, gê end şenene eņ do gê kiti iņ. ⁹ Awên wên kênî ga fişp kênî ene kwêta. ¹⁰ End şenene eņ ex ga kême bakand gër Faba do mêne wên an bo na ga kême wat. ¹¹ Kiti iņ ex gayik ar wêfiak ngwên an anêka nêp kênno.»

¹² «Bendanjêm şayi ke mun pelêra, şari an kor na eņun pênî gêrêgako. ¹³ And ko yow Arêca arewên an, Angoc and djal aņ, anangên kênun yana eņun nangên djal in dek. Dek er kênun yana eņun pelênd in, awêlêgu wêlêgu ko, ax gi na er or gapak orexêm. Gana gana fo kênun yana eņun têtêtanênd beşêr kê yowênd bën. ¹⁴ Enjaran endam eņ kênun yana eņun masinênd gayik endam ko yana exo medênd eņun têtêtan. ¹⁵ Dek er xwên ko Faba in, wêno xwênêk. Mênj rexên kême mêne Arêca arewên an endam ko yana exo medênd eņun têtêtandêra.»

End odendêran eņ

¹⁶ «Têkêr fo şayik ene nema do bête ax nêka na ene wat gaşêxe [ga kême bakand gër Faba].» ¹⁷ Ata bêsêfan bêrêmar bêrexêm kênî wêkarênd: «Ine wacayak er kêbo felênd ijo: “Têkêr fo şayik ene nema do bête ax nêka na ene wat. Bête ga kême bakand gër Faba kê hi mondako”.» ¹⁸ Er bani rend: «Oko ine ngwa wacayak “têkêr fo şayik ene nema?” Abo pênî ex na ba ine ko rend.» ¹⁹ Ga wata ko Yesu mêne anêka şandi kêbi eno mêkara, re ko: «Nê emêkar en end er re kême mêne têkêr fo şayik ene nema do bête ax nêka na ene wat.»

²⁰ «Dal in kêmun felênd, bela bër gër ngwên ro bën gër onênga kênî yana eni gind xarak wên nê etes en do nê edenitan. Barikan ecamina edewên el anêngwêta kê nêngwêtat onênga. ²¹ Asoxari ar yanar kênî orêw aņ, aşêmura kêjo şêmurand gayik apêxêd and ko soro aņ anêka dêj hatêk. Barikan and kêjo rêw itox aņ, axwêya ko xwêyand ayambên irexêm in nand kêjo nêngandêrand mêne ala yowêk gër ngwên. ²² Awa wên bête gêrêgako, aşamina şamina kên gër owêkw orewên. Barikan, and kêne watêre gaşêxe aņ, anêngandêra kênun nêngandêra, ala aņun nêxenên na onênga orewên ol.»

²³ «And kê hatêgu akey aņo aņ, an şana na ene mêkarand. Iyo, djal in kêmun felênd, er kênno xara yo Faba gër owac oram, ayêl kênun yêl. ²⁴ Xali gêrêgako şowêy an kara ex na gër owac oram. Karayindên en cotaxên. Ata kên şot onênga osêm ol.»

End angora and ngwên eņ

²⁵ «Wêno din gê şapênêtal bamun felêrand, barikan nê eyow ex amêd and kêmun yana mun têtêtanênd kerêt end Faba eņ xarak ax gi ex na gê şapênêtal. ²⁶ Amêd aņo, axara kên yana en karand gër owac oram, ame de ex na mêne wêno kênun yana eņun mêkanênd beş bej gër Faba. ²⁷ Faba mênj dêj ašan şan kênun ang şan ke wêno ak, do wên awa wa kên mêne gêr ndexêm xaniw kême. ²⁸ Wêno gër Faba xaniw kême do yow kême gër ebar ro. Gêrêgako aseş kêmun sebênd gër ebar me baka gër Faba.» ²⁹ Ata bêsêfan bêrexêm bën yaka kênno: «Watêl gêrêgako, kerêt kêy yeyanênd do şowêy ayêbo pelênd na gê apênêtal. ³⁰ Gêrêgako, aye fênî kêbo mêne wêj dek nangêra kêy do mêne ay cênind na exo neşêta ala exi mêkara. Mênj xwêtaxên kêmi mêne wêj gër Kaxanu xaniw kêy.» ³¹ Yaka kêbi Yesu: «Kên rend anêka wa kên endam eņ gêrêgako? ³² Awa nê eyow ex amêd aņ, ado anêka dêj hatêguk, and kên şapêr ala kala gand ed ko

fab do ene teŋ gabat. Bari, ame gi na gabat gayik gë Faba hi këmi. ³³ Mondako këmun felërand en cotaxën obetak ol gër ndam. Mbaŋ kęjun ōpali gër ngwën ro. Barikan, kapinayin wëno xorën kęjun ngwën in.»

17

End cale ind Yesu en

¹ Yesu ga yeyan ko mondako, xeŋa ko orën ol do ko ōalend: «Faba, anëka ūatęguk amëd aŋ. Masinëlëŋi bela bën enjaran end wëno Asëñix eŋ męŋ këmëni wăsinaxën wëno bête enjaran endey eŋ. ² Węj yël ke or gapak ol gër ala ar ex yo, mëni yëlxënënd wëno bête aniyand din aŋ dek bër yël këye bën. ³ Xarak, aniyand din aŋ ex enang mēne enimin, węj gabat ex Kaxanu do bête enang ed wëno Yesu Kërisët, ar lawëneliw këyëŋi an. ⁴ Anëka wăsin këmëni enjaran endey eŋ bela bën gër ebar ro, ga ūata kēme ako er yëlęgu baye me di in. ⁵ Awa gëręgako, Faba, węj dęŋ, masinëlëŋi enjaran endam end lękaya bame and hi baxe nē erebat đamana ex gixën ngwën eŋ. ⁶ Anangën nangën kēmëni oŵac orey ol bela bër yatan këye gër ngwën ro bën. Węj xwën babi, wëno yël këye, do bën xwëta këni eyeyan edey el gër oŵękw. ⁷ Gëręgako anëka anang nang këni mēne dek beŋer yël këye bën gër ola orey xaniwëk. ⁸ Gayikwa afel fel kēmëni eyeyan ed xwëtėnan bay el, do enimin axana xana këni ga nang këni mēne gër ndey xaniw kēme, do aŵa ŵa këni mēne węj dęŋ lawënëgu ke. ⁹ Bën bër yël këye bën kēmëni ōalenënd gayik węj xwën këŋi. Amëni calenënd na bër gër ngwën bën dek. ¹⁰ Er xwën kēme yo węj xwënëk do er xwënëk yo wëno xwënëk. Gër ndebën ōanayak enjaran endam eŋ. ¹¹ Bën kē ūayi gër ngwën, wëno ame ūayi na ga kēme ōakalind ako gër ndey. Faba, węj Aŵënëk an, kaxalëŋi gë oŵac orey ol, oŵac or yël këye olo eni gixën arabat ang hi ke ŋiyi ak. ¹² And hi bame gë bën gër ngwën aŋ, anëkona bamëni nękonand gë oŵac orey ol, oŵac or yël këye olo. Axaxa xaxa kēmëni, do gabatak amo tak ex na ang ax gi ex na ar ebax ex nemi an, ex ŋataxën er rek Oñęw Omënëk in. ¹³ Awa gogo Faba nē eyeli eme, do mondako kēme yeyanëlind gër ngwën ro eni cotaxën dek onęga ol. ¹⁴ Wëno afel fel kēmëni eyeyan edey, do bër gër ngwën bën aŵus ōus kënëŋi gayik ani bo ex na bër gër ngwën, ang wëno ak, ame gi ex na ar gër ngwën. ¹⁵ Faba, ami karand na eyëŋi dęxët gër ngwën ro, ūarikan kaxalëŋi kędi këŋi wëŋa Aŷęŋaxan an. ¹⁶ Ani bo ex na bër gër ngwën, ang bayik ame gi ex na wëno bête ar gër ngwën ro. ¹⁷ Kwënyalëŋi gë đal in, gayikwa eyeyan edey el ex đal in. ¹⁸ Ang lawënëgu këye gër ngwën ak, wëno bête mondako fo kēmëni lawënënd gër ngwën. ¹⁹ Do wëno, ayëlaya kēme yëlayand wëno dęŋ nē endebën męŋ këni yëlayaxën bën bête gë đal in.

Ekaran ed bëręwak el

²⁰ «Ax gi ex na bër seŋėnan këye bën fo kēmëni ōalenënd. Faba, aŵalen kēmëni ōalenënd bête bër ke xwëta and kënëŋi sęfėtan endam bën, ²¹ eni gixën bën dek arabat ang hi ke arabat wëno gë węj ak. Cosalenębo eni gixën arabat bën bête, eni maxën bela bën mēne węj lawënëgu ke gër ngwën ro. ²² Do wëno ayël yël kēmëni enjaran end yël këye eŋ, eni gixën arabat ang hi ke ŋiyi ak. ²³ Gilemi arabat wëno gë bën, ang hi ke arabat węj gë wëno ak, eni gixën enimin arabat, eni nangęraxën ngwën in dek mēne węj lawënëgu ke, do mēne aŋan ūan këyëŋi ang ūan këye ak. ²⁴ Faba er ŷandi ke, bër yël këye bën eni gi bête gër ed kēme hi, eni wataxën ang xębënëk enjaran endam ak, enjaran end yël këye đamana ey đędaxën ngwën eŋ gayik aŋan ūan këye. ²⁵ Faba, węj ar ōenene an, bër gër ngwën ro bën ani nang ex na. Barikan, wëno anang nang këmi do bër yël këye bën anang nang këni mēne węj lawënëgu ke. ²⁶ Anangën nangën kēmëni oŵac orey ol, do anangën kēmëni nangën bête, eyëŋi ŋanaxën ang ūan këye ak do wëno me gi gër oŵękw oreŋėn.»

18

End etëra ed Yesu en

¹ Yesu, ga ūata ko na cale in, xani këni gë bęsęfan bęrexēm bën eni yexën gër epesa ed Kedęron, gër ed hi bax andęda and gër ed bani lilënd męŋ gë bęsęfan bęrexēm bën. ² Yuda, ar ebax eŋo đęxw an, anang nang baxo andęda aŋo gayik Yesu gë bęsęfan bęrexēm bën laŋ bani yend fën. ³ Ata Yuda lęngweliw këŋi engand end ocorođa do gë bënëkona eŋ eno tęraxën Yesu ga lawënëgu kënëŋi bęsadaxan bęlęngw bën do gë Ofariŋeŋ ok. Bęręmar lękayaw këni bęnjeb, bęjo ođambo, do bęjo bête oŷęnga or emer. ⁴ Ga nang ko Yesu er ebax eŋo giŋin, xacęra këŋi, do węka këŋi: «Noŷo wa kęno ōaland?» ⁵ Yaka kęno: «Yesu Ibęnasaret.» Re ko: «Wëno ex.» Ata Yuda, ar baŋo lęxwënd an, xwęŋa këni gë bën. ⁶ And re ko Yesu: «Wëno ex.» anacęta nacęta këni, do

węcëra këni rebe-rebe gër ebar. ⁷ Wëka këbi gaşëxe: «Noŋo këno şaland?» Yaka këni: «Yesu İbënasaret.» ⁸ Re ko bête Yesu: «Ga re këme wëno ex. Awa angëmëne wëno këne şaland, tefinëbi bëjo eni ye.» ⁹ Mondako fiata bax er fel babi Yesu in: «Gër bër yël këye, gabatak amo tak ex na.»

¹⁰ Simoŋ Piyer, mën ar gë duxuma an, regëgu ko, do saw ko bad anëf and liw and xadëp ir aşadaxan alëngw an. Xadëp ijo, Malëkos bano wacënd. ¹¹ Ata Yesu re këno Piyer: «Maşël fa duxuma in gër acëmar. Akalama and yël ke Faba an, ame ceb na nde*?»

End Yesu gër iciv ind An isoşan enj

¹² Ata enga end ocorođa enj, gë emun endeşën enj, do gë bënëkona bër sana banëbi Bëşëwif bën sëra këno Yesu do xap këno gër otaxan. ¹³ Wëla këno pere gër iciv ind An isoşan gayik aŋarawën ar Kayif hi baxo, aşadaxan alëngw ar aniy aŋo an. ¹⁴ Ata Kayif ijo re bax mëne abat fecä bax exo ecës gë eni cës dek enëng end Bëşëwif enj.

End eyaxëta ed Yesu enj

¹⁵ Simoŋ Piyer gë asëfan aşëxe an ako dëŋ sëfa banëbi bër sëra baŋo Yesu bën. Asëfan ajo, anangër nangër bani gë aşadaxan alëngw an. Ata sëfa këno Yesu xali gër yangana irexëm. ¹⁶ Barikan Piyer mën bayi ko fac, ler gër ebët. Asëfan aşëxe an, ar nangër bani gë aşadaxan alëngw an, şan ko, yeyandëra këni gë endënaw end hi bax anëkona ar ebët enj, do lënëgu këno teb Piyer. ¹⁷ Ata endënaw end hi bax anëkona ar ebët enj wëka këno Piyer: «Ax gi ex na nde wëj bête asëfan ar ala ajo hi këy?» Yaka këno: «Ame gi ex na de asëfan arexëm.» ¹⁸ Awa okadëp ok do gë bënëkona bën xodux fetën bani do bani yesand gayik ayem bax yemënd. Ata Piyer şoma këbi gër oyesa.

End Yesu gër iciv ind aşadaxan alëngw enj

¹⁹ Na gër ed hi bani, An isoşan, aşadaxan alëngw an këno wëkarand Yesu end bësëfan bërëxëm do gë end osëyali orexëm enj. ²⁰ Yesu yaka këno: «Wëno cëŋ kerët këmëni felërand bela bën. Din ga këme sëyalirand wa gër faciwi bacaleyä do gër Aciv and Kaxan, ed këni barërend dek Bëşëwif el, do econëşon ame di ex na.» ²¹ «Në end inewä këye wëkaraxënënd? Mëkaralëbi bër baxe baxëtënd bën, anang nang këni bend bame yeyanënd beŋ.» ²² Ga yeyan ko mondako, anëkona abat, gër bër ebax na bën, şën këno Yesu, do re ko: «Ba mondako nde këyo yakand aşadaxan alëngw an?» ²³ Ata re ko Yesu: «Angëmëne ame yeyan ex na şenene, deyal mondake lif këme. Barikan, angëmëne şenene yaka këme, ine këye xëmaxënënd?» ²⁴ Ga faŋ ko na An isoşan emëkara ed Yesu el, fel këbi eno mëla gër Kayif, aşadaxan alëngw ar niy ajo an.

²⁵ Amëd aŋo, gër oyesa bayi baxo Simoŋ Piyer, wëka këno: «Ax gi ex na nde wëj bête asëfan ar ala ajo hi këy?» Mën ga ko yax, ko rend: «Ali, ame gi ex na de asëfan arexëm.» ²⁶ Xadëp ibat ir aşadaxan alëngw, ir hi bax nëng ibat gë ar sawën baŋo Piyer anëf an, wëka këno: «Ax gi ex na nde gë wëj watëgu këmun gër andëda?» ²⁷ Piyer yax ko gaşëxe. Ata amëd aŋo dëŋ yata ko ecare el.

End Yesu gër eyang ed Pilat enj

²⁸ Ata ga wëd këno Yesu na gër iciv ind Kayif, wëla këno gër eyang ed Pilat, gofërëner in. Gëbër fo bayi bax ga fiateli këno. Bari bën ani ŋat bana ŋës gër yangana këdi këni buyarënya do ebi cëba ecemar ed Ofëna or Apexa el. ²⁹ Ata Pilat ga şanëgu ko ebi kaca, wëka këbi: «Në end amena and fe wëlxënëgu këno ala ajo?» ³⁰ Yaka këno: «Kido axo gi bana awëndëran amo mëlawëdona gër ndey ro.» ³¹ Ata re ko Pilat: «Mëlxënëno eno kitix gë acariya andewën aŋ.» Yaka këno: «Biyi Bëşëwif bën abo ŋap ex na enëp ed ala do mo daw el.» ³² Mondako bax ex ŋata er re baxo Yesu in end ang ko şës enj. ³³ Ata Pilat lil ko gër aciv and kiti, yëpa ko. Ga wëlxënëgu këno Yesu, wëka këno: «Wëj nde ex emun end Bëşëwif enj?» ³⁴ Yesu yaka këno: «Er këye wëkand in, anjëlän andey dëŋ nde ex ba and bëşëxen nde ex?» ³⁵ Ata re ko Pilat: «Ba wëno Aşëwif nde eme? Bër enëng endey do gë bëşadaxan bëlëngw bën wëlaw ki de gër ndam ro. Ine wen këy?» ³⁶ Yaka ko Yesu: «Owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro. Kido or gër ebar ro hi bax, bërriyenin bëräm bën awër wër doni këdi këne lëxw Bëşëwif bën gër bëlëngw bërëbën. Bari, owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro.» ³⁷ Ata re ko Pilat: «Awa wëj emun nde ey?» Yaka ko Yesu: «Go dëŋ ex, emun hi këme. Në eno yowaxënëgu këme gër ebar ro, rëw këne me deyaxën dal in. Ar ex ar dal an, abaxët ko baxët er këme reyand in.» ³⁸ Ata wëka këno Pilat: «Ine ex ngwa dal in?» Ga yeyan ko mondako, şan ko gaşëxe gër ed hi bani Bëşëwif do fel këbi: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na. ³⁹ Awa gayikako wën rëpënek mo tefët andepëra amat Ofëna or Apexa kala, aŋandi

* 18:11 18.11 End toro ind ko soro enj baxo yeyanënd mondako.

nde ýandi kəŋun mo tebêt emun end Bêşewif eŋ?»⁴⁰ Ata gaşexe, xeý kəni şor: «Ali kereyêjo tebêt na mēŋ! Tebêtêlo Barabas.» Xarak, Barabas ijo arek axeŋax ebaxo.

19

End enêp ed Yesu eŋ

¹ Ata Pilat sebên kêbi ocorođa ok, wêla kəno Yesu eno cewêrax. ² Ga xên kəni ekamote ed odembên, şexw kəno, şud kəno bête ocud ombarax. ³ Ata nêş bano səkand eni de: «Aşema kəmi şemand wêj emun end Bêşewif eŋ?» Ata eno cən yac. ⁴ Pilat şan ko gaşexe, fel kêbi Bêşewif bèn: «Awa nê enêcêtelemo en nangaxên mène amena and kəmo nêpaxên ame wat ex na.» ⁵ Ata nêcêt kəno Yesu, gê ekamote ed odembên el, do gê ocud ombarax oŋ. Pilat re ko: «Nêkoyino ngwa ala an.» ⁶ And wat kəno aŋ, bêşadaxan bëləngw do gê bènəkona bër Aciw and Kaxanu bèn, xeý kəni şor: «Pikalo, Pikalo!» Yaka kêbi Pilat: «Medino eno pikax gê andewên dēŋ, wəno cēŋ amena and kəmo lawaxên amo wateli ex na.» ⁷ Yaka kəno Bêşewif bèn: «Biyi acariya şot kəmi na, do acariya aŋo ga rek ar kəŋo şir yo Kaxanu, ar eďaw exo. Awa aŋo, ga ko rend ako mène Aşeniw ar Kaxanu hi ko nê ecir eŋo Kaxanu.» ⁸ And wêl ko Pilat eyeyan elo aŋ yêdara ko kaş-kaş. ⁹ Ga lil ko gër aciw and kiti, wêka kəŋo Yesu: «Wêj feye wa xaniw këy?» Barikan, Yesu xor ko. ¹⁰ Re ko bête Pilat: «Ba wəno nde këye xoranēnd? Ay nang ex na nde mène aşot şot kəme or gapak or mi tebêt, bête aşot şot kəme or gapak mi pika?» ¹¹ Yesu yaka kəŋo: «Yoweý aye koran dona kido ax gi ex na orən ol yêl ki or gapak ol. Mēŋ ex, ar ləxw ke gër ndey an wəndêrak nēmec.» ¹² Ata elod amēd aŋo baxo şaland Pilat ang ko ri eŋo tebêtaxên ak. Barikan, Bêşewif bèn xeməna kəni xeýend: «Angeməne asebêt sebêt këyo yo, ay gi ex na lawo ri Sesar. Gayikako ar kə re yo emun hi ko, arangoýera and Sesar ex.» ¹³ Ga wêl ko Pilat eyeyan elo, nêcêt kəŋo Yesu do yêpa ko gër aciw and kiti, gër ed bani wacənd gê eyeyan ed Bêşewif el: «Gabata», mène ngēŋ «Gër oxaý ofesepēs». ¹⁴ Yatijo bax ex ŋana genəka Ofəna or Apexa ol. Eŋan eŋ keŋ gër gaf hi bax. Ata Pilat ga nəkona gand Bêşewif re ko: «Nêkoyino wa emun endewên eŋ!» ¹⁵ Ata bēŋ yaka kəno şor: «Ar eďaw ex! Ar eďaw ex! Pikalo!» Re ko Pilat: «Yama emun endewên eŋ nde mo pika?» Yakaw kəni bêşadaxan bëləngw bèn: «Biyi cēŋ emun endebi eŋ, Sesar gaŋat ex!» ¹⁶ Pilat seb kəŋo Yesu gër otaxan od ocorođa, bèn wêla kəno eno pikax.

End epika ed Yesu eŋ

¹⁷ Ata ocorođa ok kəno wəland Yesu eno pikax. Ləbin kəno mēŋ dēŋ kərəwa in, do ko şanēnd angol aŋ ond gër ed kəni wacənd «Goləgota», gê eyeyan ed Bêşewif el, mène ngēŋ «Itēnd ind ang egor». ¹⁸ Fēn fikax bano Yesu gër kərəwa. Andamat fika banēbi mēŋ gê bērek bēxeyax bēxi: aŋo gand liw, aŋo gand şame. ¹⁹ Ata Pilat re ko eni ŋēgw nê ingomb-gomb: «Yesu Iŋənasaret, emun end Bêşewif eŋ». ²⁰ Bêşewif bēranjəm bax fēnēnd oŋēgw oko, gayikwa gēr ed fika bano Yesu gër kərəwa ler gēr angol hi bax. Bête oŋēgw oko gê oyeyan osas yēgw bani: eyeyan ed Bêşewif, gê Latēŋ, do gê Gerek. ²¹ Bêşadaxan bëləngw bèn fel kəno Pilat mène kərəxo ŋēgw na: «Emun end Bêşewif eŋ». Barikan, exo ŋēgw mène ala aŋo rek: «Wəno ex emun end Bêşewif eŋ». ²² Ata Pilat yaka ko: «Er yēgw kəme in kē ŋayi.» ²³ And faý kəni ocorođa ok epika ed Yesu aŋ, wēd kəni banjəm bandexəm ŋaŋ do ŋar kəni oŋun onax do şetēr kəni şorođa kala eŋun. Ata ŋayetak acud and gê osēf kəm, and baxo sēndand aŋ. ²⁴ Re kəni: «Kərene ŋes ex na. Dine bēŋak, exo medaxən abat.» Mondako ŋata bax Oŋēgw Omēnək od rek: «Aşetēr şetēr kəni banjəm bandam ŋaŋ, Bēŋak ri kəni exo medaxən abat acud atēm andam aŋ*.»

Mondako ri bani ocorođa oko. ²⁵ Ata ler gër kərəwa ir fikaxən bano Yesu, xwēşara bani nēm, do gê abinēm ar nēm. Na fo xwēşa bani bête Mari alindaŋ ar Kəlopas, do gê Mari Madēlen. ²⁶ Yesu ga wat kəŋo nēm ler gēr asəfan ar lēka ŋaŋo, re ko: «Nəma, nəkodo asēŋix!» ²⁷ Fel kəŋo bête asəfan an: «Nəkodo norix!» Ata asəfan an kwəl yatijo fo wêla kəŋo nēm ir Yesu gër ndebēn. ²⁸ Ga xucak eŋo, Yesu ga nang baxo anang mène gērēgako, anəka xwētək beşēr ebax exo di gër ngwən ro bən, re ko, ang reya bax gana-gana fo Oŋēgw Omēnək ak: «Men sel ke.» ²⁹ Ipeya ind gē ngoy iŋerək hi baxəna ler na. Ga yēmb kəni er ŋalu-ŋalu, fiş kəni nē icēt, do yēnən kəno nêş gēr etēy exo yēmbəmba. ³⁰ And yēmbəmba ko ngoy iŋerək aŋ, Yesu re ko: «Dodo đek ŋata kəme.» Ata ga bēx ko, xoti ko. ³¹ Yatijo bax ŋanand genəka Ofəna or Apexa ol. Bêşewif bèn axey xey baŋi enēbi teb bēşēsək bən yaŋ gēr okərəwa gê akey and eteyəta eŋ, ga bani fēbēnd akey aŋo. Ga wêka kəno Pilat exo ma ebi pel ocorođa ok, eni gēbərə bēngonēŋ bër fika banēbi bēŋ do eni pedali beman bēŋ. ³² Ata ocorođa ok hēb kəni bēngonēŋ

* 19:24 19:24 Calemoŋew 22:19

bënd ayanar ar fakali bano bën, hëb këni bëte bënd axinëm bën. ³³ And bakan këno Yesu aņ, sêk këni mëne anêka şes ko, ata ani gëb ex na bën gonëng bën. ³⁴ Barikan, şoroda îbat wêd ko ñat ecori eņ, xwêş këno Yesu gër ambëb. Ata şanëk men gë oşat. ³⁵ Ar watêk mongwat beņo reyak do osede orexëm ol ðal ex. Mën anang nang ko mëne ðal reya ko. En maxën wën bëte. ³⁶ Mondako ebax eņo ex ntaxën Oñëgw Omënëk od rek: «Acapar andexëm gamatak ax gëbi na.» ³⁷ Nê eşëşek Oñëgw Omënëk ok are rek bëte: «Awat këno watêd ar sënğa bano gër ambëb an.»

End emëxwëta ed Yesu eņ

³⁸ Ata Yosef İbarimate, asëfan ar beņ hi bax ar Yesu ga bađi yëdand bëlëngw bër Bëşëwif bën. Yesu, ga xoti ko, Yosef ye ko gër Pilat do wëkax këno eņo tebën eman eņ exo pedali. Ata Pilat sebën këno. Awa ga bakaw ko gër ed fika bano Yesu, fedali ko eman eņ. ³⁹ Ata Nikodem, ar ye bax amat gëmedf gër Yesu eņo mëkara an, yow ko bëte do wëlaliw ko nê okilo ofëxw osas ogu ond bar bani gë mir do gë alowe. ⁴⁰ Bën bëxi fedali bax eman end Yesu eņ, nëmëra këno ogu onëngax oņo do şerira këno gë bënjëm, ang rëp bax gër Bëşëwif emëxwëtan ed asëşek ak. ⁴¹ Ata gër ed fika bano Yesu, andëfa bax na do gër andëfa aņo, hi bax yëg ir elod asëşek ano mëxwëtaxën bana. ⁴² Gër yëg ijo wëxëta bano Yesu gayik anêka bax yānand akey and eteyëta and Bëşëwif aņ.

20

End ekani ed gër ecës eņ

¹ Yatir akey ayanar and loxo, mëd-mëd fo bađi bax ga fëda ko Mari Madëlen gër yëg. Wat ko mëne angaņ and wedixën bani lilağa ir yëg aņ awedita weditak. ² Hër ko gër ed hi bani Simoņ Piyer gë asëfan ar lëka baņo Yesu an, fel këbi: «Anêka nęcët këno Axwën an gër yëg do bïyi ane nang exe na ba feye rëfali këno.» ³ Ata Piyer, gë asëfan asëxe an, şan këni eni ye gër yëg, ⁴ bën tak bëxi bax hërënd. Ata asëfan ajo, ga şand këno Piyer, ñatët ko gër yëg. ⁵ Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm el, bari axo dıl ex na. ⁶ Ata ñatëgu ko Simoņ Piyer, mëņ ar baņo sëfëgund an. Lil ko boxay gër yëg, wat ko lëf ebun ed bënjëm el. ⁷ Wat ko bëte anjëm and fëlxën bani gaf ir Yesu aņ do gë bënjëm bën. Anjëm aņo momopa bax bebët işëxe, ax gi bana şode-şode. ⁸ Ata asëfan ar ñatët bax gër yëg an, lil ko bëte. Ga wat ko, aņo fo wa ko. ⁹ Xali amëd aņo ađi pëni bana pere Oñëgw Omënëk od rek mëne Yesu axani ebax exo kani gër ecës ok. ¹⁰ Ata bësëfan bëxi bëjo wāyi këni.

End Yesu do gë Mari Madëlen eņ

¹¹ Barikan, Mari Madëlen ga bađi ko fac ler gër yëg, ko sesënd. Kwël gë otes ok fo, rëngw ko, do yëkwa ko lëf gër yëg. ¹² Ata wat këbi omeleka oki gë banjëm bapeşax ga yëpa këni gër ed xwët bani eman end Yesu eņ: îbat gër ed bax gaf, ijo gër ed bax osapar. ¹³ Na wëka këno: «Wëj, inewa këy sesaxënënd?» Yaka këbi: «Anêka wëgët këno Axwën aram an do ame nang ex na ba feye rëfali këno.» ¹⁴ Ga ko yeyan mondako, nëkona ko gand epoy, ata wat këno ala mo kwëşa. Bari axo nang bana mëne Yesu ex. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Wëj, inewa këy sesaxënënd? Noņo wa këyo şaland?» Mari Madëlen, ga yëla ko mëne axwën andëfa an ex, re ko: «Awël nde, angëmëne wëj rëfali këno, pelële ba fe xwët këyo mëņ këmo xana.» ¹⁶ Aņo re ko Yesu: «Mari!» Ata ga şena ko, yaka ko: «Rabuni!» Gë eyeyan ed Bëşëwif el (Asëyali aram). ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Këreye dëkëra na ðe, ame baka ex na pere gër Faba. Barikan, yel eyëbi pelëx bëmaņe bëndam bën mëne nê ebaka me yaņ gër Faba, ar ex Faba irewën bëte. Nê ebaka me gër Kaxanu ir xwën ke, ar ex Kaxanu ir xwën këjun.» ¹⁸ Ata Mari Madëlen ye ko ebi nangënëx bësëfan bën mëne Axwën an şanayaxënëgu këno. Ata ñateli ko dek bënd felëgu këno beņ.

End Yesu do gë bësëfan bërëxëm eņ

¹⁹ Kwël yatir akey ayanar aņo fo, genëka, bësëfan bën abarër barër bani nê aciw do fërara këni dek owët oņ, ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëşëwif bën. Ata na şanayaxën këbi Yesu, xwëşa ko mërëxand do fel këbi: «Obetak ol gil ex gë wën!» ²⁰ And yeyaneli këbi mondako aņ, wäsindëra këbi bambënut baņ gër otaxan do gër ambëb. Ata bësëfan bën nëngandëra këbi ga wat këno Axwën an. ²¹ Yesu fel këbi gaşëxe: «Obetak ol gil ex mërëxand irewën! Ang lawënëgu ke Faba ak, wëno bëte mondako fo këmun lawënënd.» ²² Ga ñata ko eyeyan elo, ñëm këbi, do re ko: Dilëlexo Angoc Amënëk aņ gër owëkw orewën. ²³ Bër kënebi seban beñëñëx bën, Kaxanu aseban këbi seban do bër kënebi fënan bën, Kaxanu afeban këbi fënan.

End Yesu do gë Toma eņ

²⁴ Ang ebani bësëfan bën epëxw gë bëxi ak, Toma, ar nëngwët baño Didim an, axo gi bana yatir şanaŷaxën başi Yesu. ²⁵ Bësëfan bësëndaŷ fel këno mëne Axwën an aşanaŷaxën şanayaxën këbi yatir bayik axo gi bana. Ata yaka këbi: «Wëno angëmëne ame wat ex na gër otaxan odexëm bämënut band sembayën baño opëwët ban, angëmëne ame nëmba ex na bëte ambëb and sënga bani an, din ame ma na.» ²⁶ Ga xucak bakey banjonëbatas, fedër këni gaşëxe bësëfan bën gër iciŷ, yatijo Toma na baxo. Owët oŷ dek fërara bani; ata ga şanaŷaxën këbi Yesu, xwëşa ko mërëxand, do re ko: «Gil ex obetak ol mërëxand irewën!» ²⁷ Ata fel këno Toma: «Tëkaliw tan ebasadey el ro, do nëkođ otaxan odam ok. Tëkaliw ataxan andey an, nëmbal bëte ambëb andam an. Ande këni gil ar gë ekwëta, kërey gi na ar gë oŷpëgënan!» ²⁸ Ata Toma yaka këno: «Wëj ex Axwën aram an! Wëj ex Kaxanu ir xwën ke in.» ²⁹ Na re ko Yesu: «Ga wat këye nde xwëtaxën këye? Nëngandërayindëlebi bër xwëta ke watërëxe bën.» ³⁰ Yesu ari ri ko bëte ogës od bësëfan bërëxëm becarax becëxe bendanjëm, bend ani nëgwë ex na gër akayëta aŷo ro. ³¹ Bëbër yëgw këni bën, aŷëgw yëgw këni en maxën mëne Yesu ex Afexën an, Asëniŷ ar Kaxanu an. Do gë ekwëta elo, en cotaxën aniyen an gër owac orexëm.

21

End gër anjer and Tiberiyad eŷ

¹ Ga xucak eŷo, Yesu şanaxën këbi bëte bësëfan bën. Gër bëŷa ir anjer and Tiberiyad şanayaxën başi mondako. ² Er barër bani: Simon Piyer, gë Toma, ar nëngwët bano Didim an, gë Natanayel Ibëkana ir gër ebar ed Galile, gë bosëniŷ bor Sebede do gë bësëfan bëxi bësëxe. ³ Ata na, re ko Simon Piyer: «Wëno gër edapëran këme ye doro.» Yaka këno boşandaw: «Asëf këmi sëf, biyi bëte.» Ga fiat këni gër anjer, fëra këni polo në ikuluj do lapëra këni wec. Bari yowëy ano tëra ex na. ⁴ Gëbër, Yesu fiatëgu ko gër bëŷa na gër ed hi bani, bari bësëfan bën ani nang bana mëne Yesu ex. ⁵ Ata Yesu wëka këbi: «Obaş oram, oxan nde sëra kënebi na?» Yaka këno: «Ali.» ⁶ Ata fel këbi: «Awa đapin ebën el gand liŷ ir ikuluj ata kën wat.» And lap këni an sëkwan këni ecëpët el ga fëxw këni oxan ol. ⁷ Ata asëfan ar baño Yesu mban an fel këno Piyer: «Xey Axwën an ex đe!» Sam ga wël ko na Simon Piyer mëne Axwën an ex, şudfa ko acud andexëm an gayik tëb gë eman eŷ fo bayi baxo, do lapaya ko na gër anjer. ⁸ Bësëfan bësëndaŷ xasëgu këni gë ikuluj in ga lasëgu këni ebën el pëxw gë oxan ol, ani nãwëta bana bon ebar el. ⁹ Ga şëpëta këni ekeg gër ebar, sëk këni angwara and oxan do gë famburu. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Mëlawënebi ro mar oxan or sërãw kënebi ol.» ¹¹ Simon Piyer şëpëtëgu ko ebën el gë bongan keme gë ofëxw oco gë osas. Ado ga sëra banëbi oxan ol go, ebën el ax nesi bana. ¹² Ata Yesu wac këbi: «Yowën en yambëra.» Asëfan gabatak ax yëxw bana eŷo mëka: «Noŷo wa hi këy?» Gayikwa anang nang bano mëne Axwën an ex. ¹³ Ga sëka ko Yesu gër angwara, weđ ko mburu in do şetëra këbi. Mondako fo şetëra başi oxan ol. ¹⁴ Yesu, atasën başi şanayaxëneđ bësëfan bërëxëm bën elod ga xani ko gër ecës.

End ofelar or Yesu gë Piyer eŷ

¹⁵ Ga faŷ këni eyambëran el, Yesu wëka këno Simon Piyer: «Simon, asëniŷ ar Şaj, aŷan nde ŷan këye nëmëc ang ŷan këne boşandax ak?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aŷan aŷan këmi.» Ata re ko: «Awa kadacindëbi opey odam ok.» ¹⁶ Wëka këno akinëm: «Simon, asëniŷ ar Şaj, aŷan nde ŷan këye?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aŷan nde ŷan këmi.» Fel këno: «Awa đëkayayindëbi opey odam ok.» ¹⁷ Wëka këno atasën: «Simon, asëniŷ ar Şaj, aŷan nde ŷan këye?» Ata aŷo, şamina ko Piyer në end ine wëkaxën këno atasën. Yaka ko: «Axwën, wëj beŷ dek nang këy. Anang nang këy mëne aŷan ŷan këmi.» Yesu re bëte ko: «Awa kadacindëbi opey odam ok.» ¹⁸ «Dal in këmi felënd, and bayi bay şambenjar an, gë andey bay şudfarand, gë andey bay xapand enar eŷ gër edum, do gë andey bay yend gër ed ŷandi ki yo. Barikan, and këy xar an, onëxar oŷ këy ŷana ey yënëđ exi kapaxën aşëxe enar eŷ, do exi mëla gër ed bayik axi ŷandi na.» ¹⁹ Ata Yesu mondako nangën baño Piyer ang ko şës ak ex canaxën enjaran end Kaxanu eŷ. Ata ga fiat ko fel këno bëte: «Wëj tëfëguye!» ²⁰ Piyer ga nëkona ko, wat këno asëfan ar lëka baño Yesu an ga këbi sëfa. Asëfan aŷo xaya bax gër emëkw ed Yesu and bani yambërand, do wëka baño ba noŷo ex ar këno lëxw an? ²¹ Piyer ga wat këno ga këbi sëfa, wëka këno Yesu: «Do aŷo cëŷ Axwën, ine këno hi?» ²² Yaka këno Yesu: «Angëmëne aŷandi ŷandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw, wëj ine bal ki?» ²³ Wëj cëŷ, tëfëguye.» Ata elod yatijo wëli bax gër đëmaŷe mëne asëfan aŷo din axo cës na. Enimin, Yesu aŷo pel bana đe mëne axo cës na. Er re baxo: «Ga ŷandi ŷandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw wëj ine bal ki?» ²⁴ Asëfan aŷo reyak osede

olo, do mēŋ fo ʔēgwēk beŋo dēk. Do biyi anang nang kēmi mēne er reya ko in dāl ex.
²⁵ Yesu ari ri ko bēte beβeranjēm. Kido eni nēgwēdo dēk gē betil ak, ame yēla ex na
axēñ xēñ dox gēr ngwēn ro okayēta od ʔēgw doni ok.

Bandixa band Oparëxanda ban Lilaya in

Akayëta and Bandixa band oparëxanda anj ex akinëm and yëgw ko Luk anj. Endey Yesu end yana baxo gër akayëta añanar andexëm enj fakët ko. Akayëta anjo këbo nangënënd ang yanak Amara and Yesu ak, yatir ofëna or Penjëtëkot, gër angol and Yerusalem. Bëte mondake Amara anj yodëk gër ebar ed Samari, xali gër owar osëxe. Akayëta and oparëxanda anjo kë sëyalind mondake ko riyenind Kaxanu gë bela bër yëmëk gë Angoc Amënëk bën. Angoc Amënëk anj këno yëlënd ar yëmëk gë mënj an, ekapina ed gër epemëra ed Atëfëtan el, gë ekemëna ed gër toro ind gër andiyen and Axwën Yesu Kërisët el. Er ex gër akayëta in:

End eñana ed Amara and Yesu gër Yerusalem enj: 1.1-8.3.

End Amara and Yesu gër ebar ed Samari enj: 8.4-9.31.

End Amara and Yesu gër bënëng becëxe enj: 9.32-15.35.

End Amara and Yesu xali gër Rom enj: 15.36-28.31.

Lilaya in

¹ Tewofil, gër akayëta añanar andam sëfëtan këmi dek bebër yana baxo ko rind Yesu bën, do ang babi sëyalirand bela ak, ² xali yatir baka ko gër Kaxanu, yanj gër orën. Barikan damana exo yexën afelëra felëra babi gë panga ind Angoc Amënëk in, oparëxanda od yata këbi ok. ³ And soro ko do sës ko anj, gër ogës odebën şanaya baxo bakëlëbëd bandanjëm. Eno wat abëngw şanaya baxo mondako ebi pënixën mëne mënj dënj ex. Do në bakey ofëxw onax felëra babi bend owun or Kaxanu bën. ⁴ Ata na gër ed xeta bano, fel këbi këreni nãwëta na angol and Yerusalem anj, barikan eni cëni er beya baxo Faba Kaxanu ayël këbi yël in. ⁵ Ax gi ex na nde Şanj Batis, gër men babi buyind bela bën? Barikan Kaxanu, gë bakey band kë yowënd banjo abuyi kënjun buyi gë Angoc Amënëk anj.

End omakan ond gër orën enj

⁶ Gër ed xeta bano na, wëka këno: «Axwën, gërëgako nde këy xanin owun or gër ebar ed Isërayel ol?» ⁷ Yaka këbi: «Faba gabat kë sanand gë gapak orexëm ol bamëd banj do nand këno fiatan exo di er yandi këno in, ax gi ex na wën kë nang. ⁸ Barikan wën, panga kën şot na, and ko fedaw Angoc Amënëk gër ola orewën anj. Ata en gi otede odam ok gër Yerusalem, gër dek ebar ed Yude el, gër ebar ed Samari, do xali gër ed sëlëk ngwën.» ⁹ And fiata ko eyeyan elo anj, yana ko ko şëgënd end orën enj xali şiliparax ko gër banjar. ¹⁰ Bën ga xëjan këbi end orën enj, wat kënëbi bërëxadët bela bëxi gë banjëm bapeşax ga xwëşa këni ler gër ndebën. Ata re ko abat: ¹¹ «Wën Bëgalile bëjo, inëwa xëja kën lanj ako orën ol? Yesu ir wat këno ga këno wëla Kaxanu end orën enj, ang wat këno ga ko şëg ak ko bakaw.»

End abëteli ar Yuda enj

¹² Ga xucac enjo, oparëxanda ok xani këni na gër etënd ed gë bañarëka, këni bakand gër Yerusalem. Në apakan amat fo bax gër ed hi bani, ani nãwëta bana angol anj. ¹³ Ga lil këni gër angol, barër këni gër aciw and yanj, gër ed wër babi epedër. Er ebani: Piyer, gë Şanj, gë Şak, gë Andëre; gë Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Şak, asëniw ar Alëfe, gë Simon, awer an, do gë Yud, asëniw ar Şak. ¹⁴ Bën dek xet babi eni kemëna cale in gë bëmaÿe bëttoxari bënj, gë Mari, nëm ir Yesu, do gë boşinëm bor Yesu. ¹⁵ Ang bani barërënd bakey banjo ak, er hi bani në bela keme gë alapem. Ata Piyer ga xani ko mërëxand ir bëmaÿe, re ko: ¹⁶ «Bëmaÿe, ax gi ex na nde añaata bax ex nãta Oñëgw Omënëk od rek mëne gë Angoc Amënëk anj reya baxo Dafid, emun enj, mëne Yuda ebax ebi dëngweli bër këno sëra Yesu bën. ¹⁷ Yuda, ar enga endeşi hi baxo do andiyen amat bar bane. ¹⁸ Axana xana baxo kodî ir fanaxën banjo Yesu gër ecës in. Gë akanji and osëmbak anjo yëcacën ko osënga or gër ed wëc ko acëloÿ-şëloÿ do wëlëfëtak dek oxul orexëm ol.» ¹⁹ Ga wëlik endey enjo dek Yerusalem in wacaxën këni osënga olo gë eyeyan ed Bëşëwif el: «Xakelëdama» mëne ngënj osënga or gë oşat.

²⁰ Barikan aÿëgw yëgw këni gër akayëta and Calemoñëw:
«Cenëkëlex iciw indexëm in,
Ala kërex dëg na! Do:
Bëtëlixo aşëxen andiyen andexëm anj*!»

²¹ Awa ar kē bēteḷi andiyen andexēm an, tananēḡone gēr bēr laḡetara kēbo nand bane yexerande gē Axwēn Yesu na, ²² elod ga buyi kēḡo Ŝaḡ Batis xali yatir ŝēḡ ko end orēn eḡ. Gilexo bēte sede ir watēk ang biyi ak ang xani ko Yesu gēr ecēs ak.

²³ Ata sana kēnēbi bēxi: Yosef ir bano wācēnd Barēsabas do nēngwēt bano Yusētos do gē Macas. ²⁴ Ata ga xeta kēnēbi, ŝale kēni mondako: «Axwēn, wēḡ ar nangēk er ex gēr oḡwēk or bela dek an, masinēlēbo ar yata kēyo an gēr bēmaḡe bēki bēḡo. ²⁵ Comalebo gēr andiyen and lawēn kēyēbo mi din aḡo do gēr ofarēxanda. Bētēlexo gēr amēd and seḡ ko Yuda do ye ko gēr ed sana ko.» ²⁶ Na ga ri kēni bēñak, ind fit bani iḡ wēd ko Macas. Ata oparēxanda ok, ang baḡi bani epēxw gabat ak, baḡa kēno Macas gēr enga endebēn.

2

End Angoc Amēnēk eḡ

¹ Yatir Ofēna or Penḡetekot, bēsēfan bēr Yesu bēn barēr kēni dek nē er ebat. ² Ata na bērēxadfēt, wēliwēk angēbēr gēr orēn do kē rēmēgund ang ekoc etēm fo xali lilēk dēñ gēr aciw, gēr ed ḡēpara bani. ³ Ŝanaḡarak beḡēr ang okodux, ŝapērērak, do lapandēra kēbi ala kala ang ebani ak. ⁴ ḡēmēra kēni bēn dek gē Angoc Amēnēk aḡ do kēni yeyanēnd oyeyan oḡēxe ang baḡi heḡētēnd Angoc ak. ⁵ Xarak, na gēr Yerusalem yowērāw bani Bēšēwif bēr ŝenene ga xaniraw bani gēr dek benēng becēxe bēnd ex dila gēr orēn, lēgēra kēni gēr Yerusalem. ⁶ And wēl kēni angēbēr aḡo aḡ, wāra kēni bura-bura gēr ed hi bani od Yesu. Ga fiat kēni, wēlandēra kēbi ga kēnēbi wēl ala kala eyeyan ed yeri ko el. ⁷ Ga ŝarandēra kēbi na xali xurik, kēni wēkarēnd: «Oko ax gi ex na nde bēn dek Bēgalile fo exēni? ⁸ Mondake cēḡ kēnēbe wēl nde ala kala eyeyan ed yeri ko el? ⁹ Ax gi ex na nde biyi er hi kēne: Bēparēt, Bēmedi, Bēhelamit, bēr lēgēk gēr ebar ed Mesopotami, bēr gēr ed Yude, Bēkapados, Bēpoḡ, bēr gēr ebar ed Asi? ¹⁰ Ax gi ex na nde ro fo exēni bēte bēr gēr: Fēriḡi, Paḡēfili, Misēra, bēr gēr ebar ed Libi gand Siren fēco? Ax gi ex na nde ro exēni bēte: Bēšēwif, Bērom, ¹¹ Bēšēwif, bēšālek, Bēkēret do gē Bēnare nē ewēlen bene de ala kala gēr eyeyan ed yeri ko el ga kēni sēfēt becaraxik bēnd Kaxanu beḡ.» ¹² Mbaḡ wēlandēra baḡi ga kēnēbi nēkon do bani wēkarēnd: «Ine ex ngwa endey eḡo?» ¹³ Barikan bērēmar, ga kēnēbi lēš kēni rend: «Wēni, bēḡo bēr wēdek ngoy ex!»

End epemēra ed Piyer eḡ

¹⁴ Ata Piyer gē boḡandaḡ, epēxw gē abat bēn, xani kēni do xwēša kēni. Re ko Piyer: «Wēn Bēyude bēn do gē wēn dek bēr yowērāwēk gēr Yerusalem ro bēn, wēno kēḡun nangēn er ex in. Awa baxētine de aye! ¹⁵ Ang kēn yēland ak, bela bēḡo ani med ex na de ngoy, gēbēr fo ga bayik wa. ¹⁶ Barikan doro fiatak er reya baxo gana-gana fo alawēnel Yowel in mēne ¹⁷ Kaxanu rek:

“Gēr baḡey baḡelatar, aḡēmēn kēmēni ḡēmēn gē Angoc andam aḡ boḡēniw do gē boḡiḡ borewēn

eni yeyanaxēnd ang bēlawēnel fo, ocambenjar odewēn ok eni watēnd beḡēr ḡapēk eni dind bēn, do bēxarēk bērewēn bēn eni watēnd ofakeli.

Ocambenjar ok do gē odēnaḡ odewēn ok kē ḡana ex watēnd gē ofakeli bēndam beḡ.

Bēxarēk bērewēn bēn gē ofakeli kēni ḡana eni watēnd bēte.

¹⁸ Iyo gēr bēriyenin bēram, bēsoḡan bēn, baḡey baḡo, kēmēni ḡēmēn gē Angoc andam aḡ,

do bēn eni yeyandērand ang bēlawēnel fo.

¹⁹ Becaraxik kēme ri yaḡ gēr orēn

Do gēd gēr ebar, bananganēme, gē

oḡat, gē xodux do gē okwēcēn. ²⁰ Ata eñan eḡ ex doḡ xali ex camēdan wur in,

Do facaw in, ex bar ang oḡat fo,

damaḡa ex ḡataxēnēḡu aḡey and Axwēn Kaxanu aḡ

Aḡey akēbēnaxik an, aḡey atēm an.

²¹ Ata ar kēḡo ŝalend yo Kaxanu gēr oḡac or Axwēn, afex ko fex.”

²² «Wēn Bēyisērayel, baxētine end kēme reyand eḡ, end Yesu Ibēnasaret eḡ. Kaxanu lawēnēḡu baḡo do paḡ gē mēḡ baxo rind bananganēme, becarax do gē bērēcaxik. Wēn dēḡ anang nang kēn eḡo. ²³ Kaxanu, mēḡ ar kē nangēnd beḡ dek damaḡa ex giḡēn an, faḡ ko gēr emēkw ex kuca end Yesu eḡ mondako. Mēḡ seḡēn kēḡun do wēn lēxw kēno gēr otaxan od bēwēndēran bēsēm xali law kēno mopika nē osēx. ²⁴ Bari axani xani ko gēr ecēs, Kaxanu racēt kēḡo gayik amēnd bana eḡo dēkaya panga ind ecēs iḡ. ²⁵ Ax gi ex na nde Dafid bax rend:

“Laḡ bamo watēnd Axwēn Kaxanu an gēr lēngw iram,

Gand liw' iram hi ko kedi keme yedara.

²⁶ Mën fuñaraxën ke gër emëkw edam,
Do keme yeyandërand gë onënga fo.

Gër eman endam dën aseyəta keme seyëta, gër eyar ed keme yarënd.

²⁷ Gayikwa gër wur ir bësësëk, ay tebëx na enjêw endam enj,

Aye tebëx na wëno Awënëk arey an me bër. ²⁸ Wěj wasin ke opëña od ke wëla gër
aniyan ok,

Wěj ke yël onënga osëm ol and ke bare an."

²⁹ «Wën bëmaÿe, aÿap ÿapëk mun pel kerët end Dafid, axarëk arefi enj. And šës ko
anj, wëxëta këno, do ÿeg irexëm in gër ndëbi ro dën bayik xali doro. ³⁰ Barikan ga
hi baxo alawënel nangaxën baxo mëne Kaxanu yašarëk: "Arandëwëra andexëm këno
yata na exo bëteli owun orexëm ol." ³¹ End Afexën enj baxo reyand gana-gana fo mëne
axani ko xani gër ecës, Kaxanu axo teb na eman endexëm enj ex bër gër wur ir bësësëk.

³² Yesu ijo, Kaxanu axanin xanin këno gër ecës do biyi dek ex otede od wat këno abëngw
ok. ³³ Kaxanu bakali këno gër liw' irexëm yañ orën enjo ketënax gër owun orexëm, do
yël këno Angoc Amënëk anj. Ata Yesu ga xana këno Angoc Amënëk anj yëlëgu këbo and
beya babo Sëm ak, ang kën watënd do kën wëlënd ak. ³⁴ Ax gi ex na nde Dafid elod axo
cëg ex na end orën enj? Barikan mënj bax rend:

"Axwën Kaxanu fel këno Axwën aram an,

Nëpal gand liw' iram,

³⁵ Xali mëni dat bërangoyëra andey bën eyëbi bëñaxën*."

³⁶ «Awa wën dek Bëyisëräyel bën nangi aye mëne Yesu ijo, Kaxanu yata këno do yël
këno or gapak or exo gixën Axwën do Afexën, xarak wën fika baño gër kërëwa.»

³⁷ Bër gër amëxwër bën ga wël këni enjo, lëk këbi gër owëkw. Ata wëka këñëbi
Piyer do gë oparëxanda ocandaw ok: «Bëmaÿe, ine këmi ri biyi?» ³⁸ Yaka këbi Piyer:
«Nëngwëtin ola orewën ol do enun buyi, gaf gë gaf, gër owac or Yesu Kërisët enjun
tebanaxën Kaxanu bamena bandewën bañ ata këno šot Angoc Amënëk anj. ³⁹ End ayël
këñun yël Angoc Amënëk enj, Kaxanu abeya beya bañun wën bëte, gë obaş orewën ak,
gë bela bër ex caw ak do gë dek bër këbi wacëraw Axwën Kaxanu ang këni ÿëmb yo.»

⁴⁰ Ata Piyer, bëndanjëm becëxe sënd babi ga ko reya end Yesu enj. Afel babi felënd gë
obal osëm: «Tanayin en pex do en can gër enga end bësëmbak bër gë okey oko.» ⁴¹ Bër
wa bax eyeyan ed Piyer bën buyi këñëbi. Er hi bani and yatijo anj fo në bela owëli otas.

End Amara añanar enj

⁴² Bën dek xemëna bax ebaÿët ed osëyali or oparëxanda ol, gër ebaÿër ed gë
angwëlëra, gër ecetër ed eyamb yamb, do gër cale. ⁴³ Bër fac bën mbanj bani fëbënd
Amara andebën anj, ga banëbi watënd oparëxanda ok ga këni ri becarax do gë bërëcaxik
bëndanjëm. ⁴⁴ Dek bërëwak end Axwën bën hi bax andamat do gër angwëlëra. ⁴⁵ Afan
bani fanënd napul irebën in, gë bacota bañ do bani šetërend kodf in dek ang hi bani
ak, ala kala eno yël ang ex oñandi odexëm ak. ⁴⁶ Key yo key bani xemënd eni pedër
gër Aciw' and Kaxanu. Mbanj bani wëlërend do bani yambërand gë onënga fo, do gë
emëkw eyemax. ⁴⁷ Ašale bano šalend Kaxanu do Bëyisëräyel bën dek babi nënganënd
endebën enj. Ata Axwën an, key yo key babi bašëgund bela bër babi fexënënd bën, gër
Amara andebën.

3

End epakën ed aseÿik enj

¹ Akey amat, Piyer gë Šaň këni yend cale gër Aciw' and Kaxanu, apenëka anj, eñan enj
poxoš gaf in. ² Gër Aciw' and Kaxanu bano wëlawënd key yo key ar rëw këno aseÿik eno
kwët gër ebët ed bani wacënd Ebët Ejekax, ebi karaxaxënënd bër kë lilënd bën. ³ Aseÿik
anj ga wat këbi Piyer gë Šaň ga këni lil gër Aciw' and Kaxanu, xara këbi eno yël kodf.

⁴ Ata Piyer do gë Šaň ga xwëša këni, faš këno lañ. Añjo re ko Piyer: «Wěj, nëkonëlēšo
tan aye.» ⁵ Ga këbi nëkon, ko yëland ÿeÿ këno yël na. ⁶ Ata re ko Piyer: «Wëno kodf
axe gi ex na, kanje axe gi ex na, bari er šot keme in ayël ayël këmi yël, gër owac or Yesu
Kërisët Ibënasaret, kanil ey yexëra!» ⁷ Piyer sëra këno dëp gër ataxan and liw', xanin
këno. Atañ ocom od osapar orexëm ok bëngwëk. ⁸ Aseÿik an xani ko kwengweremët
do ko yexërand. Piyer gë Šaň lilëx këni gë mënj ak lëf gër Aciw' and Kaxanu. Ga ko yët
šenene, ko radërand do këno šëkwand Kaxanu.

⁹ Bulunda in dek wat baño ga ko yexëra do ga këno šëkwa Kaxanu. ¹⁰ Bër baño
xwitand bën këni rend: «Ajo bax ÿëpand gër Ebët Ejekax ed Aciw' and Kaxanu exo

karara.» Ata na ga šarandëra këbi xali xurik, sêkwan këni eni nang ba ine hi këŋo ala ajo. ¹¹ Ababi fiawëta na Piyer gë Šaŋ do bër ošaran bën đek këni hërërarawënd do këni liland gër lilaya ir wacan bano Salomon, gër yangana ir Aciw and Kaxanu.

¹² Ga wat këbi Piyer ang barërëgu këni ak, re ko: «Wën Bëyisërayer, inewã këŋun šaranënd eno? Bëte inewã kënebo fabaxënënd biyi? Yela kën gë panga indebi, ba nê end owënëk orebi nde ko yexëraxënënd ala ajo? ¹³ Nangin mène Kaxanu, mëŋ ar yata këbi bëxarëk bërebi Abëraxam, gë Isak do gë Yakob an, ašëkw šëkw këŋo Yesu ariyenin arexëm ar lawënëgu këŋo an. Barikan wën yaxëta këno do lëxw këno eno daw Pilat, xarak mëŋ asebet yapan baŋo eno tebët. ¹⁴ Wën yaxëta baŋo awënëk an, ar šenene an do xara bano Pilat eno tebët alaŋ ar bela. ¹⁵ Wën lawë baŋo ar xwënëk aniyen an, barikan Kaxanu xanin këŋo gër ecës do biyi ex otede od watëk eno ok. ¹⁶ Ga xwëta këmo Yesu mëŋ fakënxën këŋo ala ajo xali wacëwacaxën ko mondako. Iyo ga xwëta këŋo Yesu fakaxën ko aye ar nang këno do këno watënd ajo.

¹⁷ «Gërëgako bëmaŋe anang nang këme mène wën gë bëlëngw bërewën bën an nang bana, mëŋ rixën kën eno. ¹⁸ Gë etëy ed bëlawënel el reya baxo Kaxanu mène mbaŋ hi bax exo toro Afexën an. Ata gë er ri kën in fiata ko Kaxanu er fëna baxo in. ¹⁹ Nëngwëtïn ola orewën ol do en bakana end Kaxanu en, enun tebanaxën bamena bandewën baŋ. ²⁰ Ayow kë yow baŋe band këŋun racët Axwën Kaxanu gër ocëmu odewën. Gë baŋe baŋo fo këŋun lawëneliw Yesu, Afexën ar yatan këŋun an. ²¹ Barikan, yaŋ gër orën ko bayi xali Kaxanu exo kanindëra beŋ bën đek, ang fel babi elod akarëk an eni deyara bëlawënel bëwënëk bërexëm ak. ²² Ax gi ex na nde Moyis re bax mène Kaxanu, Axwën arewën an, alawënel ar ang mëŋ ak këŋo yata gër enëng endeŋi do bëte ene baxëtëde đek er këbo fel in. ²³ Barikan ar enëng endeŋi ar kë hëp eno baxët alaŋwënel ajo an, cëfëyëtiyidëno gër bulunda eno dawëx. ²⁴ Dek bëlawënel bër Kaxanu bën, ga yana ko Samiyel xali gë bër bëtëraw, gana-gana fo reya bani end baŋe band hi këne baŋo. ²⁵ Wën ex obaš or bëlawënel bër Kaxanu ol do Kaxanu, gë bëxarëk bërewën bën ser bani paš gë Abëraxam yatir fel baŋo mène benëng bend gër ebar ro beŋ đek kë šot obetak ol nê end arandëwëra arexëm. ²⁶ Wën ex bëyanar bër lawëneliw këŋun Kaxanu ariyenin arexëm ar yata këŋo an. Gër ndewën lawënëgu baŋo enun yël obetak ol do enun bakali gër enjekax, enun wërëšët en teb betëmbak bend kën rind beŋ.»

4

End Piyer do gë Šaŋ en

¹ Ata Piyer gë Šaŋ, gër ed banëbi felëra bulunda bayi bani and fatëgu këni na gër yangana ir Aciw and Kaxanu bëšadaxan bën, gë alëngw ar bënëkona an do gë Osaduseŋ ok. ² Mbaŋ xoŷën banëbi Piyer gë Šaŋ ga sêk kënebi ga kënebi sëyalind bulunda in mène ekani ed gër ecës exëna gayikako Yesu axani xani ko gër ecës. ³ Ata ga sëra kënebi, fel kënebi bënëkona bën enëbi përa na aye xali ex weca gayik anëka xwëyar bax. ⁴ Barikan, bëranjëm wã këni end baxo reyand Piyer en. Ata đek bëšëfan bër Yesu bën bašarëgu këni bësošan bën fo nê owëli oco.

⁵ Ga xeyëk, bëlëngw bër Bëšëwif bën, gë bëxarëk bën do gë bëšalen bën fedër këni gër Yerusalem. ⁶ Na fo bani bëte Xanas, alëngw ar bëšadaxan ar niy ijo an, gë Kayif, gë Šaŋ, gë Alekësandër, do đek bër hi bax nëng ir bëšadaxan bëlëngw in. ⁷ Gër ed yëpara bani na, wëlaw kënebi mërëxand Piyer do gë Šaŋ. Wëka kënebi: «Wën pelinëbo fa gë panga ind fe do gër owac or noŋo fakënxën këno ala ajo?» ⁸ Ata Piyer ga yëm ko gë Angoc Amënëk an, yaka këbi: «Wën bëlëngw bër bulunda bën, ⁹ wën bëxarëk bën, wën nde këbo wëkarand doru mun pel end enjekax end šot ko aseŋik do mondake fak ko? ¹⁰ Awa nangin wën đek ang barërëgu kën ro ak, nangëlexëni bëte Bëyisërayer bën đek mène gë panga ind owac or Yesu Kërisët Ibënasaret, ir fika bano wën do xanin këŋo Kaxanu gër ecës in, xwëšaxën ko abëngw ala ajo ang këno watënd ak. ¹¹ Ang rek Oñëgw Omënëk ak, Yesu Kërisët ex:

“Ekaŋ ed šus kën wën bëbaj el,
Xarak ekaŋ elo ex ed ekëla el, ed gër ebaŋ el*.”

¹² Apexa an gër Yesu Kërisët gabat ex gayikwa dila gër orën ro, owac ošëxe ax gi ex na or këne šotaxëne apexa an.»

¹³ And wat këni mène Piyer gë Šaŋ gë anjij këm banëbi yakand an, šaran këbi gayikwa bela bërëtok, bër ax tëya ex na fo hi bani. Bëte axwita xwita banëbi mène bën hi bax gë Yesu. ¹⁴ Ga këno nëkon aseŋik ar fakën bano an, wëlan këbi ang kënebi yaka ak. ¹⁵ Ata fel kënebi eni can na gër Amara and bëxarëk eni wëleraxën bën fo. And šan

këni Piyer gë Şaş an, bëxarëk bën këni wëkarënd: «Mondake kënëbe riye bela bëjo? ¹⁶ Gayikako ecarax end ri këni ejo Yerusalem in ðek nangëra këni, biyi ane kor ex na ene wëlëbële. ¹⁷ Barikan, këdi kë wëli kaş-kaş endey ejo gër Bëyisërayel, besanëbene mbanj do cëbanënëbene din ala këreno pelënd na end oŵac olo eñ.» ¹⁸ Ga wăcëgu kënëbi Piyer gë Şaş eni bakaw lëf, wesara kënëbi xali, şëban kënëbi edeyara el do gë etëyali ed bela end oŵac or Yesu el. ¹⁹ Yaka këni Piyer gë Şaş: «Şenene nde ex gër ogës od Kaxanu mi baxët endewën eñ do mi teb end re ko mëj eñ? Ata wën kë xiti ðe! ²⁰ Biyi cëñ, er wat këmi mongwat in do gë end wël këmi mongwël eñ, ami kor na mi cësinali.» ²¹ Ata ga wesara kënëbi gaşëxe sebët kënëbi eni ye, ani yëxw bana enëbi nëp ga banëbi yëdand bulunda in. Enimin, bër hi bax na bën ðek banjo şëkwënd Kaxanu end er wat bani eñ. ²² Aşëyik ar fak bax gë ecarax ejo an, bënëy ofëxw onax aşand hi banjo.

Ed cale ind bësëfan bër Yesu eñ

²³ And sebët kënëbi an, Piyer gë Şaş baka këni gër ed barër bani boşandaŵ do sëfëtandërax kënëbi ðek ang wesara banëbi bësadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bësëwif ak. ²⁴ Ga baxët kënëbi, xetan këbi bën ðek eni cale. Ata këni şalend: «Axwën Kaxanu, wëj rik orën ol, gë ebar el. Wëj rik angwëgw an do gë ðek beşër hik polo bën. ²⁵ Wëj fel banjo gë Angoc Amënëk an Dafid, axarëk areñ an, ariyenin arey an, exo de:

“Ineŵa wonjoxënëk banjëlan band bër benëng becëxe banj? Do ineŵa şotaxën këni banjëlan band gë ofëcak këm?

Ineŵa këni yëlaraxënënd ang bësënëk fo?

²⁶ Bemun bënd gër ebar ro beñ xanixën këjo Axwën an,

Do gë bëlëngw bën xel këjo Ar yata këyo an*.”

²⁷ «Ata ðal ex Axwën Kaxanu, gër angol and Yerusalem ro, Erod gë Poñës Pilat axel xel këno Yesu, ariyenin aŵënëk arey an, ar yata këyo an. Bër ax gi ex na Bësëwif bën do gë bamëxwër band Bëyisërayel banj xanixën këno. ²⁸ Dek er fëna bay elod gër yanar ari këy ri gë panga indey in, ħata këni. ²⁹ Do gërëgako Axwën Kaxanu, ax gi ex na nde aye wat këy ang kënëbo wesarand ak? Mëj ex dëcalëbo biyi bëriyenin bërey bën mi kapina mbanj gër epemëra ed eyeyan edey. ³⁰ Masinëlëbo panga indey in eni pakaxënënd bësëxwëra bën. Bëte diyind becarax do gë bërëcaxik gër oŵac owënëk or Yesu ol, ariyenin aŵënëk arey an.» ³¹ And şale këni mondako an, ebar el rëgëk na gër ed hi bani. Yëm këni bën ðek gë Angoc Amënëk an. Ata ga şapër këni na këni sëfëtërand eyeyan ed Kaxanu el gë anjiy këm.

End aminëmëra and bërëwăk eñ

³² Amëxwër and bërëwăk end Yesu bën hi këni onden omat, anjëlan amat. Er şot ko ala kala in, oxwën or bela ðek ebar, ala abax xwënaya na napul irexëm in. ³³ Oparëxanda ok areyara bani reyarand gë panga itëm osede or mëne Axwën Yesu axani xani ko gër ecës ol, do oyekax osëm şot bani bën ðek. ³⁴ Ar xayënëk ax gi bana gër bësëfan. Dek bër hi bax gë ocënga bën, gë bër gë bëciw bën, afan bani fanënd eni mëlaw kodı in. ³⁵ Dek bani wëlawënd eni kwët gër osapar or oparëxanda. Ata bën bax şetënd ala kala ang hik obal orexëm ak.

³⁶ Arandëwëra and Lewi ar bano wăcënd Yosef an, do nëngwët bano oparëxanda ok Barënbabas mëne ngëñ «Axemën ar bëmaÿe an» xaniw bax gër ebar ed Şipër. ³⁷ Ga fan ko oşënga orexëm ol, wëlaw ko kodı in do xwët ko gër osapar or oparëxanda.

5

End Ananiyas do gë Safira eñ

¹ Barikan bër gë aşan, Ananiyas do gë Safira hi baxëna. Ananiyas ga fan ko oşënga orexëm ol, ² şona ko mar kodı in ga xet këbi ga alindaŵ exo di mondako. Wëlaw ko kodı ir bayi bax in xwët ko gër osapar or oparëxanda. ³ Ata re ko Piyer: «Ananiyas, ine sebxan këyo Sindan xëñ ko gër emëkw edey xali këy nëgwëşënd gër Angoc Amënëk, xarak aşona şona këy mar kodı ir fanaxën këy oşënga in. ⁴ Oşënga olo, orey hi bax, and fan këy an akanji and yël këni an, andey hi bax. Ine yëlaraxën këy endey ejo? Awa Kaxanu wa yandi baxi eyo yifa, ax gi ex na bela.» ⁵ Sam ga wël ko na eyeyan elo, Ananiyas węc ko kërud, xoti ko kwël na fo. Ata ðek bër wël bax endey ejo bën lëk këbi anjiy atëm. ⁶ Ocambenjar ok xani këni, fëlëra këno, wëla këno, do wëxëtax këno.

* 4:26 4.26 Calemoñëw 2.1-2

⁷ And xucak nê bapëxêd batas aŋ, lilëgu ko alindaŋ ar Ananiyas nangêrexe er xucak in. ⁸ Ata wêka kêŋo Piyer: «Pelêle ba gê akanji aŋo dêŋ fanaxên kên oşênga orewên ol?» Yaka ko: «Iyo go dêŋ fan kêmi.» ⁹ Aŋo re ko Piyer: «Mondake wa xet banun en tÿyi eno yifa Angoc and Axwên aŋ? Awa nêkodêbi gër ebêt bër wêxêtagu kêŋo icên indey bën, bête bën fo ki wêla.» ¹⁰ Ataŋ Safira wêc ko kêrud gër osapar or Piyer, xoti ko. Ga lilëgu kêni ocambenjar ok, sêk kêno aşêsêk. Na wêla kêno do wêxêtax kêno ler gër icên indexêm. ¹¹ Dek bër gër Amara and Yesu bën do gê bër bax wêlënd endey eŋo bën babi lëkënd anjij atêm.

End becarax bend oparêxanda eŋ

¹² Becarax do gê bërêcaxik bendanjëm bani rind oparêxanda ok gër ogës od Bëysêrayel. Bërêwak bën dek abarêr bani barêrënd gê anjêlan amat, dila gër lilaya ir aner and wacan bano Salomon, gër yangana ir Aciw and Kaxanu. ¹³ Ala aşêxe abax yëxw na ebi têka. Barikan bulunda in mbaŋ banêbi şêkwënd. ¹⁴ Ata kaş-kaş bani yëmbêrënd bela bër wâk end Axwên bën xali hi kêni amëxwër atêm and bêsosan do gê bêsoxari. ¹⁵ Awêlara banêbi wêlarawënd bêsêxwëra bën gër opêna oŋangax od gër angol and Yerusalem do enêbi kwëtëra tar fêna in: bÿjo nê bêngaw, bÿjo nê bandago ebi kwixêtaxên ndakaŋ abat abat eñaw end Piyer eŋ. ¹⁶ Bela bërânjëm bax xanirawënd bangol band ler gër Yerusalem baŋ do banêbi wêlawënd bêsêxwëra do gê bër babi saronênd bangoc bañjênax, do bën dek bani fakêrand.

End toro ind oparêxanda eŋ

¹⁷ Ata aşadaxan alëngw an do dek gê bër hi bani Amara amat bën, mène ngëŋ amara and Osadusen eŋ, kêbi yakêraxind mbaŋ end oparêxanda eŋ xali yen kênebi. ¹⁸ Ga sêra kênebi, fêra kênebi gër epëra ed gër angol. ¹⁹ Barikan yow gêmêd meleka ir Axwên in, ferêtëra ko owët or epëra oŋ, nêcêt kêbi oparêxanda ok, do fel kêbi: ²⁰ «Yeyin gër yangana ir Aciw and Kaxanu, enêbi pelëra bulunda in dek bend Aniyani and din beŋ.» ²¹ Ga wêl kêni eŋo, ye kêni mopêd gëbër kênebi sêyaliraxënd bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu.

Ata aşadaxan alëngw an gê bër hi bani Amara amat bën, wâcêr kêni gê bëxarêk bër Bëysêrayel bën. Ga yêpara kêni gër ed bani federênd, lawên kêni enêbi yen oparêxanda ok gër epëra. ²² Bënêkona bën ga fiat kêni, nema kênebi. Ata ga wêrêşeta kêni, reyax kêni: ²³ «Ga fiat kêmi sêk epëra el mopëra aye, do gê bënêkona bën mokwêşara ala kala gër ebêt ed fel kêno, bari and ferêt kêmi owët aŋ, ala gabatak amo têk ex na lëf.»

²⁴ Ga wêl kêni eŋo, alëngw ar bënêkona bër Aciw and Kaxanu an do gê bêsadaxan bëlëngw bën wêlandëra kêbi, do kêni wêkarênd ba mondake kê fiat endey eŋo. ²⁵ Ata fiatëgu ko na ala ko sêfêtënd: «Bër fêra banêbi bën, gër yangana ir Aciw and Kaxanu kênebi sêyalirand de bela bën.»

²⁶ Alëngw ar bënêkona an do gê boşandaŋ yen kênebi. Ga sêraw kênebi wêlaw kênebi endêmane fo gayikwa ayêda banêbi yêdand bër gër amëxwër bën ba afêtëra kênebi fêtëra gê oxayê. ²⁷ Ga fiateli kênebi, xwêşan kênebi gër lëngw ir Amara and bëxarêk. Ata re ko aşadaxan alëngw an: ²⁸ «Ax gi ex na nde wên şêban bamun etÿyali ed end owac olo eŋ? Nêkod gër angol and Yerusalem ro, osÿyali orewên olo fo xêñêk. Bête biyi kênebo nêpënd end ecês ed ala ajo eŋ!» ²⁹ Ata Piyer gê oparêxanda ocandaŋ ok yaka kêni: «Biyi edi ed ed er re ko Kaxanu in yapan kêbo, ax gi ex na er re kêni bela. ³⁰ Kaxanu, mÿŋ ar xwênêk kêbi bëxarêk bërêbi an xanin kêŋo Yesu ga law bano wên mopika nê osêx. ³¹ Kaxanu wa fela kêŋo gê ataxan and liw andexêm aŋ, do hi ko Emun do Afexên ebi yêlaxên Bëysêrayel bën enëngwëta ed dek ola orebên el do gê eteban ed beñjênax bendebebên el. ³² Biyi do gê Angoc Amênêk and kêbi yêlënd Kaxanu bërêwak endexêm aŋ, biyi ex otedo od watêk beŋo ok.» ³³ Ga kênebi baxêt, bër yêpara bax bën xoŷ kêni xali xurik. Ata yandi kêbi enêbi daw monaw. ³⁴ Ata Fariseŋ ir bano wâcënd Gamaliyel in, aşalen ar ŋan bano mbaŋ bulunda ir Isêrayel an dek, xani ko gër Amara and bëxarêk bër Bêşêwif, re ko enêbi nêcêt oparêxanda ok imêd. ³⁵ Ata re ko: «Wên Bëysêrayel, yêlarayin aye ang yandi kÿŋun enêbi di bela bÿjo ak. ³⁶ Ax nêka ex na ga wat banêŋone ala ar bano wâcënd Têdas, ga baxo rend mène mÿŋ ar gapak hi ko. Sêfa kêno bela okeme onax. And law kêno an, dek bër xwêta baŋo xali kêno sêfaran bën şapêrëra kêni, gabatak ax bayi ex na. ³⁷ Ga xucak end Têdas eŋ, bêtëgu ko Yuda, Agalile an, angwên and Oñëgw od bela aŋ. Mÿŋ bête gê bêsêfan hi baxo. Law kêno do dek bër wâ bax endexêm bën şapêrëra kêni* . ³⁸ Mÿŋ ex gërëgako ga re kême, kêrex bayi na ga kÿŋun balënd end bela bÿjo eŋ; tebêtinêbi eni ye. Angëmene er kêni

* 5:37 5:37 Bêrom bën ayëgw banêbi bela bën gaf gê gaf eni nang ba yëgwe hi kêni.

şaland eni di in end bela fo ex, ayëcar këni yëcar. ³⁹ Barikan angëmëne gër Kaxanu xaniwëk, an kor na enëbi yëc. Mëñ ex, yëlarayin aye këdi këno sakëreli Kaxanu.» Ata bër gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif bën wã këni eyeyan ed Gamaliyel el. ⁴⁰ Wac kënebi oparëxanda ok, şewëra kënebi xali, şëban kënebi eyeyandëra ed end owac or Yesu el, do kwël sefët kënebi. ⁴¹ Ata oparëxanda ok şan këni gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif, gë onënga fo gayik Kaxanu yata bafi eni toro nê end owac or Axwën Yesu. ⁴² Ata key yo key banëbi sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu do gër bëciw. Ani teb bana etëyali ed Atëfëtan and Afexën Yesu Kërisët el.

6

End eyata ed ojakër ej

¹ Ata gë baqey baño, bësëfan bër Yesu bën kwël dëñ bani başërëgund. Ata bësëfan bër kë yeyanënd Gërek bën anëp banëbi nöpënd bër kë yeyanënd ed Bëşëwif bën gayik bësöxari bësëbëta sefëta bër enga endebën bën alanganan banëbi langanganënd gër acetëra and key yo key. ² Ga nang këni ejo, oparëxanda epëxw gë oki ok bar kënebi amëxwër and bësëfan añ, do re këni: «Ax ñap na mi teb andiyen and eyeyan ed Kaxanu añ do mi kwënda ecet ed eyamb-yamb. ³ Fëcak enëbi yata wën dëñ ro gër Amara bësöşan bëcongëbëxi, bër gë osede or şenene, bër yëmëk gë Angoc Amënëk do gë orenik, do biyi mëni kwëtënan andiyen año. ⁴ Biyi cëñ yëlayalëmi gër cale do gër andiyen and eyeyan ed Kaxanu.»

⁵ Ga wël këni ejo, ang ebani ak dëk nëngan këbi. Ata yata kënebi: Ecen, ar xwëta baño mban Kaxanu do yëm baxo gë Angoc Amënëk an, gë Filip, gë Përokor, gë Nikanor, gë Timon, gë Parëmenas, do gë Nikola İbaniçöş, aşalek an*. ⁶ Ga wëlaw kënebi gër oparëxanda, bën şalen kënebi and mokwëtan otaxan ok. ⁷ Eyeyan ed Kaxanu el kwël dëñ bax yañënd do këni yëmbërënd kaş-kaş bësëfan bën gër Yerusalem. Ata amëxwër atëm and bëşadaxan xwëta baño Yesu.

End etëra ed Ecen ej

⁸ Ecen, ga yëm ko gë oyekax do gë panga, ko rind bërëcaxik do gë becarax mërëxand bulunda ir İserayel. ⁹ Bëşëwif bër hi bax gër aciw acaleya and bani wacënd and Okadëp otebësebët añ, gë Bëşëwif Bësiren, gë Bëhalekësandëri, do gë bër xaniraw bax gër owar or Silisi do gë Asi bën këni şampërend gë Ecen. ¹⁰ Bari abani xorënd na eni cembët orenik or baño yëlënd Angoc and Kaxanu ol and baxo yeyanënd añ. ¹¹ Ata soñëra kënebi gë kodî bësöşan bërëmar, ata bën këni rend: «Biyi awël wël këmo ga ko reya bend şëban këni Moyis do gë Kaxanu.» ¹² And yëlëttaw kënebi bulunda in, gë bëxarëk bën, do gë bëşalen añ, yow këni gër ed hi baxo Ecen. Ga sëra këno na, wëla këno dimb-dimb gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif. ¹³ Şalaw kënebi otede onëgwëş, do bën këno nëgwëşandërand mondako: «Ala ajo kë reyaran bend yepënënd Aciw amënëk año† do acariya and Moyis añ. ¹⁴ Gayikwa biyi awël wël këmo ga ko re mëne Yesu İbënasaret ayam ko yam aciw año do anëngwët ko nëngwët şapela band yël këbo Moyis bañ.» ¹⁵ Ata dëk bër gër Amara and bëxarëk bën faß këno lañ Ecen. Wat këni dëxas irexëm in ga nëngwëtak jing-jing ang ir meleka fo.

7

End epemëra ed Ecen ej

¹ Ata aşadaxan alëngw an wëka këno Ecen: «Dal dëñ nde ex end këni rend ejo?» ² Yaka këno Ecen: «Wën bëmaÿe, gë faba bën, baxëtine! Kaxanu, mëñ ar gë enjaran an, şanaÿaxën baño Abëraxam, axarëk arebi an and hi baxo gër ebar ed Mesopotami añ, damana rëfaxënëgu ko gër ed Xarañ. ³ Mondako fel baño: “Canël ebar edey el do gë ekun edey el, do yel gër ebar ed këmi wäsin*.” ⁴ Amëd año şan ko Abëraxam ebar ed Bëkalëde el do ye ko lëgëx ko gër Xarañ. And şës ko sëm añ, Kaxanu xucaliw këno ro gër ebar ed lëgëra kën gërëgako. ⁵ Bëbët gißatak año yël bana oxwën ol gër ebar elo ro, ado gër ko xwët sapor dëñ. Barikan bëya këno mëne ayël këbi yël oxwën ol, mëñ do gë andëwëra andexëm añ and ko xuca añ, xarak angwën año Abëraxam axo gi bana gë obaş. ⁶ Kaxanu afel baño: “Bërandëwëra andey bën ro këni xaniç eni ye nê ebar ediyer. Fën kënebi rixëd okadëp do enëbi dixëra xali nê bëniy okeme onax. ⁷ Barikan wëno këbi xitiç enëng end bër kë rix okadëp odebën ej. And kë xuca ejo añ, aşan këni şanëguç eni yow ro ene caleratind*.” ⁸ Ata Kaxanu yata këno eter el Abëraxam gë oxac

* 6:5 6.5 Nikola ijo ar enëng bër ax gi ex na Bëşëwif ar şalek cale ind Bëşëwif ebaxo. † 6:13 6.13 Aciw and Kaxanu and Yerusalem añ bani wacënd bëte mondako. * 7:3 7.3 Añanar 12.1 * 7:7 7.7 Andocane 3.12

ol. Abëraxam ga rëw këŋo Isak, xac këŋo yatir sêk këŋo bakey banjongëbatas. Mondako fo ri baxo Isak ga rëw këŋo Yakob. Bête Yakob mondako fo xacëra babi odëmëta epëxw gë oki, od hik bëxarëk bërebi oki.

⁹ «Bëxarëk bërebi bëjo, fan baŋo Yosef gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eŋ. Do bër yëc baŋo bën wëla këno gër ebar ed Misëra. Barikan Kaxanu gë mëŋ hi bani. ¹⁰ Aracët racët baŋo gër dëk ocëmu odexëm, yël këŋo oyekax orexëm ol do gë orenik ol gër lëngw ir Farawoŋ, emun end gër ebar ed Misëra eŋ. Emun eŋo yata baŋo Yosef hi ko alëngw ar ebar ed Misëra do gë dëk ekun edexëm an. ¹¹ Angwën aŋo lil babi eŋo gër ebar ed Misëra xali gër ed Kanahaŋ. Ata bëxarëk bërebi bën mbaŋ šëmura babi, abani šot na er këni yamb in. ¹² Ga wël ko Yakob mëne eyamb exëna gër ebar ed Misëra, lawën këbi añanar bëxarëk bërebi bën. ¹³ And lawën këbi akinëm aŋ, xwita këno Yosef and fel këbi mëne mëŋ ex imaŋe indebën in. Aŋo fo nang ko Farawoŋ enëŋ end fe hi ko Yosef. ¹⁴ Ata Yosef lawën ko enëbi yen sëm Yakob do gë ekun edexëm el dëk, ang hi bani hela ofëxw ocongoxi gë bëco. ¹⁵ Mondako šëla baxo Yakob gër ebar ed Misëra, gër ed šësërax këni mëŋ gë bëxarëk bërebi bën. ¹⁶ Awaŋeli waŋeliraw kënebi gër Sišem do wëxëtara kënebi gër ŷeg ir yëc baxo Abëraxam, gë kodî, gër otaxan od bosëniw bor Amor, gër Sišem.

¹⁷ «Ga kë saxëgu amëd ebar exo ŋata Kaxanu er bëya baŋo Abëraxam aŋ, bërändëwëra and Yakob bën šënar këni mbaŋ gër ebar ed Misëra, ¹⁸ xali bëtëgu ko emun ecëxe, end aŋo nang bana Yosef. ¹⁹ Ata emun eŋo ŷana ko këbi sitinaxënënd enëŋ endebi eŋ do këbi rixërand bëxarëk bërebi bën. Anëŷali babi nëŷalind bësoxari bër enëŋ endebi bën enëbi ñaŋëtand bëtošan bëndoyer bëŋ, këreni baŋi na ga këni liya. ²⁰ Angwën aŋo rëw këno Moyis, ata bëxarëk bërexëm bën wat këno mëne itox ikëbëanaxik exo gër ogës od Kaxanu. Nëm yerin këŋo opacaŋ otas gër iciw ind sëm. ²¹ And ŷaŋëta këŋo an, abiŋ ar Farawoŋ, wëda këŋo do rafën këŋo ang ašëniw ar rëw këŋo mëŋ dëŋ. ²² And raf ko aŋ, Moyis sëya ko dëk onagëran ol or Bëmisëra ol, ata hi ko ar gapak, ar xamëk eyeyan do gë edi ed beŷ dëk. ²³ And šot ko bënëni ofëxw onax aŋ, Moyis yëlara ko ebi tëka bër enëŋ endexëm bën, Bëyisërayel bën. ²⁴ Watëx këŋo Amisëra ga këŋo xëm Ayisërayel abat, ata yakan këŋo ar enëŋ endexëm an. Ga këŋo wašan, ang ŷap bax acariya ak, ar bano xëmënd an, law monaw Amisëra an. ²⁵ (Er yëla baxo mëne bër enëŋ endexëm bën afëni këbi fëni mëne Kaxanu wëlanëgu babi apexa aŋ paŋ gë mëŋ, bari abi pëni bana.) ²⁶ Në ecan ijo, Moyis sêk këbi Bëyisërayel bëxi ga këni xëmër. Ga këŋo xacëra ebi bakali gër angwëlëra ko rend: “Okò wën bër aminëmëra hi kën. Inëwa kën xëmëraxënënd?” ²⁷ Barikan ar baŋo xëmënd ašandaŋ an, fim këŋo Moyis, re ko: “Wëj noŋo wa yata ki ey gi alëngw do axiti arebi? ²⁸ Ba ŷandi ki nde eye daw wëno bête ang law këyo ganëka Amisëra ak?” ²⁹ Ga wël ko eŋo, Moyis hër ko yeba gër ebar ed Majaŋ, gër ed rëwëx këbi bëtošan bëki.

³⁰ «Ga xucak bëniy ofëxw onax, meleka šanayaxën këŋo gër ladawe, ler gër etënd ed Sinayi, në acëc and gë xodux or bax ŷegënd xafa-xafa. ³¹ Ga wat ko, Moyis šaran këŋo xali, and baxo sêkand exo kamanaxën, wël ko oniŋ or Axwën Kaxanu ol: ³² “Wëno ex Kaxanu, ar yata këbi bëxarëk bërey an Abëraxam, gë Isak do gë Yakob.” Moyis ga këŋo rëgën, seŋ ko onëkon ol. ³³ Ata re ko Axwën Kaxanu: “Pëdëtäl bapëd bänd gër osapar oreŷ baŋ, gayikwa gër ed hi këy ro ebar ecëbax ex. ³⁴ Awat këme watënd etëm end hi këbi Bëyisërayel, šulunda iram eŋ, gër ebar ed Misëra. Awël këme wëlënd ang këni wëcarënd ak: anëka fedaw këme mëni dacëtaxën. Gërëgako yow mi dawën gër ebar ed Misëra.”

³⁵ «Moyis, ar yaxëta bano do bano rend: “Wëj noŋo yata ki ey gi alëngw do axiti arebi an”, Kaxanu lawën baŋo gër ebar ed Misëra ang alëngw do afexën gë panga ind meleka ir šanayaxën baŋo gër acëc and gë xodux in. ³⁶ Mëŋ nëcëtëgu këbi Bëyisërayel bën ga ko ri becërëcaxik do gë becarax fën gër ebar ed Misëra, gër angwëngw ambarax, do gër ladawe, xali nëkak bëniy ofëxw onax. ³⁷ Moyis ijo fel babi Bëyisërayel bën: “Kaxanu këŋo yataŋ, ar enëŋ endewën exo gi alawënel ar ang wëno ak.” ³⁸ Bête and hi bani gër ladawe aŋ, Moyis ijo hi bani gë meleka ir baŋo felërand gër etënd Sinayi in, and hi bani bëxarëk bërebi gër ladawe aŋ. Awël wël baxo eyeyan ed aniyand ed babi űatelinënd el. ³⁹ Bari bëxarëk bërebi bën abi ñandi bana eno baxët, are bano rend exo pacana; banjëlan bandëbën baŋ bakali bani gër ebar ed Misëra. ⁴⁰ Ata fel këno Aharoŋ: “Wëj, dinëlëbo tan beŋër kë hi Kaxanu irebi, enëbo dëngwelixënënd fëna in. Moyis, ar nëcëtëgu këbo gër ebar ed Misëra cëŋ, űiyi ami nang ex na ba ine rix këŋo.” ⁴¹ Gë bakey baŋo ri bani Bëyisërayel bën atox and ang atombo fo. Ata gër ecaŝ elo ri bani šadaxa, gër er ri bani gë otaxan odebën in, ri bani ofëna. ⁴² Ata Kaxanu űawëta këbi

do seb këbi këni xëland befer bani watënd yan ger örën. Eno yëgw këni ger akayëta and bëlawënel:

“Wën ekun ed Isërayel
ba wëno nde bane fãshënd oyel,
arin nde bane rinënd ocadaxa
bëniy ofëxw onax bënd ri kën ger ladawe bëñ?
43 Awëlara ban wëlarand aner and Molok an
do gë emal ed kën wacënd Refaḅ an,
batox baḅo rinaya kën en poxixënd ger lëngw irebën!
Awa wëno bëte awaḅ këmun wāy
yafët ebar ed Babilon el⁴¹!”

44 «Kaxanu yël bafi aner and Osede an bëxarëk bërebi bën, ger ladawe. Aner aḅo, Moyis ri bax ga wätinali baxo gë and wäsin baḅo Kaxanu an. 45 And xana këni aner aḅo an, bëxarëk bërebi bën do gë Yosuwe, ar bafi lëngwëlin and, fiateliw këni ger ebar ed xwën bani benëng bend wāy bafi Kaxanu ger lëngw irebi eni bëtaxën bëñ. Mondako hi bax aner aḅo xali angwën and Dafid an, 46 mëñ ar šot bax oyekax ger lëngw Kaxanu an, mëñ ar wëka baḅo Kaxanu exo ma eno din edëg ed din ger ekun ed Jakob. 47 Barikan asëñiw Salomōḅ bay bax aciw aḅo. 48 Xarak, Ar-hik-yan an axo dëgënd në er rik otaxan od bela, ang yëgw ko alawënel mëne Axwën Kaxanu rek:

49 “Orën ol ex añëpara and owun oram an,
do ebar el, ambëñaxën andam.

Aciw and fe këne bayën?

Feye nde kë hi ateyëtaya andam aḅ?

50 Ax gi ex na nde ataxan andam aḅ rik er ex yo⁴²?”

51 «Ata wën bela bër kë wëšind mban hi kën de. Owëkw orewën oḅ afarëdadi farëdadi, do banëf bandewën baḅ axem xemëk. Wën din këno wëšënd Angoc Amënek an, ang bani rind bëxarëk bërewën ak. 52 Alawënel ar fe bayik ano dixëra ex na bëxarëk bërewën bën? Ax gi ex na nde alawëra lawëra këñëbi bër bafi nangënd gana-gana fo mëne Ar šenene an në eyow exo? Ar šenene aḅo, wën lëxw këḅo, wën law këḅo. 53 Ax gi ex na nde omeleka ok wëlanëgu kënun acariya and Kaxanu aḅ wën bulunda ir Isërayel in? Bari an ma ex na en tēf!»

End ecës ed Ecen eḅ

54 Er wël bani in axurixën xurixën bafi, ata ala kala ko fiatënd ebasal, ga logëndëra këbi. 55 Barikan Ecen, ga yëm ko gë Angoc Amënek an, xeḅa ko örën ol. Wat ko enjaran end Kaxanu eḅ, wat këḅo bëte Yesu mokwëša ger liw ir Kaxanu. 56 Ata re ko: «Orën ol wafërëluḅ këme watënd, bëte në ewat emo Asëñiw ar ala an ga xwëša ko ger liw ir Kaxanu.» 57 Ata bër baḅo wëlënd bën šoya këni banëf baḅ, ga yobali këno na, wëlën këno andamat bën dek. 58 Šonjorëra këno xali nëcët këno angol and Yerusalem an, do fëtërax këno gë oxaḅ xali law këno. Otede* ok axwët xwët bani banjëm bandëbën band bani ger osapar or šambenjar ir bano wacënd Sol. 59 And bano fëtërand an, Ecen ko šalend mondako: «Axwën Yesu, kanal angoc andam aḅ!» 60 And foxi ko an, xeḅ ko acakax: «Axwën, këreyëbi nëp na eñëñax eḅo!» And fiata ko an eḅo an, Ecen raš këḅo ger ecës.

8

¹ Ata Sol, moḅapan yapan baḅo ga law bano këno Ecen.

End edixëra ed Amara eḅ

Yatijo fo yana bax edixëra eyëkaxik ed bër ger Amara and ger Yerusalem el. Bësëfan bën dek hër këni angol an, (baya këni wayët oparëxanda ok). Mondako šapërëra bani bëjo ger ebar ed Yude, do bëjo ger ed Samari. ² Bela bër šenene wëxëta këno Ecen sam ga yawëra këno. ³ Xarak amëd aḅo yana baxo Sol yëc bër Amara and Yerusalem bën. Gë ebët gë ebët baxo sëfërand bëciw bëñ ebi dëbëtëraw: hik asošan, hik asoxari, ebi dapëx ger epëra.

End Filip ger ebar ed Samari eḅ

⁴ Bër šapër bax bën hërëra këni do këni reyaraxënd Atëfëtan an. ⁵ Ata Filip šëla ko në angol and ger ebar ed Samari do ko femëraxënd end Afexën eḅ. ⁶ Bela bën, bamëxwër bamëxwër, gë anjëlän amat, bani xwëtand er bafi felënd Filip in, ga këni wël do ga

☆ 7:43 7.43 Amos 5.25-27 ☆ 7:50 7.50 Esayi 66.1-2 * 7:58 7.58 Bër law baḅo bën banëbi rend otede gayik bën wël bax amena and lawaxën baḅo an.

këni wat becarax bend baxo rind bej. ⁷ Gayikwa bangoc baññënax bax şandërand gër bela bëranjëm, and këñëbi herëndëra aņ. Bëte bëseyik do gë bërëgofo bëranjëm bax fakënd. ⁸ Ata onënga osëm hi bax gër angol aņo.

⁹ Xarak ala ar bano wacënd Simon hi baxëna gër angol aņo, aşarinara baxo şarinarand gë mbej indexëm ij. Gër bulunda ir ebar ed Samari baxo rind mondako do baxo rend mëne ar gapak hi ko. ¹⁰ Ata Bësamari bën dek, hik itox, hik axarëk, axwëta xwëta bano, do bani rend: «Ala ajo dëj ex ar gë panga ind Kaxanu, ind ex Panga itëm an.» ¹¹ Axwëta xwëta bano gayik elod anëka fo baxo şarinarand gë mbej indexëm ij. ¹² Barikan and xwëta këno Filip aņ, mëj ar bañi felërand Atëfëtan and owun or Kaxanu do gë owac or Yesu Kërisët aņ, wä këni enëbi buyi, hik asoşan, hik asoxari. ¹³ Simon mëj dëj wä ko buyi këno, ata abajo nacëta na Filip ga baņo şaranënd becarax do gë bërëcaxik bend baņo watelind bej.

¹⁴ Oparëxanda od gër Yerusalem ok, ga wëlëx këni mëne Bësamari bën axana xana këni eyeyan ed Kaxanu el, lawëñëgu këñëbi Piyer do gë Şaņ. ¹⁵ Ga şëla këni gër angol aņo, şalendëra këñëbi eno cotaxën Angoc Amënëk aņ. ¹⁶ (Gayikwa Angoc Amënëk aņ axo pedaw bana pere gër ola orebën. Xobuyi or gër owac or Axwën Yesu ol fo buyi banëbi.) ¹⁷ Ata Piyer gë Şaņ şalendëra këñëbi mokwëtan otaxan ok, ataņ şot këno Angoc Amënëk aņ. ¹⁸ And wat ko Simon mëne bela bën aşot këno şotënd Angoc Amënëk aņ gë ekwëtan ed otaxan ed oparëxanda el, wëlanëgu këbi kodı Piyer gë Şaņ ¹⁹ do re ko: «Yëline wëno bëte or gapak olo, mëj këno yana eņo cotënd Angoc Amënëk aņ ar këmo xwëtan otaxan an.» ²⁰ Ata re ko Piyer: «Kodı irey in nemilex do exi mëlali gayikako wëj ako yëla këy anjëla and ko yëlënd Kaxanu aņ ayic këni yicënd gë kodı. ²¹ Wëj eņo ax mënd ex na ang këy şot gayikako axi ñap ex na dëj. Gayikwa emëkw edey el asëmba sëmباك gër ogës od Kaxanu. ²² Awa tebël anjëlän aññëñax aņo, do karalo Axwën an exi teban oñandi od emëkw edey ok, angëmëne eņo awënd wëndëk. ²³ Gayikwa në ewat eme mëne wëj mokëda xëda ki oyakëraxi ol do gë osëmbak ol.» ²⁴ Yaka këno Simon: «Awa karanine wën dëj gër Axwën, kërexe gi na er re kën ijo.» ²⁵ Ata Piyer gë Şaņ baş këni osede ol do epemëra ed eyeyan ed Axwën Yesu el. Ga këni wäyi ond gër Yerusalem oņ, këni femëraxënd Atëfëtan aņ tar fëña in gër bëngol bënd Bësamari.

End Filip do gë Abecopi eņ

²⁶ Ga xucac beņo, meleka ir Axwën Kaxanu in fel këno Filip: «Yel gand ambëtëb, tëfël fëña ir xaniwëk gër Yerusalem do şëlak gër Gasa, ir ladawe in.» ²⁷ Ata Filip xani ko do ye ko. Xarak, şambenjar İbecopi ijo, ar gapak ar gër eyang ed Kanëdas, emun etoxari end gër ebar ed Ecopi eņ, anëkona ar dek napul ir emun etoxari elo an, yow bax cale gër Yerusalem.

²⁸ Ga ko wäyi, yëpa yan gër şaret irexëm, ko fëñërand mongwëli oniw ol, akayëta and alawënel Esayi aņ. ²⁹ Ata Angoc Amënëk aņ fel këno Filip: «Maral ey tëka şaret ijo.» ³⁰ Filip ga hër ko, sëka ko, wël këno Abecopi an ga ko fën akayëta and alawënel Esayi aņ, wëka këno: «Afëni nde ki fëñind er këy fëñënd in?» ³¹ Yaka këno: «Mondake këme xor ex pëni, angëmëne ala axe payën ex na?» Ata wac këno Filip eņo ketëna yan gër şaret.

³² Gër ed lafët baxo akayëta, er yëgw baxo alawënel an:

«Alas las këno ang ifeş ir enaş fo.

Ang xondo ir ax tesënd na gër lëngw ar kë fiaşënd omban ondexëm fo hi ko, axo yeband na etëş el.

³³ Gë ešana ed bana ko el xanaxën këno er xwën ko in.

Gër bër anjex andexëm, noşo kë reya?

Gayikwa aniyän andexëm aņ rëxët këni gër ebar.»

³⁴ Ata Abecopi an wëka këno Filip: «Këla pelële, noşo këno rend alawënel an? Mëj dëj nde ba ala aşëxe nde?» ³⁵ Ata fiebëta ko Filip, yana ko gër Oñëgw oko dëj nangëñaxën këno Atëfëtan and Yesu aņ. ³⁶ Ga këni ye kwël, fiat këni ler në anjer. Abecopi an re ko: «Nëkoda men oņ, ine bayik, aye buyi na nde exë capëraxëne?»

³⁷ [Yaka këno Filip: «Angëmëne awa wä këy gë emëkw edey el, awënd wëndëk mi buyi.» Aņo re ko Abecopi an: «Wëno awa wä këme mëne Yesu Kërisët ex Asëñiw ar Kaxanu an.»] ³⁸ Fel këbi bëhërelı bër şaret bën eni kwëşa. Ata mëj gë Filip fëra këni polo gër anjer. Filip buyi këno. ³⁹ And şëpëta këni aņ, Angoc and Axwën aņ wëf këno fiat Filip, Abecopi an anema fo nema këno. Mondako fakët baxo damana irexëm in gë onënga fo. ⁴⁰ Filip mëj cëj, watayax ko gër angol and Asot, do ko femëraxënd Atëfëtan and Yesu aņ gër angol gë angol, tar fëña in, xali fiat ko gër Sesare.

9

End Sol gër fëña ir Damas en

¹ Barikan amêd aŋo, anjêlan and Sol aŋ er hi bax wayêt ebi narëndêrand bêsêfan bër Axwën Yesu bën xali ebi dawêrand. Ga ye ko gër ašadaxan alêngw, ² xara kêŋo enjo yêl okayêta od ebi têraraw bër kê sêfênd end Yesu bën gër baciw̄ bacaleya band gër angol and Damas, do ebi mêlaw mokap gër Yerusalem: hik asoxari, hik asošan. ³ Ata gër fëña, and hi ko dam gër Damas aŋ, xul kêŋo bêrêxadêt angoben and xaniw bax gër orên. ⁴ Wêc ko bêdêcêt gër ebar do ko wêlênd oniw̄: «Sol, Sol, inew̄a kêye rixêraxênênd?» ⁵ Yaka ko Sol: «Axwën, wêj noŋo w̄a hi kêy?» Wêl ko bête: «Wêno ex Yesu, ar kêyo rixêrand an. Ata wêj mo nêka ki yêka.» Sol ga wêlandêra kêŋo, kêŋo rêgênênd. Aŋo wêka ko: «Axwën ine ŋandi ki me di?» Ata re ko Axwën an: ⁶ «Kanil ey ŋat gër angol, fên kêni felêx er ŋandi ke ey di in.» ⁷ Bêr hi bani enga emat bën fîaxên kêbi laŋ ako gër ed xwêšara kêni. Dek dêŋ bani wêlênd oniw̄ ol, bari ala abano wat na. ⁸ Ata ga xani ko na gër ebar Sol, aŋêda yo aŋêda, abaxo watêra na. Monas fo las bano xali fîat kêni gër Damas. ⁹ Okey otas ri baxo watêrarêxe, yambêrarêxe do cebêrêxe men.

¹⁰ Xarak na gër angol and Damas asêfan ar Yesu hi baxêna do bano wacênd Ananiyas. Axwën Yesu ga ŋanayaxên kêŋo nê lakeli wac kêŋo: «Ananiyas, Ananiyas!» Yaka ko: «Ayaka, Axwên!» ¹¹ Re ko bête Axwën an: «Kanil ey têf fëña ir kêni wacênd "Ir gwer-gwer in" xali gër iciw̄ ind Yuda eyêbi mêka ar kêno wacênd Sol, Ibêtârês. Gêr ed ko ŋalerand ¹² wat kêŋo nê lakeli ar kêno wacênd Ananiyas ga lilêgu ko do xwêtan kêŋo otaxan ok exo watêraxên gašêxe.» ¹³ Yaka ko Ananiyas: «Axwën, wêno bêranjêm wêl kêmêni mêne ala aŋo mbaŋ kêbi rixêrand gër Yerusalem bër yata kêyêbi bën. ¹⁴ Bêšadaxan bêlêngw bën yêlêgu kêŋo or gapak or ebi têraxên dek bër kê ŋalend oŋac orey bën.» ¹⁵ Barikan Axwën Yesu fel kêŋo bête Ananiyas: «Yel mondako dêŋ, wêno yata kêŋo ala aŋo. Wêno yata kêŋo ebi nangêndêrand end oŋac oram enj bela bër benêng becêxe bën, gê bemun beŋ, do gê Bêyisêrayel bën. ¹⁶ Aŋasin kêmo wasin ang ko soro nê end oŋac oram ak.» ¹⁷ Ata w̄a ko Ananiyas do kwêl ye ko. And fîat ko gër iciw̄ aŋ, wat kêŋo Sol. Ata re ko: «Abaŋe Sol, Axwën Yesu ir ŋanayaxênêgu ki gër fëña, lawênêgu ke ey watêraxên gašêxe do ey nîem gê Angoc Amênêk aŋ.» Ga xwêtan kêŋo otaxan ok ŋalen kêŋo. ¹⁸ Ataŋ xobêtak gër bangês bebbêr ang okop, ata Sol watêra ko gašêxe. Na ga xani ko, buyi kêno. ¹⁹ And yambêra ko aŋ, wacêwaca ko gašêxe. Mondako ŋoma baŋi bêsêfan bër Yesu bën gër Damas xali xeyêra kêbi baŋey bandanjêm.

²⁰ Ataŋ kwêl na gër Damas fo ŋana baxo Sol ko femêrand gër baciw̄ bacaleya mêne Yesu ex Asêniw̄ ar Kaxanu an. ²¹ Ata dek bër baŋo wêlênd bën, ga kêbi ŋaran kêni rend: «Ax gi ex na nde aŋo kêbi rixêrand bër kêŋo ŋalend Yesu bën gër Yerusalem? Ax gi ex na nde bête ebi têrara do ebi mêlan mokap bêšadaxan bêlêngw bën yow ko gër Damas ro?» ²² Barikan Sol kwêl dêŋ baxo xapinand do baŋi wasinênd kerêt Bêšêwif bër lêg bax gër Damas bën mêne Yesu ex Afexên an.

²³ Ga xeyêrak baŋey bandanjêm, Bêšêwif bêjo wêlêr kêni eno daw̄ Sol, ²⁴ ata Sol nang ko. Gêmêd, gê goyat bano xašênd gër owêt or angol ga ŋandi kêbi eno daw̄. ²⁵ Barikan akey amat gêmêd, bêsêfan bošandaw̄ yêla kêno gê engux yabêt amen and angol aŋ, polo nê akange. Ata and hix ko fac aŋ, kwêl ye ko.

End Sol gër Yerusalem en

²⁶ Ga fîat ko gër Yerusalem, xacêra kêŋo ebi coma gër Amara and bêsêfan. Bari ayêda bano yêdand bën dek gayik ano kwêta bana mêne arêwak end Yesu dêŋ hi ko. ²⁷ Ata Barênabas wêla kêŋo Sol gër oparêxanda, sêfêtan kêbi mêne Axwën Yesu ŋanayaxên kêŋo gër fëña ir Damas xali felêra kêŋo. Sêfêtan kêbi bête ang baxo femêrand kerêt end oŋac or Yesu enj poyoma gër angol and Damas. ²⁸ Amêd aŋo fo ŋoma kêbi Sol. Ata mêŋ kwêl ko yexêrand do ko femêrand poyoma end oŋac or Axwën enj gër Yerusalem. ²⁹ Afelêra baŋi felêrand bête Bêšêwif bër kê wêlênd eyeyan ed Gêrek bën. Barikan bën mbaŋ bani ŋampêrend gê mêŋ xali kêni ŋalend eno daw̄. ³⁰ Bêmaŋe bêŋ ga nang kêni enjo, wêla kêno Sol gër angol and Sesare, do rêcax kêno exo kucax gër Tarês. ³¹ Ata Amara and gër dek ebar ed Yude aŋ, gê and gê bër gër ebar ed Galile aŋ, do gê and gër ebar ed Samari aŋ anêka ŋot bax amêd aŋo eteyêta el. Bêr gër amara bën kwêl dêŋ bani xemêndêrênd gër ekwêta, gêr epêb ed Axwën Yesu, do bani yêmbêrênd gê ekapina ed baŋi yêlênd Angoc Amênêk el.

End Ene en

³² Ata améd anjo Piyer anêngara babi nêngarand bēwēnēk bēn gēr owar oŋo. Ata akey amat, šēla ko gēr angol and Lida. ³³ Ga ūat ko, sēk kēŋo asošan ar bano wācēnd Ene ga laki ko nē andago. Aseŋi seŋi baxo elod bēniy bēnjongēbētas. ³⁴ Ata Piyer fel kēŋo: «Ene, Yesu Kērisēt dorō dēŋ fakēn ki. Kanil ey dēkw andago aŋ.» Ataŋ Ene xani ko xwiriš. ³⁵ Ata dēk bēr gēr Lida bēn do gē bēr ebar ed Saron bēn ga nangēra kēni enj, wā kēni end Axwēn Yesu enj.

End ekanin ed gēr ecēs Tabita enj

³⁶ Bēte gēr angol and Yope, asēfan asoxari ebaxēna do bano wācēnd Tabita, mēne ngēŋ Dorēkas gē eyeyan ed Gērek el. Benjekax bēndanjēm baxo rind do babi rēcarand bēxaŋēnaxik bēn. ³⁷ Ata bakey band hi baxo Piyer gēr ebar edebēn baŋ, Dorēkas šēxwēra ko xali xor kēŋo. Ga bŋyi kēno xwēt kēno nē aciw and yaŋ. ³⁸ Angol and Yope aŋ do gand Lida aŋ ax ŋawēr bana bon. Ga wēl kēni bēsefan bēr Yesu bēr gēr Šafa bēn mēne Piyer gēr Lida hi ko lawēn kēnēbi bēsošan bēxi eno karaw exo maraw aŋand gēr ndebēn. ³⁹ Ata xwiriš Piyer, sēfēr kēni gē bēn. And ūat kēni aŋ, wēla kēno gēr aciw and yaŋ, gēr ed xwēt bano asēsēk. Ata dēk bēsoxari bēsebēta sebēta bēn sēka kēno gē otes fo do kēno wāsinērand bacud band sēfēndēra babi Dorēkas baŋ, and bŋyi baxo abēngw aŋ. ⁴⁰ Ata re ko Piyer eni can dēk bēla bēn. Ga foxi ko, ko šalend. And rēnēta ko aŋ nēkon kēŋo asēsēk an, re ko: «Tabita, kanil!» Ataŋ xēwēta ko. Ga wat kēŋo Piyer, xani ko kwengweremēt do yēpa ko. ⁴¹ Piyer lēk kēŋo gēr ataxan, xanin kēŋo, Tabita xwēša ko ceg. Piyer wāc kēbi bēwēnēk bēn do gē bēsoxari bēsebēta sebēta bēn. Ga lilegu kēni sēk kēno Tabita abēngw. ⁴² Ata endey enj nangēra kēni dēk angol and Yope aŋ do bēranjēm wā kēni end Axwēn enj. ⁴³ Piyer xeyēra kēŋo na gēr Yope bakey bāndanjēm gēr iciw ind ar bano wācēnd Simon, afox ar banar an.

10

End Piyer gēr iciw ind Korēney enj

¹ Asošan hi baxēna ar bano wācēnd Korēney gēr angol and Sesare. Alēngw ar ocoroda od xaniw bax gēr ebar ed Rom hi baxo. ² Gē ekun edexēm el dēk bano šalend Kaxanu gē obal osēm. Bēte mēŋ mbaŋ babi rēcarand Bēšēwif bēxaŋēnaxik bēn, do baxo šalerand key yo key. ³ Ata akey amat, and hik eŋan poxoš gaf aŋ, meleka ir Kaxanu šanayaxēn kēŋo nē lakeli lēf gēr ed hi baxo. Ga fabēr kēni, meleka in wāc kēŋo: «Korēney, Korēney!» ⁴ Ga ūaxēn kēŋo Korēney, yēdara ko xali ata wēka ko: «Inewā Axwēn?» Yaka ko meleka in: «Kaxanu lawēnēgu ke mi pel mēne ayakali yakali ki cale indey in, bēte awat wat ko benjekax bēnd kēyēbi rinēnd bēxaŋēnaxik bēn, do mbaŋ kēŋo nēnganēnd endey enj. ⁵ Awa gērēgako, dawēnēlēbi bēla gēr angol and Yope eno macēgu Simon, ar nēngwēt kēno Piyer an. ⁶ Gēr tokora irexēm Simon, afox ar banar an, kēno sēk, nē iciw ind ler gēr bēŋa ir angwēngw.» ⁷ Sam ga ye ko meleka ir felēra baŋo mondako in, Korēney wāc kēbi bēriyenin bēxi eni tēfēr gē šoroda ibat, ir lēka baŋo do sana kēŋo šēf gēr od fēb bax aye end Kaxanu. ⁸ Ga sēfētan kēbi dēk, lawēn kēbi eni ye gēr Yope.

⁹ Nē ecan ijo, nē fēŋa fo bŋyi bani bērolawēn bēn. Tēkēr fo bŋyi bax eni ŋat gēr angol. Piyer ye ko yaŋ gēr ejur ed aciw and ūatēk eŋan keŋ gēr gaf aŋ exo calerax. ¹⁰ Na ga xor kēŋo enjo enj, yandi kēŋo exo yambēra. Nand bano šemērand na yelix kēŋo ikwēf do ko lakelind. ¹¹ Wat ko fol orēn ol do er ang andago gē ogux gēr owaw onax ga kē fedaw endēmane gēr ebar. ¹² Wat kēbi bēte gēr er ang andago aŋo dēk owacar ol: or gē sapor onax, gē or kē yexērand xada-xada ol, do gē ošēl or gēr orēn ol. ¹³ Wēl ko oniw: «Piyer kanil, dawēlēbi owacar olo eyēbi yakēra!» ¹⁴ Barikan Piyer yaka ko: «Ali Axwēn, elod ame yamb ex na er šēbak, elod ame yamb ex na ebuyaraxik.» ¹⁵ Wēl ko akinēm: «Er re ko Kaxanu awēn wēnēk in, wēj kērey yēland na abuyar bŋyarēk.» ¹⁶ Piyer wēl ko enjo bakēlēbēd batas, ata bakak er ang andago in yaŋ gēr orēn. ¹⁷ Ga nēngēta ko, wēlandēra kēŋo do ko yēlarand ba ine wācayak lakeli ir wat baxo ijo. Ata améd anjo ūatēgu kēni bēr lawēnēgu babi Korēney bēn, ga wēkaraw kēni tar angol aŋ gēr ed ex iciw ind Simon. Sēmb kēni gēr ebēt ed iciw, ¹⁸ do wēka kēni: «Ro nde exo Simon, ar nēngwēt kēno Piyer an?»

¹⁹ Nē eyēlara bŋyi baxo Piyer end er wat baxo gēr lakeli enj. Ata Angoc and Kaxanu aŋ fel kēŋo: «Bela bēsas ki šaland, ²⁰ maral ey peda en tēfēr gē bēn. Kērexi ŋpēgēnan na gē tēkēr ak, wēno lawēnēgu kēbi.» ²¹ Ga feda ko Piyer, yaka kēbi: «Wēno ex ar kēno šaland an. Inewā lawēnēgu kēnun ro?» ²² Yaka kēno: «Korēney, emun end ocoroda enj, ala ar šenene, ar fēbēk end Kaxanu an, lawēnēgu kēbo. Enēng end Bēšēwif enj dēk, enjekax fo kēni reyand endexēm enj. Meleka ir Kaxanu rek mi yowēnēgu eyēbi pelēra mēŋ gē ekun edexēm el.» ²³ Ga ūata kēni, Piyer fel kēbi eni dīl gēr iciw do ebi key na.

Ga keyëk, sêfêr këni kwêl. Bêmaÿe bënd lëg bax gër Yope bëndëmar lajêta këno. ²⁴ Nê ecan ijo fiat këni gër Sesare. Piyer sêk këbi Korëney gë bërëxëm bën, do gë odawo odexëm ok ga šëni këno. ²⁵ And lil ko Piyer aŋ, Korëney xaca këŋo, foxi ko gër lëngw irexëm eyiÿ el nêš gër ebar. ²⁶ Ata Piyer ga lëk këŋo gër ataxan, xanin këŋo, re ko: «Kanil, wëno ala fo hi këme ang wëj ak.» ²⁷ Ga fulira këni Piyer gë Korëney, sêfêr këni lëf gër ed barërgu bani bela bërânjëm. ²⁸ Ata re ko Piyer: «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ašêba šêba këŋo Ašëwif an edëkêr el do gë edil ed gër iciw ind ar enëng ecëxe an? Bari wëno Kaxanu wäsin ke mëne ala gabatak ax gi ex na abuyaraxik, bête gabatak ax gi ex na ar mo kwëÿeta. ²⁹ Mëŋ ex and lawënëli kën ene macëgu aŋ, ame nêp ex na me yow. Awa deyayin nê end ine wacaxënëgu këne.»

³⁰ Ata re ko Korëney: «Doro anêka sêkêk bakey banax ga šanaÿaxën ke asošan ar gë banjëm band jing-jing nand bame šalerand eñan eŋ keŋ gër gaf na. Ga sêka ke, re ko: ³¹ «Korëney, Kaxanu anêka yakali ki cale indey iŋ. Bête awat wat ko benjexak bënd këÿëbi rinënd Bëxayënaixik beŋ. ³² Dawënëlēbi bela gër Yope eno macëgu Simon, ar nëngwët këno Piyer an. Gër iciw ind ar këno wacënd Simon, afox ar banar an këno sêk, ler gër bēŋa ir angwëngw.» ³³ Ga wël këme eŋo, atañ lawënëli këme eni macëgu, dek yek ga yow këy ako. Awa gërëgako, biyi dek nekodëbo ro gër ogës od Kaxanu wëj fo faxët këmi. Pelëlëbo dek er re ko Axwën in.»

³⁴ Ata ga fêbëta ko Piyer, re ko: «Enimin, ecede fëni ke mëne gër ogës od Kaxanu bela bën dek andamat hi këni, ar fit këno ax gi ex na. ³⁵ Barikan ar fêb këŋo an, ar sêfêk end šenene an, enëng end exo yo, Kaxanu añan këŋo fïan. ³⁶ Eyeyan ed këmun felënd elo, Bëyisërayel bën lawënëliw bafi ga nangën këbi Atëfëtan and angwëlëra and gë Kaxanu paš gë Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Axwën ar bela dek an. ³⁷ Anang nang kën endey end xucak gër ebar ed Yude eŋ, ga ŷanawëk gër ed Galile amëd and baxo reyand Šarj Batis end xobuyi eŋ. ³⁸ Anang nang kën mëne Kaxanu ŷëmënd baŋo Yesu Ibënasaret gë Angoc Amënëk aŋ do gë panga iŋ. Mëŋ baxo rixënënd enjexak eŋ gër ed ko ye yo. Gë Kaxanu bar bani mëŋ bafi fakënaxënënd bête bëšëxwëra bën do bafi racëtënd bër bafi narënënderand šabucara bën. ³⁹ Biyi ex otede od dek bešër ri ko gër ebar ed Bëšëwif do gër angol and Yerusalem ok. Barikan law këno mopika nê osëx. ⁴⁰ Kaxanu xanin këŋo gër ecës yatir akey atasën do yël këŋo panga ind exo canaya wat-wat ⁴¹ gë ogës od biyi bër ex otede od sanan baŋo gana-gana fo Kaxanu ok. Biyi bër bax yambërand do bax šebërand gë mëŋ bën fo wat këŋo and xani ko gër ecës aŋ, ax gi ex na bela dek. ⁴² Biyi lawën këbo mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër Bëyisërayel do mi deyarand mëne Kaxanu dëŋ yata këŋo exo gi axiti ar bëšëngw do gë bëšëšëk an. ⁴³ Dek belawënel bër yowërawëk gër ngwën ro bën areya reya këni osede olo: ar këŋo xwëta yo Yesu Kërisët, ašot ko šot etešan ed beñëŋënaš bëndexëm el paš gë oŵac orexëm ol.»

⁴⁴ And baxo yeyan mondako Piyer aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër dek bër baŋo faxëtënd. ⁴⁵ Ata Bëšëwif bërëwak end Yesu bën, bër lajêtaw baŋo Piyer bën, šaran këbi ga wat këni mëne Kaxanu ayël yël këbi Angoc Amënëk aŋ bër ax gi ex na Bëšëwif bën. ⁴⁶ Awël banëbi wëlënd ga këno šëkwa Kaxanu gë oyeyan ošëxe. Aŋo re ko Piyer: ⁴⁷ «Bër ŷëmëk gë Angoc Amënëk ang biyi ak bën, anêbe teb ex na buyirëxe gër men.» ⁴⁸ Ata re ko enëbi buyi gë oŵac or Yesu Kërisët ol. Bër buyi kënebi bën xara këno exo baša bakey na gër ed hi bani.

11

End Piyer gër Yerusalem eŋ

¹ Oparëxanda ok gë bêmaÿe bënd lëg bax gër ebar ed Yude bëŋ wël këni mëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën nê ema exëni bën bête eyeyan ed Kaxanu el. ² Do and baka ko Piyer gër Yerusalem aŋ, Bëšëwif bër wä bax end Yesu bën ga këno hëbandëra këni rend: ³ «Wëj gër bër ax gi ex na Bëšëwif ye bay do bête yambëraraw kën andamat!»

⁴ Ata Piyer sêfëtan këbi endey eŋo elod ang ŷanak ak xali gër eŋata. Re ko: ⁵ «Wëno gër Yope hi bame. Akey amat ga këme šalera, ata yelix ke ikwëd ko Kaxanu wäsin ke er ang andago ga xap këni gër oŵaw onax. Ga xaniwëk yaŋ gër orën, fedawëk xali gër ed hi bame. ⁶ Wëno nëkon këme aye me nang ba ine ex, wat këmëni oŵacar: olo oyel, olo obapuÿ, olo or kë yexërand xada-xada gër ebar, do gë ošël or gër orën ol. ⁷ Wël këme bête oniŵ ga ke fel: «Piyer kanil! Dawëlëbi oŵacar olo eyëbi yakëra!» ⁸ Yaka këme: «Ali Axwën, wëno elod ame yamb ex na er šëbak ba ebuyaraxik.» ⁹ Rek akinëm oniŵ ol elod gër orën: «Er re ko Kaxanu awën wënëk in, wëj kërey yëland na mëne abuyar buyarëk.» ¹⁰ Mondako wäsin baxe Kaxanu er ang andago in bakëlëbëd batas, đamana šakaxënëk dek yaŋ gër orën. ¹¹ Fedëk cey ga hatëgu këni gër iciw bësöšan

bësas ga xaniw këni gër Sesare. ¹² Ata fel ke Angoc Amënëk anj mi tëfër gë bën, kërexe n̄pëgënan na. Lanjêta këne bêmaÿe b̄enjongimat b̄eŋo xali fiat këmi biyi dek gër iciw ind Korëney. ¹³ Korëney sëfëtan këbo ang şanayaxën këŋo meleka lëf gër iciw indexëm do fel këŋo: “Daw̄nënlëbi b̄ela gër Yoŋe eno macëgu Simoŋ, ar n̄ngwët këno Piŋer an. ¹⁴ M̄eŋ ki fel eyeyan ed ki nangën ang këy ri ey pexaxën ak, w̄eŋ gë ekun edey el dek.” ¹⁵ Do and hamëni felërand anj, Angoc Amënëk anj fedaw ko gër ndëb̄en ang fedaw baxo gër ndëbi ak gër ŋanar. ¹⁶ Ata wëno xwita këme eyeyan ed fel baŋo Axwën el: “Şaŋ Batis baŋi buyind b̄ela b̄en gër men, barikan wëno këŋun ŋana eŋun buyind wën gë Angoc Amënëk anj.” ¹⁷ Gayikako Kaxanu ayël ayël këbi b̄en Angoc Amënëk anj b̄ete ga w̄a këni end Axwën Yesu Kërisët eŋ ang biyi ak, mondake cëŋ fiëpën domo Kaxanu?” ¹⁸ And baxët këni endey eŋo anj, b̄er baŋo hëbandërand Piŋer b̄en şësina këni imëd. Ata ga këno şëkwa Kaxanu, këni rend b̄en dek: «Awa Kaxanu ayël nde yël këbi b̄ete enëngwët ed ola el b̄er ax gi ex na Bëşëwif b̄en, eni cotaxën aniyan and d̄al anj.»

End Amara and gër Anjecoş eŋ

¹⁹ And law̄ këno Ecen anj, arixëra banëbi rixërand mbaŋ b̄esëfan b̄en xali şapërëra këni: b̄eŋo gër ebar ed Fenisi, b̄eŋo gër Şipër, b̄eŋo b̄ete xali gër angol and Anjecoş, do kënebi sëfëtan d̄eraxënd end Kaxanu eŋ Bëşëwif b̄en fo. ²⁰ Barikan gër b̄er şapër bax b̄eŋo, Bëşipër do b̄er xaniw bax gër angol Siren hi bax na, ga fiat këni gër Anjecoş, felëra kënebi end Axwën Yesu eŋ Bëşëwif b̄er kë wëlënd eyeyan ed Gërek b̄en, do nangën kënebi Atëfëtan andexëm anj. ²¹ Ga banëbi felërand gë panga ind Axwën in xwëtaxën banëbi b̄eranjëm do yëlayara këni gër Axwën. ²² B̄er gër Amara and gër Yerusalem b̄en wëlëx këni endey eŋo. Ata law̄n këno Barënbabas exo ye gër Anjecoş. ²³ And fiat ko anj, wat ko oyekax or Kaxanu ol gër Bërëw̄ak. Ga n̄ngandëra këŋo na mbaŋ, ŋana ko këbi felërand eni d̄ekaya gë emëkw el dek end Axwën eŋ. ²⁴ Enimin Barënbabas mbaŋ n̄nga baxo, moŋëm ŋëm baxo gë Angoc Amënëk anj do xwëta baŋo b̄ete mbaŋ Kaxanu. Ata b̄esëfan b̄er Axwën b̄en këni ŋëmbërëgund gër Amara xali hi këni amëxwër atëm.

²⁵ Ata Barënbabas ye ko gër angol and Tarës eŋo calaraw Sol. ²⁶ Ga sêk këŋo, wël̄aw këŋo gër Anjecoş. Na ri këni yer iniy inj ga kënebi şeyalira end Axwën eŋ b̄ela b̄eranjëm gër Amara anjo. Ata na gër angol and Anjecoş ŋana këni b̄ela b̄en emac ed b̄esëfan el okëreceŋ.

²⁷ Bakey baŋo xaniraw bani gër Yerusalem b̄ela w̄enel do yow këni gër angol and Anjecoş. ²⁸ Gër enḡa endëb̄en hi baxo ar këno w̄acënd Agabus an. Ga xani ko akey amat, Angoc and Kaxanu anj fel këŋo exo deya mëne enjo etëm kë fiatëgu dek ebar el. Enimin, ata fiat̄ak mondako d̄eŋ and wun ko Këlod gër Rom anj. ²⁹ Ata b̄esëfan b̄en xetan këbi, ala kala gë er şot ko gë andiyen andexëm in, enëbi d̄ëcara b̄emaÿe b̄end gër ebar ed Yude b̄eŋ. ³⁰ Mondako ri bani. Ata er b̄ar bani in yeli këni Barënbabas gë Sol enëbi pëxwënëx b̄elëngw b̄en.

12

End toro ind Şak do gë Piŋer eŋ

¹ Ata angwën anjo, Erod ir wun bax gër ebar ed Yude sëra këbi b̄erëmar gër Amara and gër Yerusalem ebi narëndëra. ² Fel këbi ocoroŋa ok eno ŋaş Şak, abinëm ar Şaŋ. ³ Ga wat ko mëne anëngan n̄ngan këbi Bëşëwif b̄en eŋo, law̄n ko eno t̄eraw b̄ete Piŋer. Bakey band ofëna or bani yambënd mburu ind gë lewir këm baŋ hi bax. ⁴ Ga sëra këno, wëla këno gër epëra. Eno n̄ekonaxën Piŋer gër epëra, sana këbi ocoroŋa epëxw gë ocongibat, şetëndër këbi b̄emëxwër b̄enax, imëxwër kala ocoroŋa onax. Er ŋandi baŋo enjo kiti gër ogës od Bëşëwif and kë xuca Ofëna or Apexa anj. ⁵ Awa mondako lëkaya bano Piŋer gër epëra. Barikan, b̄er gër Amara b̄en gë eteyëta këm bano şalenënd.

⁶ N̄e ecan baŋi bax Erod eŋo kiti Piŋer. Ata m̄eŋ këŋo raşënd gëmëd gër ed fokëra këno gë ogweyele-gweyele oki, do ocoroŋa od baŋo n̄ekonand ok: iŋat gand liw̄, ijo gand şame, oko xaş këni gër ebët. ⁷ Ata şanayaw ko b̄erëxadët meleka ir Axwën do angöben anj fiobak lëf gër ed fëra bano Piŋer. Meleka in xëm këmo pa pa gër ambëb̄ exo n̄ngëtaxën, re ko: «Kanil aŋand!» Ata wëcëk ogweyele-gweyele od fokaxën bano gër otaxan ok. ⁸ Re ko meleka in: «Kapal enar endey eŋ do pedal şapëd̄ baŋ.» Piŋer ri ko ang fel këŋo ak. Re ko b̄ete: «Dabayal gë acud atëm andey anj do t̄ëfawëye.» ⁹ Piŋer şan ko do kwël sëfa këŋo. Bari er yëla baxo mëne alakeli ko lakelind, axo nang bana mëne ang n̄cët baŋo meleka ak d̄al d̄eŋ ex. ¹⁰ Xuca kënebi ocoroŋa ok, imëxwër iŋanar inj do gë ikinëm inj, fiat këni gër epëra ed dun. Epëra elo hi bax eni pelata d̄amana eni canaxën. Ata ga fërëtayak gë andexëm, şan këni do sëf këni fëña ir gër angol. Ata Piŋer nem këno b̄ëd̄-b̄ëd̄ meleka in. ¹¹ Piŋer ga b̄akar këŋo na onden onj, re ko: «Gërëgako

anêka fêni ke ðal ex Axwên an lawênëgu këno meleka irexëm in exe dacët gër otaxan od Erod do gër ðek er bani şênind ene di bulunda ir Bêşëwif in.» ¹² Ga fêni këno na enjo, ye ko gër iciw ind Mari, nëm ir Şaj, ar nëngwët bano Marëk an. Fën farër bani okërecej odanjëm do bano şalenënd. ¹³ And sëmb ko Piyer gër ebët aŋ, sêka ko endënaw end bano wacënd Roda exo ðaxët. ¹⁴ Ga xwita ko oniw or Piyer ol, hër ko gë onënga fo reyax ko mëne Piyer kë sëmbëgund gër ebët. ¹⁵ Yaka këno: «Wëj ba aşen nde şen ki!» Barikan mëj xemëna ko ko rend mëne Piyer ex. Bën re këni: «Awa angoc andexëm aŋ ex.» ¹⁶ Amëd aŋo Piyer ko sëmbënd tuŋ gër ebët. Ga fërëtën këno, şaran këbi xali ga wat këno. ¹⁷ Ata gë ataxan aŋ fo Piyer fel këbi eni cësinara, reya ko ðek ang nęcëtëgu këno Axwên gër epëra ak. Fel këbi bête enëbi tëfëtan enjo Şak do gë bëmaye bëŋ. Ata ga şan ko na, ye ko kwël nê eşëxe.

¹⁸ Ga xeyëk, wonjok xali gër epëra. Ocoroða ok këni wëkarënd ba feye exo Piyer. ¹⁹ Erod re ko eno calara, ðari ano wat ex na. Ata re ko enëbi mëkara ocoroða od baŋo nëkonand Piyer ok do re ko enëbi ðaw. Ata Erod ga xani ko na gër ebar ed Yude, ye ko kwël gër angol and Sesare. Fën xeyërax baŋo ðakey bandanjëm.

End enemi ed Erod enj

²⁰ Amëd aŋo, Erod axoyën xoŷën baŋi bela bër lëg bax gër owar or Tir gë Sidon bën. Barikan bën xetanëgu këbi eno nëngaw. Ata ga xor këno Bëlasëtus, anëkona ar aciw and emun an, wa ko ebi ðanjëta gër Erod eni wëlërëgu, gayik er bani yamb in gër ebar edexëm bax xaniwënd. ²¹ Yatir akey and sana bani, Erod ga ŷañënaraw ko gë banjëm band owun baŋ, yëpa ko gër añëpara andexëm do ko yeyanënd. ²² Ata xey këni şor bulunda in: «Oniw olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala! Oniw olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala!» ²³ Ata na ðëŋ meleka ir Axwên fëm këno Erod gayik ga wa baxo eno cëkw ang Kaxanu fo. Ata ga fur këno oŷen, yamb këno kwël na fo, xali xoti ko.

²⁴ Barikan amëd aŋo kaş-kaş bax ŷañënd eyeyan ed Axwên Kaxanu el. ²⁵ Barë nabas gë Sol ga faŷ këni andiyen and enjəteli ed olawën gër Yerusalem aŋ, ðaka këni gër Anjecoş. Ata wëlali këno Şaj, ar nëngwët bano Marëk an.

13

End ðamana iŷanar ir Pol enj

¹ Gër Amara and gër Anjecoş, bëlawënel do gë bësëyali hi bax na: Barë nabas, gë Simon ir nëngwët bano Niger, gë Lusiyos Ibësiren, gë Manayen ar raf bani nê er ebat gë Erod ir wun bax gër ebar ed Galile an, do gë Sol. ² Akey amat ga farër këni eno cale Axwên an, siwi këni. Ata Angoc Amënëk aŋ fel këbi: «Pitinëbi Barë nabas gë Sol eni ye gër andiyen and fana këmëni.» ³ Ga këni ðata etiwi el, şalen kënebi mokwëtan otaxan ok do seŋ kënebi ye këni.

End Barë nabas do gë Sol enj

⁴ Ata Barë nabas gë Sol, ga lëngweli këbi Angoc Amënëk aŋ, şëla këni gër angol and Selësi do wëdëx këni kuluŋ in ond gër ebar ed Şipër oŋ. ⁵ Ga ðat këni gër angol and Salamin, ŷanax këni këni femërand eyeyan ed Kaxanu el gër baciw bacaleya band Bëşëwif. Şaj Marëk ebax ariyenin arebën an. ⁶ Ata ga ye këni cangët oşir ol, ðat këni gër angol and Pafos. Sëkëx këno aşaki ar bano wacënd Bar Yesu. Aşëwif ebaxo do baŋi yifand bela bën mëne alawënel ar Kaxanu hi ko. ⁷ Do ala aŋo na gër eyang ed gofërëner Serëşus Polus hi baxo. Serëşus Polus, ala ar nangëra bax mbaŋ, hi baxo. Ga ŷandi këno gë obal osëm exo wël eyeyan ed Kaxanu el, wac këbi Barë nabas do gë Sol. ⁸ Barikan Elimas, awejax an (mondako bani ðiatelind owac orexëm ol) añëp baxo hëpënd end bani reyand Barë nabas do gë Sol enj, do baxo şaland ang këno ri gofërëner in exo nëp ekwëta ed Axwên el. ⁹ Ata Sol, mëj ar bano wacënd bête Pol an, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aŋ faŋ këno tëlŋ awejax an, re ko: ¹⁰ «Wëj emëkw edey el er yëmëk wayët gë osit do gë owër. Asëniw ar şabucara hi këy, arangoŷëra and ðek end şenene end ex yo. Ay teŋ na nde etëb ed ðapela band gwer-gwer band Axwên el? ¹¹ Gërëgako, awël nde: panga ind Axwên in ki xëm, aşiw këy şiw do ðakey këy ri watërëxe eñan enj.» Ataŋ Elimas ŷana ko ko nemërand do kwël faŷan këno oşiw ol. Ga ko şënara këno şaland ala ar këno las. ¹² And wat ko enjo gofërëner aŋ, wa ko end Axwên enj. End sëyali bano enj lëk baŋo gër emëkw.

End Pol do gë Barë nabas gër Anjecoş ir Pisidi enj

¹³ Pol gë bër enga endexëm bën ga xani këni na gër Pafos, wëd këni kuluŋ in eni yexën gër Perëş, gër ebar ed Panjëfli. Barikan Şaj Marëk seŋ këbi do kwël wërëşëta ko gër Yerusalem. ¹⁴ Gër Perëş na, xucax këni xali ðat këni gër Anjecoş ir gër ebar ed

Pisidi. Yatir akey and eteyëta, lil këni gër aciw̄ acaleya and Bëšëwif, do yëpa këni. ¹⁵ Ga fën këni gër akayëta and acariya do gër band bëlawënel, bëlëngw bër aciw̄ acaleya bën re këni: «Bëmaÿe, angëmëne gë eyeyan ed kë xemënenđ gër ekwëta hi këni, deyayin.» ¹⁶ Ata xwiriš Pol, ga xwëša ko re ko: «Wën Bëyisërayel do wën bër ax gi ex na Bëšëwif bër këno fëbënd Kaxanu bën, baxëtine! ¹⁷ Kaxanu, mëŋ ar xwënëk bulunda ir Isërayel an, yata këbi bëxarëk bërebi bën. Ga šenanën këbi angwën and hi bani gër ebar ed Misëra aŋ, nëcëtëgu këbi gë panga indexëm in. ¹⁸ Wëlaya këbi në bëniy ofëxw onax gër ladawe. ¹⁹ Nemin këbi bela bën bënëng bënjongëbëki gër ebar ed Kanahaŋ do yël këbo oxwën or ebar ed edefënen ol biyi bulunda irexëm in, ²⁰ xali nëkak në bëniy okeme onax gë ofëxw oco. Ata Kaxanu yël këbi bëlëngw bëxiti xali angwën and bëtëgu ko Samiyel, alawënel an. ²¹ Bëxarëk bërebi bën xara këno Kaxanu ebi yël emun. Ata yël këbi Sawul, asëniw̄ ar Kiš, ar andëwëra and Benjësame. Sawul wun ko bëniy ofëxw onax. ²² And lat këno gër owun Sawul aŋ, Kaxanu yata këno Dafid, ar reya baxo osede olo an: “Wëno šala baŋo Dafid, asëniw̄ ar Isayi an, ala ar ex ang emëkw edam an, ar kë ri đek oñandi odam an.” ²³ Ata gër andëwëra and Dafid rëw këno Yesu, ga bëya baxo Kaxanu alawëneli këbi lawëneliw Afexën bulunda ir Isërayel in. ²⁴ Damana exo yowaxënegu Yesu, Šaŋ Batis bax femërand gër đek bulunda ir Isërayel end xobuyi or enëngwët ed ola eŋ. ²⁵ And baxo ñatand andiyen andexëm aŋ, Šaŋ Batis are baxo rend: “Wëno ame ģi ex na Afexën an, ang këni yëland ak. Barikan në yow exo gand epoy edam, ar axe ñap ex na me pët ogux od baped bandexëm ok.”

²⁶ «Awa bëmaÿe, wën bosëniw̄ bor Abëraxam do gë wën bër ax gi ex na Bëšëwif bër këno fëbënd Kaxanu bën, Kaxanu biyi đek lawëneliw këbo eyeyan ed apexa elo. ²⁷ Barikan Bëšëwif bër gër Yerusalem bën do gë bëlëngw bëreben bën abi pëni ex na noÿo hi ko Yesu, bëte abi pëni ex na bënd yëgw këni bëlawënel eŋ, xarak akey and eteyëta kala këni fënënd gër cale beŋo. Bënd yëgw këni bëlawënel beŋ ñata këni and xiti këno Yesu aŋ. ²⁸ Fel këno Pilat gofërener in, eŋo đaw̄ xarak mëŋ amena and këno lawaxën ano wateli bana. ²⁹ Mondako ñata këni đek er yëgw këni end Yesu in xali law̄ këno gër kërëwa. Ga fedali këni eman eŋ, wëxëta këno në yëg. ³⁰ Barikan Kaxanu xanin këno gër ecës. ³¹ Šanayaxëndëra këbi bakey bandanjëm bër hi bax enga endexëm bën elod gër ebar ed Galile, xali ñatëgu ko gër Yerusalem. Gërëgako bëjo ex otede odexëm ok gër bulunda ir Isërayel. ³² Do biyi këjun nangënenđ Atëfëtan aŋo: Kaxanu, er bëya babi bëxarëk bërebi in, ³³ këbo rinënd gërëgako biyi obaš orebën ol ga xanin këno Yesu gër ecës. Eŋo yëgw këni gër Calemoñëw̄ gër atëngët akinëm:

“Wëj ex Asëniwën doru, wëno ex Sorix*.”

³⁴ Kaxanu are re baxo mëne axanin këno xanin Yesu gër ecës do eman endexëm eŋ ax bayi na gër embër. Eŋo yëgw këni mëne Kaxanu re bax:

Ayël këmun yël er bëya bamo Dafid in,

Ewënëk ex, er këni xwëta ex*. ³⁵ Are re ko bëte Kaxanu gër ed yëgw këni:

“Ar yata këno an awënëk exo, ayo teb na exo bër*.”

³⁶ «Amëd and bayi baxo abëngw aŋ, Dafid ar baxo rind oñandi od Kaxanu ok. Barikan and šës ko aŋ, wëxëta këno gër ed wëxëta kënebi bëxarëk bërexëm, do wër ko gër yëg. ³⁷ Bari ar xanin këno Kaxanu gër ecës an, axo bër ex na. ³⁸ Bëmaÿe, awa nangin mëne: paš gë Yesu Kërisët këni šot eteban ed beñëñanax el, gayikwa gë etëf ed đek bebër rek acariya and Moyis el an kor ex na en gi bër šenene. ³⁹ Do ar xwëta këno Yesu an kë hind ar šenene. Ax gi ex na nde egi ed bër šenene paš gë acariya and Moyis el bayi an kor bana? ⁴⁰ Mëŋ ex titinayin këdi këjun hi er yëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in:

⁴¹ “Wën bër kë yepënenđ end Kaxanu bën, baxëtine.

Caranëlejun do capërin.

Ecarax end këme ri eŋ,

Ado enun tëfëtan yo, an kwëta na”»

⁴² Pol gë bër enga endexëm bën šan këni na gër aciw̄ acaleya. Bër baxët babi bën xara kënebi eni bakaw enëbi pelëra gašëxe, gë akey and eteyëta and kë bëtëgund aŋ. ⁴³ Ga këni šapër gër aciw̄ acaleya, and faÿ këni cale aŋ, Bëšëwif bëranjëm do gë bëšalek kënebi laŋëtand Pol gë Barënbabas. Ata Pol gë Barënbabas ga këni xanarëra gë bën, xor kënebi eni ma eni đëkaya end Kaxanu eŋ, mëŋ ar yël këbi oyekax orexëm an. ⁴⁴ Ga bëtëguk akey and eteyëta aŋ, đek angol aŋ barërgu këni eni baxët eyeyan ed Axwën el. ⁴⁵ Bëšëwif bën ga wat kënebi amëxwër aŋ, yakëraxi këbi xali. Ata yana këni na këni šembëtënd end baxo reyand Pol eŋ do këni širënd. ⁴⁶ Pol gë Barënbabas fel kënebi kerët:

«Wën Bêšewif bën yata banun pere Kaxanu enun nangën eyeyan edexëm el. Barikan ga xey kënjun ako en baxët, gë andewën dëj lécaya kën aniyen and din an. Gêrëgako biyi bela bër ax gi ex na Bêšewif këmëni yana mëni pelërand. ⁴⁷ Er këmi rind biyi ijo, Axwën an fel bafi eni dind bulunda ir Isërayel in and re baxo:

“Wëj yata këmi ey gi angoben and benëng becëce an
Ey pemërand apexa an xali gër ed sëlëk ebar[☆].”»

⁴⁸ Ata bër ax gi ex na Bêšewif bën këbi nëngandërand ga këni wël enjo, do këni šëkwënd eyeyan ed Axwën el. Dek bër yata këbi Kaxanu eni cot aniyen and din bën wä këni end Yesu enj. ⁴⁹ Ata bela bën mondako wëlëra këni eyeyan ed Axwën el dek ebar ed Pisidi el. ⁵⁰ Barikan Bêšewif bën soñ këñëbi bësaxari bër gapak bësalek bën, gë bëlëngw bër angol bën, enëbi dixëra Pol gë Barë nabas do enëbi njwaŷ eni can ebar edebën el. ⁵¹ Enëbi cëndënaخن bëjo, Pol gë Barë nabas fepe këni obar od lëka bax gër osapar ok eni canaxën ebar elo, do ye këni kwël gër Ikoñom*. ⁵² Ata bësëfan bën dek ebani onënga ol do yëmëra bani gë Angoc Amënëk an.

14

End Pol do gë Barë nabas gër Ikoñom enj

¹ Pol gë Barë nabas ga fiat këni gër Ikoñom, ye këni bëte gër aciŵ caleya and Bêšewif yatir akey and eteyëta. Ga xamën këni eyeyan el, bëranjëm gër amëxwër and Bêšewif do gë bër ani gi ex na Bêšewif wä këni end Yesu enj. ² Ata Bêšewif bër xey bafi eni ma end Yesu bën soñ këñëbi bër ax gi ex na Bêšewif bën enëbi yëlan eñëjënax bëmaŷe bën, Pol do gë Barë nabas. ³ Barikan mbanj nëka bani na gër Ikoñom. Axwën an xayaxën bano mëj xemënaخن bani epemëran ed end Kaxanu el gë anjij këm. Yama Axwën an ga bafi yëlënd nde oyekax orexëm ol mëj bani rixënënd becarax do gë becërcëcaxik eni nangëraxën bela bën mëne end këni reyand enj dal dëj ex. ⁴ Ata angol an dek xucarëra këbi: bëjo bar këni gë Bêšewif bën, bëjo gë Pol do gë Barë nabas, oparëxanda ok. ⁵ Bêšewif bën, gë bër ax gi ex na Bêšewif bër bar bani bën, do gë bëlëngw bërebën bën xetan këbi enëbi mereli Pol gë Barë nabas do enëbi pëtëra gë oxaŷ xali eni cës. ⁶ Barikan bën ga wata këni enjo, hër këni gër bangol band ebar ed Likawoni: gër Lisëtër, gër Derëb, do gër band ler ler. ⁷ Fën femërax bani bëte Atëfëtan and Yesu anj.

End Pol do gë Barë nabas gër Lisëtër enj

⁸ Gër angol and Lisëtër, ala hi baxëna arëgobo, mondako rëw bano do elod axo yexëra bana. ⁹ Ata akey amat këno baxëtënd Pol ga këbi felëra end Kaxanu enj. Pol ga faß këno ala ajo, wat ko mëne axor ko xor ex pak gayik axwëta xwëta këno Kaxanu. ¹⁰ Ata xeŷ ko: «Wëj kanil!» Atan xani ko xwiriš ala ajo do ko yexërand. ¹¹ Ga wat këni er ri baxo Pol in, amëxwër an xeŷ këni gë eyeyan edebën: «Bangoc wa nëngwëtaŷëk bela do fedaw këni gër ndëbi ro.» ¹² Ata nëngwët këñëbi omac ok: Barë nabas këno wäcënd Sës do Pol Erëmës gayik mëj bax yeyanënd. ¹³ Ata ga bax eðaš ed Sës el ler angol, alaš an yanjëndëraw këbi gë opëtëfët ogaš do lasëgu këbi na gër ebët ga yandi këbi mëj gë amëxwër an enëbi nšašen šadaxa Barë nabas gë Pol. ¹⁴ Oparëxanda ok and wël këni enjo an, hës këni banjëm bandebën banj, wära këni mërëxand ir amëxwër do këñëbi rend bela bën: ¹⁵ Lawo bën inewä kën rixënënd enjo? Biyi bëte bela fo hi këmi ang wën ak, ami gi ex na de bangoc. Er yow këmi mun nangën Atëfëtan an, en dapaxën bebër gë ofëcak këm bëjo, do eno calexënënd Kaxanu, mëj ar gë aniyen an, mëj ar rik orën gë ebar an, mëj ar rik angwëngw anj do gë dek bebër ex polo an. ¹⁶ Akarëk an, Kaxanu aseß seb bafi dek bela bën eni dind enëng kala ang këni yëland ak. ¹⁷ Barikan axo teb bana, emasinayan el paß gë benjekax bënd këbi rinënd bela bën. Gako wën ayël kënjun yëlënd tēb in, gë eyamb ed kën xanand gë ekol el, do gë onënga ol gër owëkw orewën. ¹⁸ Gë ojaŷ fo xor banëbi bela bëjo gë end bani yeyanënd enj, xali seb këni ejašën šadaxa el. ¹⁹ Ata ga fiatëgu këni Bêšewif bër gër bangol band Anëcoš do gë Ikoñom bën, soñ këñëbi bër gër Lisëtër bën enëbi pëtëra. Ga fëtëra këno xali Pol, xëx këno do nęcët këno angol an, ga bani yëland anëka šës ko. ²⁰ Barikan ga xeta këno bësëfan bën, xani ko, do baka ko gër angol. Ga xeyëk, Pol gë Barë nabas sëfër këni ond gër angol and Derëb anj.

End Pol do gë Barë nabas gër Anëcoš ir gër Siri enj

²¹ Ga faŷ këni epemëra ed Atëfëtan el na gër angol anjo, do ga ri këñëbi bëranjëm bësëfan bër Yesu, Pol do gë Barë nabas baka këni end bangol band Lisëtër gë Ikoñom

☆ 13:47 13.47 Esayi 49.6 * 13:51 13.51 Axwën Yesu fel bafi oparëxanda odexëm ok eni pepend obar od lëkak gër osapar orebën anj gër ed këni fëp bela bën enëbi baxët in.

en, do kwël wāyix këni gër Anjecoş. ²² Ata xemëndërax kënebi tar fëña in bësëfan bën do xara kënebi eni kemënali ekwëta ed Axwën el. Fel kënebi mëne ar wāk end Yesu an, ax mënd ex na exo dīl gër owun or Kaxanu toro këm. ²³ Pol gë Barënbabas sanan kënebi bëlëngw gër bāmara bandebën do ga ñata këni etiwi el, şalen kënebi. Do dāmāna eni yexën seb kënebi gër otaxan Axwën ar xwëta këno an. ²⁴ Ga xucak eņo, ye këni cangët ebar Pisidi el do ñat këni gër ed Paņëfili. ²⁵ And femëra këni eyeyan ed Kaxanu el gër angol and Perëş an, şêlax këni gër Atali, ler gër bēņa ir angwëngw. ²⁶ Fën wëdëx bani kuluj in, do baka këni kwël gër Anjecoş, gër ed xaran banëbi oyekax or Kaxanu ol dāmāna eni yexën gër andiyan and riw bani. ²⁷ Ga ñat këni, bar kënebi Amara an, do sëfëtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paş gë bën in do ang fërëtën këbi ebët el bër ax gi ex na Bëşëwif bën eno kwëta Axwën Yesu. ²⁸ Ata mbaņ nëka bani na gë bësëfan bër hi bax na bën.

15

End apeda and gër Yerusalem enj

¹ Bela xaniw baxëna gër ebar ed Yude do yow këni gër Amara and gër Anjecoş. Ata ga kënebi sëyalira bëmāye bēņ këni rend: «Angëmëne wën anun kac ex na, ang rëpëk gër acariya and Moyis ak, an kor na en pex.» ² Ga ñëp këni eņo Pol gë Barënbabas, şampëre këni xali gë bējo. Xetan këbi dek Amara an enëbi dawën Pol gë Barënbabas gë bëmāye bëndëmar eni ye eni wëlërgü gë oparëxanda ok do gë bëlëngw bën yaņ gër Yerusalem. ³ Ata bër gër Amara bën yëlëra kënebi bërōlawën bën er bax eni yambëxënd gër dāmāna in. Ga ye këni xuca end ebar ed Fenisi do gë ed Samari enj, këni reyaxënd end bela bër ax gi ex na Bëşëwif bër xwëta baņo Axwën enj. Do dek bëmāye bënd bax wël eņo bēņ mbaņ babi nëngandërand. ⁴ Ga ñat këni gër Yerusalem xaca kënebi Amara an, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën. Ata bërōlawën bën sëfëtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paş gë bën in. ⁵ Barikan ga xani këni na bër enga end Ofariseņ od wa bax end Yesu bën, këni rend: «Kacëlenëbi de bësōşan bër ax gi ex na Bëşëwif bër ex bësëfan bën do pelinëbi eni tëfënd acariya and Moyis an.»

⁶ Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën barër këni eni ketën endey eņo. ⁷ Ga fëtëk ongeyër, xani ko xwiriş Piyer ko rend: «Bëmāye anang nang kën mëne wëno Aşëwif yata ke Kaxanu elod gër yānar eni wëlaxën gër etëy edam Atëfëtan and Yesu an bër benëng becëxe bën. Abaxët këni baxëtënd Atëfëtan an do këni wānd. ⁸ Do Kaxanu, mëņ ar kē nangënd er ex gër emëkw ed ala in, areya reya ko mëne bër ax gi ex na Bëşëwif bën awa wa këni, ga yël këbi Angoc Amënëk an ang yël këbo biyi ak ebo masinaxën mëne abi cus ex na. ⁹ Epitëndër axo di ex na ed gë biyi do gë bën, gayikako awënën wënën ko owëkw orebën oņ ga xwëta këno, epitëndërend ed gë biyi gë bën ax bo ex na. ¹⁰ Awa gërëgako, inëwa këno yānaxënënd Kaxanu ga kënebi nëyalind ako bësëfan bën oxadac or sëkwan këne biyi gë bëxarëk bërëbi ol? ¹¹ Ecëñëxët këren di de gayikako biyi gë bën paş gë oyekax or Axwën Yesu ol wa këne mëne afex fex këne.»

¹² Ata şësinara këni dek ang barërgü bani ak. Baxët kënebi Barënbabas gë Pol ga këni reya becarax gë bërëcaxik bënd ri ko Kaxanu bēņ paş gë bën gër owar or bër ax gi ex na Bëşëwif. ¹³ And şësinara këni an, Şak re ko: «Bëmāye, baxëtine! ¹⁴ Simoņ areya reya ko mëne añanar sana këbi Kaxanu bër kē hi fulunda ir owac akarëk bën. ¹⁵ Ata end reya ko eņo moped fedëk gë end re këni bëlāwënel enj. Ga yëgw këni mëne Kaxanu rek:

¹⁶ «And kē nëkana an, abakaw këme bakaw.

Axanin këme xanin aner and Dafid and wëcëk anj.

Axanin këme xanin bameņ band wëcëk baņ

¹⁷ Mëņ këne şalaxën wëno Axwën an bela bër bayik bën,

Iyo dek benëng bënd bela bënd kē şalend gër owac oram.

Mondako re ko Axwën an,

¹⁸ mëņ ar rik bey bër hik monang elod din ir din beņ*»

¹⁹ «Wëno cëņ er yāpan ke mëne kërenëbe cëndën ex na bër ax gi ex na Bëşëwif bër këņo şalend Kaxanu bën. ²⁰ Barikan nëgwën bene kayëta eni nangaxën mëne afo eni kwëyëtand bemuyaraxik bënd olaş bēņ, gë asëk alakirand fo in, gë eyamb ed owacar or şësëk nāşërëxe ol, do gë eyamb ed oşat el. ²¹ Bela bën wa elod akarëk an awël këni wëlënd acariya and Moyis anj ga këni femërand angol kala yatir akey and eteyëta gër baciw bacaleya bandëbi.»

End kayëta ir benëng becëxe enj

²² Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën do dëk Amara aŋ xetan këbi enëbi tana na gër ndebën bër këñëbi lawën gër Anjëcoş eni tēfēr gë Pol do gë Barënabas. Ata sana këñëbi bēmaŋe bënd fēb këñëbi: Yud, ar nēngwēt bano Barēsabas an do gë Silas. ²³ Fēxwën këñëbi kayēta ir ŷēgw bani mondako: «Biŷi bēmaŋe bēndewën bēŋ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën, këŋun šēmand wën bēmaŋe bënd ax gi ex na Bēšēwif, wën bër ex gër Anjëcoş do gër owar Siri gë Silisi bën. ²⁴ Awēlati wēlati këmi mēne nē end osēyali or bela bër gër ndebi ro wēlandēraxēn këŋun gër owēkw orewën, xarak biŷi amēni dawēnēli ex na. ²⁵ Mēŋ ex, biŷi ŷapanēli këbo mēne aye yek mēni tana bela bër kēmēni lawēnēli eni tēfērēli gë Barënabas do gë Pol, bën bër ex bēmaŋe bënd pēlot gër ojomb odebi bēŋ. ²⁶ Bēn lēxwayak nē end owac or Axwën arebi Yesu Kērisēt. ²⁷ Awa Yud do gë Silas lawēnēli kēmēni, gër etēŷ edebēn kēn wēl end ŷēgw këmi gër kayēta eŋ. ²⁸ Enimin Angoc Amēnēk aŋ do gë biŷi ŷapanēli këbo mēne bayil ex er ŷapēk in fo, kēremun dēbin na edēb ecēxe. ²⁹ Mēŋ ex, kwēŷētayindēn ŷas er owacar or këñëbi űašēnd gēr olaş eŋ, gë eyamb ed oşat el, gë ŷas er owacar or šēsēk űašērēxe eŋ, do gë ašēk alakirand fo in. Beŋo kēn seŋ. Bon šēma kēmun.»

³⁰ Bērolawēn bën ye këni ond gër Anjëcoş oŋ. Ga űat këni, wac këñëbi bērēwak bën do fēxwēnēx këñëbi kayēta in. ³¹ And fēn këni kayēta aŋ, nēngandēra këbi xali gayik er ŷēgw këni in axem xemēn baŷi gēr ekwēta. ³² Yud gë Silas bër ebax bēn dēŋ bēlawēnel, xemēndēra këñëbi bēmaŋe bēŋ gēr ekwēta gë eyeyan ed mbaŋ. ³³ Ga xeyēra këbi na gër Anjëcoş, felar këni gë onēnga fo gë bēmaŋe bēŋ eni baxaxēn gë emēkw eyemax gër bër lawēnēgu baŷi. ³⁴ [Barikan, Silas sana ko exo baŷi na gër Anjëcoş.] ³⁵ Mondako xeyēra baŷi Pol gë Barënabas na gër Anjëcoş. Ata bën gë bëlëngw bēšēxe bēranjēm ašēyalira banēbi ašēyalirand Amara aŋ eyeyan ed Axwën el do afemēra bani femērand bēte Atēfētān andexēm aŋ.

End damana ixinēm ir Pol eŋ

³⁶ And xucak baŷeŷ aŋ, Pol fel këŋo Barēnabas: «Nēnga bēye tan bēmaŋe bēŋ dēk gēr bangol band sēfētāraw ke end Axwën eŋ, ata ke nange ba mondake hi këni.» ³⁷ Ata Barēnabas ŷandi këŋo eŋo mēlali űaŋ ir nēngwēt bano Marēk. ³⁸ Eno mēlali ar űapaya bax elod gēr ebar ed Paŋfēli an, ar ŷaŋēta baŷi gēr andiyan andebēn an, Pol aŋo űapan bana. ³⁹ Gë endey eŋo mbaŋ xucar baŷi, ata űapēr këni. Barēnabas ye këni gë Marēk ond gër ebar ed űipēr oŋ. ⁴⁰ Pol sana këŋo Silas, bēmaŋe bēŋ ga xarandēra këñëbi oyekax or Axwën ol, kwēl ye këni. ⁴¹ Ye këni cangēt ebar ed Siri el do gë ed Silisi el. Bēr gër bamara bën banēbi xemēndērand gēr ekwēta.

16

End Pol do gë Timote eŋ

¹ Ata Pol űat ko gër angol and Derēb do xucax ko gër and Lisētēr. Fēn sēkēx këno ašēfan ar Yesu ar bano wacēnd Timote. Nēm Ašēwif ebaxo, do sēm Agērek. ² Bēmaŋe bënd gër Amara and gër Lisētēr bēŋ, do gë bënd gēr and lkoŋom bēŋ, areya bani reyand mēne Timote ar šenene ex. ³ Ata Pol ŷandi këŋo exo gi ar enga endexēm. Xac këŋo nē end Bēšēwif bër lēg bax gēr ebar elo eŋ gayik bën anang nang bani mēne sēm ir Timote Agērek ebax. ⁴ Pol gë bër enga endexēm bën këni yexērand gë angol gë angol. Bēnd re këni oparëxanda do gë bëlëngw bër gër Yerusalem bēŋ banēbi sēfētandērand bēšēfan bën eni tēfaxēn. ⁵ Do bela bër gër bamara bën kwēl bani xemēnand gēr ekwēta do bani ŷēmbērēnd gë akey gë akey.

End lakeli ir Pol eŋ

⁶ Angoc Amēnēk aŋ aŋo teŋ bana Pol exo pemēra eyeyan ed Kaxanu el gër ebar ed Asi. Ata mēŋ gë bër enga endexēm bën ye këni cangēt ebar ed Fērişi el do gë ed Galasi el. ⁷ Ga űat këni ler gër ebar ed Misi, xacērax këbi eni ye gër ed Bitini, bari Angoc and Yesu aŋ abi teŋ bana eni ye. ⁸ Xucax këni gër ebar ed Misi, do šelax këni gër Tērowas, gër bēŋa ir angwēngw. ⁹ Ata gēmēd, Pol wat këŋo nē lakeli ala ar lēg bax gër ebar ed Masedēwan ga këŋo xara: «Kēla, yow ir ebar ed Masedēwan in, eyēbo dēca!» ¹⁰ Gë lakeli ir Pol ijo fēni këbo mēne Kaxanu anēka ŷandi këŋo mēni nangēn Atēfētān and Yesu aŋ bela bër gër ebar ed Masedēwan bën. Ataŋ űala këmi ang këmi ri mi yexēn fēn ak.

End Pol do gë Lidi eŋ

¹¹ And xani këmi na gër Tērowas aŋ xuca këmi gë kulur in šēw, ond gër Samotēras oŋ do űat këmi nē ecan ijo gër Neyapolis. ¹² Na xani këmi do xuca këmi ond gër Filip oŋ. Angol and Filip aŋ hi bax atēm and gër ebar ed Masedēwan aŋ do xwēn bani Bērom

bën. Fën xeyërax babo. ¹³ Ata yatir akey and eteyëta, şan këmi angol aŋ, do ye këmi ler në lar, gër ed yëla bami fën këni şalend Bëşëwif bën. Ga yëpa këmi, felëra këmëni end Kaxanu eŋ bësöxari bër fedër bax bën. ¹⁴ Do asoxari hi bax na na do bano wacënd Lidi, afan ar banjëm bambarax, ar baŋo şalend Kaxanu, do ar xaniw bax gër angol and Catir. Gë obal osëm baxo baxëtënd gayik Axwën an fëdëtën baŋo onden oŋ. Ata wä ko er baxo sëfëtënd Pol in. ¹⁵ And wä këni do buyi kënebi mëŋ gë bër ekun edexëm aŋ, wäc këbo do re ko: «Angëmëne ayëla yëla kën mëne enim xwëta këmo Axwën an, ŋatëne gër ndëbi xali yatir kën xuca.» Mondako nëyali babo xali wä këmi.

End Pol do gë Silas gër epëra eŋ

¹⁶ Akey amat ga këmi ye gër ed këmi şalerand, fed këmi gë endënaŋ end lil baŋo angoc and ösaki. Aşakin babi şakinënd bela bën do bano şotëraxënënd kodri ir mbaŋ bëxwën bërëxëm bën. ¹⁷ Ata ga këbo sëfa, biyi do gë Pol, ko xeyënd: «Bela bëjo bërinyenin bër Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën exëni, fëña ir Apexa in kënun nangënënd.» ¹⁸ Mondako ri baxo bakey bandanjëm. Ata ga xëñ këŋo Pol fel këŋo angoc aŋ: «Ga re këme gër owac or Yesu Kërisët, canël gër endënaŋ eŋo.» Atan şan ko angoc aŋ.

¹⁹ Ga wat këni bëxwën bër endënaŋ eŋo bën mëne ax bo na ga këno şotëraxën, sëra kënebi Pol gë Silas, do wëla kënebi gër yangana ir angol enëbi kitix bëlëngw bën. ²⁰ Ga fiateli kënebi gër bëxiti re këni: «Bela bëjo kë wonjonënd angol andëbi aŋ, Bëşëwif exëni ²¹ do kënebi sëyalirand bela bën bacariya band ax ñap ex na ene wële do ene tefe biyi bër hi këne gër owun or Rom bën.» ²² Ata amëxwër aŋ wërinaw këni bête, bëxiti bën fel kënebi enëbi cudëtëra Pol gë Silas do enëbi cewëra. ²³ Ga şewëra kënebi xali xurik, wëla kënebi gër epëra do fel këno anëkona an ebi titinalind aye. ²⁴ Ata ga wël ko eŋo, anëkona an wëla këbi lengwe lëf gër epëra do fokeli ko osapar orebën gë osëş ösibax.

²⁵ Emëd ekarëk el, Pol gë Silas këni şalend do këno yasënd Kaxanu, bandepëra baŋ kënebi baxëtënd. ²⁶ Ata fiatëguk bërëxadët andëgël and ebar: edëfa ed aciŋ and epëra el, şangënak, atan na dëŋ, dek owët oŋ fërëtararak, do ogweyele-gweyele od fokëraxën banëbi bandepëra ok xotirak. ²⁷ Anëkona an nëngëta ko, and wat ko owët wafërëluŋ aŋ, reg ko duxuma in gër acëmar. Exo dawäya ŋandi baŋo ga baxo yëland anëka hër këni bandepëra baŋ. ²⁸ Nand exo kwëşaya na xeyëgu ko Pol: «Ali, kërey kwëşaya na, biyi dek ro bayi këmi.» ²⁹ Ata anëkona ar bandepëra an xaraw ko lambö. Hërëgu ko lapaya ko mo poxi gër osapar or Pol gë Silas do ko rëgënd anjy aŋ. ³⁰ Nécët këbi fac wëkax këbi: «Bësoşan, inewä këme ri me pexaxën?» ³¹ Pol bën yaka këŋo: «Kwëtalo Axwën Yesu, ata kën fex wëj do gë ekun edey el.» ³² Felëra kënebi end Axwën eŋ mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³³ Kwël gëmëd fo wëla këbi anëkona ar bandepëra an do xorax këbi ed sembaŋëra bani el. Ata Pol gë Silas buyi kënebi mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³⁴ Wëla këbi yaŋ gër iciw indexëm do lëbax këbi. Anëngandëra nëngandëra babi end ga wä këni end Kaxanu eŋ mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³⁵ Ga xeyëk, bëxiti bën lawën kënebi ocorođa eno pel anëkona an ebi tebët bela bëjo. ³⁶ Anëkona an fiateli ko endey eŋ gër Pol, re ko: «Bëxiti bën ga re këni mun tebët. Awa gërëgako canin en ye gë emëkw eyemax.» ³⁷ Barikan Pol yaka këbi ocorođa ok: «Yama ga şewëra kënebo wat-wat gë bela nde damana enëbo përaxën kitirëxe biyi bër xwën këbo owun or Rom bën do ŋandi këbi enëbo tebët yir. Yowëlexëni bën dëŋ enëbo tebët.» ³⁸ Ocorođa ok fiateli këni eyaka elo gër bëxiti. Ata yëdëra këni ga nang këni Bërom exëni. ³⁹ Yow këni, wëka këni mëne Pol gë Silas enëbi teban. Ata kwël sebët kënebi do xara kënebi eni can angol aŋ. ⁴⁰ And şan këni gër epëra aŋ, wäyi këni gër iciw ind Lidi. And wat kënebi bëmaŋe aŋ, xemëndëra kënebi do kwël ye këni.

17

End Pol do gë Silas gër Tesalonik eŋ

¹ Pol gë Silas ga këni ye, xuca këni ir owar or Amëfipolis do gë Apolini in fiataxën këni gër Tesalonik, gër ed hi bani Bëşëwif bën gë aciŋ acaleya. ² Ata ang wër baŋo ak, Pol ye ko gër cale. Akey and eteyëta kala xali sëkëk odoxo otas, bani xanarërand bënd rek Oñëgw Omënëk beŋ gë bela bër bax barëregund na bën. ³ Afelëra babi felërand ebi pëni mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno daw, barikan exo kani gër ecës. Are re baxo bête: «Do Yesu ir këmun sëfëtand ijo, mëŋ ex Afexën an.» ⁴ Ata Bëşëwif bërëmar do gë bësälëk bër ani gi ex na Bëşëwif bëranejëm xor kënebi wä këni end Yesu eŋ, do sëf kënebi Pol gë Silas. Awa wä bani bête bësöxari bër gapak bëranejëm. ⁵ Barikan ga yakëraxi këbi na Bëşëwif bërëmar, bar kënebi bësëxwëpëtaxik, bëmëxwër bëmëxwër gër opëña xali wonjok angol aŋ. Bela bëjo ye këni gër iciw ind Yason gër ocal od Pol gë Silas enëbi mëla gër ed barëregu këni do enëbi kitix. ⁶ Ga nema kënebi, sëra kënebi

Yason do gë bëmaÿe bëndëmar, wëla kënebi gër bemun bend gër angol do ga kënebi lëxw këni rend: «Bër wëlëk dek ebar bën yowëk gër angol andëbi ro, ⁷ do Yason xwëtaya këbi. Bela bëjo dek kë rend mëne ar këno wacënd Yesu an ex emun endëbën eÿ mëÿ bayik ani pëbënd na bacariya band Sesar ban.» ⁸ Eyeyan elo, wëlëk onden ond bëla bër farërgu bax na bën do gë ond bemun oÿ, nang këni mëne endey eÿo ecëmuk dëÿ ex. ⁹ Enëbi tëtëtaxën Yason gë bër sëra banëbi gë mëÿ bën, afo ga nëcët këni kodî.

End Pol gë Silas gër Bere eÿ

¹⁰ Bëmaÿe bëÿ fel kënebi Pol gë Silas eni naŵa gëmëd do kwël eni ye gër Bere. Sam ga fiat këni, lil këni gër aciŵ acaleya and Bëšëwif. ¹¹ Bëšëwif bër gër Bere na bën nënga babi onden oÿ nëmëc gë bër gër Tesalonik bën. Bën ataÿ gë obal osëm bani faxëtënd eyeyan ed Kaxanu el. Key yo key bani wëkarënd end Oñëg Omënëk od bani fënënd eÿ eni kamanaxën ba er kënebi felënd in go dëÿ ex. ¹² Ata mban hi bani bëla bër ŵa bax end Yesu bën. Na fo bani bësoxari bëgërek bër gapak do gë bësošan bëranjëm. ¹³ Barikan and nangëgu këni Bëšëwif bër gër Tesalonik aÿ mëne Pol në pelërafî end Kaxanu eÿ gër Bere, yow këni enëbi coñ bëla bën eno takëreli. ¹⁴ Ata bëmaÿe bëÿ naŵali këno ataÿ Pol exo ye gand bëÿa ir angwëngw, barikan Silas do gë Timote bayi këni na. ¹⁵ Bër lajëta baÿo Pol bën wëla këno xali gër angol and Aten. Ata ga këni wërëšëta, Pol lawën këbi enëbi pelëx Silas gë Timote eno tëtëgu ataÿ ataÿ.

End Pol gër angol and Aten eÿ

¹⁶ And babi šënind Silas gë Timote gër Aten aÿ, Pol wëlandëra këÿo gër onden ondëxëm ga ko wat angol aÿ yer olaš fo. ¹⁷ End Kaxanu eÿ bani xanarërand gë bëla bën: gë Bëšëwif bën do gë bëšëlek bën, gër aciŵ acaleya andëbën, do key yo key gë bër bani fedëra gër yangana ir angol bën. ¹⁸ Fed këni akey amat Pol gë bëšëyali bër bënd Epikur bën, do gë bër bënd Sëtöyî bën, këni xanarërand. Ata bërëmar awëkar bani wëkarënd: «Ine ko rend ar xorëk eyeyan ajo?» Bëjo yaka këni: «Ajo er këbo wëndänënd mëne bënd cale ind bangoc banangërx ko femërand.» Enimin Pol end Atëfëtan and Yesu eÿ do gë end ekani ed gër ecës eÿ babi sëfëtandërand. ¹⁹ Ata wëla këno Pol gër bëlëngw bër bax fedërënd gër Ayeropaš. Ga fiateli këno wëka këno: «Axor nde këmi xor biÿi mi nang osëyali oxašax or këyëbi šëyalirand bëla olo?» ²⁰ Bënd këmi wëlelind bëÿo mocaraxi šaraxik. Awa biÿi aÿandi ŷandi këbo de mi nang er ex in.» ²¹ Er bani xwëndand Bëhaten bën do gë bëliÿer bën eyeyandëran do gë ebaxët ed bënd kë fiatëgund na gër angol fo.

²² And xwëša ko Pol mërxand gër Ayeropaš aÿ, re ko: «Wëno er wat këme mëne wën Bëhaten bën, mban këÿun balënd end cale eÿ. ²³ Ga këme yexëra gër opëña od angol andewën, awat wat këme angëb gë oñëgw od rek: “Kaxanu inangërx xwënëk!” Awa wëno end Kaxanu inangërx ir këno šalend ijo eÿ yow këme mun tëtëtan. ²⁴ Kaxanu ir rik ngwën do gë dek bëbër ex gër ngwën bën hik Axwën ar orën gë ebar an. Mëÿ axo dëgënd na në bacîw bacaleya band bay këni bëla. ²⁵ Mëÿ ala aÿo dëband na, ala aÿo dinënd na ŷëÿ. Mëÿ kë yëlënd aniyani aÿ, gë onjën oÿ, do gë bëÿ bën dek. ²⁶ Mëÿ ri këbi paš gë ala abat dek benëng bënd bëla bëÿ. Mëÿ fitëndërx bëpaxëd ban, yël këbi bëla bën eni dëgëra ebar el dek do xer ko ed kë sël olëg orebën el. ²⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi kacëraxënënd bëla bën ocal odëxëm ok, do angëmëne awënd wëndëk eno nambanënd, xarak abo űawëtax na biÿi bëla bën. ²⁸ Paš gë Kaxanu këne liyande, këne šangënarande, do hi këne bëla. End këme rend eÿo bëÿul bërewën bën dëÿ are re këni: “Biÿi bëte obaš orexëm hi këne...” ²⁹ Awa gayikako bër nëng ir Kaxanu hi këne, ax űap ex na enëÿo mëndinalinde gë kaje, gë kodî ba gë ekaÿ. Bëbiÿo dek ala an kë wëdënd gë orenik orexëm ol exo di edaš, xarak edaš el ax gi ex na Kaxanu. ³⁰ Gër ŷanar Kaxanu aseban babi sebanënd bëÿo dek gayik bëla bën abani nang na bënd bani rind bëÿ. Barikan gërëgako benëng bëÿ dek këbi wacënd eni nëngwët ola orebën ol. ³¹ Gayikwa asana sana ko akey and yatir këbi xiti ebar el dek gë or šenene ol paš gë ala ar yata këÿo an. Bëla bën dek ŵasin këbi mëne ari ko ri eÿo, and xanin këÿo ala ajo gër ecës aÿ.»

³² And wël këno Pol ga ko yeyan end ekani ed gër ecës aÿ, bërëmar këno lëšënd, bëjo këni rend: «Awa gwëre mi faxët bëte akey acëxe.» ³³ Ata Pol sef këbi na, ye ko kwël.

³⁴ Barikan bërëmar sëf këno do ŵa këni end Yesu eÿ. Šëf gër bër ŵa bax bëjo hi bani: Deni, alëngw abat ar gër Ayeropaš, gë asoxari ar bano wacënd Damaris an do gë bëla bëšëxe.

¹ Ga xucak eņo, Pol fiawëta ko angol and Aten aņ do kwël ye ko gër Koreņët. ² Sëkëx këņo ar këno wacënd Akilas, Ašëwif ar rëw bano gër ebar ed Poņ. Ecede fiatëgu bani gë alindaw Përisil ga xaniw këni gër ebar ed Itali. Këlod, emun etëm eņ, re bax mëne Bëšëwif bën dek eni dëxëta na gër angol and Rom. Ata Pol lëkër këni gë bën. ³ Ga bani rind andiyen amat bën dek, Pol ye ko lëgëx këni nê er ebat: bëban bër baner hi bax.

⁴ Akey and eteyëta kala, Pol do gë bela bën axanar bani xanarënd gër aciw acaleya, do axor babi xorënd eni ma end baxo femënd eņ Bëšëwif bën do gë bër benëng becëxe bën. ⁵ And fiatëgu këni Timote gë Silas ga xaniw këni gër ebar ed Masedëwan aņ, Pol yëlaya ko wayët gër edeyaran ed end Kaxanu. Awasin babi wasinënd kerët Bëšëwif bën mëne Yesu ex Afexën an. ⁶ Barikan Bëšëwif bën aširëra bano širërand ga babi xeyënd eno baxët. Ata Pol yëngëra ko banjëm bandexëm ban do fel këbi: «Wën kë wën angëmëne an pex ex na, wëno cëņ Kaxanu axe nëpëd na. Awa gërëgako bër ax gi ex na Bëšëwif bën fo këmëni yana mëni pelërand.» ⁷ Ga xani ko na, ye ko kwël gër iciw ind ar këno wacënd Titiyos Yusëtos, ar bano šalend Kaxanu do lëg baxo ler gër aciw acaleya. ⁸ Barikan Kërisëpos, alëngw ar aciw acaleya an, gë ekun edexëm ak dek, wa bani end Axwën eņ. Do Bëkoreņët bërnanjëm bër baņo baxët Pol bën wa këni end Axwën eņ. Ata Pol buyi këbi.

⁹ Akey amat gëmëd, Axwën an šanayaxën këņo Pol nê lakeli do fel këņo: «Pelërayindëbi bela bën, kërey yëdara na bête kërey cësina na! ¹⁰ Mbaņ yëmb këni gër angol aņo ro bër xwën këmëni bën. Wëno ki nëkonand, do ala axi tëra na exi dixëra.» ¹¹ Ata Pol yëpa ko iniy gë opacaw ocongibat na gër Koreņët do këbi sëyalirand bela bën eyeyan ed Kaxanu el.

¹² And hi ko Galiyōj gofërëner ir gër ebar ed Akayi aņ, Bëšëwif bën wëlër këni eno mereli Pol. Ga sëra këno, wëla këno gër aciw and kiti ¹³ do këno nagašandërand: «Ajo ang këbi sëyalind bela eno calend Kaxanu ak alandar landarëk gë ang rek acariya andëbi ak.» ¹⁴ Damana exo yeyanëgu Pol, Galiyōj yaka këbi: «Kido etëmbak, ba amena atëm ri baxo ala ajo, abuņa buņa dome mun baxët wën Bëšëwif bën ang yapëk ak. ¹⁵ Barikan angëmëne ecampëre ed osëyali, ba ed omac, ba end acariya andewën, eņo endewën fo ex. Wëno dëņ xey ke me gi axiti arewën.» ¹⁶ Ata wayë këbi eni can na gër aciw and kiti. Bën dek busëtaxën këno Sosëten, alëngw ar aciw acaleya an. ¹⁷ Ga sëra këno xëmëra këno na gër yangana ir aciw and kiti, bari Galiyōj aņo bal bana eņo.

End Pol gër angol and Anjecoš eņ

¹⁸ Ga xucak eņo, Pol yëpa ko na gër Koreņët xali nëkak. Akey amat, ga fela këbi bëmaye bën sëfër këni kwël gë bër gë ašan mëne ngëņ Përisil do gë Akilas ond gër ebar ed Siri oņ; gë kuluņ yex bani. Egor šëk bano Pol gër angol and Saņëkere gayik abaņaya baņaya baxo. ¹⁹ And fiat këni gër angol and Efes aņ, Pol seš këbi bër enga endexëm bën. Ga lil ko gër aciw acaleya këbi felërand end Kaxanu eņ Bëšëwif bën. ²⁰ Ata bën wëka këno eņo keyëra na gër ndebën. Barikan mëņ ga fiëp ko, ²¹ re ko: [«Afo me gixeli gër ofëna or kë fiatëgund gër Yerusalem]. Abaka këme bakawëd angëmëne awa wa ko Kaxanu.» Ga xani ko na gër Efes, ²² ye ko gë kuluņ in xali gër Sesare. Hatëx ko yanj gër Yerusalem ebi cëmax bëmaye bënd gër Amara bëņ, do šelaxënëx ko gër Anjecoš.

End damana isasën ir Pol eņ

²³ Pol ga xeyëra këņo na gër Anjecoš, xuca ko kwël do këbi sëfërand bësëfan bën ebi kemën gër ekwëta. Ga yana ko gër ebar ed Galasi fiatax ko gër ed Fëriši. ²⁴ Ašëwif ar rëw këno gër angol and Alekësandëri fiatëgu bax gër Efes, do bano wacënd Apolos. Mbaņ xam baxo eyeyan el do sëya baxo bête mbaņ Oñëgw Omënëk ok. ²⁵ Aye sëya baxo ang këno sëfënd Axwën ak do gë emëkw el dek baxo yeyanënd. Šenene baxo sëfëtënd end Yesu eņ, barikan xobuyi or Šaņ Batis ol fo nang baxo. ²⁶ Poyoma baxo reyarand end Yesu eņ gër aciw acaleya. Ga wël këno Përisil gë Akilas, sëfër këni gër ndebën do felërax këno eņo pëni šenene ang këno sëfënd Kaxanu ak. ²⁷ Ata Apolos ga yandi këņo exo kuca ond gër ebar ed Akayi oņ, bëmaye bëņ fel këno exo kemëna do yëgwën kënebi kayëta bësëfan bër fën bën eno kacax aye. And fiat ko aņ, paš gë oyekax or Kaxanu ol mbaņ rëcarax babi bër wa bax bën. ²⁸ Poyoma babi xorënd Bëšëwif bën and këni šampëre aņ. Gër Oñëgw Omënëk babi wasinënd mëne Yesu ex Afexën an.

19

End Pol gër angol and Efes eņ

¹ And hi baxo Apolos gër Koreņët aņ, Pol ye ko, osënd osënd fo, cangët ebar ed Asi el, fiataxën ko gër Efes. Fën ga fedëx këni gë bësëfan, ² wëka këbi: «Wën ašot nde šot këno Angoc Amënëk aņ and wa këno Yesu aņ?» Yaka këno: «End Angoc Amënëk exëna eņ,

biyi elod ami wël ex na dëŋ.» ³ Wëka kēbi bête: «Xobuyi or fe wa buyi kēnun?» Yaka kēni: «Xobuyi or Œaŋ Batis ol.» ⁴ Ata re ko Pol: «Bela bēn anēngwēt bani nēngwētēnd ola orebēn ol, ebi buyixēn Œaŋ Batis. Afel baŋi felēnd eno kwēta ar kēŋo sēfēgund an, mēne ngēŋ Yesu.» ⁵ Ga wël kēni eŋo, buyi kēnēbi gēr oŵac or Axwēn Yesu. ⁶ Pol ga Œalen kēbi mokwētān otaxan ok, yēmēra kēni gē Angoc Amēnēk aŋ, ata ŋana kēni kēni yeyanēnd ang bēlaŵēnel fo. ⁷ Er hi bani imēxwēr ind bēla epēxw gē bēxi.

⁸ Ata Pol aye baxo yend gēr aciŵ acaleyā and Bēšēwif, gēr ed baŋi felērand kerēt xali opacāw otas. Do axor baŋi xorēnd eni ma end owun or Kaxanu eŋ. ⁹ Barikan Bēšēwif bērēmar oŵēkw orebēn oŋ xemēn bani do kēni ŋēpēnd. Ado ayepēn bani yepēnēnd Cale ind Axwēn iŋ, gēr ed kēni bārērēgu amēxwēr. Ata ga ŋawēta kēbi Pol, nēcēt kēbi bēšēfan bēn, do kēbi felēraxēnd key yo key end Kaxanu eŋ gēr lekol ir ar bano wācēnd Tiranos. ¹⁰ Mondako baxo rind Pol xali nēkak bēniy bēki. Ebar ed Asi el dek wël kēni eyeyan ed Axwēn el: hik Bēšēwif, hik bēr ani gi ex na Bēšēwif. ¹¹ Ata Kaxanu ko rind paŋ gē otaxan od Pol ok becarax bēnd elod ala ax wël bana ¹² xali kēni wēfēnd bānjēm bānd xwixwētak eman endexēm bāŋ enēbi kwētānaxēn bēšēxwēra bēn. Ocēxwēra ok ex can, bēte bāngoc baŋēŋēnax bāŋ eni can gēr bēla bēr lil banēbi.

End bosēniŵ bor Sefa eŋ

¹³ Bēšēwif ex baxēna bēr bax sēfērand bāngol bāŋ do banēbi nēcētēnd bāngoc baŋēŋēnax bāŋ gēr bēla. Ata axacēra baŋi xacērand edi ed mondako el gē oŵac or Axwēn Yesu ol do bani rend: «Canin gēr ala ajo, gē oŵac or Yesu ir kēŋo femēnd Pol ol!» ¹⁴ Bēr bax rind mondako bēn, ocambenjar ocongoki ebani bēn dēk bosēniŵ bor Sefa, aŒacaxan alēngw abat. ¹⁵ Akey amat, angoc aŋēŋēnax aŋ yaka kēbi paŋ gē oniŵ or gēr ar lil baxo ol: «Wēno anang nang kēmo Yesu, bēte anang nang kēmo Pol. Do wēn wa nobēn hi kēn?» ¹⁶ Ga wēlēn kēbi ar gē angoc aŋēŋēnax an, nēŋ ko nēmēc bēn dēk. Ga xurik xēme in, sembaŋēn kēbi ata Œan kēni iciŵ ind gēr ed hi bani iŋ do hēr kēni abat abat teŋ bē eman eŋ. ¹⁷ Bēšēwif bēn do gē bēr ani gi ex na bēnēŋ bēcēxe bēr lēg bax gēr Efes na bēn, nangēra kēni dēk endey eŋo. Ata yēdara kēni bēn dēk do fēŋ kēni mbaŋ oŵac or Axwēn Yesu ol. ¹⁸ Bērēŵak end Yesu bēranjēm bax yowēnd gēr ed exo Pol eni put bēnd bani rind bēŋ. ¹⁹ Bēšaki bēranjēm wēlaraw bax bākayēta bānd bani rixēnēnd oŒaki bāŋ, do Œor kēni ogēs od bēla dēk. Bēr fēnēta bax akanj and bākayēta bāŋo bēn sēk kēni mēne aŋat ŋat dox batama bānd kodī owēli ofēxw oco. ²⁰ Ata eyeyan ed Kaxanu el kē ŋaŋēnd gē panga ind Axwēn iŋ do kwēl kēni yēmberēnd bērēŵak end Yesu bēn.

End emer ed gēr angol and Efes eŋ

²¹ Ga xucak bēŋo, Pol faŋ ko gēr emēkw edexēm exo ye gēr Yerusalem do exo kuca ir owar or Masedēwan do gē Akayi in. Are baxo rend: «And kēme hix fēn aŋ, aŋandi ŋandi ke me ŋatēx gēr angol and Rom.» ²² Lēngwali kēbi bēr bāŋo rēcarand bēxi, Timote do gē Erasēt, gēr ebar ed Masedēwan do mēŋ bayi ko pere na gēr ed Asi. ²³ Amēd aŋo ŋanak bōngeŋēr nē end Cale ind Axwēn eŋ xali wonjok angol aŋ. ²⁴ Ata asap ar bano wācēnd Demetēriyos bax sapēnd na gē kodī bēcīŵ bēcaleyā, do bēfan bēr bēcīŵ bēŋo bēn mbaŋ bani Œotēraxēnēnd. ²⁵ Ga bārēgu kēbi bēŋo do gē bēsap bēšandaŵ, re ko: «BēsoŒan, aye nang kēn wēn dēk mēne obetak orebi ol gēr andiyen aŋo ex. ²⁶ Awat kēn watēnd bēte awēl kēn wēlēnd, mēne ax gi ex na ro gēr Efes fo, bārikan dēk ebar ed Asi el, Pol ijo kēbi xorēnd bēla bēn eni ma end ko femērand eŋ. Ata mondako wērēšēt kēbi amēxwēr and bēla eni ma mēne olaŒ or ri kēni bēla gē otaxan odebēn oŋ, ax gi ex na mokwēta, ang Kaxanu ak. ²⁷ Ax gi ex na andiyen andēbi aŋ fo kē nēxe na. Aciŵ acaleyā and Arētemis, kaxanu isoxari aŋ kē yep. Owēlik orexēm ol kē yep bēte xarak bēla bēn, ebar ed Asi el dēk, gē ngwēn iŋ dēk, mēŋ kēno Œalēnd.»

²⁸ Ga wël kēni eyeyan elo, logēn kēbi do kēni xeyēnd: «Bon wēli ko Arētemis ir gēr angol and Efes in! Bon wēli ko Arētemis ir gēr angol and Efes in!» ²⁹ Ata wonjok dēk angol aŋ. Ga ŵara kēni dēk enga eŋ ond gēr aciŵ and bāpeda aŋ, wēlali kēnēbi Gayiyos do gē Arisētārēk, bēr xaniw bax gēr ebar ed Masedēwan do hi bani enga gē Pol bēn. ³⁰ Pol aŋandi ŋandi bāŋo exo ye eno watēx bēla bēŋo, bāri ano teŋ bana bēšēfan bēn. ³¹ Bēte odawo odēmar odexēm od hi bax bēr gēr owun na gēr ebar ed Asi ok, laŵēnēgu kēnēbi eno kara Pol mēne kērexo ye na gēr aciŵ and bāpeda. ³² Amēd aŋo wonjok Amara aŋ: bērēmar eni key endey, bēŋo eni yakaw ecēxe. Ado bēranjēm ani nang bana nē end ine bārēraxēnēgu bani na. ³³ Ata ga fit kēno na Alekēsandēr, Bēšēwif bēn Œonjorēra kēno xali gēr lēngw ir Amara. Ata lambaca kēbi Alekēsandēr ga ŋandi kēŋo exo nēgwēšēt bēnd kēno yēlanēnd bēŋ. ³⁴ Bari and nang kēni bēla bēn mēne Ašēwif

ex aŋ, këni xeÿënd ŝor xali nëkak ßapëxëd baŋi. Er bani rend: «Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! 'Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»

³⁵ Ata emun end angol eŋ ga fel këbi ßela ßën eni çësinara, re ko: «Noÿo wa nemëk mëne wën Bëhefes ßën hik ßënëkona ßër aciw̄ acaleya and Arëtemis do gë atox andexëm and latiwek elod gër orën ßën? ³⁶ Çësinara in gayikako ala ax de ex na mëne enëgwëß ex do këreŋun nëkandëra na mama. ³⁷ Enimin, ßela ßër wëlaw këneßi ßëjo, geßatak ani yepën ex na, ßëte ano cir ex na Kaxanu isoxari ireßi in. ³⁸ Awa angëmëne Demetëriyos gë ßër ßar këni andiyen ßën ala xoÿën këno na, mëlalexëni endey eŋo gër ogofërener gë ßakey band kiti ßaŋ. ³⁹ Angëmëne ßend kën xwëne exëna, gwëre ene nëpaxëne gër Amara and kiti. ⁴⁰ Enimin, gë endey end xucak doru eŋo, ata këni yëla ßëlëngw ßën enëße mereliye xeñëna këne gayikako er ÿapëk ene ßarëraxëne ax gi ex na.» Ata ga ßata ko eyeyan elo, fel këneßi amara and ßela aŋ eni capër.

20

End Pol gër owar or Masedëwan do gë Gëres eŋ

¹ Ga xwëtëk emer el gër Efes, Pol wac këbi ßësëfan ßën do ga këni felar xemën gër ekwëta do kwël ye ko gër ebar ed Masedëwan. ² Er ye baxo cangët ebar elo do këbi xemënënd gër ekwëta ßësëfan ßën xali ßat ko gër Gëres. ³ Fën xeyërax baŋo opacaw otas. Do ga ko ye exo medëx kuluj in ond gër ebar ed Siri oŋ, wël ko mëne Bëßëwif wëlërëk eno denan eñëŋanax, ata saxan këŋo exo ßaka ir Masedëwan in. ⁴ Bër baŋo laŋëtand ßën er ebani: Sopater, aseñiw̄ ar Piros ar gër Bere an, gë Arisëtarëk do gë Sekundos Atesalonik an, gë Gayus Aderëb an, gë Timote, gë Tişik do gë Tërofim, ßër lëg bax gër ebar ed Asi ßën. ⁵ Bëjo lëngwa bax do šënix këneßo gër Tërowas. ⁶ Ga xucak ofëna or mburu ind gë lewir këm ol, wëdëx këmi kuluj in gër angol and Filip. Yatir akey anjoxën, ßat këmi gër Tërowas do seyëtax këmi loxo.

End ofelar or Pol gër Tërowas ol

⁷ Yatir oŋanjar, ßarër këmi genëka mi yamb ecemar ed aminëmëra el. And kë weca aŋ hi bax exo ye Pol, ata këbi felërand end Kaxanu eŋ ßër ßarëreŋu bax na ßën xali wëdëk mbaŋ. ⁸ Gër aciw̄ and yaŋ and gër ed ßarër bami ofambo odanjëm xawëra bani na jey. ⁹ Pol, ga nëka ko gër eyeyan, ŝambenjar ir këno wacënd Otikos in, yëpa ko gër opaŋa od fonetër, do këŋo rašënd. And ßëro këŋo akwëd aŋ, yolëta ko elod gër aciw̄ atëndëndër atasën, lati ko parëxad, xanin këno asëšëk. ¹⁰ Pol feda ko eŋo nëkon, ga fela këŋo lapara këŋo do re ko: «Gë enjëw̄ ak ßayi ko, këren yëdara na.» ¹¹ And ßaka ko Pol yaŋ gër aciw̄ aŋ, ŝet ko mburu iŋ do yamb këni. Ga fakët ko eyeyan el, felëra këbi xali wecak. Ga kë fëneŋu eñan eŋ ye ko kwël. ¹² Do ŝambenjar ir lati bax in wäyeli këno aßëngw. Eŋo mbaŋ xemën baßi ßën dëk gër ekwëta.

End Pol gër angol and Mile eŋ

¹³ Biyi lëngwa këmi mi medëx kuluj ir këbo wëla gër angol and Asos in, gër ed hi bax mi pedëx gë Pol. Mondako bax mi di gayik mëŋ gë osapar yandi baŋo exo yeli. ¹⁴ And sëk këbo gër Asos aŋ wëdëx këmo polo gër kuluj do xucax këmi ond angol and Mitilen oŋ. ¹⁵ Fën xucax këmi gë kuluj in, ßat këmi në ecan ijo gër angol and Kiyos. Gër akey akinëm, hi këmi gër angol and Samos, do gër atasën fo ßat bami gër Mile. ¹⁶ Enimin er yandi baŋo Pol exo kuca caparëxe gër Efes këdi ko ŝacaya gër ebar ed Asi. Exo ŋat gër Yerusalem damana ex gi Ofëna or Peñëtekot ol baŋo nëkanaxënënd mondako.

End ßëlëngw ßër gër Amara and Efes eŋ

¹⁷ Gër angol and Mile na, Pol lawën ko eni yow ßëlëngw ßër Amara and gër Efes ßën. ¹⁸ And ßatëŋu këni aŋ, re ko: «Aye nang kën mondake bame liyand key yo key gë wën elod yatir ßatëŋu këme gër ebar ed Asi. ¹⁹ Axwën an bamo riyeninënd ang xadëp fo, gë otes ok do gë ocëmuk od bane rinënd Bëßëwif ßër bax ŝaland ene dixëra ok.» ²⁰ Asëfëtan bamun sëfëtanënd ßëte, asëyali bamun sëyalind dëk ßend yap bax en nang ßeŋ gër ed kën ßarër, do gër ßeciw̄, yoweÿ amun con ex na. ²¹ Gër Bëßëwif do gër ßër ani gi ex na Bëßëwif bame reyarand eni nëngwët ola oreßën ol gër ogës od Kaxanu do eno kwëta Axwën Yesu. ²² Gërëgako Angoc Amënëk aŋ ke nëyalind me ye gër Yerusalem do ame nang ex na ine ke hix. ²³ Gër angol and këme ßat yo, Angoc Amënëk aŋ afel ke felënd mëne asëra këne sërax do me toro mbaŋ. ²⁴ Barikan wëno cëŋ end aniyand andam eŋ axe yëkaxën ex na nangëde axëßëanaxik hi këme. Oßal oram ol ex, me ßayi ga këme rind andiyen and fana ke Axwën Yesu aŋ xali me ŋata: me deyarand Atëfëtan and oyekax or Kaxanu aŋ.

²⁵ «Wëno er yow bame gër ed hi kën wën dëk me pemëra end Owun or Kaxanu eŋ. Barikan gërëgako anang nang këme mëne apelatar këne watërënde. ²⁶ Mëŋ këme

reyaxënënd doru: Wën dek ang yow kën ro ako angëmene abat exo nemi, ax gi ex na wëno ke wëkaxëf Kaxanu. ²⁷ Bend yandi këno Kaxanu exo di bej dek nangën këmun, yoweÿ amun con ex na. ²⁸ Nëkonayindën de ogaf odewën ok, dīyayindën šenene. Gayikako Angoc Amënek an fana këjun en gi bëxadac, nëkonayindën Amara and Kaxanu and yec ko gë ošat or Asëniw onj. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme fuÿetax anj, bela bër xeyëk ang ojelemu këjun lil na, abi kaÿënan na amara andewën. ³⁰ Ado gër Amara andewën deÿ bela kë yana na ex deyarand benëgwëš xali enëbi nambeli bëšëfan bërëmar. ³¹ Awa wën titinayin do en kwitand mëne elod bënny bëtas, hik goyat, hik gëmëf, ongwën baxe šarënd and bamun xexërand anj.

³² «Do gërëgako anëka këmun sebënd gër otaxan od Kaxanu. Gë eyeyan ed oyekax orexëm el, gë panga indexëm inj këjun rëca en bayi ga xwëta këno eÿun yëlaÿën er fenan këbi dek bër wënën këbi in. ³³ Abame šala na kodī, ba kaÿe ba banjëm band ala. ³⁴ Wën anang nang kën gë otaxan odam oko deÿ bame riyenind me cot er bami liyaxënënd wëno gë bër enga endam in. ³⁵ Gër ga hik yo awāsin wāsin këmun mëne mondiyeni ex en cotëraxën mëj kën yana enëbi dëcaxënënd bër gë ojaÿ këm bën. Kwitayindën eyeyan ed Axwën Yesu el ga re ko: «Onënga ir ala ar kë yëlënd in kë nëmëcand gë ir ar këno yëlënd in.» ³⁶ Ga fiata ko Pol eyeyan el, foxi këni bën dek do šale këni. ³⁷ Bën dek bax renitand do bano wëgarand Pol gër egëla. ³⁸ Mbanj šamina bani ga re ko mëne yatijo bano feland ewat el. Ata kwël lajëta këno xali gër kuluj.

21

End damana ir Pol gër Yerusalem enj

¹ And šapër këmi gë bër lajëta babo anj, ye këmi gë kuluj in šëw, ond gër angol and Kos onj. Ga xeyëk, xucac këmi gër Rod, do fiatëx këmi bëte gër Patara. ² Ga sëkëx këmi kuluj ir xëñëna bax ond gër ebar ed Fenisi onj, fëra këmi do kwël wëlaÿ këbo. ³ And hi këmi wat-wat gë ebar ed Šipër anj, kuluj ir babo wëland in sebak gë ocame ok, do fašëk gand ebar ed Siri mi ŋataxën gër Tir. Fën hi bax eni pedalira olëb or wëlaw bax kuluj onj. ⁴ Ata sëk këmeni na bëšëfan do xeyëra këbo loxo gë bën. Anjo nangën këbi Angoc Amënek anj eno pel Pol mëne kërexo ye na yaÿ gër Yerusalem. ⁵ Barikan and xucac loxo ijo anj, fakët këmi oñe onj. Lajëta kënebo bën dek gë bësoxari ak do gë obaš ak xali nęcët kënebo angol anj. Gër bëña ir angwëngw, foxix bami mi cale. ⁶ Pol ga felarëra këmi na, fëra këmi gër kuluj do bën kwël wāyira këni.

⁷ Ga këmi fiata oñe ond gë kuluj onj, ye këmi ambač and bangol band Tir gë Pëtolemayis anj. Fën šëpëtax bami mi cëmar gë bëmaÿe bëj do wëdëx këbo gër ndešën. ⁸ Në ecan ijo, fiat këmi gër Sesare, xeyërax këbo bakey gër iciw ind Filip. Filip ijo, gër imëxwër ind ojakër ocongoki od gër Amara and Yerusalem hi baxo. Bëte afemëra ar Atëfëtan and Yesu hi baxo. ⁹ Odënaÿ obeja onax šot babi do bën bax yeyandërand ang bëlaÿwënel bësoxari fo. ¹⁰ Ga xeyëra këbo bakey bandanjëm, fiatëgu ko na alawënel ar Kaxanu, ar bano wacënd Agabus ga xaniw ko gër ebar ed Yude. ¹¹ Wedf ko fiat enar end Pol enj, xapaya ko maš osapar onj gë otaxan ok do re ko: «Baxët in end rek Angoc Amënek enj, ar xwënek enar eÿo ro an mondako këno xapëx Bëšëwif bën gër Yerusalem do eno dëxw gër otaxan od bër ax gi ex na Bëšëwif.» ¹² Ga wël këmi eÿo, biyi gë bër barërëgu bax na bën, xara këmo Pol kërexo ye na yaÿ gër Yerusalem. ¹³ Pol yaka këbo: «Inëwa kën saxaxënënd do këni yëbunënd mondako yomb iram in? Wëno cëj awelëk hi këme ene pokëra, do ado gido ene daw gër Yerusalem në end oÿac or Axwën Yesu enj.» ¹⁴ Ga wata këmi mëne ax bo ex na mo kor gër eÿo, seb këmi eyeyan el do mi cësinaxën in re këmi: «Awa dilexo Axwën an er yandi këno in.»

¹⁵ Ga xeyëra këbo bëte na, xëñënara këmi do kwël ye këmi yaÿ gër Yerusalem. ¹⁶ Ata bëšëfan bërëmar bër sëfërëgu bami elod gër Sesare bën bëteli kënebo gër ed hi bax mi ŋat, gër iciw ind Mënasonj, ar hi bax anëka fo asëfan do xaniw baxo gër ebar ed Šipër an.

End Pol gër Yerusalem enj

¹⁷ And fiat këmi gër Yerusalem anj, bëmaÿe bëj xaca kënebo gë onënga fo. ¹⁸ Në ecan ijo, sëfër këmi gë Pol gër iciw ind Šak. Ata sëkëx kënebo fën bëte dek bëlëngw bër Amara and Yerusalem bën. ¹⁹ And šëmarëra këmi anj, Pol yana ko këbi sëfëtanënd gë betil ak bebër ko rind Kaxanu paš gë andiyen andexëm bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁰ Bën ga këno baxët, këno šëkwand Kaxanu. Ata re këni: «Awël nde abaÿe, Bëšëwif bën owëli owëli exëni bërëwak end Yesu bën do bën dek momal këbi balënd end acariya and Moyis enj. ²¹ Xarak, awëlati wëlati këmi mëne wëj këbi šëyalind dek Bëšëwif bër lëgërak gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni teš etëf ed acariya

and Moyis el, gë ekac ed obaş orebën el do gë etëf ed bend rëpëk el. ²² Mondake ex mo ndi gayikaw aye këni nangëra mëne wëj yowëk? ²³ Mëj ex, afo ey ma ey di er këmi fel in. Nëkodëbi bësoşan bënax bër engä endebi, abañaya bañaya këni. ²⁴ Macëlëbi en ye en wunëtarax do cosënëlëbi enëbi cëk lir-lir ogaf ok. Ata ajo fo këni nangëra mëne wëj bëte asëf këy sëfënd er rek acariya in. Mondako fo këni nangëra bëte mëne er fel kënebi këy rind in ax gi ex na ðal. ²⁵ End bër ax gi ex na Bëşëwif bërëwak end Yesu eñ cëj, ga re këmi eni teb eyamb ed ýas er oñacar or fiaş kënebi gër olaş eñ, gë ýas er oñacar or şësëk ñaşërëxe eñ, gë eyamb ed oşat el, do gë asëk alakirand fo in.» ²⁶ Ga xeyëk, Pol wëla këbi bësoşan bëjo, wunëtarax këni, do lilëx këni gër Aciw and Kaxanu. Ata felëra këbi nand fe kë xwëtëk ðakey band owunëtan ðañ mëj këni rixën ala kala şadaxa irexëm in.

End etëra ed Pol eñ

²⁷ Ga kë xwët ðakey ðanjongëbaki band owunëtan ðañ, Bëşëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi bën wat këno Pol gër Aciw and Kaxanu. Ata ga şoñ kënebi ðek amëxwër añ, sëra këno ²⁸ do këni xeyënd: «Bëyisërayel, marawën! Nëkoyino wa ro ala ar këbi sëyalirand bëla ðek, gër ed ko ye yo, mëne enëbo cus biyi Bëşëwif bën. Mëj fo këbi sëyalirand bëte eni yepën acariya and Moyis añ do gë Aciw and Kaxanu añ. Ado lëf gër Aciw and Kaxanu lën këbi bër ani gi ex na Bëşëwif do ðuyarën këni aciw amënëk añ.» ²⁹ Yeyanaxën bani mondako in, Pol gë Tërofim Ibefes watëgu banëbi ga sëfër këni gër angol. Mëj yëlixën bani mëne Pol alën lën këjo ajo lëf gër Aciw and Kaxanu. ³⁰ Ata wonjok ðek angol añ do hërëraw këni bulunda in bebet ir ex yo. Ga sëra këno Pol na gër Aciw and Kaxanu, şonjorëra këno xali nëcët këno, do fëra këni atañ owët oñ. ³¹ Amëd and bani şaland ang këni ri eno ðawaxën ak, emun end engä end ocoroða Oðërom eñ wëlëx ko mëne ðek angol and Yerusalem añ wonjok. ³² Atañ ðar këbi ocoroða ok gë bëlëngw bërëbën bën do waraw këni gër ed ðarëregu bani Bëşëwif. And watëgu kënebi emun eñ gë ocoroða odexëm ok añ, sef këni ekëm ed Pol el. ³³ Ga sëka këbi emun end ocoroða eñ, xana këjo Pol. Fel këbi ocoroða ok eno pokëra gë ogweyele-gweyele oki. Wëka këjo ba noyo hi ko do ine ri ko. ³⁴ Barikan ga bani xeyërand bër gër amëxwër bën, bërëmar eño, bëjo ecëxe, emun end ocoroða eñ sëkwan ko eño pëni ýey mërëxand na. Ata re ko eno mëla endëmane fo Pol gër akëbe ang gë oxay*. ³⁵ And hateli këno Pol gër lilaya ir akëbe año añ, afo ga fëla këno ocoroða ok gayik awëlën bano wëlënënd bër gër amëxwër bën. ³⁶ Ga sëfëgu këno na bën ðek këni xeyënd: «Ajo ar eðaw ex! Ajo ar eðaw ex!»

End eyeyan ed Pol gër Yerusalem eñ

³⁷ And hi bax eno mëlax lëf gër akëbe añ, Pol wëka këjo emun end ocoroða añ: «Axor nde këme xor me yeyan ýey?» Yaka këjo: «Awël nde wël këy eyeyan ed Gërek el? ³⁸ Awa Amisëra ar ðar babi bëla bëxëfax owëli onax an, ax gi ex na wëj. Ax nëka ex na ga wëla babi gër ladawe, şoñ këbi enëbo mereli.» ³⁹ Ata re ko Pol: «Wëno Aşëwif hi këme ðe, gër Tarës rëw këne, angol angwëlik and gër ebar ed Silisi añ. Axara xara këmi, tebële mëni pelëra bulunda in.» ⁴⁰ Emun end ocoroða eñ wä ko. Ga xwëşa ko Pol yañ ako gër lilaya ir akëbe and gë oxay, lambaca këbi bulunda in. And şësinara këni añ, yirëk mbañ. Ata yeyan ko eyeyan ed arameyey eñ:

22

¹ «Bëmaýe do gë faba bën, gërëgako ðaxëtine mun yaka ga nagaşan këne ako.» ² And wël këno ga ko yeyan arameyey añ, yirëk kaş-kaş. Ata re ko Pol: ³ Wëno Aşëwif hi këme, gër Tarës ir Silisi rëw këne, fëco gër ebar ed Sisili. Barikan ro gër Yerusalem raf këme do Gamaliyel sëyalı ke me tëfënd şenene acariya and bëxarëk bërebi añ. Mbañ baxe balënd end Kaxanu eñ ang këñun balënd wën ðek doru ak. ⁴ Arixëra rixëra këmëni xali eni cës bër sëfëk Cale ind Axwën bën. Axap bamëni xapënd mëni mëlaxën gër epëra bësoşan bën do gë bësoxari bën. ⁵ Aşadaxan alëngw an do gë ðek bër ex gër Amara and bëxarëk bën, otede odam exëni. Bën ðëj ýëgwën baxe okayëta od bame wëland gër bëmaýe bënd lëgëk gër Damas. Do wëno mëj bame yexënënd mëni kapëgu bërëwak bën do mëni mëlaw ro gër Yerusalem mëni kaðacati gë toro in.

⁶ «Ga hi këme gër fëña do ga këme ri me ñat gër Damas, eñan eñ keñ gër gaf, watëgu këme bërëxadët angoben ga ñobaw ke elod gër orën do xul ke. ⁷ Wëc këme bërëcët gër ebar do këme wëlënd oniw ga ke wëka: “Sol, Sol inewä këye rixëraxënënd?” ⁸ Yaka këme: “Wëj noyo wa hi këy Axwën?” Yaka ke: “Wëno ex Yesu Ibënasaret, ar këyo

* **21:34** 21.34 Akëbe and gë oxay año «Antoniya» bani wäcënd. Gër akëbe año babi xeyërand ocoroða oð Rom ok and këni yow gër Yerusalem añ.

rixërand an.»⁹ Bër engä endam bën awat wat bani angoben aň bari ani wël bana oniŵ or ar baxe yeyanelind ol.¹⁰ Ata wëka kême: “Ineŵa kême ri Axwën?” Yaka ke Axwën an: “Kanil ey űat gër Damas, fën keni felëx dek er űapëk ey di in.”¹¹ Ga nemëra kême bëd-bëd në end enjaran end angoben and wat bame eň, bër sëfër bami bën las kême monas fo xali fiateli këne gër Damas.

¹² «Xarak na gër angol and Damas, asošan ar űenene paň gë acariya hi bax na do bano űacënd Ananiyas. Bëšëwif bër gër Damas bën dek enjekax fo bani reyand endexëm eň.¹³ Mëň xacaw baxe, re ko: “Abaŵe Sol, watëral gašëxe.” Sam ga yeyan ko mondako, wëno űiwëta kême do wat këmo.¹⁴ Baš ko: “Kaxanu, mëň ar yata këbi bëxarëk bërëbi an, yata ki wëj bête ey nangaxën oňandi odexëm ok, eyo wat Ar űenene an, do ey wël eyeyan el gër etëŵ edexëm dëň.¹⁵ Wëj sede irexëm këy hi, gër lëngw ir bela dek këy űana ey kwëšand ey deyaraxën er wat këy do wël këy in.¹⁶ Do gërëgako ine këy šëning? Kanil eni buyi! Dëxëtalex beňëňëxax bendey beň and këy sale gër oŵac orexëm aň.”

¹⁷ «Ga bakaw kême gër Yerusalem ro, kême šalerand gër Aciw and Kaxanu, ata lakeli kême.¹⁸ Wat këmo Axwën an ga ke fel: “Maral ey can aňand angol and Yerusalem aň gayik bër lëgëk ro bën ani baxët na osede oreŵ ol.”¹⁹ Yaka këmo: “Axwën bën dëň aye ga nang keni wa mëne wëno amat amat bame sëfënd baciŵ bacaleya baň gër ocal od bërëŵak endey bën. And këmëni sëra aň, mëni këmëra do mëni përa.²⁰ Do and laŵ këno Ecen, sede irey aň, wëno dëň na bame. Ašëkwa šëkwa bamëni bër laŵ këno bën do lëkayan bamëni banjëm bandebën baň.”²¹ Ata Axwën an fel ke: “Yel gayik caw këmi lawën, gër bër ax gi ex na Bëšëwif.”»

End Pol do gë emun end ocorođa eň

²² Mondako baxët bano xali fiat ko gër eyeyan elo. Barikan xeŵ këni šor: «Ala arako rako an, ar efaŵ ex! Ax űap ex na exo baŵi ga ko liya gër ebar!»²³ Ata ga logën këbi këni xeŵ, këni šudëtant banjëm baň do këni xaninënd yaň ebëkwërëbëkw el.²⁴ Emun end ocorođa eň fel këbi odexëm eno dënëx Pol gër akëbe and gë oxaŵ do eno cewërax. Mondako bax eno nëŵali exo deŵa në end ine këno yobalixënënd bela bën.²⁵ Barikan and xap këno eno cewaxën aň, Pol wëka këno alëngw ar ocorođa an: «Aŵap nde űapëk paň gë acariya andewën aň eno cewë gë ogux ar xwën këno owun or Rom an, xarak ano kiti ex na pere?»²⁶ Sam ga wël ko eyeyan elo, alëngw ar ocorođa an ye ko gër emun endebën do wëka këno: «Mondake këy ri? Ala ajo ar xwën këno owun or Rom exo de!»²⁷ Emun end ocorođa eň yow ko do re ko: «Wëj pelële fa, ar xwën këno owun or Rom nde hi këy?» Yaka këno Pol: «Iyo, ar xwën këno owun or Rom hi kême.»²⁸ Re ko bête emun end ocorođa eň: «Wëno kodŵ ir bon nëcët kême me gixën ar xwën këno owun or Rom?» Re ko Pol: «Do wëno mondëwëli rëwëli këne.»²⁹ Ataj nacëta këni bër hi bax eňo mëkara bën. Emun end ocorođa eň yëdara ko ga nang ko mëne Pol ar xwën këno owun or Rom hi ko xarak mëň re bax eno kap.

End Pol do gë bëxarëk bër Bëšëwif eň

³⁰ Në ecan ijo, ga űandi këno exo nang aye në end ine këno lëxwaxënënd Bëšëwif bën, re ko eno pëtëgu Pol. Fel këbi bëšadaxan bëlëngw bën do gë Amara and bëxarëk bër Bëšëwif aň dek eni barër. Ga wëlaw këno Pol xwëšan këno mërëxand irebën.

23

¹ Pol ga fab këbi Amara and bëxarëk aň, re ko: «Bëmaŵe wëno gë onden onjekax fo liya kême gër ogës od Kaxanu xali gë akey and doro aňo.»² Ata Ananiyas ašadaxan alëngw an, fel këbi bër hi bax ler gër Pol bën eno këm gër etëŵ.³ Aňo re ko Pol: «Wëj wa ki xëm Kaxanu, ey di këre amëň and fešën këni ex! űëpa këy eye kiti gë acariya do do këy lifënd bête acariya aň ga këy rend ako ene këm.»⁴ Bër hi bax ler gër Pol re këni: «Yama ašadaxan alëngw ar Kaxanu an nde këyo širënd?»⁵ Yaka ko Pol: «Awa ašadaxan alëngw an nde ex. E bëmaŵe ame nang bana. Akayëta and Kaxanu aň ga rek: “Këreyëno yeyanan na eňëňëx alëngw ar bulunda irey an.”⁶ Ga nang ko mëne na gër Amara, Osaduseň gë Ofariseň barërëgu bax, Pol xeŵ ko: «Bëmaŵe wëno Fariseň hi kême, orëŵ or Ofariseň. Në end eyar ed kême yarënd ekani ed bëšëšëk el këne xitixënënd doro.»⁷ And yeyan ko mondako aň, Ofariseň ok gë Osaduseň ok këni xeŵrënd, na šetërëk Amara aň.⁸ Osaduseň ok kë rend enimin ekani ed gër ecës ax gi ex na, meleka ax gi ex na, angoc ax gi ex na, xarak Ofariseň ok bën beňo dek aŵa wa këni.⁹ Ata fëtëk ongeŵër, bëšalen bër engä end Ofariseň bën xani këni xemëna këni këni rend: «Biyi cëň amena amo wateli exëna ala ajo. Bamat angoc ba meleka yeyaneli këno.»¹⁰ Ga xumak ekeŵër el, emun end ocorođa eň yëdara ko ga baxo yëland ašosëtëra këno šosëtëra Pol. Ata lawën këbi ocorođa ok eno kanaw, do eno mëla gër akëbe and

gë oxaÿ. ¹¹ Yatijo gëmed, Axwën an şanaÿaxën këno Pol do fel këno: «Kapinal! Ang reya këy endam gër Yerusalem ro ak këy reyax gër Rom.»

End edaw ed Pol en

¹² And xeyëk an, Bëşëwif bën xetan këbi eno daw Pol. Yaşar këni mëne afo eno daw pere ni yambëraxën, do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëd kata. ¹³ Bër xetan babi eno bën nê bela ofëxw onax hi bani. ¹⁴ Ye këni gër bëşadaxan bëlëngw do gër bëxarëk bër Bëşëwif do re këni: «Biya ayaşar yaşar këmi mëne afo mo daw pere Pol mi yambëraxën. Angëmëne ami de ex na mondako ebo wëcanëd kata. ¹⁵ Awa wën Amara and bëxarëk an wëlërin eno kama emun end ocoroda en enun mëlänëgu Pol nangëde en kaman enim endexëm en yandi kënun fo. Biyi bëwëlëk hi këmi mo daw damana exo njatëgu ro.» ¹⁶ Aÿiw ar Pol an wëleli këbi eno. Ata ye ko gër akëbe and gë oxaÿ, lilëx ko eno nangënëx Pol. ¹⁷ Ata Pol wac këno alëngw ar ocoroda abat do re ko: «Bëtëlo tan şambenjar ijo gër emun endewën. Gë endey exo end këno sëfëtan.» ¹⁸ Alëngw an wëd këno do bëteli këno gër emun. Ga fiat këni, re ko: «Pol andepëra an wac ke do xara ke mo bëteliw şambenjar ijo ro. Gë endey exo end ki sëfëtan?» ¹⁹ Ata emun en las këno nacët ako do wëka këno: «Inëwa yandi eye tëfëtan?» ²⁰ Yaka ko: «Yama Bëşëwif bën ga xetan këbi nde eni kama emun mëlänëgu ecan Pol gër Amara, nangëde eni kaman endexëm en yandi këbi fo. ²¹ Këreyëbi yakad na. Bela ofëxw onax exëni bër xëñënak eno daw bën. Ayaşar yaşar këni mëne afo eno daw pere ni yambëraxën do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëd kata. Anëka wël këni, gërëgako wëj fo şëni këni.» ²² Ata emun end ocoroda en xëja këno şambenjar in mëne ala kërejo pel na end nangën këno eno. Seb këno baka ko kwël.

End Pol gër lëngw ir Felikës en

²³ Ata emun end ocoroda en wac këbi bëlëngw bëxi do re ko: «Barinëbi ocoroda okeme oki, od gë opanac ok, ofëxw ocongoxi do od gë bendoka ok, okeme oki. Këñënayin en ye gër Sesare and kë wëd an. ²⁴ Tanayinëbi bëte opanac eno mëlaxën Pol xali eno njetlixën abëngw gër Felikës, gofërëner in.» ²⁵ Ata emun en yëgw ko kayëta mondako: ²⁶ «Wëno Këlod Lisiyas ki yëgwënelind, wëj Felikës, gofërëner in! Aşëma şëma këmi! ²⁷ Ala ar këmi lawënelilind ajo, Bëşëwif bën sëra baño do alaw law dono kido ami njatëgu bana aÿand wëno gë ocoroda odam ok, do racët këmo ga nang këme ar xwën këno owun or Rom hi ko. ²⁸ Ga yandi ke me nang nê end ine këno nagaşandërand, wëla këmo gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif. ²⁹ Sëk këme mëne nê end bënd gër acariya andebën këno nagaşandërand. Amena amo wateli ex na and yapëk exo gixën monaw ba mopokëra gë gweyele-gweyele. ³⁰ Ga nangën këne osit or këni şenarand eno dawaxën ol këmo lawënelilind atan. Afel fel këmëni bër këno nagaşandërand bën eni yeli do eno dëxwëx gër ndey.» ³¹ Ata ocoroda ok ri këni end fel këbi emun endebën en. Wëd këno Pol do wëla këno gëmed fo xali gër angol and Anjëtipatëris. ³² Nê ecan ijo, baka këni gër akëbe ang gë oxaÿ do seb këñëbi bër gë opanac bën eno mëlax Pol. ³³ And fiat këni gër Sesare an, fëxwën këno kayëta in, gofërëner in do re këni: «Awa nêkodo Pol.» ³⁴ Ga fën ko kayëta in, gofërëner in wëka këno gër ebar ed fe xaniw ko. Ga nang ko ab Silisi ex, gofërëner in re ko: ³⁵ «And këni fiatëgu bëte bër lëxw ki an fo këmi wëkara.» Ata fel këbi ocoroda ok eno kwëtëx gër eyang ed Erod.

24

End edëxw ed Pol en

¹ Ga xucak bakey baño, Ananiyas, aşadaxan alëngw an, şëla ko gër Sesare. Sëfër këni gë bëxarëk bër Bëşëwif bërëmar do gë ar bano wacënd Terëtulos. Andiyen and ala ajo an hi bax, bandëmar enagaşan, baño eyakan ed bela gër kiti. Ga fiat këni, wac këno Pol ebi yaka gër gofërëner. ² And wëlaw këno an, Terëtulos yana ko këno lëxwënd mondako: «Felikës, wëj gofërëner in, enëng endebi en paş gë owun orey ol şot këmi obetak or dal ol, do gë beşër nëngwëtak bebët ir ex yo gër ebar elo ro bën. ³ Felikës, wëj ar gapak an, biyi dek nëngan këbo end andiyen andey an do këmi şëkwand mban. ⁴ Barikan këdi ki lëbëlëba kaş-kaş, axara xara këmi wëj ar gë onden onëngax an, eyëbo baxët. ⁵ Biyi er wat këmi in mëne ala ajo aÿëñenax ex. Gër ed ko ye yo kë fëtënd bongeÿër gër dek Bëşëwif gër ed exëni yo gër ebar ro. Ata mëj ex alëngw ar Bënasarej an, Bëşëwif bër şapayak cale bën. ⁶ Axacëra xacëra këno exo yepën Aciw and Kaxanu an, biyi sëra këno. [Er yandi başo mo kiti gë acariya andëbi an. ⁷ Barikan yow ko Lisiyas, emun end ocoroda en, xana këno foroşe gër otaxan odebi ⁸ do re ko mëne bër këno nagaşanënd bën eni yow gër ndey ro]. Wëj dëj axor këy xor eyo mëkara ey nangaxën dek er këmo

nagašanënd biyi in.» ⁹ Do ga këni xëmëyëtara Bêšëwif bën këni rend mëne go dëŋ ex endey eno.

End Pol gër lëngw ir Felikës enj

¹⁰ Ata gofërëner in lambaca këno Pol exo yeyan. Re ko Pol: «Anang nang këme mëne wëj elod bëniy bëndanjëm hi këy axiti ar bela bër enëng endebi an. Awa wëno gë ekwëta këmëni yaka bër ke lëxwënd gër lëngw irey bën. ¹¹ Ang këy xor ey mëkara wëj dëŋ ak, eced fo sèkëk bakey epëxw gë baki, ga këme ye yaŋ gër Yerusalem mo calex Kaxanu. ¹² Ala axe tək ex na lëf gër Aciw and Kaxanu; ala axe tək ex na gër baciw bacaleya. Bëte ala axe tək ex na gër angol ga këmi šampëre gë ašëxen, ba ga këmëni šof bəla na amëxwër eni meraxën. ¹³ Bër ke nagašanëndërand bëjo ani kor na eni masin mëne er këni reyand gërëgako in dal ex. ¹⁴ Areyä këme reya ro gër lëngw irey: ašale këmo šalend Kaxanu ang bëxarëk bëram ak, gë cale ind këni rend bën enëgwëš ex in. Barikan awa wə këme de dek er yëgw këni gër acariya and Moyis do gër bakayëta band bëlawënel bër Kaxanu in. ¹⁵ Wëno bëte ayar këme yarënd ang këni yarënd bën ak mëne Kaxanu axanin këbi xani gër ecës bër šenene bën do gë bësëmbak bën. ¹⁶ Mëŋ ex, wëno bëte axemëna xemëna këme me bəyi laŋ gë onden onjekax ex gi din end šenene ex gër ogës od Kaxanu do gër od bəla. ¹⁷ Ga ri këme bëniy bëndanjëm yerëxe gër Yerusalem, wëlan bamëni edëca bër enëng endam bën do kwël me kwëtëx oyël oram ol gër Aciw and Kaxanu. ¹⁸ Ata bën sək këne awunëtarak lëf gër Aciw and Kaxanu, bəla axe keta bana, end šofe-šofe ax gi bana. ¹⁹ Barikan Bêšëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi hi bax na na. Bën yaŋ bax eni kwëša gër lëngw irey ro ene dëxw angëmëne endey xoŷën këne na. ²⁰ Ado bëjo ro dëŋ deyalëxëni ngwa ba etëmbak end fe xitixën këne bëxarëk bën gër Amara andebën. ²¹ Angëmëne cëŋ ga xeŷ bame mërëxand irebën: “Në end ga wə këme ekani ed gër ecës exëna enj këne xitixënënd doro gër lëngw irewën!”»

²² Felikës ga nang baxo aye end cale ind Axwën Yesu enj, fela këbi eni bakaw akey acëxe gër kiti. Er re baxo: «And ko yow Lisiyas, emun end ocoroda enj, axaman këme axaman endey endewën eno.» ²³ Ata fel këno alëngw ar ocoroda an eno mēla Pol gër epëra bari këreŋo pokërad na bëte, ebi tebënd bërëxëm bën eno dëcara.

²⁴ Ga xeyërak, Felikës sëfërëgu këni gë Dërusic, asoxari Ašëwif ar yër baŋo an. Lawën ko eno mēlaw Pol. Na baxët këno ga ko reya end ekwëta ed Yesu Kërisët enj. ²⁵ Barikan ga ko yeyan end ediya ed gë or šenene enj, gë end ekwëyëta ed betëmbak enj, do mëne Kaxanu axiti këbi xiti bəla bën akey amat, ata yëdara ko Felikës do re ko: «Gwac ex and doro aŋ, bakal, and ke fiat an awac këmi wac.» ²⁶ Ayëla baxo, yëland bëte mëne kodı këno yël na Pol, mëŋ baxo lawëna xënënd laŋ eno mēlaw eni kanar gë mëŋ. ²⁷ Mondako xucak bëniy bëki, Felikës ga rëfali këno owun ol bëtëgu ko Porësos Fesëtis. Do ebi din oyeakax Bêšëwif bën, Felikës sëb këno Pol gër epëra.

25

End Pol do gë Fesëtis enj

¹ Bakey batas ga xucak elod ga fiatëgu ko Fesëtis na gër Sesare, ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Ata bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bêšëwif bën xacali këno endey end Pol enj. Axara xara bano ³ exo ma ebi din oyeakax ga wëlaw wëlaw këno Pol gër Yerusalem. Xarak bëla anëka bani xëñenand enëbi kaš bëwëla bën gër fëña eno dawaxën. ⁴ Fesëtis yaka këbi mëne Pol gër Sesare xwëtaya këno do mëne mëŋ gogo ko baka fën. ⁵ Re ko bëte: «Awa bër gapak bër gër Amara andewën bën, tēfērëlemi do angëmëne eñëŋenax exëna gër ala ajo eno dëxwëx.»

⁶ Fesëtis baka ko gër Sesare, ajo keyëra bana na gër Yerusalem nëmëc bakey banjongëbatas ba epëxw. Nə ecan aŋo, ga yëpa ko gër aciw and kiti, lawën ko eno mēlaw Pol. ⁷ And fiateliw këno Pol aŋ, Bêšëwif bër xaniw bax gër Yerusalem bën xeta këno do këno nagašanërand betëm bëndanjëm bënd ani kor bana eno masin axiti an mëne dal dëŋ këni reyand. ⁸ Barikan ga këbi yaka, Pol re ko: «Wëno yöweŷ ame men ex na. Ame dif ex na acariya and Bêšëwif aŋ, ame men ex na paŋ gë Aciw and Kaxanu aŋ, do amo menan ex na Sesar.» ⁹ Fesëtis ga yandi këno ebi din oyeakax Bêšëwif bën, wëka këno Pol: «Yandi ki nde ey ye yaŋ gër Yerusalem eni kiti xarak wëno me gixeli?» ¹⁰ Pol yaka këno: «Ga xwëša këme ako gër aciw and kiti and Sesar, awa ro fo yaŋək ene kiti. Wëj dëŋ aye nang këy mëne gematak amëni menan ex na Bêšëwif bën. ¹¹ Angëmëne awën wën këme, bëte angëmëne ari ri këme amena and yaŋək ene dawaxën, ame mëka ex na ene kwëyëtali ecës el. Bari angëmëne end dal ax gi ex na gër bënd këne nagašanërand, ga batak ax kor na exe dëxw gër otaxan odebën. Wëno Sesar wëka këme exe kiti gër Rom!» ¹² Fesëtis ga wëlërëgu këni gë bəla bër baŋo rëcarand gër kiti bën, fel këno Pol: «Awa gayikako Sesar re këy exi kiti, aye këy ye gër lëngw irexëm.»

End Pol, gë Agëripa do gë Berenis enj

¹³ Ga xeyërak, emun end bano wacënd Agëripa enj sëfërëgu këni gë Berenis na gër Sesare eno cëma Fesëtis. ¹⁴ Ga babi xeyërand na bandanjëm, Fesëtis ga këno felëra Agëripa, emun enj, endey end Pol enj, re ko: «Felikës ala seb këno na ro gër epëra kitirëxe. ¹⁵ And ye bame gër Yerusalem anj, bësadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lëxw këno gër ndam do re këni mo nöp. ¹⁶ Ayaka yaka këmëni mëne Bërom bën ani wata ex na enöp ed ala, xarak ala ajo abi yaka ex na pere bër këno lëxwënd bën gër bënd këno nagašanënd. ¹⁷ Ayow yow bani ro gër Sesare, bëte wëno amëni cac ex na, ataŋ në ecan ijo yëpa këme gër aciw and kiti do re këme eno mëlau ala ajo. ¹⁸ Bër këno lëxwënd bën ga xani këni yeyandëra këni. Bari amena gamatak gër band bame yëländ wëno ari ri ko ani deya ex na. ¹⁹ Er bani šampërend wayët bënd cale indebën do gë end ala ar këno wacënd Yesu. Bën këni rend ašës šës ko, barikan Pol mëj ko rend mëne abëngw exo. ²⁰ Wëno cëj, ga wëländëra ke gë endey end mondako enjo, wëka këmo Pol ba aŋandi yandi këno exo ye gër Yerusalem eno kiti. ²¹ Barikan Pol re ko mëne endey endexëm enjo, emun etëm end gër Rom enj kë xiti. Ata fel këmëni ocorođa ok eno kwëtaya gër epëra xali mëni dawën eno mëla gër Sesar.» ²² Ata re ko Agëripa: «Wëno aŋandi yandi ke bëte mo baxët ala ajo.» Yaka këno Fesëtis: «Awa ecan, awël këyo wël.»

²³ Ga xeyëk, Agëripa gë Berenis sëfërëgu këni sir-sir gë enga end bër lajëtëgu babi enj: gë bëmun bënd ocorođa bej, do gë bela bër gapak bër angol and Sesare bën, lil këni gër aciw and kiti. Ga lawën ko Fesëtis, wëlau këno Pol. ²⁴ Ata re ko Fesëtis: «Agëripa wëj emun enj, do wën dek ang barërëgu këne ro ak, awat këno watënd ala ajo. Bulunda ir Bëšëwif in dek lëxw këno gër ndam hik gër Yerusalem, hik ro gër Sesare. Caw ako bani xeyënd mëne aŋo ñap ex na exo baya ga ko liya. ²⁵ Wëno cëj afëni fëni ke mëne amena and këno lawaxën ax gi ex na. Barikan ga re ko mëj dëj mëne Sesar, emun etëm end gër Rom enj, këno xiti, yapanaxën ke mo dawëneli. ²⁶ Barikan er këmo yëgwën gë endey enjo in, ame cot ex na. Mëj wëlaxënëgu këmo gër ed barërëgu këne ro, adofa eyo wël Agëripa, wëj emun enj. And këyo wëkara anj, wëno ašot këme šot er këme yëgw in. ²⁷ Wëno mo dawëneli andepëra ñëgwërëxe bënd lëxwaxën këno gër kiti bej, axe yexënan ex na.»

26*End Pol do gë Agëripa enj*

¹ Agëripa fel këno Pol: «Anëka sebën këmi eyeyan el, eyëbi yaka bër ki lëxwënd bën.» Ata Pol ga yën ko ataxan anj, yana ko ko rend: ² «Agëripa, wëj emun enj, awa doru wëno mbaŋ nëngan ke ga këmëni yakand ako gër lëngw irey Bëšëwif bën gër dek bënd këne nagašandërand bej. ³ Gayikako aye nang këy bënd rëpëk gër Bëšëwif do gë bënd këni šampërend bej, awa axara xara këmi ey buja eye baxëtaxën.

⁴ «Bëšëwif bën dek anang nang këni aniyand andam anj elod and hi bame šambenjar anj. Anang nang këni mëne šëf gër bër enëng endam hi bame gër Yerusalem. ⁵ Bën elod anëka fo nang këne, do axor këni xor eni deya, ga yandi yandi këbi, mëne wëno aniyand and ofarisenj bame liyand, bën bër ex amara and Bëšëwif and kë balëkënalind enim cale indebi anj. ⁶ Barikan doru wëlau këne gër kiti në end ga wa këme mëne anëka fiatëguk er bani yarënd bëxarëk bërëbi in, er baya babi Kaxanu in. ⁷ Do bandëwëra epëxw gë baki band bulunda irebi baŋ, band këno šalend Kaxanu gëmëd gë goyat baŋ, ayar këni yarënd er baya baxo Kaxanu in ex ŋata amëd and liya këni bën anj. Mëj ex wëj emun enj, nangël mëne në end ga wa këme anëka fiatëguk er këni yarënd ijo in këne nagašandëraxënënd Bëšëwif bën! ⁸ Inewā hi kën gë onjöpëgënan od mëne ax mënd ex na ex gi däl mëne Kaxanu axanin këbi xaninënd bëšëk bën eni bakaw gër aniyand?

⁹ «Wëno er bame yëländ aŋap yap ke me kemëna mbaŋ me wëlëbël owac or Yesu Iŋënasaret ol. ¹⁰ Eŋo bame rind gër Yerusalem: wëno dëj babi sëränd bëwënëk bërnanjëm do mëni mëla gër epëra, gë or gapak or bane yëlënd bësadaxan bëlëngw ol. Do and këni xetan enëbi daw anj, wëno šëf gër bër bax rend dawëlenëbi bame hind. ¹¹ Ata gër dek faciw bacaleya band Bëšëwif asoron bamëni soronënd mëni nëjalexën eno cir Kaxanu. Ga ke xureli ekojën ed xojën bamëni el, xali gër bangol baniyer bamëni yenënd.»

End osede or Pol enj

¹² «Mondako xani bame ond gër Damas onj ga lawën këne bësadaxan bëlëngw bën gë okayëta ir baxe yëlënd or gapak ok. ¹³ Agëripa, wëj emun enj, and hik eñan keŋ gër gaf anj, gër fëña watëgu këmi, elod gër orën angoben and kë yëgënd nëmëc eñan enj ga fiohaw këbo wëno gër bër enga endam bën. ¹⁴ Wëcëra këmi dek rebe-rebe gër

ebar do wël këme oniŵ ga ke yeyaneli gë eyeyan ed arameyēj el: “Sol, Sol, inewā këye rixëraxënënd? Mama fo këy legënanđ ang ejel ed këjo xacërand exo mëši xarak gë beŵër kesëkes këno facënd el.”¹⁵ Ata wëka këme: “Axwën, wëj noŷo wa hi këy?” Yaka ko Axwën an: “Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an.”¹⁶ Barikan kanil, ey kwëša gër osapar orey gayik në eŷo šanaŷaxën këmi: asana sana këmi ey gi ariyenin aram do sede iram ey tēfëtaxënënd beŵër wateli këye bën do gë beŵër këmi wāsinēđ bën.¹⁷ Wëno ki racët mërëxand ir Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif do këmi lawënënd gër ndeŵën¹⁸ eyēbi pēđëtaxën bangës ŷaŷ, eni can gër ecamēđan, eni dilaxën gër angoben; eni can gër mbëña ind Sindan, eni dilaxën gër owun or Kaxanu. Do angëmëne aŵa ŵa këni, eni cotaxën eteban ed beñëñenax bendeŵën el do gë er fenan këmëni bër wënëk paŷ gë ekwëta ed xwëta këne el.”

¹⁹ «Awa nangël Agëripa wëj emun eŷ mēne wëno ame nęp ex na me tēf er wāsin ke orēn in.²⁰ Barikan ga ŷana këme gër Damas, ye këme gër Yerusalem, sēf këme dek ebar ed Yude el, do ŷaw këme gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. Afel fel këmëni bela bën eni nęngwët ola orebën ol, eno kwëta Kaxanu do eni di beŵër ŷapëk eni dind bër nęngwëtëk ola orebën bën.²¹ Nē end eŷo sëraxën këne Bëšëwif bën gër Aciw and Kaxanu, do xacëra këbi ene daw.²² Barikan Kaxanu nēkona ke gë oyekax orexëm ol. Mēŷ bayixën këme abęngw xali doru do këme reyarand gër ed këni ŷarër bela, hi këni bërëtoc, hi këni bër gapak, wayët er re bani aňatëgu kē ŷatëgu Moyis gë bēlawēnel bër Kaxanu in.²³ Er reya bani ijo ex mēne Afexën an asoro bax exo toro xali eno daw do mēne mēŷ kē hiđ aňanar ar kē xani gër ecēs an. Mēŷ këbi sēfëtëtandëra angoben and apexa aň Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën.»²⁴ Ata Pol ga ko yeyan mondako Fesëtis fërëfata ko do xey ko: «Pol, wëj anëka ŷen ki! Onangëran osēm orey ol ŷenën ki!»

²⁵ Yaka këjo Pol: «Ali, alęngw Fesëtis, axe cen ex na de. Barikan eyeyan ed đal ed gë onden el këme reyand.²⁶ Emun eŷ anang nang ko beŷo đek, do wëno mēŷ këme yęxwaxënënd me yeyan kerët. Gayikwa afëni fëni ke mēne ŷoweŷ axo nem ex na, enimin, beŷo đek ax gi ex na beconëšon.²⁷ Agëripa, wëj emun eŷ, aŵa nde ŵa këy er re këni bēlawēnel bër Kaxanu in? Anang nang këme mēne aŵa ŵa këy.»²⁸ Ata Agëripa fel këjo Pol: «Tëkër fo bayik eye kor me gi kēreceŷ!»²⁹ Yaka këjo Pol: «Bayik tēkër fo bayik mban, kido Kaxanu aŵa ŵa ko en gido ang wëno ak wëj gë dek bër ke baxëtënd bën xarak, anun pokërax na gë gweyele-gweyele!»

³⁰ Ata emun eŷ Agëripa, gë gofërëner in Fesëtis, gë Berenis do gë dek bër ŷëpara bax na bën xani këni.³¹ Ga këni wāŷira këni rend: «Gër ala ajo, amena and këno lawaxën ba eno pokëraxën gë gweyele-gweyele, ax gi ex na.»³² Agëripa fel këjo Fesëtis: «Ala ajo ar etebët hi doxo kido axo de bana eŷo kiti Sesar.»

27

End emëla ed Pol gër Rom eŷ

¹ And faŷ këni gër oŵëkw mēne mi ye gë kuluj in ond gër ebar ed Itali oŷ, gë alęngw ar ocorođa od emun etēm end gër Rom eŷ hi bami, do Yuliyus bano wācënd. Mēŷ lawën bano eŷi mēla Pol do gë bandepëra ŷacandaŵ.² Kuluj ir angol and Adëramit baŷo wëland. Ata xasëk gër angwęngw bęŷa fo bęŷa fo, ebar ed Asi el. Ga xucak ebar elo, wëla kēbo gand etiŵax. Arišëtarëk, ar gër ebar ed Masedëwan do hi baxo Atesalonik an, na baxo polo gër kuluj gë biyi.

³ Nē ecan ijo, ŷat këmi gër bęŷa ir angwęngw and gër Sidonj. Ata Yuliyus ga likina baxo paŷ gë Pol, seŷ këjo exo ye gër ođawo odexëm do eno yëlaraw šëlafana.⁴ Ga fakët këmi na oňe oŷ, kuluj ireŷi in sëfak bęŷa ir gand ošir or Šipër in gayik aped fed bax xocęgënd Bongoc ŷoŷ.⁵ Ata ga xas këmi cangët angwęngw and jey gër owar or Silisi do gë Paňëfili aň, ŷat këmi gër Mira, gër ebar ed Lisi.⁶ Fën šotënëx baŷo alęngw ar enga end ocorođa an kuluj ir kēbo wëla ir Alekësandëri in ond gër Itali oŷ. Ata nęmbëta kēbo gër kuluj ijo.⁷ Bakey bandanjëm xas bami endëmëne fo. Hat këmi gë ojaŵ fo gër angol and Këndos. Do ga bax xocënd mbanj ekoc el sėkwan këmi mi kwëša gër bęŷa. Ata xuca këmi gër angol and Këret gand bebët ir Salēmone.⁸ Kwël gë enęŷër el fo sēfa këmi bęŷa in, ŷataxën këmi gër ed këni wācënd «Bakegëtaya Banjekax», ler gër angol and Lase.

⁹ Bandanjëm xeyëra baŷo yerëxe mbanj do kwël bax ŷigënënd ekas ed gë kuluj el gayik anëka xuca bax etiŵi ed gë amēd and gë ayem el. Mēŷ felaxën baŷi Pol bër bax yerëtënd end oňe bën:¹⁰ «Lawo bën, wëno er këme watënd mēne angëmëne kwël fakët këne oňe ond gë kuluj oŷ, oňe oŷo ax gi na ond gë enemi kēm, do ond gë er kē nęxena kēm gër oŷęnga or kēne wëlande, do bēte ax gi na ond gë enemi ed aniyān

andebi këm.»¹¹ Barikan Yuliyus, alëngw ar ocorofa an, xwëta ko nëmëc er re bani abërës an do gë axwën ar kuluj in, yepan këno er yeyan baxo Pol in.¹² Nëmëc eno, eni bayi gër bëña ir angwëngw anjo na gë amëd and gë ayem an, abi mëndan bana. Ata yëmbëta këni hela bër rek eni dëkwët anjëm and këni xawënd yan gër kuluj an ex kasaxën. Axacëra babi xacërand, angëmëne awënd wëndëk eni njat gër Fenikës, gër bëña ir angwëngw and gër Këret. Ga hi bax xegëtaya in ambëtëb ir acëla-eñan do gë ambataş ir acëla-eñan, fën yandi babi ebi kuacax amëd and gë ayem an.

¹³ Ingoc ind xaniw bax ambëtëb bax xocënd ata yëla këni axor këni xor eni di er fëna bani in. Neŷ këni eni cëpët dun isıbax ir kë xwësaxënënd kuluj in, do këni xasënd bëña fo bëña fo ler gër Këret.¹⁴ Barikan gogo nde ga rëmëguk ekoc etëm ed tëb ed këni wacënd «Ekoc ed ambataş ir apën-eñan» ga xaniwëk gand oşir.¹⁵ Ata ekoc etëm ed tëb elo lëfërirak kuluj in xali sëkwanëk ex kas aped-fed do kwël sëbaya këmi këbo wëland sam-sam.¹⁶ Ata ga këbo ri ebo kucali gand ambëtëb and oşir osil or këni wacënd Kahuda an, bëriyeni bër gër kuluj bën gë ojaw xor këni ikuluj ind ecëpëtaxën in.¹⁷ Ga nëŷ këni yan, wëd këni ogux ok şerixën këni jey kuluj isëm in. Do ga bani yëdand ebi capali gër Sirët, do kuluj in ex dëgwayax gër edini, fedali këni anjëm and bax xasaxënënd an. Mondako bami xasënd sam-sam.¹⁸ Ga xurik ang babo lëfërira ekoc etëm ed tëb ak, në ecan ijo, bëriyeni bër gër kuluj bën lap këni olëb olëb and gër angwëngw.¹⁹ Do yatir akey atasën, bëriyeni bëjo dëñ lap këni oŷënga or kë xasaxënënd kuluj on.²⁰ Ata mondako ri këmi bakey bandanjëm watërëxe and goyat an eñan enj do and gëmëd an, owal on. Ata ga këno bëndër ekoc etëm ed tëb el, sëb këmi eyëlara ed afex këmi fex el.

²¹ Abami yambëra na elod anëka fo. Ata ga xani ko xwiriş Pol, re ko: «Kido abaxët baxët bane and re bame ene bayiye gër Këret an, oŷënga or nëxenarak on ax nëxena dona do or lap kën on an dap dona.²² Barikan gërëgako er këmün felënd in ene kapinaye, ala gabatak ax nemi na. Kuluj in fo këno noŷeli.²³ Yama meleka ir Kaxanu ir xwën ke do këmo şalend in ga şanayaxën ke gëmëd felëra ke.²⁴ Re ko: “Pol aňat këy fiat gër kiti ind Sesar, kërey yëdara na. Do Kaxanu wa sëban këñun wëj do gë dëk bër bar kën kuluj bën.”²⁵ Mëñ ex, bësoşan kapinayin! Wëno axwëta xwëta këmo Kaxanu mëne ang fel ke ak kë hi.²⁶ Biyi në bëña ir oşir këbo şilenix.»

²⁷ Yatir sëkkë bakey epëxw gë banax gëmëd, ekoc etëm ed tëb el në emëla babo gër angwëngw and këni wacënd Mediterane. Emëd ekarëk el, bëriyeni bër gër kuluj bën hik këbi nangëde ebar këmi sëkand na fo.²⁸ Lap këni atëyixën and etiwax an sëk këni ometër ofëxw osas gë ocongoki. Ga wëla këbo imbaç, lap këni gaşëxe atëyexën an, sëk këni etiwi el ometër alapem gë ocongotas.²⁹ Ata ga bani yëdand ba ekoc el aňëyën kë fiëyën kuluj in gër bëña ir gë bongay, lap këni odun onax okwësaxën ok gand epoy ed kuluj do këni yarënd ex weca.³⁰ Barikan bëriyeni bër gër kuluj bën aşala bani şaland eni naŷa na gër kuluj. Ata këni fedalind ikuluj itil in polo gër angwëngw ga këni ri nangëde eni kas elod na gër ecën ed kuluj fo yandi këbi eni dapaxën nacët odun okwësaxën ok.³¹ Ata Pol fel këbi ocorofa ok do gë alëngw arebën an: «Angëmëne hela bëjo ani bayi ex na yo polo gër kuluj, wën an pex na de.»³² Ata ocorofa ok saw këni baç ogux od ikuluj ind ecëpëtaxën ok do sëb këni latik polo gër angwëngw.³³ Damana ex wecacën, Pol ga wac këbi hela bën dëk, fel këbi eni kapina do eni yambëra. Ata re ko: «Doro sëkkë bakey epëxw gë banax elod ga kën şëninid gë enjo enj.³⁴ Mëñ këmün felaxënënd en kapina do en yambëra. Mondako fo kën fëxaxën. Ala ax cës na, ado gë emban ematak an dapëta na.»³⁵ Ga fiata ko eyeyan elo, wëd ko amburu, şëkwa këno Kaxanu ogës od hela dëk, şobëta ko do ko yambënd.³⁶ Ata bën dëk ga xapina këni, yambëra këni.³⁷ Biyi dëk er hi bami polo gër kuluj hela okeme oki gë ofëxw ocongoxi gë bëcongabat.³⁸ And yambëra këni bën dëk an, yëfënd këni eyamb el gër men eni başëtaxën asibëtiŷa ir kuluj in.

End enoŷeli ed kuluj enj

³⁹ Ata ga wecak, nemëra këni bëriyeni bër gër kuluj bën xali ani kwita ex na ebar el. Wat këni moňang gër ed fiëfësëk angwëngw an ebar el. Ata yandi këbi eni mëla fën kuluj in angëmëne awënd wëndëk.⁴⁰ Ata şëpët këni odun okwësaxën ok, eni kasaxën polo gër angwëngw. Fët këni ogux od xapaxën bani amërëşaya ok do lëkwët këni yan anjëm akasaxën atil and gër lëngw ir kuluj an, ebo kocelixën gand bëña.⁴¹ Barikan kuluj in şëşi këno në amun and edini mërxand ir bengux beki bënd men. Anjo rëgwayak ecën ed kuluj el. Do men onj ga bax xanind bomeñ bomeñ gë ojaw od mban, yoyëk epoy ed kuluj el xali hëbirak.

⁴² Ocorofa ok yandi këbi enëfi daw bandepëra ban këdi ko naŷa amat exo kas xali exo kegëta.⁴³ Barikan alëngw ar ocorofa an ga faŷ baxo gër emëkw edexëm enjo pexën Pol, şëban këbi eni di er faŷ bani in. Fel këbi bër xam bax men bën eni dëngwa gër

men do eni kas xali eni kegëta gër ebar. ⁴⁴ Bër kë bayi bën ebi kacëra eni kas bërëmar gë bangomb-gomb bañ, bëjo gë baton band šangëtarak gër kuluj bañ. Do mondako xegëta bani bën dek bëbëngw gër ebar.

28

End Pol gër ošir or Malët eñ

¹ Ga xegëta këmi mondako bëbëngw, nang këmi mëne gër ošir or gër ed xegëta bani na, Malët këni wacënd. ² Bër lëg na bën xaca kënëbo aye fo. Ga bax sëbënd do bax yemënd, wëla kënëbo dek ler në xodux or fëtën bani. ³ Pol barëgu ko imok ind obeñët exo dëxwaxën gër xodux nangërëxe andën wëdëli këno na. Ata ga yëkak xodux ol, ekifoxifo el šanëgu ko gër imok, do lara ko gër ataxan andexëm. ⁴ And wat këno ekifoxifo el ga lara ko gër ataxan and Pol añ, bër lëg bax na gër ed ebani bën këni felërend andebën rebën: «Awa ala ajo, alaw ar bela dëñ exo, gayikako ecede fexëgu ko gër angwëngw, kiti iñ ajo teb ex na exo dïya.» ⁵ Barikan Pol wërëngëña këno andën añ bërëfët gër xodux do yoweý año gi ex na. ⁶ Er bani šenind bela bëjo eno wat ga këno bëlan ataxan añ, ba exo wëc këruf. Barikan ga šënira këni xali nëkak, wat këni mëne yoweý año gi ex na. Nëngwët këni anjëlan añ do këni rend mëne Pol angoc exo.

⁷ Ler na, iciw hi bax na ind xwën baxo alëngw ar gër ošir olo do bano wacënd Pubëliyos. Mëñ xwëtaya bašo ang odawo odexëm fo do lakira këmi bakey batas gër ndebën. ⁸ Šëm ir Pubëliyos monaki hi baxo. Ašëxw šëxw baño do lëk baño angërel and gë ošat. Ga lil ko Pol gër ed laki baxo, šalen këno mokwëtan otaxan ok, ata fak ko. ⁹ Ga xucak eño, yowëraw këni bëšëxwëra bëšëxe bër lëg bax na gër ošir, bën bëte fakëra këni. ¹⁰ Ata mbañ fëb banëbo bela bën do and fakët këmi đamana añ, fenitaran kënëbo ocëlafana od ýap bax mi mëlali ok.

End Pol gër Rom eñ

¹¹ Ga xucak opacaw otas, wëla këbo kuluj ir gër Alekësandëri in, ir bani wacënd «Josëkir»* in. Kuluj ijo na gër ošir olo xuca baño amëd and gë ayem añ. ¹² Ga fiat këmi gër bëña ir angwëngw, ler gër angol and Sirakis, xeyëx këbo bakey batas. ¹³ Ga xanik na kuluj ir bašo wëland in, xasëk bëña fo bëña fo xali gër angol and Regiyo. Në ecan ijo, ekoc el ambëtëb bax xocënd, ata bakey baki fo ri bani fiataxën këmi gër angol and Pusol. ¹⁴ Fën sëkëx bamëni bëmaýe bënd xara bašo mi teyëta loxo na gër ndebën. Ata mondako xuca këmi ond gër angol and Rom oñ. ¹⁵ Ga wëlëx këni endefi eñ, bëmaýe bënd gër angol año bëñ xacaw kënëbo xali gër lumo ir gër Apiyus, do xali gër ed bani wacënd «Baciw band bëliyer batas». Pol, sam ga wat këbi šëkwa këno Kaxanu do xapina ko.

End epëmëra ed Pol gër Rom eñ

¹⁶ And fiat këmi gër Rom añ, wëla kënëbi bandepëra bañ gër epëra. Barikan fel këno Pol exo dëg në ešëxen, gë šoroda ir baño nëkonand in. ¹⁷ Ga xucak bakey batas, Pol wac këbi bëlëngw bër Bëšëwif bën. Do and barërëgu këni añ, ga këbi felëra ko rend: «Bëmaýe, wëno afëra fëra bane gër Yerusalem do lëxw këne gër otaxan od Bërom, xarak yoweý ame men ex na. Amëni menan ex na Bëšëwif bën, bëte ame yepën ex na bešër rëpën këni bëxarëk bërebi bën. ¹⁸ And wëkara këne Bërom añ aýandi ýandi bafi ene tebët gayik amena and këne lawaxën ane wateli ex na. ¹⁹ Barikan Bëšëwif bën ga fiëp këni ene tebët in, nëýali këne me mëka exe kiti Sesar. Xarak, mëni bar kiti bër enëng endam gë Bërom bën, gë təkër ak axe fiandi ex na. ²⁰ Në end endey eño xara këmun en yow ene watëre do mun pelëra. Ga wa këme mëne er këni yarënd bulunda ir Isërayer in anëka fiatëguk fokëraxën këne gë gweyele-gweyele ijo.»

²¹ Bëšëwif bër yow bax na bën yaka këno: «Biyi kayëta ir xaniwëk gër ebar ed Yude ir gë endey eño ami kana ex na. Bëte imaýe gimatak ax yow ex na gë endey end këbo felati, ba gë eñëñëxax end ri këy. ²² Barikan aýandi ýandi këbo mi wël er këy yëland wëj in gayik cale ind sëf këy iño gër ed ex yow kë fëtënd akucara.»

²³ Ata fënëta këni akey and këni bakaw añ na gër iciw ind Pol. Ga fiatëguk akey año, nëmëc ýëmb bani bër yow bax bën. Gër eyeyan edexëm, Pol areya reya baxo end owun or Kaxanu eñ. Gë acariya and Moýis añ do gë er ýëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in baxo šaland ebi kor eno kwëta Yesu, elod gëbër xali genëka. ²⁴ Bërëmar xor këbi xali wa këni end bafi felënd eñ, bëjo fiëp këni eni ma in. ²⁵ Ga këni šapër ketërëxe në end emat, fëco bërëwak bën, fëco bër fiëpëk bën. Pol baš ko wayët eño: «Dal reya baxo

* **28:11** 28.11 Owac olo gër bendacan bënd Bëgërek wëdëgu bani. Bëtow bëca bënd wëli bax mbañ hi baxëna bënd banëbi wacënd Casëtör gë Polikës do banëbi wacënd bëte «Ojosëkir ok».

Angoc Amënëk aŋ and bafi felërand bëxarëk bërewën aŋ gë etëy ed alawënel Esayi el:

²⁶ "Yel gër bulunda ijo eyëbi pel:

Aye kën yana en wëlënd bari aŋun pëni na;

aye kën yana en nëkonënd bari yowey an wat na.

²⁷ Gayik owëkw or bulunda ijo oŋ afarëcfadi farëcfadik;

Banëf baŋ ŝoya këni do bangës baŋ xëw këni;

këdi këni wat gë bangës bandebën baŋ,

këdi këni wël gë banëf bandebën baŋ;

këdi këbi fëni gë owëkw orebën oŋ,

do eni nëngwëta mëni pakënaçën."

²⁸ «Awa nangiŋ mëne apexa and yëlëgu këbo Kaxanu aŋo, alawëneli lawëneliw këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën: bën abaxët këni baxët.» ²⁹ And ħata ko Pol eyeyan elo aŋ, Bëšëwif bën wāyira këni do këni ŝampërexënd. ³⁰ Mondako yëpa baxo Pol bëniy bëki na gër iciw ind wëcf baxo luwas. Na bafi xacand dek bër bax yowënd eno wat bën. ³¹ Afem baxo femënd end owun or Kaxanu eŋ do bafi sëyalind end Axwën Yesu Kërisët eŋ gë anjiy këm do ala abaŋo ŝëban na.

Kayëta ir Bërom in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol yëgwën bafi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñënaخن ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo šaland ebi pëni šenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er yëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënend mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënend ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awëd wëd ko amatinali and Abëraxam aŋ ebi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexënend bërëwak end Yesu Kërisët bën paŋ gë ekwëta el, axor këni xor eni dıyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End apixan angašax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang yäpëk edıya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd yëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ² Atëfëtan aŋo, paŋ gë bëlawënel bërëxëm bën beya bafo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak. ³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiŋw eŋ, ar rëw këno ala gër ebar ro, gër andëwëra and Dafid, ejiw edexëm. ⁴ Ašanaya šanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiŋw ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and owënëk in. ⁵ Paŋ gë mëŋ šot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bënd bela dek, eni kwëtaxën owac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in. ⁶ Wën bëte šëf gër benëŋ beŋo hi këñ gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët. ⁷ Wën dek bër gër angol and Rom, bër hik pëlöt gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi bëwënëk do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paŋ gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën in dek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo šëkwaxënend Kaxanu paŋ gë owac or Yesu Kërisët ol. ⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo šalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiŋw arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun šalenënd. ¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot ašot, ga wä wä ko Kaxanu, amëd and yäpëk mun nëngali aŋ. ¹¹ Gayikwa wëno dek yandi ke ene nangëre mun cetaxën mar banjëla band oyekax band yël ke Angoc Amënëk ban ene kemaxën wën bëte gër ekwëta ed Kaxanu. ¹² Ado me dedo wa and këme ħatëli aŋ ene bašëndëre banjëlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaŋe, aŋandi yandi ke en nang mëne bakëlëbëd bandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme šaland eni nëmbër gër enëŋ endewën bër xwëta këŋo Kërisët bën ang yëmb këni gër benëŋ becëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe tebëli ex na pere. ¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aŋomëx fo hi këme paŋ gë Bëgërek bën, paŋ gë bënëŋërarëx bën, paŋ gë bërënik bën, do gë bëfëñirëx bën. ¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën eŋo yandi ke me yeli mun nangën bëte.

End panga ind Atëfëtan eŋ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfëñënanand na gayik gë aŋo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm in. Ar wäk yo këŋo fexënënd: hi ko ar enëŋ end Bëšëwif, hi ko ar enëŋ ecëxe. ¹⁷ Enimin, Atëfëtan aŋo këbo wäsinënd mondake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër šenene. Eŋo gë ekwëta kë yänand bëte gë ekwëta kë ħatand, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar xwëta këŋo Kaxanu an ex awënëk an do mondako ko šotaxën anıyan and din aŋ*.»

End emanan ed Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xoŋëñëgu këbi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwënda këni osëmbak xali këni wëlëbëlënd dal irexëm in gër osëmbak. ¹⁹ Awat këni

* 1:17 1.17 Abakuk 2.4

watënd bebër ÿapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëñ dëñ këbi wäsinënd. ²⁰ Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëño watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm in kerët kē watind gēr bebër ri ko gēr ngwën ro. ²¹ Mëñ ex, ala ax kor na exo yax mëne año nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëñ enjaran endoxëm en, gë bebër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bëte ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këbi gēr onden ondebën gë banjëlän band gë ofëcak këm, owëkw orebën oñ xulëk ecamëdan el. ²² Ado ga këni rend mëne bën areni reni këni, bëšënek exëni, arafënara fo këni rafënarand. ²³ Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu en, mëñ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaš or wätinali këni gë bela xarak ala an ašës ko šësënd. Bëte olaš orëmar wätinali këni gë ošël, gë owacar or gë osapar onax do gë owacar or xadä-xadä.

²⁴ Ata nē eño sebaşën këbi Kaxanu eni dëxwaya gēr obuyaraxik do gēr owëkw orebën ebi ÿandind ofñay gë becëfëanaxik fo. ²⁵ Anëmb nëmb këni end däl end Kaxanu en, gë enëgwëš, afëb këni fëbënd do ašale këni šalend er ri ko in gēr ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mëñ ar betak din ir din an. Amen!

²⁶ Nē eño sebaşën këbi bëte Kaxanu eni dind becëfëanaxik bënd yëla këni gēr owëkw orebën: bësoxari bën sef këni er ÿapëk asošan gë asoxari eni dind in, do këni rind asoxari gë asoxari er ax ñap ex na in. Ata mondako këbi wëcanënd kiti ind ofñay orebën in. ²⁷ Bëte bësošan bën sef këni er ÿapëk asošan gë asoxari eni dind in këbi ÿandirënd do këni rind asošan gë asošan er ax ñap ex na in.

²⁸ Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu sef këbi gë orenik osëmbak orebën ol eni dind becëfëanaxik. ²⁹ Ata gēr onden ondebën xëñëk: osëmbak, gë oxeý, gë añana and kodí, gë njifa, gë oyakëraxi, gë edaw ed bela, gë batakëra, gë enëgwëš, gë eñac. ³⁰ Bëte hi këni: bërena, bëxapëndër, bëšus bër Kaxanu, bër xoýët-xoýët, bërafënan, bëýangënanan, bëwërax, bëwëšen bër bëxarëk bërebën, bëfëñirëx, ³¹ bër ax gi ex na mokwëta, bër gë emëkw eperëk, bër gë axayënan këm. ³² Ado ga nang këni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bër xwëndak beño bën bër ecës exëni, mondako dëñ bayi ga këni wëndërand, bëte kënëbi šëkwënd bër këbi sëfëtelind bën.

2

End enëp ed bela en

¹ Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako bošandax nangël mëne xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëñ bebër këni rind bën ari këy rind. ² Anang nang këne mëne bër watak mondako bën gë däl in këbi xiti Kaxanu. ³ Awa wëj ar këbi nëpënd bošandax ajo xarak bebër këni rind bën ari këy rind, yëla këy nde ašana këyo šana Kaxanu yatir kiti? ⁴ Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde dek benjekax bënd yël ki ga nënga ko xali ki bujanaxënënd? Ay nang ex na nde mëne ey nëngwëtaxën ola osëmbak orey ol ki yifaraxënënd gë onënga orexëm olo? ⁵ Gayikako awëši këy wëšind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaý këy sayënd oxoý or Kaxanu or këy hatën yatir akey and oxoý, do yatir kiti ind šenene ind Kaxanu. ⁶ Ata ar ex yo er ko rind in këño wäšën Kaxanu: ⁷ Bër xemënak lañ edi ed benjekax bën ga këni šaland enjaran en, gë epëb el, gë aniyän and gë ecës këm an, këbi yël aniyän and din an. ⁸ Bari gë oxoý osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëñ eni mëšënënd däl in do ebi kor osëmbak ol. ⁹ Ala ar kē wëndërand an këño bon kata in do gë toro itëm in: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹⁰ Barikan, Kaxanu ayël këño yël ar kē rind benjekax an, enjaran en, gë or gapak ol do gë obetak ol: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹¹ Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

¹² Dek bër enëng ecëxe bër kē wëndërand nangërexë acariya bën, acariya këm këbi nëp Kaxanu and këni šësëra an. Bëte dek Bëšëwif bër kē wëndërand anang aye acariya bën, gë acariya and nang këni año fo këbi nëp and këni šësëra an. ¹³ Bër kē rind ari dëñ er rek acariya in këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene, ax gi ex na bër kē baxëtënd abaxët fo bën.

¹⁴ Bër enëng ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën año dëñ er re ko Kaxanu gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë acariya fo. ¹⁵ Gër ola orebën kē watind mëne er rek acariya in gër owëkw orebën ýëgw ko Kaxanu, onden ondebën oñ dëñ këbi xadacënd: baño ebi nëp, baño ebi yakan. ¹⁶ Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eño kē šanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paš gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis en

¹⁷ Gërëgako wëj ar rek Ašëwif hi këy an këmi rend. Re këy aña wa këy er kē rend acariya in xali këy rafënanand mëne Kaxanu xwën ki. ¹⁸ Anang nang këy ofñandi odexëm

ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali këy xorënd ey nang enjekax end ÿapëk ey dind enj. ¹⁹ Bête wëj ar xwëtak mëne alas ar bëšiwëk hi këy an, aŵasin ar fëña an, ang angoben and këbi ñoband bër gër ecamëdan fo hi këy. ²⁰ Wëj ga nang këy aye dal in gayik acariya an nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfëñirëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër ÿoweÿ ax nang ex na bën. ²¹ Wëj ar këbi sëyalind bošandax an, ay tÿyaliyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand! ²² Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Šus këy olaš onj, bari këy šonand bebër gër bangëb bën! ²³ Wëj kë rafëñand mëne Acariya an nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er šëban ko in! ²⁴ Wën Bëšëwif bën: në endewën këni renaraxënënd owac or Kaxanu ol bër benëng bëcëxe bën, ang rek Oñëgw Omënëk ak. ²⁵ Dal ex gër ar enëng end Bëšëwif, oxac ol er ÿapëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo. ²⁶ Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band šenene band acariya ban, anëka hi ko ang Ašëwif axac xac fo. ²⁷ Axacërëx ar kë sëfënd šenene Acariya an bandixa bandexëm ban ki nëp wëj axacëxax an, wëj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tëfënd na er rek in. ²⁸ Ar hik enim Ašëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëšëwif hi ar xac këno fo gër eman endexëm. ²⁹ Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bête ar hik enim axacëxax an gër emëkw edexëm nëngwët këno Angoc Amënëk an, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëñ ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këno šëkwënd, ax gi ex na bela.

3

End benjekax bend Bëšëwif enj

¹ Awa Bëšëwif bën, oyekax or fe wa xuca këñëbi benëng bëcëxe beñ? Inewã ex ofëcak or oxac orebën ol? ² E, mbanj ex bebër xuca kënebi bën. Eñanar enj, bën xwëtënan bañi pere Kaxanu eyeyan edexëm el. ³ Do gayikako Bëšëwif bërëmar gë onjöpëgënan exëni, onjöpëgënan odebën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el? ⁴ Adokin! Ado eni gi bela bën dek bënëgwëš, Kaxanu mëñ din ar dal fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ey gixën ar šenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala anj eyo bon.»

⁵ Barikan angëmëne paš gë osëmbak orebi ol kë šanayand or šenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko sef ex canaya oxoÿ anj? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako. ⁶ Adokin! Kaxanu, mondake xiti doñi bela bër gër ngwën ro bën kido axo gi bana din ar šenene? ⁷ Do angëmëne gë enëgwëš endam eno dëñ gë šanayand dal irexëm in do kë ÿañënd enjaran end Kaxanu enj, inecëñ ke nëpaxën ang awëndëran ar këno xiti fo? ⁸ Awa inewã bayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind bër këbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aÿap ÿap këbi kiti ind Kaxanu inj.

End mbëña ind eñëñëxax enj

⁹ Awa ine këne reye? Ba biyi Bëšëwif bën nde xuca kën bene oxebën ol bër benëng bëcëxe bën? Ax gi ex na gër beÿ dek. Gayikwa anëka reya këne osede or këbo nëpënd ol: biyi dek, hik Bëšëwif, hik bër benëng bëcëxe bën, awëña wëña këbi eñëñëxax enj.

¹⁰ Gër Oñëgw Omënëk ga rek:

«Ala ar šenene ax gi ex na, ado gabatak.

¹¹ Ar këno fëñirand ax gi ex na,

ar këno šaland Kaxanu ax gi ex na.

Dek nambëra këni, dek šëxwëpët këni.

¹² Ar kë rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

¹³ Osëÿ orebën onj ang ÿeg ir wafërëluñ fo ex,

Odiw odebën ok njifa fo ex,

Er kë šanënd gër osëÿ orebën in

ongwëc ond saw-orang fo ex.

¹⁴ Er kë šanënd gër osëÿ orebën in

owër do gë ekare ed bela fo ex.

¹⁵ Bën din bëwëlëk bër eđaw ed bela fo hi këni.

¹⁶ Gër ed këni xuca yo ÿeÿ dek kë nëxenand

do tar fëña in këni sebëtand kata inj.

¹⁷ Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

¹⁸ Ado gë təkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

¹⁹ Anang nang këne mëne dek er kë rend Acariya in Bëšëwif bën këbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne awëndëran exo gër ogës od Kaxanu. ²⁰ Enimin,

ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paß gë acariya aņ gayikwa acariya aņ dëj këbi nangënd bela bën mène bëwendëran exëni.

End apexa and bela ej

²¹ Barikan gërëgako, Kaxanu wasin këbo mondake këjo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aņo do gër okayëta od bëlawënel bër Kaxanu dëj kër reyand eņo. ²² Dek bër xwëta këjo Yesu Kërisët bën këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene. ²³ Gayikwa epitëdër ax gi ex na: bela bën dëk wënan këno Kaxanu, do mëj ñawëtaxën këbi enjaran endexëm eņ. ²⁴ Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo këbi xwëtënd bela bën bër šenene paß gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëj ar këbi racëtënd el. ²⁵ Kaxanu lawëneliw këjo Kërisët exo gi angunëtan, oşat orexëm oņ ex dëxët bamena band bër xwëta këjo baņ. Eņo ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën mène šenene exo. Akarëk aņ, gë beñëjënax bend bani rind bela bej er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abuņan bañi buņanënd. ²⁶ Gërëgako, gë ebuņa ed buņa baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga këbi wënënënd bër këjo xwëtënd Yesu bën, xarak axo dif ex na acariya aņ.

²⁷ Awa end ko rafëtaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa aņ nde? Ali, barikan paß gë acariya and ekwëta aņ. ²⁸ Enimin, anëka wä këne mène ar xwëta këjo an hik ar šenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kër rend acariya in. ²⁹ Kaxanu ir benëng dëk exo, axo gi ex na ir Bëšëwif fo. ³⁰ Gayikako Kaxanu ibat fo ex, dëk bër xwëta këno Kërisët bën këbi xwët bër šenene në end ekwëta eņ; hi këni bëxacëxac, hi këni bëxacërëx. ³¹ Awa gayikako axwëta xwëta këneņone Kërisët do Kaxanu xwët këbo bër šenene, acariya aņ ayep nde yepëk? Bëtëdën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam ej

¹ Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar biyi Bëšëwif eņ. Er šot baxo in ba në end oyekax orexëm nde šotaxën baxo? ² Kido Kaxanu në end benjekax bend baxo rind xwëtaxën baņo ar šenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na bej bën mondako. ³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baņo Kaxanu mène ari ko ri er beya baņo in. Ata Kaxanu xwët këjo ar šenene.» ⁴ Ax gi ex na nde ar kër riyenind an acosa ko šotënd? Er këno šosënd in er yäpëk ex, ano yëlënd na ayël fo. ⁵ Bari ar bayik yowëy axo di ex na an do eņo kwëta axwëta fo Kaxanu, mëj ar këbi yëlënd or šenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këjo wënën Kaxanu. ⁶ Ata Dafid, onënga or ar wënën këjo Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko yëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bamena bën, Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëjënax bën.

⁸ Nëngandëraleņo awendëran an gayikako Axwën an aņo nëp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxac bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëj, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mène Abëraxam, ga xwëta baņo Kaxanu hixën ko ar šenene? ¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar šenene? Ba and hi baxo axacëxac aņ nde? Adokiņ! And hi baxo axacërëx aņ. ¹¹ Eyo Abëraxam, damana eno kac, hi baxo ar šenene ga xwëta baņo Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mène ar šenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar dëk bër këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene and këno xwëta aņ ado bayik anëbi kac ex na. ¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxac an, bër këjo sëfëtëlinnd gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere aņ.

End ekwëta ed Abëraxam ej

¹³ Kaxanu beya bañi Abëraxam gë bërändëwëra andexëm bën mène ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baņo Kaxanu šotaxën baxo or šenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya aņ. ¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kër šot beñër beya ko Kaxanu bën, ar këjo xwëta axwëta fo an, ayepeli këjo yepeli. Er beya ko in awo kë wo. ¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbaņ këbi xoñënënd bela bën gayik ani tëfënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na. ¹⁶ Awa paß gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex ntaxën er beya baxo Kaxanu in gër dëk andëwëra and Abëraxam aņ. Mondako hik gër beñër gër acariya, do gër beñër ekwëta ed Abëraxam, mëj ar ex axarëk ar biyi dëk an. ¹⁷ Enimin Kaxanu fel baņo Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëng bendanjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mëj ex axarëk ar biyi dëk an gayik mëj hi bax ar xwëta baņo an. Awa wä baxo mène axanin këbi xaninënd bësësëk bën dëj eni baka

eni gi bēbēngw, do beβēr elod ax gi ex na bēn aŵac fo ko wācēnd ex gi. ¹⁸ Abēraxam ayar yar baxo gēr ed eyar ax gi bana, do xwēta kēŋo Kaxanu. Ata nē eŋo hixēn ko axarēk ar bēnēng bēndanjēm ang fel baŋo Kaxanu gēr Oñēgw Omēnēk ak: «Mondako kēni yēmb bērandēwēra andey bēn*.» ¹⁹ And fel baŋo mondako aŋ, Abēraxam đam hi bax eŋo tēk bēniy keme. Aye nang baxo mēne ecēs fo bayi baŋo. Do alindaŵ Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anēka xuca baxo gēr ecot ed itox. Mondako dēŋ bayi baxo ga xwēta kēŋo Kaxanu mēne ayēl kēbi yēl er beya babi in. ²⁰ Barikan paβ gē ebeya ed beya baŋo ayēl kēŋo yēl itošan el, oŋpēgēnan ax gi bana gē tēkēr ak gēr emēkw ed Abēraxam, gayik axwēta xwēta baŋo Kaxanu. Ata mondako šanaya bax gēr ola orexēm enjaran end Kaxanu eŋ. ²¹ Aye fēni baŋo mēne er ko beya Kaxanu in gē panga indexēm iŋ axor ko xor exo di. ²² Ata mēŋ yēgw kēni end Abēraxam eŋ mēne gayik aŵa ŵa baxo xwētaxēn baŋo Kaxanu ar šenene. ²³ Barikan, ax gi ex na mēŋ gabat kē hi ar šenene an ang yēgw kēni ak: «Kaxanu xwēt baŋo ar šenene.» ²⁴ Biyi bēte gēr ogēs odexēm bēr šenene xwēt kēbo ga ŵa kēne ako mēne mēŋ dēŋ xanin kēŋo gēr ecēs Yesu, Axwēn arebi an. ²⁵ Kaxanu, gēr otaxan od bela sēb baŋo Yesu exo cēs nē end beñēŋēnax bēndeβi. Bēte, xanin kēŋo gēr ecēs ene cotaxēne biyi βēr ŵa kēne endexēm bēn or šenene ol.

5

¹ Awa biyi ga xwēta kēnēŋone Kaxanu hixēn kēne bēr šenene. Anēka šot kēne aketēxeta aŋ gē mēŋ gē Yesu Kērisēt, Axwēn arebi an. ² Nē endexēm šotaxēn kēne oyeakax or Kaxanu ol. Ata gē oyeakax olo xemēna kēne xali gērēgako. Mēŋ ex, nē nēngandēraβo ga kēne yarēnde ako akey and kēne βare gēr enjaran endexēm aŋ. ³ Ado ang kēne soroye yo nēngandēraβo gayik anang nang kēne mēne toro iŋo kēbo sēyalind eβuŋa el. ⁴ Ga βuŋa kēne nangaxēn kēne mēne axem xem kēne do gē ekemēnan elo kēne yaraxēnēnde er beya ko Kaxanu ayēl kēbo yēl in. ⁵ Eyar ed kēne yarēnde el abo yepeli na, Kaxanu, gē Angoc Amēnēk aŋ yēl kēbo aŋana andexēm aŋ gēr oŵēkw oreβi. ⁶ Enimin, nand sitara bane na, nand bayi bane bērangoyēra and gē Kaxanu na, šēs ko Kērisēt nē endēβi and fiatan kēŋo aŋ. ⁷ Mbaŋ yēkak ewat ed ar hik aŵelēk ar exo cēs nē end ašandaŵ ado exo gi ašandaŵ ajo ar šenene. Bamat ala exēna ar ŵadox exo cēs nē end ašandaŵ ar kē rind bēnjekax bēndanjēm. ⁸ Barikan, amēd and bayi bane biyi bēwēndēran aŋ, aŵasin ŵasin kēbo Kaxanu yēgwe kēŋo balēnd endēβi eŋ ga ŵa ko exo cēs Kērisēt nē endēβi. ⁹ Do gayikako nē end ošat or Aseñiŵ xwētaxēn kēbo Kaxanu gērēgako bēr šenene, mondake bayik abo pexēn na yatir akey and kiti? ¹⁰ Gayikwa angēmēne and hi bane bērangoyēra and Kaxanu aŋ, wēlēr kēne gē mēŋ gē ecēs ed Aseñiŵ el, kaš fo kēbo fexēn paβ gē aniyan and Aseñiŵ aŋ, gayikako aŵelēr wēlēr kēne gē mēŋ. ¹¹ Ado nēmēc na kēbo nēngandērand end Kaxanu eŋ gayik nē end Yesu Kērisēt, Axwēn arebi eŋ, wēlēraxēn kēne gē mēŋ gērēgako.

End Adam aŋ do gē Yesu eŋ

¹² Nē end amena and ala abat, Adam, yowaxēnēguk eñēŋēnax eŋ gēr ngwēn ro. Eñēŋēnax eŋ wēlaliwēk ecēs el, do ecēs el lēk kēbi đek bela bēn gayik đek fo wēndēra kēni. ¹³ Ata eñēŋēnax eŋ xulēk ngwēn iŋ, bari Kaxanu ababi xiti na bela bēn xali yēlēgu kēŋo acariya aŋ Moyis. ¹⁴ Barikan, elod amēd and wēndēra ko Adam xali nand fiatēguk acariya and Moyis na, ecēs el xēda babi bela bēn ado bayik ano mēšen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatalini and ar bax yowēnd an fo hi baxo. ¹⁵ Oyēl or wēlawēk oyeakax or Kaxanu ol ax cilat ex na gē tēkēr ak gē er wēlawēk amena and Adam in. Ado ga ŵañēk ecēs el gēr bela nē end amena aŋo, er wēlawēk oyeakax or Kaxanu paβ gē Yesu Kērisēt in xucak panga iŋ. ¹⁶ Oyeakax or ko yēlēnd Kaxanu ol xurik ex kēbēn, gē amena and ala abat and nēpaxēn kēbi bēranjēm aŋ. Ata nē end oyeakax olo kēbi xwētaxēnēnd Kaxanu bēranjēm bēr šenene, ado ga yēmbēk hamena bandēbēn baŋ. ¹⁷ Gayikwa paβ gē ala abat, gē amena and ala abat, xēñaxēnēk ecēs el gēr ngwēn. Barikan paβ gē Yesu Kērisēt gabat, kēni šotaxēnēnd bela bēn nēmēc oyeakax or Kaxanu ol: ayēl fo kēbi yēlēnd bēnjekax bēŋ do kēbi xwētēnd bēr šenene, do awun kēni wunēđ gēr aniyan paβ gē Yesu Kērisēt gabat.

¹⁸ Awa Kaxanu nē end amena amat nēpaxēn kēbi đek bela bēn. Bēte nē end andixa and šenene amat kēbi yēl or šenene or kē yēlēnd aniyan ol. ¹⁹ Enimin ga wēši ko ala abat, hixēn kēni beŵēndēran bela bēranjēm. Bēte ga ŵa ko ala abat kē hixēn bēr šenene bela bēranjēm. ²⁰ Xarak acariya aŋ er yowēk ex nēmbaxēn eñēŋēnax eŋ gēr bandixa band bela. Barikan gēr ed yēmbēk eñēŋēnax kē yēmbērēnd kaš oyeakax or Kaxanu ol. ²¹ Mondako ŵañēk eñēŋēnax eŋ xali wēña kēbi bela bēn gē ecēs el. Bēte

mondako fo ÿañëk oyekax or Kaxanu ol gë or šenene ol eni cotaxën bela bën aniyân and din aŋ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arefi an.

6

¹ Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëñëxax nde ex nïëmbëraxën oyekax or Kaxanu ol? ² Bëtëdëñ! Biyi bër šës këne nê end eñëñëxax bëjo, mondake këne liyaye gë eñëñëxax eñ? ³ An nang ex na nde xobuyi or buyi kënebo ol wacayak mëne anëka bar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm? ⁴ Awa xobuyi olo wacayak mëne anëka wëg kënebo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm in xanin këno gër ecës. Do bëte gë panga ino fo këbo yëlënd ene dïyaye aniyân angaşaŋ aŋ. ⁵ Enimin, gayikako abar bar këne ecës el gë Kërisët, abar këne bare bëte gë mëñ gër ekani ed gër ecës. ⁶ Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak orebi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyân andëfi eñëñëxax end rëweli kënebo eñ. Mëñ ex, biyi ane bayiye na okadëp od eñëñëxax. ⁷ Gayikwa ar šësëk an ar šenene hi ko, ašapër šapër këni gë eñëñëxax eñ. ⁸ Gayikako biyi gë Kërisët bar këne gër ecës edexëm, awa kwëtänëñone mëne gë mëñ këne liyaye bëte. ⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mëne Kërisët axani xani ko gër ecës do bëte din axo cës na, ecës el ax kor na eño bëña? ¹⁰ Amat fo šës ko ex dëxëtaxën eñëñëxax eñ gër ola or bela. Gërëgako gër aniyân andexëm er ñan ko Kaxanu fo ko rind. ¹¹ Ata wën bëte watayayindën ang bëšëk fo paß gë eñëñëxax eñ. Bëte watayayindën ang bëbëngw bër kërind er ñan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët bar kën aniyân aŋ. ¹² Awa kërëx bayi na ga wëña këñun eñëñëxax eñ. Këren bayi na ga sëf kën oñandi oñëñëxax od eman ok. ¹³ Wal ir eman endewën gïbatak kërey yëlaya na gër eñëñëxax, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëñ gër andiyen and Kaxanu, ang bër kër liyand bër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir beman bëndewën ir ex yo yëliño Kaxanu gë dëk beman bëndewën ak ang eyënga ed or šenene fo. ¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këñun, an bayi ex na ga wëña këñun acariya aŋ. Mëñ ex, këren bayi na ga wëña këñun eñëñëxax eñ.

End ediyenin ed er šenene eñ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk awëndëra fo nde hi këbo gayik paß gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paß gë acariya aŋ. Bëtëdëñ! ¹⁶ Anang nang kën mëne and këno sëf ala do en dind ang ÿandi këno ak, awa wä kën eñun bëña. Mëñ ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëñëxax eñ sëf kën, ecës el kën šot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këñun xwët bër šenene. ¹⁷ Barikan nê end oyekax or Kaxanu eñ, wën bër ebax okadëp od eñëñëxax bën, awa wä kën gë emëkw el dëk, en tëf er kër rend osëyali or sebënan kënun in. ¹⁸ Ga racët këñun ako gër eñëñëxax, anëka hi kën okadëp od or šenene. ¹⁹ Ga sitara kën këme xafëxafinaxënënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë dëk beman bëndewën beñ gër obuyaraxik do gër eñëñëxax, mëñ ban rixënënd eñëñëxax eñ. Gërëgako yëlayayin gë dëk beman bëndewën ak, ang okadëp fo gër ema end šenene en gixën bëwënëk. ²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñëñëxax aŋ, aban xor na en di end šenene eñ. ²¹ Do inewä ban šotënd? Ax gi ex na nde becëfëñaxik bënd kër ñatelind gër ecës fo šot kën? ²² Barikan gërëgako ga šan kën ako gër mbëña ind eñëñëxax do hi kën okadëp od Kaxanu, bandixa bandewën ban band owënëk ex, do gër aniyân and din kën ñata. ²³ Acosa and ar watak edi ed beñëñëxax aŋ ecës el ex. Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyân and din and paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arefi el.

7

End amatinali and eñër eñ

¹ Bëmaÿe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand bayi ko abëngw na fo këno sërând acariya aŋ? ² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ÿër këno eñ? Acariya aŋ asëra këno sërând gër eñër and ko liyand icën indexëm aŋ. Barikan and ko šës icën aŋ, axo bayind na ga sëra këno acariya aŋ. ³ Angëmëne eni daki gë asošan ašëxe xarak icën indexëm in abëngw bayi ko, orekar ko rind. Bari and ko šës icën aŋ ado eni ñërërëx gë asošan ašëxe axo dind na orekar. Amëd aŋo anëka sebët këno acariya aŋ. ⁴ Ata bëmaÿe, ako fo ex endewën eñ. Nand šës ko Kërisët gër kërëwa na, wën bëte ašës šës kën eñun tebëtaxën acariya aŋ. Awa ga xani ko gër ecës, mëñ xwën këñun ene dixënënde benjekax bënd ñan ko Kaxanu. ⁵ Gayikwa and wëña babo oñandi od eman aŋ, acariya aŋ bax šërëyëtënd betëmbak bënd gër ola orebi beñ mëñ bane rixënënde bënd kër wëland gër ecës beñ. ⁶ Barikan gërëgako, Kërisët aracët racët këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya

akarëk. Gayikwa asës sës këne paß gë acariya and ri babo okadëp aŋ. Gërëgako gër owun oxaşax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyan and acariya eŋ

⁷ Awa eyeyan nde bayik na? Eŋëjënax nde ex Acariya aŋ? Bëtëdëŋ! Paß gë acariya aŋ ga nang këme wa er ex eŋëjënax in. Enimin, ame nang dona er ex eŋangen el kido ax de bana acariya aŋ: «Eŋangen ed er xwën ala aşandax in ax ye ex na^o.» ⁸ Ata eŋëjënax eŋ wëdëk er rek acariya in do lënan ke eŋangen ed beßëranjëm el. Kido acariya ax gi bana, eŋëjënax eŋ axe beña dona mondako. ⁹ Wëno abëngw ebame, and bayik acariya ax gi bana aŋ. Barikan, and hatëguk apela aŋ, eŋëjënax eŋ liyak. ¹⁰ Amëd aŋo sës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlänëgu aniyän aŋ wëlanëgu ke ecës el. ¹¹ Ata amëd aŋo wëlak eŋëjënax eŋ, wëdëk apela aŋ, yifa ke do lën ke gër ecës. ¹² Acariya aŋ ewënëk ex, apela aŋ bëte ewënëk ex, er şenene ex, do eyekax ex. ¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëŋ! Eŋëjënax eŋ wa lawë ke gë er yek in. Mondako şanayak mëne enimin eŋëjënax eŋ er ax ye ex na ex ga wëdëk apela aŋ lawäxën ke.

End gër ola or ala eŋ

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eŋëjënax. ¹⁵ Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er şus këme in këme rind, do këme sëkwänënd er yandi ke in. ¹⁶ Angëmëne axe ŋandi ex na me di beßër këme rind bën, në ecanaya ex awa wa këme mëne acariya aŋ eyekax ex. ¹⁷ Eŋëjënax end şota ke eŋ kërind eŋo, bari ax gi ex na wëno. ¹⁸ Anang nang këme mëne eyekax eŋ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëŋ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ŋandind me di enjekax eŋ, bari ame korënd na enjekax eŋo. ¹⁹ Eŋëjënax end şus këme eŋ këme rind do enjekax end ke yandind me di eŋe dind na. ²⁰ Angëmëne me dind end şus këme eŋ, eŋëjënax end şota ke eŋ kërind, bari ax gi ex na wëno. ²¹ Awa wëno acariya aŋo wat këme: nand ke yandi yo me di enjekax na, eŋëjënax eŋ ke wëdind. ²² Aye ke nëngänënd gëd gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eŋ. ²³ Barikan, acariya açëxe sëra ke na do ke wërelind gër onden ondam xali ke lënanënd eŋëjënax eŋ. ²⁴ Dek xata ke wëno! Noŋo wa këracet eman endam end ke wëland gër ecës eŋo? ²⁵ Cëkwänëŋone Kaxanu paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Awa mondako dëŋ hi këme gër onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu, barikan gë eman endam eŋ hi këme xadëp ir acariya and eŋëjënax.

8

End ediya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

¹ Awa gërëgako, bër bar këni gë Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na. ² Enimin, and këni bar ala gë Yesu Kërisët aŋ, Angoc Amënëk and këŋo yëlënd aniyän aŋ kër nëmband ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eŋëjënax eŋ do gë ecës el. ³ Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik bëla bën asitara sitara këni gër ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo: lawëneliw këŋo Asëñiw, gë eman end wëndërek gë end bëwëndëran ebi dacëtaxën gër eŋëjënax. Mondako xiti ko eŋëjënax end şota babi bëla eŋ. ⁴ Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola orebi or şenene or paß gë acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këŋo yandind eman ak. ⁵ Enimin, bër kërind ang këbi yandind ak fo bën, oŋandi od eman ok këni rind. Barikan bër wak ebi kadac Angoc Amënëk bën bënd şenene këni rind. ⁶ Ar xwëndak end oŋandi od eman an, gër xođux ko yend. Barikan ar wak eŋo kadac Angoc Amënëk an, gër aniyän and obetak ko yend. ⁷ Eyo, Kaxanu mbaŋ këbi şusënd bër xwëndak end oŋandi od eman bën. Ani tëfënd na acariya and Kaxanu aŋ. Bëte ado ebi ŋandido eni tëf in, ola orebën ol dëŋ kër sëkwän. ⁸ Do bër wëña këbi oŋandi od eman bën ani korënd na eni di er ŋan ko Kaxanu in.

⁹ Barikan wën an bayi ex na ga şota këŋun oŋandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aŋ këŋun xadacënd angëmëne enimin gër ola orewën lëg ko. Ar bayik aŋo cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm. ¹⁰ Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gër ola orewën gayik bër şenene hi kën, Angoc Amënëk aŋ ayël këŋun yël aniyän aŋ ado ex cës eman endewën eŋ. ¹¹ Kaxanu xanin këŋo Yesu Kërisët gër ecës. Angëmëne Angoc andexëm aŋ alëg lëgëk gër ola orewën, Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo Kërisët gër ecës an, aliyän ko liyan beman bëndewën bënd kër sës beŋo, gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orewën aŋ. ¹² Bëmaŋe, ang bër gë aŋomëx fo hi këne, bari ax gi ex na de eman eŋ do gë oŋandi odexëm ok yomëxa kënebene. Mëŋ ex kërëne bayiye ex na ga këne liyande ang këbo yandind ak. ¹³ Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oŋandi

od eman ak, anemi kën nemi. Barikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk in kën lawënd bamërëwëra ßañëjënax ßandewën ßañ, aßot kën ßot aniyand and din ir din añ. ¹⁴ Enimin, ßek ßërëwæk oxadac or Angoc Amënëk ßën, obaß or Kaxanu hi kën. ¹⁵ Kaxanu aþo ñandi ex na en gi ang oxadëp fo do eno yëdand. Barikan gë Angoc Amënëk yata këjün en gi obaß orexëm. Angoc aþo nangën këbo mëne aþap ÿapëk enëþo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!) ¹⁶ Angoc Amënëk añ dëj hik sede ireßën in do këbo felënd gër onden ondeßi mëne obaß or Kaxanu hi këne. ¹⁷ Do angëmëne obaß or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne ßiyi ßëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mëj këne ßotaxëne enjaran endexëm end këjo yël Kaxanu eþ.

End obetak or ecan ecan eþ

¹⁸ Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyand and gërëgako, toro inþo ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eþ. ¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in ßek nëkan këjo ex ñatëgu amëd and kë ßanaya ola or yël këbi Kaxanu obaß orexëm ol. ²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëñak ngwën ind nëcëtëgu ko Kaxanu inþ, xarak ax gi ex na ße ga ýandi ßañ hixënëk mondako. Në end ar lënan këjo eñëjënax and hixënëk mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna. ²¹ Ngwën inþ aßëni ßënik gë onënga fo amëd and këjo racët Kaxanu gër oxadëp or ßeñëjënax añ. Amëd aþo kë ßakaw enjaran eþ, do gë oxwën or obaß or Kaxanu ol gër ebar ro. ²² Anang nang këne mëne ngwën inþ ßek në enjwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo. ²³ Bëte ßiyi ßër ýana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk ßën awëcar këne wëcar nde gër ojomb odeßi. Aßëni ßëni këne exo ñata Kaxanu eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endeßi añ. ²⁴ Gayikwa gë eyar ed ßot këne el felaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare ßëte? ²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er ßayik ane watënde na in, aßëni këne ßëninde gë ekemënan. ²⁶ Bëte Angoc Amënëk añ fo këbo rëcand gër ositara oreßi. Gayikwa ane nangënd ex na er ýapëk ene karande and këne ßalerand añ. And këbo xaranënd añ awëcar ko wëcarënd do ala ax kor na enþo tëfëtel. ²⁷ Do Kaxanu mëj ar kë watënd er ex gër owëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlän and Angoc in. Ang këjo ýandi ak këbi xaranënd ßërëwæk end Kaxanu ßën. ²⁸ Anang nang këne mëne er këbi hi yo gër aniyand andeßën ßër ñan këjo Kaxanu ßën, ßër yata këbi ang fëna baxo ak ßën, enjekaw endeßën ex. ²⁹ Gayikwa ßër yata këbi ang fëna baxo ak ßën, eni mëndëraxën gë Aßëniw yata këbi. Do Aßëniw ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk inþ gër ekun ed gë bëmaþe bëndanjëm. ³⁰ Bër yata këbi elod anëka ßën awac wac këbi; anëngwët nëngwët këbi eni gixën ßër ßenene. Bëte ßër nëngwët këbi eni gi ßër ßenene ßën yël këbi enjaran endexëm eþ.

End aþana and Kaxanu eþ

³¹ Ine këne baße? Angëmëne gë Kaxanu ßar këne noþo kë hi arangoþëra andeßi anþ? ³² Aßëniw dëj ßeß këjo ßës ko në endeßi, aþo ßeßeli ex na toro inþ. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol ßek këbo yëlëra gë Aßëniw ak? ³³ Noþo këbo nagaßandëra ßiyi ßër yata këbo Kaxanu ßën? Gabatak! Bër ßenene hi këne gër ogës odexëm. ³⁴ Noþo këbo nëp? Gabatak! Në endeßi ßës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ýëpa ko gër liw ir Kaxanu yanþ gër orën. Fën këbo xaranëxënd! ³⁵ Noþo këbo ßapërel gë Afexën an ga ñan këbo ako? Toro inþ nde, ba anjý añ nde? Edixëra ed këneßo rixërand el nde, ba enþo eþ nde? Oxayën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopodëtën gaf el nde? ³⁶ Ba ñata nde kë ñata Oñëgw Omënëk od rek: «Ga wa këmi endey eþ këbo fecexënëd ecës el key yo key Ang opeþ od eþaß fo këneßo lasërand^o.»

³⁷ Barikan gër ßeþo ßek, ßiyi axor xor këne. Ýoweþ abo kor na eþo capërel gë aþana and Kërisët añ. ³⁸ Wëno mopëni fëni ke mëne ýoweþ ax kor na eþo capërel gë aþana and ñan këbo añ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyand añ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na ßangoc ßand wunëk ßañ; ax gi ex na ßend doru, ax gi ex na ßend ecan, ³⁹ ax gi ex na ßeßër fangak yanþ gër orën, ax gi ex na ßeßër fangak gëd gër ebar. Er nëcëtëgu ko Kaxanu mëj dëj in ax kor na eþo capërel gë aþana andexëm añ, ax kor na eþo capërel gë aþana and wasinën këbo paß gë ebar ed ßar këne gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

9

End bulunda ir Kaxanu eþ

¹ Wëno ar bar këmi gër Kërisët hi këme do ðal in këmun felënd, ame nëgwëšënd na. Ga ke xadacënd Angoc Amënek an këme nangaxënënd bëte gër onden ondam mëne ðal ex. ² Mban wëlandëra ke do laj ke yambënënd gër emëkw edam. ³ Gayikwa aÿandi ÿandi doxe me gi wëno dëj ar wë ke, ar šapër këni gë Kërisët, në end bëmaÿe bëndam, end bela bër nëng iram eñ. ⁴ Bën ex Bëyisërayer bën, bën yata këbi Kaxanu eni gi obaş orexëm do eni kwën enjaran endexëm eñ, gë banëkëra ban, gë acariya an, gë cale in, do gë bešër beya këbi Kaxanu bela bën. ⁵ Bën ex obaş or bëxarëk bër Isërayer bër yata bafi Kaxanu ol. Gër enëng endeβën rëw këno Kërisët ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër beÿ dek exo. Cëkwënëñone din ir din. Amen! ⁶ Gayikako Bëšëwif bëranijem ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na er bëya baxo in, ax gi ex na ðe dek obaş or Jakob ol hik enim enëng end Isërayer. ⁷ Ax gi ex na dek bër ex gër andëwëra and Abëraxam bën hik obaş orexëm. Ax gi ex na nde Kaxanu fel baño Abëraxam: «Bër andëwëra and Isak bën fo hik bër andëwëra andey bën.» ⁸ Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na bër ex obaş orexëm bën fo hik obaş or andëwëra and beya bano Abëraxam ol. ⁹ Enimin Kaxanu beya baño Abëraxam mondako: «Awa šana nand këme bakaw gë dorog na, alindax Sara anëka ki rëwën lëmëta*.» ¹⁰ Do mondako fo bax end bëša eñ, odëmëta oki od rëw këneβi Rebeka do gë Isak, axarëk areβi ok. ¹¹ Damana eβi dëw Rebeka do eni di enjekax ba eñëñanax Kaxanu yata baño abat, ang fëna baxo mëj dëj ak. Iyo ala ar këño yata Kaxanu an año yatand na në end ga ri ko bandixa bandexëm. ¹² Kaxanu afel fel baño Rebeka: «Lëmëta ixarëk in kë hi xadëp ir iβeja in.» ¹³ Ang rek onëgw omënek ak: «Wëno ñan këño Jakob, do šus këmo Esawu*.»

End yata ed benëng becëxe eñ

¹⁴ Do gër endey eño, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Bëtëdëj! ¹⁵ Ga felaxën baño wa Moyis: «Wëno end ar ÿandi ke exe kaÿënan eñ ke xaÿënanënd, gër ar ÿandi ke me nënga an këme nëngand*.» ¹⁶ Awa mëj ex, Kaxanu gabat këño yatand ar këño xaÿënan an, ax gi ex na ðe ba ga ÿandi këño ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko. ¹⁷ Onëgw Omënek ok rek mëne Kaxanu fel baño Farawon: «Wëno yata ki ey mun mëj këme nëcëtaxën gër aniyan andey panga indam in eni nangëraxën bela bën, ebar el dek, oÿac oram ol*.» ¹⁸ Kaxanu axaÿënan këño axaÿënan ar ÿandi këño eño masin axaÿënan irexëm an këño wäsinënd axaÿënan in, do ar këño ÿandi eño kemën gaf an këño xemënënd.

¹⁹ Axor ex eye mëka: «Inecëñ këbo fedënalixënënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo nëp er këño ÿandi Kaxanu exo di in?» ²⁰ Do wëj noÿo wa hi këy xali kën šampërend gë Kaxanu? «Er ko bayënd abay in aÿëka nde këño wëkand ar këño bëkand an: «Ineÿa rixën këye mondako*.» ²¹ Abay an axo kor ex na nde exo dind an këño ÿandind gë omak ond nega ko on?»

²² Kaxanu aÿasin wäsin këbi ebuja etëm edexëm el bela bër ÿap bax eβi wëcan oxoÿ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën. ²³ Aÿandi ÿandi baño ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo eβi masin axaÿënan irexëm in, bër xëñëna baxo eβi yël enjaran endexëm eñ elod gër ÿanar bën.

²⁴ Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëšëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁵ Eño ÿëgwaxën ko Ose: «Bër ax gi bana ßulunda iram bën, këmëni wacëd ßulunda iram. Bër amëni ñan bana bën, añan këmëni ñanëc*.»

²⁶ Gër ed baxo rend Kaxanu bela: «Wën an gi ex na bër am këneβi ÿana enëβi macënd obaş or Kaxanu. Wëno Axwën ar aniyan an*.»

²⁷ Alawënel Esayi are re baxo end ßulunda ir Isërayer eñ: «Ado ßulunda ir Isërayer in eni nëmb yo ang oÿiñi fo, bëfëñëpëne kë fex.

²⁸ Gayikwa, Axwën Kaxanu ðek ko ñata eyeyan edexëm el gër ebar ro, do aÿand ko ri*.»

²⁹ Bëte are re baxo Esayi gana-gana fo: «Kido Axwën Ar benga bënd gër orën an axo pit bana andëwëra amat gër ßulunda ir Isërayer ala ax bayi dona ang gër bangol band Sodom gë Gomor ak*.»

* 9:9 9.9 Añanar 18.10-14 * 9:13 9.13 Añanar 25.23 * 9:15 9.15 Andocane 33.19 * 9:17 9.17 Andocane 9.16 * 9:20 9.20 Esayi 29.16 * 9:25 9.25 Ose 2.25 * 9:26 9.26 Ose 2.1-3 * 9:28 9.28 Esayi 10.22 * 9:29 9.29 Esayi 10.22-23

End apexa and Isërayel enj

³⁰ Awa ine bayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri kēbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët. ³¹ Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene paš gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tēf er rek acariya in. ³² Inewā sëkwanaxën këni? Gayik gë ojaŵ odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaŵ ed kēbi fokërend bëla el. ³³ Ang yëgw ko Esayi ak:

«Ekaŵ xwët këme na gër Siyon, ed këni fokërend bëla el.
Ekaŵ elo kēbi rebënd.

Barikan, ar kē wā endexëm an din aŵo cena na.»

10

¹ Bëmaŵe er ŷandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex. ² Wëno ar nang kēbi aye kē reyand mëne mbaŵ këno balëkënalind Kaxanu, bari ŷoweŷ abi pëni ex na endexëm enj. ³ Bën gë andebën këni šaland or šenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bëla bën bër šenene gër ogës odexëm. Mondako ñaca këni fëña irebën in ga seb këni ir Kaxanu in. ⁴ Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di dek er rek acariya and Moyis in. Mëŵ ex ar kē wā yo endexëm an, exo gi ar šenene.

End apexa and gër Kërisët enj

⁵ Enimin, Moyis aŷëgw yëgw ko end or šenene or paš gë acariya enj: «Ar kē sëf dek er rek acariya in kē liya.» ⁶ Baxët in ang ko yeyanënd end or šenene or paš gë ekwëta el: «Kërey de na gër emëkw edey, noŷo wa kē ye yaŵ gër orën?» Eŵo, epedaliw ed Kërisët ex. ⁷ Bëte kërey de na: «Noŷo kē šëla gër wur ir gëd?» Eŵo enëcëtëgu ed Kërisët gër wur bëšësëk ex. ⁸ Baxët in bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëŷ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el. ⁹ Enimin, angëmëne, gë etëŷ edey el dëŵ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këŵo gër ecës, afex këy fex. ¹⁰ Gayikwa and ko wā ala gër emëkw aŵ ko hind ar šenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëŷ edexëm aŵ ko fexënd. ¹¹ Oŵëgw Omënëk ok are rek: «Ar këŵo xwëta yo Kaxanu, aŵo yepeli na.» ¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Ašëwif an do gë ar ax gi ex na Ašëwif an arabat hi këni. Biyi dek Axwën abat xwën këbo, mëŵ anënga nënga ko gër dek bër këŵo xëland bën. ¹³ Gayikwa ar kē xëla yo oŵac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëŵ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm enj? Do mondake këni wël endexëm enj bëfëmëra këm? ¹⁵ Do mondake kënebi sot bëfëmëra angëmëne ala abi dafwën ex na? Ang rek Oŵëgw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kē yowënd gë eyeyan ejekax el.» ¹⁶ Ax gi ex na dek fo wā këni Atëfëtan aŵ. Gër endey eŵo are re ko Alawënel Esayi: «Axwën, noŷo wa wāk end femëra këmi enj?» ¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kē xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëšëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oŵëgw Omënëk ok ga rek[◊]:

«Dek ebar el wëlik oniŵ orebën ol

do eyeyan edebën el, xali gër lëgëra bëla.» ¹⁹ Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëŵ nde fëni kēbi er wël këni in? Moyis ex aŷanar ar yëgwëk:

Ayakëraxi këŵun yakëraxi nē end enëŵ end këmun šëxwëndër enj.

«Axoŷënaya këni xoŷënaya nē end bër bayik ane nang bana. ²⁰ Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe šala na šanaya këme,

gër bër abax wëkara na endam wāsinaya këme[◊].»

²¹ Barikan end Bëyisërayel enj, re ko:

«Laŵ këmëni lambacand bulunda in

bulunda iwëšik do ir xorëk ecampëre in[◊].»

11*End Bëyisërayel enj*

¹ Awa awëka këme wëkand: Kaxanu aŷaŵëta nde ŷaŵëta kēbi bulunda irexëm in? Adokiŵ! Wëno bëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed Benëšame. ² Bër yata kēbi elod gër ŷanar bën abi ŷaŵëta ex na. An nang ex na nde

Oñëgw Omënek od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyserayel en gër Kaxanu? ³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey ßaŋ yëlëtëra këni, bëlawënel bërey bën law kënëbi. Wëno gabat ßayik do këni şaland ene daw wëno bëte*» ⁴ Er yaka baŋo: «Ay nang ex na nde bësoşan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër eðaş ed këni wacënd Bahal?» ⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyserayel gë oyeakx orexëm ol. ⁶ Ax gi ex na ba ri këni yeŷ yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyeakx or Kaxanu ol ax gido na oyeakx. ⁷ Ine këme re bëte? Er këni şaland Bëyserayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën şotëk; bëşëxen bën xemën këni ogaf ok. ⁸ Eno rek Oñëgw Omënek ok*:

«Kaxanu fëdëk onden ondebën oŋ,
bangës bandebën ßaŋ ax watënd na
ßanëf bandebën ßaŋ ax wëlënd na xali dor.»

⁹ Men rexën baxo Dafid:

«Nambëran ind sëf këni in
gilex amene gilex ebën

ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëdan el eni nemëraxën
do dëngwënëlebi or laŋ*»

¹¹ Awa awëka këme wëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or laŋ? Adokiŋ!
Eŋo ax gi na gër aniyani! Barikan në end amena andebën eŋ, şotaxën këni apexa aŋ,
benëng becëxe beŋ, ebi yakëraxixën Bëşëwif bën. ¹² Awa angëmëne gë amena andebën
aŋ betaxën këni bela bër benëng becëxe, angëmëne gë angwëmen andebën aŋ yeraxën
këbi bela bën, awa nëmëc këni beta and këni şot Bëşëwif apexa aŋ.

End apexa and benëng becëxe eŋ

¹³ Wën bër benëng becëxe bën këmun rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën
benëng becëxe, do mbaŋ këme rafënalind andiyen andam aŋ. ¹⁴ Ebi yakëraxixën
bër enëng endam bën do mëŋ këni fëxaxën mar, angëmëne awënd wëndëk, këme
rixënënd andiyen aŋo. ¹⁵ Gayikwa angëmëne eŋawëta ed fiawëta këbi Kaxanu Bëşëwif
el, hixënëk angwëlëra and mëŋ do gë benëng becëxe aŋ, inewä kë hi and këbi ßakan
aŋ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër ŷanar bën bëwënëk exëni, dek bër
yata këbi gërëgako bën bëwënëk exëni bëte. Angëmëne atëx aŋ Kaxanu xwënëk gë
odëmbët ak, awa gë odini ak dek xwën ko. ¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex aŋarëka and
rëd ko Kaxanu aŋ, do Bëşëwif bën exëni odini ok. Barikan asaw saw ko odini odëmar.
Do wëj ar ax gi ex na aşëwif an, enini end aŋarëka amapuŷ hi këy, do Kaxanu şosali ki
gër aŋarëka andëdërëd. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od aŋarëka
andëdërëd oŋ këy nëtënd. ¹⁸ Kërey dafënanand na wëj ar şosali ki aşosali fo Kaxanu an.
Ga rafëna këy rafënanand, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki.
¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saw ko Kaxanu şosalixën ke.» ²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu
asaw saw këbi bër ex benini bën në end oŋëpëgënan odebën. Do wëj ga xwëta këyo
ßayixën këy gër ed şosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na. ²¹ Angëmëne
Kaxanu asaw saw ko odini od aŋarëka andëdërëd ok, asaw ki asaw wëj bëte. ²² Nangël
mëne Kaxanu anënga nënga ko, bëte axey xey ko: axey xey ko gër bër wëndërak,
do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga orexëm ol. Awa
angëmëne ax gi ex na mondako, wëj bëte saw ki saw. ²³ Angëmëne Bëşëwif bën ani bo
ex na ga këbi hëpëgënan, Kaxanu aşot şot ko panga ind ebi çosalixën gaşëxe in. ²⁴ Do
angëmëne wëj ar hi bax enini end aŋarëka amapuŷ an Kaxanu sawëgu ki do şosali
ki gër andëdërëd xarak ay gi ex na enini end aŋarëka andëdërëd, nangël mëne mbaŋ
këŋo sax ebakali ed odini od saw baxo el.

²⁵ Bëmaŷe, gayikwa axe ñandi ex na en nem end şonayak eŋo, këdi kën yëla mbaŋ
reni kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ogaf ok do mondako kë ßayi
xali eni pedër dek bër yata këbi gër benëng becëxe beŋ. ²⁶ Amëd aŋo fo këni fex dek
Isërayel in; eŋo yëgw këni:

«Afexën an gër Siyoŋ ko xaniw.

Bamena band bërandëwëra and Yakob ßaŋ ko rexët.

²⁷ Mondako kë hi eter ed këme ri gë bën el
and këmëni seban beŋëŋëanax bendebën aŋ*»

²⁸ Eyo paß gë Atëfëtan aŋ, Bëşëwif bën ahi hi këni bërangoyëra and gë Kaxanu, në
endewën. Barikan paß gë eyata el, Kaxanu aŋan ñan këbi në end bëxarëk bërebën eŋ.

²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bëte oyekax ol do gë etana edexëm el ax nëngwëtand na. ³⁰ Enimin, ang bano wëšenënd Kaxanu wën benëng becëxe akarëk ak, Bëšëwif bën awëšen këno wëšen bëte. Do barikan gërëgako, wën ašot šot kë axayënan ir Kaxanu in, në end emëš Bëšëwif. ³¹ Bëte andamat ex, gërëgako awëšen këno wëšenënd Kaxanu, ejo kayënanaxën Kaxanu endewën eñ. ³² Gayikwa Kaxanu dëj seb baši benëng bënd bela bej eno mëšenënd, ebi masinaxën axayënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlän bandexëm ban mbanj siwëk! Er faÿ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beÿ ak, ala ax nangënd na. ³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd ojälan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm. ³⁵ Ala ax gi ex na ar yël këno ÿeÿ Kaxanu, do Mëñ exo cena ejo mašën. ³⁶ Beÿ bën dek gër ndexëm xaniwëk paš gë mëñ hik. Enjaran eñ mëñ xwënëk din ir din. Amen!

12

End aniyän angašax eñ

¹ Awa bëmaÿe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axayënan xayënan këno endewën eñ, kemënayin eno yël beman bëndewën bej ang šadaxa ißëngw, iwënëk, ir ko ñan fo. Mondako ex cale ind ang ÿapëk iñ. ² Këren diyand na gër ngwën ro ang këni liyand bër ajo kwëta ex na Kërisët ak. Barikan tebino Kaxanu exo nëngwët onden endewën oñ, eñun pënixënënd er ÿandi këno en dind in: enjekax eñ, gë er ñan ko in do gë er šenene in.

³ Paš gë oyekax or yël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gë oxor or ekwëta ed yël këno Kaxanu el, këren dafënanand na. ⁴ Enimin, biyi eman emat fo šot këne. Barikan gër eman ejo owal odanjëm barëk do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex. ⁵ Awa biyi ado ga ÿëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do ašosar šosar këne ang owal fo andeši reši añ. ⁶ Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang yël këno Kaxanu ak paš gë oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi këne ak ala yël këno na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak. ⁷ Angëmëne ejo yël andiyen and edëcara ed bela añ, kemënalexo ebi dëcarand. Angëmëne osëyali ex, tëyalindëlebi bela bën. ⁸ Ar yël këno ekemën ed bela an, kemënalexo ebi kemënënd. Ar gë anjëla and ebi yëlërand an, kemënalexo ebi yëlërand bela bën gë obal osëm. Ar yël këno edëngweli ed bela el, dëngwelindëlebi šenene. Ar yël këno axayënan an, dëcarayindëlebi bela bën gë onënga fo.

⁹ Añana andewën añ gilex añana and däl. Cusin eñëñanax eñ, do dëkalëñun enjekax eñ. ¹⁰ End añana and gër aminëmëra and gër Yesu eñ cëñ, dëkërand gë owëkw onëngax fo andewën rewën añ. Ala kala dëngwindëlexo gër epëš ed bošandaw. ¹¹ Kemënayindën gë obal osëm, këreñun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo. ¹² Nëngandërayindëleñun end er kën yarënd eñ. Buñayindën sam en torond do caleyindën din. ¹³ Dëcarayindënëbi okëreceñ ocandax ok. Mëlayayindënëbi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëbi bër këñun rixërand bën, karanindënëbi beñjekax, kërenëbi karend na. ¹⁵ Nëngandërayindëleñun andamat gë bër këbi nëngandërand bën, tesindën gë bër kë sesënd bën. ¹⁶ Wëlërand andewën rewën añ. Nandiyindëleñun en di bešër bak bën, këren yëländ na wën bësëm hi kë. Këren yëländ na bëte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala këreno mašënënd na eñëñanax end rin këñun eñ. Kemënayin en dind enjekax end këni ñan bela dek eñ. ¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra and gë bela dek añ. ¹⁹ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mban bëno këren kitindën na gë andewën beÿ bën. Barikan tebëno Kaxanu oxoÿ ol, gayikwa aÿëgw ÿëgw këni:

«Wëno ki wäšan!

Wëno kë wäšënd eñëñanax end këni rind eñ, re ko Axwën an.»

²⁰ Bëte are re ko: «Angëmëne ar xoÿër këñun an xor këno enjo eñ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel këno, yëlëlo exo ceb. Angëmëne mondako këy rind ata këno hi nangëde oyen or gë xodux xob këy gër gaf irexëm.» ²¹ Bëñal eñëñanax eñ gë enjekax eñ, bari kërexi bëna na ecëñëxët eñëñanax eñ.

13

End epëb ed bëlëngw eñ

¹ Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këjo olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol. ² Gayikako mën rëpënek owun ol, ar këjo xeyënd olëngw an anëka këjo wëšenënd Kaxanu. Bër kë hëpënd ejo bën awa Kaxanu anëp këbi nëp. ³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bëmun bën ani gi ex na monjëda. Barikan angëmëne eñëñënax këy rind, yedalëbi. Ba këreyo yëdand na alëngw an nde ýandi ki? Awa diyind enjekax eñ ata ko fían endey eñ ⁴ gayik mën ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eñ. Bari angëmëne eñëñënax eñ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo šot ko ojaŵ od exi kadac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këjo exo gi ariyenin ar Kaxanu gër ekađac ed ar kë rind eñëñënax yo. ⁵ Mën ex, aýap ýapëk eyëbi pëb bëlëngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoýën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ýapëk ey dind.

⁶ Gayikako bëriyenin bër gofërëne bën, Kaxanu këno riyeninënd mën kën wëđaxënënd šagale in. ⁷ Awa mašino ala kala er ýapëk eno maš in: međëninino šagale in ar ýapëk exo kana an; ar ýapëk eno cos ýeý an, cosino; ar ýapëk eno yëda an, yëdayino; ar ýapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eñ

⁸ Ala këren bayir na ýeý ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar fían këjo ašandaŵ añ anëka fiata ko er rek acariya in. ⁹ Enimin, bapela baño: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaŵ, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko ašandax in» do gë đek band bayik bañ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end ašandax eñ ang ki balënd end gaf irey ak.» ¹⁰ Ar këjo balënd end ašandaŵ eñ año menan na: añana añ kë fiatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eñ

¹¹ Balëkënalijindën nëmëc bakey baño gayikako anang nang kën bešër këne liyande gë okey oko bën: anëka fiatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëđ añ. Elod ga xwëta këneñone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë fiata apexa andëbi añ. ¹² Anëka wëđëk mbanj, gogo kë xey. Awa tefëne betëmbak bënd këne rinde gër ecamëđan bën, do cuđane ang acud fo oýënga or emer or angoſen oñ. ¹³ Diyandëne šenene, gë end këne šonënde këm. Kwëýëtane ekureliran el, gë ošëb ol, gë ašëk alakirand fo in, gë eñac eñ, gë batakëra bañ, do gë oyakëraxi ol. ¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do ðin këren tef na eñun đëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bënd këjo eman nënganënënd bën.

14

End enëpër eñ

¹ Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm. ² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këjo mënë mën axor ko xor exo yamb beý đek. Barikan ar sitarak an, bešëlēg bër wicëgu këni në andëđa fo ko xor exo yamb, ax gi ex na beý đek. ³ Ar kë yambënd beý đek an, këreño cus na ar bayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreño nëp na ar kë yambënd beý đek an gayik Kaxanu bën tak bëxi wëlaya këbi. ⁴ Wëj noýo wa hi këy mën këyo nëpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëša ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëša wa ko xwëša gayik Axwën an axor ko xor eño kwëšan.

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland đek gwër fo xëbënëk, ala kala paýëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak! ⁶ Ar këjo xëbënanënd nëmëc bakey bandëmar an, eño pëbaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beý đek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu. Ar bayik ax yambënd na an, në end Axwën bayik axo yambëxënënd na gayik mën bëte ašëkwa këjo šëkwand Kaxanu. ⁷ Enimin, gabatak ax ðiyand na në end gaf irexëm fo. Bëte gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo. ⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne ašës këne šësënde në end Axwën këne šësënde. Awa këne liyande ba këne šësënde, mën xwën këbo. ⁹ Angëmëne Kërisët ašës šës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bëšëšëk do bešëngw rixën ko mondako. ¹⁰ Mën ex wëj ine këyo nëpaxënënd imaýe indey in? Wëj ine cëñ këyo šusaxënënd imaýe indey in? Enimin akey amat, biyi đek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu efo kitixën. ¹¹ Ga ýëgw këni:

«Wëno Axwën aniyen an rek,

bela bën đek afoxi këni foxi gër lëngw iram
do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,

ko ÿana eño dıuwand Kaxanu*!»

¹² Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëñanax abinëx eñ

¹³ Awa kërene kitirende na andebi rebi añ. Barikan calayindën en kwëÿëta edi ed er këño lënan eñëñanax imaÿe indewën in, do exo dıf. ¹⁴ Wëno aye nang këme do fëni ke ga bar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na. ¹⁵ Angëmëne në end eyamb yamb këÿëño sëndënënd imaÿe indey in, awa ayo masinënd na mëne abal ki balënd endexëm eñ. Këreyëño nemin na imaÿe indey in në end er këÿ yambënd, xarak Kërisët në endexëm sës ko bëte. ¹⁶ Awa angëmëne boşandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex. ¹⁷ Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or şenene ex, gë end obetak ex, do gë end onënga paß gë Angoc Amënëk añ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba eşëb-ceb. ¹⁸ Gayikwa ar këño sëfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këño nënganënd endexëm eñ do bëte bela bën anëngan këbi nënganënd endexëm eñ.

¹⁹ Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andebi rebi in. ²⁰ Wëj kërey nëxan na andiyen and Kaxanu añ në end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, bari ax ye ex na edënan ed ala eñëñanax el në end eyamb yamb el. ²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dëk er këño lënan eñëñanax imaÿe indey in, hik ÿas, hik ngoy do gë dëk beßër bayik bën. ²² Ekwëta ed şot këÿ gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëleño ar bayik ax nëpayand na mëñ dëñ an gër beßër ko sanand exo yamb bën. ²³ Barikan ar këño hëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dëk er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëñanax ex.

15

End aminëmëra and gër Kërisët eñ

¹ Bëmaÿe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aÿap ÿapëk enëße bujanënde bëmaÿe bënd sitarak bën, kërene calandë na er këbo nënganënd biyi fo in. ² Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këño nëngan aşandaw in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in. ³ Enimin, Kërisët abaxo şala na exo di er këño nënganënd mëñ fo in. Ax gi ex na nde endexëm eñ aÿëgw ÿëgw këni:

«Ocır od bër baxi şirënd ok,

wëno bane şirënd?»

⁴ Gayikwa dëk er ÿëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el. ⁵ Kaxanu, mëñ ar këñun rëcand en kemaxën do en kapınaxën an, këñun yëlënd angwëlëra añ andewën rewën ang këño ÿapanënd Yesu Kërisët ak. ⁶ Ata mondako këñun xet wën dëk do eno cëkwënd gë oniw obat Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan añ gër benëng dëk eñ

⁷ Awa mëlayarin wën bëte ang wëlaya këñun Kërisët ak në end enjaran end Kaxanu na. ⁸ Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëşëwif do fiata ko beßër beya baßi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën däl ir Kaxanu in. ⁹ Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëşëwif eno dıuwaxën Kaxanu në end axaÿënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëñ ex, aşëkw këmi ÿana mi cëkwënd gër Amara and bër ax gi ex na Bëşëwif do ayas këme yas owaç orey ol.»

¹⁰ Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëşëwif bën,

nëngandërayindëleñun gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën!» ¹¹ Do bëte:

«Cëkwindëno Axwën an wën dëk bër ax gi ex na Bëşëwif bën!

Benëng bënd bela beñ dëk cëkwindëleno.»

¹² Aÿëgw ÿëgw ko bëte alawënel Esayi:

«Arandëwëra and Isayi an kë şanayaw

Axani ko xani ebi kaçac bër benëng becëxe,

Do bër benëng becëxe bën,

* 14:11 14.11 Esayi 45.23 * 15:3 15.3 Calemoñëw 69.10 * 15:9 15.9 Acariyakinëm 32.43 * 15:11 15.11 Calemoñëw 117.1

ayar këni ÿana eni yarënd endexëm en*.»

¹³ Awa Kaxanu, mëj ar këno yarënd an, yëlëleñjun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta këno ako. Do ang kën yarënd ak ßaßërël ex gë panga ind Angoc Amënëk in!

End andiyen and Pol en

¹⁴ Endewën en çëj bëmaÿe, mo pëni fëni ke mëne gër owëkw orewën oyeqax, gë orenik lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend andewën rewën añ. ¹⁵ Barikan gër bend mar, ayëxw yëxw këme dë mun nëgwënëli mun kwitanaxën bend nang kën anang dëj. Mondako yëgwënëli këmun gayik wëno Kaxanu yata ke gë oyeqax orexëm ol ¹⁶ me gi ariyenin ar Yesu Kërisët gër ßër ax gi ex na Bëßëwif. Axemëna xemëna këme dë gër andiyen año, gër epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako këni yëlayaxën gër ndexëm ßër ax gi ex na Bëßëwif ßën ang şadaxa ir këjo nëngan, şadaxa ir ko wënë Angoc Amënëk fo. ¹⁷ Awa ga ßar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen and këmo rinënd Kaxanu na. ¹⁸ Kërisët kë riyenind paß gë wëno eni maxën end Kaxanu en ßela ßër ax gi ex na Bëßëwif ßën, yoweÿ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko ¹⁹ gë panga ind Angoc Amënëk in, mëj bax wäsinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga ÿanaw këme gër Yerusalem xali ßatëgu këme gër ebar ed Iliri, asëfëtan sëfëtan dëraw këmëni ßela ßën Atëfëtan and Kërisët añ. ²⁰ Mbañ xemëna këme enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni këme këdi këme ßeteli edëda ed ala aşëxe. ²¹ Mondako rek Oñëgw Omënëk ok:

«Awël këni wël ßër anëbi tëfëtan bana ßën,
Afëni këbi fëni ßër elod ani wël bana endexëm ßën*.»

²² Në end andiyen año bayik ame korëli ex na ßakëlëbëd ßandanjëm mun nëngali. ²³ Barikan gërëgako, në er këme riyeni ax bo ex na gër owar oño, do ßëniy rik elod ga ÿandi ke xali me yeli gër ndewën. ²⁴ And këme yend ond gër ebar ed Esëpañ añ, yëla këme awatër këne watëre me kucaxënëx. And këbo xeyëra ßakey do exe nëngandëra təkër na gër ndewën añ, ata lajëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okërecej od fën ok këmëni wëlanënd yëÿ. ²⁶ Enimin, bëmaÿe ßënd gër ßamara ßand gër owar or Masedëwan do gë Akayi ßëj ßarëndërek kodl enëbi dëcaxën ßëwënëk ßër xaÿënëk gër Amara and Yerusalem ßën. ²⁷ Moñandi ÿandi babi eni di eño, do aÿap ÿapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne ßër ax gi ex na Bëßëwif ßën aşot şot këni apexa añ, aÿap ÿapëk enëbi dëcarand Bëßëwif ßën gë napul ir gër ngwën ro ir şot këni in. ²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olawën olo añ, aşapali këme şapali gër ndewën and këme xani ond gër ebar ed Esëpañ añ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre añ, oyeqax osëm or Kërisët këmun wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmun, bëmaÿe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë añana and Angoc Amënëk añ, kemënaÿin en calend ang ßër okaxër fo, do karanindëne oyeqax ol gër Kaxanu. ³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bëßëwif ßër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed Yude ßën këdi këne sëra. Karanine ene kaca şenene fo okërecej od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd añ. ³² And kë hi mondako añ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne awa wa ko Kaxanu me teÿëtaxëd ßakey. ³³ Awa Kaxanu yëlëleñjun obetak orexëm ol wën dek! Amen!

16

Ecëmar el

¹ Anëka këmo lawënëlınd gër ndewën Febe, imaÿe indebi ind ex jakër isoxari gër Amara and gër Şaņëkere in. ² Mëlayayino şenene në end Axwën ang kënebi wëlayand ßëwënëk ak. Giyin ßëwëlëk ßër eno dëcara gër er këjo ßal yo gayik mëj mbañ këbi rëcarand bëmaÿe ßëndanjëm, ado wëno dëj mbañ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm in Akilas, ßër ßar këmi andiyen and Yesu Kërisët ßën. ⁴ Bën ex ßër fece këbi ecës eni pexënëxën anıyan andam ßën. Dek ßamara ßand ßër ßenëng becëxe ßañ këbi şëkwand, ax gi ex na wëno fo. ⁵ Cëmayinëbi ßëte ßër gër Amara and gër iciw ind Akilas gë Përisëka ßën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlöt gër yomb iram an, ar hik efañ eñanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el. ⁶ Cëmayino Mari, mëj mbañ riyenin këjun. ⁷ Cëmayinëbi ßëram ßën, ßër fëra ßanëbo në erebat ßën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbañ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do ßën lëngwëtëk gë wëno gër oxërecej. ⁸ Cëmayino

Ampëliyat, ar ke balënd mbanj ga bar këmi gër Axwën an. ⁹ Cëmayino Irëbej, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bëte Esëtakis, lawo ir ke balënd mbanj in. ¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyan andexëm şanayak mëne and xwëta këjo dëj ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën. ¹¹ Cëmayino Erodiy, aram an. Cëmayinëbi bërëwək end Axwën gër ekun ed Narësis bën. ¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaÿe bëtoxari bëndam bënd riyenin këjo mbanj Axwën bëj. Cëmayino Perësid, imaÿe itoxari ind ex pëlot gër yomb iram in, mëj bëte mbanj xemëna ko gër andiyen and Axwën. ¹³ Cëmayinëbi Rufos, ar yata këjo Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak. ¹⁴ Cëmayinëbi Asejəkëritos, gë Fëlegon, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaÿe bënd hi këni në er ebat bëj. ¹⁵ Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm in, gë Olumëpas, do gë dek bëmaÿe bënd exëni Amara amat bëj. ¹⁶ Awa cëmarin andewën rewën aŋ, do en megarëra ang bëmaÿe bënd acël amat fo gayik okërecej hi kën. Bamara band Kërisët baŋ dek këjun şëmand.

Bapela bapelatar baŋ

¹⁷ Bëmaÿe axara xara këmun, titalindënëbi bëxapëndër bën, gë bër kë lënanënd eñëjënax bën, do gë bër kë şembëtënd er kënun sëyalind bën, kwëÿëtayinëbi. ¹⁸ Gayikwa bërako rako bën okadëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okadëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëngax oŋ kënebi yifand bër gë onden ond şenene bën. ¹⁹ Barikan wën, bela dek nangërak mëne mbanj këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nënganënd endewën eŋ. Barikan ŷandi ŷandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax bej, do en kwëÿëtaxënënd dek beñëjënax bej. ²⁰ Nangin mëne Kaxanu, mëj ar kë yëlënd obetak an, gogo këjo lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

²¹ Timote, ar bar këmi andiyen and Kërisët an këjun şëmand. Aşëma kënun şëmand bëte bëräm bën: Lusiyos, gë Yason, do gë Sosipater. ²² Wëno Terëtiyos, aÿëgw an këjun, şëmand wën bër bar këne gër Axwën bën. ²³⁻²⁴ Aşëma këjun şëmand Gayiyos, axwën iciw ind gër ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër ndebën bën. Aşëma këjun şëmand bëte Erasët, awëxëta ar kodı ir angol an, do gë imaÿe ind këno wacënd Karëtos in.

Cale ipelatar in

²⁵ Duwanëŋone Kaxanu, mëj ar xorëk eŋun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end şon baxo Kaxanu elod ga ŷanak aniyan ak. ²⁶ Barikan gërëgako, ecarax eŋo şanayak paŋ gë Oñëgw od bëlawënel ok, ang babi felënd Kaxanu ak, mëj ar hik din aŋ, enëbi nangëndëra bela bën. Mondako ri ko eno kwëtaxën, do eno tëfaxën benëng bej dek. ²⁷ Awa Kaxanu, mëj ar ex gabat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din enjaran eŋ paŋ gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Kayëta iřanar ir Bëkorenjët in Lilaya in

Akayëta aņo ex aņanar and yëgwën bafi Pol Okëreceņ od gër Amara and Koreņët aņ. Mëņ ebax aņanar ar nangëndëra bafi Atëfëtan and Yesu Kërisët aņ. Okëreceņ oko axucarëra bafi xucarërand gër Amara andebën xali fitarëra këni bëmëxwër bëmëxwër. Bërëmar ari bani rind orekar ol xali abat yëraya këņo asoxari ar sëm an. Bëte awacër bani wacërend gër kiti iņ gër bër ax gi ex na okëreceņ. Pol ayaka yaka bafi bëte ga wëkara bano: end eņër ed okëreceņ eņ, gë end olaş eņ, gë end ecemar ed Axwën eņ, gë end banjëla band Angoc Amënëk eņ, do gë end ekani ed gër ecës eņ. Akayëta aņo kë sëyalind mondake řapëk eni dind bërëwak end Yesu Kërisët bën gë bamërëwëra band fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu řaņ. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa iņ: 1.1-9.

End egi ed arabat në end Yesu Kërisët eņ: 1.10-2.16.

End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eņ: 3.1-4.21.

End ola or řapëk gër Amara eņ: 5.1-7.40.

End řas er oyel or řaş këneři gër olaş eņ: 8.1-11.1.

End ang řapëk cale ind Amara eņ: 11.2-14.40.

End er wacayak ekani ed gër ecës eņ: 15.1-58.

Bëbër fëna baxo Pol bën: 16.1-12.

Bapela bëpelatar řaņ: 16.13-24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar yata këņo Kaxanu ga řandi këņo me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë abaře Sosëten, ² këņun yëgwënëhind wën Amara and Kaxanu and gër Koreņët aņ. Yesu Kërisët yata këņun do wac këņun en gi bulunda iwënëk irexëm, wën bër kë xëland owac orexëm bën ang řiyi ak do gë dek bër këņo řalend gër ed ex yo ar Axwën arebën, do arebi an. ³ Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End benjekax bend gër Yesu Kërisët eņ

⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël këņun paş gë ebar ed bar këmi gë Yesu Kërisët el. ⁵ Gayikwa ga řar kën gë mëņ řotaxën kën enjekax end ex yo, eyeyan ed ex yo, do gë onangëran or ex yo, ⁶ gayikako osede or Kërisët ol ařanaya řanayak gër ola orewën. ⁷ Awa gërëgako, gër banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno řëninind exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën arebi aņ. ⁸ Mëņ këņun xemën bëte xali gër eņata en gixën gë end kënun nëp këm yatir ko řakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ⁹ Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëņ ex ar wac këņun gër ebaře ed në end Aşëniw Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End bakucara band gër Amara eņ

¹⁰ Bëmaře, axara xara këmun gër owac or Yesu Kërisët, Axwën arebi an, wëlërinđën. Cotin anjëlan amat, onden omat, oņandi obat, do këreņun kucarërand na gër amara andewën. ¹¹ Bëmaře, yama bër ekun ed Këlowe bën ga felati këne nde mëne batakëra exëna mërëxand irewën. ¹² Awël wël këme mëne ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo bëte: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo bëte: «Wëno cëņ ar engä end Kërisët hi këme!» ¹³ Kërisët nde řapërëk mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër owac or Pol nde buyi kënun? ¹⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gabatak amo buyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos. ¹⁵ Ata ala ax kor na exo de mëne gër owac oram buyi kënun. ¹⁶ Iyo abuyi buyi këmëni bëte bër ekun ed Sëtefanas bën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala aşëxe buyi këmo na. ¹⁷ Kërisët lawëneęu ke me pemërand Atëfëtan aņ gër bela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or bela, ax gi ex na mëni buyind, këdi kë yep ecës ed řës ko Kërisët gër kërëwa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eņ

¹⁸ Enimin, epemëra ed ecës ed Kërisët gër kërëwa el, ofëniřëx ex gër bër nambërak. Barikan, gër řiyi bër fex këne, panga ind Kaxanu ex. ¹⁹ Gayikwa Oņëgw Omënëk ok rek:

«Alaw këme law orenik or bënënik ol,

Awëlêbêl kême wêlêbêl onden ond bër nangêrak onj*»

²⁰ Feye exo arenik an? Feye exo asalen an? Feye exo ar kê şampêrend bënd gër ngwên ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wêlêbêlêk orenik or bër gër ngwên ro ol xali hik ofênirêx? ²¹ Enimin, gayikako bîrenik bër gër ngwên ro bën gë orenik orebên ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofênirêx or epemêra el ýapan kêjo Kaxanu ebi pexênênd bër wák bën. ²² Gayikwa Bêşêwif bën kê wêkand becarax do bër benêng becêxe bën kêni şaland orenik ol. ²³ Xarak biyi, end Kêrisêt ir fika bano enj kêmi femêrand, ata endey enj kêni fokêrênd Bêşêwif bën, bête enj ofênirêx ex gër bër ax gi ex na Bêşêwif. ²⁴ Barikan gër bër wacêgu kêbi Kaxanu, hi kêni Bêşêwif, hi kêni bër benêng becêxe, Kêrisêt ijo, panga do orenik or Kaxanu exo. ²⁵ Gayikwa ofênirêx ir Kaxanu ol renik nêmcac orenik or bela ol, do ositara or Kaxanu ol nêmcac ojaŵ od bela ok.

²⁶ Bêmaýe, yêlarayin nobên hi kêni, wên bër wac kêjun Kaxanu bën: bîrenik ax gi ex na gër owat or bela, bangwêlik ax gi ex na, bër gapak bën ani nêmb ex na mêrêxand irewên. ²⁷ Barikan Kaxanu wa sanak beşêr fênirêxik gër ngwên ro bën ebi bêlandêraxên bîrenik bën. Bête mênj yata kêbi bër sitarak gër ngwên ro bën ebi cêfênanaxên bër gë ojaŵ bën. ²⁸ Kaxanu sanak bête beşêr bak gër ngwên ro bën, beşêr yaf kêni bela bën, beşêr ýoweý ax gi ex na bën, exo yepênaxên beşêr fêb kêni bën. ²⁹ Mênj ex, ala ax kor na exo dafêna gër lêngw gër Kaxanu. ³⁰ Xarak paş gë mênj baraxên kêni gë Yesu Kêrisêt. Yesu Kêrisêt wêlanêgu kêbo orenik or Kaxanu ol do bête gë or şenene ol, owênêk ol do gë apexa anj. ³¹ Awa ang rek Oñêgw Omênêk ak: «Ar kê rafênanê an, dafênalexo gër bënd ri ko Axwên*».

2

End osêyali or kêrêwa enj

¹ Endam enj cêj bêmaýe, and yeli kême gër ndewên anj, mun nangên end şon baxo Kaxanu enj, ame yeli bana ang ar kêno sêkwênd gër eyeyan do gër orenik fo. ² Gayikwa er ýapan baxe and hi bane nê erebat anj, me nang wayêt end Yesu Kêrisêt enj fo, Yesu Kêrisêt ir fika bano. ³ Wêno dêj er yeli bame gër ndewên gë ola ositarak do ayêdara bame yêdarand xali baxe rêgênênd. ⁴ Osêyali oram ol do gë epemêra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxên bela. Barikan, aŵa wa kêni nê end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax şanayand enj. ⁵ Mondako bax, eno kwêtaxên Kaxanu nê end panga indexêm, bari ax gi ex na nê end orenik or bela.

End orenik or Kaxanu enj

⁶ Enimin, orenik dêj ex er kêmi femêrand gër bela bër gë ola or faýayak gër ekwêta in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwên ino ro, ax gi ex na bête or bemun bënd gër ngwên ino ro, bemun bënd kê nemira bejo. ⁷ Barikan orenik oxêbênaxik or Kaxanu, or şonaya bax ol kêmi femêrand. Orenik olo fenan babo Kaxanu eno cotaxêne enjaran enj, đamana exo di ngwên inj. ⁸ Bemun bënd gër ngwên ro bej đek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa kido anang nang bani, ano pika dona Axwên ar gë enjaran an. ⁹ Barikan ang rek Oñêgw Omênêk ak:

«Er angês and ala ax wat ex na in,

er anêf and ala ax wêl ex na in,

do er emêkw ed ala ax yêlara ex na in

Kaxanu afenan fenan kêbi bër fîan kêjo bën*»

¹⁰ Xarak enj biyi nangên kêbo Kaxanu paş gë Angoc Amênêk anj. Gayikwa Angoc anj kê xamanênd er ex yo xali gë bënd şonayak gër Kaxanu ak. ¹¹ Bënd gër ala bej, onden ondexêm onj kê nangênd ax gi ex na ala aşêxe. Awa bête, bënd gër Kaxanu bej Angoc and Kaxanu anj kê nangênd, ax gi ex na ala. ¹² Xarak biyi, Angoc and xaniwêk gër Kaxanu anj şot kêmo mi nangaxên bënd yêl kêbo Kaxanu paş gë oyeakax orexêm bej, bari amo cot ex na angoc and gër ngwên ro anj. ¹³ Do biyi bënd kêmi yeyanênd bej beşêr kê sêyalind Angoc and Kaxanu ex gë eyeyan ed kê xaniwênd gër Angoc and Kaxanu el, ax gi ex na bënd kê sêyalind orenik or bela.

¹⁴ Ar anjo cot ex na Angoc Amênêk gër ola orexêm an, axo kwêtand na bënd Angoc and Kaxanu bej. Gayikwa gër onangêran orexêm bënd Angoc and Kaxanu bejo, ofênirêx ex, axo kor na enj pênî gayik gë Angoc and Kaxanu fo ko xor enj pênî. ¹⁵ Barikan, ar şot kêjo Angoc and Kaxanu an kê xorênd ex kiti beý đek, xarak mênj dêj ala anjo kitind na. ¹⁶ Gayikwa gër Oñêgw Omênêk are rek:

«Noýo nangêk anjêlan and Axwên anj?

Noýo xorêk enj têyali Axwên an*?»

Barikan biyi, anjêlan and Kërisët aŋ šot këmi.

3

End bëriyenin bër Kaxanu eŋ

¹ Bëmaŋe wëno cëŋ, er bamun felërand ang bër ex bela fo, ang bër bayik obaş gër ekwëta ed Kërisët fo, ax gi ex na ang bër šot këŋo Angoc Amënëk. ² Omër bamun yëlënd en ceb ax gi ex na ecemar, gayikwa an kor dona en yamb. Ado xali gërëgako dëŋ an kor na ³ gayik ano cot ex na Angoc Amënëk aŋ. Enimin, ga xwënda kën ako oyakëraxi, bakucara mërëxand irewën, ax gi ex na nde beŋo kë wäsinënd mëne ano cot ex na Angoc Amënëk aŋ? ⁴ And ko rend abät: «Wëno ar Pol hi këme» do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax gi ex na nde oyeyan or bela fo ex?

⁵ Awa noŋo ex Apolos? Do noŋo ex Pol? Ax gi ex na nde biyi bëxi bëriyenin bër Kaxanu fo hi këmi? Paß gër er felëra këmun in xwëtaxën këno Axwën an, ala kala ang yël këŋo Kaxanu ak riyeni këmi. ⁶ Wëno ned këme, Apolos xoša ko, barikan Kaxanu rafën ko. ⁷ Do ar nedëk an, gër ar xošak an, ŋoweŋ ani gi ex na. Kaxanu gabat, mëŋ ar kë rafënënd an, ex ar gapak an. ⁸ Ar nedëk an do gër ar xošak an, gwër fo exëni. Kaxanu ašos këŋo šos ala kala ang riyeni ko ak. ⁹ Gayikwa gër andiyen aŋo, bër soma këŋo Kaxanu fo hi këmi. Wën ex ošënga orexëm ol, wën ex këbe ir ko bayënd in.

¹⁰ Gë anjêla and yël ke Kaxanu aŋ riyeni këme ang abay ar xamëk obay fo. Wëno bayëk edëda ed aciŵ el, do ašëxen bëtëguk bay ko amen aŋ. Barikan, ala kala balëkënalilexo ang ko bayënd ak. ¹¹ Enimin, gabatak ax kor na exo bay edëda ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne ngëŋ Yesu Kërisët. ¹² Gër edëda elo, ado eni bay bela bën: abät gë kanje, ajo bëte gë kodï, ajo bëte gë oxaŋ oxëbënëanaxik, ajo bëte gë otëx, ajo gë ecub, do ajo bëte gë onji, ¹³ ašanaya kë šanaya yatir kiti er ex andiyen and ala kala in. Xodux ol kë necët ang xëbënëk andiyen and ala kala ak. ¹⁴ Ala ajo ašot ko šot acosa, angëmëne er bay ko in ax ñeg ex na. ¹⁵ Barikan angëmëne aŋeg ŋegëk, acosa axo cot na. Dal ex afex ko fex, barikan ang ar fece këŋo amëra fo ko hi.

¹⁶ An nang ex na nde mëne wën ex aciŵ and Kaxanu aŋ? Bëte an nang ex na nde mëne Angoc and Kaxanu aŋ gër ola orewën lëg ko? ¹⁷ Ar kë nëxen Aciŵ and Kaxanu an, Kaxanu anemin këŋo nemin. Gayikwa Aciŵ and Kaxanu aŋ er wënëk ex do wën ex aciŵ aŋo.

¹⁸ Ala kërex yifaya na: angëmëne ala mërëxand irewën exo yëland mëne arenik ar ang ŋapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo afëniërëx, exo gixën enim arenik. ¹⁹ Gayikwa orenik or gër ngwën ro ol ofëniërëx ex gër Kaxanu. Ga rek gër Oñëgw Omënëk: «Kaxanu këbi šërand bërenik bën gë bamene bandëbën baŋ fo».

²⁰ Are rek bëte:

«Axwën an anang nang ko banjêlan band bërenik baŋ.

Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak».

²¹ Awa mëŋ ex, këren dafënanand na në end er ri ko ala gayikwa wën xwënëk dek: ²² hik Pol, hik Apolos, hik Kefas, hik ngwën in, hik aniyan aŋ, hik ecës el, hik bënd gërëgako, hik bënd ecan ecan. Wën xwënëk dek. ²³ Ata Kërisët xwën këŋun wën bëte do Kaxanu xwën këŋo Kërisët.

4

End oparëxanda od Kërisët eŋ

¹ Awa wën aŋap ŋapëk enëšo watënd ang bëriyenin bër Kërisët, bër xwëtënan kënébi beconëšon bënd Kaxanu fo. ² Gayikwa ar xwëtënan këno napul an, aŋap ŋapëk exo gi ar mokwëta. ³ Wëno cëŋ ado ene kitind bela bën, hik wën, hik në aciŵ and kiti, axe balënd na gë tükër ak. Wëno dëŋ ame nëpayand na. ⁴ Gayikwa onden ondam oŋ ŋoweŋ axe nëpënd na. Axwën an ex ar ke xitind an, bari ax gi ex na de në eŋo hixën këme ar šenene. ⁵ Awa mëŋ ex, wën këren kitind na andiyen and ala aŋ, xarak ax ŋatëgu ex na pere akey and kiti aŋ. Cëniyin exo bakaw Axwën an, mëŋ kë ñoša kerët beconëšon bënd gër ecamëdan beŋ. Bëte mëŋ kë necët banjêlan band gër owëkw or bela baŋ. Ata Kaxanu eŋo cëkw ala kala ang riyeni ko ak.

⁶ Bëmaŋe, eŋun pënixën yëyanaxën këme endam eŋ do gë end Apolos eŋ. Mondako kën sëya mëne ax gi ex na monëmëca er ŋëgw këni gër Akayëta and Kaxanu in. Ata bayik ala ax pitaya na, do exo dafënalind imëxwër ind sana ko in xali eŋo merelind ar imëxwër icëxe an. ⁷ Enimin, inewä xuca këyo ašandax an? Inewä šot këy xarak ani yël

ex na monjël? Do angëmene monjël fo yël këni er şot këy in, inewã këy rafênaxënënd nangède ani yël ex na monjël?

⁸Yama wën, anêka wa wêd kën, anêka şotëra kën, anêka ýana kën emun el biyi këm. En munêdo wa enim dêj ata wun done andamat! ⁹Gayikwa wëno er hixënan ke mëne Kaxanu yepën kêbo biyi oparëxanda ok. Biyi ex bër ýoweý ami gi ex na bën, er hi këni ang bër ecfaw fo. Omeleka ok do gë bela bën kënêbo nëkonënd ang bëbëşaraxik fo. ¹⁰Biyi bëfëñirëx hi këmi në end Kërisët, barikan wën, areni reni kën gër Kërisët. Biyi bërëtoc këmi, barikan wën bër gapak hi kën. Wën asëkw kënun şëkwënd, barikan biyi ayepën kënêbo yepënënd. ¹¹Xali gërëgako, biyi er hi këmi: bër kêbi rind enjo, bër kêbi selënd men, bër gë banjëm këm, bër kënêbi xëmërand, bër gë ecfëg këm. ¹²Bëte gë otaxan odebi oko dêj këmi riyenind gë toro mi cotaxën er këmi liyaxën in. Ado enêbo cirërand bela bën, biyi mëni calenënd, hik enêbo dixërand, mi bujand. ¹³Hik eni nëxenënd omac odebi ok, biyi mëni pelënd bend kêbi fuñara. Ata biyi ex batëxësëx band ngwën ban, bër şus kënêbi bela dek xali gërëgako bën.

¹⁴Mun tÿyalixën ang obaş or pëlôt gër yomb iram fo ýëgwënaxëli këmun mondako, ax gi ex na mun cëfëñinaxën. ¹⁵Enimin, ado enêbi cotêdo bëxadac bër end Kërisët owëli epëxw, wëno ex sorix irewën gayik wëno sëfëtandëra këjun xali wã kën Atëfëtan and Yesu Kërisët an. ¹⁶Awa axara xara këmun, tÿfëtelindën ola oram ol. ¹⁷Në enjo lawënaxënëli këmo Timote, mëj ar ex asëñiwën ir fian këmo mban, do hi ko ar mokwëta gër bend Axwën. Mëj këjun ýana enjun kwitanënd ang këme liyand në end Yesu Kërisët ak. Bëjo këme sÿyalind gër dek bamara band okërecej.

¹⁸Fën gër ndewën, bërëmar afufënarã këni fufënarãnd ga këni yëland mëne wëno amun nëngali na. ¹⁹Xarak wëno gogo këme yeli angëmene awa wa ko Axwën an. Ata këme nang ba ine këni xor eni yeyan do eni di bër kë rafënarand bëjo. ²⁰Gayikwa owun or Kaxanu ol gë panga ex, ax gi ex na ayeyandërand fo. ²¹Ine ýandi këjun? Ba me yeli gë engwëşa nde, ba me yeli gë añana do gë ouden onjekax nde?

5

End eñac enj

¹Gër ed ex yo wëlik mëne gër ndewën, bërëmar watak eñac enj, xali abat ýëraya këjo moñëraya dêj asoxari ar sëm an. Xarak, ado bër anjo kwëta ex na Kaxanu bën dêj ani dind na mondako. ²Wën ases don sesënd, ecëñëxët kën rafënarand! Arenita don renitand do eno nwaý ar rik enjo an, mërëxand irewën! ³Wëno cëj, ado bayik ame gi ex na fën gë emay endam enj, gë ouden onj, nangède në erebat hi këne fo, anêka nöp këmo ar rik endam rako an, nangède në erebat hi këne fo. ⁴And kën barër gër owac or Axwën Yesu an, gë panga ind Yesu Axwën arebi in, ouden ondam onj asoma këjun şoma. ⁵Awa ala ajo, dëxwino gër Sindan ex nemixën ola osëmbak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm anj yatir ko bakaw Axwën!

⁶Ata end kën rafëñaxën ax gi ex na de! Aye nang kën: Tëker fo këni rind lewir in ex pufëñaxën dek pix ind negali këni in. ⁷Wunëtayin ngwa eñëñëñax end ex ang lewir ixacax fo enj, en gixën bela bëwënëk, bër ang pix ingaşax ind gë lewir këm fo. Ado anêka hi kën bëwënëk gayikwa Kërisët yëlayak şadaxa në endebi gë Ofëna or Apexa ol. ⁸Awa mëj ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë owëkw owënëk do gë dal in. Bari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax in: lewir ir bandixa batëmbak do gë oxey in.

⁹Ga ýëgwënëli këmun wa gër kayëta iram mëne këren dëkërend na gë bër yëlayak gër eñac bën. ¹⁰Bari ame de ex na de ax ñap ex na en dëkërend gë bër kë yëlayand gër ngwën ro gër añana and kodj, gër orek, ba gër olaş bën. Kido mondako bax, wën afo en canêdo gër ngwën ro. ¹¹Gërëgako, er ýëgwënëli këmun mëne këren dëkërend na gë imaye ind kë rend kërecej hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër añana and kodj, gër olaş, gër ocir, gër oşeb ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dêj. ¹²Enimin, ba wëno nde kêbi xiti bër ax gi ex na okërecej bën? Do bër ex okërecej bën cëj, ax gi ex na nde wën ýapëk enêbi kitind? ¹³Bër ax gi ex na okërecej bën, Kaxanu kêbi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Ijwaýino asëmbak an mërëxand irewën*.»

6

End ekitir ed bëmaye enj

¹Kërecej ir xucar kêbi gë kërecej işandañ in, mondake ko yëxwënd enjo mëla kiti gër bësëmbak, xarak gër bëwënëk wëla donjo? ²An nang ex na nde mëne bëwënëk bën

kêbi xiti bela bër gër ngwën ro bën? Do angëmëne wën kêbi xiti bër gër ngwën ro bën, an kor na nde en kiti bënd xafëxafak gër aniyar ro bej? ³ An nang ex na nde mène biyi kënëbe xitiye omeleka ok? Do bënd gër aniyar ajo ro bej nde këne sêkwane? ⁴ Xarak, wën and kênun xucar nê end bënd gër aniyar ajo ro an, bër yoweÿ ani gi ex na gër Amara bën kênun xitind! ⁵ Mondako këme yeyanënd enun cêfënanaxën. Arenik gabatak ax gi ex na nde ar kê xor ebi kiti bêmaÿe bëj? ⁶ Barikan imaÿe in enjo mac kiti imaÿe ind xucar kêbi in gër bër ax gi ex na okërecej. ⁷ Awa gayikako wën awacër kën wacërënd kiti, ošoÿik orewën ex. Ado enun menan, inewã bayik an buñand na? Inewã bayik an buñand ado enun kwëcand bacota bandewën bañ? ⁸ Wën wa kêbi wënanënd boşandaÿ borewën do wën wa kêbi xwëcand boşandaÿ borewën xarak bêmaÿe bëndewën exëni! ⁹ An nang ex na nde mène bësëmbak bën ani gi na bër owun or Kaxanu? Këren yifayand na gë andewën an dëj gayikwa bër xwëndak eñac bën, bërölaş bën, bër kê rind orekar bën, bësöşan bësöxari bën, bër kê lakind asoşan gë asoşan bën, ba asoxari gë asoxari bën, ani dîl na gër owun or Kaxanu. ¹⁰ Bête bërëk bën, bër fianëk kodî bën, bësëş bën, bër wër kêbi ocir bën, ba bërëk bëxeÿax bën, ani gi na bër owun or Kaxanu. ¹¹ Do xarak bërëmar gër ndewën na, mondako hi bani. Barikan Kaxanu wënënd kênun, mëj fit kênun, mëj ri kênun bër şenene paş gë oÿac or Axwën Yesu Kërisët ol, do paş gë Angoc and Kaxanu, mëj ar xwën kêbo an.

End oxëbën or eman enj

¹² Wëno er ex yo xor këme me di, barikan ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Er ÿandi ke yo këme xor me di, barikan wëno, gebatak axe ñandi ex na exe bëña. ¹³ Eyamb yamb in er acël ex do acël an er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gë acël an. Barikan eman enj, ax gi ex na end eñac, end Axwën ex, ang hi ko Axwën ak, ar eman. ¹⁴ Ata Kaxanu, mëj ar xanin këjo gër ecës Axwën an, axanin kêbo xanin gër ecës biyi bête, gë panga indexëm in. ¹⁵ An nang ex na nde mène beman bëndewën bej owal od eman end Kërisët ex? Do awëf nde këme wëf owal od Kërisët ok, me cosali nê eman end asoxari aÿacaxik? Bëtädëj! ¹⁶ An nang ex na nde mène asoşan ar laki këni gë asoxari aÿacaxik an, eman emat hi këni gë asoxari ajo? Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Bën tak bëxi, eni gi eman emat^o.» ¹⁷ Barikan ar yëlayak gër Axwën an, angoc amat hi këni gë Axwën an.

¹⁸ Ata gëriñdën mongër eñac enj. Eñëjënax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Barikan ar yëlayak gër eñac an eman endexëm enj dëj ko wënanënd. ¹⁹ An nang ex na nde, mène beman bëndewën bej ex Aciw and Kaxanu and gër ed hi ko Angoc Amënëk and yël kênun do lëgëk gër ola orewën an. Wën an kwënaya ex na wën dëj. ²⁰ Gayikwa Kaxanu yëc kênun gë akanji atëm. Awa pëbindëno gë beman bëndewën bej.

7

End eñër enj

¹ End ÿëgwënëgu këne enj këmun yakand mène aye yek asoşan an kërejo təkand na asoxari an. ² Barikan, këdi kën xwënda eñac enj, asoşan kala ñërëlejo asoxari, do asoxari kala cotëlejo icën. ³ Icën in dinindëlejo alindaÿ er ÿapëk icën enjo dinënd alindaÿ in. Bête asoxari an dinindëlejo icën in er ÿapëk asoxari enjo dinënd icën in. ⁴ Asoxari an axo kwën ex na eman endexëm enj, icën indexëm in xwënëk. Bête asoşan an axo kwën ex na eman endexëm enj, alindaÿ xwënëk. ⁵ Wën bër ÿërërëk bën, këren capërënd na angaw an angëmëne ax gi ex na angwëlëra, en yëlayaxën imëd fo gër cale. And kê xuca an, bakayin angaw amat këdi kën sêkwan emëlaya ed ogaf odewën el, do enun narjët Sندان in.

⁶ End këme rend er angwëlëra ex, ax gi ex na apela. ⁷ Aÿandi ÿandi ke eni gido bela bën ang wëno ak. Barikan ala kala gë anjëla hi ko, anjëla and yël këjo Kaxanu: abat anjëla ajo, ajo anjëla acëxe.

⁸ Bësöşan bër gë eñër këm bën do gë bësöxari bësëşbëta sebëta bën, ga re këme bon yek eni bayido ang wëno ak. ⁹ Bari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odebën el, ñërëlexëni, gayikwa mondako ÿapëk gë ebi corënd oñandi ok.

¹⁰ End okërecej od ÿërërëk enj cën, Axwën an rek mène asoxari an këreni capër na gë icën indexëm in, ax gi ex na wëno rek enjo. ¹¹ Barikan angëmëne aşapër şapër këni gë icën indexëm in, bayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, bakarëlexëni gë icën indexëm in. Do asoşan an kërejo pela na asoxari arexëm an.

¹² End bër ÿërërëk gë bër ax gi ex na okërecej enj cën, wëno dëj kê rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imaÿe ind ex kërecej in enjo cot asoxari ar ax gi ex na kërecej, do asoxari ajo exo ma eni ñëpa, kërejo pela na. ¹³ Bête angëmëne asoxari ar ex kërecej

an eño cot icën ind axo gi ex na kërecej, do icën iño exo ma eni ñëpa, kërexo can na gër eñër. ¹⁴ Gayikwa icën ind axo gi ex na kërecej ij, asoxari ar exo kërecej an këño wënëñënd. Bëte asoxari ar axo gi ex na kërecej an, imaÿe ind ex kërecej ij këño wënëñënd. Kido ax gi bana mondako, obaş orewën ol obuyaraxik hi doni xarak awën dëj wën këni. ¹⁵ Barikan angëmëne ar axo gi ex na kërecej an, ÿandi këño acapëra añ, capërëlexëni eñër el. Amëd año, imaÿe ij, hik asošan an, hik asoxari an, ÿoweÿ año tëra na. En diyand gër angwëlëra wác këñun Kaxanu. ¹⁶ Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën icën indey ij? Bëte wëj icën ij, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eñ

¹⁷ Awa ala kala diyayindëlexo ang hi baxo and wácëgu këño Axwën ak, do ang ex anjëla and yël këño Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Bamara dëk. ¹⁸ Ar hi bax axacëxác and wácëgu këño Kaxanu an, bayilexo axacëxác do ar hi bax axacërëx an, këreno kac na. ¹⁹ Oxac ol ÿoweÿ ax gi ex na, bëte oxacërëx ol ÿoweÿ ax gi ex na. Er ÿapëk in ex edi ed ang rek bapela band Kaxanu el. ²⁰ Ata ala kala bayilexo ang hi baxo and wácëgu këño Kaxanu ak. ²¹ Angëmëne xadëp hi bay and wácëgu ki Kaxanu añ, kërey dendërand na. Barikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako. ²² Enimin, xadëp ir wácëgu këno an, xadëp ir Axwën in, Axwën an racët këño. Bëte ala ar yaya ar wácëgu këno an, xadëp ir Kërisët hi ko. ²³ Yama gë akanji atëm ga racët këñun nde Kaxanu. Awa këren gind na okadëp od bëla. ²⁴ Bëmaÿe, ala kala bayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and wácëgu këno ak.

End bër gë eñër këm eñ

²⁵ End odënañ obeja eñ cëñ, ax gi ex na apela and Axwën. Barikan wëno dëñ kë rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaÿënan ir Axwën an. ²⁶ Awa baxët in end ÿapan ke eñ, në end bakey bañëkaxik band hi këne gërëgako baño añ, ala kala bayilexo mondako. ²⁷ Angëmëne gë asoxari ÿërër këñ, kërey cala na en capër. Angëmëne ay gi ex na gë asoxari, këreyëño cala na asoxari. ²⁸ Barikan, angëmëne mondako dëñ këy ÿër, ay mendëra na. Bëte angëmëne endënañ emeja eñ aÿër këno ÿër, axo mendëra na. Barikan fo nangin mëne bër ÿërërëk bën mbanj këbi ÿana ebi cëmurand, do mëñ ÿandi ke en kwëÿëtado.

²⁹ Bëmaÿe, baxët in re këme in: amëd and bayi këbo añ anëka kë romënd. Gërëgako bër gë bësoxari bën, gilexëni ang bër gë bësoxari këm fo. ³⁰ Bër kë sesërand bën, gilexëni ang ani tesënd na fo, bër këbi nëngandërand bën, ang bër abi nëngandërand na fo, do bër kë yëcërand bëÿ bën, ang ani cotëra ex na fo. ³¹ Do bër kë riyenind gë bebër gër ebar ro bën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa ngwën iño ang hik ak, axuca kë xuca.

³² Xarak wëno, aÿandi ÿandi ke en gi gë odendëran këm. Ar bayik ax ñër ex na an, bënd Axwën këño balënd, ašala ko šaland exo di er këño nënganënd Axwën in. ³³ Barikan ar ÿërëk an, abal këño balënd bënd gër ngwën ro beñ, ašala ko šaland exo di ang këño nënganënd alindañ ak. ³⁴ Do mondako ko šetëndërend bandixa bandexëm banj. Mondako fo ex end asoxari aÿërërëx eñ do gë end endënañ emeja eñ. Er këni šaland eni di wayët ang këño nënganënd Axwën ak, eni gixën bëwënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar ÿër këno an, bënd gër ngwën ro beñ këño balënd ga ko šaland exo di ang këño nënganënd icën indexëm ak. ³⁵ End ofëcak orewën këme yeyanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er ÿandi ke en cot aniyand and šenene, do en yëlaya wayët gër Axwën fo, këreñun yaja na.

³⁶ Šambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eño teš endënañ emeja end yata baño eñër eñ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këño šanand oñandi odexëm ok, dilexo er ÿandi këño in, ñërëleño. ³⁷ Barikan šambenjar ir faÿëk gër emëkw edexëm mëne año ñër na endënañ emeja end yata baño eñ, enjekax ri ko. Barikan mëñ dëñ faÿëk eño gër emëkw edexëm exo bayixën nangërëxe asoxari, ala año nëÿali ex na. ³⁸ Ata ar këño ÿër endënañ emeja end yata baño an, enjekax ri ko. Bari ar año ñër ex na an rik er yek nëmëc in.

³⁹ Asoxari ar ÿër këno an, abar bar këni gë icën indexëm ij ang kë nëka yo aniyand and icën añ. Xarak, and ko šës icën añ, axor ko xor exo ye eño ñër asošan ašëxe, ar ex mëñ bëte kërecej. ⁴⁰ Barikan, ang këme yëländ wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë ÿana eño nëngandërand angëmëne exo bayi icën këm. Wëno bëte, këme yëländ, ašot šot këmo Angoc and Kaxanu añ.

8

End ŷas er gër olaş ej

¹ End ŷas er oyel or şadaxa kênêbi gër olaş ej cêŋ, biyi dek gë enang nang hi kêne, aşot şot kêne onangêran ol. Barikan onangêran ol ndafênan kê lënanênd, xarak anjara anj axemên kê xemênênd ekwêta el. ² Angëmêne ala exo yêland mêne ŷeyŷ nang ko na, axo nang ex na pere ang ŷapêk exo nangêdo ak. ³ Barikan ar fïan kêŋo Kaxanu an, Kaxanu anang nang kêŋo.

⁴ Awa end eyamb ed ŷas er oyel or şadaxa kênêbi gër olaş ej, anang nang kêne mêne Kaxanu îbat fo ex, do mêne edaş el ŷoweŷ ax gi ex na gër ngwên ro. ⁵ Gayikwa angëmêne bêla exêna bër kê yêland okaxanu exêna, od ex gër orên do gër ebar, awa okaxanu ok do gë bêxwên bën, aŷêmb ŷêmb kêni. ⁶ Barikan, biyi er nang kêne mêne Kaxanu îbat fo ex do mênj ex Sêm in. Mênj rik dek beŷ bën do biyi nê endexêm kêne liyaxênênde. Bête Yesu Kêrisêt gabat ex Axwên arebî an. Mênj rik dek beŷ bën do Kaxanu paş gë mênj yêl kêbo aniyân aj.

⁷ Bari ax gi ex na dek fo şot kêni onangêran olo. Enimin, bërêmar aŷêr wêr baŷi ekwêta ed edaş el. And kêni yambênd ŷas er oyel or fïaş kênêbi gër edaş aj, er kêni yêland şadaxa dênj ex. Ata onden otitarak ondebên oj ex buyar. ⁸ Xarak ax gi ex na eyamb yamb kêbo sêkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb kêne, ŷoweŷ abo başeta na; ga ane yamb exe na, ŷoweŷ abo başên na. ⁹ Barikan titinayindên, er kêŋun ŷapanênd in kêrebi dënanênd na eñêŋênax bër sitarak gër ekwêta bën. ¹⁰ Gayikwa angëmêne ar sitarak an exi watênd wêj ar gë onangêran an ga kêy yambênd ŷas er oyel or fïaş kênêbi gër edaş ej, ax gi ex na nde mênj ar sitarak gër onden an, ata ko yêla axor ko xor exo yamb mênj bête? ¹¹ Ata imaŷe ititarak ind racêt kêŋo Kêrisêt gë ecês edexêm in, mondako ko nemi nê end onangêran orey. ¹² Ga kênêbi wënanênd mondako bêmaŷe bënd sitarak bënj, do ga kên nêxenênd mondako onden ondebên oj, Kêrisêt mênj dênj kêno wënanênd. ¹³ Mênj ex, angëmêne nê end eyamb yamb kêremo dënan eñêŋênax ej imaŷe indam in, din ame yamb na ŷas er olaş ej kêdi ko wëndêra imaŷe indam in.

9

End ofarêxanda or Pol ej

¹ Wëno ar yaya hi kêmo do parêxanda hi kême. Awat wat kêmo Yesu, Axwên arebî an. Ata wën ex enjekax end şanêk gë andiyen and fana ke Axwên ej. ² Angëmêne gër bêla bêşêxe wëno ame gi ex na parêxanda, ndakaŋ wën awa wa kên mêne parêxanda hi kême. Gayikwa wën ex nanganême ir mêne parêxanda ir Axwên dênj hi kême. ³ Mondako kêməni yakand bêla bër ke xitind bën. ⁴ Ba wëno gë Barênabas fo nde bayik abo fïap ex na eyambêran el do gë ecebêran el? ⁵ Abo fïap ex na nde mo fïer ala kala imaŷe itoxari ind gër Axwên? Ami kor na nde mo mêlarand ang kêni rind oparêxanda ocêxe ok, gë bobinêm bor Axwên do gë Kefas? ⁶ Ba wëno gë Barênabas fo nde ŷap kêbo mi dıyand gë er kêmi şotênd gë andeŷi dênj in? ⁷ Noŷo kê yend gër oşoroŷa do exo cosayand gë andexêm? Noŷo kê rind andêfa and reseŋ do axo yambênd na reseŋ in? Noŷo kêbi xadacênd oyel do axo cebênd na omêr oj?

⁸ Ba wëno ala fo nde kê yeyandêrand mondako? Ax gi ex na nde end kême rend ej na fo ex bête gër acariya? ⁹ Enimin, ga ŷêgw kêni wa gër acariya: «Engaş end ki wêñênênd bêle ej, ax gi ex na mokap etêŷ edexêm el^o.» Ba Kaxanu end ogaş fo nde kêŋo balênd? ¹⁰ Enimin, nê endeŷi wa rexên ko ejno. Iyo nê endeŷi ŷêgwaxên kêni ejno. Gayikwa ar kê ŷanênd bêle an aŷap ŷapêk exo yarênd mêne ayamb ko yamb. Bête ar kê wêñênd an, aŷap ŷapêk exo yarênd oşet orexêm ol. ¹¹ Angëmêne biyi nedên kêŋun napul ir gër orên in, axureli nde kêbo xureli angëmêne axana kêmi xanand gër ndewên napul ir gër ngwên ro in? ¹² Gayikako ayêlêra kênêbi yêlêrand oparêxanda ocêxe ok, kaş ex ngwa biyi. Barikan, oşet or ŷap kêbo enêbo yêl olo, ami mêka ex na. Ecêñêxêt, aŷagên wâgên kêbo mi bayi kanarêxe kêdi kêmi wedî Atêfêtan and Kêrisêt aj.

¹³ An nang ex na nde mêne bër kê riyenind gër Aciw and Kaxanu bën, gë beŷêr kêni wêlarawênd oyel bën kêni yambêrand? Bête bër kê şadaxand gër angêb bën, aşet kênêbi şetênd er şadaxa kêni gër angêb in? ¹⁴ Awa Axwên an mênj rexên ko mêne bër kê femêrand Atêfêtan bën eni dıyand gë er kênêbi yêlênd nê end Atêfêtan aŋo in.

¹⁵ Wëno cêŋ, beŷêr ŷap ke ene yêlênd bêjo, gamatak ame mêka ex na. Ado amun ŷêgwêlind na ene dawênelixênêgu. Ecês el saxan ke, gë ex yep end kême rafênaxênênd ejno. ¹⁶ Enimin, epemêra ed Atêfêtan el, ax gi ex na er kême rafênand. Gayikwa andiyen and nêŷali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er kême rafênaxên. Dal ex kido abame femêrand

na Atëfëtan aŋ, axata xata doxe! ¹⁷ Kido ga ŷandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Barikan angëmëne ga ŷandi ke kême femërand, andiyen and xwëtënan kême ex. ¹⁸ Ine ex acosa andam aŋ? Ga kême femërand Atëfëtan aŋ acosa kêm. Bëbër ŷap bax ene yëlënd në end Atëfëtan aŋo bën, ame kwëne ex na ene yëlënd.

¹⁹ Gayikwa ado ga hi kême ar yaya gër bela dek, wëno dëŋ rixayak xadëp ir bela dek, mëni cotaxën bër Yesu Kërisët bërãnjëm. ²⁰ And kême hi gë Bëšëwif aŋ, me gi ang Ašëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Bëte and kême hi gë bër kē sëfënd acariya aŋ, me gi ang bën ak, ado b̄ayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya aŋo, eno kwëtaxën Yesu. ²¹ And kême hi gë bëwendëran aŋ, me gi ang bën ak eno kwëtaxën Yesu. Barikan wëno ame gi ex na dë ar gë acariya and Kaxanu kêm, gayik Kërisët lëkaya ke gë acariya andexëm aŋ. ²² And kême hi gë bësitarak aŋ, me gi ang bën ak eni pexaxën bësitarak bën. Mondako rixaya kême er ex yo, gër bër ex yo, eni pexaxën ang ex yo, bërëmar. ²³ Do beŋo dek kême rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam in gër benjekax bend wëlawëk.

End bëxašër eŋ

²⁴ Aye nang kën mëne bër kē xašërend gër ambelëraya bën, dek ang exëni ak kēni hërënd. Barikan abat fo kē fiatëtënd do mëŋ kēno fupand. Awa kemënayin en gërënd aye en ŋatëtaxën. ²⁵ Dek bër kē xëñënanand okašër bën, ašëbanaya kēni šëbanayand bendanjëm. Mondako kēni rind enëbi pupaxën gë er kē nemind. Barikan biyi gë er b̄ayik ax nemind na kēbo fupa Kaxanu. ²⁶ Awa wëno ahër kême hërënd, bari ax gi ex na ahër fo. Bëte ang awëŋer fo hi kême, bari ame bënãrënd na awëŋar fo. ²⁷ Ecëñëxët, motoroli kême sorolind eman endam eŋ, ang end xadëp fo wëlaya kême, kēdi kême fiata gë acosa kêm, xarak wëno kē femërand gër bela bëšëxe.

10

End olaš eŋ

¹ Bëmaŷe, end hi bafi bëxarëk bërëbi eŋ, axe ñandi ex na en b̄ayi nangërexe: bën dek bafi lašënd aŋar aŋ, bën dek xegëta bax angwëngw aŋ. ² Bën dek buyi bax xobuyi or Moyis ol, kwëc gër aŋar do polo gër angwëngw. ³ Bën dek bax yambënd eyamb ebat, ed bax xaniwënd gër orën el. ⁴ Do bën dek bax šëbënd ešëb ceŋ ir bax xaniwënd gër orën in. Ašëb bani šëbënd gër angaŷ and Kaxanu, and bafi sëfaranand aŋ. Do angaŷ aŋo hi bax Kërisët. ⁵ Barikan bërãnjëm ang hi bani ak, abani ri na bend kēno nēnganënd Kaxanu beŋ, mëŋ šësëraxën kēni gër ladawe.

⁶ Bend hi bafi beŋo, bamatinali band kēbo felërand ex kēdi kême šote oñandi oñëŋanax, ang bëxarëk bërëbi ak. ⁷ Këren gi ex na bër xwëtak olaš, ang bëxarëk bërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok ga kēbi fëlëtënd wa mondako: «Bulunda in xwënda kēni ñambëran do gë ošëb. Ata xani kēni eni nëxira*.» ⁸ Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani bërëmar ak xali akey amat, šës kēni bela owëli alapame gë otas. ⁹ Kërenëŋo ŷanaxënënd ex na Kërisët an ang bano ŷanaxënënd bërëmar ak, ata šësëra kēni ga fiatëra kënëbi bandën. ¹⁰ Bëte këren ñunëŋunand na ang bani wunëŋunand bërëmar ak, ata šësëra kēni ga lawëra kēbi meleka ir ecës in. ¹¹ Betëm beŋo dek hi bafi bëxarëk bërëbi bën. Do er ŷëgwaxën kēni ang amatinali and kēbo felëra fo ex, biyi bër fiatënegu kēbo b̄akey b̄apelatar band ngwën bëjo. ¹² Awa ado en yëlënd mëne axor kën xor en kwëŷëta eñëŋanax eŋ, titinayin kēdi kēŋun nanjëta! ¹³ Atëy ax gi ex na and b̄ayik abi gind na bela. Barikan Kaxanu mokuwëta hi ko, atëy gamatak axo teb na, eŋun ŋatënegu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy aŋo fo ko nēcët er kën xoraxën in.

¹⁴ Mëŋ ex, wën bër ke balënd mbaŋ bëjo, kwëŷëtayin ekëla ed olaš el. ¹⁵ Ang bër gë onden fo këmun felërand, do kamanin wën dëŋ end kême rend eŋo. ¹⁶ Ešëb ceŋ ir kême yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and kême šalend aŋ, ang gi ex na nde ejo ex ebaŷër ed gër ošat Kërisët el? Do amburu and kême šetërende aŋ, wacayak bëte ešar ed b̄ar kême gër Kërisët gë eman endexëm el. ¹⁷ Gayikako amburu amat fo kême šetërende biyi bër hi kême bërãnjëm, awa eman amat hi kême.

¹⁸ Kwitayinëbi enëŋ end Bëyisërayel eŋ: and bani b̄arërend cale do eni yambënd ŷas er oyel or šadaxa kënëbi gër angëb eŋ, abar bani b̄arënd gë Kaxanu. ¹⁹ Ine ngwa kême rend? Ba mëne ŷas er oyel or šadaxa kënëbi gër olaš eŋ ŷëŷ ex nde? Ba mëne edaš el ŷëŷ ex nde? ²⁰ Bëtëdëŋ! Barikan er kēni šadaxand gër edaš in, bëyël kënëbi šadaxanënd, ax gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en b̄ar gë bëyël bën. ²¹ Wën an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën aŋ do gë andëmba and bëyël aŋ. An kor na

en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed bëyël el. ²² Ba eño yakëraxi Axwën an nde ýandi këbo? Ba ojaw nde xuca kënëñone?

End eyamb yamb eñ

²³ Wëno axor këme xor me dind er ex yo, bari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Ýoweý ax cëba ex na, bari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta. ²⁴ Ala kala calayindëlexo ofëcak or ašandaŵ ol, ax gi ex na orexëm fo. ²⁵ Yambindën dek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na këdi këñun wëlandëra gër onden ondwëwën. ²⁶ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë dek bešër hik gër ebar bën*»

²⁷ Angëmëne ar ax gi ex na këreceñ wac këñun eyambëran do wën en ma en ye, yambin er kënun rëdfën yo. Këren mëkand na en nang ba aýap ýap këñun, këdi kën wël onden oñ. ²⁸ Barikan angëmëne ala exo de: «Ýas eño er oyel or šadaxa kënëbi gër edaš ex de.» Awa në end ar fel këñun eño eñ, këren yamb na këdi kën wël onden oñ. ²⁹ And këme rend: «Këdi kën wël onden oñ», end onden ond ašëxen eñ këme yeyanënd, ax gi ex na end onden ondwëwën eñ. Enimin, inëwa ke nëpaxën anjëlän and ala ašëxe gër er këme yëland aýap ýap ke in? ³⁰ Angëmëne wëno ošet oram ol këme xanand gë ecëkwa, inë cëñ këne renaxën në end er këme šëkwand me yambaxën in?

³¹ Awa kën yambërand nde, kën šëbërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex canaya enjaran end Kaxanu eñ. ³² Këren gi na ang ekaý ed këni fokërerand bela fo, ax gi ex na benëng becëxe, ax gi ex na Bëšëwif, ax gi ex na bër gër Amara and Kaxanu bën. ³³ Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër bešër këme rind axemëna këme xemënënd, eño nëngan ala kala. Ofëcak or bela dek këme šaland, ax gi ex na oram fo, eni pëxaxën bëranjëm.

11

¹ Tëfëtëlindeñe ang këmo sëfëtëlindeñe wëno bëte Kërisët ak.

End bësoxari gër cale eñ

² Ašëkwa këmun šëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eñ, do end ga kën sëfënd bamërewëra ban, ang sëyali këmun ak. ³ Aýandi ýandi ke en nang bëte mëne Kërisët ex alëngw ar asošan kala an, asošan an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar Kërisët an. ⁴ Asošan ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel fo monab gaf an, año pëbënd na Kërisët, alëngw arexëm an. ⁵ Barikan asoxari ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel asoxari fo, dabërexe gaf an, në ecëfënin eño icën indexëm in: er hi ko ang ašëk šëk këno fo. ⁶ Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo dabënd na gaf irexëm in! Dabindëlexo gaf in, angëmëne ašëfën ex eno kacan omban oñ, ba eno cëk lir-lir. ⁷ Asošan an año ñap ex na exo dabënd gaf in, gayikako mëñ ex eñaw eñ do gë enjaran end Kaxanu eñ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asošan eñ. ⁸ Enimin, Kaxanu nęcëtëgu këno asoxari an gër eman end asošan, año nęcëtëgu ex na asošan an gër eman end asoxari*. ⁹ Bëte Kaxanu ri këno asoxari an në end asošan, año di ex na asošan an në end asoxari. ¹⁰ Mëñ ex, aýap ýapëk asoxari an exo dabënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok mëne afëb fëb këno icën indexëm in. ¹¹ Barikan gër biyi bër bar këne gë Omxëna bën, asoxari an axo gi ex na asošan këm, bëte asošan an axo gi ex na asoxari këm. ¹² Enimin, ang šanëgu ko asoxari an gër asošan ak, asoxari an këno rëwënd bëte asošan an. Do eño dek gër Kaxanu xaniwëk. ¹³ Kamanin gë andewën añ dëñ: aýap nde ýapëk asoxari an eño calend Kaxanu dabërexe gaf in? ¹⁴ Ola or ala ol dëñ këñun sëyalind mëne ašëfën ex angëmëne asošan an eño cak omban oñ. ¹⁵ Xarak, omban ocakax oñ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël këno omban ocakax ang elabaxën ed gaf fo. ¹⁶ Angëmëne ala exëna ar řanëk ecampëre ed gër endey eño el, biyi cëñ abo mër ex na mondako do bëte gër dek Bamara band Kaxanu abi mër ex na mondako.

End ecemar ed Axwën eñ

¹⁷ Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër añ en ñëñëxaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc. ¹⁸ Eñanar eñ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale añ, bakucara exëna mërëxand irewën. Ado eño, wëno təkër fo wä këme. ¹⁹ Afo ex gi wa bakucara andewën rewën añ eni canayaxën mërëxand irewën bër kë xemënënd gër atëy bën. ²⁰ Awa wën and kën fedër añ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el. ²¹ Gayikwa and kën yambërand añ, ala kala anëkan këno nëkanënd exo dëdëya mëñ gabat ecemar edexëm el. Ata abat

enjo yambënënd enjo enj, ajo enjo ñaŵënd. ²² An gi ex na nde gë bëciwë bënd gër ed kën yambëraw do en cebëraw? Ba Amara and Kaxanu aŋ nde kën yepënd ga këñëfi šëfëninënd ako bër ŷoweŷ ani cot ex na bën? Ine këmun fel? Ašëkwa nde këmun šëkwa? Ali, gër endey enjo amun cëkwa na.

²³ Gayikwa wëno, er sëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga wëf ko amburu aŋ, yatir lëxw këno gëmed. ²⁴ Šëkwa këno Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Ejo ex eman endam enj, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënd.» ²⁵ Bëte and yambëra këni aŋ, wëf ko andëmba and gë ngoy aŋ do re ko: «Ejo ex ošat oram oŋ, ošat or eter ekašax ed Kaxanu gë bëla el. Diyindën mondako ene kwitaxënd nand kën šëbënd yo.» ²⁶ Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu ino, do nand kën šëbënd yo ngoy ino, ecës ed Axwën el kën sëfëtënd mondako xali exo bakaw.

²⁷ Mëŋ ex, ar kë yamb mburu ino do exo ceb ngoy ind andëmba and Axwën inj, xarak aŋo ñap ex na an, anëka wënan ko eman end Axwën enj, do gë ošat orexëm oŋ. ²⁸ Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, dãmama exo yambaxën mburu inj, do exo cebaxën ngoy inj. ²⁹ Gayikwa ar kë yamb mburu ino, do exo ceb ngoy ino an pitëndërëxe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do šëf ko. ³⁰ Mëŋ ex, mërëxand irewën bërənjem šëxwërak, bërənjem seŷik, do bërənjem šësëk. ³¹ Angëmëne gë andëfi dëŋ këne xitiyande, Axwën an abo kiti na. ³² Barikan, Axwën an awërëšët këbo wërëšët gë bebër këbo xitind bën këdi këbo nöp andamat gë bër gër ngwën bën.

³³ Awa bëmāŷe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën aŋ, cëñirindën andewën rewën aŋ. ³⁴ Angëmëne ala xor këno na enjo enj, yambërawëlexo pere gër ndëbën, ata bayik an mëlau na kiti inj.

Omëka od bayik ok cëŋ, ayaka këmun yakaf and këme yelid aŋ.

12

End banjëla enj

¹ Bëmāŷe, end banjëla band ko šëtëndërënd Angoc Amënëk beŋ cëŋ, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe. ² Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban bër aŋo kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni benëŋ bënd bëla bëndanjëm ak. Ašëk awëlara fo baŋun wëlarand gër eñëŋëxax do baŋun nambelirand gër betëmbak, gër olaš or ax yeyandërand na. ³ Mëŋ këmun felaxënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu aŋ do exo dend: «Katalëŋo tan kata Yesu!» Bëte ala ax kor na exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk aŋ nangën këno eyeyan elo.

⁴ Ata Angoc Amënëk amat fo ex, barikan mëŋ kë šëtëndërënd banjëla band fitarëk. ⁵ Bandiyen baŋ afitar fitarëk, barikan Axwën abat fo këno rinënd. ⁶ Bandixa baŋ afitar fitarëk, barikan Kaxanu ibat fo kë rind er ex yo gër bër ex yo. ⁷ Angoc Amënëk aŋ këno yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or bëla dëk. ⁸ Enimin, Angoc amat aŋo fo këno yëlënd, abat eyeyan ed orenik, do aŋo eyeyan ed onangëran. ⁹ Angoc aŋo fo këno yëlënd abat ekwëta el, do aŋo banjëla band epakën ed bësëxwëra el. ¹⁰ Bëte Angoc aŋo fo këno yëlënd abat anjëla and exo dind becarax; aŋo anjëla and edeyara ed bënd re ko Kaxanu; aŋo, anjëla and epitëndër ed bangoc el; aŋo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan ošëxe; aŋo bëte, anjëla and exo ŋatelind oyeyan oŋo. ¹¹ Angoc amat aŋo fo kë rind beŋo dëk. Mëŋ kë šëtëndërënd banjëla baŋ ang këno ŷandind ak: enjo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatinali and eman enj

¹² Enimin, eman end ala enj, emat fo ex ado ga kë barënd owal odanjëm. Do gayikako, abar kë barënd dëk owal ok eman emat ado ga ŷëmbëk, mondako fo ex end Kërisët enj. ¹³ Gayikwa ene gixëne eman emat, gër Angoc Amënëk amat buyi këbo biyi dëk: hik Bëšëwif bën, hik bër benëŋ becëxe bën, hik okađep ok, hik bër yaya bën. Do gë Angoc Amënëk aŋo fo ŷëm këne biyi dëk.

¹⁴ Mondako fo ex end eman end ala enj, owal odanjëm barëk, ax gi ex na wal ibat. ¹⁵ Kido sapar in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde wacaya dox mëne anëka rëxëtak gër eman? ¹⁶ Kido anëf aŋ are bax rend, gayikako ax gi ex na angës, ax gi ex na wal ir eman, wal ir eman dëŋ baŋi dox. ¹⁷ Kido eman end ala enj angës fo hi bax, mondake doxo wëlërand? Kido eman end ala enj anëf fo hi bax, mondake doxo wëranënd? ¹⁸ Yama Kaxanu ga šomëndërëk nde dëk owal od eman ok ang ŷandi këno ak. ¹⁹ Kido dëk owal ok erebat fo hi bax, eman ax gi dona. ²⁰ Awa gërëgako owal odanjëm barëk, barikan eman emat fo ex. ²¹ Angës aŋ ax kor na ex de mëne aŋo balënd na end ataxan enj. Bëte gaf in ax kor na ex de mëne aŋo balënd na end osapar enj. ²² Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nëmëc ok dëŋ, gë ofëcak ex. ²³ Owal od këne yëlände ašëfën šëfënëk enëcët ok, nëmëc këne fëbënde. Do mondako këne šonënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bëla ok. ²⁴ Xarak, owal od ŷapëk eni

watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman eñ ene pëbaxënënde nëméc owal od ax ñap ex na eni watënd bëla ok. ²⁵ Dek owal ok ké rëcarënd kërî ké šapër eman eñ. ²⁶ Do angëmëne wal îbat ké sorond, ðek owal od eman ok ké sorond. Bëte angëmëne wal îbat ex mocëkw, ðek owal ok këño nëngandërand.

²⁷ Awa wën ðek eman amat hi kën, eman end Kërisët eñ do ala kala wal hi ko. ²⁸ Xarak, Kaxanu xwët këbi gër Amara and bërëwák endexëm: ga ýana këni oparëxanda, bëtëgu këni bëlawënel, bëtëgu këni bëte bësëyali. Kaxanu axwët xwët këbi bëte bër gë anjëla and edi ed becarax, bër gë anjëla and epakën ed bësëxwëra, bër gë anjëla and edëcara ed bëla, bër gë anjëla and olëngw, do bër gë anjëla and eyeyan ed oyeyan osëxe. ²⁹ Dek oparëxanda fo nde exëni? Dek ðek fo nde këni yeyanënd ang bëlawënel fo? Dek bësëyali fo nde exëni? Dek fo nde këni rind becarax? ³⁰ Dek fo nde šot këni banjëla band epakën ed bësëxwëra? Dek fo nde këni yeyanënd oyeyan osëxe? Dek fo nde këni ñatelind oyeyan osëxe oñ? ³¹ Awa balëkënalindën ocal od banjëla band xëbënëk nëméc ok.

Do wëno awasin këmun wasin fëña ir xëbënëk nëméc in.

13

End añana eñ

¹ Ado me yeyanënd oyeyan or bëla oñ, do gë or omeleka oñ, xarak añana axe gi ex na, ang atëmb and këni sëmbënd fo hi këme, ang etala ed ké wëling fo hi këme. ² Ado me gi areyara ar bënd Kaxanu, anang ar ðek beconëšon, do ar nangërak ðek. Ado me cot ekwëta ed ké sëngërebëtënd osënd el ðeñ, xarak añana axe gi ex na, ýoweý ame gi ex na. ³ Ado mëni cetërand napul iram in ðek bëxayëanaxik bën; ado me ðëxwënd eman endam eñ gër xodux, xarak añana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.

⁴ Ar gë añana an abuña ko buñand, anënga nënga ko, año yakëraxind na, axo dafënanand na, axo puñënanand na. ⁵ Axo dind na end ax ñap ex na eñ, año balënd na endexëm fo, axo wërënanand na, ala año penanënd na eñëpëanax. ⁶ Bëte ar gë añana an, end ðal eñ këño fatënd, ax gi ex na osëmbak ol. ⁷ Aseban ko sebanënd end ex yo, aña ko wënd end ex yo, ayar ko yarënd end ex yo, abuña ko buñand end ex yo.

⁸ Añana añ er din ir din ex. Edeyara ed bënd Kaxanu el, ayep ké yep. Oyeyan osëxe oñ, ayep ké yep. Bëte onangëran ol ayep ké yep. ⁹ Gayikwa bënd Kaxanu beñ, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang bëlawënel fo. ¹⁰ Barikan and ké faýaya beý ðek añ, er ebax mar fo in ayep ké yep.

¹¹ And hi bame itox añ, ang itox fo bame yeyanënd, ang itox fo bame yëlarand, do ang itox fo baxe fëning bendeý beñ. Barikan and nangaya këme añ, aseñ señ këme osoxëttox ol. ¹² Doro doro, awat këne watënde beý bën ang në anangoye fo, mëç-mëç fo. Barikan awat këne wat kerët. Gërëgako bëndëmar fo nang këme. Barikan anang këme nang ang nang ke Kaxanu ak.

¹³ Awa gërëkako betas beño ké bayi: ekwëta el, eyar el do gë añana añ. Barikan añana añ xëbënëk nëméc.

14

End cale eñ

¹ Calayindën en gi bër gë añana. Nandindëleñun en cot banjëla band Angoc Amënëk ban, adofa anjëla and eyeyan ed ang alawënel fo añ. ² Enimin, ar ké yeyanënd oyeyan osëxe an, Kaxanu këño yeyanelind, ax gi ex na bëla gayik er ko rend in ala año pëning na. Angoc Amënëk añ wa këño ñebëtënd exo yeyanënd bënd šonayak beñ. ³ Ar ké yeyanënd ang alawënel fo an, bëla bën këbi felërand: bër gër Amara bën këbi xemënënd gër ekwëta, bën këbi felënd eni kapina, bën këbi bašënënd banjëlan. ⁴ Ar ké yeyanënd oyeyan osëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar ké yeyanënd ang alawënel fo an, Amara añ ko xemënënd. ⁵ Aýandi ýandi ke wën ðek en yeyanënd oyeyan osëxe. Barikan en yeyanënd ang bëlawënel ýandi ke nëméc. Ar ké yeyanënd ang alawënel an xëbënëk nëméc gë ar ké yeyanënd oyeyan osëxe an. Angëmëne cëñ añateli ko ñatelind, axemën këbi xemën bër gër Amara bën. ⁶ Do gërëgako bëmaýe, ofëcak nde kën šot na angëmëne me yeli gër ndewën, do me yeyandërand oyeyan osëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu eñ: onangëran ol, edeyara ed bënd Kaxanu el, ba osëyali ol?

⁷ Angëmëne acëroti añ, gë atëmb añ andamat ké wëling, mondake ko bara ala xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërand na? ⁸ Do angëmëne ofarix or kereloñ ol ax wëling na šenene, noýo ké xëñënara ond gër emer oñ? ⁹ Andamat ex gë endewën eñ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan osëxe eñ, ala ax ñatelind na,

noyo këno fëni? Ata ayeyandëra fo kën yeyandërand. ¹⁰ Oyeyan or bëla oŋ moñëmb yëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo bër kë yeyanënd bën awëlëraxën këni wëlëraxënënd. ¹¹ Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar ke yeyanelind in, aliyer hi këme gër ndexëm do mëj bête anangërarëx këmo xwët. ¹² Mondako fo ex edewën enj, gayikako banjëla band Angoc Amënëk banj kën şaland, awa kamënin de aye ediyenexën el. Barikan gilex ekemënaxën ed ekwëta ed bër gër Amara el.

¹³ Mëj ex, ar kë yeyanënd oyeyan oşëxe an, karalenjo Kaxanu ejo yël anjëla and exo ŋatelixënënd beşër ko reyand bën. ¹⁴ Gayikwa angëmëne gë oyeyan oşëxe këme şalend, gë angoc andam anj këme şalend, bari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in. ¹⁵ Do mondake yäpëk me dind? Awa aşale këme yëna me calend gë Angoc anj. Bête aşale këme yëna me calend gë onden ondam oŋ. Aşëwëra këme yëna me ñëwërand gë Angoc anj, bête aşëwëra këme yëna me ñëwërand gë onden ondam oŋ. ¹⁶ Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk anj fo, këy xarand oyekax ol gër Kaxanu, ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe an, mondake cëj ko yaka «Amen», gayikako anjo pëninnd na er këy rend in? ¹⁷ Dal ex mëne ang këy şalend ak dek xëbënëk, bari ala anjo kemënënd na gër ekwëta.

¹⁸ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik wëno dëj këno şalend gë oyeyan oşëxe oŋ nëmëc wën dek. ¹⁹ Barikan and këme hi gër Amara anj, er ke fecanënd me deya benjo bend këbi fëni bëla, gë me deya bendey owëli epëxw gë oyeyan oşëxe.

²⁰ Bëmaşe, këren gi na de ang obaş fo gër epitëndër ed beşe. Giyin bëxarëk gër epitëndër ed beşe, barikan gër edi ed eñëjënax, giyin ang obaş fo. ²¹ Gër acariya yëgw këni:

«Gë bëla bër kë yeyanënd oyeyan oşëxe, gë ofërëya or bëliyer, këmëni yëna mëni pelërand fulunda ijo, barikan ani ñana na ene baxëtënd, re ko Axwën an*.»

²² Awa gër bër ax gi ex na bërëwäk, oyeyan oşëxe oŋ, nanganëme ex, bari ax gi ex na nanganëme gër bërëwäk. Bête edeyara ed bend Kaxanu el, nanganëme ex gër bërëwäk, bari ax gi ex na gër bër ax ma ex na. ²³ Gako Amara dek eni bärër gër cale, bën dek eni yeyanënd oyeyan oşëxe do eni ŋatëgu ngwa na bër obaxët, bër ax nang ex na end oyeyan oşëxe, ba bër ax gi ex na bërëwäk, ani yëla na nde mëne anëka şenëkët këjun? ²⁴ Barikan angëmëne wën dek en yeyanënd ang bëlawënel fo do exo ŋatëgu ar ax gi ex na kërecej, ba ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe, wën dek këno fëlët, wën dek këno nëp. ²⁵ Bend şonayak gër emëkw edexëm bej kën şonët. Ata mëj and ko foxi eyiye el nş gër ebar anj, aşale këno yëna ejo calend Kaxanu do exo dend: «Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

End bend şode-şode gër cale enj

²⁶ Awa bëmaşe, mondako yäpëk en dind. And kën fedër gër cale anj, diyindën abat abat er këjun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë oşëyali an, hik ar kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë ŋateli eyeyan elo an. ²⁷ Angëmëne bëla exëna bër kë yeyan gë oyeyan oşëxe, yeyanëlexëni abat abat, bëxi ba bësas, ata gwac kë hi. Bëtëlexo ar kë ŋateli er re këni an. ²⁸ Angëmëne er këni rend bër gë anjëla and oyeyan oşëxe in, xarak aŋateli ax gi ex na, cësinalexëni gër Amara. Er ebax eni yeyan in, bayilebi bën fo do gë Kaxanu. ²⁹ End bër kë yeyanënd ang bëlawënel fo enj cëj, bëxi ba bësas yeyanëlexëni, do bër këbi baxëtënd bën, yixëtindëlexëni er wël këni in. ³⁰ Angëmëne ala aşëxe exo cot amëd anjo dëj, end nangën këno Kaxanu, awa cësinalexo ayanar an. ³¹ Enimin, wën dek axor kën xor en yeyanënd ang alawënel ar Kaxanu fo, abat abat, eni tëyaxën yëşe, do eni kemaxën gër ekwëta bër kë baxëtënd bën. ³² Onden ond bëlawënel oŋ abana kë banand gër bëlawënel bëşandaş. ³³ Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, obetak fo ex, ax gind na şode-şode.

Ang këni rind dek bëwënëk bën gër Bamara bandebën ak, ³⁴ bësoxari bën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ñap ex na eni yeyandërand. Pëbindëlenëbi bëcën bëndebën bën, ang rek acariya ak. ³⁵ Angëmëne yëşe yandi këbi na eni tëya, mëkayindëlenëbi bëcën bëndebën bën gër bëciw. Gayikwa ax ye ex na asoxari an exo yeyanënd gër Amara. ³⁶ Ba gër ndewën nde şanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde ŋatëlik?

³⁷ Angëmëne ala exo yëland mëne alawënel ba ar gë Angoc Amënëk hi ko, nangëlexo mëne end yëgwënëli këmun ejo, apela and Axwën ex. ³⁸ Do angëmëne axo nang ex na enj, awa mëj bête ala anjo nang na.

³⁹ Awa bëmaÿe, ñandindëleñun en yeyanënd ang bëlaŵënel fo, do këren cëbanënd na eyeyan ed oyeyan osëxe el. ⁴⁰ Barikan diyindën er ex yo ang ÿapëk ak, do šenene.

15

End Atëfëtan en

¹ Bëmaÿe, baxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmun aŋ, and xwëta kën do xemënali kën šenene aŋ. ² Gë Atëfëtan aŋo šot kën apexa aŋ, angëmëne ang nangën këmun ak xwëtaya kën gër owëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan aŋo, ekwëta edewën el ÿoweÿ ax gi ex na.

³ Endey eñanar end sëyali këmun en, end sëyali bane wëno bëte enj: «Kërisët wa šësëk në end beñëñëxax bendeŋi, ang rek Oñëgw Omënëk ak^o.» ⁴ Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, barikan xani ko gër ecës akey atasën aŋ, ang re bax Oñëgw Omënëk ak. ⁵ And xani ko aŋ, pere šanayaxën baŋi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok. ⁶ Ašanayaxën šanayaxën baŋi bëte bëmaÿe bëñ, ang hi baŋi bëla okeme oco axuca, do bën deŋ wat këno. Bëranjëm ga këni liya baŋi këni, bërëmar fo šësëk. ⁷ Ata šanayaxën këño Šak do bëte deŋ oparëxanda ok. ⁸ And šanayaxën këni bën deŋ aŋ, šanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw këno ñatërëxe amëd and ÿapëk aŋ fo. ⁹ Gayikwa wëno xurik ex ba gër oparëxanda od Yesu deŋ. Gayikako arixëra bamëni rixërand bër gër Amara and Kaxanu bën, wëno ax ñap ex na ene macëd parëxanda. ¹⁰ Barikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc bën deŋ. Barikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno. ¹¹ Awa hik wëno, hik bën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fëxaxën kën el.

End ekani gër ecës en

¹² Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne Kërisët axani xani ko gër ecës, inecëñ këni rexënëd bërëmar gër ndewën na mëne ekani ed bësësëk ax gi ex na? ¹³ Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁴ Do angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do bëte ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex. ¹⁵ Ata biyi er hi këmi ang otede od këño nëgwëšanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëñ xanin këño Kërisët gër ecës, xarak aŋo kanin ex na, angëmëne ðal ex mëne bësëk bën ani kanind na gër ecës. ¹⁶ Enimin, angëmëne bësëk bën ani kanind na gër ecës, Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁷ Awa wën ga kën ri beñëñëxax bëñ baŋi kën, angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex. ¹⁸ Do bërëwak end Kërisët bër këfi rašënd gër ecës bën, anëka nemi këni. ¹⁹ Angëmëne gër aniyar and ebar ro fo këne yarënde end Kërisët en, awa biyi ex bër xurik ex kayën gër bëla deŋ.

²⁰ Barikan ðal deŋ wa ex, Kërisët axani xani ko gër ecës: mëñ ex ayanar ar xanik an, eni koraxënëd eni kani bër këfi rašënd gër ecës bën. ²¹ Awa gayikako në end ala abat fo yowaxënëguk ecës el, bëte në end ala abat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el. ²² Enimin, ang këni šësënd deŋ bëla bën në end ga bar këni ola ol gë Kërisët, bën deŋ mondako fo këni xani gër ecës në end ga bar këni ola ol gë Kërisët. ²³ Barikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: Kërisët mëñ ayanar ar xanik gër ecës an, bëte eni kaniraxën bërëwak endexëm bën and ko bakaw aŋ. ²⁴ Ata ex ñatëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do Kërisët enjo maš owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë panga ind ex yo. ²⁵ Gayikwa Kërisët afo exo mun eŋi bëñaxën deŋ bërangoÿëra andexëm bën. ²⁶ Ata arangoÿëra afelatar ar këño wëña an, ex ecës el. ²⁷ Enimin, Oñëgw Omënëk ok are rek:

«Ayël yël këño owun ol gër beÿ deŋ^o.»
Barikan and rek mëne gër beÿ deŋ wun ko aŋ, aye nang këne mëne ax gi ex na gë Kaxanu ak, mëñ ar yël këño owun olo an. ²⁸ Do and ko wun Kërisët gër beÿ deŋ aŋ, ata mëñ Ašëñiŵ deŋ ke yëlaya gër ar yël këño mbëña ind beÿ deŋ an, exo gixën Kaxanu deŋ gër bëla deŋ.

²⁹ Kido ax gi bana mondako, ine doni rind bër këñëbi buyind në end bër šësëk enj? Inëwa këñëbi buyixënëd angëmëne bësësëk bën ani kanind na gër ecës? ³⁰ Do biyi cëñ, inëwa këbo feceraxënëd ecës el apëxëd and ex yo? ³¹ Bëmaÿe, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Barikan ga ke nëngandërand edewën enj këme yeyanaxënëd mondako ga bar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ³² Angëmëne në end banjëlän band bëla fo bami wërënd gë owacar ol gër Efes, ofëcak nde këmi šot na?

Angëmëne bëshëk bën ani kanind na gër ecës, dindëne ngwa ang futëk Oñëgw Omënëk ak:

«Yambërandëne do cebërandëne gayikwa ecan ašës këne šëse^o.»

³³ Ala këreñun yifad na:

«Ebar ed gë bela bësëmbak el, këbi nëxenënd bër šenene bën.»

³⁴ Ata bakarëleñun de onden oñ do tebin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak, bërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eñun cëfënanaxën këme yëyanënd mondako.

End eman engšaax eñ

³⁵ Barikan ala kë wëka na: «Mondake wa këni xanind bëshëk bën? Gë eman end fe këni bakawënd?» ³⁶ Ar kë yëyanënd mondako an, afëniřëx exo! Wëj wa er këy nedënd in, ax gi ex na nde ašës kë šësënd dmana ex dıyaxën gašëxe? ³⁷ Do enjëlir eñ këy nedënd eñ, bamat enjëlir end bële, ba end eneda ecëxe, ay nedënd na gë añamb. ³⁸ Ata Kaxanu kë rind eneda kala gë añamb, ang këño yandi ak, eneda kala gë añamb andexëm. ³⁹ Bëbër gë onjën bën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end bela eñ, pit ex eman end owarar eñ, pit ex eman end ošël eñ, do pit ex eman end oxan eñ. ⁴⁰ Bëman bënd gër orën exëna, bëte bëman bënd gër ebar exëna. Barikan enjaran end bëman bënd gër orën eñ, ax gi ex na andamat gë end bëman bënd gër ebar eñ. ⁴¹ Ax gi ex na nde eñan eñ gë oye orexëm ex, facaw in gë oye orexëm ex, do ował oñ oye orebën pit. Ował oñ deñ afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm ex.

⁴² Awa mondako fo ex end ekani ed bëshësëk eñ. Ala ar wëg bano gë eman end kë šësënd an, exo nengëtaw gër ecës gë eman end din ax cës na. ⁴³ Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nengëtaw gër ecës, gë eman end gë enjaran. Ar wëg bano gë eman etitarak an, exo nengëtaw gër ecës gë eman end gë ojaw. ⁴⁴ Gë eman end kënebo wëg eñ, ošapar do gë oñas ex, ata ene nengëtawëye gër ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë ošapar do gë oñas exëna, bëte eman end gë angoc exëna.

⁴⁵ Mëj rexënëk Oñëgw Omënëk ok: «Adam, ala ayanar ar bax liyand an, hi baxo gë eman end gë ošapar do gë oñas^o.» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kë liyanënd an. ⁴⁶ Ar gë eman end gë ošapar do gë oñas an, hik ayanar an, ax gi ex na ar ex angoc an; ar ex angoc an bëtëguk. ⁴⁷ Ala ayanar ar ri këño Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëñ, gër orën xaniw ko. ⁴⁸ Ala ar ri këño Kaxanu gë obar an, ang bela bër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën an cëñ, ang bër gër orën ak hi ko. ⁴⁹ Do ang šot këne gër ola orebi eñaw end ar ri këño Kaxanu gë obar ak, mondako fo këne šote eñaw end ar gër orën eñ.

⁵⁰ Bëmaŷe, ga re këme: oyas ok do gë ošat oñ ax kor na ex dıl gër owun or Kaxanu. Eman end kë šësënd eñ, ax kor na ex ñat gër anıyan and din ir din. ⁵¹ Baxëtine mun nangën econëson eño: abo dašëra na biyi dek gër ecës, barikan biyi dek këne nengwëtaye gë bëman bendebi ak. ⁵² Ang yandëk eñëpar ed angës ak, mondako fo kë yand enengëtara ed bëshëk el gë eman end din ax cës na eñ, and kë wëli ofarix or kereloñ ifelatar añ, biyi dek këne nengwëtaye. ⁵³ Eman end kë nemind eñ, afo ex nengwëta eman end din ax nemi na, do eman end kë šësënd eñ, ex nengwëta eman end din ax cës na.

⁵⁴ Eman end kë šësënd eñ, and kë šufa eman end din ax cësënd na, do eman end kë šësënd eñ ex gi eman end din ax cës na, amëd año fo kë fiata er rek Oñëgw Omënëk in: «Dodo anëka xor këno ecës el, ecës ax bo ex na^o!

⁵⁵ Do wëj ecës el,

feye ex panga indey in?

Feye ex anjif andey añ^o?»

⁵⁶ Anjif and ecës añ eñ, eñëñenax eñ. Do panga ind eñëñenax in ex, acariya añ. ⁵⁷ Barikan, cëkwanëjone Kaxanu ga yël këbo angora añ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

⁵⁸ Awa wën bëmaŷe bënd ke balënd mban bëño, kemin mban ang bëbër ax têngërëbëtand na fo. Kemënayindën key yo key gër andıyen and Axwën ga nang kën ako mëne er kën rıyenind in ax gi na gë ofëcak këm gër ebar ed bar kën gë Axwën an.

16

End amarënen eñ

¹ End amarënen and kënëbi rëcaraxën okërecej od gër Yerusalem eñ cëj, wën bëte ßarin ðek ang fel këmëni ßër gër Bamara ßand ebar ed Galasi ak. ² Yatir akey aýanar and loxo, ala kala pitindëlexo kodí in, ang ex ojaŵ odexëm ak, do exo mëxwëta gër iciŵ indexëm. Këren cëni na me ñatëli en dixën amarënen andewën añ. ³ And këmë ñatëli añ, gë okayëta këni yeli ßër kënëbi sana eni mëla oyël orewën gër Yerusalem ßën. ⁴ Angëmëne afo me ye wëno bëte, awa ðamana íbat këmi yed.

End oðamana od Pol eñ

⁵ Anëngali këmun nëngali and këmë sëfëra ðek ebar ed Masedëwan añ (gayik ayeli këmë yeli, end ßangol ßand gër ebar elo eñ ðamana me ñataxënëli gër ndewën). ⁶ Bamat ßakey ßandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë ayem añ, ene yëlëraxën šëlafana ir këmë sëfaxënëx feña iram in. ⁷ Año axe ñandi ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këmë yarënd me nëka monëka ðëj na gër ndewën, angëmëne aŵa ŵa ko Axwën an.

⁸ Barikan gër Efes cëj, fën këmë ßayi xali gë ofëna or Peñetekot ol. ⁹ Gayikwa Kaxanu fërëten ke ebët eñangax, mo dinaxën andiyen atëm, ado ga ýëmb këni ßër ke wëreli ßën.

¹⁰ Do and ko ñatëli Timote añ, mëlayayino ang ßayik axo yëdara na na gër ndewën. Gayikwa ang wëno ak këjo riyeninënd Axwën an. ¹¹ Awa ala këreño yaf na ðe! Yëlërawëðëno šëlafana ir ko rixënëgu ðamana iyekax, xali gër ed hi këmë ro, gayik ašëni šëni këmo wëno gë ßëmaýe ßëj.

¹² End abaýe Apolos eñ cëj, ßandanjëm xara këmo enun nëngali, mëj gë ßëmaýe ßënd engä endexëm ßëj. Barikan año ñandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko šot amëd añ.

End ßapela ßapelatar eñ

¹³ Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin ßëfirik, kemin. ¹⁴ Diyindën er ex yo gë añana!

¹⁵ Bëmaýe, apela año këmun ßašëлинд. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el ðek, exëni bëýanar bërëŵak gër ebar ed Akayi ßën. Do ßën mbañ ŵa këni andiyen and edëcara ed bëwënëk añ. ¹⁶ Wën bëte, mayindën olëngw or bela ßër ang ßën ol, do gë ðek ßër këni riyenind do këni sorond andamat ßën.

¹⁷ Wëno mbañ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtonatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën ðek wat këmun fo. ¹⁸ Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëß ed bela ßërako rako el.

¹⁹ Bër gër Bamara ßand gër ebar ed Asi ßën ðek, ašëma kënun šëmand. Akilas gë Përisil do gë ßër Amara and gër iciŵ indeßën ßën ðek, kënun šëmand mbañ gër oŵac or Axwën. ²⁰ Ašëma šëma kënun ßëmaýe ßëj ðek. Cëmarëxën andewën rewën añ do megarërayin emegar emënëk, ang ßër acël amat fo.

²¹ Wëno Pol ýëgwëlik gë ataxan andam añ ðëj ecëmar elo. ²² Ar año ñan ex na Axwën an, katalenjo! «Maranata», mëne ngëj «Axwën an në eyow exo!»

²³ Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën! ²⁴ Wën ðek ñan këmun ga ßar këne ako gë Yesu Kërisët.

Kayëta ixinëm ir Bëkoreñët in Lilaya in

Akayëta aņo ro ex akinëm and yëgwën babi Pol okëreceņ od gër Koreñët aņ gayik ax bo bana ga wëlër na šenene gë mëņ. Bende y betas yëgw ko Pol gër akayëta aņo. Eñanar eņ, ayaka yaka babi ga bani yepënënd ofarëxanda orexëm ol. Gayikwa gër ofarëxanda ayëmb yëmbëk oyot ok do gë beñigënaxik beņ. Barikan, Pol aņuņa buņa baxo beņo dek, mëņ ex ax ñap bana eno yepënënd. Ekinëm eņ, Pol fel babi eni bar er kënëbi rëcaraxën okëreceņ od šëmura babi gër Yerusalem ok. Etasën eņ, Pol afel fel babi kërënebi baxëtënd na oparëxanda od šanayaw bax gër Amara andeñbën do bani sëyalirand becëxen ok. Oparëxanda oko arafënara bani rafënarand. Xarak, parëxanda ir däl in, aņana ko banand, awa ko wand exo gi ang ar sitarak fo exo cotaxën ojaw od Kaxanu ok. Bëte abi nëyalind na okëreceņ ok eno yëlërand napul in. Gayikwa Kaxanu ayël fo ko yëlënd oyekax orexëm ol, yowe y axo mëkand na. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecëkwa ed Kaxanu el: 1.1-11.

End andiyen and parëxanda ir Kaxanu eņ: 1.12-2.17.

End aņana and Yesu Kërisët eņ: 3.1-7.16.

End edëcar ed okëreceņ eņ: 8.1-9.15.

End ofarëxanda or Pol eņ: 10.1-13.10.

Bepelatar beņ: 13.11-13.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët in, ang yandi këno Kaxanu ak, do gë ima yë inbeñ in Timote, këņun yëgwënëlinde wën beñ ex Amara and Kaxanu and gër angol and Koreñët beñ, do gë dek be wënëk beñ ex gër ebar ed Akayi beñ. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, do gë obetak ol!

End ekemëndër eņ

³ Cëkwaneņone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët, Sëm ir xwënëk axayënan ir ex yo. Mëņ exo Kaxanu, ar kë xemënënd nand ex yo. ⁴ Kaxanu këbo xemënënd gër oyot od ex yo, ene koraxënënde biyi bëte enëbe kemëne beñ kë sorond gër oyot od ex yo, paß gë ekemën ed këne šotënde gër ndexëm el. ⁵ Enimin, ang kë yëmb yo toro ind këne soronde në end Kërisët in, mondako fo kë yëmb bëte ekemën ed këne šotënde gë Kërisët el. ⁶ Angëmëne asoro këmi sorond gër oyot, mun kemëanaxënënd, end apexa andewën këmi soroxënënd. Angëmëne Kaxanu axemën xemën këbo, mun kemëanaxënënd wën bëte këbo xemëanaxën, en cotaxën ojaw od en bujaxën toro indimat gë biyi. ⁷ Do er këmun yarënënd in mokwëta ex, gayikwa anang nang këmi mëne ang šoma kënëbo gër toro ak, ašoma kënëbo šomand bëte gër ekemën.

⁸ Enimin bëma yë, oyot od hi babo gër ebar ed Asi ok, abo ñandi ex na en nem. Yama mokëba ga xëba babo nde, nëmëc ang xor këmi mi buņa ak. Abami yëla na beñëngw këmi bayi. ⁹ Gër owëkw orebi dëņ wa bami mëne ecës edeñ el dëņ ñatëneņo babo mondako. Ata mokwëtaxën Kaxanu, mëņ ar këbi xaninënd bešëk an hixën babo eņo, këdi këmi xwëta ogaf odebi ok. ¹⁰ Mëņ racët këbo, do aracët këbo racët gër ecës edako rako elo. Iyo biyi, mëņ ex ar kënëno yarënde an, do axwëta xwëta kënënone mëne aracët këbo racët bëte. ¹¹ Wën bëte arëca kënëbo rëcand ga kënëbo šalenënd ako. Ata Kaxanu ayaka ko yaka cale ind kënëbo šalenënd bëranjëm in. Ayël këbo yël enjekax eņo, do bëranjëm këno yana eņo cëkwand në edeñi.

End eteß ed damana ir Pol eņ

¹² Gayikwa onënga orebi ol ex, osede or šot këmi gër onden ondebi ol. Aliya liya këmi gë ola or toc do gë däl ir xaniwëk gër Kaxanu in, mërëxand ir bëla dek, adofa gër ndewën, gë oyekax or Kaxanu ol, bari ax gi ex na gë orenik or gër ngwën ro. ¹³ Er këñ fënënd do këņun fëñind in yëgwënëli këmun, ax gi ex na ecëxen. Yëla këme afëni këņun fëni aye, ¹⁴ ang fëni këņun dëņ mar mëne në edeñi na këņun nëngandërad ang këbo nënganënd biyi bëte endewën ak, yatir akey and Yesu, Axwën arebi aņ.

¹⁵ Ata wëno gë ekwëta elo yandi baxe mun nëngali pere, en cotaxën oyekax oxinëm. ¹⁶ Bëte yëla këme axuca këme xucax elod gër ndewën na ond gër ebar ed Masedëwan oņ, do me kaniw gër Masedëwan me bakaxënëne na gër ndewën, ene yëlëraxën er këme yexën ond gër ebar ed Yude oņ. ¹⁷ Ga fëna këme me di eņo, ba ar kalay-kalay nde hi këme? Ba and këme fëna me di yë y aņ, oñandi odam fo nde këme rind, do me dend amëd aņo fo: baņo «Iyo», baņo «Ali»? ¹⁸ Kaxanu, mëņ ar ex mokwëta an,

anang nang ko mène eyeyan ed wëleli kënebo el, ax gi ex na baño «Iyo», do baño «Ali». ¹⁹ Gayikwa wëno, gé Silas, do gé Timote afem fem këmi gër ndewën na mène gër Yesu Kërisët, Asëniw ar Kaxanu an, «Iyo» fo ex, ax gi ex na baño «Iyo» do baño «Ali». ²⁰ Ang yëmbëk yo bëbër bëya këbo Kaxanu bën, Kërisët ex «Iyo» irexëm in. Awa mëñ ex, paß gé mëñ këne rende «Amen», and këneño šalende Kaxanu end enjaran endexëm an. ²¹ Do Kaxanu ex ar këbo xemënënd biyi gé wën an, ga bar këne gé Kërisët an. Mëñ yata këbo mo diyeninaxënënd. ²² Mëñ fo ri këbo nanganëme irexëm in ga xwët këño Angoc Amënek an gër owëkw orebi. Ata gé Angoc año këne nangaxënënde mène becërecaxik fenin këbo na.

²³ Wëno sede iram in Kaxanu ex gër aniyan andam, ðal in këme reyand. Er saxan ke me cës gé me nëgwëš in. Ame bakali ex na fën gër Koreñët, gayik axe ñandi bana mun dexëra. ²⁴ Biyi afo ñandi bana mi bëña ekwëta edewën el gayik gé ekwëta elo xwëšaxën kën gër andiyen and xel këne gé onënga fo an.

2

¹ Wëno cëñ, afaÿ faÿ bame gër emëkw edam këreme bakali na gër ndewën këdi këne xofëtare gé ecaminan. ² Gayikwa angëmëne në endam kën šaminand, në end nobën cëñ ke nëngandëraxën? Ba në end bër šaminak në endam nde? ³ Mondako yëgwënëli këmun, këdi këme šamina and këme fiatëli an end bër ebax exe nëngandërado enj. Wën dek xwëta këmun: onënga oram ol, onënga or wën dek ex. ⁴ Gé oyot otëm, gé emëkw ed šaminak mbañ, gé ongwën od mbañ, yëgwënëli këmun. En nangaxën mène mbañ ñan këmun rixën këme mondako, bari ax gi ex na, ga yandi ke en caminara.

End etëban ed awëndëran enj

⁵ Angëmëne ala exo di er kën šaminaxën, wën dek kë šamina, ax gi ex na wëno kë šamina. Barikan këdi ke xureli, me dedo wa bërëmar fo kë šaminara. ⁶ Ala arako rako an, gwac këño hi and këno rexëra bërãnjëm an. ⁷ Er yek nëmëc in ex, eno tešan do eno pel exo kemëna këdi këño bon ecamina ed xurik. ⁸ Awa axara xara këmun, ebal ed këñun end ala ajo el, nëmëcal ex. ⁹ Ata në eño yëgwënoxënëli këmun bëte mondako. Atëy ex, me nangaxën ba abaxët kën baxëtënd end këmun fel yo. ¹⁰ Ar këno seban wën an, wëno bëte aseban këmo seban. And këmo seban ala an, angëmëne yëy exëna er këmo sebanaxën, aseban këmo seban në endewën, ogës od Kërisët. ¹¹ Mondako këme rind këdi këmo seß Sندان ebo dila, gayikwa noÿo cëñ nemëk onandi odexëm ok.

End ecaminara ed Pol enj

¹² And fiat këme gër angol and Tërowas, me pemërax Atëfëtan and Kërisët an, asëk sëk bame ebët ed fërëtën baxe Axwën el. ¹³ Bari axe gi bana fuñ gër onden ondam, gayik amo tək bana abaÿe Tit. Ata ga fela këmëni na, xuca këme kwël ond gër ebar ed Masedëwan oj.

End angora enj

¹⁴ Ata cëkwënëñone ðe Kaxanu, mëñ ar këbo wëland din gër enga end angora and Kërisët an. Paß gé biyi këni nangaxënënd bëla bën endexëm enj, gër ed ex yo, ang angiri inëngax fo. ¹⁵ Biyi hi këne enimin angiri inëngax in. Kërisët yël këño angiri ijo Kaxanu. Angiri ijo, këbi wëranënd bër séfëk fëña ir apexa bën, do bëte bër nambërak bën. ¹⁶ Gër bër nambërak, otëñer ond ecës ex. Barikan gër bër fexëk, otëñer ond aniyan ex. Do noÿo xorëk exo di andiyen año? ¹⁷ Bela exëna bër rik eyeyan ed Kaxanu el acotëraxën and napul. Barikan, biyi gé onden ond šenene këmi femërand, ga lawënëgu këbo Kaxanu. Ogës odexëm do ga bar këmi gé Kërisët këmi yeyanaxënënd.

3

End bëriyënin bër eter ekaşax enj

¹ Gaşëxe nde këmi ñana mi yelind gër ndewën, ang bër lawënyalik gé andeßën dëñ? Ba aÿap nde ÿapëk mi mëlalind okayëta od kë reyand nobën hi këmi, ang këni rind bërëmar ak? Bëte ba wën nde ÿapëk enëbo yëgwënënd okayëta oko? ² Wën ga ex wa kayëta irebi in, ir yëgw këni gër owëkw orebi in, ir nang këni do këni fënënd bëla ðek in. ³ Mongwati watik mène wën ex kayëta ir yëgw ko Kërisët do xwëtënan këbo gër andiyen andëbi in. Kayëta ijo, gé Angoc and Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd aniyan anj, hixënëk, xarak ax gi ex na gé onëgw. Gër eman do gër owëkw or bëla yëgw ko, ax gi ex na në bangomb-gomb band oxaÿ ofësëpës.

⁴ Mondako ex ekwëta ed xwëta këmo Kaxanu el, paß gé Kërisët. ⁵ Ax gi ex na gé andëbi año dëñ këmi xorënd mi nang er ex yo, nangëde gër ola orebi xaniwëk. Barikan, biyi er këmi xorënd in, gër Kaxanu kë xaniwënd. ⁶ Mëñ fo ri këbo bëte bër xorëk eni gi

bëriyenin bër eter ekaşax ed gë Angoc and Kaxanu el, eter ed ax gi ex na gë oñëgw el. Gayikwa Angoc an aliyen kël liyanënd, barikan oñëgw ok alaw kël lawënd.

⁷ Andiyen and ecës an, and ex gër oñëgw od në oxaŷ an, gë enjaran ebax, xali Bëyisërayel bën abani yëxw na eni nëkon dëxax ir Moyis in. Enjaran bax yegënd gër dëxas irexëm, xarak end ex kuca bax. ⁸ Ax gi ex na nde andiyen and wëlawëk këjo Angoc an nëmëcak ecot ed enjaran el? ⁹ Angëmëne andiyen and wëlawëk kiti an gë enjaran hi bax, andiyen and wëlawëk or şenene an nëmëcak enjaran ej. ¹⁰ Do dene dëj mène enjaran end şanaya bax akarëk ej aşilipa şilipak and fiatëguk enjaran end gërëgako an gayik ejo xurik ex këbën. ¹¹ Enimin, angëmëne er bax xucand in gë enjaran hi bax, er kël bayi laj nëmëcak enjaran ej.

¹² Awa biyi ga şot këmi eyar ed mondako elo, yëxwëraxën këmi nëmëc. ¹³ Biyi ami dind na ang Moyis ak, mëj ar bax labënd gë anjëm dëxas irexëm an, këdi këni wat Bëyisërayel bën ekwët ed enjaran end er bax xucand el. ¹⁴ Barikan er baxo rind Moyis ijo, aşiwën şiwënëk onden ond Bëyisërayel ej. Enimin xali doro, and këni fënënd poyoma bakayëta band eter ekarëk ban, anjëm and kël labënd an, abayi bayik, ax dëxëta ex na gayik ebar gë Kërisët el fo kël rëxëtënd. ¹⁵ Xali doro, and këni fënënd Akayëta and eter ekarëk an, anjëm kël labënd na owëkw orebën ej. ¹⁶ «Barikan and këno xwëta Axwën an, anjëm and kël labënd an arëxëta kël rëxëtënd.» ¹⁷ Xarak Angoc an ex Axwën ajo. Do gër ed hi ko Angoc and Axwën, fën ex oreŷaya el. ¹⁸ Biyi dek bër gë odëxas od labët këni ok, anëkon këne nëkonënde gë axëbënan, ang në anangoye fo, enjaran end Axwën ej. Anëngwëta nëngwëta këne ene cotaxëne eñaŷ emat gë Axwën an, do enjaran ej kwël ex başarënd. Mondako ex andiyen and Axwën an, mëj ar ex Angoc an.

4

End napul ir në bapeya en

¹ Awa gayikako andiyen ajo sebënan këbo Kaxanu, gë axaŷënan ir wăsin këbo in, kërebo cena na. ² Aseb seb këmi bënd bej, becëfëanaxik bej. Ami dind na beŷ bën gë osit, do ami nëmëbëtënd na eyeyan ed Kaxanu el. Ecëñëxët, dal in këmi reyand kerët, ata mondako hi këmi bër mokwëta gër onden ond ala kala, do gër lëngw ir Kaxanu. ³ Barikan angëmëne Atëfëtan and këmi femërand an alob lobëk, gër bër nambërak lobëk. ⁴ Ata Atëfëtan ajo alob lobëk gër bër gë oñëpëgënan, gër bër şiwën këbi angoc and rixayak kaxanu ir gër ngwën ro bën. Mëj bayik ani watënd na angoben and Atëfëtan and enjaran end Kërisët an, mëj ar ex eñaŷ end Kaxanu an. ⁵ Enimin, epemëra edebi el ax gi ex na end ola orebi. Er këmi femërand mène Yesu Kërisët ex Axwën an, do biyi ex bëriyenin bërëwën bën në end Yesu. ⁶ Gayikwa Kaxanu rek: «Angoben an pëtëlex gër ecamëdan.» Ata mëj dëj ex angoben and fëtëk gër owëkw orebi ajo. Aŷandi ŷandi këjo ebo ŋoba gë enang ed enjaran end Kaxanu end fëtëk gër dëxas ir Yesu Kërisët ej.

⁷ Barikan biyi wëlayak napul ijo gër ola orebi, ang në ofeya fo, ex watixën kerët mène panga ikëbëanaxik ind ex gër ola orebi ijo, ind Kaxanu ex, ax gi ex na indebi. ⁸ Gand ed ex yo kënëbo şëndënenënd bela bën, bari ami bele na. Awëlandëra këbo wëlandërand, bari afo yëbu ex na. ⁹ Arixëra kënëbo rixërand, bari anëbo ŋaŋëta ex na. Axëba këbo xëband ocëmu ok, bari ami cës ex na. ¹⁰ Din wëlaya këmi gër ola orebi, gër beman bendeŷi, ecës ed Yesu el, ex canayaxën bête aniyen and Yesu an, gër beman bendeŷi. ¹¹ Gayikwa biyi bër këne liyande bën, din këbo fecerand ecës el në end Yesu, ex canayaxën bête aniyen and Yesu an, gër beman bendeŷi bënd kël şës bejo. ¹² Ata ecës el mondako kël riyenind gër ola orebi, barikan gër ola orewën aniyen ex.

¹³ Do gayikako Angoc amat fo şot këñëgone, and kël yëländ ekwëta an, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ga wă këme, mëj yeyanaxën këme.» Biyi bête ga wă këmi, mëj yeyanaxën këmi. ¹⁴ Ga nang këmi mène ar xanin këjo Axwën Yesu gër ecës an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bête gë Yesu, do ebo canayali andamat gë wën gër ed hi ko. ¹⁵ Gayikwa ejo dek në endewën fiataxënëguk, eni nangëraxën bela bër anjëm oyekax or Kaxanu ol. Ata bër këjo şëkwand Kaxanu end enjaran endexëm bën, eni yëmbërend.

End ola oxaşax en

¹⁶ Ata mëj ex, biyi kërebo cena na. Ado ex biwënd ola or fac fac ol, ola or lëf lëf ol, key yo key kël bëtënd. ¹⁷ Gayikwa oyot od këbo hi yo gërëgako, ŷowey ax gi ex na paş gë enjaran etëm end din ir din end këne şot ej. ¹⁸ Bête biyi er ax gi ex na mongwat in

këmi watënd, ax gi ex na er mongwat in. Gayikwa er mongwat in ax nëkand na, bari er ax gi ex na mongwat in din ir din ex.

5

¹ Enimin, gër ebar ro gë eman këne liyande. Eman ejo ex ang aner and kë nëxenara akey amat fo. Barikan, anang nang këne angëmëne olëg or gër ebar ro ol anëxena nëxenak, ašot šot këne yañ gër orën, këbe ir bay ko Kaxanu in. Olëg olo or din ir din ex, or ax di ex na otaxan od bëla ex. ² Bëte biyi awëcar këne wëcarënde gër aniyan and gërëgako. Dek nëkan këbo ene cudaye eman ed gër orën eñ yañ gër eman end ebar ro eñ, ³ angëmëne däl ex and këne šudaye añ, anëbo pënga na tëb gë eman eñ. ⁴ Gayikwa nand këne liyande gër eman ejo na, awëcar këne wëcarënde, axëba këbo xëband toro in. Er ýandi këbo in, ax gi ex na ene cudëtaye, barikan ene cudaye eman end gër orën eñ. Ata aniyan añ ex gël eman end kë šësënd eñ. ⁵ Do Kaxanu ga rëw këbo wa ene dixëne ejo, mëñ ar yël këbo Angoc andexëm an ene nangaxëne mëne ašot këne šote bešër fenin këbo bën.

⁶ Awa biyi, din këmi xapinand ga nang këmi mëne nand bayi këmi gër ndebi, gër eman endebi na, caw ñawëta këmo Axwën an, ang bër yeŋa fo. ⁷ Gayikwa gë ekwëta el këmi liyand, ax gi ex na gë owat ol. ⁸ Barikan mondako dëñ këmi xapinand do këbo fecanënd mi gi bër yeŋa, mi ñawëta caw eman eñ, do mi dëgaxën gër ndebi, ler gër Axwën. ⁹ Bëte damana beý bën dek, ašala këmi šaland Axwën an ejo nënganënd endebi eñ, hi këmi gër ndebi nde, hi këmi gër yeŋa nde. ¹⁰ Gayikwa biyi dek afo enëjo yakaye Kërisët gër kiti. Ata ala kala exo kana bešër baxo rind, and baxo liyand gër eman endexëm añ: hik enjekax, hik eñëñëxax.

End ebakali ed angwëlëra eñ

¹¹ Awa ga nang këmi epëb ed Axwën el këmi šalaxënënd mëni kor bëla bën eni ma endexëm eñ. Kaxanu cëñ, aye nang këbo dë biyi. Do wën bëte, këme yëland, anang nang kënebo gër onden endewën. ¹² Biyi ami ñana na gë andebi año dëñ mi deyand gër ndewën nobën hi këmi. Barikan ayël yël këmun amëd and en dafëxaxënënd endebi eñ en cotaxënënd end kënebi yakaxën bër kë rafënarand në end bešër fac, xarak ax gi ex na në end bešër gër emëkw. ¹³ Enimin, angëmëne anemëra nemëra këmi gër onden, në end Kaxanu hixën këmi mondako. Angëmëne gë onden bayi këmi, në endewën bayixën këmi gë onden. ¹⁴ Gayikwa añana and Kërisët añ këbo xadacënd biyi bër fëni këbo mëne angëmëne ala abat exo cës në end bëla dek, awa bëla dek šësëk. ¹⁵ Do angëmëne në end bëla dek šës ko, bër kë liyand bën në ediyaxëni ang bër xwën këbi ar šësëk do xanik gër ecës në endebën an. Barikan ani dýand na ang bër xwënayak fo.

¹⁶ Awa mëñ ex, gërëgako ala amo nang ex na ang hi ko ala fo. Ado ga nang këmo Kërisët ang ala fo, gërëgako ax bo ex na ga nang këmo mondako. ¹⁷ Angëmëne ala eni bar gë Kërisët, ola oxaxaš šot ko. Bekarëk beñ anëka rëxëtak, dek bengašax fo nëmbak gër ola orexëm. ¹⁸ Do eño dek gër Kaxanu xaniwëk, mëñ ar bakaliwëk angwëlëra and mëñ gë bëla añ paš gë Kërisët. Ata biyi ex bër sebënan këbo andiyen and ebakaliw ed angwëlëra el. ¹⁹ Gayikwa Kaxanu bax riyenind paš gë Kërisët exo bakaliwëñgu angwëlëra and mëñ dëñ, do gë bëla bër gër ngwën ro añ, kiti rëxe në end bamena bandebën eñ. Do biyi fana këbo ene deyarande eyeyan ed angwëlëra el.

²⁰ Biyi gër owac or Kërisët këmi yeyanënd, Kaxanu mëñ dëñ këbi wacënd bëla bën gë etëý edebi el. Axara xara këmun gër owac or Kërisët, wëlërin gë Kaxanu! ²¹ Ar elod axo mendëra ex na an, Kaxanu nëmb këño amena andebi añ, ene gixëne biyi bër šenene gër ogës od Kaxanu.

6

¹ Gayikako biyi barëk andiyen añ gë Kaxanu, këmun felaxënënd en kemënali oyeqax orexëm ol, kërëx gi ex na or gë ofëcak këm. ² Gayikwa are re ko: «And ýap bax añ, yakali këmi cale indey in, gë akey and ýap bax mi pexën añ, xangëta këmi[☆].» Ata gërëgako ex and ýapëk enim añ, gërëgako ex akey and apexa añ.

End bëriyenin bër Kaxanu eñ

³ Biyi gematak ami dind na er këño wëlandëraxën ala gër ekwëta edexëm, këdi këni yëla mëne ýeý wenak na gër andiyen andebi. ⁴ Ecëñëxët, gër bešër ex yo do ang ex yo, aŋasinaya këmi ŋasinayand mëne bëriyenin bër Kaxanu gë däl hi këmi. Mbañ këmi buñand oyot ok, gë toro in, gë ocënd ok, ⁵ gë xëme in, gë and kënebo fërand añ, gë bënd

šodfe-šodfe bej, gë gër bandiyen bañëkaxik, gë bakey band abo dašënd na bañ, do gë band këmi šanënd eyamb yamb bañ. ⁶ Barikan, awëlaya wëlaya këmi aniyen andeñi añ gër owënëk, gër onangëran, gër ebuña, gër obëngw or onden, gër Angoc Amënëk, gër añana and ðal and gë eñëjënax end šonayak këm. ⁷ Awëlaya wëlaya këmi bëte aniyen andeñi añ gër eyeyan ed ðal, gër panga ind Kaxanu. Ojënga or šenene këne weraxënënde, bëte gë oño fo këne xwëšaxënënde. ⁸ Bela bën er këñëbo rind: baño afëb, baño alëšëra; baño ašëkw, baño ayepën. Axwët këñëbo xwëtënd baño bënëgwëš, xarak biyi ðal in këmi reyarand. ⁹ Bëte axwët këñëbo xwëtënd ang bër anëñi nang ex na fo, xarak anang nang këñëbo; ang bëšëšëk fo, xarak aliya këmi liyand; ang bër nëp këñëñi fo, xarak anëbo ðaw ex na; ¹⁰ ang bër šaminak fo, xarak din këbo nëngandërand; ang bëxayëñaxik fo, xarak bëranjëm kë šotërand në endeñi; ang bër yoweý ami cot ex na fo, xarak beý dek xwën këmi.

¹¹ Wën oðawo odeñi od gër Koreñët ok, biyi ðal in bamun felënd kwëlay, gë owëkw oreñi oñ dek këbo balënd endewën eñ. ¹² Wën an cënd ex na gër owëkw oreñi, barikan añana and ðan këñëbo añ bašëtak. Biyi cëñ, ax gi ex na tëkër këbo balënd endewën eñ. ¹³ Ata ang obaš oram fo këmun felërand. Wën bëte balindëlejün endeñi eñ gë owëkw orewën oñ!

End banëkëra eñ

¹⁴ Këren dëkërend na gë bër ax gi ex na okëreceñ bën në bamara band ax ñap ex na. Enimin, abar nde këni barënd end šenene eñ do gë eñëjënax eñ? Anëkëra nde hik na mërëxand ir angoben do gë ecamëðan? ¹⁵ Angwëlëra nde hik na mërëxand ir Kërisët do gë Belyal? Acetëra nde hik na mërëxand ir arëwak end Kaxanu an do gë ar ax ma ex na an? ¹⁶ Eter nde hik na mërëxand ir Aciw and Kaxanu do gë olaš oñ? Enimin, biyi ga hi këne wa Aciw and Kaxanu añ, mëñ ar kë yëlënd aniyen an, ang re ko Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak:

«Alëg këme lëg, do aliya këme liya mërëxand irebën;

Kaxanu irebën këme hi, do bën eni gi bulunda iram.» ¹⁷ Bëte:

«Canin bamara bandebën bañ, do capayayin;

këren dëkënd na ebuyaraxik in, do wëno awëlaya këmun wëlaya re ko Axwën an.

¹⁸ Ata me gi Sorix irewën,

do wën en gi bosëñiwën do gë bofiwën boram,

re ko Axwën ar xorëk beý dek an^o.»

7

¹ Wën bër ke balënd mbañ bëjo, gayikako bendako rako beya këbo Kaxanu, mënënëne beman bej do gë onden oñ, ebuyaraxik kërex gi na. Tebëne owënëk ol ex paýaya gër anjy and Kaxanu.

End onënga or Pol eñ

² Balindëlejün endeñi eñ gë owëkw orewën! Biyi cëñ ala amo menan ex na, ala amo dëxëlëx ex na, ala amo yamba ex na. ³ Ax gi ex na mun kiti këme rexënënd eño, gayikwa anëka fel bamun: «Ang këbo balënd endewën gër owëkw oreñi ak din kë bayi: këmi liyand nde, ba šës këmi nde.» ⁴ Ekwëta ed xwëta këmun el, mbañ rafëk. Mbañ ke nënganënd endewën eñ, mo kemën dëñ ke xemënënd, ado dek hi këme onënga ol mërëxand ir oyot od hi këbo ok.

⁵ Enimin, elod ga fiat këmi gër ebar ed Masedëwan, ami cot ex na gë tëkër ak eteyëta el. Mocënd šënd bami gand ed ex yo gë emereli ed banëbo wërelind bër fac el, do gë anjy and gër owëkw oreñi añ. ⁶ Barikan Kaxanu, mëñ ar këbi xemënënd bër kë banand an, axemën xemën këbo and fiatëgu ko Tit añ. ⁷ Ado ax gi ex na ga fiatëgu ko Tit fo xemën këbo. Barikan gë ekemën ed xemënëgu këno wën el, xemënati këbo. Asëfëtanati sëfëtanati këbo ang këñun balënd endeñi ak, ang sesëra kën në endeñi ak, do ang kën balëkënalind endam ak. Ata wëno dek eme onënga ol.

⁸ Angëmëne në end kayëta išëxe ir yëgwënëli këmun in šaminara ban, axe cena ex na. Eyo, anang nang këme mëne në end kayëta ijo ašamina šamina ban amëd. Bamat ašena šena ke, ⁹ barikan gërëgako, anëngandëra ke nëngandërand. Axe nëngandërand na ðe në end ga šamina ban, barikan gayik ecamina elo anëngwët nëngwëtëk owëkw orewën oñ. Ecamina elo end ðan ko Kaxanu eñ rik. Biyi cëñ, eñëjënax gematak amun denan ex na. ¹⁰ Enimin, ecamina ed në end Kaxanu el, anëngwët kë nëngwëtënd dek ola el. Awëla kë wëland gër apexa, do ala año cenand na. Barikan, ecamina ed në end bend gër ngwën ro el, anemin kë neminënd. ¹¹ Awa watin ngwa gërëgako er šot kën

gê ecamani ed nê end Kaxanu in: obal osêm! Ado nêmc na, ayaka yaka kên, axoÿ xoÿ kên, ayêdara yêdara kên, abal kêjun balênd endebi ej, ayakêraxi kêjun yakêraxind endebi ej, aŵa ŵa kên mêne ſenene dêj rexêra kêmun! Ado aſanaya ſanayak mêne aŵên wên kên gêr endey ej. ¹² Awa angêmcne ayêgwênêli yêgwênêli kêmun, ax gi ex na mo dexêra ar wêndêrak an, ba ar wênan kêno an. Barikan en wataxên gê bangês bandwên baj dêj obal osêm or kêjun balênd endebi ej, gêr lêngw ir Kaxanu. ¹³ Mên ex, biyi mbanj xemên kêbo endey ej.

Ata mbanj fuŵara kêbo ga wat kêmi bête ang nêngandêra kêjo Tit endewên ak, onden ondexêm fuŵara kêjo endewên ej. ¹⁴ Angêmcne wên aſêkw bamun ſêkwênd ogês od Tit, axe cêfênan ex na. Barikan ang bamun felênd din dâl ak, mondako fo ſanayak mêne ecêkw ed bamun ſêkwênd ogês odexêm el, dâl dêj ex. ¹⁵ Ata Tit nêmc kêjo balênd endewên ej, ga ko xwitand ang bano faxêtênênd ak. Gayikwa axwêtaya xwêtaya bano, ang bano fêbênd do ban rêgênd endexêm ak. ¹⁶ Wêno cêj, anêngandêra ke nêngandêrand ga xor kême mun kwêta gêr end ex yo.

8

End amarênen ej

¹ Bêmaÿe, anangên kêmun nangênênd mondake ſanayak oyekax or Kaxanu ol gêr Bamara band okêrecej band gêr ebar ed Masedêwan. ² Ado ga ſêmura baſi nê end oyot otêm, dek exêni onênga ol, gayikako gêr oxayên osêm orebên olo dêj wasin kênebo mêne bèn ani kwêj ex na. ³ Wêno kê reyand osede olo mêne, gê oxor orebên ol, ado nêmc oxor orebên ol, do ga ŷandi kêbi, barêra kêni oyêl orebên ol. ⁴ Biyi monêyali kênebo nêyalind mi ma mi kemêna, eni gi ſêf gêr andiyen and amarênen and edêca ed bêwênêk aŵo. ⁵ Ata nêmc ang bami yarênd ak bar kêni. Gayikwa pere yêlaya kêni bèn dêj gêr Axwên, damana yêlayaxên kêni gêr otaxan odebi, ang ŷandi baŵo Kaxanu ak. ⁶ Mên ex, biyi axara xara kêmo Tit exo bakali gêr ndewên exo ŵata andiyen and oyekax or amarênen and oyêl orewên aj, ang ŷana baxo ak. ⁷ Ang ſotêra kên mbanj er ex yo: ekwêta el, gê eyeyan el, onangêran ol, gê obal osêm or er ex yo, bête anana and ñan kêmun aj, awa canayalex oſotêra osêm orewên ol, gêr andiyen and oyekax aŵo.

⁸ Do er kême rend ijo, ax gi ex na de apela, atêy wa kêmun rind paſ gê obal osêm or kêjun balênd end bêſêxe bêr ex gêr amarênen aŵo ol, me nangaxên ba anana andewên aj and dâl dêj ex. ⁹ Gayikwa anang nang kên oyekax or Yesu Kêrisêt, Axwên arebi ol: mên ar ſotêrak an, yow baxo hi ko axaÿênaxik nê endewên na, en gixên wên, paſ gê oxayên orexêm ol, bêr ſotêrak.

¹⁰ Aŵo cêj, er kême rend in apela ex, gêr endey ej: ofêcak orewên ex, wên bêr, elod nuwuba, hi kên bêŷanar gêr amarênen aŵo, do wên ex bêŷanar bêr rik bèn. ¹¹ Awa gêrêgako, ŵatayin ebar ed amarênen aŵo el, ex gixên er kên rind ijo gwêr fo gê oñandi od en di ok. ¹² And kêjo ŷandi enim ala exo yêl aj, Kaxanu axana ko xanand oyêl ol ga nêkon nêkon ko er ſot ko ala aŵo in, bari ax gi ex na paſ gê er bayik axo cot ex na in.

¹³ Gayikwa gêr amarênen aŵo, en têf acariya and cey gê cey ex, ax gi ex na en dêxêlêxaya enêbi dêcaxên bêſêxen. ¹⁴ Gêr endey ej, oſotêra orewên or gêrêgako ol kêbi rêcand eni cot er ſan kêni in, ejun dêcaxên bête oſetêra orebên ol, en cot er ſan kên in, ex gixên mondako acetêra and cey gê cey. ¹⁵ Ga rek wa Oñêgw Omênêk ok: «Ar ſotêra bax mbanj an, ŷoweÿ ax kuri bana, do ar ſot bax têkêr fo an, ŷoweÿ axo can bana^o.»

End Tit do gê bêr enga endexêm ej

¹⁶ Cêkwanêjone Kaxanu, mên ar rik gêr emêkw ed Tit obal osêm or kêjo balênd endewên ol, ang kêbo balênd biyi ak. ¹⁷ Gayikwa gê onênga fo ŵa ko ekemên ed xemênêli kêmo, exo bakaxênêli in, ado gê andexêm aŵo dêj sana ko exo yeli gêr ndewên. ¹⁸ Aſêfêrêli kêni ſêfêrêlind gê imaÿe ind kêno ſêkwêrand gê Bamara dek, nê end andiyen and ko rind gêr epemêra ed Atêfêtan in. ¹⁹ Adofa, bêr gêr Bamara bèn sana kêjo mi têfêrêli gê mên gêr emêla ed amarênen aŵo. Emêla ed amarênen and oyekax aŵo el, sebênan kênebo gêr andiyen andebi, ex canayaxên enjaran end Axwên ej, do ex gixên osede or mêne biyi and ŷandi baŵo dêj ex.

²⁰ Nê end amarênen atêm and sebênan kênebo aŵo, aŵo ñandi ex na enêbo dexêra gêr andiyen andebi. ²¹ Gayikwa biyi ſenene fo ŷandi kêbo mi mêlayand er yek in ogês od hela, xarak ax gi ex na ogês od Axwên fo.

²² Anêka kêmo lawênêlilind imaÿe indebi in, eni têfêrêli gê Tit do gê bêr enga endexêm bèn. Biyi axwêta xwêta kêmo aſoſan aŵo. Awasin wasin kêbo bakêlêbêd bandanjêm

mêne aŷandi ŷandi kêŷo eŷun dëca. Moŷandi ŷandi kêŷo edëca edewën el gayik mbaŷ xwëta kêŷun. ²³ Do end Tit eŷ, ar enga emat gë wëno hi ko. Do nê edi exo gër ndewën andiyen and ebax mun din aŷ. Awa bêmaŷe bênd sëfërelî kêni bêŷ cëŷ, oparëxanda od Bamara, do enjaran end Kërisët exëni. ²⁴ Awa kacayinëbi ŷenene, watëlexëni aŷana andewën aŷ bër gër Bamara bën. Nangëlexëni mêne däl bami rafënan endewën eŷ gër lëngw irebën.

9

End edëcara ed bêmaŷe eŷ

¹ End andiyen and edëcara ed bêwënëk bër gër Yerusalem eŷ, ine ngwa këmum ŷëgwënaxënëli? ² Anang nang kême ang ŷandi baŷun en di ak, do wëno gë eŷo kême rafënan endewën eŷ gër bêmaŷe bênd gër ebar ed Masedëwan. Ga re kême: «Bêmaŷe bênd gër ebar ed Akayi bêŷ, elod nuwuba hi kêni bêwëlëk gër amarënen and oyël olo.» Do wën ang ŷandi baŷun en di ak, bêranjëm ŷandi kêbi enun tëtëfeli. ³ Awa anëka këmëni lawënëlınd bêmaŷe bêŷ, təkëlexëni mêne edafënali ed rafënarali këmum el, däl dëŷ ex, abo yepeli na. Ata təkëlenun dë bêwëlëk ang reyati kême ak. ⁴ Kërene daŷëtali na wa bêmaŷe bênd gër ebar ed Masedëwan bêŷ, do enun tək an gi ex na bêwëlëk. Kërex nëngwëta na end ex ekwëta edebi el ošëfën orebi, me dedo wa ošëfën orewën. ⁵ Awa wëno er yëlara kême mêne aŷap ŷapëk mëni kemënëli bêmaŷe bêŷ eŷ dëngwali gër ndewën, eni baraxën enjekax end bëya kën ari kën ri eŷ. Enjekax eŷo, gilex end wëlëk ang enjekax fo. Kërex gi ex na end nëŷali kënun nê end oxwëj orewën fo.

⁶ Enimin, ar kē nedënd təkër fo an, təkër fo ko xanand. Barikan ar kē nedënd mbaŷ an, mbaŷ ko xanand. ⁷ Ala kala yëlëlexo ang faŷ ko gër emëkw edexëm ak, gë ecamina këm, gë enëŷali këm. Gayikwa: «Kaxanu aŷan kêŷo ŷanënd ar kē yëlënd gë onënga an»⁶. ⁸ Do Kaxanu ašot šot ko panga ind eŷun yëlëra mbaŷ benjekax bênd ex yo, en cotëraxën din, nand ex yo, dek er ŷapëk en dıyaxënënd in. Bëte ašot kën ŷana en cotënd mbaŷ er kën ŷana en dixënënd enjekax ed ex yo, ⁹ ang rek Oŷëgw Omënëk ak: «Mbaŷ kêbi yëlërand bëxaxëanaxik bën, or ŷenene orexëm ol din kē nəkand»⁹.

¹⁰ Xarak, Kaxanu mëŷ ar kêŷo yëlënd enedä aned an, mëŷ ar kêŷo yëlënd eyamb yamb an, ayël kêŷun yël enedä an. Enedä eŷo ašënan ko ŷënan, do arafën ko rafën er kē rëw or ŷenene orewën in. ¹¹ Ata mondako kën šotëra er ex yo, do axor kën xor en bayi bër nëngak. Ata bëla bêranjëm kêŷo šëkwa Kaxanu nê end bešër kënëbo fëxwënënd mëni yëlërax eŷ. ¹² Gayikwa andiyen and amarënen aŷo aŷ abaš bašëk ecëkwa ed këno šëkwand Kaxanu el, ax gi ex na edëcara ed bêwënëk eni cotaxën er ŷan kêni fo el. ¹³ Gayikako andiyen and amarënen aŷo mbaŷ xëbënëk, bêwënëk bën ašëkw këno šëkw Kaxanu ga kêni watënd mêne wën poyoma wa kën Atëtëfan and Kërisët aŷ. Bëte ašëkw këno šëkw nê end onënga orewën or ŷanayak gër edëca edebën do gër ed bëla dek. ¹⁴ Ata bën ga ŷan kënun mbaŷ kënun ŷalenënd, nê end oyekax ošëm or ŷënan ko Kaxanu paš gë wën. ¹⁵ Cëkwënëŷone Kaxanu mëŷ ar rin kêbo oyël oxëbënëanaxik an!

10

End eyaka ed Pol eŷ

¹ Wëno Pol, axara xara këmum gë onden onjekax oŷ do gë onënga or Kërisët ol. Wëno ga kën rend wa mêne ayëda këmum yëdand and këne fabëre aŷ. Barikan and këmum ŷawëta aŷ, ayëxw kême yëxwënd mun dexëra mbaŷ. ² Axara xara këmum, and kême yeli aŷ, kërene nëŷali na fa mun masin mêne ame yëdand na mun dexëra. Ado anëka kême fënalind mëni dexëra bërëmar ga kêni rend mêne biyi ang këmi liyand ak, oŷandi od eman ex. ³ Enimin, angëmëne biyi ang këmi liyand ak, oŷandi od beman bendeŷi ex, bari ami merënd na ang kêŷo ŷandind beman bendeŷi ak. ⁴ Gayikwa oyënga or šot këmi do këmi wëraxënënd oŷ, ax gi ex na or gër ngwën ro. Barikan axor xorëk, gë Kaxanu, eŷam ed baciwë bøkemax el. Ayepën këmi yepënënd banjëlan batëmbak baŷ. ⁵ Ayepën këmi yepënënd dek bešër kêni fëbënd bën, xarak bešër xucarëk gë enang ed Kaxanu ex. Do anjëlan and ex yo këmi bonënd, ex maxënënd end Kërisët eŷ. ⁶ Bëte bêwëlëk hi këmi monëp ar kē wëšind yo, and kē faŷaya ema ed wa kën aŷ.

⁷ Kamanindën aye beŷ bën! Angëmëne ala exo yëland ar gër Kërisët hi ko, nangëlexo bëte eŷo: angëmëne ar Kërisët hi ko, biyi bëte bër Kërisët hi këmi! ⁸ Ado ex gido arafëna kême rafënan təkër gë or gapak or yël kêbo Axwën mun kemënëxënënd do

mun wërêšëtêraxênënd ol, axe cêfënan dona. ⁹ Axe ñandi ex na mun yëbun gë okayêta od këmün yëgwênêlind ok. ¹⁰ Gayikwa are këne rend: «Gër okayêta odexëm, mbañ xeñ ko do mbañ xem ko. Barikan, and ko yow do ene pabëre añ, exo gi yemur-yemur, do eyeyan edexëm el ex gi edêšëgênaxik.» ¹¹ Awa ar kè yeyanënd mondako an, nangêlexo mëne yomb ir këmi šotënd and këmün yëgwênêlind okayêta añ, ado bayik ane gind ex na në erebat, gë yomb ijo fo këmi hi gër bandixa bandebi, and këmi yeli gër ndewën añ.

¹² Biyi ami yëxw na mëni têtêfeli, ba mi ketënali ola orebi ol, gë or bër kè šëkwayand gë andebën ol. Awa bîfëñirëx exëni ga këni šëkwayand ako gë andebën. Ata ga këni xetënaliyand do këni wätinaliyand gë andebën añ, hixën këni bîfëñirëx. ¹³ Biyi cëñ, abo ñandi ex na mi dafënanand nêmc ang yâpëk ak. Barikan, axetënali këmi xetënali er hi këmi in gë edëca ed rêca këbo Kaxanu këmi xemënaixênënd gër andiyen and sebënan këbo xali ñateli këbo gër ndewën. ¹⁴ Biyi gër ed sël këmi ami dadand na, nangêde ami ñatëli ex na gër ndewën. Gayikwa xali gër ndewën ñateli këmi gë Atêfëtan and Kërisët añ. ¹⁵ Ata ami dafënalind na de bandiyen band bela bêsëxe bañ, nangêde biyi dëñ rik. Barikan, ga kën xemënd ako gër ekwëta, ayar këmi yarënd mëni ñatën bela bëranjëm, jey gër ed lëg kën fën. Abo ñandi ex na mi dada gër ed fel këbo Kaxanu mi tël. ¹⁶ Angëmëne mondako ex, biyi ata këmi xor mi pemëra Atêfëtan añ gër owar ošëxe, gër ed bayik elod ala ax pemëra ex na pere. Abo ñandi ex na mi diyeni gër ed riyeni këni anëka bêsëxen do mi dafënalind er ri këni in. ¹⁷ Ga rek wa Oñëgw Omênëk ok:

«Ar yandi këño exo dafënanand an dafënayindëlexo gër Axwën!»

¹⁸ Gayikwa Axwën an, ar lawënëgu këño an këño šëkwënd, ax gi ex na ar kè šanayand gë andexëm an.

11

End ofarëxanda or Pol ej

¹ E kido wën axor xor ban en buña tükër ošënek oram ol... barikan abuñan dëñ buñan këne! ² Gayikwa wëno ga ke balënd mbañ endewën eñ ke yakëraxixênënd gë oyakëraxi or Kaxanu ol. Gër Kërisët wëla këmün ang endënañw emeja fo, emênëk, en ñamaxën gë mëñ gabat. ³ Yama andën añ, gë osit orexëm ol ga yifa baño nde wa Xawa. Awa wëno ayêda këme yëdand ba mondako fo wënak onden ondewën oñ, sebaixën kën owënëk or në end Kërisët ol. ⁴ Eninim, wën ata këno wëlaya ala ayanar ar yelik do exo pemërand end Yesu ir fitarëk gë ir nangën këmün in, ba exo gi gë angoc and fitarëk gë and hik gë wën añ, ba eno wëleli «Atêfëtan» and fitarëk gë and sêfëtan këmün añ. ⁵ Xarak, anang nang këme mëne oparëxanda otëm oko, yoweñ ane kuca ex na! ⁶ Angëmëne gër enënga ed etëñ fo, wëno yoweñ ame gi ex na, bari ax gi ex na mondako fo gër onangëran. Ga wäsin këmün wa kerët eño gër er ex yo do nand ex yo.

⁷ Ga nangën këmün ako Atêfëtan and Kaxanu añ gë acosa këm, do ga bana këme en gixën bër gapak, awendëra nde wëndëra këme? ⁸ Bela bër gër Bamara bacëxe bamëni lëxëlëxënd gayik bën baxe yëlënd acosa, me diyenixën gër ndewën. ⁹ Do and bame šan yëñ gër ndewën añ, ala gabatak abamo sëkwëran na. Gayikwa bëmañe bënd gër ebar ed Masedëwan bën, baxe wëlandëranëgund er bame šanënd in. Nand ex yo, axe ñandi bana mun tëkwëran, do mondako këme bayi. ¹⁰ Gë dal ir Kërisët ir ex gër ola oram in, ala axe cëban na er këme rafënaixênënd ijo gër owar or Akayi. ¹¹ Në end inecëñ? Gayik amun ñan ex na nde? Kaxanu anang nang ko!

¹² Ang riyeni këme gër ndewën cosërëxe ak, mondako fo këme riyeni bëte, me dëxëtaxën akaya and bër këbi yandind eni dafënanand mëne gwër fo hi këmi añ. ¹³ Bela bëjo oparëxanda onëgwëš exëni, gë osit këni riyeninind. Anëngwëtarara fo nëngwëtarara këni oparëxanda od Kërisët. ¹⁴ Do eño ax caraxi ex na, gayikwa Sindan mëñ dëñ anëngwëtarara ko nëngwëtarand meleka ir angoben. ¹⁵ Awa ax caraxi ex na angëmëne bër këño riyeninënd bën, anëngwëtarara këni nëngwëtarand bëriyenin bër or šenene. Axana këni xana gër eñata er yâpëk eni kana në end bandixa bandebën in.

End oyot od Pol ej

¹⁶ Ga këme rend wa gašëxe mëne ala kërexe kwët na ašënek. Me dedo, buñayin endam eñ ang end ašënek fo, me koraxênënd wëno bëte me dafënanand tükër. ¹⁷ Er këme rend ijo, ax gi ex na de end fel ke Axwën, barikan ang ašënek fo këme yeyanënd, arafëna këme rafënanand. ¹⁸ Gayikako bëranjëm kè rafënarand ado ga hi këni bela fo, wëno bëte

arafënarä keme rafënarä. ¹⁹ Wën bërenik bën awa wä kën enëbi buñan bëšenëk bën. ²⁰ Enimin, abuñä kën buñand enun bëñand, enun yamband, enun dëxëlëxënd, enun dixërand gë ndafënan, enun këmënd gër odëxas! ²¹ Ga re këme ošëfën ex enjo: er hixënan ke mëne ola ositarak wäsin këmun.

Barikan, me yeyan ngwa ang ašenëk fo: er këni yëxw yo bela bëjo, wëno bëte ayëxw yëxw këme! ²² Bëšëwif nde exëni? Wëno bëte Ašëwif hi këme. Bëyisërayel nde exëni? Wëno bëte Ayisërayel hi këme. Bërandëwëra and Abëraxam nde exëni? Wëno bëte arandëwëra and Abëraxam hi këme. ²³ Bëriyenin bër Kërisët nde exëni? Me yeyan ngwa ang ašenëk fo, wëno hik nëmëc. Bandiyen bañëkaxik bañ, wëno rik nëmëc; gër epëra, wëno hik nëmëc; gër xëme, wëno xëm këne nëmëc. Lañ fecera ke ecës el: ²⁴ bakëlëbëd banjo xëm këne Bëšëwif bën bakëmen ofëxw osas gë banjongëbanax. ²⁵ Bakëlëbëd batas fëmëra këne gë xwëlekwële; amat fëtëra këne gë oxay; bakëlëbëd batas yëla këme me cës polo gër angwëngw and sëwayak kuluj an; amat hi bame ciš wec polo gër angwëngw. ²⁶ Lañ baxe fecerand ecës el gër ofamana od gë osapar, gër beñigëanaxik bend gër oyebe; gër beñigëanaxik bend bërëk bëxëyax; gër beñigëanaxik bend Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend bër ax gi ex na Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend gër bangol; gër beñigëanaxik bend gër ladawe; gër beñigëanaxik bend gër angwëngw; gër beñigëanaxik bend mërëxand ir bër ax gi ex na enim okëreceñ. ²⁷ Lañ gër andiyen do gër toro; lañ dašërëxe, lañ gë enjo enj do cebërëxe men; lañ gër etiwi; lañ gër ayem; lañ tëb gë eman enj. ²⁸ Do ame yeyan ex na end ke balënd nëmëc enj: ang ke sëmund key yo key gër banjëlan bandam në end Bamara dek. ²⁹ Nojo sitarak, xarak wëno bëte ame cot ex na banjëlan batitarak? Nojo këno lënanënd eñëñëanax enj, xarak wëno axe corënd na enjo gër emëkw?

³⁰ Angëmëne arafëna këme rafëna, në end ositara oram këme rafëna. ³¹ Ata Kaxanu, Sëm ir Axwën Yesu, mëñ ar këno šëkwënd din an, anang nang ko mëne ame nëgwëšënd na. ³² And hi bame gër Damas an, gofërëner ir emun Aretas in, axwët xwët bafi bënëkona šit gër angol exe tëraxën. ³³ Barikan ga šon këne polo në akange, nęcët këne në fonetër ir amëñ and xecexën këni angol an. Mondako šana këmo.

12

End odakeli od Pol enj

¹ Awa afo me dafëna ngwa..., dal ex, ofëcak ax gi ex na. Barikan asëfët këme sëfët end odakeli od wat këme enj, do gë bebër nangën ke Axwën bën. ² Wëno këreceñ nang këmo na, doro anëka sëkëk bëniy epëxw gë bënax. Gë eman endexëm ak nde bayi baxo? Ba axo gi bana gë eman endexëm ak? Ame nang ex na. Kaxanu mëñ, anang nang ko. Ata ala ajo watayax ko yanj gër arayan. ³ Do anang nang këme mëne ala ajo, hi baxo gë eman endexëm ak nde, ba gë eman endexëm këm nde? Kaxanu mëñ, anang nang ko. ⁴ Ala ajo awataya watayax baxo gër arayan do wëlëgu ko bend ala ax kor na exo tëtët, bend ax ñap ex na ala exo yeyandërand. ⁵ Wëno arafëna këme rafëna end ala ajo enj, bari endam enj dëñ, ame dafëna na, ang ax gi ex na end ositara oram enj. ⁶ Kido ayanđi yandi baxe me dafënarä, ame gi donä ašenëk, gayikwa dal in dome reyand. Barikan, ašësinäli këme šësinäli enjo, këdi ko yëla ala mëne wëno nëmëc bend ke watelind do ke wëlelind beñ hi këme, në end oxëbën or bend nangën ke Axwën beño.

⁷ Bëte këdi ke xureli ndafënan in, ošëxwëra or ke narënënd hik gër eman. Meleka ir Sindan ke xëmënd këdi ke xureli ndafënan in. ⁸ Bakëlëbëd batas, xara këmo Axwën an exe dëxëtën ošëxwëra olo. ⁹ Barikan mëñ er yaka ke: «Oyëkax oram ol gwac exi, gayikwa panga indam in nëmëc kë šanayand gër ositara orej.»

Awa wëno nëmëc këme yäna me dafënanđ gër ositara oram, ex dongoxën panga ind Kërisët in gër ola oram. ¹⁰ Anëngan ke nënganënd bëte gër ositara oram, gër ocir od këne širërand, gër ocëmu, gër edixëra ed këne rixërand, gër oyot, në end Kërisët. Enimin, and këme sitara anj, këme šotënd ojaw ok.

End odendëran od Pol enj

¹¹ Ang ašenëk fo këme yeyandërand, wën nëyali ke de me di mondako. Enimin, wën ga hi dox wa bër ke yakanënd bën. Bër xwët këñëbi oparëxanda otëm bëjo, yoweý ane kuca ex na, ado bayik yoweý ame gi ex na. ¹² Bebër kën nangaxën mëne parëxanda hi këme bën, ašanaya šanayak gër ndewën, gë ebuña ed buña këme gër toro el, gë bananganëme bañ, gë becarax beñ, do gë bërëcaxik bend bame rind beñ. ¹³ Enjekax end feye rin këmëni Bamara bacëxe bañ do seb këmun wën? Ba gayik gabatak amo tëkwëran bana edëfa edam el gër ndewën nde? Awa tebanine ngwa ošëmbak olo!

¹⁴ Watin mëne awëlëk hi këme mun nëngali atasën. Do bëte ala amo tëkwëran na edëfa edam el. Gayikwa wën këmun šaland, ax gi ex na er šot këñ in. Enimin, bëxarëk

bên wa ÿapêk enêbi kwêtênënd beÿ bën obaş ol, bari ax gi ex na obaş ol. ¹⁵ Wêno cêj, gê emêkw el dek kêmun yêlêra er şot kême in, do wêno dêj ayêlaya kême yêlaya nê endewên. Angêmene nêmc fîan kêmun, do wên têkêr fo nde kême fîan?

¹⁶ Dal ex! Wêno dêj amun têkwêran bana. Barikan ang ala awêrax fo, asitinaxên bamun sitinaxênënd! ¹⁷ Ayambara nde yambara kêmun paş gê bër bamêni lawênêlind bën? ¹⁸ Afelêli felêli kêmo Tit exo kemêna exo yeli gêr ndewên, do eni têfêrêli mênj gê imaÿe in. Tit ayambara nde yambaraw kêjrun? Ax gi ex na nde wêno gê mênj, ola obat do onden omat şot kêmi?

¹⁹ Bamat elod anêka fo kên yêland mêne biyi ayakanaya kêmi yakanayand gêr lêngw irewên. Gêr lêngw ir Kaxanu, do ga bar kêmi gê Kêrisêt kêmi, yeyanaxênënd mondako. Do dek bejo, wên kêmun rinênd, wên bêmaÿe bënd ke balênd mbanj bêjo, en kemaxên gêr ekwêta. ²⁰ Gayikwa ayêda kême yêdand ba amun têk na ang ÿandi ke ak, and kême hatêli aŋ. Do wên bête ane têk na ang ÿandi kêjrun ak. Ayêda kême yêdand ba asêkeli kêmun sêkeli bongeÿêr, gê oyakêraxi, gê ecusêr, gê ebal ed wayêt end gaf irexêm fo el, gê odenar, gê oxapêndêr, gê ndafênan, do gê bend şode-şode. ²¹ Ayêda kême yêdand and kême hatêli aŋ, Kaxanu, mênj ar yata ke aŋ, ba aşêfênin ke şêfênin nê endewên, do me tesêra nê end bërânjêm bër kê wêndêrand, ang bani wêndêrand gêr ÿanar ak. Bêjo ani nêngwêt ex na ola orebên ol xali eni teb dek beşêr bani rind bêjo: obuyaraxik ol, asêk alakirand fo in, do gê eñac end ex yo.

13

Bapela bapelatar ban

¹ Atasên an kêmun nêngali. Do ang rek Oñêgw Omênêk ak: «Endey end ex mokiti yo, gil ex er reya kênî otede oki ba otas». ² And nêngali bamun akinêm aŋ, afel fel bamun ejo. Do doro and ane bayi exe na nê erebat aŋ, gana-gana fo kêmêni rend bër wêndêrak elod anêka fo bën, do gê bër kê wêndêrand gêrêgako bën: angêmene anêngali nêngali kêmun, ala amo kwêda na de. ³ Gayikako aşala kên şaland en nang mêne ayezan dêj ko yeyanênd Kêrisêt gê etêÿ edam el, awat kên wat. Mênj cêj, afanga fanga ko de paş gê wên, axo gi ex na ar gê ojaŵ kêm. ⁴ Gayikwa afika fika bano ang ar gê ojaŵ kêm fo. Barikan, aliya ko liyand gê panga ind Kaxanu inj gê mênj. Biyi bête ojaŵ kêm hi kêmi, ga bar kêmi, gê mênj kêmi liyand nê endewên na gê panga ind Kaxanu inj.

⁵ Têyiyin tan en kaman wên dêj ola orewên ol, en nangaxên ba gê ekwêta el kên liyand. Kamanin wên dêj ola orewên ol. An nang ex na nde mêne Yesu Kêrisêt gêr ola orewên hi ko? Bamat er ban şaland en têk gêr ola orewên in, an têk ex na. ⁶ Barikan, wêno er kême yarênd in, en wat mêne gêr ola orewên hi ko, en maxên mêne biyi ami dif ex na andiyen andeŋi aŋ. ⁷ Biyi ayar kêmi yarênd Kaxanu, kêren mendêra na. Er ÿandi kêbo in, ax gi ex na ex canaya ang xamên kêmi andiyen andeŋi ak. Barikan, mun watênd wên ga kên rind benjekax bej, ado ga hik nangêde alif lif kêmi andiyen andeŋi aŋ fo. ⁸ Gayikwa biyi ami nêpênd na dâl in, barikan din dâl in kêmi sanand. ⁹ Biyi anêngandêra kêbo nêngandêrand and kêmi hi gê ojaŵ kêm aŋ, xarak amêd ajo, wên mbanj şot kên ojaŵ ok. Er kêmi yarênd endewên in, en gi bër faÿayak. ¹⁰ Mênj ex, ado bayik ana gi exe na nê erebat, ejo kêmun ÿêgwênêlind ga xey ke and kême yeli aŋ me keÿênara gê or gapak or yêl ke Axwên ol, me kemênaxênënd beÿ bën, ax gi ex na me nêmaxênënd.

¹¹ Bêmaÿe, end kême xor me de me ntaxên eŋ ex, nêngandêrayindêlejrun, calayindên en gi bër faÿayak, kemêndêrindên gêr ekwêta, wêlêrindên, diÿayindên gêr aketêxeta, do Kaxanu, mênj ar gê aŋana do gê obetak an mêrêxand irewên ko hi. ¹² Cêmarindên andewên rewên aŋ gê emegar emênêk. Aşêma kênun şemand dek bêtêwênêk bën.

¹³ Oyekax or Yesu Kêrisêt, Axwên areŋi ol, gê aŋana and Kaxanu aŋ, do gê anêkêra and Angoc Amênêk aŋ, gilex gê wên dek!

Kayëta ir Bëgalat in Lilaya in

Akayëta and Bëgalat aŋo, Pol yëgwën bafi bër gër bamara band Yesu Kërisët band gër ebar ed Galasi bën. Bësëyali bënëgwëš bafi felërand mëne ado ga xwëta këno Yesu Kërisët, afo enëbi kacënd eni pexaxën. Xarak ax gi ex na mondako sëyali bafi Pol. Ga re baxo mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el gabat kë yëlënd or šenene ol. Eni nangaxën mëne osëyali orexëm ol dal dëŋ ex, Pol xwitan këbi end Abëraxam eŋ. Paš gë ekwëta ed xwëta baŋo Kaxanu el hixën baxo ar šenene, xarak amëd aŋo Acariya and Moyis aŋ ax gi bana. Mëŋ ex paš gë ekwëta ed Yesu Kërisët el, bënëŋ bënd bela beŋ dek këni šotënd or šenene ol gër ogës od Kaxanu. Er ex gër akayëta in:

End ofarëxanda or Pol do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-2.21.

End ekwëta ed Yesu Kërisët eŋ: 3.1-4.31.

End aniyand ar yëmëk gë Angoc Amënëk eŋ: 5.1-6.10.

Bepelatar beŋ: 6.11-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol këŋun yëgwënëlınd. Faba Kaxanu yata ke me gi parëxanda paš gë Yesu Kërisët ir xanin këŋo gër bësësëk: ax gi ex na paš gë ala, bête ax gi ex na ga sana këne bela. ² Gë bëmaŋe bënd hi këmi ro beŋ këmun yëgwënëlınd wën do gë dek bëmaŋe bënd gër bamara band Yesu band gër ebar ed Galasi bën. ³ Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, axwën arebi an, yëlënenun oyeax ol, gë obetak ol. ⁴ Axwën Kërisët wak šës ko në end bamena bandëbi ebo dacëtaxën gër aniyand atëmbak and gë okey oko aŋo, ang yandi këŋo Kaxanu Faba irebi ak, ⁵ mëŋ ar hik gë enjaran end din ir din an! Amen!

End oxalay kalay or Bëgalat eŋ

⁶ Mbaŋ šaran ke wëno ang seš këno Kaxanu xarak mëŋ sana këŋun paš gë oyeax or Kërisët ol do kën sëfënd aŋand ako Atëfëtan acëxe. ⁷ Enimin, Atëfëtan acëxe ax gi ex na. Barikan bela ex na bër këŋun felënd becëxen ga yandi këbi eni nëngwët Atëfëtan and Kërisët aŋ. ⁸ Barikan ado ex gido ar enga endam, ba meleka ir xaniwëk gër orën, yelik enun nangënënd Atëfëtan and fitarëk gë and sëfëtan këmun wëno aŋ, katalerjo! ⁹ Ang felëra këmun gër yanar ak këmun xënënanand wëno gërëgako: angëmëne ala enun pelënd Atëfëtan and fitarëk gë and nangën këmun biyi aŋ, katalerjo!

¹⁰ Do gërëgako ene cëkwënd bela nde këme šaland ba exe cëkwënd Kaxanu nde? Ba këme šaland ene ŋanënd bela nde ca? Kido ene ŋan bela bame šaland, ame gi dona xadëp ir Kërisët.

End Pol eŋ

¹¹ Ga re këme bëmaŋe, Atëfëtan and nangën këmun aŋo ax gi ex na endey end bela. ¹² Yesu Kërisët mëŋ dëŋ nangën ke, ax gi ex na ga sëfëtan ke ala, bête ax gi ex na ga sëyali ke ala. ¹³ Wën enimin, awël wël kën ang bame liyand ak, and bayi bame gër cale ind biyi Bëšëwif aŋ? Wëno bafi rixërand wa gë oŋeŋ osëm bërëwak end Kërisët bën, bër Amara and Kaxanu bën. Mo calara bamëni šalarand mëni đaw bën dek. ¹⁴ And bayi bame gër cale ind biyi Bëšëwif aŋ, wëno nëmëca bafi bënd anjex andam beŋ gër epëb ed bapela band sëyali kënebo bëxarëk bërebi baŋ. ¹⁵ Barikan yatir fed këmi gër a fit ke elod gër acël and nëma an, awac wac ke gë oyeax orexëm ol. ¹⁶ Anangën nangën ke Asëniw arexëm an mëni tëfëtanaxënënd endexëm eŋ bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Ata ga xucak eŋo, wëno ame ye ex na de mo mëkara ala. ¹⁷ Bête ame ye ex na gër oparëxanda oŋanar yaŋ gër Yerusalem. Barikan ye këme šëw gër ebar ed Arabi đamana bakaxanëgu këme gër Damas. ¹⁸ And xucak bëniy bëtas aŋ fo yexën këme yaŋ gër Yerusalem mi nangër gë Kefas. Ata xeyërax ke bakey epëxw gë baŋo gër ndebën. ¹⁹ Bari parëxanda išëxe ami watër bana angëmëne ax gi ex na Šak, ar acël amat gë Axwën Yesu an. ²⁰ End këmun felënd eŋo, Kaxanu anang nang ko mëne dal ex, ame nëgwëšënd na.

²¹ Ga xucak eŋo, ye këme bête gër owar or Siri do gë Silisi. ²² Xarak, ala axe nang bana amëd aŋo (gër bamara band bërëwak end Kërisët gër ebar ed Yude). ²³ Awël fo bani wëlënd mëne ar bafi rixërand an anëka nëngwëta ko. Gërëgako mëŋ këbi nangëndërand bela bën ekwëta ed Kërisët ed baxo xemënanand exo đaw el. ²⁴ Do në endam bano šëkwaxënënd Kaxanu.

2

End Pol do gë oparëxanda ocandaw' ej

¹ Ata ga sêkêk bëniy epëxw gë bebëanax, baka këmi gë Barë nabas yaŋ gër Yerusalem. Awëla wëla bamo bëte Tit. ² Kaxanu šëdët baxe me baka gër Yerusalem. Asëfëtan sëfëtan këmëni bëlëngw bër Amara bën ang këme femërand Atëfëtan aŋ gër bër ax gi ex na Bëšëwif ak. Anacët nacët bamëni bëlëngw bër gapak bën, këdi këme hërëra ahërëra fo, do me di andiyen and gë ofëcak këm. ³ Tit mëŋ, Agërek ar sëfër bami an, ala aŋo nëyali bana eno kac. ⁴ Këme reyaxënënd dëk ako, bëla hi bax na bër bax rend okëreceŋ exëni xarak enëgwës këni rind. Bën nëfënefa bax gër enga endeŋi ga ŋandi babi eni bël or yaya or yël këbo Yesu Kërisët ol, do enëbo bëña. ⁵ Ata end bëjo ej gë təkër ak ami ma ex na ex bayixën nëngwëtarëxe däl ir Atëfëtan in gër owëkw orewën aŋ.

⁶ End bëlëngw bër gapak bër Amara bën ej cëŋ, er hi bani d'amana eni gixën okëreceŋ in, wëno axe bal ex na gayikwa gër ogës od Kaxanu bëla bën dëk gwër fo exëni! Bari bëlëngw bër gapak bëjo Ÿoweŋ ane nëyali bana me di. ⁷ Awat wat bani mëne Kaxanu xwëtënan këbo Atëfëtan aŋ. Wëno mëni nangëndërand bëxacëxë bën, do Piyer bëxacëxëc bën. ⁸ Kaxanu mëŋ ar yata këŋo këŋo Piyer exo gi parëxanda ir Bëšëwif an fo yata ke wëno bëte me gi ir bër ax gi ex na Bëšëwif. ⁹ Do and wat këni oyekax or yël këbo Kaxanu aŋ, ata Šak, gë Kefas do gë Šaŋ, bën bër ex bëlëngw bër gapak, bër fëb kënebi mbaŋ bën, lëkër këmi bataxan band liw' baŋ, gë wëno do gë Barë nabas, ex watixën mëne anëkëra exëna gër andiyen andeŋi: mi yend mi pemëra, wëno gë Barë nabas, gër benëŋ becëxe, do bën gër Bëšëwif. ¹⁰ Er xara banëbo fo mëni kwitand axwita bëxayëanaxik bën do eŋo gë obal osëm bame rind.

End akucara and Pol gë Piyer aŋ

¹¹ Barikan and yow ko Kefas gër Aŋëcoš aŋ, fabër këmi do nëp këmo gayik awën wën baxo. ¹² Damana eni yow Bëšëwif bër lawënëgu babi Šak bën, bër bax balëkënalind end oxac bën, Piyer, andamat bani yambërand gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Barikan and katëgu këni Bëšëwif bër lawënëgu babi Šak aŋ Piyer, ga babi yëdand, nacëta këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën. ¹³ Ata Bëšëwif bëšëxe bër wa bax end Yesu bën sëfëteli këno bëte Piyer gër amena andexëm xali lënan këno Barë nabas dëŋ gër eŋi ed ang bëŷëŋëanax bër kë labayand el. ¹⁴ And wat këme mëne ani dind na šenene aŋ, ang kë sëyalind däl ir Atëfëtan ak, rexëra këmo poyoma Kefas mondako: «Wëŷ ašëwif hi këy, barikan këy liyand ang bër ax gi ex na Bëšëwif ak, ay masinaŋad na ang ašëwif ak. Do mondake cëŋ këy xor eyëbi nëŷalind bër ax gi ex na Bëšëwif bën eni dıyand ang Bëšëwif ak?»

End apexa and benëŋ dëk ej

¹⁵ Biyi, bëxarëk bëreŋi bën Bëšëwif ebani, ane gi exe na bëwendëran bër ax gi ex na Bëšëwif. ¹⁶ Anang nang këne mëne ala ar xwëta këŋo Yesu Kërisët an hik ar šenene an, bari ax gi ex na gayik ašëf sëf ko er rek acariya and Moyis in. Biyi bëte awa wa këne end Kërisët ej ene gixëne bër šenene paŋ gë ekwëta ed xwëta këneŋone el, ax gi ex na gayik ašëf sëf këne er rek acariya and Moyis in. Ala ax gind na ar šenene ga xemëna ko etëf ed acariya el. ¹⁷ Barikan angëmëne gër ocal od or šenene gër Kërisët, hi këne biyi bëte bëwendëran, Kërisët nde këbo lënanënd eŋëŋëanax ej? Adokiŋ! ¹⁸ Angëmëne me bakan ecëŋëxët me dind bënd gër acariya bënd seb këme beŋ, wëno dëŋ kë nëpayand. ¹⁹ Enimin, wëno dëŋ ašës šës këme paŋ gë acariya aŋ me dıyaxënënd ang ŋandi këŋo Kaxanu ak. Afika fika këne gë Kërisët, ²⁰ ax gi ex na wëno kë liyand. Kërisët kë liyand gër ola oram. Do aniyen andam and gërëgako gë eman aŋ këme liyand gë ekwëta ed xwëta këmo Asëniw' ar Kaxanu el, mëŋ ar fïan ke do yëlaya ko në endam an. ²¹ Mëŋ ex, axe cëna ex na end oyekax or rin ke Kaxanu ej. Enimin kido ga sëf këne acariya aŋ fo hixën këne bër šenene, awa mama fo šës ko Kërisët.

3

End acariya do gë ekwëta ej

¹ Wën Bëgalat bën ata and aŋun pë nirand na dëŋ ex dë! Noŋo wa yifa këŋun? Ax gi ex na nde afaŷën faŷën këmun dëk er wacayak ecës ed Yesu Kërisët gër kërëwa in? ² Emat fo ŋandi ke mun mëka ene nangën: Ba ga sëf kën acariya aŋ nde šotaxën këno Angoc Amënek aŋ? Ba ga baxët kën do xwëta kën Atëfëtan aŋ nde? ³ Mëŋ ex, wën ata and aŋun pë nirand na dëŋ ej. Angëmëne enimin gë panga ind Angoc Amënek in ŷana kën, mondake cëŋ nëngwët kën do kën liyand gë ojaw' odewën ok? ⁴ Do dëk er hi kënuŋ

gër aniyandewën in, ahi fo nde hi këṅun? Ax mënd ex na enjun gi ahi fo. ⁵ Ar yël këṅun Angoc Amënëk an, ar kë rind bëcarax mërëxand irewën an, ba ga sêf kën acariya aṅ nde ko rixëñend, ba ga xwëta kën Atëfëtan aṅ nde?

⁶ Ax gi ex na nde Abëraxam axwëta xwëta baṅo Kaxanu mëṅ hixën baxo ar šenene gër ogës odexëm*? ⁷ Mëṅ ex, nangin mëne bër xwëta këṅo Yesu bën fo hik obaš or Abëraxam ol. ⁸ Oñëgw Omënëk ok fëna bax mëne axwët këbi xwët bër šenene ga xwëta xwëta këno Kërisët. Kaxanu fel baṅo Abëraxam endey enëṅgax enjo: «Benëṅ beṅ dek kē beta nē endey.» ⁹ Mondako këni šot oβetak ol dek bër xwëta këṅo Kaxanu ang Abëraxam bën. ¹⁰ Do dek bër kē yëländ šenene hi këni gër ogës od Kaxanu bën nē end ga këni rind er rek acariya and Moyis bën, anëka xata këbi gayik anëp këbi nöp Kaxanu. Enimin aṅëgw yëgw këni: «Katalenjo ar ax tēf ex na dek er yëgw këni gër akayëta and acariya and Moyis an*.» ¹¹ Ala ax gind na šenene gër ogës od Kaxanu gayik acariya sêf ko do enjo dal ex. Ga yëgw këni: «Ala ar ke liyand šenene an axwëta xwëta këṅo Kaxanu*.» ¹² Xarak, etëf ed acariya el mbaṅ fitarëk gë ekwëta ed Kaxanu el. Gër Oñëgw Omënëk ga rek: «Ar kē wā exo dind dek er rek acariya an kē liya gē beṅo*.» ¹³ Kërisët racët këbo gër kata ind ebax ebo wëcan iṅ gayik abane xor exe na ene tēfe er rek acariya in. Enimin ga yëgw këni gër Oñëgw Omënëk: «Ala ar xaw këno yo nē osëx ar xata këṅo exo*.» ¹⁴ Ga šës ko Yesu Kërisët këni šotaxëk bër ax gi ex na Bëšëwif bën oyekek or bëya baṅo Kaxanu Abëraxam ol. Biyi dek mondako këñëṅo šotaxëne Angoc Amënëk and bëya këbo Kaxanu aṅ gayik axwëta xwëta këñëṅone Kërisët.

End acariya do gë ebeya enj

¹⁵ Bëmaṅe baxëtın amatinali aṅo: Angëmëne ala exo nëṅ aye end acota and ko sebëta enj, er re ko in gabatak ax yepëñend na, gabatak ax bašënd na yëy. ¹⁶ Xarak Kaxanu mondako bëya baṅo Abëraxam. Bend bëya baṅo beṅo, xwën bani Abëraxam do gë ar andëwëra andexëm an. Oñëgw Omënëk ok ax de ex na gë bërändëwëra andexëm bën këdi këni yëla bëla bën end bëränjëm ko yeyanënd. Barikan ala abat fo këṅo rend mëne ngëṅ Kërisët. ¹⁷ Mëṅ këme rexëñend: Kaxanu, er bëya baṅo Abëraxam in abayi bayik. Acariya and hatëguk ga xucak bëniy okeme onax gë ofëxw osas an, ax kor ex na ex yepën. Kido axor xor bax, end bëya baṅo enj ax gi dona. ¹⁸ Angëmëne er xëñëna baxo Kaxanu ebo yël in paβ gë acariya aṅ këne šotënde, ayo yël dona nē end ga bëya ko. Xarak Kaxanu ga bëya baṅo Abëraxam yëlaxën baṅo oyekek orexëm ol.

¹⁹ Do inëwa hixëñëk acariya aṅ? Nē end bamena band bëla fedalixëñëṅu baxo Kaxanu acariya aṅ, xali exo ṅataxëñëṅu arandëwëra and Abëraxam ar bëya baṅo an. Acariya aṅo omeleka lawëneliw baβi Kaxanu wëlaw këni gër Moyis. Ata hi ko mondako Moyis, aṅatelinđer ar Kaxanu gë bulunda ir Isërayel an. ²⁰ Barikan Kaxanu, and bëya baṅo Abëraxam gë arandëwëra andexëm ak, aṅatelinđer ax gi bana, Kaxanu gabat ebaxo.

End ofëcak or acariya enj

²¹ Acariya aṅ ayepën nde kē yepëñend bend bëya këbo Kaxanu beṅ? Adokiṅ! Kido acariya ebaxëna and kē yëlënd aniyand, or šenene ol paβ gë acariya aṅo hi dox mocot. ²² Barikan Oñëgw Omënëk ok beṅ bën dek sërak gë enëñëñax enj, eni cotaxën dek bëla bën er bëya ko Kaxanu ayël këbi yël in gayik axwëta xwët këno Yesu Kërisët. ²³ Damana ex ṅataxëñëṅu ekwëta ed Kërisët el, acariya aṅ baβo xadacënd ene cëñixëne ekwëta ed ebax ebo nangën Kaxanu el. ²⁴ Ata acariya aṅ mondako hi bax axadac areβi xali enëṅo kwëtaye Kërisët ene gixëne bër šenene. ²⁵ Do ga hatëgu ko ako ar xwëta këñëṅone an, ane bayi exe na gër oxadac or acariya.

²⁶ Gërëgako wën dek anëka hi kën obaš or Kaxanu ga xwëta këno ako Yesu Kërisët. ²⁷ Enimin, wën dek bër buyi kënun xobuyi or Kërisët bën, anëka bar kën gë mëṅ. ²⁸ Mëṅ ex; Ašëwif ax gi ex na, ar ax gi ex na Ašëwif ax gi ex na, xadëp ax gi ex na, asošan ax gi ex na, asoxari ax gi ex na. ²⁹ Gayikwa abar bar këne gë Yesu Kërisët, bërändëwëra and Abëraxam hi kën, wën ex bër kē bëteli er bëya baṅo Kaxanu ayël këṅo yël in.

4

¹ Enjo këme rend: ang kē nēka yo ga bayi ko itox ar kē bëteli napul ir sëm an ani pitarënd na gë xadëp in, xarak mëṅ dëṅ ex axwën ar napul dek an. ² Mëṅ abaxët këbi baxëtënd bër këṅo xadacënd do hi këni bëwëxëta bër napul irexëm bën xali ex ṅat and fënëta ko sëm exo bëtelira aṅ. ³ Ata biyi bête mondako fo ex endëβi enj: and bayi bane ang obaš fo aṅ, baβela band ex yo baβo wëñand gër ngwën ro. ⁴ Barikan and ṅatan këṅo Kaxanu aṅ, lawëneliw këṅo Asëñiŵ rëw këṅo asoxari, do sêf ko acariya aṅ, ⁵ ebo

* 3:6 3.6 Añanar 15.6 * 3:10 3.10 Acariyakinëm 27.26 * 3:11 3.11 Abakuk 2.4 * 3:12 3.12 Andolewit 18.5

* 3:13 3.13 Acariyakinëm 21.23

dacëtaxën biyi bër hi këne okadëp od acariya, ene gixëne obaş or Kaxanu. ⁶ Do ga hi kën ako obaş orexëm, lawënelixënegu këbo gër owëkw orebi Angoc and Asëñiw an. Nè end Angoc anjo kënëno wacaxënde Kaxanu: «Aba!» Faba! ⁷ Mondako hi kën obaş or Kaxanu, an bayi ex na okadëp. Do angëmëne obaş or Kaxanu hi kën ayël këjun yël oyekax or fenan këbi obaş orexëm ol.

End obal od Pol eŋ

⁸ Akarëk an, ano nang bana Kaxanu, do mëŋ hixën ban okadëp od bebër ban xëland, xarak abi ñap ex na. ⁹ Barikan gërëgako ga nang këno ako Kaxanu, me dedo mëŋ ga nang këjun ako, mondake cëŋ kën bakand gër oxadëp or bapela band gë ofëcac këm baŋo? ¹⁰ Ax gi ex na nde wën kë yëland mëne: bakey exëna, opacaw exëna, bapëxëd exëna, bëniy exëna, bënd xucak ex këbën? ¹¹ Ata wëno mbanj këme yëdand de endewën eŋ, bamat ba asorora fo bame sororand në endewën na.

¹² Bëmaŋe bëndam, axara xara këmum, giyin ang wëno ak gayikako wëno bëte ang wën ak hi këme. Yowëy ane menan ex na. ¹³ Aye nang kën mëne ame bëngw bana and bame femërand añanar Atëfëtan and Kaxanu an gër ndewën, do gematak dëŋ ane menan ex na. ¹⁴ Ang šëxwëra bame ak, ane cus bana bëte ane kwëyëta bana, wëlaya këne ang meleka ir Kaxanu fo, ang Yesu Kërisët mëŋ dëŋ. ¹⁵ Do feye ex onënga orewën ol? Gayikwa osede orewën olo këme reyarand, kido awënd wënd bax, axor xor don en dëxët bangës bandewën baŋ do ene yël. ¹⁶ Awa ba arangoŋëra andewën nde hi këme ga këmum felënd ako dal in?

¹⁷ Bër këjun wasinënd mëne abal këbi balënd endewën bëjo anun ñan ex na. Er yandi këbi enëbo capërelî wëno gë wën, do wën eŋun balënd endebën fo. ¹⁸ Ebalekënalî ed beŋ el er šenene ex nand ex yo, barikan ax gi ex and hi këne në erebat an fo. Do ang banun balënd endam ak bayiyin ga këjun balënd mondako fo. ¹⁹ Wën obaş oram, angëmëne me kwitand ang soro këme në endewën na, gašëxe ke yambënënd ang asoxari ar orëw fo. Do gë ayambën ijo këme bayi xali nand kën wëndër dek gë Kërisët gër ola orewën na. ²⁰ Enimin oñandi odam ok ex me gido gërëgako dëŋ mërëxand irewën, mëŋ nangaxën dome ba mondake felëra domun. Ata dek wëlandëra ke de endewën eŋ.

End Sara do gë Agar eŋ

²¹ Wën bër yandi këjun en tëf acariya and Moyis bën, peline ba afëni dëŋ nde fëni këjun er yëgw ko Moyis in? ²² Ga yëgw ko wa mëne: «Abëraxam bëtox bëki šot babi, iñanar in gë asoxari ar hi bax xadëp an, do ikinëm in gë asoxari ar yaya an. ²³ Itox ind asoxari axadëp in rëw këno ga yandi babi eno cot. Barikan ind asoxari ar yaya in rëw këno ga beya babi Kaxanu. ²⁴ Gër endey eŋo amatinalî exëna gayikwa bësoxari bëxi bëjo ex oser oxi or gë Kaxanu oŋ. Eter eñanar el ex ed gër etënd ed Sinayi el, elo ex ed gë oxadëp el: mëŋ ex Agar.» ²⁵ Ata Agar ex etënd ed Sinayi el gër ebar ed Arabi. Kaxanu fën yëlëgu këno acariya an Moyis. Agar angol and Yerusalem and gërëgako an, mëŋ gë obaş orexëm ol okadëp exëni. ²⁶ Barikan Yerusalem ir yaŋ gër orën in ex asoxari ar yaya an, mëŋ ex nëma irebi. ²⁷ Mëŋ yëgwaxën këni:

«Nëngandëralëxi wëj asoxari ašoroxok an,

Nëngandëralëxi wëj ar ax dëwënd na an!

Depërayind onënga ol,

wëj ar elod ax tëyi ex na ayambën ir orëw an.

Gayikwa wëj ar fela këni gër eñër an,

Obaş orey ol kë yëmb nëmëc

Gë or asoxari ar bayik gër eñër an.»

²⁸ Bëmaŋe ga hi kën obaş or Kaxanu mëŋ dëŋ beya këjun ang beya baŋo Isak ak. ²⁹ Do ang hi bax akarëk ak, itox ind rëw këno gë oñandi od bëla fo in baŋo rixërand ind rëw këno gë oñandi od Angoc and Kaxanu in, mondako fo ex bëte gërëgako. ³⁰ Xarak ine rek Oñëgw Omënëk ok: «[J]wayëlëfi asoxari ar ex xadëp an do gë asëñiw, gayikwa asëñiw din ani bëteli na andamat gë asëñiw ar asoxari ar yaya an.» ³¹ Mëŋ ex bëmaŋe, pënilejun aye eŋo: Obaş or asoxari ar yaya ol hi këne, ane gi exe na or asoxari axadëp ol.

5

End oyekax or oxëreceŋ eŋ

¹ Ene canaxëne gër oxadëp or acariya racëtaxën këbo Kërisët. Awa dëkayayin šenene eŋo do këren baka na gašëxe gër oxadac or gë oxadëp.

² Wëno Pol ga re këme angëmëne mondako kën yëland bër šenene hi kën gayik axac kac kënun, er ri ko Kërisët in yoweŷ anun yël na. ³ Ga këme reyand wa bëte: ar rek axac këno xac yo, tëfindëlexo de dek er kë rend acariya in, gematak kërexo difënd na. ⁴ Anëka šapër kën gë Kërisët wën bër ŷandi këjun en gi šenene gër ogës od Kaxanu gayik asëf sëf këni acariya bën. Nangin mëne an gi ex na šëf gër bër yël këbi Kaxanu oyekax orexëm. ⁵ Biyi cëŷ paš gë Angoc Amënëk aŷ këne šëninde mëne gë ekwëta el këne šote or šenene or këne yarënde ol. ⁶ Gër bër barëk gër Yesu Kërisët er xëbënëk in ex ekwëta ed kë wäsinayand gë ebalër el, ax gi ex na oxac ol, ax gi ex na bëte oxacërëx ol.

⁷ Šenene ŷana ban oxëreceŷ orewën ol, noŷo cëŷ yifa këjun xali seŷ kën däl in? ⁸ Endey end yifaxën kënun eŷ, ax kaniw ex na de gër Kaxanu, mëŷ ar sana këjun an. ⁹ Ax gi ex na nde lewir ir təkër fo kë fufënënd dek pix ind negali këni in? ¹⁰ Wëno axwëta xwëta këmun mëne ang këme yëland ak ata mondako dëŷ kën yëland wën bëte ga bar këne gë Axwën an. Ar këjun yëbun an, hi ko yo ar hi ko, Kaxanu anëp këno nëp.

¹¹ Wëno cëŷ bëmaŷe, kido abayi bayi bame ga këme femërand end oxac eŷ, arixëra nde done rixërand? Kërëwa in, er këni fokërënd bela in, ax bo dona. ¹² Bër këjun yëbunënd gë oxac bëjo kemënëlexëni eni kacërënd oyëxwëyët.

End ediya ed Angoc Amënëk eŷ

¹³ Bëmaŷe, wën cëŷ Kaxanu racët këjun gër oxadëp, do an bayi ex na okadëp. Balërintëleŷun do dëcarindën andewën rewën, kërex gi na akaya and en dind er ex oŷandi od eman in. ¹⁴ Dek acariya and Moyis aŷ në apela amat barëk, and kë rend: «Balindëlexi end ašandax eŷ, ang ki balënd end gaf irey ak⁶.» ¹⁵ Barikan angëmëne wën en ŷatërënd, do en yambarënd andewën rewën an, titinayin de këdi këni lawër.

¹⁶ Awa ga re këme: diŷayindën ang këŷo ŷandind Angoc Amënëk ak ata kën seŷ etëf ed oŷandi od eman el. ¹⁷ Gayikwa oŷandi od eman ok axucar xucarëk gë od Angoc Amënëk ok. Oŷandi od Angoc Amënëk ok axucar xucarëk gë od eman ok ado mbaŷ xucarëk xali wën an korënd na en di er këjun ŷandi in. ¹⁸ Barikan angëmëne Angoc Amënëk aŷ këjun xadacënd, an bayi na ga këjun xadacënd acariya aŷ. ¹⁹ Xarak anang nang këne mëne oŷandi od eman ok kë lënanënd: gër orekar, gër obuyaraxik, gër eŷac, ²⁰ gër ekëla ed olaš, gër ošaki, gër ecusër, gër ekeŷër ed gë bela, gër oŷakëraxi, gër oxey, gër ebaŷër ed bela, gër ecapërela ed bela, gër osëmbak, ²¹ gër oŷateŷi, gër ošëb, gër ekureliran, do gër bëndako rako. Enimin, në ekwitan emun ang fel këmun ak: bër kë liyand mondako bën din ani dıl na gër owun or Kaxanu.

²² Barikan bër këbi xadacënd Angoc Amënëk bën kë liyand: gë aŷana, gë onënga, gë obetak, gë ebuŷan, gë oyekax, gë obëngw or ouden, gë ekwëta, ²³ gë anjuš od acariya ax cëban ex na beŷo. ²⁴ Awa bër bar këni gë Yesu Kërisët bën, anëka fikali këni beman bëndëbën beŷ do gë oŷandi oŷëŷenax odebën ok gër kërëwa ir Kërisët. ²⁵ Angëmëne gë Angoc Amënëk aŷ këne liyande, diŷandëne ang këbo xadacënd ak. ²⁶ Kërëne dafënarande na, kërëneŷe ŷanaxënënde na bëcandaŷ bëŷ, kërëbo yakëraxind na.

6

¹ Bëmaŷe, angëmëne eno pënga ala gër amena and ko rind, amena and ex yo, wën bër këjun xadacënd Angoc Amënëk bën wërëšëtino endëmane. Wën bëte titinayin këdi këjun nanëta do en mendëra ang mëŷ ak. ² Dëcarindën andewën rewën aŷ gër ocëmu gayik mondako kën ŷana en tëfënd acariya and Kërisët aŷ. ³ Angëmëne ala exo yëland mëne mëŷ ala ašëm hi ko, xarak yoweŷ axo gi ex na, gaf irexëm fo ko yifand. ⁴ Ala kala dafënayindëlexo gaŷat në end er ko xorënd exo di eŷ, xarak ax gi ex na exo matinalind gë er ašëxen in. ⁵ Gayikwa ala kala gë er ko rind in ko yaka gër Kaxanu.

⁶ Ar këno sëyalind eyeyan ed Kaxanu an, cetindëleŷo dek napul irexëm in ašëyali arexëm an. ⁷ Këren yifaya na: Kaxanu ala aŷo mëkëŷaxënd na. Er ko nedënd ala in, ejo fo ko xanand bëte. ⁸ Ar kë liyand ang këŷo ŷandind eman an er kë rëwënd oŷandi od eman in ko xana, mëne ngëŷ ecës el. Barikan ar kë liyand ang këŷo xadacënd Angoc Amënëk an, er kë rëwënd Angoc Amënëk in ko xana, mëne ngëŷ, aniyand dın ir dın aŷ. ⁹ Kërëbo barëbarand na edi ed beŷjekax el gayik axana këne xanaye oyekax or këne rinde ol and kë fiat amëd aŷ angëmëne abo cena ex na. ¹⁰ Awa mondako ex de, ga šot këne ako amëd aŷ, dindëne beŷjekax ebi yeraxën bela bën dek, ado dek dek in bër ekun ed ekwëta bën.

¹¹ Watin oŷëngw oko ro ang rafëk ak, ata kën nang mëne wëno dëŷ ŷëgwëlik. ¹² Dek bër këbi ŷandind enëbi cëkwënd në end er ex gër eman bën këjun nëyalind enun kac këdi kënun ŷana enun dixërand në end ga kën femërand ecës ed Kërisët gër kërëwa el.

¹³ Gayikwa bën bër kënëbi xacënd bën dëŋ ani tēfënd er rek acariya in. Barikan emat fo yāndi kēbi: wēn enun kac eni dafēnaxēnēnd mēne nē end endeβēn xacaxēn kēnun.

¹⁴ Wēno emat fo ex end kēme rafēna eŋ: end kērēwa ir Yesu Kērisēt, Axwēn arebi eŋ. Gēr kērēwa ijo šēs kēme do ecēs elo šapēreli kēbo wēno gē bend gēr ngwēn ro beŋ. Mēŋ ex wēno ame bo ex na ga kēme sēfënd bend gēr ngwēn ro beŋ. ¹⁵ Gayikwa gēr Kaxanu, xac kēni nde, ani kac ex na nde, mēŋ ax gi ex na eŋo kēŋo balënd. Er kēŋo balënd in ex ola oxašax or šot kēy ol. ¹⁶ Dek bër kē sēfënd osēyali or apela aŋo ro bën, Kaxanu ayēl kēbi yēl obetak ol do gē axaŋēnan in bër Isērayel ir Kaxanu bën!

¹⁷ Gērēgako ala kērexe bašēn na toro iŋ gayik gēr eman endam ro ex bambēnut band nē end Yesu bāŋ. ¹⁸ Bēmaŋe, Axwēn Yesu Kērisēt yēlēleŋun oyeak orexēm ol gēr onden ondwēn! Amen!

Kayëta ir Bêhefes in Lilaya in

Akayëta aŋo ro, parëxanda Pol yëgwën babî Okëreceŋ od gër angol and Efes ok. Amëd aŋo, gër epëra hi baxo gayik Atëfëtan and Yesu aŋ baxo femërand.

Pol yëgwëk mëne er fënëta baxo Kaxanu ari ko ri in fiata ko paß gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët šonëtëk angwëlëra and bela andebën rebën aŋ, do gë angwëlëra and gë Kaxanu gë bela aŋ. Mëŋ ex gër Amara, bulunda ibat ir Kaxanu, hi këni Bëšëwif bën do gë benëŋ becëxe beŋ. Bulunda ibat ir Kaxanu ijo ang eman end ala fo ex: owal odanjëm, barikan eman emat. Bëte bulunda ijo ang aciwî fo ex: osingiri oranjëm, aciwî amat. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale in: 1.1-23.

End bulunda ir Kaxanu paß gë Yesu Kërisët eŋ: 2.1-3.21.

End angoŋen and bulunda ir Yesu Kërisët eŋ: 4.1-6.24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Wëno këŋun yëgwënëlin d wën bëwënëk bër xwëta këŋo Kërisët gër angol and Efes bën. ² Awa Faba irebî Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebî an, yëlëlenun oyeŋax ol do gë obetak ol!

End oyeŋax or gër Kërisët eŋ

³ Cëkwaneŋone Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebî an! Mëŋ yël këbo obetak or ex yo yaŋ gër orën paß gë Angoc andexëm aŋ gayik aŋar bär këne gë Kërisët. ⁴ Do ga bär këne ako gë Kërisët, sanaxën këbo Kaxanu damana exo dixën ngwën in eŋe giye bëwënëk, bër gë end kënebo nöp këm gër ogës odexëm. Ga fiän këbo ⁵ yataxën këbo anëka fo eŋe giye oŋas orexëm paß gë Yesu Kërisët. Mondako ri ko gayik aŋandi aŋandi këŋo ebo masin onëŋa orexëm ol. ⁶ Mondako ri ko enëŋo cëkwaxënëde Kaxanu në end oyeŋax oŋaraxik orexëm or yël këbo ga bär këne gë Asëniwî ar ex pëlöt gër yomb irexëm an.

⁷ Ga bär këne gë mëŋ, šotaxën këne apexa aŋ paß gë oŋat orexëm oŋ, gë etefan ed bamena el, në end oyeŋax osëm orexëm eŋ. ⁸ Ata Kaxanu, oyeŋax olo yël këbo ngëŋ mbaŋ, ene cotaxëne dek orenik ol do gë onangëran ol. ⁹ Anangën nangën këbo enjêkax end yandi baŋo exo di do šon baxo eŋ. Ata mondako fëna baxo exo di paß gë Asëniwî. ¹⁰ Er fëna baxo ijo aŋata ko fiata gër baŋey baŋelatar: exo baŋaxën beŋ bën dek gër owun or Kërisët, hik beŋër gër orën, hik beŋër gër ebar ro.

¹¹ Ga bär këne gë Kërisët šotaxën këne er beŋa baxo Kaxanu ayël këbo yël in, biyi bër sana babo anëka fo bën, ang fëna baxo ak. ¹² Awa mondako ri ko end biyi bëŋanar bër xwëta këneŋone Kërisët, ene duwaxëne enjêran endexëm eŋ.

¹³ Ga bär kën gë mëŋ, wëlaŋxën kën eyeyan ed dal el, Atëfëtan and apexa andewën aŋ. Bëte ex gixën nanganëme ir mëne mëŋ xwën këŋun in, Kaxanu ayël yël këŋun Angoc Amënëk and beŋa baŋun aŋ gayik axwëta xwëta këno Kërisët. ¹⁴ Angoc Amënëk aŋ ex oŋet or yana këbo eyël ol, damana ex ŋataxënëgu er fenin këbo Kaxanu gër apexa and rin këbo in, ene duwaxëne enjêran endexëm eŋ.

End cale ind Pol eŋ

¹⁵ Wëno awël wël këme ga këni re bela bën mëne wën mbaŋ xwëta këno Axwën Yesu. Bëte mbaŋ këŋun balënd end dek bërëwak endexëm eŋ. Mëŋ ex, ¹⁶ laŋ këmo šëkwand Kaxanu endewën eŋ and këmun šalenënd aŋ. ¹⁷ Kaxanu ir Axwën arebî, Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Faba ir gë enjêran an, këmo xarand eŋun yël Angoc and orenik, and këbo nanganënënd enim noŋo hi ko aŋ. ¹⁸ Axara këmo xarand Kaxanu eŋun ŋoba gër onden andewën mëŋ kën nangaxën ang xëbënëk er këni yarënd bër wac këbi gër apexa in do ine ex enjêran etëm end fenin këbi bërëwak eŋ. ¹⁹ Bëte axara këmo xarand eŋun nangën ang rafëk do ang yañëk gë etël këm, panga ind šotën këbo biyi bër wak endexëm bën. Ang rafëk panga indexëm ak wasin këbo Kaxanu ²⁰ and xanin këŋo Kërisët gër ecës aŋ, do wëla këŋo yëpax ko gër liwî irexëm yaŋ gër orën. ²¹ Ata Kërisët mondako wëna këbi ngëŋ dek baŋoc band gë panga band këbi wëñand bela baŋ, gë baŋeyax baŋ, do gë dek band bayik baŋ. Oŋac orexëm ol xucak dek omac od këni wacërand gër ngwën ino ro ok do gër ind kë yowënd. ²² Awa er hik yo, Kaxanu axwët xwët ko dila gër mbëña ind Kërisët. Bëte mëŋ sana këŋo exo gi emun end Amara and bërëwak

endexëm eŋ. ²³ Amara aŋo ex eman endexëm eŋ do gë Angoc andexëm aŋ yëmëk dek ex canayaxën paß gë mëŋ dek ola orexëm ol.

2

End apexa and paß gë oyekax eŋ

¹ Wën cëŋ, anëka hi ban de bësësëk në end bamena bandewën, në end beñëŋenax bëndewën. ² Aliya ban liyand gër mbëña ind beßër gër ngwën ro, dila gër angoc and şotëk or gapak mërëxand ir orën gë ebar aŋ. Angoc aŋo këbi şoñënd bër këŋo wëşenënd Kaxanu bën. ³ Ado biyi dek dëŋ ang bela bëjo ak hi bane. Ang ex oñandi oñëŋenax od eman ok fo bane liyande, do sëf bane wayët banjëlan bandebi fo. Do mëŋ xoÿëanaxën bafo Kaxanu ang xoÿën këbi bëjo ak. ⁴ Barikan Kaxanu ar gë axaÿënan isëm exo në end anana atëm and ñan këbo aŋ, ⁵ and nemi bane në end bamena bandebi aŋ, abakali bakaliw këbo gër aniyan andamat gë Kërisët yatir xanin këŋo gër ecës. Ata gë oyekax or Kaxanu ol fex kë. ⁶ Ga bar këne gë Yesu Kërisët xaninaxën këbo gër ecës andamat, do wëla këbo ene ñëpaxëye në er ebat yaŋ gër orën.

⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën, ang këni bëtëraw bandëwëra baŋ gër ngwën ak, ang rafëk oyekax oşaraxik orexëm, or necët ko gër Yesu Kërisët në endeßi ak. ⁸ Enimin, wën ga xwëta këno Kaxanu fexëanaxën këŋun gë oyekax orexëm ol. Eŋo oyël orexëm ex, ax gi ex na er feÿët kë gë andewën. ⁹ Awa gayikako ax gi ex na në end beñjekax bënd ri kë gë andewën fexaxën kë, ala ax kor na exo daf na. ¹⁰ Enimin biyi Kaxanu ri këbo, bête mëŋ fo nëngwët këbo ga bar këne gë Yesu Kërisët ene dixënënde beñjekax bënd xëñëna baxo elod gër ŷanar beŋ.

End ebarër ed gër Kërisët eŋ

¹¹ Awa kwitayindën eŋo: akarëk aŋ wën er hi ban bër anëbi dëw ex na Bëşëwif, bëxacërëx, ang banun wacënd bër xac kënebi ak, xarak oxac orebën olo or bër eman fo ex, or ri këni bela fo ex. ¹² Ata wën er hi ban amëd aŋo, gë Afexën këm, gër abi ñap bana en dëg gër ebar ed Isërayel, bëliyër gër beßër beya ko Kaxanu, gë er kë n yar këm, gë ekwëta ed Kaxanu këm gër ngwën. ¹³ Barikan gërëgako, ga bar kën ako gë Yesu Kërisët, ado ga ñawëta bano Kaxanu, gë oşat or Yesu Kërisët oŋ səkaliw këŋun gër ndexëm. ¹⁴ Gayikwa në end Kërisët şotaxën këne angwëlëra aŋ, mëŋ ar bar këbi eni gi arabat Bëşëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëşëwif bën. Ayam yam ko amëŋ and şapëreli babi xali şuşëraxën bani aŋ. ¹⁵ Kaxanu ayepën yepën ko gë ecës ed Kërisët el şapela band şëba bax gër acariya and Moyis do babi şapëreliind Bëşëwif do gë bër ax gi ex na Bëşëwif baŋ. Mondako ri ko ebi baraxën Bëşëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëşëwif bën eni cot angwëlëra aŋ do eni gi dek bulunda ibat. ¹⁶ Kërisët şësëk gër kërëwa ebi baraxën eni gi eman emat, do eni wëlëraxënënd gë Kaxanu. Mondako law ko angoyëra and Bëşëwif do gë bër ax gi ex na Bëşëwif aŋ. ¹⁷ Ata ebo nangëanaxën angwëlëra aŋ biyi bër sëka baŋo Kaxanu gë wën bër ñawëta baŋo bën yowaxënëgu baxo Kërisët. ¹⁸ Enimin, ga bar këne gë mëŋ biyi dek, Bëşëwif, gë bër ax gi ex na Bëşëwif, şotaxën këne feña ir ene ŋataxëne gër Faba gë panga ind Angoc Amënek in.

¹⁹ Awa mondako ex, wën an bo ex na bëliyer, an bo ex na bër yeşa. Barikan wën anëka hi kë bër bulunda ibat gë bëwënëk, bër ekun ed Kaxanu. ²⁰ Wën ang oxay fo hi kë, do Kaxanu wëd këŋun bayaxën ko Aciw andexëm aŋ. Edëda ed aciw aŋo el exëni oparëxanda ok, gë bëlawënel bën, do Yesu Kërisët exo ekaÿ ekëla el. ²¹ Gër ndexëm kë yëpand këbe ir këni bay yo ex gixën gër Axwën, Aciw and Kaxanu amënek. ²² Wën dek bête, ga bar kën ako gë mëŋ, abar bar kë gë bërëwak beşëşë bën do hi kë andamat iciw ind gër ed lëg ko Kaxanu gë Angoc andexëm in.

3

End andiyen and Pol eŋ

¹ Mëŋ ex, wëno Pol aşale këmo şalend Kaxanu, wëno andepëra and këno riyeninënd Yesu Kërisët aŋ në end wën bër ax gi ex na Bëşëwif. ² Yëla këme awël dëŋ wël kë mēne Kaxanu rin ke oyekax ga fana ke mun nangën oyekax olo. ³ Yama er şon baxo elod akarëk in ga nangën ke nde, do wëno këmun yëgwënëliind bingas bepënëfëne beŋo. ⁴ And këñ fën aŋ, axor këñ xor eŋun pëni ang këme watënd kerët er şonayak gër Kërisët in. ⁵ Akarëk aŋ, er şonaya bax ijo, Kaxanu abi nangën bana bela bër bandëwëra band anëka fo bën. Gërëgako Kaxanu anangën nangën këbi gë Angoc andexëm aŋ oparëxanda omënek od ex bëlawënel bërëxëm ok. ⁶ Er nangën këbi mēne bër ax gi ex na Bëşëwif bën aşot këni şot er finin babi Bëşëwif in. Eman emat hi këni, do erebat beya këbi paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët el, do paß gë Atëfëtan aŋ.

⁷ Wêno gë oyekax or Kaxanu ol hixên kême ariyenin arexëm gë panga indexëm inj.
⁸ Ayêl yêl ke oyekax olo wêno ar xurik ex ba gër dek bêrêwak mêni nangênaxênênd napul isëm ir Kêrisêt in bër ax gi ex na Bêšêwif bën. ⁹ Kaxanu yêl ke bête oyekax olo mêni masinaxênênd kerêt, bën dek mondake ñatak er šon baxo elod nand ri ko ngwên na. ¹⁰ Gêrêgako, Amara aŋ yândi kêŋo ebi nangêndêrand ang rafêk orenik or Kaxanu ak bangoc band wunêk gër bela baŋ do gë bakeŋax band ex yaŋ gër orên baŋ. ¹¹ Ang fêna baxo elod din ir din ak ñata ko paŋ gë Yesu Kêrisêt, Axwên arebi an. ¹² Ga bar kêne gë mênj xwêtaxên kênêŋone, do šotaxên kêne ekapina ed yapêk enêŋo têkaxênênde Kaxanu gë anjiŋ kêm el. ¹³ Awa axara kêmun xarand, kêreŋun cena na gayik nê endewên kême sorond: toro iŋo enjaran endewên ex.

End aŋana and Kêrisêt eŋ

¹⁴ Mênj ex, afoxi kême foxind mo cale Faba Kaxanu ¹⁵ gayik enêng end bela, end ex yo gër ndexëm xaniwêk: hik gër orên, hik gër ebar. ¹⁶ Gayikako mênj obetak or gë etêl kêm šot ko, axara kêmo xarand eŋun yêl panga iŋ paŋ gë Angoc andexëm aŋ en kemaxên gër owêkw orewên. ¹⁷ Axara kêmo xarand Kêrisêt exo dëg gër owêkw orewên gë ekwêta ed xwêta kêno el, en dëgaxên gër aŋana ang atêx and gë odêmbêt otiwax fo. ¹⁸ Ata amêd aŋo kên yana en korênd eŋun pêni andamat gë okêreceŋ ocandaw ok ang yângêk, ang šakêk, ang siwêk do ang songinak aŋana andexëm ak. ¹⁹ Mondako kên nang aŋana and Kêrisêt, and xucak dek orenik orewên aŋ xali Kaxanu eŋun ñêmên gë dek ola orexëm ol.

²⁰ Awa Kaxanu, mênj ar xorêk exo di dek gë etêl kêm an, ayêl kêbo yêl nêmc gër ga kênêŋo xaraye, do nêmc gër ga kêne yare. ²¹ Cêkwênêŋone gër Amara and Yesu Kêrisêt ang kê bêtêraw dek bandêwêra band bela baŋ xali din ir din. Amen!

4

End eman emat eŋ

¹ Wêno andepêra and Axwên Yesu aŋ axara xara kêmun, kemênayin en dîyand ang yapêk eni dîyand bër sana kêbi Kaxanu ak. ² Banayindên gër dek bandixa bandewên, en nênga do en buŋand. Buŋarindên andewên rewên aŋ do balêrindêleŋun. ³ Gayikako Angoc and Kaxanu aŋ bar kêŋun xali hi kên eman emat, kemênayin en kwêtaya angwêlêra aŋ.

⁴ Enimin, eman emat fo ex,

Angoc amat fo ex,

Bête wên Kaxanu sana kêŋun,

En yarênd erebat fo.

⁵ Axwên abat fo ex,

Ekwêta ebat fo ex

Do xobuyi obat fo ex.

⁶ Kaxanu ibat fo ex

Do mênj fo hik Sêm ir bela dek,

Mênj xorêk beŋ dek,

Mênj kê riyenind gër ola or bela dek,

hi ko gër bela dek.

⁷ Barikan biyi dek ang hi kêne ak, ala kala anjêla pit yêl kêŋo na Kaxanu do Kêrisêt ex ar kê šetêndêrênd an. ⁸ Mênj yêgwaxên kêni gër Akayêta and Kaxanu:

«Aye ye ko yaŋ gër ed songinak,

Awêlali wêlali kêbi bërangoŋêra gë mênj,

«Banjêla wêlêra kêbi bela bën.»»

⁹ Do inewâ wacayak aye ye ko yaŋ? Ax gi ex na nde mêne ašêla šêla ko gër ngwên ind bêsêsêk, gëd gër ebar? ¹⁰ Ar šêla bax gër bêsêsêk an fo yek bête yaŋ gër orên, exo munaxên bebêt ir ex yo. ¹¹ Mênj yêl kêbi bër gër Amara bën banjêla band eni gi: bêjo oparêxanda, bêjo bêlawênel, bêjo bêfemêra, bêjo bêxadac bër bamara, bêjo bête bêsêyali bër eyeyan edexëm. ¹² Mondako ri ko enêbi têtalixênênd andiyen and Kaxanu aŋ bërêwak bën eni gixên eman end Kêrisêt emat, ¹³ xali ene cotaxêne biyi dek ekwêta edebat do enêŋo nange andamat Asêñiw ar Kaxanu an. Mondako ri ko bête ene ŋatênaxêne ola or faŋayak or Kêrisêt ol. ¹⁴ Angêmêne mondako ex, ane bayiye na ang obaš or kênebî yifand bêsêyali bêsitik fo. Bête ane bayiye ang batêxêsêx band kê lêfêrirand ekoc fo, ala aŋo mêtêñaxên na, ala aŋo nambeli na. ¹⁵ Barikan ga kêne reyande gë aŋana fo dal in kêne nêngwêtaye xali ene têtêne ola or Kêrisêt ol, mênj ar

ex emun end Amara an. ¹⁶ Ang kë şosarënd aye owal gër eman ak exo dafaxën ala an, biyi dek mondako bar këx od nè edaf ex gër aņana eman emat end hi këne ej.

End anıyan angaşax and okêrecej ej

¹⁷ Awa baxêtin er kêmun felënd in, er këme reyand gër oŵac or Axwën in: këren dıyand na ang këni liyand bër aņo kwêta ex na Kêrisêt bën gë ofênirêx or banjêlan bandebên ol. ¹⁸ Onden ondebên oj şiwêk ga këno wêşenënd Kaxanu do anıyan and ko yêlënd Angoc andexêm aņ ani cot ex na, gayik ano nang ex na Kaxanu. ¹⁹ Ga këni liyand gë aşêfên këm yêlayaxën këni gër eņac, do këbi balënd wayêt bemuyaraxik fo.

²⁰ Barikan wën bër sêyak end Kêrisêt bën, ax gi ex na mondako ŷapêk en dıyand. ²¹ Angêmene enimin awêl dëj wêl kën end Yesu ej do angêmene aşêyali sêyali kënun dal irexêm in, ²² afo en cudêta ang acud akarêk fo ola oxarêk orewên ol, mêne ngêj en teb oņandi oņêjênax ok, betêmbak bend wër banjun bej gayik ayifa këņun yifand, ejun mêlaxën gër ecês. ²³ Tebêmino Angoc and Kaxanu aņ exo nêngwêt owêkw orewên oj do gë onden odewên ej. ²⁴ Cudayin ang acud angaşax fo ola or nêngwêtên këņun Kaxanu ol, en gixên bër dal, do en dıyand anıyan and gë or şenene, gë owênêk.

²⁵ Mêj ex, tebın enêgwêş ej! Ala kala yeyanındêlexo dal in gër aşandaŵ gayik ang owal od eman emat fo hi këne. ²⁶ Angêmene axoŷ xoŷ kën, këren mendêra na. Kêren pena na oxoŷ ol xali ex nêka, eņan ej kêrex cêla na gër oxoŷ orewên. ²⁷ Kêreno teb na şabucara in ejun dıla. ²⁸ Ar bax rekand an, tebêlexo orek ol. Kemênayındêlexo exo cot er sêw ko mêj dëj in, eņo dëcaxênënd ar şendêk an. ²⁹ Eyeyan eņêjênax kêrex canënd na gër osêŷ orewên. Eyeyan ejekax fo, ed kë başênd ekwêta, ed këbi rinënd oyekax bër kë wêlënd bën ŷapêk ex canënd gër osêŷ orewên. ³⁰ Kêren dınd na er ko şaminaxên Angoc Amênêk and Kaxanu in. Paş gë mêj yata këņun Kaxanu xali yatir ko fiata apexa andewên aņ. ³¹ Epena ed oxoŷ el, batakêra baņ, oxeyêr oj, onedan ok, gë owêr ol, do gë oxeyêr or ex yo, dëxêtalex gër Amara andewên. ³² Masındêrindên onênga ol, bêngwin mbaņ, do balêrindêlejun mbaņ. Tebandêrindên ang këņun sebanënd Kaxanu ak paş gë ebar ed bar këne gë Kêrisêt.

5

End anıyan and gë angoben ej

¹ Awa têfêtelindêno ngêj Kaxanu gayikako obaş or pêlot gër yomb irexêm hi kën. ² Balêrindêlejun gër anıyan andewên ang këno balënd Kêrisêt ende bi ak xali yêlaya ko mêj dëj nè ende bi şadaxa in nêngan këno Kaxanu.

³ Asêk alakirand fo in, gë obuyaraxik or ex yo, gë aņana and kodı aņ, kêrex gi na gër Amara andewên. Ax ŷap ex na eni dınd mondako bër ex bêwênêk bën. ⁴ Cêkwayındêno Kaxanu do en teb eyeyandêra ed beñjênax el, gë ed ofêcak këm el, gë ekwënd ed becêfênaxik el. ⁵ Nangın aye mêne bër lëxwayak gër asêk alakirand fo, gër obuyaraxik, do gër aņana and kodı and ex edaş bën, ani cot na owun or Kêrisêt do gë Kaxanu ol.

⁶ Ala kêreņun yifa na gë eyeyan ed gë ofêcak këm el, gayikwa nè eņo këbi xitixên Kaxanu bër këno wêşenënd bën. ⁷ Awa wën këren barënd na gë bela bêrako rako bën. ⁸ Damana en maxên end Axwën ej, ola orewên ol ecamêdan fo hi bax. Barikan gêregako, gër angoben and Axwën hi kën. Diyayındên ang obaş or angoben fo. ⁹ Bela bër kë liyand gër angoben bën anênga këni nêngand, şenene hi këni, do bër dal hi këni gër dek bebêr këni rind. ¹⁰ Calayındên en nang er fiac or Axwën in ¹¹ do kêrenêbi barand na bër watak bend gë ofêcak këm bën, bend gër ecamêdan bej, ado pêlêtindênêbi. ¹² Enimin, er këni rind gër ecamêdan in, aşêfên şêfênêk edeya el. ¹³ Barikan angoben aņ dek kë fêlêtênd bejo and kë fioba aņ. ¹⁴ Do dek er fiobak in axana kë xanand angoben aņ. Mêj rexên ko:

«Nêngêtal wêj ar ki raşênd an,
Kanil mêrêxand ir bêsêsêk,
Ata ki fioba Kêrisêt.»

¹⁵ Awa kamanındên aye ang kën liyand ak: dıyayındên ang bîrenik fo, këren gi na bër ang gë onden këm fo. ¹⁶ Nand kën şot amêd and en di enjekax na, dıyin enjekax eņo. Kêren teb na ex kuca axuca fo amêd aņo gayik bela bër gë okey oko bën, beñjênax fo wata këni. ¹⁷ Awa calayındên ejun pêni er ŷandi këno Axwën en dınd in, këren gi na bêfênirêx.

¹⁸ Nêmindên gë Angoc Amênêk aņ, kêreņun fiawênd na ngoy, gayik ngoy in beñjênax fo kë lênanênd. ¹⁹ Kemêndêrindên gër ekwêta, nêwêrayındên ojêkan od këņun yêlënd Angoc and Kaxanu ok, ojêkan od cale ok. Nêwêrayındên, yasındêno Axwën an gë owêkw orewên oj dek. ²⁰ Cêkwayındêno Faba Kaxanu nand ex yo, nè end ex yo, gër oŵac or Axwën arebi Yesu Kêrisêt.

End bêsoxari do gê bêsoşan enj

²¹ Buñarindên andewên rewên aŋ do pêbindêno mondako Kêrisêt. ²² Awa wên bêsoxari bën baxêtindên end bêcên bîndebên enj, ang kên baxêtênd end Axwên ak. ²³ Gayikwa icên inj ex emun end alindaw enj ang hi ko Kêrisêt emun end Amara and fexên ko ak. ²⁴ Ata ang kêni baxêtênd end Kêrisêt ak bër gër Amara andexêm bën, bêsoxari bën dek mondako ÿapêki eni baxêtênd end bêcên bîndebên enj.

²⁵ Wêj icên in, ñanêlo alindax ang ñan ko Kêrisêt Amara andexêm ak xali yêlaya ko mênj dênj gër ecês. ²⁶ Exo mênênaxên Amara aŋ gê men oŋ do gê eyeyan ed Kaxanu el rixên ko mondako. ²⁷ Er ÿandi kêŋo eni gi bër gër Amara bën: gê enjaran, bÿeyekax, bër garêgar, bër ſenene, bÿewênêk, do bër gê end kêyêbi nêp kêm. ²⁸ Awa icên inj, ang ñan ko eman endexêm ak ÿapêk enjo ñan alindaw. Ar ñan kêŋo asoxari arexêm an mênj dênj ñanayak. ²⁹ Ax gi ex na nde ala an axo cusênd na eman endexêm enj? Barikan alêfa ko lêband, afÿêpêy ko fÿêpêyênd, ang kêbo rinênd Kêrisêt biyi bër gër Amara andexêm ak, ³⁰ gayik owal od eman endexêm hi kêne. ³¹ «Mênj ex, Asoşan an aşan ko gër sêm do gê nêm eni dÿekêraxên gê asoxari arexêm an, xali bën bÿexi eni gi eman emat*» ³² Gër eyeyan elo, dal işêm ſonayak na. Wêno ga re kême mêne amatinali and anêkêra and Kêrisêt gê Amara andexêm ex. ³³ Gër ga hik yo, ala kala ñanêlenjo alindaw ang ñanaya ko ak do asoxari an pêbindêlenjo icên indexêm inj.

6*End obaş do gê bêxarêk bêrebên enj*

¹ Wên obaş ol, baxêtênindênêbi bêxarêk bêrewên bën gayikako bër Axwên Yesu hi kên. Edi ed mondako el ſenene ex. ² Akayêta and Kaxanu rek: «Pêbindêbi sorix gê norix*». Apela aŋo ex aňanar and gê er beya ko Kaxanu aŋ. ³ Er beya ko mêne ar kê sêf apela aŋo an, abeta ko beta, do exo cot aniyen acakax gêr ebar ro.

⁴ Wên opaba ok, kadacindênêbi ſenene obaş orewên ol, do bakalindênêbi gêr fêña ir ÿandi kêŋo Axwên, kêrebi dÿêbêlêband na endewên enj.

End okadêp do gê bêxwên bêrebên enj

⁵ Wên bër ex okadêp bën, baxêtênindênêbi bêxwên bêrewên bër ex gêr ebar ro bën. Yedayindênêbi do pêbindênêbi gê emêkw epeşax, ang kêno fêbênd Kêrisêt ak. ⁶ Ax gi ex na en dind mondako gêr ogês odebên fo nangêde bër kê ſaland enêbi ñan bêla fo. Diyindên mondako ang okadêp od Kêrisêt od kê rind oňandi od Kaxanu ok gê owêkw orebên oŋ dek. ⁷ Diyindên andiyen andebên aŋ gê owêkw ofeşax nangêde Axwên an kêno riyeninênd fo, bari ax gi ex na ang okadêp od bêla. ⁸ Ala ar er yo, hi ko xadêp, axo gi ex na xadêp, nangêlexo mêne axana ko xana gêr Axwên ata cey enjekax end ri ko enj. ⁹ Endewên cênj, wên bêxwên bën, mêlayayindênêbi ſenene okadêp odewên ok, kêrenêbi besarand na. Nangin mêne Axwên abat ſot kêno wên gê bën yaŋ gêr orên do gêr ogês odexêm epitêndêr ed bêla ax gi ex na.

End emer ed gê bangoc baňêŋênax enj

¹⁰ End kême xor de me ñataxên enj: calayindên en kem gê dek panga ind Axwên inj. ¹¹ Kaxanu ayêl yêl kêŋun dek oÿênga or emer oŋ. Awa baxayindên oÿênga or emer oŋo en kwêşaxên aye mênj kêŋun sêkwanaxên ſabucara and kêŋo ÿandi enjun mereli aŋ. ¹² Enimin, emer elo ax gi ex na ed gê bêla, ed gê bangoc baňêŋênax ex: bangoc band wunêk yaŋ gêr orên baŋ, gê band kêbi wêňand bêla gê ecamêfan baŋ, gê bangoc bakaŋax baŋ, do gê dek band bayik baŋ. ¹³ Awa medindên dek oÿênga or emer or yêl kêŋun Kaxanu oŋ, mênj kêni xwêşaxên aye yatir emer.

¹⁴ Kemênayin gêr emer elo: kapayindên dal in ang apêwx fo, cudayindên or ſenene ol ang acud and yawale fo. ¹⁵ Pedayindên Atêfêtan and kê yêlênd obetak aŋ, mêne ngênj: giyindên bêwelêk bër en ye gêr epemêra. ¹⁶ Medindên bête ang angwak fo ekwêta ed xwêta kêno Kêrisêt el. Mênj kê ÿana enjun kakanaxênênd bepês bend gê okodux bend kêŋun lejaxênênd Aÿêŋênax bën. ¹⁷ Cêxwayindên Apexa and yêl kêŋun Kaxanu aŋ ang ekamote ed emer fo. Medindên bête ang duxuma fo eyeyan edexêm ed kêŋun yêlênd Angoc Amênêk el. ¹⁸ Caleyindên nand ex yo gê Angoc and Kaxanu aŋ. Karayindêno er ex yo do calenindênêbi dek okêreceŋ ok, kêren nambinand na. ¹⁹ Calenindêne wêno bête exe dêca Kaxanu me cotaxênênd er kême reya in do me kapinaxênênd gêr epemêra ed er ſonêtêk Atêfêtan in. ²⁰ Ado wêno nê enjo hixên kême andepêra ga yata ke Kêrisêt me gi afemêra ar Atêfêtan andexêm, do me kapinand gêr epemêra elo ang ÿapêk ak.

Ofelar ol

²¹ Endam eŋ cêŋ, mêne beber këme rind bën, dek këŋun nangênëx Tişik, mëŋ ar ex gër Axwën imaŋe indebi ind fian kënëŋone aye biyi dek iŋ do hi ko ariyenin ar Kaxanu ar mokwëta. ²² Mama dëŋ lawënëli këmo, en nangaxën er hi këbo in, do eŋun kemênaxën gër onden.

²³ Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlebi obetak ol bëmaŋe bën, aŋana aŋ, do gë ekwëta el. ²⁴ Dek bër fian këŋo din ir din Yesu Kërisët Axwën arebi bën, cotëlexëni oyekax ol!

Kayëta ir Bëfilip in Lilaya in

Akayëta anjo ro Pol yëgwën babi okëreceŋ od gër Amara and Filip ok. Amara anjo, Pol yana bax and baxo yend d'amana ixinëm ir epëmera ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Ebi cëkwaxën, ebi pelëraxën, do ebi kemëanaxën gër ekwëta yëgwëanaxën babi kayëta ijo ro. Enimin, Pol asoro baxo sorond gayik ani gi bana në erebat. Awël wël baxo mène bela bësëxe këbi sëyalirand bend këbi nambelirand. Fel këbi enëbi kwëjëtannd bër barak enëgwës do gë däl bën, do gë bër kë rind bend šode-šode gër bamara bën. Er ex gër akayëta in:

Pol šëma këbi do šëkwa këbi Okëreceŋ od gër Filip ok: 1.1-11.

Ediya ed gër ebanan në end Kërisët el: 1.12-2.18.

Ekemën el do gë apela an: 2.19-4.9.

Bapela bapelatar baŋ, ecëkwa el, do gë ofelar ol: 4.10-23.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol do gë Timote, okačëp od Yesu Kërisët ok, këŋun yëgwënëlinnd wën đek bëwënëk bër Kërisët bër ex gër Angol and Filip bën, gë bëlëngw bën do gë ojakër od gër Amara andewën ok. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët Axwën, arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End cale ind Pol eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu nand këmun xwita yo. ⁴ Ašälën këmun šalenënd wën đek, do nand këme šalend yo gë onënga fo këme šalend. ⁵ Mondako këmun šalenënd gayik wën ke rëcarand gër andiyen and epëmëra ed Atëfëtan, elod yatir wa kën xali gëregako. ⁶ Aye fëni ke mène Kaxanu, mëŋ ar yanak andiyen anjekax anjo gër ola orewën an, ašëf ko sëf xali exo ŋata gë akey and ko bakaw Yesu Kërisët baŋ. ⁷ Aŋap yäpëk mun yëlanënd wën đek mondako gayik gë emëkw edam el đek ke balënd endewën eŋ. Hi këme ar fokëra këno, hi këme gër eyakan ed Atëfëtan ebi kemëanaxën bela bën, wën gë wëno oyekax obat bar këbo. ⁸ Enimin, Kaxanu ex sede iram in mène gë emëkw edam el đek han këmun, ang han këŋun Yesu Kërisët ak.

⁹ Er këmun xaranënd and këme šalerand an, anjana andewën an ex bašërënd xali en nangëra do eŋun pëninnd šenene beŋ bën đek. ¹⁰ Ata fo kën yana en nangënd epitënder ed er xëbënëk el, en gixën bër däl, bër gë end kënëbi nëp këm, xali yatir ko bakaw Kërisët. ¹¹ Or šenene or yël këŋun Yesu Kërisët ol, ašanaya kë šanaye aye gër ola orewën eno cëkwaxënënd do eno duwaxënënd Kaxanu.

End eñañ ed Atëfëtan eŋ

¹² Bëmaŋe, aŋandi yandi ke en nang mène er hi ke ijo in, wëlixënëk kaš-kaš Atëfëtan an. ¹³ Enimin, đek ocoroda od kë nëkonand eyang ed gofërëner ok do gë bela bën đek befët ir ex yo, anang nang këni mène në end andiyen and Kërisët fokëraxën këne. ¹⁴ Ado ga fokëra këne, xemëanaxën këni bëmaŋe bëndanjëm gër ekwëta ed Axwën. Në eŋo yëxwëra këni kaš-kaš epëmëra ed eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŋ këm. ¹⁵ Bërëmar cëŋ, däl ex gë oyakëraxi do anjëlän and ene bañëreli këni femënd end Kërisët eŋ. Barikan bësëxen bën këni femërand gë anjëlän anjekax. ¹⁶ Bëjo ex ngëŋ bër han ke bën, ga fëni këbi mène Kaxanu xwët ke ro me gi sede ir Atëfëtan and Yesu. ¹⁷ Xarak bër kë reyarand end Kërisët gë oñandi od eni wëli bën, anjëlän andebën an ax ye ex na. Er këni šaland me toro nëmëc gër ed fokëra këne ro.

¹⁸ Angëmëne end Kërisët eŋ gë anjëlän añëŋëxax këni sëfëtërand ba gë däl dëŋ, axe bal ex na! Gër ga hik yo wëno në nëngandëraxe, do anëngandëra ke nëngandëra bëte. ¹⁹ Aye nang këme mène gër ga šenarak yo endey eŋo, wëno afex këme fex gayik wën ašalen këne šalenënd, do arëca ke rëca Angoc and Yesu Kërisët an. ²⁰ Barikan er këme šëninnd gë enëkan in, er këme yarënd in, gë emëkw el đek xwëta këme mène gëregako ang din ir din ak, enjaran end Kërisët eŋ ašanaya kë šanaya gër eman endam, baŋi këme abëngw nde ba laŋ këne nde. Angëmëne mondako ex, yoweŋ axe cëfënan na. ²¹ Wëno cëŋ Kërisët ex aniyän andam an do ecës el ofëcak oram ex. ²² Barikan angëmëne aye yek me baŋi ga këme liyand me tëfaxën andiyen andam gër beki beŋo end këme sana eŋ, ame nang ex na. ²³ Oñand oki ke nëyalirand gër onden: bändëmar aŋandi ke yändind me cës mëŋ këme ye gër ed exo Kërisët. Ata wëno eŋo yëmbëk exe yexënan. ²⁴ Barikan në endewën na, baŋileme ga këme liyand saxëk. ²⁵ Ado endey eŋo end fëni ke dëŋ ex, anang nang këme mène aŋayi këme baŋi abëngw mun kemëanaxënënd wën

dek, en cotaxên nêmc ekwêta el do enjun nêngandêraxênend. ²⁶ Abakali kême bakali gêr ndewên mêj kênjun ÿana enjun nêngandêrand din end Yesu Kêrisêt enj sam ene watênd gašêxe.

²⁷ Barikan fo enjo kêmun sebênanênd: diÿayindên ang rek Atêfêtan and Kêrisêt and sêyali kênun ak. Angêmêne anêngali nêngali kêmun, amun nêngali ex na, wêlindêleme ga kênî rend mêne axemêna xemêna kên gêr angwêlêra, gê emêkw ebat kên xaxêrênd ex ñaê ekwêta ed kê yêlênd Atêfêtan el. ²⁸ Bêr kênjun wêrelind bèn, kêrenêbi teb na enun dêgênên ojomb ok. Angêmêne mondako ri kên, ata kê hi nanganême ir mêne bèn bêr nambêrak exêni do mêne gêr ndewên nanganême ir anêka fex kên ex gêr Kaxanu. ²⁹ Enimin, end Kêrisêt enj, Kaxanu wa yêl kênjun oyekax xarak ax gi ex na eno kwêta fo, barikan en torond nê endexêm bête. ³⁰ Eyo axaxêr kên xaxêrênd ang bane watênd ga kême xaxêr ak, do gêrêgako awêl kên wêl bête ga kênî yeyan mêne gêr okaxêr enjo bayi kême.

2

End ola or Kêrisêt enj

¹ Awa angêmêne wên axemêndêr kên xemêndêrênd ga bar kên gêr Kêrisêt, angêmêne gê ebalêr edewên el arêcar kên rêcarênd, angêmêne Angoc and Kaxanu an ayêl kênjun yêlênd angwêlêra an gêr amara andewên do angêmêne gêr owêkw orewên axaÿenan do gê etebandêr exêna, ² diÿayindên mondako ene bašenaxên onênga ol. Pênîyindêlêjun bêt bèn andamat do cotin ebalêr ebat, onden omat, anjêlan amat gêr owêkw orewên.

³ Banayindên do nêkonindênêbi bêcandaŵ bêj ang bêr xwuca kênjun ekêbên fo. ÿoweÿ kêren dind na gê ambañêra, bête ÿoweÿ kêren dind na gê ndafenan. ⁴ Ala kala balindêlêjo end bošandaŵ enj, kêrejo balênd na bend gaf irexêm fo. ⁵ Ang hi kên ak, banjêlan bandewên banj gindêlex ang band Yesu Kêrisêt ak:

⁶ Ado ga hi kênî ola obat gê Kaxanu, abaxo xemêna na exo masinaya gwêr fo gê Kaxanu.

⁷ Barikan mêj dêj sebayak dek er hi ko in exo gixên xadêp,

ata ola orexêm ol hik ang or bêla ak, owati orexêm ol ang ala ar toc fo bax.

⁸ Gê andexêm bana baxo xali wâ ko exo cês, ecês ed mopika gêr kêrêwa el.

⁹ Gayikwa mondako ri ko, Kaxanu ſud kêjo owun ol, do yêl kêjo owac or nêmcak dek owac or ex yo,

¹⁰ eni poxixênênd dek bêla bèn gêr lêngw irexêm do eni ðuwaxênênd owac or Yesu hi kênî bêr gêr orên,

hi kênî bêr gêr ebar ba bêr dila gêr ebar.

¹¹ Do ala kala gê eyeyan end enêng endexêm el, ko ÿana exo dend mêne Yesu Kêrisêt ex Axwên an, do ar gê enjaran end Kaxanu an. Ata mondako kêno ÿana eno ðuwand bête Faba Kaxanu.

End anîyan and oxêrecej enj

¹² Wên bêmaÿe bênd ke balênd mbanj bêjo, gayiyako din kêne wêlênênd, wêlênêndêne nêmc gêrêgako nand kêne watêrênde na, ax gi ex na nand bayik ane watêrênde na fo. Awa canayayindêlex gêr ola orewên mêne afex fex kên gê epêb el, do gê eyêda ed Kaxanu el. ¹³ Kaxanu kênjun yêlênd oñandi ok do gê ojaŵ od en dixênênd bend ñan ko mêj bêj.

¹⁴ Diÿindên er hik yo gê odendêran kêm, gê ecampêre kêm. ¹⁵ Ata kên hi bêr gê end kênebi nêp kêm do bêwênêk, obaš or Kaxanu or ſenene, en watixênênd ang oŵal fo mêrêxand ir bêla bêšêmbak, do bêÿêjênax bêr gêr ngwên ro ¹⁶ ga hi kên ako bêwêlaya bêr eyeyan ed kê yêlênd anîyan bèn. Paŵ gê enjo ke nêngandêrad yatir ko bakaw Kêrisêt, gayik awati kê wati kerêt mêne gê andîyen and kêmo rinênd Kaxanu an ax gi ex na and gê ofêcak kêm. ¹⁷ Ekwêta ed xwêta kêno wên Kêrisêt el ang ešebêceb ir kênî xošênd nê ſadaxa ir kêno rinênd Kaxanu fo ex. Do ado ex gido alaw kêne law, abaš fo baš dome ošat oram enj gêr ſadaxa irewên, awa mbanj ke nêngandêrad andamat gê wên dek ak. ¹⁸ Wên bête nêngandêralenjun mondako fo, do nêngandêralenjun andamat gê wêno.

End Timote enj

¹⁹ Yêla kême ga bar kêne gër Axwën Yesu, alawênêli kême lawênêli aýand Timote gër ndewên. Do and ko bakaw aý exe kemênati wêno bête gë benjekax bendewên bend ke sêfêtanati beý. ²⁰ Gayikwa gabatak ax gi ex na ar hi kêmi anjêlan amat, ar kênjun rendêrand endewên eý gë emêkw epeşax. ²¹ Dek bër bayik bën bendebên fo kêbi balênd, ax gi ex na bend Yesu Kêrisêt beý. ²² Barikan mênj Timote, wên dên aye nang kên ang wêlaya ko şenene ola orexêm ak. Ariyeni riyei kêni gë wêno ang itox ind kêno rêcarand sêm fo, ang xadêp fo, gër epêmêra ed Atêfêtan. ²³ Awa yêla kême mêne alawênêli kême lawênêli gër ndewên sam exe pêni aye endam eý. ²⁴ Ado aye nang kême ga xwêta kême ako Axwën mêne wêno dên gogo kêmun nêngali.

End Epafêrodit eý

²⁵ Yêla kême gêrêgako mêne aýap ýapêk exo maýili Epafêrodit, abaýe iram, ar xel kêmi andiyen amat an, ariyenin ar xet kêmi gër emer an, parêxanda ir lawênêgu bano exe mêlandêraw beý in. ²⁶ Ga ñan kênjun mbanj wên dek sêmuraxên bano ga wêlêx kên mêne aşêxwêra şêxwêra baxo. ²⁷ Ata mbanj şêxwêra baxo xali dam gër ecês, barikan Kaxanu axaýênan xaýênan kêno endexêm eý. Gë wêno ak xaýênan kêno kêdi ke şêmura kaş-kaş. ²⁸ Mênj felaxênêli kême exo bakali aýand, eýun nêngandêraxên and kêno wat aý, do wêno exe yema têkêr emêkw el. ²⁹ Awa kacayidêno gë onênga fo, abaýe irewên ex gër Axwën. Pêbindênêbi bela bër ang mênj ak bën. ³⁰ Nê end andiyen and Kêrisêt eý yêla ko exo cês. Ecês el fece kêno exe dêcaraxên gër ed hi bax ene dêcara wên na.

3

End or şenene or gër ogês od Kaxanu eý

¹ Gêrêgako bêmaýe, nêngandêrayindêlejún ga hi kên ako bër Axwën. Gayikako apexa andewên ex, wêno cênj axe kêfênd na mun ñêgwênêlind beýno fo beýno fo. ² Titinalindênêbi oçañet ok, bër ax têyalind na şenene end Kaxanu bën. Titinalindênêbi ga kêni sêyalind mêne afo enun kac en pexaxên. ³ Enimin biyi bër kêne şalende gë panga ind Angoc and Kaxanu do kêbo nêngandêrand ga bar kêne gë Yesu Kêrisêt hi kêne bër xac kênebi enim bën. Ane kwêta ex na bend bela beý.

⁴ Egel wêno, axor xor dome me kwêta bend ola oram beý. Awa angêmêne bela ex na bër kê yêland mêne bën aýap ýap kêbi eni kwêtand bend ola orebên beý, wêno wa ýap doxe nêmc. ⁵ Wêno gër enêng end Bêyisêrayel rêw kêne do xac kêne yatir sêk ke bakey banjongêbatas. Bêxarêk bêram bën bêrandêwêra and Beşêşame hi kêni. Ata Aşêwif ar rêw kêno Bêşêwif dên hi kême, and raf kême aý hi kême fariseý do bame sêfênd acariya and Moyis aý. ⁶ End ebalêkênali ed bend cale cênj, hi bame arixêra ar Amara, do end or şenene or kê yêlênd acariya ol cênj, hi bame gë end kêne nêp kêmi.

⁷ Barikan ga xwêta kême Kêrisêt, beþêr bame yêland ofêcak oram ex bën ax bo ex na ga ke xêbênanênd. ⁸ Enimin, enang or nang kême Yesu Kêrisêt, Axwën aram el, xucak gë beý bën dek. Nê endexêm seþaxên kême ekêbênan beý dek el, xali kême watênd ang beþuyaraxik fo mênj kêmi wêndêraxên gë Kêrisêt. ⁹ Ga bar kêmi gë mênj, hixên kême ar şenene. Awa or şenene olo, Kaxanu yêl ke gayik axwêta xwêta kême Kêrisêt. Ax gi ex na or şenene or xamên kême gë andam gër etêf ed acariya and Moyis. ¹⁰ Awa gêrêgako, er xurik exe bal in ex monang nêmc Kêrisêt mêne ngên me nang anêkêra and gë panga ind xanin kêno gër ecês in, do gë toro indexêm in. Iyo aýandi ýandi ke mi bar gër ecês, ¹¹ do angêmêne awênd wêndêk me kani gër ecês.

End oxêreceý eý

¹² Ax gi ex na de anêka şot kême eýo ba anêka fiatên kême owênêk ol. Barikan gër ocal bayi kême me dêkayaxên gayikako wêno bête Yesu Kêrisêt lêkaya ke. ¹³ Bêmaýe endam eý cênj, ame yêland na mêne anêka lêkaya kême owênêk ol. Barikan ekêbênenaxik emat kême rind: me paþaxên aye er kême şaland me dêkaya in, ame nêkonand na gand epoy. ¹⁴ Ahêr kême hêrênd me ñataxên gër ed kê sêlênd okaşêr, me cotaxên acoş and ke wacelind Kaxanu yaý gër orên paþ gë Yesu Kêrisêt aý.

¹⁵ Awa biyi bër wên kêne bën, yêlarandêne mondako. Do angêmêne gër eýo anjêlan andewên aý afitar fitarêk, Kaxanu aýasin kênjun wâsin er ex in. ¹⁶ Barikan fo, bayine ga kêne sêfênde andamat er sêya kêne gër Atêfêtan in.

¹⁷ Bêmaýe, têfêtelindêne wêno do nêkonindênêbi bër kê liyand ang wâsin kêmun ak bën. ¹⁸ Gayikwa bêranjêm kê liyand ang bêrangoyêra and Kêrisêt fo, mênj ar şêşêk gër kêrêwa an. ¹⁹ Aniyan andebên aý gër enemi kê ñata gayik bën abi pedênd na beñêñênaş bend kêni rind beý, abi balênd na ado gë têkêr ak end Kaxanu eý, enjaran endebên eý ex gër beþêr dobi şêfênan fo, do bend gër ngwên ro fo kêbi balênd. ²⁰ Biyi cênj, bër xwên kêbo owun or gër orên hi kêne. Fên ko xaniw Axwën Yesu Kêrisêt, afexên areþi

an, mëŋ ar kënëŋo ſêninde an. ²¹ Mëŋ kē nēngwēt bēman bēndēfi bēnd sitarak bēŋ gē panga ind ko wunaxēn gēr bēy dēk inj ex gixēn ang eman end gē enjaran endexēm ak.

4

¹ Wēn bēmaŋe bēnd ke balēnd do xofi ke mbaŋ bēŋ, nē endewēn ke nēngandēraxēnēnd, nē endewēn fo bēte kēne fēbaxēnēnd! Mēŋ ex, kemēnayin en bayi ga sēf kēno Axwēn an!

Bapela bapelatar baŋ

² Axara xara kēmēni Efodi, gē Seŋētik eni wēlērēnd ga hi kēni ako bēr Axwēn. ³ Eyo, wēj ar bār ke andiyen an, wēj ar lēkayak aye andiyen aŋo an, axara xara kēmi dēcalēbi arēca, gayikwa bēn mbaŋ xemēna bani ang bēr okaxēr fo gē wēno gēr andiyen and epēmēra ed Atēfētan. Na fo hi bani bēte Kēlema do gē bēšēxe bēr xel bami andiyen aŋo bēn, omac odebēn ok aŋēgw ŋēgw ko Axwēn an gēr Akayēta and aniyen.

⁴ Nēngandērayindēleŋun dīn ga hi kēn ako bēr Axwēn. Ga re kēme bēte nēngandērayindēleŋun. ⁵ Nangēralexēni bēla bēn dēk obēngw or onden ondwēn ol; gogo ko bakaw Axwēn an. ⁶ Er ex yo mēkayindēno Kaxanu, end ŋoweŋ kēren dendērand na. Nangēnindēno Kaxanu oŋandi odewēn ok paŋ gē cale inj, kēlayindēno do cēkwayindēno. ⁷ Ata obetak or ko yēlēnd Kaxanu ol, obetak or nēmēcak onangēran or ex yo kē xaxa owēkw orewēn oŋ en bayixēn bēr Yesu Kērisēt.

⁸ Gērēgako, bēmaŋe balēkēnalindēn: dēk er ex dāl in, dēk er ŋapēk in, dēk er ſēnene in, dēk er wēnēk in, dēk er yek gēr ogēs od bēla in, do gē dēk er kēni ſēkw in. Bēŋo ŋapēk ex kēŋ gēr baŋjēlan bandewēn. ⁹ Er sēya kēn do ſot kēn gēr ndam in, er wēleli kēne do wateli kēne in, diyindēn mondako. Ata kē bayi gēr ndewēn obetak or ko yēlēnd Kaxanu ol.

Ecēkwa el

¹⁰ Wēno mbaŋ nēngandēra ke do kēmo ſēkwand Axwēn an ga kēme watēnd mēne wēn abal kēŋun balēnd gašēxe endam eŋ. Enimin dīn kēŋun balēnd endam eŋ, amēd and ene dēcaraxēn aŋ fo bayik an cot bana. ¹¹ Ame yeyanēnd na dē mondako gayik ŋeŋ ſan kēme na. Wēno enimin, asēya sēya kēme enēngandēra ed and ſotēra kēme el, bēte gē enēngandēra ed and ame cotēra ex na el. ¹² Awēr wēr ke ediya ed gē ocēnd el, bēte awēr wēr ke ediya ed gē ecotēran el. Nand ex yo do gēr ed ex yo, asēya sēya kēme ediya ed baŋo me med aye, baŋo me bayi gē enjo; baŋo me cotēra, baŋo me can. ¹³ Bēŋo dēk kēme xorēnd me buŋa gē panga ind ke yēlēnd Kērisēt inj. ¹⁴ Aye ri kēn ga ſoma kēne ako gēr ocēnd.

¹⁵ Wēn Bëfilip bēn aye nang kēn mēne and ſanēgu kēme gēr Ebar ed Masedēwan aŋ, me ſanaxēn epēmēra ed Atēfētan el, wēn fo rēcara baxe. Amara cēxe axe dēcara bana. ¹⁶ Ado and hi bame gēr angol and Tesalonik aŋ dēŋ, alawēnelili lawēnelili kēne bakēlēbēd baki er kēme liyaxēn in. ¹⁷ Wēno er kēme ſaland Kaxanu exo cēnan facota bandewēn baŋ, bari ax gi ex na ene yēlērēnd bēla. ¹⁸ Dek ſot kēme bēbēr ŋap bax me cot bēn, bakey band ecotēran baŋ ex. Ata gwac ſotēra kēme ga xana kēme ako er lawēneliw kēne paŋ gē Epafērodit in. Ang angiri inēngax fo ex, ſadaxa ir xana ko Kaxanu. ¹⁹ Awa Kaxanu arēcara kēŋun rēcara mbaŋ paŋ gē Yesu Kērisēt en cotēraxēn dēk bēbēr kēn liyaxēn bēn mēne ngēŋ, napul ir gē enjaran in. ²⁰ Duwanēŋone Faba irefi Kaxanu, mëŋ ar gē enjaran end dīn ir dīn an. Amen!

Epelar el

²¹ Cēmāyinēbi dēk bēr hik bēwēnēk gēr Yesu Kērisēt bēn. Ašēma šēma kēnun bēmaŋe bēnd hi kēmi enga emat bēŋ. ²² Dek okēreceŋ ok kēŋun ſēmand, adofa od bēr ekun ed Sesar bēn. ²³ Oyekax or Axwēn Yesu Kērisēt ol, gilex gēr onden ondwēn!

Kayëta ir Bëkolos in Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën bafi okëreceŋ od gër Amara and Kolos ok. Amara aŋo, Epafëras ŋana bax and hi baxo Pol gër epëra, në end epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Pol, elod abi nënga bana okëreceŋ oko, mëŋ yëgwënaxën bafi akayëta aŋo ro. Asitin sitin bafi mëne këreni mand na osëyali or enëgwëš or bënd šonayak ol, gë or ecale ed omeleka el, do or gë ecus ed eman el. Pol xwitan këbi mëne Yesu Kërisët gabat ex ar kë nangënënd enimin noŋo hi ko Kaxanu an, do eyeyan edexëm el fo ŋapëk ex kadacënd aniyān and oxëreceŋ aŋ. Yesu Kërisët fo ex ar nëmëca këbi dek bëlaŋwënel bër Kaxanu an. Mëŋ ex, paŋ gë Kërisët fo ŋapëk ecale ed Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

End cale ind Pol eŋ: 1.3-14.

End Axwën ar ngwën do gë Amara eŋ: 1.15-20.

End andiyen and Pol gër Amara eŋ: 1.24-2.5.

End ekwëŋyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 2.6-23.

End aniyān angašax eŋ: 3.1-4.6.

Ofelar ol: 4.7-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang ŋandi këŋo Kaxanu ak. Gë abaŋe Timote këmun yëgwënëlinde ² wën bëmāye bëmënëk, bër mokwëta gër ebar gër ed Kërisët hi kën gër Angol and Kolos. Faba ireŋi Kaxanu yëlëleŋjun oyekax ol do gë oŋetak ol!

Ed cale ind ecëkwa in

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, Sëm ir Axwën areŋi Yesu Kërisët and këmun šalenënd wën dek aŋ do nand ke šalend yo. ⁴ Enimin, awëlati wëlati këmi mëne mokwëta xwëta këno Yesu Kërisët do bëte mbaŋ ŋan këneŋi dek okëreceŋ ok. ⁵ Mondako kën rind në end er fenin këŋun Kaxanu ŋaŋ gër orën do kën yarënd eŋ. Er kën yarënd ijo, elod gër ŋanar wël kën paŋ gë Atëfëtan and ex eyeyan ed dal aŋ. ⁶ Atëfëtan aŋo ŋatëlik gër ndewën do ang këbi nëngwëtënd bëla bën gër ed ex yo gër ngwën ro xali këni yëmbërënd bër wāk bën, mondako këŋun nëngwëtënd do kën yëmbërënd wën bëte elod yatir wël kën do nang kën enim oyekax or Kaxanu ol. ⁷ Ax gi ex na nde Epafëras sëyalira këŋun? Mëŋ ga hik wa icandawën indeŋi ind ex pëlōt gër yomb ireŋi in, do ar ex ariyenin ar Kërisët ar mokwëta an. ⁸ Afelati felati këbo end aŋana and yël këŋun Angoc Amënëk eŋ.

⁹ Mëŋ ex, biyi bëte din këmun šalenënd elod yatir wël këmi eŋo. Axara këmo xarand Kaxanu en nëm gë Angoc andexëm and kë yëlënd orenik ol dek, en nangaxën oŋandi odexëm ok. ¹⁰ Do mondako kën liyaxën ang këŋo ŋapanënd Axwën ak, sam en dind din benjekax bënd këŋo ŋandind beŋ. Iyo axara këmo xarand eŋun nëngwët en dixënënd bandixa banjekax band ex yo, do eno nangaxën nëmëc Kaxanu. ¹¹ Axara këmo xarand bëte Kaxanu eŋun yël panga itëm indexëm in, en cotaxën enjaran end gë ojaŋ endexëm eŋ gër ekwëta ed xwëta këno do en ŋuŋaxënënd ang këŋun yëka yo, gë onënga fo. ¹² Awa cëkwayindëno Faba Kaxanu, mëŋ ar sana këŋun en gi šëf gër bër kë šot er fenin këbi bëwënëk gër angoben andexëm bën. ¹³ Mëŋ racët këbo gër mbëña ind ecamëdan do wëla këbo gër owun or Asëñiŋw ir ex pëlōt gër yomb irexëm. ¹⁴ Ga bar këne gë Asëñiŋw šotaxën këne Apexa aŋ, gë eteŋan ed beŋëŋënaŋ bendeŋi el.

End ola or Kërisët eŋ

¹⁵ Kërisët ex eŋaŋ end Kaxanu eŋ,

eŋaŋ end Kaxanu, mëŋ ar bayik anëŋo watënde na an.

Mëŋ ex Asëñiŋw ar Kaxanu ar hik damana exo dixën beŋ dek an.

¹⁶ Gayikwa gë mëŋ ri ko Kaxanu dek beŋ bën gër orën do gër ebar,

bëbër wat-wat bën do gë bëbër watërëxe bën,

dek bangoc band wunëk baŋ,

gë baŋkax baŋ do gë dek band bayik baŋ.

Dek beŋ bën ri ko Kaxanu paŋ gë Asëñiŋw do exo kwën Asëñiŋw.

¹⁷ Mëŋ hik damana ex gixën beŋ dek,

mëŋ kë barënd do kë lëkayand dek beŋ bën.

¹⁸ Mëŋ ex gaf ir eman in, mëne ngëŋ emun end Amara aŋ.

Gër ndexëm ÿanak aniyan aŋ,

Mëŋ ex aŋanar ar xanik gër ecës an,

exo gixën aŋanar gër beŷ dek. ¹⁹ Kaxanu wa ÿandi baŋo ola orexëm ol dek ex gi gër Asëniw.

²⁰ Do paß gë mëŋ ÿandi këŋo exo bakaliw angwëlëra and mëŋ gë beŷ dek aŋ,

gë angwëlëra and mëŋ gë beßër ex gër ebar aŋ,

do gë angwëlëra and gë beßër ex gër orën aŋ paß gë osat or Asëniw or şarëk gër kërëwa oŋ.

²¹ Wën cëŋ, akarëk aŋ anëka hi ban bëliyer do bërangoyëra and gë Kaxanu paß gë banjëlän baŋëŋëanax baŋ do gë bandixa baŋëŋëanax bandewën baŋ. ²² Barikan gërëgako angwëlëra and wën gë Kaxanu aŋ bakawëk paß ecës ed Asëniw el, en gixën bëwënëk, bëyekax do bër gë end kënëbi nëp këm gër ogës odexëm. ²³ Mondako kë hi angëmëne abayi bayi kën ga lëg kën gër ekwëta edexëm, cenarëxe do teßërëxe eyar ed er kë yëlënd Atëfëtan el. Atëfëtan aŋ wël kën, afem këni femënd gër ed yo gër ebar ro. Wëno Pol, Kaxanu fana ke me gi ariyenin arexëm.

End andiyen and Pol eŋ

²⁴ Anëngandëra ke nëngandërand gërëgako ga këme sorond në endewën na gër eman endam. Me ŋata mondako toro ind soro ko Kërisët në end Amara andexëm in. ²⁵ Wëno ariyenin ar Amara hi këme. Kaxanu fana ke në endewën na me nangëanaxën dek eyeyan edexëm el. ²⁶ End er şon baßi Kaxanu bëla bën elod akarëk eŋ, ang bëtëraraw këni bandëwëra ak këme rend. Gërëgako wa wäsin këbi bëwënëk bërexëm bën. ²⁷ Wën bër ax gi ex na Bëşëwif bën ÿandi baŋo Kaxanu eŋun masin ekëbëanaxik end şon baxo eŋ mëne ngëŋ: Kërisët xomo dëg gër ola orewën, en cotaxën enjaran end kën yarënd eŋ. ²⁸ End Kërisët ijo eŋ këni femërand eni wëlëraxën dek bëla bën. Anangën këmëni nangëniënd, do asëyali këmëni sëyalind gë orenik orebi ol dek eni ŋatëanaxën owënëk ol, and këni bar gë Kërisët aŋ. ²⁹ Wëno në eŋo këme xemëanaxëniënd gër andiyen gë panga ind ke yëlënd Kërisët do kë riyenind gër ola oram in.

2

¹ Aŋandi ÿandi ke, enimin en nang okaxër otëm ond këme xaxërend në endewën oŋ, në end okëreceŋ od gër Lawodise do në end dek bër bayik elod ax wat ex na dëxas iram ok. ² Er këme şaland en kemëna, eŋun bar aŋana aŋ, en dëkër mbaŋ, do eŋun cëdëtëra aye gër onden endewën, en nangaxën ola or Kërisët or şon baxo Kaxanu ol. ³ Gër ola or Kërisët şonayak dek napul ir orenik do gë onangëran in. ⁴ Eŋo këmun nangëniënd mëŋ bayik ala aŋun yifa na gë eyeyan enëngax. ⁵ Ado bayik ane watënd na, axetëna xetëna këmun gë onden ondand oŋ, awat këme watënd gë onënga fo ang kën wëlërend şenene ak, do ang xem kën gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët ak.

End ola or Kërisët ol gër bëla eŋ

⁶ Gërëgako ga wä kën ako end Axwën Yesu Kërisët eŋ, dıyayindën şenene ga bar kën ako gë mëŋ. ⁷ Kaxanu rëd këŋun gër ndexëm ang atëx and gë odëmbët otiwax fo do në eßay eŋun ang amej and aciw fo. Awa kemënayin gër ekwëta ang sëyali kënun ak do cëkwayindëno mbaŋ.

⁸ Titinayin, ala kërëŋun tëra na gë osëyali or şapela band orenik or gë njifa do gë ofëcak këm, xarak bend rëpën këni bëla fo ex, bend gër ngwën ro fo ex, ax gi ex na bend Kërisët. ⁹ Ata dek ola or Kaxanu ol gër Kërisët ex xali gër eman endexëm. ¹⁰ Do wën ga bar kën gë mëŋ şotëraxën kën dek beŷ bën. Mëŋ wa wëna këbi dek dek bangoc band këbi wëŋand bëla baŋ, do gë baŋëyax baŋ do gë dek band bayik baŋ.

¹¹ Ga bar kën gë Kërisët xacaxën kënun bëte oxac or ko xacënd ol, ax gi ex na or ri këni bëla. Er wacayak mëne anëka rëxët ko oŋandi od eman od baŋun lënanënd eŋëŋëanax ok. ¹² Do xobuyi or şuyi kënun ol wätinalik mëne wën anëka şës kën do wëg kënun gë Kërisët. Bëte anëka xani kën gër ecës andamat gë mëŋ, ga xwëta kën er ri ko Kaxanu ga xanin këŋo gër ecës gë panga indexëm in. ¹³ Wën anëka nemi ban në end şamena bandewën gayik axo dëxët bana pere oŋandi oŋëŋëanax odewën ok. Barikan gërëgako axanin xanin këŋun gër ecës andamat gë Kërisët. Aseßan seßan këbo dek şamena bandëbi baŋ. ¹⁴ Kërisët, and şës ko gër kërëwa, afëxwëc fëxwëc ko dek oŋëgw od baßo lëxwënd paß gë şapela band Kaxanu ok, ax bo ex na ga këbo şëndëniënd. ¹⁵ Mondako şudëtëra këbi owun ol dek bangoc band këbi wëŋand bëla baŋ, do gë dek baŋëyax baŋ. And şës ko Yesu gër kërëwa aŋ, poyoma fëlët këbi enëbi watëra bëla dek gër enga end bër xor këbi.

¹⁶ Mëŋ ex elod yatijo, ax ŋap ex na eŋun nëpënd ala në end er kën yambënd, në end er kën seßënd, në end ofëna, në end epëß ed akey and kë fënëgund facaw, do

gë akey and eteyëta. ¹⁷ Bejo dek eñaŵ end Kërisët ir bax yowënd fo bax ðamana exo ñatëgu. ¹⁸ Bër kër rend motoroli ex eman bën, mocale exëni omeleka ok, kërenëbi tebënd na enun nöp. Bëjo ašëkwër këni šëkwërend në end ofakeli odebën, afufënara këni fufënarand në end banjêlan bandebën, xarak band bela fo ex, ofëcak ax gi ex na. ¹⁹ Bela bëjo ano cosa ex na Kërisët, mëñ ar ex gaf ir eman end kë rafënd ga šosarëk owal ok, gë bangën ban, do gë ocom an. Kido mondako hi bax araf doni rafënd gë edaf ed kë xaniwënd gër Kaxanu el.

End aniyän and gë Kërisët eñ

²⁰ Angëmëne ašës šës kën gë Kërisët gër bapela band bër gër ngwën ro, ine cëñ këñ bakaxënënd gër mbëña ind bacariya band gër ngwën ro, nangëde në end bënd gër ngwën ro këñ liyaxënënd? ²¹ Inecëñ këñ wäxënënd enun pel: ax gi ex na momed, ax gi ex na motëyi, ax gi ex na monëk...? ²² Bejo dek ado ga šëbak doro, ayep kë yep ecan; bapela do gë osëyali or bela fo ex. ²³ Dal ex mëne bëjo nangëde orenik fo ex ga kë rend mopëb ex bapela band cale ban, mo manaya ex do mo toroli ex eman eñ. Bejo bënd këño nënganënd eman fo ex, ofëcak ax gi ex na.

3

¹ Awa angëmëne axani xani këñ gër ecës gë Kërisët, calayindën bënd yañ gër örën beñ, bënd gër ed yëpa ko Kërisët gand liw ir Kaxanu beñ. ² Balindëleñun bënd er hik yañ gër örën beñ, këreñun balënd na bënd gër ebar ro beñ. ³ Wën anëka šës këñ do aniyän andewën añ anëka šon ko Kaxanu gër Kërisët. ⁴ Enimin, Kërisët ex aniyän andewën añ do and ko šanayaw añ, wën bëte ašanaya këñ šanaya gë mëñ gër enjaran endexëm.

End ola oxarëk paß gë oxašax eñ

⁵ Awa ðawin er wërëk gër ebar ro in: ašëk alakirand fo in, ofuyaraxik ol, eñan ed becëfëñaxik el, oñandi oñëñëñax ok, do gë añana and kodí and ex andamat gë ekëla ed olaš añ. ⁶ Në end bamena baño këbi xitixën Kaxanu bela bër këño wëšenënd bën. ⁷ Ata wën gër bamena baño yëlaya ban de akarëk añ, and ban liyand mondako añ. ⁸ Barikan gërëgako, ðapin caw dek bëjo: oxoŷ ol, owër ol, emer el, odena ok. Ado becëfëñaxik beñ kërex canënënd na gër etëy edewën. ⁹ Ax gi na monëgwëšandër. Wën anëka šudëta këñ ola oxarëk ol do gë bebër wër banun akarëk bën. ¹⁰ Anëka šuda këñ ola oxašax ol, anëka hi këñ bela bëxašax, en cotaxën eñaŵ end Kaxanu eñ, mëñ ar nëcëtëgu këñun gër aniyän a. ¹¹ Epiëndër ax bo ex na: Ašëwif ax gi ex, Agërek ax gi ex na; axacëxac gi ex na, axacërëx ax gi ex na; Abapuŷ gi ex na, Asit ax gi ex na; xadëp ax gi ex na, ar gi ex na ax gi ex na. Barikan anëka hi këñ wën dek arabat: Kërisët ex dek do gër wën dek.

¹² Awa gayikako Kaxanu sana këñun en gi bëwënëk do bër ñan këbi, canayayindëlex gër ola orewën: axayënan in, gë oyekax ol, gë ebanan el, gë onënga ol, gë ebuña el. ¹³ Buñarindën andewën rewën añ do tebandëringdën. Angëmëne ala eño menan ašandaŵ, tebanëleño ang këñun sebanënd Axwën Yesu ak wën bëte. ¹⁴ Er yäpëk en balëkëñalind nëmëc in ex, eñun balërënd. Ebalër el këñun bar en gixën enimin bëwënëk. ¹⁵ Ofetak or Kërisët or waceli këñun Kaxanu en gixën eman emat ol, këñël ex gër owëkw orewën. Cëkwayindëno din Kaxanu! ¹⁶ Eyeyan ed Kërisët el, gë oxëbën orexëm ol dek, nëmëlex gër owëkw orewën. Tëyalirindën do pelëringdën gë dek orenik ol, gë oyekax ol paß, gë Ocalemonëw ok, ojëkan od cale ok, gë od këno yasaxënëde Kaxanu ok, od këñun yëlënd Angoc Amënëk ok. Yasindëno gë emëkw el dek në end oyekax or rin këñun. ¹⁷ Er këñ rind yo, hik eyeyan, hik andiyen, diyindën në end owac or Axwën Yesu. Cëkwayindëno Faba Kaxanu paß gë mëñ.

End ekun eñ

¹⁸ Wën bësoxari bën, baxëtindën end bëcën bëndewën eñ, ang yäpëk eni dind bër bar këni gë Axwën ak bën. ¹⁹ Wëj asošan an, ñanëlo alindax do këreyëño masinënd na owër.

²⁰ Wën obaš ol, baxëtindën gër beŷ dek end bëxarëk bërewën eñ gayik eño këño nënganënd Axwën an. ²¹ Wën opaba ok, kërenëbi cëndënënd na obaš orewën ol këdi këbi šëna.

End okadëp do gë bëxwën eñ

²² Wën okadëp ok, diyindën dek er këñun felënd bër xwënëk beman bëndewën in. Baxëtindën xarak ax gi ex na nand këñun watënd fo nangëde bela nangëde këñëbi riyeninënd. Baxëtindën gë emëkw epešax, yëdayindëno Axwën an. ²³ Er këñ rind yo, diyindën gë emëkw el dek. Axwën an këno rinënd, ax gi ex na bela. ²⁴ Ga nang ako

mëne Axwën afupa këñun fupa gë er fenin këñun in. Diyeninino ang okadëp od ar ex enimin Axwën do Kërisët an. ²⁵ Gayikwa ar kë rind betëmbak an, acosa and betëmbak añ ko xana: epitëndër ax gi ex na.

4

¹ Awa wën bëxwën bën, dinindënëbi gwër fo bënd šenene bëñ okadëp odewën ok. Nangin mëne wën bëte gë Axwën hi këñ yan gër orën.

End apela bapelatar bañ do gë epelar el

² Wën ðek kemënayin gër cale key yo key, perënayin do cëkwayindëno Kaxanu. ³ Karanindënëbo bëte gër Kaxanu, ebo perëtëna xën ebët ed mi pemaxënënd eyeyan edexëm el, do mi deyaraxënënd end šonayak gër Kërisët end fëraxën këne eñ. ⁴ Calenindëne wëno mëñ këme ýana me yeyanënd end šonayak erjo ang ýapëk me yeyanënd ak.

⁵ Diyayindën gë onden oñ mërëxand ir bër ax gi ex na okëreceñ. Nand këñ šot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eño. ⁶ Eyeyan edewën el giyindëlex din ed gë oyekax, ed lamb këni gë ongal. Nangindën ang ýapëk eno yakand ala kala ak.

⁷ Awa end Tişik eñ cëñ, mëñ ar ex gër Axwën imaýe ind pëlôt gër yomb an, mëñ ar mokwëta an, icanda wën ind gër oxadëp in, ðek këñun felërax endam eñ. ⁸ Mama dëñ lawënëli këmo en nangaxën er hi këbo in, do eñun kemëna xën gër onden. ⁹ Gë Onesim, imaýe ind pëlôt gër yomb in, ind mokwëta in, këmëni lawënëling; mëñ ar ex arewën an, afelëra këñun felërax ðek er xucak ro in.

¹⁰ Awa Arisëtarëk, andepëra acanda wën añ, këñun šëmand. Ašëma këñun šëmand bëte Marëk, imaýe ind Barë nabas in. Endexëm eñ fel këmun mëne and ko fiatëli gër ndewën añ, mëlayayidëno aye*. ¹¹ Bëte Yesu, ar nëngwët këno Yusëtos an, ašëma këñun šëmand. Gër Bëšëwif, bën bësas bëjo fo ex, bër ke rëcarand gër andiyen and enangën ed bela owun or Kaxanu el. Bën mbañ xemën këne wëno. ¹² Epafëras arewën an, ašëma këñun šëmand, xadëp ir Yesu Kërisët hi ko. Ata mokemëna xemëna ko ecalen edewën el en gixën bëwënëk, eñun pënixënënd šenene ðek er ýandi këno Kaxanu in do en bayixën gër fëña ir sëf këñ. ¹³ Wëno kë reyand osede or mëne mbañ ko sëwënd në endewën na, në end okëreceñ od gër Lawodise na, do në end od gër Hiyerapolis na. ¹⁴ Demas, gë Luk axora ar ke balënd mbañ an, ašëma këñun šëmand bëte.

¹⁵ Cëmayinëbi bëmaýe bënd gër Lawodise bëñ. Cëmayino Niñëfa do gë bër gër Amara and hik gër iciw indexëm bën. ¹⁶ And këñ fën kayëta ijo ro na gër ndewën añ, diyidën ðek er këñ xor in eni pëna xën bëte bër gër Amara and gër Lawodise bën. Wën bëte pëniyidën kayëta iram ir kë xaniw gër Lawodise in. ¹⁷ Pelino Arëšip exo mëlaya do exo dind aye andiyen and xwëtënan këno Axwën añ, mëñ ko fiataxën šenene.

¹⁸ Ata wëno Pol dëñ këñun šëmalind do këme ýëgwënd gë andam dëñ. Kwitayindën mëne wëno gër epëra hi këme. Awa ýëlëleñun Kaxanu oyekax ol!

Kayêta iŷanar ir Bêtesalonik in Lilaya in

Akayêta aŷo, Pol yêgwên babi Okêreceŷ od gër Amara and Tesalonik ok. Amara aŷo, Pol ŷana bax. Ebi tēyalixên ekemēna ed gër ekwêta xali gër ecēs el yêgwênaxên babi. Enimin, bela bējo awêlandêra wêlandêra babi end okêreceŷ od bax šēsënd xarak Yesu Kêrisêt axo bakaw ex na pere ok. Ata Pol sēyali kêbi mēne yatir ko bakaw Yesu Kêrisêt, bēšēsək bër wāk endexēm bēn axanira kēni xanira gër ecēs eno kaca Axwên an, andamat gē bërēwak bër kē b̄ayi bēbēngw bēn. Er ex gër akayêta in:

End ekwêta ed Bêtesalonik do gē andiyen and Pol eŷ: 1.4-3.13.

End ošên or Yesu Kêrisêt eŷ: 4.1-5.22.

Ofelar ol: 5.23-28.

Ecēmar el

¹ Wêno Pol, gē Silas, do gē Timote kêŷun yêgwênêlind. Ašēma kēmun šēmand wên bër gër Amara and Yesu Kêrisêt and Bêtesalonik bēn. Wên bër xwên kēnun Faba Kaxanu do gē Axwên Kêrisêt bēn, cotiyin oyekax ol do gē obetak ol.

Ekwêta ed okêreceŷ od gër Tesalonik el

² Endewên cēŷ, biyi din kēmo šēkwand Kaxanu do kēmun xaranēnd laŷ wên dek gër cale indebi. ³ Enimin, and kēmo šalend Faba Kaxanu aŷ axwita kēmun xwitand nē end dek bebër kēn rind ga xwêta kēno Axwên Yesu Kêrisêt, nē end ga hian kēno do xemēna kēn gēr eyar ed akey andexēm. ⁴ Bēmaŷe, anang nang kēmi mēne Kaxanu aŷan hian kêŷun do mēŷ sana kêŷun. ⁵ Atēfētan and đal and wêlanêli kēmun aŷ, aŷa ŷa kēn ga rêca kêŷun Angoc Amēnêk aŷ gē panga indexēm iŷ, ax gi ex na gē eyeyan el fo. Do wên awat wat kēnēbo biyi ang bami liyand gēr ndewên ak xali nang kēn mēne oyekax orewên ex. ⁶ Do wên dēŷ ašēfêteli sēfêteli kēnēbo biyi do gē Axwên an ga ŷa kēn eyeyan ed Kaxanu el, gē onēnga or kêŷun yêlënd Angoc Amēnêk ol ado ga ban sorond amēd aŷo. ⁷ Mondako hixên kēn bër motēfêteli gēr ogēs od dek bërēwak end Yesu gër ebar ed Masedēwan do gër ed Akayi. ⁸ Gayikwa eyeyan ed Axwên el na gēr ndewên wêlik pere dek ebar ed Masedēwan el, ado ax gi ex na gēr Masedēwan fo, barikan xali gēr ed Akayi wêlik. Ekwêta ed xwêta kēno Kaxanu el, gēr ed ex yo nangêra kēni, xali biyi ŷowey ami baš na. ⁹ Bela bēn dek kē reyand mēne ang ŷapêk eno dekayand aliyer ak lēkaya banēbo biyi. Arey a kēni reyand bête mēne aseŷ seb kēn olaš oŷ eno calaxēnēnd Kaxanu do eno diyeninaxên ang okadēp fo, Kaxanu mēŷ ar kē yêlënd aniyen do hi ko đal an. ¹⁰ Wên ašēni kēno šēnind Yesu, Ašēniŷ arexēm ar xanin kêŷo gēr ecēs an. Mēŷ kē xaniw gēr orên ebo dacēt gēr kitu ind kē yowënd.

2

End andiyen and Pol aŷ gër Tesalonik eŷ

¹ Enimin bēmaŷe, wên dēŷ aye nang kēn ekwêtaya ed xwêtaya banēbo and yeli bami el, ax gi ex na gē ofēcak kēm gēr ndewên. ² Ang nang kēn ak, asoro soro kēmi gayik arixêra rixêra kēnēbo gēr angol and Filip. Barikan, nē end ga xwêta kēmo Kaxanu xemēnaxên bami mun nangēnaxên Atēfētan andexēm aŷ, ado ga bani hēpēnd bërēmar na gēr ndewên. ³ Do and bamun felënd en kemēna gēr ekwêta ed Kaxanu aŷ, er bami rend in ax gi bana enambeli, ax gi bana obuyaraxik, bête ax gi bana osit. ⁴ Barikan gayikako Kaxanu ri baŷo atēy xali wat ko mēne aŷap ŷapêk ebo kwêtēnan Atēfētan aŷ, biyi ayeyan kēmi yeyanēnd ang kêŷo nēngan Kaxanu, mēŷ ar watēnd er gēr owêkw ak, ami yeyanēnd na ang kêbi nēngan bela ak.

⁵ Enimin, aye nang kēn mēne elod amo pel ex na ala bēnd kêŷo nēngan fo. Bête Kaxanu ex sede iram in mēne elod amo pel ex na ala end kêŷo nēngan ebo yêlaxên kofdi. ⁶ Biyi ami caland na enēbo cêkwënd bela: ax gi ex na wên, ax gi ex na bela bēšēxe. ⁷ Gayikako oparēxanda od Kêrisêt hi kēmi, axor xor domi mun nēŷali enēbo yêlêrand. Barikan aŷana bana kēmi mērēxand irewên. Er baŷo balënd endewên eŷ ang kêŷo balënd asoxari obaš orexēm or kêbi lēband fo. ⁸ Ex canayaxên ang kêbo balënd endewên ak, aŷandi ŷandi doŷo mun yêl aniyen andeŷi aŷo dēŷ gayik mbaŷ wêrêr kēne, ax gi ex na mun nangēn Atēfētan and Kaxanu aŷ fo. ⁹ Bēmaŷe, yêla kēme axwita kēn xwitand andiyen andeŷi aŷ, do gē toro indebi iŷ: ga bami riyenind ciš wec, ga ŷandi baŷo gabatak kêrexo cēndēn na fēn gēr ndewên edēba edeŷi el. Mondako nangēnaxên kēmun Atēfētan and Kaxanu aŷ. ¹⁰ Wên do gē Kaxanu ex otede odeŷi ok

mêne biyi ang bami liyand ak awën wënëk, šenene ex do gë end kënëbo nöp këm ex gër ogës od wën bërëwak. ¹¹ Bête anang nang kën mêne biyi er wëlaya bamun ala kala ang këbi wëlayand sëm in obaş orexëm ak. ¹² Afel bamun felënd en kapinand do en kemënënd. Axara bamun xarand bête en dıyand šenene, ang këno ıapanënd Kaxanu ak, mëñ ar këñun wacelind owun orexëm do gë enjaran endexëm an.

¹³ Awa mëñ ex, biyi lañ këmo šekwand Kaxanu ga wa kën eyeyan edexëm ed sëfëtan këmün el. Enimin eyeyan ed Kaxanu dëñ ex, mëñ këñun nëngwëtaxënënd wën bërëwak bën, ax gi ex na eyeyan ed ala. ¹⁴ Dal ex bëmäye, end hi këbi bër wak end Yesu Kërisët gër Bamara band Kaxanu band ex gër ebar ed Yude eñ, eño fo hi këñun wën bête. Mëñ kën soroxënënd gër otaxan od bër hi kën ebar ebat bën, ang soro këni bën bête gër otaxan od Bëyude ak. ¹⁵ Bën lawëra këbi bëlawënel bën, bën fo bête law këno Axwën Yesu, do bën fo rixëra këbo. Er hi këni bërangoyəra and gë bëla dek do endebën eñ Kaxanu año nënganënd na. ¹⁶ Bën këbo šëbanënd mi pemëra Atëfëtan and Kaxanu añ gër bër ax gi ex na Bëšëwif këdi këni fex, ata mondako këni bašënd bamena bandebën ban. Barikan aňatën řatën këbi oxoıy or Kaxanu ol.

End oňandi od Pol eñ

¹⁷ Endebi eñ cëñ bëmäye, beman beñ fo řawëta këñun imëd, ax gi ex na owëkw oñ. Dek nëkan këbo ene watëre gayik mbañ ıandi këbo ene kofëtare, axacëra xacëra këbo gë oxor ol. ¹⁸ Biyi bakëlëbëd bandanjem xacëra këbo mun nëngali ado dek dek in wëno Pol, barikan Sindan wedfli këbo. ¹⁹ Awa enimin, në end nobën këmi yaraxënënd mêne Kaxanu ašos këbo šos? Në end nobën këbo nëngandëraxënëd yatir ko bakaw Yesu, Axwën arebi an? Ax gi ex na nde në endewën? ²⁰ Iyo wën ex enjaran endebi eñ, wën ex onënga orebi ol.

3

¹ Bête ga sëkwëra këmi ošeni ol, xetan këbo mi bayi mondako dëñ na gër Angol and Aten. ² Ata lawënëli këmo imaıe indebi in Timote, ar xel këmi andiyen and Kaxanu, epemëra ed Atëfëtan and Kërisët an. Eñun dëcara do eñun kemën gër ekwëta yeli ko ³ mëñ bayik gabatak año cena na në end toro ind këne soronde gërëgako ino. Enimin, wën dëñ anang nang kën mêne toro ino, afo ebo gi. ⁴ And hi bami fën gër ndewën an, afel bamun felënd gana-gana fo mêne mbañ këne soroye. Do ax gi ex na nde mondako dëñ hik ang nang kën ak? ⁵ Mëñ ex, ga bayitëraxën ke endewën eñ lawëtaxënëli bamo Timote exo nangëgu ba ga xwëta këno Kërisët bayi kën gayik ayëda këme yëdand ba anëka yifa këñun řabucara in do andiyen andebi añ dek ex gi and gë ofëcak këm.

⁶ Barikan ecede řatëgu ko Timote ga hiw ko gër ndewën. Benjekax fo felati këbo endewën eñ, mêne ga xwëta këno Kërisët do ga këñun balërend bayi kën. Xali doro, benjekax fo kën xwitand endebi eñ. Anangënati nangënati këbo mêne mbañ xofi këñun ang xofi këbo biyi bête wën ak. ⁷ Bëmäye, ado ga šëmura këbo do këmi sorond, mondako dëñ xemëna këmi gër ekwëta gayik awël wël këmi ang xemëna kën wën ak. ⁸ Gërëgako, aliya këmi liyand, gayikako wën axemëna xemëna kën gër etëf ed Axwën. ⁹ Awa biyi axor këmi xor mo cëkwa Kaxanu ang ıapëk ak end dek benjekax bend rin këñun eñ do gë onënga or yël kënëbo gër lëngw irexëm ol. ¹⁰ Ciš wec këmo xarand Kaxanu ebo yël řëña ir mi yelixënëli, ene kofëtare do mun řatan dek bend ıapëk en nang beñ en kemaxën nëmëc gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët.

¹¹ Awa Kaxanu, mëñ ar ex Faba irebi an dëñ do gë Yesu Axwën arebi an, řacanëlenëbo řëña ir këbo wëläli xali gër ndewën in. ¹² Axwën an, dëcaleñun eñun balërend nëmëc andewën rewën añ do eñun balënd end bëla dek ang këbo balënd biyi bête endewën ak. ¹³ Kemënëlexo ekwëta ed ex gër owëkw orewën el, do ola orewën ol ex gi owënëk, or šenene gër lëngw ir Kaxanu, Faba irebi, xali yatir këni bakaw Yesu, Axwën arebi an do gë dek bëwënëk bërëxëm bën. Amen.

4

End owënëk eñ

¹ Bëmäye, end këme xor me de me řataxën eñ ex mun kara gër owac or Axwën Yesu, en kemëna en dıyand ang sëyali këmün ak, eño nënganaxënënd Kaxanu endewën eñ. Ata wën mondako dëñ kën liyand, awa kemënayin en bayi gër eño! ² Enimin, biyi anangën nangën këmün ang re ko Axwën Yesu ıapëk en dıyand ak. ³ Oňandi od Kaxanu ok ex en yëlaya gër owënëk, mëñ ex kwëıetayin asëk alakirand fo in. ⁴ Ang hi kën ak, ala kala nangëlexo emëlaya ed asoxari gër owënëk do gër epëšër el. ⁵ Këren tëfënd na oňandi otëmbak od eman ok, ang këni rind bëla bër benëng becëxe bër bayik año nang ex na Kaxanu bën. ⁶ Awël nde, gër beño ala këreño yamba na imaıe indexëm

in, ala kêreŋo menan na. Axwën an cêŋ, anêp ko nêpënd de nê end dek betêmbak bëndako rako beŋ ang fel kêmun do xênênan kêmun ak. ⁷ Gayikwa Kaxanu wac kêbo gër owênêk, ax gi ex na ene diyande gër obuyaraxik. ⁸ Awa ar kê ñêp bapela baŋo an, ax gi ex na end ala ñêp ko. End Kaxanu wa ñêp ko xarak mênj kêŋun yêlënd Angoc Amênêk anj.

⁹ End eŋun balêrënd gër aminêmêra eŋ cêŋ, ax gi ex na end kên šala enun ñêgwênêli. Osêyali or Kaxanu ol mênj dêŋ kêŋun wâsinënd mène aŋap ŋapêk eŋun balêrënd andewên rewên anj. ¹⁰ Mondako kênêbi rinënd dek bêmaŋe bêŋ, ebar ed Masedêwan el dek. Awa bêmaŋe, axara xara kêmun kemênayin en dind nêmcê mondako dêŋ! ¹¹ Kemênayin mbaŋ en diyand gër aketêxeta, ala kala balêkênalindêlexo bëndexêm beŋ, do diyenindên gê andewên dêŋ en cotêraxên ang bamun felënd ak. ¹² Angêmêne mondako kên liyand, ata kênun fêb bër ax gi ex na okêreceŋ bën, do an gi na bër mondêcara fo.

End bërêwak bêšêsêk eŋ

¹³ Bêmaŋe, end bërêwak do kêbi rašënd gër ecês eŋ, abo ñandi ex na en bayi nangêrexe kêdi kên šaminara ang bêšêxen ak, ang bër gê er kênî yarënd kêm ak. ¹⁴ Enimin, gayikako aŋa wâ kêne mène Yesu ašês dêŋ šês baxo do axani xani ko gër ecês, awa mane mène Kaxanu axanin kêbi xanin bête bërêwak bën, ado ebi dašënd gër ecês, eni gixên gê Yesu. ¹⁵ Awa baxêtin er kêmun felënd in, eyeyan ed Axwën Yesu ex de: Bërêwak bër kêbi rašënd gër ecês bën kê hatêt gër apedêraya, gê biyi bër kêne bayiye bêbêngw xali yatir ko bakaw Kêrisêt bën, ado gê têkêr ak anêbe cand ex na. ¹⁶ Gayikwa, Axwën Yesu dêŋ kêbo nangên mène yatijo ex akey andexêm anj. Awa awêl kêne wêle bête oniŋ or alêngw ar omeleka an do gê ofarix or kereloŋ ir Kaxanu ol. Ata Axwën an exo cêlaw elod gër orên do eni kanira pere bërêwak end Kêrisêt bër kêbi rašënd gër ecês bën. ¹⁷ Ata biyi bër kêne bayiye bêbêngw bën, ene cêge andamat gê bën gër baŋar, gër ekaca ed Axwën gër anguxar and gër ed ex ekoc. Do mondako kêne bare din ir din gê Axwën an. ¹⁸ Awa kemêndêrindên andewên rewên anj gê eyeyan elo.

5

End omakaw ond Axwën eŋ

¹ Bêmaŋe, end akey do gê apêxêd and ko bakaw Axwën eŋ, ax gi ex na er kên šala enun ñêgwênêli. ² Enimin, wên dêŋ anang nang kên mène yatir ko bakaw Axwën Yesu, ang arek ar kê sisand gêmêd fo ko yow. ³ And kênî ŋana eni dend bêla: «Dodo anêka šot kêne angwêlêra aŋ do anêka yirêk owêr oŋ!» ata amêd aŋo dêŋ kêbi fênga kata in bërêxadêt, ang kêŋo fêngand ayambên asoxari ar orêw fo do xali gabatak aŋo pece na.

⁴ Bari wên bêmaŋe, an bo ex na de bër ecamêdan eŋun nambitaxên ang arek fo akey aŋo. ⁵ Wên dek anêka hi kên bër angoben, anêka hi kên bër goyat. Ane bo exe na de bër xwên kêbi gêmêd in, ane bo exe ex na bër ecamêdan. ⁶ Awa mênj ex perêname, gine bër gê anjus, do kêrebo dašënd na, ang kêbi rašënd bêšêxen ak.

⁷ Bër kêbi rašënd bën, gêmêd kêbi rašënd do bër kêbi ŋawênd ngoy bën, gêmêd kêbi ŋawênd. ⁸ Barikan biyi bër angoben bën, gine wa bër gê anjus: gil ex tan angwak andêbi aŋ ekwêta ed xwêta kênêŋone Axwën Yesu el, do gê ebalêr ed kêbo balêrënd el. Gil ex bête apexa and kêne yarênde paŋ gê Yesu Kêrisêt anj, ekamote edebi el. ⁹ Gayikwa Kaxanu fenan kêbo apexa aŋ paŋ gê Yesu Kêrisêt, Axwën arebi an, abo penan ex na oxoŋ. ¹⁰ Yesu Kêrisêt ga šês ko wa nê edebi na ene diyaxênênde andamat gê mênj: šês kêne nde, ba bayi kêne bêbêngw nde. ¹¹ Awa mondako kên ŋana en kemêndêrënd andewên rewên anj. Do bête ala kala dêcayindêleŋo ašandaŋw exo kem gër ekwêta ed Kêrisêt ang kên rind laŋ ak.

Bapela bapelatar baŋ

¹² Bêmaŋe, axara xara kêmun nangin epêb ed bër fana kêbi Axwën Yesu enun kadacênd do enun pelêrand endexêm bën. ¹³ Balindêleŋun mbaŋ endebên eŋ do ŋaninêbi aye nê end andiyen and kênî rind eŋ. Bête wên wêlêrindên andewên rewên anj.

¹⁴ Bêmaŋe, ga re kêmi: pelêrayindênêbi bër kê liyand gê anjus kêm bën, yifarayindênêbi bër šaminak bën, dêcayindênêbi bër sitarak bën, buŋarindên wên dek. ¹⁵ Awa wên dek, ala kala calayindêlexo ebi dinênd bënjêkax bošandaŋw, do gê bêla bën dek. Titinayin, ala kêreŋo mašênênd na ašandaŋw eñêŋênax end renan kêŋo eŋ.

¹⁶ Nêngandêrayindêleŋun din,

¹⁷ Caleyindên key yo key,

¹⁸ Cêkwayindêno Kaxanu gër end ex yo.

Ejo këņun wêkand en dind gër anıyan andewên ga bar kên ako gë Yesu Kërisët.

¹⁹ Këren d'omin na xodux or Angoc Amênêk or hik gër ndewên ol,

²⁰ Këren yepênênd na bënd kē xaniwënd gër Kaxanu bēņ.

²¹ Yixêtindên dek er kēnun fel yo, kwêtayayindên er yek in.

²² Kwëýtayindên eñēņēnax end ex yo.

²³ Awa Kaxanu, mēņ ar xwênêk obetak an, pitêlexo mēņ dēņ ola orewên ol dek en gixên bērexēm fo. Kwêtayalexo gër or ſenene angoc aņ, gē enjêw eņ, do gē eman eņ, gē end kēni nēp kēm, xali yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwên arebi an! ²⁴ Ar w̄ac këņun an, ar mokwêta hi ko: mēņ kē ģata eņo. ²⁵ Bēmaņe, calenindēnēbo ſiyi bēte.

²⁶ Cēmayinēbi dek bēmaņe bēņ do megaridēn gē bēn ang b̄er ſanêk acêl amat fo.

²⁷ Axara xara kēmun gē owac or Axwên ol, pēnidēn kayêta ijo ro eni wêlaxên dek bēmaņe bēņ. ²⁸ Yesu Kërisët, Axwên arebi an, yêlêleņun wên dek oyekax ol!

Kayêta ixinëm ir Bêtesalonik in Lilaya in

Akayêta aŋo ro Pol yêgwên babi bête okêreceŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Ebi pênixên ōenene end omakaw ond Yesu Kêrisêt eŋ. Okêreceŋ odêmar na gër Tesalonik, abani riyenind na gayik gogo ko bakaw Yesu Kêrisêt. Ebi wêrêšêtaxên, Pol yêgwên kêbi mêne damana exo bakaxênêgu Yesu Kêrisêt, beŋo kê xuca pere gër ngwên: eyepan ed ekwêta ed Kaxanu el; gë cale ind enêgwêš in; gë eñêmbêr ed betêmbak el; gë ecanayaw ed Arangoŷêra and Kêrisêt el. Do gayikako beŋo ax gi bana pere, okêreceŋ ok aŋap ŷap bax eni baya ga kêni riyenind kêdi kêno sêkwêran ala ašêxe edêba edebên el.

Er ex gër akayêta in:

End ekemêna ed gër andiyen and Kaxanu eŋ: 1.1-12.

End eyepan ed Atêfêtan and Yesu Kêrisêt eŋ: 2.1-12.

End ekwêtaya ed Atêfêtan do gë cale eŋ: 2.13-3.5.

End bîrêwâk bêxwêlaraxik eŋ: 3.6-15.

Ofelar ol: 3.16-18.

Ecêmar el

¹ Wêno Pol, gë Silas, do gë Timote kêŋun yêgwênêlind. Ašêma kêmun ōemand wên bîr gër Amara and Bêtesalonik bën, amara and xwên kêni Kaxanu Faba irebî do gë Axwên Yesu Kêrisêt aŋ. ² Awa Kaxanu, Faba irebî do gë Axwên Yesu Kêrisêt, yêlêlenun oyeŋax ol do gë obetak ol.

End yatir kiti eŋ

³ Bêmaŷe, cêkwayindêlemo din Kaxanu endewên eŋ. Mondako ŷapêk gayikako ekwêta ed xwêta kêno wên el do gë ebalêr ed kêŋun balêrênd el anêka dêŋ kê rafênd.

⁴ Biyi cêŋ gë onênga fo kêmi reŷarand endewên eŋ gër bamara band Kaxanu gayik wên and mokemêna xemêna kêni gër ekwêta. Bête abuŋa buŋa kêni ado ga rixêra kêni, do soro kêni mbaŋ. ⁵ Toro ind kêni sorond iŋo kêbo wasinênd mêne Kaxanu ōenene ko xitind, do mêne wên bîr ŷap kêbi en gi gër owun or Kaxanu hi kêni. Ata nê end owun olo kêni soroxênênd. ⁶ Enimin Kaxanu end ōenene ko ri, awašên kêbi wasên toro iŋ bîr kêŋun sorênênd gêrêgako bën. ⁷ Bête ōenene fo ko ri ga racêt racêt kêŋun gër toro ene teŷêtaxêne wên gë biyi yatir kêni ōanayaw elod gër orên gë panga iŋ, Axwên Yesu do gë omeleka odexêk ok. ⁸ Er kêni ōanayaw gë angoŋux atêm enêbi nêpaxên bîr aŋo nang ex Kaxanu bën, do gë bîr hêpêk eni ma end Atêfêtan and Yesu, Axwên arebî bën. ⁹ Ata kiti ind ŷap kêbi iŋ dêŋ kêbi hâtenêgu: laŋ kêbi ŷana ebi bêlandêrand, do eno nacêta din ir din Axwên an, mêŋ ar gë panga ind gë enjaran an. ¹⁰ Eŋo kê hi yatir ko bakaw. Ata ašêkw kêno ŷana eno cêkwênd bêwênêk bêrexêk bën, dêk bîr wâk endexêk bën ayas kêno ŷana eŋo yasênd. Ahixeli kêni hixelidê ga wâ kêni ako end Kêrisêt eŋ and wêl kêni osede orebî aŋ.

¹¹ Mêŋ ex, biyi din kêmun ōalenênd. Axara kêmo xarand Kaxanu, mêŋ ar xwên kêbo an, eŋun dêca eni gi bela bîr ŷap kêbi aniyen and waceli kêŋun aŋ. Axara kêmo xarand bête eŋun dêca gë panga indexêk iŋ en koraxênênd en di oyeŋax or ex yo, do andiyen and gë ekwêta and ex yo. ¹² Ata bela bën nê endewên kêni ōêkwaxên oŷac or Yesu, Axwên arebî ol, do enun pêb wên bête nê endexêk. Mondako kê hi beŋo dêk nê end oyeŋax or Kaxanu do gë Axwên Yesu Kêrisêt.

2

End emêš epelatar eŋ

¹ Axara xara kêmun bêmaŷe, end yatir ko bakaw Axwên Yesu Kêrisêt eŋ do anêg kêni barêre ler gër ndexêk ak kêmun xarand, ² kêrêŋun yeŋud na aŋand gër onden endewên. Ado enun pelênd mêne akey and ko bakaw Axwên Yesu aŋ anêka fiatêguk ba enun pelênd mêne Kaxanu rek, eŋo kêrêŋun tesênêd na. Bête ado enun mêlanêli kayêta do eni dend mêne biyi yêgwênêli kêŋun, eŋo kêrêŋun tesênêd na. ³ Ala kêrêŋun yifad na gë têkêrak. Gayikwa afo ex gi pere beki beŋo: eŋanar eŋ, bela bën eno mêšendêra xali Kaxanu; ekinêk eŋ, exo canayaw Aŷêŋênax an, ar faš kêŋo enemi an. ⁴ Awañêreli ar Kaxanu an exo do ayepên ko yepênênd dêk er kêni xêland bela in. Mêŋ ex ar kê yêxw exo ñêpa gër lêngwe gër Aciw and Kaxanu do exo dend Kaxanu hi ko an. ⁵ Kwitayin mêne afêl bamun felênd eŋo and yeli bame gër ndewên aŋ. ⁶ Wên aye nang kêni er wedî kêŋo gêrêgako in, bîrîkan aŋanaya ko ōanaya and kê fiat akey andexêk aŋ. ⁷ Awa anêka

ÿanak kë ſanayand eñëñenax end ſonaya bax eñ. Barikan afo exo dexëta pere ar këno weñdind gëregako an, ex canayaxën kerët. ⁸ Amëd aņo fo ko ſanayaw Aÿëñenax an, do Axwën Yesu eņo đaw gë onjën ond kë ſanënd gër etëÿ edexëm oņ, yatir ko bakaw. ⁹ Er ko ſanayaw Aÿëñenax ajo gë panga ind Sindan iņ đek, exo dind becarax, bananganëme, do gë bërëcaxik bënd ex yo ebi yifaxënënd bela bën. ¹⁰ Gë đek banjifa band osëmbak bañ këbi ÿana ebi nañëtënd bër nambërak bën gayik ani kwëtaya ex na gër owëkw aņana and đal and fexën dobi aņ. ¹¹ Mëñ ex, Kaxanu këbi lawëneliw panga ind kë nambelind iņ eni kwëtaxënënd enëgwëš eñ. ¹² Ata në eņo këbi nëpaxën Kaxanu đek bër ñëpëk eni kwëta đal bën, do bër këbi nënganënd edi ed betëmbak bën.

End apexa eñ

¹³ Biyi cëñ, end wën bëmaÿe bënd ñan këñun Axwën bëño, aņap ÿapëk mo cëkwand din Kaxanu. Gayikwa Kaxanu sana këñun en gi bëÿanar gër apexa, gër owënëk or ko yëlënd Angoc Amënëk ol, do gër ekwëta ed đal. ¹⁴ En gixën mondako wac këñun gë Atëfëtan and nangën këmun aņ, en cotaxën bëte enjaran end Yesu Kërisët, Axwën arebi eñ. ¹⁵ Awa bëmaÿe, đëkayayin aye do tëfindën laņ bënd sëyali këmun hik gë etëÿ el, hik gë kayita ir ÿëgwënëli këmun in.

¹⁶ Yesu Kërisët, Axwën Arebi an dëñ, do gë Kaxanu Faba irebi, mëñ ar ñan këbo an, mëñ ar yël këbo në end oyekax orexëm ene cot ex eyar ejekax do gë ekapina ed din ir din an, yëlëlenun, ¹⁷ ojaw ok en kemaxën gër owëkw gër edi ed enjekax end ex yo do en yeyanaxënënd enjekax end ex yo!

3

End cale eñ

¹ Bëmaÿe, end këme xor me de me ñataxën eñ ex, calenindënëbo biyi ex wëlixën nëmëc eyeyan ed Axwën ed këmi femërand el, do eni cëkwaxënënd bela bën ang gër ndewën ak. ² Karayindëno bëte Kaxanu ebo dacët gër otaxan od bela bëxëÿax do bëÿëñenax, gayikwa ax gi ex na đek fo ſot këni ekwëta el.

³ Axwën an cëñ mowëta hi ko. Axemën këñun xemën do axaxa këñun xaxa eñun bešaxën Aÿëñenax an. ⁴ Ga bar këmi gë Axwën an fënixën këbo mène wën në edi en, do ari kën ri bëte er këmun felënd in. ⁵ Axwën an wërëšëtëlexo owëkw orewën oņ gand aņana and Kaxanu do gër ebuņa ed ko yëlënd.

End andiyen eñ

⁶ Ga re këmi bëmaÿe, gër owac or Axwën Yesu Kërisët, nacëtayino imaÿe indewën ikwëlaraxik iņ xarak ax gi ex na ang sëyali këmun biyi ak. ⁷ Wën dëñ anang nang kën ang ÿapëk enëbo tëfëtëlinđ ak gayik ami kwënda bana oxwëlar and hi bami gër ndewën aņ. ⁸ Ciš wec bami riyenind këdi ko soro ala edëba edëbi el xarak ami tëw ex na gë andëbi dëñ mi yambëraxën. ⁹ Biyi dëñ ÿandi babo mi điyand mondako enëbo tëfëtëlixënënd xarak enimin aņap ÿapëk enëbo đëband. ¹⁰ Enimin, and hi bami gër ndewën aņ, afel bamun felënd: «Angëmëne ala eņo key andiyen aņ, awa kërexo yambërand na.»

¹¹ Xarak anangati nangati këmi mène na gër ndewën bërëmar bëxwëlaraxik exëni, ÿoweÿ ani dind na ang ax gi ex na edilaya ed gër bënd abi paš ex na el. ¹² Ata bëjo këmëni rend đe, gër owac or Axwën Yesu Kërisët, xara këmëni: diyenindëlexëni ang ÿapëk ak eni cotaxën eyamb ed sëw këni gë andëbën dëñ el.

¹³ Wën cëñ bëmaÿe, këren tëkwëra na edi ed ang ÿapëk el. ¹⁴ Do angëmëne ala exëna ar ñëpëk er ÿëgw këmi gër kayëta ijo ro an, tisino aye, do këreno barađ na eņo cëfënanaxën. ¹⁵ Pelërayino ang imaÿe indewën fo, bari këreno nacëta na ang arangoÿëra andewën fo.

Ofelar ol

¹⁶ Axwën an, mëñ ar gë obetak an, yëlëlenun mëñ dëñ obetak ol, nand ex yo, do ang ex yo! Awa Axwën an gilexo gë wën đek. ¹⁷ Ofelar ol cëñ, wëno Pol ÿëgwëlik gë ataxan andam aņ dëñ. Mondako këme ñatand đek okayëta band këme ÿëgwënd bañ.

¹⁸ Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun wën đek oyekax ol!

Kayëta iřanar ir Timote Lilaya in

Akayëta aņo ro, Pol řëgwën baņo Timote, ar enga emat gë gër andiyen and Kaxanu an. Gër akayëta aņo osëyali or Pol ol ex: end bësëyali bënëgwëš eņ; gë end ang řapëk ecale ak; do gë end ang řapëk exo dıyand alëngw ar Amara ak.

Er ex gër akayëta in:

End anıyan and gër Amara eņ: 1.1–3.13.

End ekwëta ed däl eņ do gë end osëyali or enëgwëš eņ: 3.14–4.5.

End řapela band bëlëngw bër řamara eņ: 4.6–6.21.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol kë řëgwëlınd kayëta ijo ro. Parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang re këni Kaxanu, mëņ ar fexën këbo an, do gë Kërisët, ar kënëņo yarënda an. ² Wëj Timote këmi řëgwënëlınd, wëj ar hik enim asëņiwën ga řar ke ako ekwëta edebat. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, axařënan in do gë obetak ol!

End bësëyali bënëgwëš eņ

³ Në ekwitan emi end fel bami řamana me yexën gër ebar ed Masedëwan eņ mëne ey řayi na gër Angol and Efes do eyëbi dexërand bërëmar eni teb osëyali or bënëgwëš ol. ⁴ Pelindëbi eni teb ebalëkënali ed bendacan el, do gë end omac or gër bandëwëra band këni reyarand gë eņata këm eņ. Beņo ecampëre fo kë wëlawënd. Beņo ala aņo dëcand na exo kemëna emelëya ed řenene ed bend Kaxanu, ar gë ekwëta. ⁵ Er këme řaland gë apela aņo in ex, eřalër ed gë owëkw owënëk el, gë onden onjekax, do gë ekwëta ed däl. ⁶ Bërëmar ga langangan këni beņo, nambëraxën këni gër oyeyandëran or gë ofëcak këm. ⁷ Arafëna këni rafënanand mëne bësëyali bër acariya and Moyis hi këni xarak abi pëni ex na er këni sëyalind in, bëte abi pëni ex na er këni řalëkënalind edeyara in.

⁸ Aye nang këne mëne acariya aņ er řenene ex angëmëne ey tëfënd ang kë rend ak. ⁹ Nangëne mëne er kë rend acariya in bësëxwëpëtaxik bën, gë bëwëřik bën, gë bësëmbak bën, gë bëwendëran bën, gë bëyepën bër bend Kaxanu bën, gë bëlař bër bëxarëk bërebën bën, do gë bëlař bër bëla bën këbi rend. Abi dend na bër řenene bën. ¹⁰ Bëte afař fař këbi bër yëlayand gër eņac bën, gë bër kë rind asořan gë asořan, er këni rind asořan gë asoxari in, gë bëfan bër okadëp bën, gë bënëgwëš bën, gë bër kë yařarënd gër enëgwëš bën, do gë đek bër řëpëk osëyali or däl bën. ¹¹ Eņo kë rend Atëfëtan and xwëtënan ke aņ, and enjaran end Kaxanu, mëņ ar gë onënga aņ.

End oyekax or Kaxanu eņ

¹² Wëno gë emëkw edam el đek këmo řëkwand Yesu Kërisët, Axwën arebi an, mëņ ar yël ke ojař od me dixënënd andiyen andexëm an. Gayik axwëta xwëta ke sebënanaxën ke andiyen aņo. ¹³ Damana exë tanaxën Axwën an gër andiyen andexëm aņo, wëno ařir bamo řirënd, arixëra bamo rixërand, abamo baxëtën na. Barikan mëņ lëkaya baxe gë axařënan isëm ado řayik amo kwëta bana, abame nang na mëne në emenan emo, në end onëpëgënan od lëř bax gër emëkw edam ok. ¹⁴ Ata Axwën arebi an, mondako xureli këņo gër ndam oyekax ol, gë ekwëta el, do gë aņana and gër Yesu Kërisët aņ. ¹⁵ Eyeyan elo ed mokwëta ex do ed řapëk momëxwëta: Yesu Kërisët ayow yow baxo gër ngwën ebi pexën bëwendëran bën do wëno ex ar xurik me mendëra an. ¹⁶ Barikan Kaxanu gë axařënan wëlaya ke ex canayaxën gër wëno awendëran asëm ajo đek ebunęa ed Yesu Kërisët el, ang amatinali and bër këņo xwëta eni cotaxën anıyan and đin aņ.

¹⁷ Ar wunëk nand ex yo an,

ar ax cësënd na an,

ar anëņo watënde na an,

ar ex gabat Kaxanu an,

xwënëk owëlik ol do gë enjaran eņ đin ir đin! Amen!

¹⁸ Asëņiwën Timote, apela and këmi sebënanënd aņ andamat ex gë bend reya këni anëka bëlařwënel endey eņ. Awa wëj kwitayind eyeyan elo ey kemënanaxën ang ar okaxër fo. ¹⁹ Mëlayal ekwëta ed xwëta këyo Kaxanu el, bëte řayilexi onden onjekax. Onden onjekax oņo bërëmar abi bo ex na, do në eņo lapaxën këni ekwëta ed Kërisët el. ²⁰ Gër enga eņo hi këni Imene do gë Alekësandër. Mëņ lëxwaxën këmëni gër Sindan eni tëyaxën mëne ax gi ex na mocir Kaxanu.

2

End cale enj

¹ Awa ga re kème d'amana beŋo dek, kemənayindən cale in, karayindəno Kaxanu, caleyndəno, kəlayindəno do cəkwayindəno nə end bəla dek. ² Calenindənəbi bəmum beŋ do gə dek bər ex bələngw bən, ene dıyaxənənde anıyan and gə aketəxeta, and gə emer kəm, ene baləkənalixənənde end Kaxanu enj, do ene dıyaxənənde ang yapək ak. ³ Eno aye yek do aňan fían ko Kaxanu, Afexən arebi an, ⁴ mēŋ ar yāndi kəŋo eni pex dek bəla an do eni ŋatən enang ed end dal el.

⁵ Enimin, Kaxanu íbat fo ex, bēte aňatelindər ar Kaxanu gə bəla abat fo ex, mēne ngəŋ ala ar kəno wacənd Yesu Kərisət an.

⁶ Ayələya yələya ko mēŋ dēŋ akanji ebi dacətəxən dek: osede olo wasin kəbo nand yapək na mēne Kaxanu yāndi kəŋo eni pex dek bəla bən.

⁷ Nə eno yataxən ke Kərisət me gi afeməra, parəxanda do asəyali bər benəng becəxe eni gixən gər ekwəta do gər dal. Er kəme rend ijo dal ex, ame nəgwəšənd na.

⁸ Awa er yāndi ke gər ed ex yo, bəsošan bən eni yənənd otaxan omənək, eni calend gə eməkw epeša, gə oxoŷ kəm do gə ecampərə kəm.

⁹ Er yāndi ke bēte, bəsoxari bən eni cudarand šenene, kəreni cudand na banjəm band xaw. Kəreni ŋanənarand na gə baməl, kəreni bakarand na kaŋe, gə oyeri, do gə bebər xemək akanji. ¹⁰ Barikan gər oye orebən watindəlex bandixa banjekax ang yāp kəbi bəsoxari bər fəb kəŋo Kaxanu. ¹¹ And kəni səyalind an, bəsoxari bən cəsinayindəlexəni do eni baxətənd aye. ¹² Asoxari an cəsinayindəlexo, amo yəl ex na or gapak or exo təyalind ol, amo yəl ex na eno bəňand asošan an. ¹³ Enimin Kaxanu, Adam yāna kəŋo ebay el, bayaxən kəŋo Xawa. ¹⁴ Do šabucara in wa yifa kəŋo asoxari an exo dəngw gər eməšen ed Kaxanu, aňo yifa ex na Adam, asošan an. ¹⁵ Barikan fo afex ko fex, ga rəw rəw ko angəmēne exo bayi gər ekwəta, gər ebal ed bəla, gər eyələya ed gər owənək, do gər ebana.

3

End bələngw enj

¹ Eyeyan elo ed mokwəta ex: asošan ar yāndi kəŋo enim exo gi aləngw gər Amara an, andıyen anjekax yāndi kəŋo exo dind. ² Awa aňap yapək, aləngw an exo gi ar gə end kəno nəp kəm, icən ind asoxari abat, ar gə anjus, ar ye kəŋo onden, ar šenene, ar kəbi xwətayand aye bəliyer, ar xamək osəyali. ³ Gilexo ar bəngw kəŋo onden, ar kəni wələrənd gə bəla, ar kə xwəyətand aňana and kodı, kərəxo gi na ašəb, kərəxo gi na axeŷax. ⁴ Kadacindəlexo aye ekun edexəm el, do ošaš orexəm ol eni gi bər kə baxətənd apela ang yapək ak. ⁵ Enimin, angəmēne ala axo kam ex na ekađac ed ekun edexəm el mondake cəŋ ko wələya Amara and Kaxanu aň? ⁶ Aləngw an, kərəxo gi na de ar wak ecede end Yesu kədi kəŋo fufən ndafənan in do exo gi ar kəŋo nəp Kaxanu andamat gə šabucara in. ⁷ Aňap yapək bər ax gi ex na okərəceŋ bən eni deyand osede oyekax end ola orexəm enj, kədi kə nəxena owac orexəm ol, do eno təra šabucara in gə bamene bandexəm baŋ.

End ojakər enj

⁸ Ojakər ok bēte aňap yapək eni gi bər mopəb, bər ax gi ex na gə odexas oki, bər abi kurelind na ngoy in, do kəreni gi na bər kə šotənd kodı gə enəgwəš. ⁹ Aňap yapək eni mələyand end ekwəta end šonət ko Kaxanu gə onden onjekax enj. ¹⁰ Canayalex pere gər bandixa bandebən mēne bər šenene exəni eni ŋanaxən andıyen and ojakər an, angəmēne gə end kənəbi nəp kəm exəni. ¹¹ Bēte bəsoxari bər ex ojakər bən aňap yapək eni gi bər mopəb, bər gə anjus, bər mokwəta gər beŷ dek, kəreni gi na bəxapəndər. ¹² Jakər in gilexo icən ind asoxari abat, kadacindəlebi šenene ošaš orexəm ol, do mələyayindəlexo aye ekun edexəm el. ¹³ Ojakər od kə rind šenene andıyen andebən ok bər gər amara bən dek afəb kənəbi fəbənd, do axor kəni xorənd eni yeyan gə or gapak osəm end ekwəta ed bar kəbo gər Yesu Kərisət enj.

End ekwəta enj

¹⁴ Timote, mondako kəmi yəgwənəlind kayəta ijo ado ga kəme yarənd mi nəngali gogo dēŋ. ¹⁵ Bari angəmēne ame yeli ex na gərəgako, anang nang kəy ang yapək ey dıyand gər ekun ed Kaxanu ak. Ekun elo ex Amara and Kaxanu and wələyak dal an, ang xəcar ir aciŷ fo. ¹⁶ Endey end Kərisət end šon baxo Kaxanu elod ga yānak ngwən aň cəŋ, iyo aňap yapək enang ed mēne mbaŋ rafək el:

Kërisët şanayaw bax gë eman,
 Angoc Amënek aŋ wasin këbo mëne ar şenene ex,
 gër omeleka şanaya ko,
 endexëm eŋ sëfët këni gër benëng bënd bela,
 bëranyëm wāk endexëm eŋ gër ngwën,
 Kaxanu wëla këŋo gër orën gë enjaran eŋ.

4

End bësëyali bër benëgwës eŋ

¹ Barikan Angoc and Kaxanu aŋ rek kerët mëne gër bakey ʃapelatar, bërëmar ayepan këbi yepan ekwëta ed Kërisët el do eni kwënda etëf ed bënd ʃangoc ʃand këbi nambelind bela, do gë osëyali or bënd bëyël. ² Bën ex bër kē wand enëfi yifa bëyëŋenax bër kē labayand bën, gë bënëgwës bën, do gë bër şor kënëbi gër onden gë endun end lëxw bani xali warëk bën*. ³ Bela bëjo kē sëyalind mëne bërëwāk end Yesu do nang këni dal bën kënëni nërënd na, bête kënëni yambënd na beşërëmar xarak Kaxanu rik eni yambënd do eno cëkwand. ⁴ Dek er ri ko Kaxanu in aye yek, yowey ax gi ex na er monap angëmëne aşëkwa këno şëkwand en yambaxën. ⁵ Enimin, er ex yo kē wënënd gë eyeyan ed Kaxanu el do gë cale inŋ.

End ola or ariyenin ar Kërisët eŋ

⁶ Angëmëne ʃapela ʃaŋo këyëbi sëyalind bëmaŋe bën, ata key hi ariyenin ayekax ar Yesu Kërisët. Mondako kē şanaya gër ola oreŋ mëne bënd ekwëta beŋ do gë osëyali or këy sëfënd din ol ang eyamb yamb fo hik gër anyan andey. ⁷ Barikan cusëlëbi bër kē sëyalind bëndacan bënd kē yepënënd bënd Kaxanu bën gayik bësoxari bëxarëk këbi ʃalënd bëndacan beŋo. Kemënal ey dıyand ang ʃapëk exo dıyand ar këŋo ʃalënd bënd Kaxanu ak. ⁸ Edi ed beşër kē bëngwënënd eman el ofëcak dëŋ exëna. Barikan ofëcak or ar këŋo ʃalënd bënd Kaxanu ol xucak ex këbën. Gayikwa Kaxanu abeya beya këŋo ar kē rind mondako an anyan and gërëgako aŋ do gë and kē yowënd aŋ. ⁹ Eyeyan elo ed dal ex, ed mokwëta aye ex. ¹⁰ Biyi asoro këne soronde gër andiyen, axemëna këne xemënande gër ekwëta, ang bër okaxër fo gayik ayar kënëŋo yarënde Kaxanu, mëŋ ar gë anyan an, adofa dek dek in bërëwāk endexëm bën.

¹¹ Ata beŋo ʃapëk eyëbi pelënd, do eyëbi tëyalind eni dind. ¹² Awa wëj cëŋ, gil ar şenene, do bërëwāk bën korindëlexëni eni tëfëtelı: eyeyan edey el, gë ʃandıxa ʃandey ʃaŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, do gë owënëk oreŋ ol. Gayik şambenjar fo ʃayi këy, ala këreyi yaf na. ¹³ Xali yatir këme yeli, ʃalëkënalind opën od akayëta and Kaxanu ok gër Amara. Pelindëbi eni kemëna gër etëf ed er këni wëlelind in bête kemënal eyëbi tëyalind. ¹⁴ Anjëla and re baxo alawënel mëne Kaxanu yël ki nē end oyekax orexëm aŋ, aşot şot këy and xwëtan këni otaxan, do ʃalen këni enga end bëlëngw bër gër Amara eŋ. Do wëj kërey dangangan na. ¹⁵ Balindëlexi mbaŋ beŋo, yëlayal gë emëkw el dek gër andiyen andey. Ata këni ʃana eni watënd bër gër Amara bën dek mëne ola oreŋ ol ang këŋo ʃapanënd Kaxanu ak dëŋ hik. ¹⁶ Titinalind anyan andey aŋ do gë osëyali oreŋ ol. Balëkënalind beŋo dek. Enimin, angëmëne mondako këy rind afex kën feŋ wëj, do gë bër ki ʃaxëtënd bën.

5

End ʃapela eŋ

¹ Ar xarëna ki gër Amara an, pelëralo ang sorix fo, këreyëŋo dexëra na kwëlay-kwëlay. Do ocambenjar ok, pelërayindëbi ang bëmaŋe fo. ² Asoxari axarëk an, pelëralo ang norix fo, do bësoxari bëbeja bën, pelërayindëbi gë owënëk, ang bëmaŋe fo.

³ Dëcarayindëbi bësoxari bëşebëta şebëta bën angëmëne ani gi ex na gë ar këbi rëcarand. ⁴ Angëmëne asoxari aşebëta şebëta an gë obaş exo ba gë ejıw bën exo, bën tëyalëxëni emëlaya edexëm el. Maşëndëlenëbi bëxarëk bën edëba ed lëba kënëbi el eni wataxënënd bër hi këni ekun eşat bën ekwëta edebën el gayik eŋo këŋo nënganënd Kaxanu. ⁵ Ar hik enim asoxari aşebëta şebëta an, ar ʃayik gabat an, ajo ex ar këŋo yarënd Kaxanu an. Ciş wec xemëna ko cale inŋ do gë okar od eŋo dëca ok. ⁶ Barikan asoxari aşebëta şebëta, ar xwëndak amëkëña and gë bësoşan an, anëka nemi ko ado ga ʃayi ko mopër. ⁷ Eŋo ʃapëk eyëbi pelënd bësoxari bëşebëta şebëta bën eni dıyaxënënd gë end kënëbi nöp këm. ⁸ Angëmëne ala eŋo key emëlaya ed bërëxëm el, adofa bër ekun

* 4:2 4.2 Amëd aŋo, mondako banëbi şorënd bëlaw bër bela bën do gë okadëp od baŋi nawand bëxwën bëreşën ok ang kënëbi rind oxey nanganëme fo ak.

edexëm bën, anëka lap ko ekwëta edexëm el, anëka yëjën ko nëmëc gë ar elod axo gi ex na kërecej an.

⁹ Eno nêgwaxën asoxari asebëta sebëta an gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta, təkëlejo pere bënij ofëxw ocongebat do gilexo ar yër baño asošan abat fo. ¹⁰ Bela bën deyayindëlexëni mëne ari baxo rind benjekax beño: aye babi wëlayand obaş orexëm ol, gë emëkw epeşax babi xacand bëliyer bën, anebën babi nebënënd osapar oñ bërëwək bën, arëcara babi rëcarand bër şëmura këbi bën, do benjekax bend ex yo baxo rind.

¹¹ End bësoxari bëbeja bësebëta sebëta eñ cëj, aÿandi këbi yandıf enëbi nër gaşëxe, do eno teb Kërisët. Men ex, këreyëbi nêgwënd na gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta. ¹² Bësoxari bësebëta sebëta bër sebëk eyëla eñanar ed yëlaya bani el monëp exëni. ¹³ Mondako hixën këni bëxwëlaraxik, do këni sëfërand bëciw bëj gë omëkara. Bëte er xurik ex nënëni in ex, ga wata këni eyeyan gë ofëcak këm el, do gë edil ed gër bend ax gi ex na bendebën el. ¹⁴ Awa wëno er këmëni xaranënd bësoxari bëbeja bësebëta sebëta bën enëbi nërënd gaşëxe, enëbi cotënd obaş, do eni mëlayand şenene ekun edebën el, këdi këni şot bërangoÿëra andëbi bën er kënëfo renaraxën. ¹⁵ Bërëmar cëj anëka şapa këni do këno sëfënd Sindan in. ¹⁶ Angëmëne asoxari arëwək ebi cot bësoxari bër nêng irexëm bësebëta sebëta, kemënalexo ebi dëcarand këdi këbi lenga emëlaya edebën el bër gër Amara bën do eni təkwan edëcaran ed bësoxari bësebëta sebëta bër ax gi ex na gë ar këbi rëcarand bën.

End epëb ed bëlëngw bër Amara eñ

¹⁷ Bëlëngw bër Amara bër kë xadacënd şenene bën, aÿap yäpëk enëbi pëbënd do enëbi dëcarand adofa bër xemënak gër epemëra ed end Kaxanu do gër osëyali bën. ¹⁸ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Këren kapënd na etëÿ ed engaş end këjun wënënd bële eñ.» Do

«Ar kë riyenind an yäp këjo acosa añ?»

¹⁹ Ar këjo lëxwënd alëngw ar Amara xarak axo gi ex na gë otede oki ba otas, këreyëjo yaka na. ²⁰ And ko wëndëra ala gër Amara añ, dexëralo poyoma eni yëdaraxën bëte bër bayik bën.

²¹ Axara xara këmi gë obal osëm, gër lëngw ir Kaxanu, gër ir Yesu Kërisët, do gër ir omeleka omënëk: tanal ey dind dek beşër këmi felënd bëjo, do yowey kërey dind na gë epitëndëd ed bela. ²² Kemënal wëj dëj ey gi din awënëk fo. Kërëxi nëkanënd na etana ed ala mokwëtan otaxan exo gixën alëngw el, gë ala këren bar na gër beñëjënax bendexëm. ²³ Gayikako lañ ki yambënënd acël añ xali ey daki, cebind təkër ngoy in, tebël eceb ed wayët men fo el.

²⁴ Na fo exëni bër gë bamena band wat-wat d'amana kiti ex gixën indefën in. Bëte na fo exëni bër kë şonënd bamena bandebën do and kë nëka añ fo kë şanayand. ²⁵ Andamat ex gë bandixa banjekax bañ: band ax watind na atan bañ dëj ax bayi na ga şonayak.

6

End okadëp eñ

¹ Dek bër ex gër oxadëp bën, pëbindëlenëbi mbañ bëxwën bërebën bën ang yäpëk ak, mëj bayik bër fac bën ani denara na owac or Kaxanu ol, ani yepën na osëyali orebi ol. ² Bërëwək bër ex okadëp bën kërenëbi yafënd na bëxwën bërebën bën ado ga hi këni bëmaÿe bëndebën gër ekwëta. Bëte gayikako bën bërëwək, bër ñan këbi Kaxanu kënebi riyeninënd, këbënëlex nëmëc andiyen andebën añ.

End osëyali eñ

Eño yäpëk eyëbi tëyalind do eyëbi pelënd eni di. ³ Angëmëne ala exo tëyalind becëxen, bend fitarëk gë eyeyan ed däl ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el, angëmëne axo tëfënd na beşër sëyali këmun mëne aÿapan këjo yäpanënd Kaxanu bën, ⁴ awa ajo ar fufën këjo ndafënan hi ko, ar nemërak hi ko. Mokañ këjo xanjënd ecampëre el do gë ekeÿer ed në end bëndey bëtil el. Mondako kë yänand oyakëraxi ol, gë owër oñ, gë odanar ok, do gë eyëlandër ed beñëjënax el. ⁵ Bakucara band bela bëjo bañ ax kwëtënd na gë ekwët. Bakucara band bër gë onden otëmbak ex, band bër ax bo ex na gër däl ex, band bër kë yëland mëne ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el acotëraxën ex. ⁶ Eyo däl ex mëne, ebalëkënëni ed bend Kaxanu el acotëraxën atëm ex angëmëne anëgangdëra ki nëgangdërand gë er şot këy in. ⁷ Enimn yowey ane mëlaw exe na gër ngwën ro, bëte yowey ane mëlaye na. ⁸ Awa angëmëne aşot këne şotëndë eyamb yamb in, do gë banjëm bañ, gwac ebo. ⁹ Barikan bër kë faÿënd gër owëkw orebën

mêne afo eni gi bër gë napul bën kē wēcënd gër eñëjënax. Bën kēbi sëränd ang amene fo oñandi odanjëm, oñandi opënrëx, oñandi oñëjënax. Do oñandi oko kēbi sēwënd eni nēxena do eni nambëra. ¹⁰ Enimin, añana and kodî aņ ex anëmbët and gër ed kē ŷanawënd toro ind ex yo. Ata bërëmar ga ñan kēni kodî in, ñawëtaxën kēni ekwëta ed Kaxanu el, do sëkaxën kēbi oyot odanjëm.

Bapela bapelatar baņ

¹¹ End wëj ala ar Kaxanu eņ cëj, kwëjëtäl beņo. Calayind aniyan and šenene, and ñan ko Kaxanu, and gë ekwëta; aniyan and gë añana and bëla, and gë ebuņa, and gë onden omëngwëk. ¹² Kaxërind okaxër onjekax ond ar xwëta këņo Kaxanu oņ, kwëtayal aye aniyan and dîn and waceli ki aņ. Ax gi ex na nde ga šot këy aniyan aņo rixën bay osede oyekax ol do wël kēni otede odanjëm? ¹³ Gër lëngw ir Kaxanu, mëj ar kēbi yëlënd aniyan đek bebër gë onjën an, do gër lëngw ir Yesu Kërisët, mëj ar reya bax osede oyekax gër lëngw ir Poņës Pilat an, kēmi felënd eņo: ¹⁴ kwëtayal apela aņ do ey bayi, awënek do ar gë end këno nëp këm xali yatir ko ñakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ¹⁵ Abaka ko ñakaw and këņo ñatan Kaxanu aņ, mëj ar ex gë onënga do axwën owun an, ar ex enim Emun an, ar ex Emun end bëmun an, do Axwën ar bëxwën an.

¹⁶ Mëj gabat ex ar ax cësënd na an, mëj ex ar lëgëk gabat gër angoben an, angoben and ala ax tēkand na aņ, angoben and elod ala ax wat na aņ, angoben and ala ax kor na exo nēkon aņ. Mëj xwënëk enjaran eņ do gë panga ind dîn ir dîn iņ! Amen!

¹⁷ Pelëralëbi bër šotëk napul ir gër ngwën ro bën, këreni dafënanand na. Pelëläbi eno kwëtand Kaxanu, mëj ar kē yëlënd đëm bej đek, efo nëngandëraxënënd an. Do këreni kwëtand na napul ir kē xor ex kwët ijo. ¹⁸ Pelëläbi eni dind enjekax eņ, napul irebën in gilex añësa and bandixa banjekax. Dëcarayindëlenëbi bëla bën gë emëkw epešax, këreni kwëjënälind na. ¹⁹ Do Tayëndëlexëni mondako napul isëm ir kēni xanađ ecan ecan in, eni đëkayaxën aniyan and đal aņ.

²⁰ E Timote, kwëtayal aye er xwëtënan ki Kaxanu in. Kwëjëtäl eyeyan ed kē yepënënd bënd Kaxanu el, tebël eyeyandëra ed ax bašënënd na ekwëta el. Kwëjëtäl ecampëre ed nē end onangëran or fudac ol. ²¹ Bërëmar cëj, ga bani sošanand mêne ašot šot kēni onangëran olo, seboxën kēni ekwëta ed Kaxanu el.

Awa Kaxanu yëlëleņun oyekax orexëm ol!

Kayëta ixinëm ir Timote in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën baŋo Pol Timote aŋ. Epela el dëŋ baŋo feland mondako gayikwa anang nang baxo mëne ecës el ðam ex. Pol axwitan xwitan baŋo mëne bër fana këbi Kaxanu eni pemërand Atëfëtan and Yesu bën ani kor na eni dind andiyen aŋo xarak abi cëmura ex na. Mëŋ baŋo felaxënënd Timote exo kapina ang šoroða fo. Barikan ebi kwëyëtand bër wër këbi ecampëre, gë batakëra, do gë bër kë yepënënd ekwëta bën.

Er ex gër akayëta in:

End ðapela ðand yël baŋo Timote eŋ: 1.1-2.26.

End ekapina do gë emëlaya ed ekwëta xali gër eŋata eŋ: 3.1-4.8.

Bepelatar ðeŋ do gë ofelar ol: 4.9-22.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Mëŋ fana ke me tëfëtërand end aniyen and ðeya baxo ayël këbo yël paß gë Kërisët eŋ. ² Wëj Timote këmi yëgwënënd, wëj ar ex asëniwën ar pëlôt gër yomb iram an. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, gë axayënan in do gë oðetak ol.

End ecëkwa do gë ekemën eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, mëŋ ar këmo riyenind ang bano riyeninënd bëxarëk bëräm ak*. Ašale këmo šalend gë onden onjekax, do nand këme šalerand yo, hik gëmëð, hik goyät, wëj ašalen këmi šalenënd. ⁴ Mokofi xofi ke do ayandi yandi ke mi watëdo exe nëngandëraxën, ga këme xwitand ang šar baxi ongwën and baxe felarënde ak. ⁵ Axwita këme xwitand bëte ekwëta ed ðal ed xwëta këyo Kërisët el. Ekwëta elo gër Loyis, ejix isoxari yänawëk, bëtaxënëk gër norix Enis. Do aye nang këme wëj bëte ašot šot këy ekwëta elo. ⁶ Mëŋ ex, kemënalil anjëla and yël ki Kaxanu and šalen këmi mokwëtan otaxan aŋ. Kërey dangangan na këdi kë riwa. ⁷ Enimin angoc and yël këbo Kaxanu aŋ, and gë ojaw, and gë aŋana, do and gë orenik exo, axo gi ex na angoc and gë anjiy. ⁸ Mal ey torond në end Atëfëtan and Yesu eŋ ang këme sorond wëno ak. Deyarayind osede or Axwën arebi ol, kërexu cëfënanënd na. Bëte kërexu cëfënanënd na endäm eŋ, wëno andepëra andexëm aŋ. Barikan toroye në end Atëfëtan eŋ gë panga ind Kaxanu in.

⁹ Kaxanu, gë panga ino fexën këbo do waceli këbo owënëk ol, xarak ax gi ex na de ga ri këne ðenjekax, ðarikan ga fëna baxo exo di mondako në end oyekax or yël këbo paß gë Yesu Kërisët eŋ, ðamana exo dixën ngwën in.

¹⁰ Oyekax olo šanayak gërëgako and šanayaw ko Yesu Kërisët, Afexën arebi aŋ. Mëŋ rëxëtëk panga ind ecës in do nëcëtëngu këbo angoben and aniyen aŋ, aniyen and gë ecës këm aŋ, aniyen and këbo nangënënd Atëfëtan aŋ.

¹¹ Gë Atëfëtan aŋo hi këme afemëra, parëxanda, do asëyali. ¹² Bëte gër andiyen aŋo ðuŋa këme toro ind këme sorond in, ðari axe cëfënan na. Gayikwa aye nang këme noyo ex ar xwëta këmo an, do mopëni fëni ke mëne axor ko xor exo kaxa er xwëtënan ke in, xali yatir akey apelar.

¹³ Mëlayal eyeyan emënëk ed wëleli këye elo, gilex eyeyan ed këy sëf asëf gë ekwëta ed xwëta këyo Yesu Kërisët el do gë aŋana and hik gër ndexëm aŋ. ¹⁴ Kwëtayal gër emëkw edey ðenjekax ðend xwëtënan ki Kaxanu paß gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orebi aŋ.

End Onesifor do gë ekun edexëm eŋ

¹⁵ Timote, anang nang këy mëne dek bër gër ebar ed Asi bën šapëran ke, ado Fišel do gë Erëmošen dëŋ gër engä eŋo exëni. ¹⁶ Axwën Yesu mëlayalebi gë axayënan Onesifor do gë ekun edexëm el gayik mëŋ laŋ baxe felënd me kemëna. Ado ga hi këme andepëra,

* 1:3 1.3 Bëxarëk bër Pol bën Bëšëwif bër bax sëfënd aye end Kaxanu hi bani ang rek gër kayëta ir Bëfilip 3.4-5 ak.

abaño šéfënan na endam enj. ¹⁷ Ecëñëxët and yow ko ro gër Rom aņ, ašalara šalara ke gë oħal osëm xali wat ke. ¹⁸ Awa Axwën Yesu mëlayaleņo gë axayënan ir Axwën Kaxanu in, xali yatir akey apelatar. Wëj dëņ anang nang këy nëmëc bela đek ang rëcara ke gër Efes ak.

2

End šoroda ir Kërisët enj

¹ Awa wëj cëņ asëñiwën, kemënëlexi Yesu Kërisët gë oyekax orexëm ol. ² Do bešër wëleli këye ga këme sëfët mërëxand ir otede odanjëm bën, kwëtënanëlëbi bela bër mokwëta, bër kë xor bën bête enëbi tëyalind bësëxe. ³ Ang šoroda iyekax ir Yesu Kërisët fo, mal ey torond ang këme sorond wëno ak. ⁴ Angëmëne ar yëlayak gër ošoroda an aņandi yandı këņo eņo nënganënd alëngw arexëm an endexëm enj, axo kwëndand na bënd aniyand and bër ax gi ex na ocoroda beņ. ⁵ Ar kë xašërënd an, ala aņo cosënd na angëmëne axo tëf ex na šenene bacariya band okašër baņ. ⁶ Aņan ar sëwëk gër ošënga orexëm an yäpëk exo gi aņanar ar kë yamb er ko xana in. ⁷ Pëñilexi er këme rend in: Axwën an ayël ki yël onden ond exi pëñixëñënd bey đek oņ.

⁸ Kwitayind end Yesu Kërisët enj, mëņ ar xanik gër ecës an, mëņ ar exo andëwëra and Dafid an. Eņo ex Atëfëtan and këme femërand aņ. ⁹ Në end Atëfëtan aņo këme soroxëñënd xali fokëra këne nangëde ar wëndërak fo. Bari eyeyan đek Kaxanu el cëņ, ala ax kor na exo pokëra. ¹⁰ Mëņ ex, wëno axapina xapina këme me buņand toro ind ex yo, eni cotaxën bela bër yata këbi Kaxanu bën apexa and gë enjaran end din ir din aņ, and ko yëlënd Yesu Kërisët aņ. ¹¹ Eyeyan elo ed mokwëta ex:

angëmëne gë Kërisët šës këne,
bête gë mëņ fo këne liyafë.
¹² Angëmëne axemëna xemëna këne,
bête gë mëņ këne wunëdë;
angëmëne enëņo yaxëtaye,
mëņ bête yaxëta këbo yaxëtađ.

¹³ Mëņ ar mokwëta ko bayi,
angëmëne ax bo ex na ga xwëta këñëņone,
gayik mëņ din ar hi ko an ko bayi.

End ariyenin ar Kaxanu enj

¹⁴ Awa beņo yäpëk eyëbi kwitanënd gër Amara, gër lëngw ir Kaxanu dëņ, mëne eni kwëyëtant ecampëre ed bënd gë ofëcak këm el, ecampëre ed bënd këbi nambelind bër obaxët el. ¹⁵ Wëj, kemënal eyëbi tëyalind šenene eyeyan ed đal el, ey canayaxëñëđ gër lëngw ir Kaxanu ang ar xamëñëk andiyen and fana këņo fo, ang ariyenin ar aņo cëfënan na. ¹⁶ Kwëyëtal bënd kë yepëñënd bënd Kaxanu beņ, tebël eyeyandëran ed ax bašëñënd na ekwëta el gayik bër watak mondako bën, oyeyandëran oņo fo këbi šapërelind gë Kaxanu. ¹⁷ Eyeyan edebën elo ang ikejën ind kë yañënd fo ex. Imene do gë Filet šëf gër bela beņo hi këni. ¹⁸ Bën ga lap këni end đal enj, këni reyaxaxëñënd mëne anëka xucak ekani ed gër ecës el, do bërëmar wëlandëra këbi gër ekwëta ed xwëta këno Kaxanu. ¹⁹ Barikan Amara and rëđ ko Kaxanu aņ, abayi kë bayi, ang rek Oñëgw Omëñëk ak: «Axwën an anang nang këbi bër xwën këbi bën.» Do «Ar kë hešëtant yo exo mac owăc or Axwën ol, ŋawëtalexo osëmbak ol!»

²⁰ Ar gë napul an, odëyamb od šot ko gër iciw indëxëm ok mar od otëx ex do mar od gë omak, ax gi ex na odëyamb od kaņe do od kodı fo. Odëyamb od xalanj ok, laņ ko rixëraxëñënd, šarikan odëyamb okëšëñaxik ok, gë bakey band ofëna fo ko rixëraxëñënd. ²¹ Awa angëmëne ala exo wunëta do exo teš bešëmbak beņ, ata ko hi ang edëyamb ed këni rixëraxëñënd yatir ofëna fo, ata ko hi ar yëlayak gër Axwën, do paš gë ola orexëm ol, ko yana exo dind benjekax bënd ex yo.

²² Awa wëj Timote, kwëyëtal bešëmbak bënd këni rind ocambenjar gë odënaw beņ. Calayind or šenene ol, gë ekwëta el, gë aņana aņ, gë angwëlëra aņ, do gë oyekax ol, andamat gë bela bër këno šalend Axwën Kaxanu gë emëkw emëñëk bën. ²³ Koranëlëbi bër këbi yandind en yeyandëra bepëñirëx, bënd gë ofëcak këm bën. Anang nang këy mëne beņo gë ekeyër fo kë hatand. ²⁴ Xarak ariyenin ar Axwën an ax ŋap ex na eni keyërënd gë bela. Ecëñëxët, er yäpëk exo gi: ar bëngw këņo onden gër bela đek, ar xamëk osëyali, do ar kë buņand mbaņ. ²⁵ Gilexo ar këbi wërëšëtënd endëmane fo bër xorëk ecampëre bën, do exo yëland mëne Kaxanu arëca këbi rëca eni nëngwët ola orebën ol ebi pëñixëñënd đal in. ²⁶ Gilexo bête ar këbi wërëšëtënd endëmane fo ebi bakaraxën onden oņ, do eni gëñjëtayaxën gër bamene band šabucara, mëņ ar sëra babi eni dind oñandi odëxëm an.

3

End bakey bapelatar enj

¹ Wěj Timote, nangël wa mëne gër bakey bapelatar, mbanj kè yëka. ² Gayikwa bela bën axwěj kèni xwěj, do eni gi bëhan bër kodî. Afufênara kèni yana eni pufênarand, do eni dafênarand. Aşir këno yana eno cirënd Kaxanu, do enëbi mëşenënd bëxarëk bërebbën bën. Aşus këni yana eni cusënd bënd Kaxanu bej, do ado ebi din ala enjekax ano yana na eno cëkwand. ³ Owëkw orebën onj mbanj kè farëdadi xali eni gi gë axayënan këm, bërena, bër gë anjus këm, bëxeyax, bër şusëk enjekax. ⁴ Ayaxëta kënëbi yana enëbi yaxëtand bërebbën bën, do eni gi xoÿët xoÿët. Ndafënan indebën inj këbi şiwën, do eni njan bendebën bej nëmëc Kaxanu. ⁵ Aliya këni yana eni diyand nangëde bër xwëta këno Kaxanu fo, xarak gër owëkw orebën aňep hëp këni panga ind ekwëta inj. Ata nacëtalëbi caw bela bërako rako bën. ⁶ Şëf gër bela bëjo exëni, bër kè lilënd gër bëciw do kënëbi yifand bësoxari bësitarak gër ekwëta bën, bësoxari bër wër këbi bëñëñax bën, bësoxari bër kè sëfënd oñandi od ex yo. ⁷ Bësoxari bëjo din këni sëyand, bari din ani korënd na eni nang dal in.

⁸ Ang bani hëpënd Yanes gë Yambëres end Moyis ak, bër kè sëyalind benëgwëş bën mondako fo këni hëpënd eni kwëta dal in*. Ata bëjo bër gë onden otëmbak exëni, do ekwëta edebën el dek yepëk. ⁹ Barikan enëgwëş end bela bëjo enj dek kè fëlëtar, ang ebax end Yanes do gë Yambëres ak. Ala ax bo na ga këbi baxët.

End aniyand and Pol enj

¹⁰ Wěj cëñ, aye sëf këy er këme sëyalind in, bëte aye wat këy ang wëlaya këme ola oram ak. Anang nang këy bëbër këme fënannd me di bën. Anang nang këy bëte ekwëta edam el, ebuña ed buña këme el, ang ke balënd end bela ak, ang xemëna këme ak. ¹¹ Anang nang këy bëte ang narëndëra këne ak, do ang soro këme gër angol and Anjecoş, gër and İkoñom, do gër and Lisëtër ak. Bëte toro ind fe bayik ame buña ex na? Barikan Axwën an din ke racëtënd gër toro ind ex yo. ¹² Dek bër këbi yandind eni diya ang këno yapanënd Yesu Kërisët ak bën, arixëra kënëbi yana enëbi dixërand. ¹³ Barikan bëyëñax bën, gë bëyifa bën din këni yana eni mendërand do eni basënd enëñax enj, enëbi nambelind bësëxe ang nambëra këni bën ak.

¹⁴ Barikan wěj, bayil ga xwëtaya këy bend sëya këy do fëni ki mëne dal dëñ ex bej, ga nang këy ako noÿo sëyali ki. ¹⁵ Elod inëmëta ga nang këy wa Oñëgw Omënëk ok. Awa Oñëgw Omënëk oko fo kè xor exi yël orenik ol, ey cotaxën apexa and këbi yëlënd Yesu Kërisët bër xwëta këno anj. ¹⁶ Oñëgw Omënëk od ex yo gër Kaxanu xaniwëk do ofëcak or kè wëlawënd ol ex: osëyali ol, gë ewërëşët ed bër kè lifënd el, gë edebët ed bësëmbak el, gë ekađac ed gër or şenene el, ¹⁷ exo gixën ala ar wäk end Kaxanu an, ar kè xorënd exo di enjekax end ex yo.

4

End epemëra ed Atëfëtan enj

¹ Awa Timote, gër lëngw ir Kaxanu do gë ir Yesu Kërisët, mëñ ar kè bakaw ebi kiti bela an, hi këni bëbbëngw, hi këni bësësëk, këmi xarand gë obal osëm. Axara këmi xarand në end akey and ko bakaw enj, në end owun orexëm enj, ² pemërayind Atëfëtan anj, deyarayind nand ex yo, saxan ki nde, lakan ki nde. Wërëşëtindëbi bela bën, dexërayindëbi, kemëninđëbi, buñanindëbi and këyëbi sëyalirand anj. ³ Gayikwa në eyow ex amëd and bela bën abi ñana na ebi ñandind or osëyali or dal ol. Ga këbi yana ebi kanjënd ebaxët ed oñandi odebën el, aşala kënëbi yana enëbi caland bësëyali bër bësëyali. ⁴ Banëf bändeñen banj këni hawëtali gë dal in, do eni kwënda obaxët or bendacan. ⁵ Barikan wěj, gil gë anjus gër beÿ dek, buñayind ado ey torond, pemërayind Atëfëtan anj, balëkënaliyind andiyen and fana ki Kaxanu anj.

⁶ Wëno cëñ, anëka hi këme ang eşeb-ceb ir këni xoşënd në şadaxa fo, do oñe ondam onj dëñ fiatëguk mondako. ⁷ Anëka xaxër këme okaxër ond yap bax me kaxër onj, añaata ñata këme andiyen andam anj, do aye wëlaya këme ekwëta ed xwëta këmo Kërisët el. ⁸ Ata elod gërëgako, acosa and or şenene and fenin ke anj, Axwën Yesu, mëñ ar ex axiti ar şenene an, ayël ke yëlëd yatir akey apelatar. Ayël këbi yël bëte bër ñan këno do këno şëninnd exo bakaw bën, axi gi ex na wëno fo.

Bepelatar bej

⁹ Kemënal ey yow aÿand ro gër ed hi këme. ¹⁰ Demas cëñ, aÿanëta yañëta ke gayik bënd gë okey oko xëbbënan këno nëmëc, kwël ye ko de gër Tesalonik. Këresanjës aye

* 3:8 3.8 Andocane 7.11-22

ye ko gër ebar ed Galasi, do Tit, gër ed Dalëmasi. ¹¹ Luk gaɓat bayik ro gë wëno. Awa tēfērēgudēn gë Marëk and këy yowënd aŋ gayik mbaŋ ke rëcati gër andiyen. ¹² Alawën lawën këmo Tişik gër Efes. ¹³ And këy yowënd aŋ, mëlaliwëd ocud otēm ond sebëgu bame gër Tërowas, gër iciw ind Karëpos oŋ. Mëlaliwëd bëte bakayëta baŋ, adofa bakayëta band monëkw baŋ. ¹⁴ Alekësandër, asap an, mbaŋ rixëra ke. Axwën an, aŋaşën këŋo waşën bandixa bandexëm baŋ. ¹⁵ Wëj bëte kwëyëtao gayik mongwërëna wërëna baxo ga xey këŋo osëyali orebi ol.

¹⁶ Yatir wac ke añanar axiti an, gabatak ax yow bana exe ðaŋëta: ðek şapëran bane. Bari Kaxanu kërebi nöp na në eŋo. ¹⁷ Axwën an wa laŋëta baxe, do xemën ke, eni wëlaşën Atëfëtan aŋ paş gë wëno, ðek benëng beŋ. Do Axwën an mondako racët ke gër etëy ed yëraŋ. ¹⁸ Aracët ke racët gër eñëŋenax end ex yo, afexën ke fexën, do exe mëla yaŋ gër orën, gër ed wun ko. Duwanëŋone mëŋ ar gë enjaran end din ir din an! Amen!

Ofelar ol

¹⁹ Aşëma këmëni şëmand Përisëka, gë Akilas do gë bër ekun ed Onesifor bën. ²⁰ Erasët cëŋ, gër Koreŋët bayiw ko, do Tërofim fo sebëgu këmo aşëxwëra gër Mile. ²¹ Kemënal ey yow ðamana ex ŋatëgu ayem in. Ebulos, gë Pudenës, gë Linos, gë Këloja, do ðek bëmaŋe bën ki şëmand. ²² Awa Axwën an gilexo gër onden ondey! Yelëlenun oyekax orexëm ol!

Kayëta ir Tit in Lilaya in

Kayëta ijo Pol yëgwën baño Tit, ar enga endexëm gër epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Afel fel baño Tit ebi yata bëlëngw bër bamara band gër ošir or Këret. Axwitan xwitan baño mondake yäpëk eni gi bëlëngw bër bamara bën. Bëte afelëra felëra baño Tit mondake yäpëk exo diyand šenene gër Amara: gë bëxarëk bën, gë bësoxari bëbeja bën, gë ocambenjar gë odënaŵ ok, do gë okadëp ok. Mëñ alëngw an yäpëk eno tëfëtelind. Afel fel baño bëte Tit kërebi teb na bëšëyali bënëgwëš bën eni tëyalind bënd gë ofëcak këm bej. Er ex gër akayëta in:

End osëyali or Pol eñ: 1.1-4.

End ola or bëlëngw bër Amara eñ: 1.5-16.

End aniyand gër Amara eñ: 2.1-3.11.

Ofelar ol: 3.12-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Kaxanu an, kë yëgwënëlınd kayëta ijo ro. Parëxanda hi këme, Yesu Kërisët do gë Kaxanu fana këne mëni nangënënd end ðal eñ bër sana kënebi bën, eno kwëta, eni diyand ang këbi yandind ak ² do eni yarënd aniyand din ir din an. Damana exo dixën ngwën in bëya baŵi Kaxanu aniyand aňo, xarak mëñ axo nëgwëšënd na. ³ And fiatan këňo Kaxanu, mëñ ar ex afexën arebi aň, anëcëtëgu nęcëtëgu ko eyeyan edexëm ed xwëtënan ke me pemërand el. ⁴ Tit, wëj ar hik enim asëñiwën, ga bar ke ekwëta edebat an, ašëma këmi šëmand. Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyeakax ol do gë obetak ol!

End bëlëngw bër amara eñ

⁵ Wëno er sešaxënegu këmi gër Këret in ex, ey paŵ eketënegu ed bešër bayi bax el, do bëte eyëbi tana bëlëngw gër Amara and angol kala, ang fel bami ak. ⁶ Ala ar këyo sana exo gi alëngw an, gilexo icën ind asoxari ašat fo, ar gë end këno nëp këm. Bëte gilexo sëm ir ošaš or wäk end Yesu, or ax fiac ex na, or ax mëšind na. ⁷ Enimin, aŵap yäpëk alëngw ar amara an exo gi ar gë end këno nëp këm, gayikako ar xwëtënan këno bënd Kaxanu hi ko. Kërexo pufënarand na, kërexo gi na xoŷët xoŷët, kërexo gi na ašëb, kërexo gi na axeŷax, kërexo caland na exo cot kodı in gë osëmbak. ⁸ Barikan gilexo ar këbi lëkayand aye bëliyer, ar fiandëk enjekax, ar šenene, arenik, aŵënëk, ar xamëk emëlaya ed gaf irexëm. ⁹ Kwëtalexo aye eyeyan ed ðal el, bayilex ang sëyali këno ak, exo koraxënënd ebi kemën gë osëyali or šenene ol, do ebi masinaxënënd bër kë šampërend bën ang këni lifënd ak.

¹⁰ Enimin, moñëmb yëmb këni bëwëšik bën, bëšëyali bër bënëgwëš bën, do gë bënëmbeli bën, adofa gër enga end Bëšëwif bërëwäk end Yesu. ¹¹ Bëjo yäpëk eyëbi cëmin gayikako yer oxun oň këni wëlënd gë osëyali or enëgwëš or këni šotaxënënd kodı gë osëmbak ol. ¹² Ar hi këni ebar ešat do hi ko alawënel re këbi:

«Wën Bëkëret bën din bënëgwëš hi kën,
ang oŵacar oxeŷax fo hi kën,
bongëleŷ bokwëlaraxik hi kën.»

¹³ Osede olo ðal dëñ ex, mëñ ex dexërayindëbi mban eni cotaxën ekwëta ekemax. ¹⁴ Tebëlexëni obaxët or bënëgwëš bënd Bëšëwif ol, bënd ex šapela band bela bër kë fiëpënd ðal bej. ¹⁵ Er ex yo, aŵënënen wënëk gër bëwënëk, bari ŷoweŷ ax men ex na gër bër buyarënayak, do hi këni gë oňëpëgënan bën: onden ondebën oň buyarëk. ¹⁶ Mondako këni sošanand mëne anang nang këno Kaxanu. Barikan bandixa bandëbën baň këbi felëtënd. Bëjo bër mocus exëni, bëwëšik exëni, bër kë sëkwanënd eni di enjekax exëni.

2

End osëyali or ðal eñ

¹ Wëj cëñ, pelindëbi bënd rek osëyali or ðal bej. ² Pelindëbi bësošan bëxarëk bën eni gi bër gë anjus, bër mopëb, bërënik, bër xemëk gër ekwëta, gër ešal ed bela, do gër ebuňan.

³ Pelindëbi bësoxari bëxarëk bën eni diyand ang bër yëlayak gër Kaxanu fo. Këreni gi na bërëna bër bela, këreni gi na okadëp od ekurelıra ed ngoy. Tëyalindëlexëni enjekax eñ.

⁴ Masinindëlenëbi bësoxari bëbeja bën ang ýapëk ebi balënd end bëcën bëndebën do gë obaş orebën ak. ⁵ Tëyalindëlenëbi eni gi bësoxari bër gë anjus, bëwënek, bër ye këbi onden, bër kë fëyëpëyënd bëciw bëndebën, bër bëngw këbi onden, bër këbi baxëtënënd bëcën bëndebën. Ata bayik ala ax ñana na exo denand eyeyan ed Kaxanu el.

⁶ Pelindëbi bëte ocambenjar ok do gë odënañ ok eni gi bërenik. ⁷ Gër ga hik yo, wëj dëj aýap ýapëk ey gi ar motëfëteli gër benjekax bënd këy rind. Do and këy sëyalind an, ola orey ol gilex or ðal, or mopëb. ⁸ Gilex bëte eyeyan emënëk ed ala ax kor na exo cembët. Angëmëne mondako ex, ata këjo wëlandëra ar këbo wañärelind an do eññëñax end këbo yëlan, axo cot na.

⁹ Pelindëbi okadëp ok enëbi wëlënënd gër beý ðek bëxwën bërebën bën, eni kemënanand ebi nënganaxën endebën enj, këreni campërend na er këñëbi felënd in. ¹⁰ Bëte watiyindëlex gër ola orebën mëne bër mokwëta hi këni, ýoweý këreni dekanand na. Mondako këni fëbaxen osëyali or Kaxanu, Afexën arebi ol.

¹¹ Gayikwa ašanaya šanayak gër bela ðek oyekax or Kaxanu or kë yëlënd apexa ol. ¹² Ata oyekax olo këbo sëyalind ene kwëyëtande bëcusëšus bej, gë oñandi od gër ngwën ro ok do ene cotaxëne gë okey oko dëj, anyan and gë orenik, and gë onden, and šenene, and kë wëlayand bënd Kaxanu. ¹³ Mondako këne šënixëne er gë onëga ir këne yarënde in, do gë akey and kë šanayaw enjaran end Yesu Kërisët an, mëj ar ex Kaxanu, ar xwën këbo do fexën këbo an. ¹⁴ Mëj dëj yëlayak në endëbi ebo dacëtaxën gër eññëñax end ex yo do ebo mënëñ, ene gixëne bulunda ir xwën ko, ir kë balëkënalind edi ed benjekax in.

¹⁵ Mondako ýapëk eyëbi tëyalind, eyëbi kemënënd do eyëbi wërëšëtënd gë ðek or gapak or šot këy ol, ala kërexi yaf na!

3

End aniyand oxërecej enj

¹ Kwitanindëbi bërëwak bën mëne aýap ýapëk enëbi baxëtënënd bëlëngw bën do gë bemun bej. Diyindëlexëni er këni rend in, do gindëlexëni bëwëlëk eni di enjekax end ex yo. ² Pelëlébi eni gi bër mongwëlër, bër bëngwëk, do eni nënga gër bela ðek, ala këreno denand na. ³ Enimin, biyi bëte ðamana enëjo nange Kërisët, er hi bane bëfëñirëx, bëwëšik, bënambërak, okadëp od oñandi oññëñax do gë od benëngax betëmbak. Mbañ xeý bane, do bašo yakëraxirand, bane xoýëndërende do bane šusërënde andëbi rebi anj.

⁴ Barikan and ñatan këjo Kaxanu Afexën arebi anj, wäsin këbo biyi bela bën oyekax orexëm ol do ang ñan këbo ak. ⁵ Në end axaýënan irexëm fo rixën ko mondako, ñari ax gi ex na ðe ga ri këne bënd šenene. Afexën fexën këbo gë xobuyi or andëwa angašax ol do gë enëngwët ed ko nëngwëtënd Angoc Amënëk el. ⁶ Kaxanu yël këbo ðëm Angoc Amënëk anj paš gë Yesu Kërisët, Afexën arebi an ⁷ ebo kwëtaxën bër šenene paš gë oyekax orexëm ol, ene cotaxëne aniyand din and këne yarënde anj.

⁸ Awa eyeyan elo ðal ex do aýandi ýandi ke eyëbi këñënanënd bër xwëta këjo Kaxanu bën gë obal osëm ebi bëroxën edi ed benjekax el. Awa enjo ayeyek do ofëcak or bela ex! ⁹ Barikan kwëyëtäl oyeyandëran ofëñirëx onj, gë or bënd bandëwëra onj, gë oxeýër onj do gë ecembëtëndër ed në end acariya and Moyis el gayik ðek beño ax ñap ex na, ofëcak këm ex. ¹⁰ Ar kë wëlawënd bakucara gër amara an, pelëralo amat xali baki, ñari ñwayido angëmëne axi baxët ex na. ¹¹ Anang nang këy mëne ala arako rako an, asëmbak ex, ar kë wëndërand ex do gë andexëm dëj ko nëpayand.

Bapela bapelatar bañ

¹² And këmo lawëñëli Arëtemas ba Tişik anj, kemëñayid eye kacali gër Nikopolis gayik gër emëkw edam faý këme exe kuca fën amëd and gë ayem anj. ¹³ Kemëñal eyëbi yëlëra šëlafana, Senas, asëyali ar acariya an do gë Apolos eni kucaxën gër ðamana irebën, ýoweý këreni can na. ¹⁴ Aýap ýapëk bëmaýe bëndëbi bënd ex bërëwak bej eni tëya egi ed bënëngax el, do gindëlexëni din bëwëlëk gër edi ed benjekax, enëbi ðëcaraxënënd bër šëmura këbi mbañ bën; këreni ðiyand na wa gë ofëcak këm.

¹⁵ Awa bër enga endam bën ðek ki šëmand. Cëmalëbi bër ex oðawo odebi ga ñar këne ekwëta ebat bën.

Kaxanu yëlëleñjun wën ðek oyekax ol!

Kayëta ir Filemonj in Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën këreceŋ ir baŋo Filemonj. Ar Xadëp irexëm ir bano wăcënd Onesim, naŋwa baŋo. Ga fed këni gë Pol wël ko end Yesu Kërisët eŋ, wa ko do hi ko mëŋ bëte këreceŋ. Ata Pol fel këŋo exo maŋi gër axwën arexëm Filemonj. Yëgw kayëta ijo ro eŋo karaxën Filemonj eŋo kaca gë eteban Onesim. Gayikwa angwën aŋo, xadëp ir naŋwak in, asoron bano soronënd, bandëmar alaw bano lawënd. Er sëyali ko Pol gër kayëta aŋo ro in ex ebalër ed bërëwăk end Kërisët el, aŋap yăpëk ex canayand gër banëkëra bandebën. Mëŋ ex Pol axara baŋo Filemonj eŋo kaca Onesim gë obal gayikako anëka hi baxo arëwăk end Kërisët ang mëŋ ak. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecalen ed Filemonj el: 1-3.

End Onesim eŋ: 4-22.

Ofelar ol do gë cale ipelatar in: 23-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar fëra këno në end Yesu Kërisët an, wëno gë abaŋe Timote ki yëgwënëlınd wëj Filemonj. Wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ, wëj ar bar këne andiyen amat an. ² Gër kayëta ijo ro, abar bar këmun wëj gë Apiya, imaŋe itoxari indebi in, gë Arëšip ar xel këmi hi enga endemat an, do gë bër gër Amara and hik gër iciw indey bën. ³ Faba irefi Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End aŋana aŋ do gë ekwëta ed Filemonj eŋ

⁴ Din këmi xwitand mi calen do këmo šëkwand Kaxanu ir xwën ke. ⁵ Awëlati wëlati këme mëne wëj mbaŋ xwëta këyo Axwën Yesu, bëte mbaŋ ki balënd end dek okëreceŋ ocandax eŋ. ⁶ Ga bar këne ako ekwëta edebat, anang nang këy dek er yek eyëbo din në end Kërisët in. Awa masinëlëfo ngwa. ⁷ Wëno mbaŋ nëngandëra ke do mbaŋ xemën ke aŋana andey aŋ. Aŋaŋe Filemonj, enimin okëreceŋ odanjëm yema këbi owëkw oŋ në endey.

End emëka ed Pol eŋ

⁸ Mëŋ ex, ga yël ke Kërisët or gapak ol, anëŋali anëŋali domi er yăpëk ey di in, bari ame di na. ⁹ Er yăpan ke mi kara mo kara ga nang këme ako gë aŋana hi këy. Wëno Pol, anëka xar këme bëte waca ke hi këme gër epëra në end Yesu Kërisët. ¹⁰ Axara këmi xarand end Onesim eŋ*. Asëñiwën iram hi ko elod yatir wa ko end Kërisët eŋ ro gër epëra. ¹¹ Bakey band xucak baŋ, ofëcak abaxi rin na. Barikan gërëgako, arin këbo rin wëj gë wëno. ¹² Anëka felëli këmo exo maŋili ado ga lëkër këmi mbaŋ. ¹³ Dek yandi baxe exo bayi gër ndam ro, exe dëcarand ang do ye rëcara wëj ak ang hi këme gër epëra në end Atëfëtan ak. ¹⁴ Bari gematak axe ñandi bana me di xarak axe wëlër exe na pere këdi këmi nëŋali eye din oyekax olo.

¹⁵ Bamat imëd fo šapër ban gë Onesim eŋun ketaxën din. ¹⁶ Barikan gërëgako nëmëc xadëp hi ko. Imaŋe ind ki bal mbaŋ hi ko, axo bo ex na xadëp fo. Wëno gë pit ke balënd endexëm eŋ xarak wëj doxi balënd nëmëc gayik xadëp irey exo. Bëte arey hi ko ga bar kën ako gër Axwën Yesu. ¹⁷ Awa angëmëne wëj gë wëno abar bar ke, kwëtayalo Onesim ang xwëtayadoye wëno ak. ¹⁸ Angëmëne aŋenan wënan ki, wëno këye wëkad, do angëmëne yëŋ yomëxa ki na, wëno ki wăšëned. ¹⁹ Ata wëno Pol kë yëgwëlınd gë ataxan andam aŋ dëŋ: wëno aŋašën këmi wašën. Wëj aniyen andey aŋ dëŋ ga yomëxa këye wa, bari ami pel na. ²⁰ Eyo abaŋe, dëcale mondako në end Kërisët, yemënël emëkw edam el ga bar ke ako gër ndexëm.

²¹ Anang nang këme mëne awa këy wa er këmi yëgwënëlınd gër kayëta ijo ro in. Aye fëni ke mëne nëmëc er xara këmi in këy ri. ²² Gërëgako këñënanëxëye bëte aciŋ, yëla këme mëne asebët këne sëbëtëli gayik Kaxanu ayakali këŋun yakali cale indewën in.

Epelar el

²³ Epafëras, imaŋe ind fëra kënebo në erebat në end Yesu Kërisët in, ašëma këŋun šëmand. ²⁴ Ašëma kënun šëmand bëte bër bar këmi andiyen bën: Marëk, gë Arisëtarëk, gë Demas do gë Luk. ²⁵ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol gil ex gër onden ondwën!

* **1:10** 1.10 Onesim ijo xadëp hi bax. Anaŋa naŋwa baŋo Filemonj, ar xwën baŋo an, hër ko dup gër angol and fëra bano Pol.

Kayëta ir Bêšewif in Lilaya in

Kayëta ir Bêšewif ijo ala ax nang ex na ba noyo yëgwëk. Er kê reyand mëne Yesu Kërisët nëmëca këbi Moyis do gë dek bëlawënel bër Kaxanu bën. Gayikwa mëñ sësëk gër kërëwa şadaxa ir din ir din ir këbo şebanaxënd Kaxanu beñëñenax in. Ga hata ko dek er ebox exo di eni pexaxën bela in, Yesu Kërisët abaka baka ko gër Sëm. Do mëñ rix këño aşadaxan alëngw ar din ir din. Akayëta aňo ro këbi sëyalind Bêšewif bërëwak end Kërisët bën mëne aňap yäpëk eno tef mëñ fo, kërëni bakan na cale ikarëk indebën in. Er ex gër akayëta in:

End enëngwët do gë emënën ed ngwën eň: 1.1-2.4.
End apexa and wëlaw ko Yesu Kërisët eň: 2.5-4.13.
End aşadaxan alëngw ar gër orën eň: 4.14-6.12.
End eter ed gë şadaxa ir Yesu eň: 6.13-10.39.
End ekwëta ed xwëanaxënënd këbo Kaxanu eň: 11.1-13.25.

End Asëñiw ar Kaxanu eň

¹ Akarëk aň, Kaxanu bakëlëbëd bakëlëbëd do gë bamatinali bandanjëm felëra këbi bëxarëk bërebi bën paş gë bëlawënel bën. ² Barikan gër bakey şapelatar band hi këne baňo, afelëra felëra këbo paş gë Asëñiw. Ata Kaxanu paş gë Asëñiw irexëm ijo ri ko ngwën in do mëñ fo ex ar sana këño exo kwën beý dek an.

³ Gër Asëñiw ijo şanayak oye or enjaran end Kaxanu ol, gër ndexëm fo watik enimin ola orexëm ol, bëte mëñ fo lëkayak ngwën in gë eyeyan epangak edexëm el. And rin këbi bela şadaxa ir angunëtan and beñëñenax aň, abaka baka ko yëpax ko yan gër orën, gër liw ir Kaxanu, mëñ ar gë owun osëm an*.

End Yesu do gë omeleka eň

⁴ Asëñiw ijo nëmëca këbi or gapak ol omeleka ok mëñ yëlxën këño Kaxanu owac or wëlik nëmëc gë orebën ol. ⁵ Enimin Kaxanu, elod aňo pel ex na meleka:

«Wëj ex Asëñiwën, wëno wa rëw ki doru.»

Do bëte:

«Wëno kê hi Sëm do mëñ exo gi Asëñiwën.»

⁶ Barikan Kaxanu and baňo lawënegund Asëñiw gër ngwën ro aň, mëñ ar hik đamana exo dixën beý dek an, are re ko:

«Dek omeleka od Kaxanu ok, poxiyindëlexëni eno cale*!» ⁷ End omeleka eň cëñ, are re ko:

«Omeleka od Kaxanu ok şangoc exëni, Bëriyenin bërexëm exëni ang xodux or xafa-xafa fo.»

⁸ Barikan end Asëñiw eň, are re ko:

«E Kaxanu, ayël yël këyo din ir din acët and owun orey and ex acët and or şenene aň.

⁹ Aňan hian këy end şenene eň do şus këy eñëñenax eň.

E Kaxanu, Kaxanu sana ki,

mëñ xoş ki gë ogu exi nëngandëraxënënd do mondako sana ki gayikako abal këño balënd endey eň nëmëc gë end boşandax eň*.»

¹⁰ Do bëte:

«Axwën, wëj rik edëda ed ebar el elod gër yanan do orën ol, andiyen andey ex.

¹¹ Orën ol gë ebar el aşapër kë şapër

axar kë xar ang banjëm fo.

Barikan wëj din ir din këy bayi. ¹² Alongomira këy longomira ang bacud bakarëk fo, do ey nëmba ang këni nëmband bacud bacëxe ak.

Barikan wëj din ar hi këy an këy bayi,

ola orey ol or din ir din ex*.» ¹³ Kaxanu nande fel këño na meleka:

«Ñëpal gand liw iram ro

xali mëni bar bërangoyëra andey bën eni gi ambëñaxën andey*?»

* 1:3 1.3 Calemoñëw 110.1   * 1:6 1.6 Acariyakinëw 32.43   * 1:9 1.9 Calemoñëw 45.7-8   * 1:12 1.12 Calemoñëw 102.26-28   * 1:13 1.13 Calemoñëw 110.1

¹⁴ Ax gi ex na nde omeleka ok ex bangoc band këŋo riyeninënd Kaxanu baŋ? Ax gi ex na nde bën këbi lawëndërand eni di andiyen and edëcara ed bër kê šot Apexa bën?»

2

End apexa akëbënaxik en

¹ Mëŋ ex, aŋap ŋapëk ene balëkënalinde mbaŋ eyeyan ed wël këne el këdi këbo nambeli ala. ² Enimin, angëmëne eyeyan ed wëlaw këni omeleka el ed mokwëta ex, angëmëne Kaxanu šenene nêp babi bër wëndërak do hëp bax eni kwëta bën, ³ mondake kënëŋo šanade biyi angëmëne alangangan langangan këne apexa and xëbënëk mondako aŋo? Axwën Yesu ga ŋanak wa etëfëtëran ed apexa aŋo el bëtaxën këni bër baŋo faxët bën ene nangaxëne mëne ðal dëŋ ex. ⁴ Ax gi ex na nde wa Kaxanu afëb baxo fëbënd osede orebën ol ga babi yëlënd panga ind bani rixënënd becarax in, gë bërëcaxik bend ex yo, do gë banjêla band babi yëlënd Angoc Amënëk baŋ ang këŋo ŋandi ak?

⁵ Gayikwa ngwën ingašax ind këne rende ayow kë yow in, Kaxanu abi yël ex na owun ol omeleka ok. ⁶ Barikan ala rek na gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu, ine ngwa hi ko Asëniw ar ala an,

mëŋ ki balaxënënd mondako endexëm eŋ?

Noŋo ngwa hi ko mëŋ këyo fëŋpëpëxënënd mondako?

⁷ Tëkër fo wã bay exo bana gër omeleka,

Ata wëŋ šuf këyo owun or gë enjaran ol do gë or gapak ol.

⁸ Beŋ bën ðek xwët këy ðlla gër osapar orexëm*.»

Kaxanu, ga bar ko ako beŋ bën ðek gër owun orexëm, ŋoweŋ ax bayi ex na. Dal ex gërëgako ane watënde ex na mëne gër beŋ ðek wun ko. ⁹ Barikan awat kënëŋone wate Yesu, mëŋ ar bana bax imëd fo gër omeleka an. Awat kënëŋone wate ga wun ko, gë enjaran eŋ do gë or gapak ol gayik mëŋ sorok ecës el. Gë oyekax or Kaxanu ol, šësaxën baxo Yesu nê end bela ðek. ¹⁰ Enimin, Kaxanu rik beŋ bën ðek do mëŋ xwënëk. Do ga ŋandi këŋo ebi mëla bela bërãnjëm gër enjaran endexëm, seŋ këŋo Yesu exo toro, exo gixën awëlëk ar ebi mëlanaxënëgu apexa an.

¹¹ Gayikwa ar kë wënënënd an do gë bër wënën këbi bën, nê arabat šanëgu këni. Mëŋ ex, Yesu aŋo cëfënan ex na ebi mac bëmaŋe, ¹² and re ko:

«Asëfëtan këmëni sëfëtan oŋac oreŋ ol bëmaŋe bëŋ,

ayas këmi yas mërëxand ir amara*.»

¹³ Do bëte:

«Wëno axwëta këmo xwëta Kaxanu.» Bëte are re ko: «Nëkodëbo wëno gë bela bër yël ke Kaxanu bën*.»

¹⁴ Awa gayikako bela bëŋo bër gë beman exëni, Yesu ahi hi baxo bëte gë eman ang bën ak. Ašës šës ko eŋo koraxën ar wëna babi bela gë ecës an, mëne ngëŋ šabucara in.

¹⁵ Mondako ri ko ebi dacëtaxën ðek bër bax liyand gër oxadëp bën ga bani yëdand ecës el. ¹⁶ Enimin ðal ex, bërãndëwëra and Abëraxam bën yow baxo ebi ðëca mondako, bari ax gi ex na omeleka. ¹⁷ Bëte aŋap ŋap bax eni bar andëwëra amat gë bōbinëm, exo gixën ašadaxan alëngw ar gë axayënan do ar mokwëta gër andiyen and Kaxanu, ebi ðinaxën bulunda in šadaxa ir angunëtan ir beñëŋenax in. ¹⁸ Gayikako mëŋ dëŋ anang nang ko er ex atëŋ in do gë er ex toro in, axor ko xor ebi ðëca bër këbi faŋ atëŋ bën.

3

End Yesu do gë end Moyis en

¹ Wën bëmaŋe bëmënëk bëŋ, wën bër hik šëf gër oŋac or Kaxanu or wac këŋun gër orën bën, awa kamanino Yesu, mëŋ ar këne reyarande poyoma mëne mëŋ lawënëgu këŋo exo gi parëxanda do ašadaxan alëngw. ² Ar mokwëta hi baxo gër ogës od Kaxanu ang hi baxo Moyis akarëk ak, mëŋ ar lawënëgu baŋo do xwëtënan baŋo ðek bër gër iciw indexëm an. ³ Ata Kaxanu, ga xwëta këŋo mbaŋ Yesu yëlxën këŋo enjaran end nëmëcak end Moyis eŋ. Gayikwa ar bayëk iciw an xëbënëk nëmëc gë iciw ind bay ko in. ⁴ Enimin, iciw ind ex yo ala bayëk, xarak Kaxanu ex ar bayëk beŋ ðek an. ⁵ Moyis cëŋ, ahi hi baxo ariyenin ar xwëta baŋo do xwëtënan baŋo ðek bër gër iciw indexëm bën exo deyaxënënd osede or er ko re in. ⁶ Barikan Kërisët ar mokwëta hi ko ang Asëniw fo gër iciw indexëm. Xarak iciw ino, biyi ene angëmëne abayi këne bayinde ga xwëta kënëŋone, do angëmëne abayi këbo bayind eyar ed këne ŋanjelinde el.

End emêşen ed Kaxanu enj

⁷ Mên rexên ko Angoc Amênêk anj:
 «Doro, angêmêne en wêlênd oniŵ or Kaxanu ol,
⁸ kêren mêşind na gêr owêkw orewên ang bani wêşind bêxarêk bêrewên ak, yatir ri
 babi Kaxanu atêy gêr ladawe.
⁹ Gêr ladawe, bêxarêk bêrewên bèn ari bani rind bend kêmêni xoŷenaxên bej
 do awat wat bani bendam bej
¹⁰ xali bēniy ofêxw onax.
 Mên xoŷenaxên bamêni banjex bandebên banj,
 do re kême: “Banjêlan bandebên banj din kêbi nambelind
 do ani nang ex na bapela bādam banj*.” ¹¹ Awa ga xoŷ kême ako, yaşar kême: Bêjo
 din ani n̄at na gêr ebar ed xēñēnan kēmēni eni teyētax*!»
¹² Awa gêr amara andewên titinayin de bēmaŷe, kêrexo gi na ar gē emêkw
 eparêdadik, ed gē onjêpêgēnan, ed kêno fiawêtand Kaxanu, mên ar gē aniyān an.
¹³ Barikan kemêndêrindên andewên rewên anj key yo key nand kên xorênd en de
 «Doro». Gabatak kêrex mêşind na gayik edi ed eñēñenax end kê nambelind kêno
 yetēyetênd. ¹⁴ Enimin, abar wa bar kêne gē Kêrisêt angêmêne alêkaya lêkaya kêne
 xali gêr enjata ekwêta ed şot kêne el, end d̄al end w̄a kêne elod gêr ŷanar enj. ¹⁵ Ga rek
 ako Oñêgw Omênêk:
 «Doro angêmêne awêl wêl kên oniŵ or Kaxanu ol,
 kêren mêşind na gêr owêkw orewên ang yatir emêş end bêxarêk bêrewên ak*.»
¹⁶ Xarak, nobên ex b̄er wêl bax awêl d̄ej oniŵ or Kaxanu barikan wêşen kêno b̄en?
 Ax gi ex na nde d̄ek b̄er şanêgu bax gêr ebar ed Misêra ga lêngweliw kêbi Moyis b̄en?
¹⁷ Bête nobên ex b̄er babi xoŷenênd Kaxanu xali nêkak bēniy ofêxw onax b̄en? Ax gi ex
 na nde b̄er bax wêndêrand b̄en, b̄er nemirak do lapêra kênêbi gêr ladawe b̄en? ¹⁸ Do
 bête nobên ex b̄er be baxo Kaxanu mēne din ani n̄at na gêr ebar ed xēñēnan babi eni
 teyētax b̄en? Ax gi ex na nde b̄er kê wêşind b̄en? ¹⁹ Biyi awat kêne watênde aye mēne
 bela bêjo ani kor bana eni n̄at nē end onjêpêgēnan odebên enj.

4

¹ Awa biyi yêdarandêne de gayikako eteyêta ed ebeya kêbo Kaxanu el abayi bayik
 xali doro. Gabatak kêreño wew na enjo. ² Gayikwa biyi bête anangên nangên kênêbo
 Atêfêtan anj ang nangên banêbi bêxarêk bêrebi ak. Bari b̄en eyeyan ed wêl bani elo
 ŷoweŷ ani cotaxên bana gayikwa ani kwêta bana. ³ Enimin, biyi b̄er xwêtak eyeyan elo
 b̄en, aňat kêne fiate gêr eteyêta ed re baxo:
 «Awa ga xoŷ kême ako, bêjo din ani n̄at na gêr ebar ed xēñēnan bamêni eni teyētax*.»
 Kaxanu anêka faŷ baxo andiyen andexêm anj elod nand ri ko ngwên na. ⁴ End akey
 anjongakinêm enj, na ex na gêr ed rek gêr Oñêgw Omênêk: «Ata Kaxanu seyêta ko yatir
 akey anjongakinêm, ga faŷ ko dek andiyen andexêm anj*.» ⁵ Oñêgw Omênêk ok are
 rek bête: «Din ani n̄at na gêr ebar ed xēñēnan kēmēni eni teyētax*!» ⁶ Awa gayikako
 b̄erêmar fo kê fiat gêr eteyêta elo do mēne b̄eyanar b̄er nangên banêbi Atêfêtan anjo b̄en
 ani d̄il bana nē end emêş endebên, ⁷ Kaxanu asana sana ko akey, mēne ngêj «Doro»,
 and re baxo elod anêka fo paş gē Dafid ang rew kême ecede ak:
 «Doro angêmêne en wêl oniŵ or Kaxanu ol,
 kêren mêşi na gêr owêkw orewên*.»
⁸ Enimin, angêmêne Yosuwe aňateli fiateli babi Bēyisêrayel b̄en gêr ebar ed ebax eni
 teyētax, Kaxanu axo yeyan dona end akey acêxe. ⁹ Awa akey and eteyêta and bulunda
 ir Kaxanu exēna, ang akey anjongakinêm ak. ¹⁰ Gayikwa ala ar kê fiat gêr eteyêta elo
 an, anêka seyêta ko andiyen andexêm anj ang seyêta ko Kaxanu andexêm ak. ¹¹ Awa
 biyi marane ene n̄ate gêr eteyêta elo, ala kêrex nambêra na nē end emêş endexêm, ang
 ri bani bêxarêk ak.
¹² Gayikwa eyeyan ed Kaxanu el kê yêlênd aniyān anj. Aňaş kê fiaşênd ga fiakêk nēmêc
 duxuma ir fêco aňak fêco aňak. Aňaş kê fiaşênd n̄êş gêr ed fitarêk enjêw enj do gē angoc
 anj, n̄êş gêr ocom, n̄êş gêr odêngêş. Axiti kê xitind oňandi ok do gē banjêlan band ex
 gêr emêkw ed ala banj. ¹³ Er ri ko Kaxanu in ax conayand na gêr ogês odexêm: kerêt ko
 watênd beŷ b̄en d̄ek, do gêr lêngw irexêm kêne xwêşade ene deyaye d̄ek bend ri kêne
 gêr aniyān andebi bej: hik benjekax, hik beñêñenax.

End asađaxan alêngw enj

* 3:10 3.10 Calemoñêw 95.10 * 3:11 3.11 Calemoñêw 95.7-11 * 3:15 3.15 Calemoñêw 95.7-8 * 4:3 4.3
 Calemoñêw 95.11 * 4:4 4.4 Aňanar 2.2 * 4:5 4.5 Calemoñêw 95.11 * 4:7 4.7 Calemoñêw 95.7-8

¹⁴ Gayikako ašadaxan aləngw ar šot kənəŋone an, mēne ngəŋ Yesu, Asəñiŋ ar Kaxanu an, ɣaŋ gər orən baka ko, awa baləkənalindēne bend kēne reyarande poyoma beŋ.
¹⁵ Ašadaxan aləngw ar šot kənəŋone an, aye nang ko ang sitara kēne ak, gayikako mēŋ dēŋ atēy and ex yo hi kēŋo. Barikan gamatak axo təkwan ex na do axo di ex na eñəŋəna. ¹⁶ Awa təkane gē anjijy kēm aŋəpara and owun and Kaxanu aŋ, mēŋ ar gē oyekax do gē axayənən an, ebo dēcaxəndənd nand ɣapək na.

5

¹ Enimin, ašadaxan aləngw ar ex yo, ala kēno fitənd mērəxand ir bela, eno pəxwənaxən andiyen and Kaxanu aŋ. Awa mēŋ ebi dinənd ocaɣaxa ok gē beβər kēni wələrawənd bēn do gē oyel or kənəbi lasəgund ol, eni cotaxən eteban ed beñəŋəna bendebən el gər Kaxanu. ² Ašadaxan aləngw an abuŋan kēbi buŋanənd bər sitarak bēn do gē bər kē lifənd bapela bēn gayikako mēŋ dēŋ asitara sitara ko, do alif ko lifənd bandəmar. ³ Nē end ositara orexəm olo ɣapək exo dixəndənd šadaxa ir beñəŋəna bendexəm in andamat gē ir beñəŋəna bend bulunda dek in. ⁴ Xarak ala ax yatand na gē andexəm dēŋ or gapak or exo gixən ašadaxan aləngw ol. Ar kē hi an, Kaxanu kēŋo yatand ang yata baŋo Aharon, akarək ak. ⁵ Mondako fo ex end Kərisət eŋ, axo yata ex na gē andexəm enjaran end exo gi ašadaxan aləngw eŋ. Barikan Kaxanu yata kēŋo and fel baŋo:

«Wəj ex Asəñiwən, wəno wa rēw ki dorow.» ⁶ Ang rek bēte gər Onəgw Omənək ak: «Wəj ašadaxan ar din ir din hi kēy

ang ebaxo Meləkisedek ak.»

⁷ And hi baxo Kərisət gər ebar ro aŋ, ašale baxo šalend akey amat, oniŋ ol kē wəland caw do ongwən oŋ kē šarənd. Kaxanu, mēŋ ar xor bax eŋo dacət gər ecəs an, baŋo xarand do ayakali yakali baŋo cale indexəm in gayik abaxət baxo baxətənd endexəm eŋ. ⁸ Ado ga exo Asəñiw ar Kaxanu, toro ind ex yo soro ko, exo nangaxən ang yəkak ema ed ebaxət ed Kaxanu ak. ⁹ And faŋ ko aŋ, šotən kēbi apexa and din ir din dek bela bər kēŋo baxətənd Kaxanu bēn. ¹⁰ Ata Kaxanu sana kēŋo exo gi ašadaxan aləngw ang hi baxo Meləkisedek ak.

End eŋawəta ed Kaxanu eŋ

¹¹ Gər endey eŋo, bendanjəm ebax mun peləra do bend lakək ebax mun paŋən gayik wən aŋun pənind na aŋand. ¹² Enimin, wən anəka hi don bəsəyali bər bend lakək gayikako elod anəka fo wəl kən eyeyan ed Kaxanu el. Barikan mocala kən šalənd enun təyali bapela band saxək gər eyeyan elo baŋ. Xali gərəgako omər fo kən šebənd gayik an korənd na en yamb ecemar. ¹³ Xarak ar kē šebənd omər fo an, axo kor na eŋo pēni eyeyan ed kē yələnd or šenene el: itox imeja fo bayi ko. ¹⁴ Barikan ecemar el, mēne ngəŋ bend lakək gər eyeyan ed Kaxanu beŋ, bəxarək kē yambənd, bər fēni kēbi epitəndər ed enjekax do gē eñəŋəna gər bandixa bandebən bēn.

6

¹ Awa mēŋ ex, ga seb kēne ako etəya ed bend saxək gər eyeyan ed Kərisət el, tēyane bend lakək beŋ, nəngwətərəxe edəda el mēne ngəŋ: enəngwət ed ola el, gē ekwəyeta ed bend gē ofəkak kēm el, gē ekwəta ed Kaxanu el, ² gē ewunətaran ed gē men el, gē ecalen ed moŋəmba el, gē ekani ed gər ecəs el, do gē kiti ind din ir din ind yatir kē xwət ngwən in. ³ Biyi osəyali or ɣap kēbi bəxarək ol kēne sēfe angəmēne aŋa ŋa ko Kaxanu.

⁴ Bela exəna bər floba kēbi Kaxanu gē dāl irexəm in, səyin kēbi oyl or gər orən ol, do yəl kēbi Angoc Amənək aŋ. ⁵ Anang nang kēni onənga or kē yələnd eyeyan ed Kaxanu ol do ang fangak ngwən ind kē yowənd ak. ⁶ Do bela beŋo and kēni bakan ola oxarək orebən aŋ, ax mēnd ex na ang kēni nəngwəta gašəxe ak. Gayikwa ta kē hi nangədə gašəxe kēno fikand Asəñiw ar Kaxanu an, do kēno šəfənind poyoma.

⁷ Enimin, ebar ed gər ed kē sēbənd laŋ el, awət kē wətənd do eneda end nef kēni yo ofəkak kēbi yələnd na bēned bēn. Kaxanu wa kēbi rinənd oyekax olo. ⁸ Barikan angəmēne gər ebar elo, odəmbən do gē araf gəməd fo ləguk, ebar elo ofəkak abi yəl na, ax ye ex na, do ecor fo bayik.

⁹ Wən bəmaŋe bənd kēbo balənd mbaŋ beŋo, ado ga kəmun felərənd mondako, aŋa ŋa kēmi mēne wən ašot kən šot er xəbənək nēməc in, mēne ngəŋ apexa aŋ. ¹⁰ Enimin, Kaxanu ar šenene hi ko, axo gi ex na asəmbak, axo kwəya na andiyen andewən aŋ, bēte axo kwəya na ang fian kən owac orexəm ak, ga kənəbi rəcarand ako bərəwak endexəm bēn. ¹¹ Barikan er ɣandi kēbo ala kala exo bayi gē obal osəm or kēŋo balənd

ol, en cotaxên dek bešêr kên yarênd bën. ¹² Têfêtelindênêbi bër xwêta kêjo Kaxanu bën do bër ũuŕak bën gayik bela bërako rako bën kêbi yêl Kaxanu bënd beya ko bej, bari këren dŕanganŕan na.

End ebeya ed Kaxanu eŕ

¹³ Enimin, Kaxanu and beya kêjo Abêraxam aŕ, gër oŕac orexêm fo yašar baxo gayik ar xuca kêjo ax gi ex na. ¹⁴ Are re baxo: «Dal ex, wêno mbaŕ kêmî yêl obetak ol do obaš oreŕ ol moñêmb kênî yêmb»^o. ¹⁵ Ata Abêraxam ga buŕa baxo, ŕotaxên baxo end beya baŕo Kaxanu eŕ. ¹⁶ Bela bën gër oŕac or ar yêmbêta kêbi kênî yašarênd do eyašar elo kê wâsinênd mêne ari dêŕ kênî ri end re kênî eŕ, ata gë eyašar elo kê yirênd ecampêre el. ¹⁷ Ata andamat ex gë end Abêraxam eŕ, bërاندewêra andexêm bën ebax enî cot bešêr beya baŕo Kaxanu ayêl kêjo yêl bën. Do exo nangaxên Abêraxam mêne ari dêŕ ko ri er beya kêjo in, Kaxanu baš ko yašar ko. ¹⁸ Kaxanu, ebeya ed beya ko el do gë eyašar ed yašar ko el din axo nêngwêt na. Awa biyi kemênêlebo bejo gër ekwêta ed xwêta kênêŕone, gayikako dek seš kêne ene cênixêne bešêr kêne yarênde ene cote bën. ¹⁹ Ang kê xwêšaxênênd kuluj in gër bêja nê end odun okwêšaxên od kênî lapênd polo gër men ok, mondako fo ex eyar ed kêne yarênde elo, mêŕ yêmaxênêk beŕjêw bendeŕbi bej. Nê end bešêr kêne yarênde bejo kêne xucaxênênde anjêm amêgax and bax weŕind lêngwe ir Aciw and Kaxanu aŕ do kêne ŕatênde ²⁰ lêf gër ed lêngwa ko Yesu nê endeŕbi, mêŕ ar hik din ir din ašadaxan alêngw, ang hi baxo Melêkisedek ak.

7

End Melêkisedek eŕ

¹ Melêkisedek ijo, er hi baxo emun end angol and Salem do ašadaxan ar nang baŕo Kaxanu, mêŕ ar ex yaŕ gër orên an. Yatir xaca baŕo Abêraxam ga hiw ko gër emer ed xorêgu baŕi bemun bendanjêm el, ašalen ŕalen baŕo. ² Ata Abêraxam mêŕ bête yêl kêjo dim ir dek bešêr xandêraw baŕi bemun bejo in. Xarak and kêne ŕateliye er wacayak oŕac orexêm aŕ, ata kêne sêke mêne eŕanar eŕ, «Emun end or ŕenene» hi ko. Ekinêmb eŕ, emun end Salem mêne ngêŕ «Emun end obetak» hi ko bête. ³ Endexêm ani nêgw ex na mêne ar gë nêmb, gë sêm do gë bërاندewêra hi ko. Bête ani nêgw ex na nand ŕanak aniyân andexêm do gë nand xwêtêk na. Do ga wêndêr kênî mondako gë Ašêniw ar Kaxanu an, hixên ko din ir din ašadaxan.

⁴ Watin mêne Melêkisedek ar gapak hi baxo, mêŕ yêlaxên baŕo Abêraxam, axarêk areŕi an, dim ir bešêr xandêraw baŕi bemun gër emer in. ⁵ Bërاندewêra and Lewi bër kê rind andiyen and ocaŕaxa bën ŕap baŕi ebar ed dim ir Bêyisêrayel el, mêne ngêŕ dim ir bêmaŕe bêndeŕbên in ang rek acariya and Moyis ak, xarak bën dek ŕulunda ir bër rêw kêbi Abêraxam exêni. ⁶ Melêkisedek axo gi bana ar andewêra and Lewi. Barikan mêŕ xana bax dim in gër otaxan od Abêraxam, do ŕena ko ŕalen kêjo ar beya baŕo Kaxanu an! ⁷ Xarak aye nang kêne mêne ar gapak an kêjo ŕalenênd ar toc an. ⁸ Do bërاندewêra and Lewi bën ado ga hi bani bër ebax ex cês akey amat, mondako dêŕ bani xanand dim in. Barikan Melêkisedek mêŕ, laŕ abêngw exo ang kênî reyand ak. ⁹ Ado Lewi, sêm ir bër kê xanand dim bën, ayêl yêl baŕo Melêkisedek dim in paš gë Abêraxam: ¹⁰ gayikwa gër ošat or sêm Abêraxam ŕayi baxo yatir fedêr bani Melêkisedek gë Abêraxam.

¹¹ Awa kido bela bën aŕatên bani ŕatênênd or ŕenene ol paš gë ošadaxan or bërاندewêra and Lewi ol, gayikwa gër ošadaxan olo ex andêp and acariya and Moyis and yêl baŕi Kaxanu Bêyisêrayel aŕ, inêwa yowaxênêgu doxo ašadaxan ašêxe, ar ang Melêkisedek ak, xarak axo gi ex na ar andewêra and Aharon? ¹² Gayikwa and nêngwêtak ošadaxan aŕ, anêngwêta nêngwêtak bête acariya aŕ. ¹³ Do Yesu, Axwên areŕi an wa, faš kêjo endey eŕo. Xarak gër nêng irexêm gabatak ax gi bana ar bax riyenind gër angêb. ¹⁴ Enimin, dek fo nang kêne mêne Axwên areŕi an arandewêra and Yuda hi ko. Xarak Moyis axo de bana mêne bërاندewêra aŕo bën axor kênî xor eni gi bêšadaxan.

End ašadaxan ar ang Melêkisedek eŕ

¹⁵ Watin bête end dal end kêbo wâsin kerêt mêne ašadaxan ašêxe ar yowêk ajo, awêndêr wêndêr kênî gë Melêkisedek. ¹⁶ Yesu ex ašadaxan ajo, do gë panga ind aniyân and din ir din inŕ hixên ko, ax gi ex na paš gë acariya and rêpên kênî bela fo aŕ. ¹⁷ Gayikwa osede olo reyak Oñêgw Omênêk ok:

«Ašadaxan ar din ir din hi kêy ang Melêkisedek ak»^o.

18 Mondako yepên ko Kaxanu acariya akarêk aŋ gayik ax bayi bana gë panga, ax bo bana gë ofêcak. 19 Enimin, acariya and Moyis aŋ ax korênd na ex ɾata er ɣandi kënjo Kaxanu in. Barikan paŋ gë eyar ekêbênênaxik ed ŝot këne el, axor këne xore enëŋo təkaye Kaxanu.

20 End aŝadaxan ajo eŋ, ayaŝar yaŝar baxo Kaxanu, barikan end bêŝadaxan bêŝêxe eŋ, axo yaŝar bana. 21 Ayaŝar yaŝar baxo and fel baŋo Yesu aŋ:

«Wëno Axwën an yaŝarêk, axe cena na, aŝadaxan ar din ir din hi këy.»

22 Mëŋ ex, Yesu ex ar lëkayak eter ed gë Kaxanu ed nëmëcak eter eñanar an.

23 Bête bêŝadaxan bêrandêwëra and Lewi bën aÿëmb ɣëmb këni ang bêtëra këni gër andiyen aŋo ak gayik ecês el baŋi rëxëtënd. 24 Barikan Yesu mëŋ din ir din ko liyand, oŝadaxan orexëm ol ala ax bêteli na. 25 Bête mëŋ fo xorêk eŋi pexën din ir din bêr këŋo sêkand Kaxanu ga xwëta këno bën gayikako din ir din ko liyand eŋi karanaxënënd gër Kaxanu.

26 Biyi cëŋ, aŝadaxan alëngw arako ɣap bax enëŋo cote: awënêk, ar ax təkand na eñëŋênax, ar gë amena këm, ar ani barënd na gë bêwendëran. Ata Kaxanu, aŝadaxan alëngw ajo wëla këŋo gër ed xucak ex tongina yaŋ gër orën. 27 Ax gi bana exo dind ocaɟaxa ok key yo key ang rind aŝadaxan alëngw aŝêxe ak nê end bama na bandexëm do nê end band bulunda. Amat fo ri ko ŝadaxa in and yëlaya ko mëŋ dëŋ aŋ. 28 Enimin, paŋ gë acariya and Moyis aŋ bano sanand ala asitarak exo gi aŝadaxan alëngw. Barikan paŋ gë eyaŝar ed bêtëguk gër acariya aŋo el, Kaxanu asana sana këŋo Aŝëniw, mëŋ ar faÿayak din ir din an.

8

End aŝadaxan alëngw arebi eŋ

1 Gër bënd këne rende dek, eŋo xurik ex këbën: aŝadaxan alëngw ŝot këneŋone na. Aÿëpa ɣëpa ko gër liw ir añëpara and owun or Kaxanu yaŋ gër orën. 2 Fën ko riyeŋixënd, lëf gër Aciw amënëk, lëf gër aner and dŋal, and ri ko Axwën Kaxanu, xarak ax gi ex na and ri këni bëla.

3 Enimin aŝadaxan alëngw ar ex yo, ala këno sanand eŋi dinënd ocaɟaxa ok bulunda in gë beŋer këni wëlarawënd bën do gë oyel or këneŋi lasëgund ol. Awa aŝadaxan alëngw arebi an afo exo cotënd beŋer ko rixën ocaɟaxa. 4 Kido gër ebar ro hi baxo, axo gi dona dëŋ aŝadaxan gayik bëla exëna bêr kë rind ocaɟaxa ang rek acariya ak. 5 Cale ind këni lëgwelind bêŝadaxan bêjo in, etëfëtëli ed beŋer ex yaŋ gër orën fo ex. Andamat ex gë end Moyis eŋ, and baxo rind aner and Kaxanu aŋ. Yama Kaxanu sitin baŋo mondako: «Nëkonël de aye, ey dixën ang aner and wäsinëgu këmi yaŋ gër etënd ak.» 6 Barikan, gërëgako Yesu ex aŝadaxan ar kë rind andiyen and xucak ekêbën gë and eter eñanar gayikako mëŋ ex aŋatëlinđer ar eter ed wëlanëgu këbo békënanixik bënd bëya këbo Kaxanu an.

7 Enimin, kido eter eñanar el ŝenene ebax, ang ɣandi baŋo Kaxanu ak, axo nëmbo dona gë eter ecêxe. 8 Barikan Kaxanu are re baŋi bulunda irexëm in mondako:

«Wëno Axwën an ga re këme, nê eyow ex amëd and këme ri eter ekaŝax gë bulunda ir Isërayel do gë ir Yuda aŋ.

9 Afitar kë fitar gë eter ed ri bame gë bëxarêk bërebën el and nêcëtëgu këmëni gër ebar ed Misëra aŋ. Bën bayik ax tëf ex na baŋpela band eter elo baŋ ata wëno seŋ këme eŋal ed endebën el. Wëno Axwën an kë yëyanënd mondako.

10 Do watin eter ed këme ri gë bulunda ir Isërayel el. And kë xuca baŋkey baŋo aŋ, wëno Axwën an ga re këme: “Gër onden ondebën këme xwët bacariya bandam baŋ, gër owëkw orebën këme ɣëgw.

Wëno Kaxanu irebën këme hi do bën eni gi bulunda iram.” 11 Gaŋatak aŋo ñana na eŋo tëyalind, ar angol amat gë mëŋ an,

Gaŋatak aŋo ñana na eŋo pelënd imaÿe indexëm in:

“Wëŋ nangëlo Axwën an.”

Enimin dek fo këne nang, hik obaŝ ol, hik bëxarêk bën.

¹² Gayikwa axaŷënan ke xaŷënan xali mëni teban betëmbak bendebën bej, do ame ñana na me kwitand beñëñëanax bendebën bej*.»

¹³ Gayikako Kaxanu wacëk eter ekinëm el «Eter ekašax», eñanar el anëka xarëk. Xarak aye nang këne er xarëk in anemi kë nemind.

9

End cale eñ

¹ Gër eter eñanar, ßapela hi baxëna ßand bax rend mondake ŷapëk ex gi cale in, bëte aner and ri bani na gër ebar ro eno calexënënd. ² Lëf gër aner aňo ŷetëndër bani faciŵ ßaki gë anjëm and xaŵ bani aň. Aciw aňanar aň bani wacënd: «Gër ed wënëk». Na xwët bani lambo ir gë ojana ocongoki in, gë atabël aň do gë bamburu ßand oyël ßaň. ³ Aciw akinëm aň, and yabët anjëm amëgax aň, bani wacënd: «Gër ed wënëk nëmëc». ⁴ Lëf na xwët bani: furëno ir kaňe, ir bani ŷoraxënënd ašuru ir xwëšëna bani gë angiri in do gë kangara ir nëngi bani gë kaňe in. Polo gër kangara ir bax wätinalind eter ed gë Kaxanu ijo el hi bax ikes ind kaňe ind ŷëläxën bani: eyamb ed këni wacënd man el, gë ošët or Aharoň or nët bax xali fëtëfëtik ol, do gë oxaŷ oxo or ang ßangomb-gomb or ŷëgwaxën baxo Kaxanu ßapela ßand eter oň. ⁵ Yaň gër atënda and kangara, fiš banëbi ßatox ßapëšëfës ßand wätinalind banëbi omeleka od gë enjaran od kënebi wacënd Cerubeň. Eñaŵ endebeñ eñ bax laßënd atënda and kangara aň, gër ed bani xošënd ošat or angunëtan and beñëñëanax oň. Bari ax gi ex na gërëgako këmun faŷën beño ðek, gë betil ak.

⁶ Mondako bani xwëtërand beŷ bën lëf gër aner and eter do bëšadaxan bën laň bani lilënd «Gër ed wënëk», eni dixën bebër rëp bax gër cale bën. ⁷ Barikan «Gër ed wënëk nëmëc», ašadaxan alëngw an gaßat bax lilënd amat fo gër iniŷ gë ošat or eni cotaxën eteßan ed ßend lif këni oň, mëň do gë ßulunda in. ⁸ Nand ßayi bax aner and eter eñanar na, Kaxanu axo përet bana pere «Gër ed wënëk nëmëc» ang këbo wäsinënd Angoc Amënëk ak. ⁹ Endey eno apënëtal and amëd and hi këne ex. Er wacayak mëne oyël oň do gë ocaðaxa od eter eñanar ok abax xor na ex mënen owëkw or bër baňo ŷalend Kaxanu oň. ¹⁰ ßapela ßaňo ßand bax sëyalind wayët ßend eman fo bax: ßend eyamb yamb, ßend ešëbëceß, gë ßend ewunëtaran ed gë men do gë ßend rëp bax xali exo nëngwëtëra Kaxanu bej.

¹¹ Barikan and yow ko Yesu aň, hi ko ašadaxan alëngw ar ßenjekax ßend ŷot këne gërëgako an. Aner and gër ed riyeni ko aň xurik ex këbën gë and gër ebar ro aň, ado ax gi na and ri këni bëla. ¹² Mëň amat fo lil ko «Gër ed wënëk nëmëc» gë ošat orexëm oň ðëň, xarak ax gi ex na ðe gë ošat or obeci, ba or oxey. Ata mondako ri ko ebo cotëtaxën apexa and din ir din aň. ¹³ Enimin ang rëp bax ak, awënëñ babi wënëñënd bër buyarënyak bën, ošat or obeci do gë or ogaš or banëbi ŷirëcirënd oň, gë eyëwën ed ŷambana ir ixey ir ŷadaxa këno momëlën ed banëbi fanënd el, ¹⁴ kaš ex ngwa ošat or Kërisët, mëň ar gë amena këm ar yëlayak gër Kaxanu gë panga ind Angoc and din oň. Awënëñ ko wënëñ owëkw orebi oň gër ßandixa ßand gë ofëcak këm, enëňo calexënënde Kaxanu, mëň ar kë yëlënd aniyän an!

¹⁵ Ata mondako hi ko ngëň Yesu aňatelindër ar Kaxanu gë bëla gër eter ekašax: ašës ŷës ko ebi dacëtaxën bëwendëran bën, bër babi nëpënd ßapela ßand eter eñanar bën. Bën waceli këbi apexa and din and bëya baxo ayël këbi yël aň.

¹⁶ Gayikwa gër ed ex kayëta ir obëteli, ir ŷëgw ko ala ang këni ŷetëred napul irexëm bër kë bëtelid in, pere fo ko ŷës ala ajo ex gi xën mondi end ŷëgw ko eñ. ¹⁷ Kayëta ir obëteli in, enimin and ko ŷës ar ŷëgwëk aň fo këni fënënd, ofëcak ax yëlënd na angëmëne ar ŷëgwëk an aßëngw ßayi ko. ¹⁸ Mëň ex, ado eter eñanar el ðëň axo pëb bana Kaxanu and ßayik ošat ax car bana pere aň. ¹⁹ Gayikwa Moyis, pere fënëñ babi apela kala gër acariya, wël këni ðek ßulunda in ðamana wëðaxën ko ošat or oxey do gë or obeci oň, ßar ko gë men oň. Ga wëð ko omban ombarax ond opeŷ do gë opat od atëx and këni wacënd isop, ŷëmb ko gër ošat. Ata ga ko ŷirëcir akayëta aň do gë ðek ßulunda in, ²⁰ ko rend:

«Watin ošat or seraxën kën gë Kaxanu oň*.»

²¹ Mondako fo ŷirëcir baxo gë ošat oň aner aň do gë ðek oyënga or cale or hi bax lëf na oň. ²² Ata ang rëpëk gër acariya ak, beßëranjëm bani wënëñënd mocirëcir gë ošat oň, ex mënaxën. Do angëmëne ošat ax car ex na, Kaxanu axo tebanënd na beñëñëanax bej.

End şadaxa ir Yesu enj

²³ Angêmene ocađaxa od gê oşat kê wênênend beşer ex gêr ebar ro bamatinali band beşer yaŋ gêr orên bën, awa beşer ex yaŋ bën bête gê ocađaxa od xurik ex kêbên kê wênênend. ²⁴ Enimin, Kêrisêt alil dênj lil ko gêr orên, ebo karanêxend gêr Kaxanu gêrêgako. Axo dîl ex na nê aner and cale and ri keni bela, and hik amatinali fo aŋ. ²⁵ Bête alil lil ko gêr orên xarak ax gi ex na exo yêlayax şadaxa şakêlêbêd bandanjê, ang baxo rind aşadaxan alêngw ak, mênj ar bax lil niy yo niy «Gêr ed wênêk nêmc» gê oşat or oyel oŋ. ²⁶ Kido Kêrisêt axo dîl bana amat fo, şakêlêbêd bandanjê sor doxo elod ga ŋanak ngwên inj. Barikan gêrêgako, and saxêguk ekwêt ed beŋ dek aŋ, şanayaw ko amat fo exo dawaxên mbêña ind eñêŋenax inj gê şadaxa ir rin kêbi in. ²⁷ Ala an amat fo ko şêsênd, ata Kaxanu enjo kiti. ²⁸ Mondako fo ex bête end Kêrisêt enj, amat fo yêlaya ko şadaxa gêr ebar ro exo dêxetaxên beñêŋenax bend bela bêranjê. Do abaka ko şakaw akinêm ebi pexên bêr şeni kêŋo bën, xarak ax gi ex na exo dêxêt eñêŋenax enj.

10

¹ Enimin, acariya and Moyis aŋ, er hik wayêt eñaŋ end benjekax bend kê yowênd, ax gi ex na benjekax beŋo dênj. Mênj ex, acariya aŋ din ax kor na ebi yêl ola or faŋayak ol bêr kêŋo sêkand Kaxanu bën paş gê ocađaxa od rêpêk niy yo niy ok. ² Kido ocađaxa oko awênên bax wênênend, elod anêka fo seş doni edi el gayikako amat fo wênên dobi bêr kêŋo şalend Kaxanu mondako bën xali eni kwêya beñêŋenax bendebeñ beŋ. ³ Barikan ocađaxa oko baŋi xwitanênd niy yo niy beñêŋenax bendebeñ beŋ. ⁴ Gayikwa oşat or ogaş do gê or obeci oŋ ax kor na dênj ex dêxêt beñêŋenax beŋ. ⁵ Mênj ex, Kêrisêt and yow ko gêr ngwên ro aŋ, afel fel kêŋo Kaxanu:

«Wêj axi ŋandi ex na şadaxa,
axi ŋandi ex na eni yêl ŷey,
barikan wêj yêl ke eman.

⁶ Wêj ay cala ex na ocađaxa:
hik od momêlên, hik od eteban ed beñêŋenax^o.»

⁷ Ata re kême bête:
«Nê eyeli eme gêr ngwên ang ŷêgw keni gêr akayêta and monêkw ak,
nê eyeli eme Kaxanu, me di oñandi odey ok
ang ŷêgw keni endam ak gêr Oñêgw Omênêk^o.»

⁸ Er ŷana baxo re ko:
«Wêj axi ŋandi ex na ocađaxa,
axi ŋandi ex na eni yêlêra beŷ,
do ay cala ex na ocađaxa
hik od momêlên, hik od eteban ed beñêŋenax.»
Xarak ocađaxa oko, ang rêpêk gêr acariya ak dênj ebax.

⁹ Baş ko bête:
«Wêno er yow kême me di oñandi odey ok.»
Awa mondako yepên ko ngêŋ ocađaxa okarêk ok ex bêtaxên irexêm in. ¹⁰ Nê end oñandi oko, wênaxên kêne paş gê şadaxa ir eman end Yesu Kêrisêt ir rêxêtêk amat fo beñêŋenax in.

¹¹ Aşadaxan ar ex yo, axwêşa baxo xwêşand key yo key exo di andiyen andexêm aŋ. Lanj baxo rind ocađaxa ok, oko fo, oko fo, barî din abax xorênd na ebi dêxêtên bela bën beñêŋenax beŋ. ¹² Barikan Kêrisêt mênj, amat fo yêlaya ko şadaxa ir beñêŋenax do ye ko kwêl ŷêpax ko din ir din gand liw ir Kaxanu. ¹³ Do gêrêgako, Kaxanu fo kêŋo şênind enjo korên din ir din bêrangoyêra andexêm bën xali eni gi ambêñaxên andexêm.

¹⁴ Enimin, paş gê şadaxa îbat fo yêl kêbi din ir din ola or faŋayak ol bela bêr wênên kêbi bën. ¹⁵ Ata Angoc Amênêk aŋ reyak kerêt gêr ndebi endey enjo and re ko:

¹⁶ «Axwên an rek:
“Nêkoyin eter ed kême ri gê bën el
and kê xuca bakey baŋo aŋ,
alên kême lên bacariya bandam baŋ gêr owêkw orebên,
ayêgw kême ŷêgw gêr onden ondebên^o.

¹⁷ Din ame ŋana na me kwitand beñêŋenax bendebeñ beŋ,
bête din ame ŋana na me kwitand betêmbak bendebeñ beŋ^o.»

¹⁸ Xarak gêr ed hik eteban ed beñêŋenax, şadaxa ir eteban ed beñêŋenax ax bond na ga keni rind.

End etêkar ed gë Kaxanu en

¹⁹ Awa bêmaÿe, alil fo ßayi këbo gë anjiÿ këm xali «Gër ed wënëk nëmëc» paß gë oßat or Yesu oÿ. ²⁰ Fëña ixaßax ir kë yëlënd aniyân fërëttën këbo Yesu and fiesik anjëm amëgax and bax wedînd «Gër ed wënëk nëmëc» an. Xarak anjëm aÿo bax wâtinalind eman endexëm en. ²¹ Ata biÿi, aßadaxan alëngw wa ßot këneÿone, Kaxanu yata këÿo exo kadacënd ekun edexëm el. ²² Awa tëkandëneÿone Kaxanu gë oßal osëm or ðal, kwëtandëneÿone gë anjëlân aÿ dek. Owëkw orebi oÿ wënën ko gë oßat or Yesu oÿ, anjëlân aÿneÿnax ax bo ex na. Bëte ßeman ßendëbi ßeÿ neß ko gë men omënëk. ²³ Kwëtayane ßenene end këne yarënde en, end këne reyarande poyoma en, kërebo ñepëgënanënd na gayik ar ßeya këbo an, mokwëta hi ko. ²⁴ Nëkonarëndëne andëbi rebi an, ene tëfëteliraxënënde gër aÿana do gër ßandixa ßanjekax. ²⁵ Kërene ñawëtand ex na amara andëbi an ang wata këni ßërëwäk ßërëmar ak. Barikan kemëndërendëne andëbi rebi an, adofa ga nang këne ako mëne anëka kë saxëgund akey and ko ßakaw Axwën an.

²⁶ Enimin, angëmëne mama dëÿ këne wëndërande ga nang këne ako aye ðal in, nangëne mëne ßadaxa ir etëban ed ßeñëÿnax ax gi ex na. ²⁷ Er këbo ßayi wayët osën or gë anjiÿ atëm kiti ind Kaxanu in, angodux atëm and këbi ßoraxën ßër këÿo wëßenënd ßën. ²⁸ Ala ar wëndërak paß gë acariya and Moyis an, alaw këno lawënd gë axaÿënan këm angëmëne otede oki ba otas reyak mëne awat wat këno ga ko wëndëra. ²⁹ An yëlând na nde mëne pit fo kë yëka kiti ind ar këÿo yaf Asëñiw ar Kaxanu an, ar kë yepën oßat or seraxën këni Kaxanu gë ßela do wënaxën këbi oÿ. Ar kë rind mondako an në ecir eÿo Angoc Amënëk and nangën këÿo oyekax or Kaxanu aÿ. ³⁰ Gayikwa anang nang këneÿone ar rek:

«Wëno kë xitind, wëno kë wäßananënd*.

Wëno kë ßosënd ßandixa ßaÿ do ßëte

Wëno Axwën an këbi xitind ßulunda iram in*.»

³¹ Mbaÿ këÿo yëkad ar faß këÿo kiti ind Kaxanu, mëÿ ar kë yëlënd aniyân an.

³² Kwitayin er hi ßaÿun gër ÿanar in, and ñoßa këÿun end ðal end Kaxanu aÿ. Baÿey ßaÿo, mbaÿ ßënd ban do mbaÿ soro këni, ßarikan xemëna këni mondako dëÿ. ³³ Bandëmar poyoma banun ßirërand do banun rixërand. Do bandëmar anjëlân andewën aÿ gand ßër kënebi rixërand ang wën ak ßën bax ßaÿënd. ³⁴ Enimin, axaÿënan ßaÿun xaÿënanënd ßandepëra ßaÿ. Awa wä këni gë onënga fo enun kandëra ßacota ßandewën ßaÿ, ga nang këni mëne ßacota ßand xucak ex këbën, ßand këÿun ßayi din ir din ßaÿ, ßot këni. ³⁵ Awa gë er këni yarënd ijo këni ßotaxën oyël osëm, këren ðangangan na. ³⁶ Enimin, aÿap ÿapëk en ßuand mbaÿ do en kemënalind oñandi od Kaxanu ok, eÿun yëlaxën er ßeya ko in. ³⁷ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Tëkër fo ßayik, ax nëka na exo ñatëgu

ar kë yowënd an, axo ðegënow na.

³⁸ Ar ßenene an, gë ekwëta ed xwëta ke el ko liyand,

ßarikan angëmëne aseß seß ke,

wëno axe nëngan na endexëm en*.»

³⁹ Biÿi cëÿ, axwëta xwëta këneÿone Kaxanu ex pexaxë ßenjëw ßendëbi ßeÿ, ane gi exe na ßër këÿo seßënd Kaxanu do eni nemi ßën.

11*End ekwëta en*

¹ Ekwëta el ex, ema ed enim mëne Kaxanu ayël dëÿ këbo yël ßend këne yarënde ßeÿ do mëne ßeßër ane watënde na ßën ahi dëÿ hik. ² Paß gë ekwëta el, reyaxën këni osede oyekax or bëxarëk ßër wä bax endexëm ßën.

³ Paß gë ekwëta el, nang këne ßeßër këne watërande gër ngwën ßën, Kaxanu nëcëtëguk gër ßeßër ßayik ane watënd ex na. ⁴ Gë ekwëta el, rixën baxo Abel ßadaxa ir xëbën bax nëmëc gë ir ri baxo Kaÿe in. Gë ekwëta el, ßotaxën ko osede or mëne ar ßenene hi ko, ang reÿa ko Kaxanu dëÿ ga xana ko ocaðaxa od Abel ok. Gë ekwëta el, ko yeyanënd Abel xali gëregako ado ga ßës ko.

⁵ Gë ekwëta el, yexën ko Enok aßëngw xali gër Kaxanu xarak axo cës ex na mocës. Enimin, ðamana Kaxanu eÿo mëlaxën Oñëgw Omënëk reyak mëne Kaxanu anëngan ßaÿo nënganënd endexëm en. ⁶ Ala ax kor na exo dind er këÿo nëngan Kaxanu in angëmëne aÿo kwëta ex na. Gayikwa ar këÿo sëkand Kaxanu an, afo exo ma mëne ahi dëÿ hi ko do mëne aßos këbi ßosënd ßër kë ßaland eno nang ßën.

⁷ Gê ekwêta el, nangaxên baxo Nowe bešêr elod ala ax wat bana pere bën. Kaxanu wa sitin baŋo do mên šalékênali ko xali ri ko Akuluŋ and fexaxên bani mên gê ekun edexêm el. Nowe ga ri ko eŋo, nêpaxên babi bela bër hi bax angwên aŋo gër ebar ro bën. Ata nê end ekwêta elo, šotaxên ko or šenene ol gër Kaxanu.

⁸ Gê ekwêta el, wâxên baxo Abêraxam exo ye gër ebar ed beya baŋo Kaxanu ayêl kêŋo yêl oxwên el, and wax kêŋo aŋ. Alama fo lama baxo feña in nangêrexe gër ed ko yend. ⁹ Gê ekwêta el, yexên baxo ang ar yeša fo, gër ebar ed beya baŋo Kaxanu. Do nangêde aliyer fo baxo lêgêrand nê baner. Mondako bani lêgêrand Isak do gê Yakob bêrandêwêra andexêm bën xarak bën bête erebat beya babi. ¹⁰ Gayikwa Abêraxam ašêni baxo šênind angol and gê bameŋ band gê edêda ekemax aŋ, angol and bay ko Kaxanu ang yêla ko aŋ.

¹¹ Bête gê ekwêta el, xoraxên baxo Sara exo cot acêl ado ga xar baxo do hi baxo bête asoxari aboroxok. Exor nang baxo mêne Kaxanu, mên ar beya baŋo an, ar mowêta exo. ¹² Mên ex, nê ala abat, ar xar bax xali xurik, šanêgu kêni obaš or yêmbêk ang owâl or gër orên ak, ang edîni ed gër bêŋa ir angwêngw ak. Do obaš olo, ala ax kor na ebi pên.

¹³ Bela bêjo dek, Kaxanu xwêta bano xali šês kêni cotêrexe bešêr beya kêbi bën. Barikan awat bani watênd beŋo xali kêbi nêngandêrand ado ga bayi bax caw. Areyara bani reyarand poyoma mêne bën bêliyer do bër okucan fo hi kêni gër ebar ro. ¹⁴ Enimin, eyeyan edebên elo kêbo wâsinênd mêne bën ebar ed gër ed kêni lêg bani šaland. ¹⁵ Kido axofi xofi babi ebar ed gër ed šanêgu kêni el, ašot šot bani amêd and eni bakaxên aŋ. ¹⁶ Barikan edfêg ed xurik ex kêbên bani šaland, mêne ngêŋ edfêg ed gër orên el. Mên ex, Kaxanu aŋo cêfênan ex na eno dend mêne Kaxanu irebên exo gayikwa mên xêñenan kêbi angol.

¹⁷ Gê ekwêta el, hi baxo Abêraxam ašelêk eŋo međ aseñiŋw Isak do eŋo cađaxa and ri baŋo Kaxanu atêy aŋ. Aseñiŋw arexêm ar taŋ an hi bax eŋo cađaxa mondako, xarak Kaxanu anêka beya baŋo bešêranjêm. ¹⁸ Kaxanu ga fel baŋo wa: «Paš gê Isak kêni šênar bêrandêwêra andey bën.» ¹⁹ Abêraxam axwêta xwêta baŋo Kaxanu mêne axor xor ko eŋo kanin ala an ado cês. Ata Kaxanu nê eŋo wâšaxên baŋo Abêraxam aseñiŋw: endey eŋo apênêtal ex.

²⁰ Isak, paš gê ekwêta el xaraxên baŋo Kaxanu bešêr ŷap bax ebi yêl Yakob do gê Esawu ecan ecan bën. ²¹ Yakob, paš gê ekwêta el šalen babi mopoxi bosêniŋw bor Yosef. Ga xemênaxên ko ošet orexêm ol, xaraxên baŋo Kaxanu đamana exo kotixên. ²² Yosef, paš gê ekwêta el reyaxên baxo đamana exo koti mêne Bêyisêrayel bën ašan kêni šanêf ebar ed Misêra el. Afel fel babi ang kêni riđ ošapar orexêm ak. ²³ Bêxarêk bër Moyis bën, paš gê ekwêta el šonaxên bano Moyis opacaw otas elod ga rêw kêno. Awat wat bani mêne itox ikêbênaxik hi baxo do ani yêda bana eni nêp end re baxo emun eŋ.

²⁴ Moyis bête, paš gê ekwêta el, fiêpaxên baxo and raf ko aŋ eno dend mêne aseñiŋw ar abiŋw ar Farawoŋ hi ko. ²⁵ Er fecan baŋo eno dixêrand andamat gê bër ex bulunda ir Kaxanu bën xarak axor xor baxo eŋo nêngandêrand amêd fo gê bër kê rind beñêŋênax bën. ²⁶ Napul ir gër ebar ed Misêra in mbaŋ xêbên bax, barikan Moyis fecan kêŋo eno cus ang ebox eno cus Afexên ak gayik caw baxo watênd acosa and kê yowênd aŋ. ²⁷ Paš gê ekwêta el šanaxên baxo ebar ed Misêra el yêdarêxe oxoŷ or emun ol gayik axemêna xemêna baxo ang ar kêŋo watênd Kaxanu fo, mên ar ex bêŋ aŋ. ²⁸ Bête paš gê ekwêta el rinaxên babi Ofêna or Apexa ol bulunda ir Isêrayel in ang fel baŋo Kaxanu ak. Do ošat or oyel or fiaš banêbi oŋ fel babi eni nêm gër owêt or bêciw bêndebên kêdi ko lil meleka ir kêbi lawênd bêtow bêñanar in.

²⁹ Bêyisêrayel bën, paš gê ekwêta el xegêtaxên bani Angwêngw Ambarax and šapêr bax eni kucaxên ang gër ebar eŋaŷek fo aŋ. Xarak and xacêra kêbi Bêmisêra enêbi têfa aŋ, men oŋ bakak do sêwêra kêbi. ³⁰ Bête paš gê ekwêta el yameraxên bani bameŋ band xecexên bani angol and Yeriko baŋ, ga bête kêni bakey banjongêbaki. ³¹ Raxab, asoxari aŷacaxik an paš gê ekwêta el bayik axo nemixên bana gê bêrangoyêra bën gayik ašon šon babi gê oyekax ocambenjar oki od Bêyisêrayel od yow bax yir fo gër enang ed ebar edebên ok.

³² Bête end fe bayik me deya? Amêd aŋ bayik ame cot na mun pelêraxên enimin end Šedewoŋ eŋ, end Barak eŋ, end Samêsoŋ eŋ, end Yefête eŋ, end Dafid eŋ, end Samiyel eŋ do gê bend bêlawênêl bêšêxe bër Kaxanu bêŋ. ³³ Paš gê ekwêta el xoraxên banêbi bër gër owar ošêxe bën. End šenene eŋ sêf bani, ašot šot bani er beya babi Kaxanu in, bête ašêmin šêmin banêbi oŋeraŋ. ³⁴ Alomin lomin bani bongođux botêm, afece fece babi ecês ed moŋaš gê duxuma el. Ašêxwêra šêxwêra bani barikan fak kêni.

Afanga fanga bani gër owër xali way kënëbi ocorofa odiyer ok. ³⁵ Bësoxari bër xwëta baŋo Kaxanu bën axana xana banëbi bërebën bër xanik gër ecës bën. Do bër xwëta baŋo Kaxanu bërëmar, mbaŋ narëndëra banëbi xali gër ecës bari ani ma bana enëbi dacët eni cotaxën aniyand and xucak ex këbën aŋ, and këni xanič gër ecës aŋ. ³⁶ Bëjo bëte alëšëra banëbi lëšërand, ašëw banëbi šëwënd, afokëra banëbi fokërand, do afëra banëbi fërand. ³⁷ Bëjo bëte alaw banëbi lawënd mopëtëra gër oxaŋ, bëjo bëte afaš fiaš banëbi gë otaganuŋ do gë oduxuma. Bëjo bëte bër gë iciw këm hi bani, ayexëra fo bani yexërand do bani šudand bacud band banar band opeŋ do gë band obeci. Bën yoweŋ ani cot bana do bela bën arixëra banëbi rixërand, anarëndëra banëbi narëndërand. ³⁸ Do bela bëjo axuri xurik ang ye bani ak, ado bër gër ngwën ro bën abi ñap bana eni diyand andamat gë bëjo! Barikan ed ofadawe el, ed osënd el bani yexërand do ebani lakirand gër okel do gër batimba.

³⁹ Do end bela bëjo dek eŋ, osede oyekax reya këni ga xwëta baŋo Kaxanu, bari ani cot bana er beya ko in. ⁴⁰ Enimin, Kaxanu bešër xurik ex këbën wëxëtan këbo. Mëŋ ex, ax ñap bana eni ŋatënëdo ola or faŋak ol biyi këm.

12

End ekapina ed gër ocopak eŋ

¹ Awa biyi bëte, gayikako otede odanjëm xeta këbo, tebëne bend këbo wedind ene yexëne anëngw lëngw beŋ do gë eñëŋëxax end këbo šerand aŋand eŋ. Ang bër kë xašërend xali gër eŋata fo, kemënëne biyi bëte gër ekwëta xali gër eŋata. ² Pašëneŋone din Yesu fo. Mëŋ nedëk ekwëta el gër owëkw orebi, bëte mëŋ fo kë rafënënd xali ex paŋaya. Ga baxo yeland end onënga or ko šot eŋ, waxën baxo eno daw në kërëwa, ado ga šëfën bax ecës ed mondako el. Barikan gërëgako, anëka xetëxax këŋo Kaxanu gër liw ir aŋëpara and owun orexëm. ³ Enimin, yëlayindën end Yesu eŋ, mëŋ ar buŋak eni pašër gë bëwendëran bër šus baŋo bën këdi kën sëkwëra do eŋun cena. ⁴ Gër emer ed gë eñëŋëxax, wën an mer ex na pere xali ex car ošat oŋ. ⁵ Axwëya nde xwëya kën ang bamun felërand en kemëna gër bend Kaxanu ak, ang obaš orexëm fo mondako:

«Asëniwën, yëlarayind and ki wërëšëtënd Axwën aŋ do kërëxi cenand na and ki rexërand aŋ.

⁶ Gayikwa Axwën an awërëšët këbi wërëšëtënd bër ñan këbi bën, ašëw këbi šëwënd bër ex obaš orexëm bën.»

⁷ Awa wën, eŋun wërëšëtaxën kën soroxënënd gayik ang obaš orexëm fo wëlaya këŋun. Axarëk ar fe bayik aŋo wërëšëtënd na itox indexëm iŋ? ⁸ Bari angëmëne Kaxanu aŋun wërëšëtënd na ang këbi wërëšëtënd dek obaš orexëm ak, awa wën an gi ex na enim obaš orexëm.

⁹ Gayikako ala kala gë faba ir baŋo wërëšëtërand do ir fëb këŋo hi këne, awa aŋap ŋapëk enëŋo pëbe nëmëc Kaxanu, mëŋ ar ex Faba ir bangoc an, ene cotaxëne aniyand aŋ. ¹⁰ Opaba odebi ok, awërëšët banëbo wërëšëtënd ang baŋi ŋapanënd ak në baŋey fo. Barikan Kaxanu, ene betaxëne do ene cotaxëne ola owënëk ol ang mëŋ ak, këbo wërëšëtaxënënd. ¹¹ Dal ex mëne ašamina ko šaminand ala an and këno wërëšëtënd aŋ, aŋo nëngandërand na. Barikan and kë nëkana aŋ, ašot ko šotënd obetak ol do gë or šenene ol paš gë ewërëšët elo.

¹² Awa mëŋ ex, kangëtayin otaxan od sëkwërak ok do kemënin olëkëna or këŋo rëgënënd oŋ. ¹³ Bëte diyayindën aniyand and šenene eni kemaxën gër ekwëta bër sitarak bën, bari këreni wëcënd na.

End bapela eŋ

¹⁴ Calayindën angwëlëra and gë bela dek aŋ do gë owënëk ol gayik angëmëne an cot ex na beŋo, gabatak aŋo wat na Axwën an. ¹⁵ Titinayin, ala kërëx dëcaya na oyekax or Kaxanu ol; ala kërëx pena na oxoŋ gër emëkw edexëm xali ex dëg do ex gi gë odëmbët gayik angëmëne mondako kën rind ata kë wonjo gër amara andewën do bërănjem eni buyar. ¹⁶ Titinayin, këren wata na ašëk alakirand fo in! Këren dind na ang ri baxo Esawu ak, mëŋ ar bax yepënënd bend Kaxanu ga fan baxo oxarënak orexëm gë ecemar an. ¹⁷ Anang nang kën mëne ga nëkanak, and ŋandi baŋo exo bëteli obetak aŋ, sëm afela fela baŋo. Ado ga baxo sesënd, er ri baxo in ax mënd bana exo nëngwët.

¹⁸ And sëka këno Kaxanu aŋ, an tēka bana er kën xor en dëkëra: ax gi bana angodux and xafa-xafa; ax gi bana ecamëdan, ax gi bana ongoc otëm. ¹⁹ Bëte an wël bana ofarix or kereloŋ, an wël ex oniw or Kaxanu ol ang wël bani Bëyisërayel akarëk ak xali re bani gwac baxët këni. ²⁰ Gayikwa owëkw oŋ yëbu baŋi, and re ko Kaxanu: «Ar kë xwixëta

yo etënd elo, ado ex gi emacar, pëtërayidëno gë oxaŷ xali exo cës*.» ²¹ Er bani watënd in, aŷigën ŷigën bax xali re ko Moyis: «Dek eme anjij̄ aŷ xali ke rëgëndënd*!»

²² Barikan wën etënd ed Siyoŷ el, angol and Kaxanu aŷ, mëŷ ar gë aniyān an, sëka kën. Yerusalem ir yaŷ gër orën in, gër ed këni fedërënd ofëna omeleka ok owaxe owaxe, sëka kën. ²³ Asëka sëka kën amara and obaş olëngw or Kaxanu aŷ, amara and bër jëgŷ këbi Kaxanu yaŷ gër orën aŷ, mëŷ ar ex axiti bëla dek an, axiti ar bënjëw bend bër šenene bër gë ola or faŷayak an. ²⁴ Asëka sëka këno Yesu, mëŷ ar wāk ex car ošat orexëm ebo wunëtaxën an. Mondako hi ko aŷatelindër ar eter ekašax ed ri ko Kaxanu gë biyi el. Do ošat orexëm oŷo kē yeyanënd nëmëc gë or Abel oŷ.

²⁵ Titinayin, këren nëpënd na eno baxët ar këjun felërand an. Enimin, angëmëne Bëyisërayel bër bax hëpënd eno baxët Moyis, mëŷ ar babi felërand gër ebar bën, ano cana bana Kaxanu gër kiti, kaš ex ngwa biyi. Anëŷo canaye na angëmëne anëŷo baxëtënd ex na ar këbo felërand elod gër orën an. ²⁶ Akarëk aŷ, and kē wëli oniŷ or Kaxanu aŷ, ebar el arëg bax rëgënd. Barikan doro doro, Kaxanu abeya beya këbo mondako: «Bëte amat bayik, wëno dëŷ kē sëngërëbëtëra, ax gi na ebar el fo, barikan gë orën ak dek*.» ²⁷ Eyeyan ed rek «Bëte amat bayik» el këbo wasinënd mëne bebër ri ko Kaxanu do kē sëngërëbëtand bën, ašapër kē šapër ex bayixën bebër ax kor na ex tēngërëbëta bën.

²⁸ Bëte gayikako owun or ax tēngërëbëtand na ol šot këne, calendëŷone Kaxanu ang këŷo nēngan ak, gë ekwëta el do gë anjij̄ aŷ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu mëŷ ar xwën këbo an, ahi hi ko bëte ang xodux or kē bëlënd fo*.

13

End aniyān and šenene eŷ

¹ Kemënayin eŷun balërënd andewën rewën aŷ, ang bër acël amat fo. ² Këren kwëyand na ekwëtaya ed bëliyer el gayik bërëmar mondako xwëtaya banëbi omeleka, nangërëxe. ³ Kwitayindënebi bandepëra baŷ nangëde gë bën bar kën gër epëra fo. Kwitayindënebi bër kënebi rixërand bën gayikako wën bëte gë beman bend kē xor ex toro hi kën.

⁴ Eñër el, gilax er fëb këni bëla dek, do angaw̄ and bër gë ašan aŷ, ewënëk. Kaxanu axiti këbi xiti bëŷacaxik bën do gë bër kē rind orekar bën. ⁵ Bebër kën rind gër aniyān andewën bën, këren dind na nē end aŷana and kodī. Nēngandërayindëleŷun gë er šot kën in gayikwa Kaxanu mëŷ dëŷ are re ko:

«Din ami teb na do din ami ñarjëta na*.» ⁶ Mëŷ ex, axor këne xore ene deye gë anjij̄ këm:

«Axwën an ex ar ke rëcarand an;

ŷoweŷ ame yëdara na

gayikwa eñëŷëanax end fe ngwa ko xor exe di ala?»

⁷ Kwitayindënebi bër ex bëlëngw bërëwën bën, bër nangën këjun eyeyan ed Kaxanu bën. Calayin en nang ang bani liyand ak xali xwëtëk bakey bandebën baŷ. Tëfëteliyindënebi gër ekwëta edebën. ⁸ Ang hi baxo Yesu Kërisët ganëka ak, mondako fo hi ko doro, bëte xali din ir din. ⁹ Ala këreno teb na eŷun yifa gë osëyali or fitarëk gë or nang kën ol. Bon yek en kemëna gë oyekax or Kaxanu ol gër owëkw orewën. Bari kërex gi na gë bapela band bebër ŷapëk, ba bebër ax ñap ex na en yambënd gayik bër sëfëk beŷo bën ofëcak ani cotaxëne ex na.

¹⁰ Bëšadaxan bër gër aner and cale and Bëšewif bën abi ñap ex na eyamb ed er këne šadaxande biyi gër angëb andëbi in. ¹¹ Enimin, ŷas er owacar or banëbi ñašënd eŷ, nacët edëg el bani bënëlënëxënd. Ošat oŷ fo baxo wëland ašadaxan alëngw an lëf «Gër ed wënëk nëmëc» eŷo karaxën Kaxanu eteban ed beñëŷëanax el. ¹² Mëŷ ex, Yesu bëte nacët angol aŷ narëndëra bano xali laŷ këno, ebi mënëxaxën bulunda in gë ošat orexëm oŷ. ¹³ Awa biyi bëte, canëne edëg el, ene yexëne gë ndëxëm do buŷane enëbo cus ang šus bano mëŷ ak. ¹⁴ Gayikwa gër ebar ro, biyi ane cot exe na angol and bayi laŷ aŷ. Barikan ašala këne šalande and kē yowënd aŷ. ¹⁵ Awa paš gë Yesu, yëlënëŷone Kaxanu gë etël këm, šadaxa ir oŷakan in, mëne ngëŷ gë etëŷ edebi el, yašëndëne poyoma owac orexëm ol. ¹⁶ Këren kwëyand na edi ed benjekax el do gë edëcar el gayikwa beŷo ocaŷaxa od këŷo nēnganënd Kaxanu ex.

¹⁷ Baxëtindën er kënun felënd bëlëngw bërëwën in, mayindën en di er kënun felënd in. Enimin, bën ex bër kē nëkonand bënjëw bendewën bën do Kaxanu aŷëka këbi wëkax ba mondake bani rind eŷo. Diyindëlexëni gë onënga fo andiyen aŷo, këreni

* 12:20 12.20 Andocane 19.12-13 * 12:21 12.21 Acariyakinëm 9.19 * 12:26 12.26 Agey 2.6 * 12:29 12.29 Acariyakinëm 4.24 * 13:5 13.5 Calemoñëw 118.6

ŋwëcarënd na gayik angëmëne mondako ex, wën ofëcak an cot na. ¹⁸ Calenindënëbo biyi, mokwëta xwëta këmi mëne onden onjekax fo šot këmi do nand ex yo, aŋandi ŋandi këbo mi dïyand ūenene, ang ex yo. ¹⁹ Ga re këme, kemënayin ene karanënd Kaxanu exe yëlëli fëña ir këme bakaxënëli aŋand fën gër ndewën in.

Bendey bēpelatar beŋ

²⁰ Kaxanu, mëŋ ar kē yëlënd obetak an, axanin xanin kēŋo gër ecēs Yesu, Axwën arebi an, exo gixën axadac asēm paŋ gē oūat orexēm or rinaxën këbo eter ed din ir din oŋ. ²¹ Bēte Kaxanu yëlēleŋun ojaŵ od en koraxënënd dëk er yek gër oŋandi odexēm in. Do er ūan ko in, dilexo gër ola orebi, paŋ gē Yesu Kërisët, mëŋ ar xwënëk enjaran din ir din an! Amen!

Ofelar ol

²² Bëmaŷe, axara xara këmun: buŋayin en baxët eyeyan ed kēŋun xemën elo gër ekwëta edewën. Ado er ŷëgwënëli këmun ijo, ax cak ex na. ²³ Dëk ŷandi ke en nang mëne imaŷe indebi in Timote, anëka sebëtëli këno, axo bo ex na gër epëra. Angëmëne ataŋ ūatëgu ko ro, gē wëno këmi sēfërëli ene watërëxëye. ²⁴ Cëmayinëbi bëlëngw bërewën bën do gē dëk bër ex bulunda ir Kaxanu bën. Bëmaŷe bënd ro gër Itali bēŋ ašëma kënun šëmand. ²⁵ Awa Kaxanu yëlēleŋun oyekax orexēm ol wën dëk!

Kayêta ir Şak in Lilaya in

Akayêta aŋo Şak, asêfan abat ar Axwên Yesu, yêgwên babi bîrêwâk bîn, dek ang şapêrêra kêni ed ex Owun or Bêrom ak. Paş gê akayêta ano sêyali kêbî end ekwêta do gê end bandixa eŋ. Mêŋ yêgwaxên ko mêne: ax gi ex na mocu axayênaxik an do eyo ŋan ar gê napul an fo. Bête aŋêgw ko mêne ar balêkênalind cale an, kadacêlexo aniwî andexêm aŋ, mêne ngêŋ tebêlexo asêk ayeandêrand fo in. Bête kêrexo dafênarand na. Do angêmêne ar şotêrak hi ko, diyindêlexo benjekax gê napul irexêm in.

Er ex gêr akayêta in:

End orenik do gê oŋandi oŋêŋênax eŋ: 1.1-27.

End epêb ed bela el, ekwêta el, do gê bandixa eŋ: 2.1-26.

End ekamên ed eyeyan el do orenik or yaŋ eŋ: 3.1-18.

End ekwêyêta ed ndafênan do gê odenar eŋ: 4.1-12.

End bîr gê napul eŋ: 4.13-5.6.

End ebuŋan do gê cale eŋ: 5.7-20.

Ecêmar el

¹ Wêno Şak, ariyenin ar Kaxanu do gê Axwên Yesu Kêrisêt an, kêŋun yêgwênêlind wên bandêwêra Epêxw gê baki band bulunda ir Kaxanu band yêcarêk şaŋ. Aşêma kêmun şêmand!

End ekwêta do gê orenik eŋ

² Bêmaŋe bëndam, nêngandêrayindêlêŋun mbaŋ nê end batêy bandanjêm band kêŋun ŋatênêgund eŋ. ³ Nangin mêne mondako kêŋ sêyand ebuŋa el angêmêne ekwêta edewên el ga xemêk bayik gêr atêy. ⁴ Xarak, ebuŋa el afo ex ŋata andiyen andexêm aŋ en gixên bîr gê ola or faŋayak, bîr şenene gêr ex yo, do yoweŋ an can na. ⁵ Angêmêne ang hi, abat exo can orenik ol, karaleŋo Kaxanu, mêŋ ar kêŋo yêlênd ayêl fo ar ex yo, xarak aŋo dexêra ex na; do ayêl dêŋ kêŋo yêl. ⁶ Barikan karaleŋo de gê ekwêta, gê oŋêpêgênan kêŋ gayik ar kê xarand gê oŋêpêgênan an, ang men ond angwêngw ond kê şangênênd do kê xaninênd ekoc fo hi ko. ⁷ Ala arako rako an kêrexo yêland na yêy ko şot na gêr Axwên: ⁸ ar kê sêkwanênd exo tana anjêlan amat fo hi ko, ar kalay-kalay gêr dek bandixa bandexêm hi ko.

End axayênaxik do gê ar gê napul eŋ

⁹ Imaŋe ikêreceŋ ind xayênêk in, nêngandêrayindêlêŋo gayik Kaxanu kêŋo yêlênd or gapak ol. ¹⁰ Barikan imaŋe ind ex gê napul in nêngandêrayindêlêŋo gayikako nê end Kaxanu ko banaxênênd ga nang ko mêne axuca ko xuca ang opêtêfêt od ondês fo. ¹¹ Ax gi ex na nde and kê fên eŋan aŋ, oyat oyêkax ok aŋayên kê ŋaŋyênênd ondês oŋ, opêtêfêt ok ex binira do oye orexêm ol ex biwî? Ata mondako fo ex end ar gê napul eŋ, abiwî ko biwî gêr bandixa bandexêm.

End banaŋêta eŋ

¹² Nêngandêralindêlêŋo ar kê buŋand gêr atêy an! Enimin, ar buŋak gêr atêy aŋ, Kaxanu afupa kêŋo fupand gêr ekamote ed angora el, mêne ngêŋ aniyen and din ir din and beya ko ayêl kêbî yêl bîr ŋan kêŋo aŋ. ¹³ Ala ar kêŋo naŋêtan an, kêrexo dend na: «Kaxanu ke naŋêtênd!» Gayikwa eŋêŋênax gematak ax kor na eŋo naŋêt Kaxanu. Bête mêŋ dêŋ ala gafatak aŋo naŋêtênd na. ¹⁴ Barikan ala kala gê andexêm ko naŋêtayand, and ko yêlêyêla gêr er yandi kêŋo, do gêr er yêtêyêt kêŋo aŋ. ¹⁵ And ko sêf ala oŋandi oŋêŋênax aŋ, oŋandi oko kê rêwênd eŋêŋênax eŋ, do eŋêŋênax eŋ and kê fanêta aŋ ex mêlaw ecês el.

¹⁶ Wên bêmaŋe bënd ke balênd mbaŋ bîŋo, kêren yifayand na: ¹⁷ oyêl oxêbênênaxik, gê oyêl oyekax or ex yo, yaŋ gêr Faba ir bangoben kê xaniwênd. Mêŋ axo nêngwêtand na, axo do bînd na. ¹⁸ Gayikako Kaxanu, mêŋ dêŋ faŋêk gêr emêkw edexêm ex gi mondako, gê eyeyan ed dal el rêw kêbo, ene gixêne bîyanar gêr dek be bîr nêcêtêgu ko do xwên ko bîn.

End ebaxêt ed eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹⁹ Wên bêmaŋe bënd ke balênd mbaŋ bîŋo, nangin mêne ala kala gilexo ar yandêk ebaxêt, ar legêk eyeyan, ar ax koŋênd na aŋand. ²⁰ Gayikwa oxoŋ or ala ol ax dind na er ex şenene gêr Kaxanu in. ²¹ Bête, ga kêŋ xwêyêtand ako emuyaraxik end ex yo,

do eñëñanax end ex yo, kwëtayayin gë onden onjekax eyeyan ed Kaxanu, ed lëgëk gër owëkw orewën el, eyeyan ed xorëk eñun pexën el.

²² Këren yifayand na gë andewën, diyindën ari dëñ ang kè rend eyeyan ed Kaxanu ak, këren baxëtënd na abaxët fo. ²³ Enimin, angëmëne ala exo baxëtënd Eyeyan ed Kaxanu el do axo dıyand na ang kè rend ak, er hi ko ang ar kè nëkonënd dëxas irexëm in në anangoye fo do ko watayand ang hi ko ak. ²⁴ Barikan and ko nëkonaya an, atañ exo kwëya ang hi ko ak, and ko ye an. ²⁵ Barikan ar kè yëkwand gër acariya and šenene an, acariya and kè yëlënd orëyaya an, abalëkënali ko balëkënalind er ko watënd in. Ari ko rind ang kè rend ak, axo baxëtënd na abaxët fo do kwël exo kwëya. Ata ala ajo anëngandëra kè ÿana eño nëngandërand gër dek beñër ko rind.

²⁶ Angëmëne ala exo yëland mëne ašalek hi ko xarak asëk ayeyandërand fo wër këño, mëñ dëñ kè yifayand. Ata cale indexëm iño ofëcak këm ex. ²⁷ Cale imënek in, ind ex dal gër lëngw Faba Kaxanu in ex: edacët ed gër ocëmu bëtox bëndëkak, gë bësoxari bësebëta sebëta el do gë ekwëyëta ed dek betëmbak bënd gër ngwën el.

2

End epëb do gë eyaf ed bela eñ

¹ Bëmaÿe bëndam, epitëndër ed bela ax gi ex na gër ekwëta ed xwëta këno Yesu Kërisët, mëñ ar ex Axwën ar gë enjaran an. ² Gako bela bëxi eni dılëli gër amara andewën: aÿanar an exo dënan anëna and kañe, do exo cudaw banjëm banjekax; axinëm an exo gi axaÿëanaxik, do exo cudaw mëñ bëte banjëm bamuyaraxik. ³ Ata wën eñun bal nëmëc end ar gë banjëm banjekax eñ do eno pel: «Wëj yow ey ñëpa ro gër ed këni ÿëpand bër gapak!» Barikan eno pel axaÿëanaxik an: «Wëj cëñ yel ey kwëšax fën!» ba «Ñëpal gër ebar ro, gër ed këme wëñërand ro!» ⁴ Ax gi ex na nde epitëndër ed bela el ex mondako? Do ax gi ex na nde bëxiti bësëmbak hi kën?

⁵ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbanj bëño, awël nde: Ax gi ex na nde Kaxanu yata këbi bër ex bëxaÿëanaxik ogës od bela bër gër ngwën ro bën? Ax gi ex na nde mëñ yata këbi eni cotaxën mbanj ekwëta el? Ax gi ex na nde mëñ yata këbi eni gixën šëf gër owun or beya këbi bër ñan këño ol? ⁶ Barikan wën, ašëfënin këno šëfëninënd axaÿëanaxik an! Ax gi ex na nde bër gë napul bën këñun rixërand? Ax gi ex na nde bën këñun wëland gër kiti? ⁷ Ax gi ex na nde bën ex bër kè renand owac oyekax or yël kënun Kaxanu ol?

⁸ Enimin, šenene kën rind angëmëne asëf sëf kën er kè rend acariya and Emun in gër Oñëgw Omënek: «Balindëlexi end ašandax eñ ang ki balënd end gaf irey ak*» ⁹ Barikan angëmëne pit pit këñëbi fëbënd bela bën, awën kën wënënd do acariya an anëka sëra këñun ga lif kën ako. ¹⁰ Enimin ar kè sëfënd dek er rek acariya in, barikan exo dıf apela amat, anëka lif ko dek acariya an. Ar kè lif apela amat xarak aye sëf ko dek bacëxen ban, acariya an anëp këño nëp gayik dek bapela ban lif ko. ¹¹ Gayikwa ar rek: «Ax gi ex na mondi orekar an» fo rek bëte: «Ax gi ex na monaŵ ala». Awa angëmëne wëj ay di ex na orekar ol barikan eyo daw ala, anëka wëndëra këy paš acariya an. ¹² Awa mëñ ex, yeyandërayindën do diyindën beÿ bën ang bela bër këñëbi xiti gë acariya and kè yëlënd orëyaya fo ol. ¹³ Gayikwa ar kè xitind gë axaÿënan këm an, Kaxanu gë axaÿënan këm këño xiti mëñ bëte. Barikan axaÿënan in wëñak kiti in.

End ekwëta eñ

¹⁴ Bëmaÿe, inëwa këño fëca ar kè rend mëne ašot šot ko ekwëta an xarak ekwëta elo ax gi ex na gë bandixa? Afexën nde këño fexën ekwëta elo? ¹⁵ Angëmëne imaye in, hi ko itošan, hi ko itoxari, exo can banjëm band ko šuđa, ba exo can er ko yamb key yo key in, ¹⁶ do abat ang hi kën ak eño pel: «Awa gwëre, yeyin gë emëkw eyemax! Ayem kè yemënd de, cudarayin do yambërayin xali en med!» Gayikwa mëñ dëñ año yël ex na er ÿapëk in, ofëcak nde ex na? ¹⁷ Ata mondako fo ex de end ekwëta eñ: ekwëta ecësëk ex angëmëne ar šotëk an ÿowey axo dixënënd na.

¹⁸ Barikan bamat ala kè re na: «Wëj ekwëta el šot këy do wëno bandixa ban. Masinële ekwëta edey ed gë bandixa këm el, ata wëno gë bandixa bandam ban këmi wäsin ekwëta el.» ¹⁹ Ax gi ex na nde awa wa këy mëne Kaxanu ifat fo ex? Awa aye yek: bëyël bën bëte awa wa këni eño do këbi rëgëndërand. ²⁰ Ÿandi ki nde ey nang wëj ar gë onden okafëxax ajo mëne ekwëta ed ar ax dind na bandixa banjekax el gë ofëcak këm ex? Axi ñandi ex na nde ey nang? ²¹ Ay nang ex na nde mëne Abëraxam, axarëk arebi an dëñ, në end er ri baxo in hixën ko ar šenene gër ogës od Kaxanu? Ga wëd banjo aseñiw Isak eño cadaxa gër angëb. ²² Wat kën mëne ekwëta el do gë bandixa ban andamat bax riyenind ex paÿayaxën ekwëta el. ²³ Mondako ñata bax Oñëgw Omënek od rek:

«Abëraxam, ga xwëta baŋo Kaxanu hixën ko ar şenene gër ogës odexëm*.» Do në enjo këno wacaxënend lawo ir Kaxanu. ²⁴ Watin mëne në end bandixa band ri ko, ko hixënend ala an ar şenene gër ogës od Kaxanu, ax gi ex na gë ekwëta el fo. ²⁵ Bëte asoxari ar hi bax aŋcaxik ar bano wacënd Raxab an, ahi hi baxo ar şenene gër ogës od Kaxanu në end bandixa band ri baxo. Ga xaca babi wa bërolaŋën Bëyiserayel bën do fel babi eni maŋi feña işexe. ²⁶ Angëmëne eman end ala en, onjën këm ex, ecësëk ex. Andamat ex end ekwëta en, angëmëne gë bandixa këm ex, ecësëk ex.

3

End aniw en

¹ Bëmaŋe bëndam, kërën gi na fa dek bësëyali fo. Nangin mëne kiti ind biyi bësëyali in gë pit fo kē yëka. ² Biyi dek alif këne lifënde bandanjëm. Angëmëne ala ex na ar bayik ax difënd na gër eyeyan, anëka faŋaya ko gër or şenene. Axor ko xorënd exo mëlaya dek eman endexëm en. ³ Angëmëne ayapën kënebe yapënende dun opanax ok eni maxënënd eni di er ŋandi këbo in, gë heman bendebën ak kënebe lasënde. ⁴ Bëte awat nde wat kën okuluŋ ok: ado ga rafëk yo, ado ga kē fimërand bongoc botëm fo, gë amërëşaya atil kē xasënd gand ed këŋo ŋandi ahëreli an. ⁵ Andamat ex end aniw en: ado ga hik esil gër eman, barikan beşësëm kē soşanand. Bëte watin mëne ingodux itil kē şorënd akwët atëm! ⁶ Xarak aniw en ex bëte xodux ex, ngwën ind betëmbax ex. Aniw en wal ir eman ex, barikan abuyarën kē buyarënënd dek eman en, do aşor kē şorënd ola ol gë xodux or kiti ol. ⁷ Owacar or ex yo, hi këni or xada-xada, hi këni or gër men, hi këni bacël, ala an axor xor ko ebi nambin, do ari dëŋ ri ko mondako. ⁸ Bari aniw en, ala ax kor na ex nambin: eñigëanaxik end ala ax korënd na ex; yer ongwëc ond kē lawënd fo ex. ⁹ Gë aniw en kënëŋo şalende ar hik Axwën arefi do Faba irebi an. Bëte gë aniw en fo kënebe xarende bela bër ri këbi Kaxanu gër eñaŋ endexëm bën. ¹⁰ Nē etëŷ ebat kē şanëgund obetak ol do gë ekare el. Awa bëmaŋe, ax ŋap ex na ex gi mondako. ¹¹ Nē aňesa amat nde kē şanëgund men onëngax en do gë men ombax en? ¹² Bëmaŋe, andan en ax dëwënd na oyarëka; atëx and reşen en do ax dëwënd na ondan. Gër aňesa and men ond gë ongal ax canëgund na men onëngax.

End orenik en

¹³ Noŋo renik, do noŋo ex ar gë onden an, mërëxand irewën? Awa ala ajo nęcëtindëlexo bandixa banjekax bandexëm baŋ gër ola or şenene orexëm, gë obëngw or onden do gë orenik. ¹⁴ Barikan angëmëne gër owëkw orewën xënëk wayët oyakëraxi, gë oxoŷ, ba gë ebal ed gaf irewën fo el, kërën dafënarand na. Gayikwa angëmëne mondako ex, end dal en kën şonënd nē enëgwëş en. ¹⁵ Orenik ol ax gi ex na or xaniwëk yaŋ gër orën: orenik or gër ebar ro fo ex, or ala fo ex, or şabucara ex. ¹⁶ Enimin, gër ed ex oyakëraxi do gë ebaňer, na fo kē hind bëte bend şode-şode ben, do gë etëmbak end ex yo. ¹⁷ Barikan orenik or xaniwëk yaŋ gër orën ol er ex gë owënëk, gë aketëxeta, gë angwëlëra, gë onden, gë axaŋenan isëm, gë benjekax, gë epitënder këm, gë orenik or dal, do gë eňëŋanax end şonayak këm. ¹⁸ Xarak, bër şenene bën kē nedënd aketëxeta an gë ola or bëraketëxeta bën.

4

End oxalay-kalay en

¹ Feye wa kē xaniwënd batakëra baŋ do gë oxeŷer en mërëxand irewën? Ax gi ex na nde beşër ŋan kën bën kē xaxërënd dek eman endewën en? ² Er ŋan kën in, an cotënd na, ata en dëb gë oyakëraxi ol, eno daw ala; barikan ŷoweŷ an cotënd na. Ata en baş oxeŷer en do gë batakëra baŋ, bari ŷoweŷ an cotënd na gayik ano karand na Kaxanu. ³ Ado eno kara, aŋun yakalind na gayik ang kën xarand ak, ax ye ex na. En dixënënd beşër ŋan kën këno xarand. ⁴ Ata wën ang bër rind orekar fo hi kën! An nang ex na nde ar ŋanëk ngwën an, Kaxanu aşus këŋo şusënd? Awa ar faŷëk gër emëkw edexëm exo gi aňan ar ngwën an, awa arangoŷëra and Kaxanu hi ko. ⁵ Ako nde yëla kën are fo kē rend Oňëgw Omënëk ok: «Kaxanu aňan ŋan këŋo, xali këŋo yakëraxind angoc and yël këbo an exo dëg gër ola orebi en.» ⁶ Barikan oyekax or yël këbo ol rafek nēmëc, ang kē rend bëte Oňëgw Omënëk ak:

«Kaxanu aŷereli këbi wërelind bër kē rafënarand bën,
barikan oyekax orexëm ol këbi yëlënd bër kē banand bën*.»

⁷ Awa mayindën awa end Kaxanu en; ŋëpindën end şabucara en, ata këŋun hër caw. ⁸ Tëkayino Kaxanu ata këŋun sëka mëŋ bëte. Wën bëwendëran bëjo, mënënin

otaxan odewên ok, do wûnêtin owêkw orewên oñ, wên bër gë benjêw bend kalay-kalay bÿjo! ⁹ Nangin mène and xayên kên dëñ ex, denitayindên, tesindên! Olêş orewên ol nëngwêtal ex otes, do onënga orewên ol nëngwêtal ex ecamina! ¹⁰ Banayin gër lëngw ir Axwên, ata kÿjun fela yañ.

End odenar eñ

¹¹ Bëmaÿe, ax gi ex na mondenar andewên rewên añ. Ar kÿjo renand, ba kÿjo nÿpënd imaÿe indexëm an, anëka ko renand acariya añ, do axiti ar acariya hi ko. Angëmëne axiti kÿy xitind acariya añ, axiti hi kÿy, ay bo ex na afêb ar acariya. ¹² Gayikwa abat fo ex anëcët ar acariya an, do mÿñ fo ex axiti an. Mÿñ gabat xorêk eño pexên ala an do eño nemin. Barikan wÿj noÿo ngwa hi kÿy ga kÿyo xitind ako, ašandax?

End ndafënan eñ

¹³ Awa gërëgako baxëtine, wên bër kÿ rend: «Doro ba ecan gër angol año kÿne yeye, yer iniy iñ kÿne ÿpaxëye fën. Ari kÿne ÿana ene dinde bebër kÿne šotëraxëne napul, do mbañ kÿne šotëraye.» ¹⁴ Er kÿjun hi ecan ecan in, an nang ex na? Enimin, er hi kÿn ang okëbina od kÿ şanayand, do kÿ nëkand tÿkër fo ex capëraxën. ¹⁵ Ecëñëxët er don rend: «Angëmëne Axwên an aŵa ŵa ko, aliya kÿne liyaye, do eño gë eño kÿne ride.» ¹⁶ Barikan gërëgako, ga kÿn soşanarand mène bebesëm kÿn ri, arafënara fo kÿn rafënarand. Xarak, etoşanara end mondako el ax ye ex na gë tÿkër ak. ¹⁷ Awa ala an aŵëndëra ko wëndërand angëmëne exo nang anang edi ed enjekax el do axo dind na.

5

End bapela band bër gë napul eñ

¹ Awa gërëgako, baxëtine wên bër gë napul bën! Tesin, keÿin mokeÿ gayik betëm kÿjun wëcan! ² Napul irewên in iwërëk ex, oyame ÿamak banjëm bandewên ban. ³ Kañe in do gë kodî irewên in ayaner yanerëk. Ata ayaner ijo kÿ hi osede or kÿjun lëxw gër kiti ol, do añas kÿ ÿana ex űasënd beman bendewên beñ ang xodux fo. Yama gër bakey bapelatar baño nde şala kÿn en gi gë napul isëm! ⁴ Acosa and bër riyenik gër ocënga odewên do yambara kÿnëbi añ, kÿjun lëxwend mokeÿ. Do otes od bër kÿ xanand benedä bendewên ok hatëk xali gër banëf band Axwên, mÿñ ar xorëk beÿ dek an. ⁵ Aliya liya kÿn gër ebar gë ecotëra ed napul, do gë bebër kÿjun xëbënanënd el. Abët bët kÿn ang owacar or eñaş fo. ⁶ Wên anëp nÿp këno ar şenene an, alaw law këno, xarak mÿñ abaxo fiëp na endewên eñ.

End ebuñan eñ

⁷ Awa bëmaÿe, buñayin xali yatir ko bakaw Axwên. Aŵan an ašeni ko şenind ebar el xali ex cënan benedä bend ko liyaxënënd beñ. Abuña ko buñand elod gë ecaşa ebeja xali gë ekol, exo kanaraxën benedä tÿgët beñ do gë bendundu. ⁸ Wên bëte buñayindën, kapinayindën gër owêkw orewên gayikwa akey and ko bakaw Axwên añ dam ex. ⁹ Bëmaÿe, kÿren dëñwërend na kÿdi kÿjun xiti Kaxanu. Axiti an cëñ, gër ebët xwëşa ko dë. ¹⁰ Bëmaÿe, end toro eñ do gë end ebuñan eñ, tÿfëtelinëbi bëlawënel bër lawëndëraw bañi Axwên bën. ¹¹ Are kÿne rende mène bër buña bax bën abeta beta këni. Awël wël kÿn ang buña baxo Yob ak, bëte anang nang kÿn ang űata baxo aniyand and yël baño Axwên ak. Gayikwa Axwên an gë axaÿënan hi ko, do monënga nënga ko^o. ¹² Bëmaÿe, ax gi ex na dëñ monjaşaran, hik orën ol, hik ebar el, hik er ex yo. Deyindën tuñ: «Iyo» angëmëne iyo ex eyakal do deyindën «Ali» angëmëne ali ex eyakal kÿdi kÿn hi bër kiti.

¹³ Ala ar kÿ sorond mërëxand irewên an, calelexo. Ar gë onënga an, űerëwëralexo ojekan od cale. ¹⁴ Ar šëxwërak an, macëlebi bëlëngw bër Amara bën. Do bën calenëleno sam eno nëm ogu gër owac or Axwên. ¹⁵ Cale ind gë ekwëta iñ afakën kÿjo fakën ašëxwëra an, do Axwên an eño kanin. Angëmëne aŵëndëra wëndëra ko, aseban kÿjo seban. ¹⁶ Awa putindën beñëñëxax beñ andewên rewên añ, do en calendërend, en pakaxën. Cale ind ar şenene iñ mbañ fangak. ¹⁷ Eli, ala ebaxo ang biyi ak. Barikan ašale şale baxo kÿrex tÿb na, do ax tÿb bana gër ebar xali xucak bëniy bëtas gë opacaw oncigibat. ¹⁸ Bëte ga şale ko gaşëxe, orën ol sëbëk, do ebar el şënanëk benedä beñ.

¹⁹ Bëmaÿe bëndam, angëmëne ala exo nambëra xali exo űawëta dal in, do abat mërëxand irewên eño bakaliw, ²⁰ nangëlexo mène ar kÿjo wërëşët aŵëndëran gër fëña ir nambëra ko an, aracët ko racët aniyand andexëm añ gër ecës, do beñëñëxax bendanjëm ko lab.

Kayëta iřanar Piyer in Lilaya in

Akayëta aņo ro Piyer yëgwën babi okëreceņ od řapër bax gër Owun or Rom ok. Arixëra banëbi rixërand do bani sorond mbaņ gayik awa wa këni end Yesu Kërisët eņ. Piyer ga wël baxo end toro indebën eņ, xwitanaxën babi mëne Kaxanu mbaņ ye ko do aņap řapëk eni řayi ga xwëta këno. Afel fel babi bëte Kaxanu sana këbi eni gi bulunda ir bër fexën këbi Kërisët. Are re baxo bëte eni kemëna eni gi bëla bër këņo riyeņinënd Kërisët, gayikako Angoc and Kaxanu aņ gër ola orebën hi ko. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1.1, 2.

End eyar ed apexa el, do gë owënëk eņ: 1.3-2.3.

End bulunda ir Kaxanu, end olëngw do gë ebuņan ed gër toro eņ: 2.4-25.

End eñer do gë ebalër gër aminëmëra eņ: 3.1-22.

End toro ir ang Yesu Kërisët eņ do gë end oyeķax eņ: 4.1-19.

Epëb ed bëlëngw bër gër amara el do gë eperëna el: 5.1-11.

Epelar el do gë eķaran ed bënķekax el: 5.12-14.

Ecëmar el

¹ Wëno Piyer, parëxanda ir Yesu Kërisët in këņun yëgwënelind wën bër sana këņun do řapër kën gër owar or Poņ, gë Galasi, gë Kapados, gë Asi do gë Bitini bën. ² Faba Kaxanu kë nangënd beý bën dek damana ex gixën. Gë enang elo yata këņun gë epit ed fit këņun gë Angoc andexëm el, en tëfaxëñënd endexëm eņ do eņun wunëtaxën gë ořat or Yesu Kërisët oņ. Awa cëmarëlex de oyeķax ol do gë obetak ol gër ola orewën!

End eyar ed apexa eņ

³ Cëkwanëņone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi, Yesu Kërisët. Gë axaýënan isëm irexëm in rëw këbo gařëxe paß gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el ene cotaxëne eyar ed gë aniyar el. ⁴ Mondako ri ko ene cotaxëne er din ax cësënd na in, er beya këbo in, er din ax buyarënd na in, er din ax nëngwëta na in. Kaxanu ejo fenin këņun yaņ gër orën. ⁵ Wën këņun nëkonand gë panga ind Kaxanu iņ, gë ekwëta ed xwëta këņo el en cotaxën apexa and kë řanayaw gër řakey řapelatar aņ.

⁶ Ata wën mbaņ këņun nëngandërand ado ga řapëk en caminara imëd në end batëy bandanjem band hi këņun gërëgako baņ. ⁷ Batëy baņo kë wësinënd oxëbën or ekwëta edewën ol. Mëņ xëbënëk nëmëc kaņe ir wënëñëk xodux do kë nemind fo. Ado ga hi baņun batëy baņo, mondako bax ex gi eņata ed ekwëta edewën el gë ecëkw, gë enjaran, do gë epëb, and ko řanayaw Yesu Kërisët aņ. ⁸ Wën aňan řian këno, ado řayik elod ano wat ex na. Gërëgako dëņ axwëta xwëta këno ado řayik ano watënd na, do ařot řot kën onënga or gë enjaran, or ala dëņ ax kor na exo tëfët. ⁹ Ařot řot kën apexa and enjëw, and ex acoa and ekwëta edewën aņ.

¹⁰ Ata apexa aņo bani řaland gë obal osëm eni nang bëlawënel bër bax reyaran end oyeķax or fenin këņun Kaxanu eņ. ¹¹ Mokemëna bani xemënd eni nang nand feye do bend fe fënëta ko Angoc and Kërisët and ebax gër ola orebën aņ. Yama Angoc aņo ga babi nangëñënd nde gana-gana fo toro ind Kërisët iņ do enjaran end ebax exo cot eņ and ko fis aņ. ¹² Kaxanu anangën nangën babi mëne wën xwënëk eyeyan ed lawëñëgu babi eni deyara el, ax gi bana ed faß babi bën bëlawënel. Bëfemëra bër Atëfëtan bën awëlaw fo wëlaw bani bebër kënun sëfëtanënd gërëgako gë panga ind Angoc Amëñëk and xaniwëk gër orën iņ. Gër beņo këbi xacërand eni yëķwa omeleka ak ga řandi këbi eni nangëdo.

End owënëk eņ

¹³ Awa yëlarayindën aye, giyin gë anjus, kwëtin dek eyar edewën el gër oyeķax or këņun wëlanëgu Yesu Kërisët and ko řanayaw aņ. ¹⁴ Ang ořař or këņo baxëtënëñend fo, këreņun balënd na end oňandi od řot ban gër onangërarëxe orewën eņ. ¹⁵ Barikan ang wën ko ar sana këņun ak, wën bëte mënin mondako fo gër bend kën rind yo. ¹⁶ Gayikako aýëgw yëgw këni: «Bëwënëk kën hi gayik wëno awënëk hi këme».

¹⁷ Do angëmëne axëla këno xëland Kaxanu ang Sorix irewën fo, xarak mëņ këbi xitind bëla bën gë epitëndër këm, ala kala gë bebër ri ko bën, diyayindën gë anjiy and Kaxanu nand hi kën gër yeřa na. ¹⁸ Enimin, anang nang kën mëne Kaxanu aņun dacët ex na gë bebër kë nemind: gë kodí ba gë kaņe. Gër ola or gë ofëcak këm, or rëweli kënun bëxarëk bërewën racët këņun. ¹⁹ Barikan gë ořat oxëbëñaxik or Kërisët or racët këņun

oŋ, oŋat or ŋarək ang or ifeŷ iwēnək do ibēngwək, and ŋadaxa këno fo oŋ. ²⁰ Mēŋ ex ar sana këno Kaxanu gana-gana fo, damana exo dixēn ngwēn an. Do mēŋ ŋanayaw ko gēr bakey bapelatar baŋo nē endewēn na, ²¹ wēn bēŋ xwēta këno Kaxanu paŋ gē mēŋ bēn. Kaxanu xanin këŋo gēr ecēs do yēl këŋo enjarian eŋ. Mondako bax, ex gixēn ekwēta edewēn el do gē eyar edewēn el gēr Kaxanu.

²² Gayikako awēnēnaya wēnaya kēn ga wā kēn dāl in, en cotaxēn aminēmēra and gē eñēŋenax end ŋonayak kēm aŋ. Awa balēŋindēleŋun mbaŋ andewēn rewēn aŋ, gē anjēlan ak dēk do gē emēkw epeŋax. ²³ Enimin, bēŋ rēw kēbi Kaxanu gaŋēxe hi kēn, xarak ax gi ex na dē gē eneda end kē ŋēsēnd, bari gē eneda end ax cēsēnd na, gē eyeyan ed din ir din ed gē aniyan and Kaxanu el.

²⁴ Gayikwa ala ar kē liyand yo, ang andēs fo hi ko, dēk enjarian endexēm eŋ, ang opētēfēt fo ex. Andēs aŋ aŋaŷ kē ŋaŷēnd do opētēfēt ok aŋini kē wīnind^o.

²⁵ Barikan eyeyan ed Axwēn el, din ir din kē ŋayind. Eyeyan elo ex Atēfētan and nangēn kēnun aŋ.

2

End cale ingaŋax eŋ

¹ Awa tēbin oxeŷ or ex yo, osit or ex yo, egi ed bēŷēŋenax bēŋ kē labayand el, oyēkēraxi ol do gē odena od ex yo. ² ŋandiyindēleŋun ang omēr omēnək fo eyeyan ed Kaxanu el ang kēbi ŷandind omēr bēndoyer ak, en pirixēn gēr apexa, ³ gayikako anang dēŋ nang kēn ang nēnga ko Axwēn ak.

⁴ Tēkayino ar ex ekaŷ eŋēngw ed lap bani bela an. Xarak, mēŋ ex ed yata ko Kaxanu el, ed xēbēnan këŋo el. ⁵ Ang kēni ŋarēnd oxaŷ ex gi aciŷ ak, wēn bēte ŋarēŋin ang oxaŷ obēngw fo, en gixēn Aciw amēnək, bēŋadaxan bēwēnək, eno dinaxēnēnd Kaxanu, paŋ gē Yesu Kērisēt, ocaŋaxa od onden, od ko ŷana exo ŋanēnd. ⁶ Gayikwa are rek gēr Oñēgw Omēnək:

«Watin ga kēme xwētēnd gēr Siyoŋ ekaŷ ekēla, elo sana kēme, elo xēbēnan ke. Do ar kē wā endexēm an, din aŋo cēfēnan na^o.»

⁷ Awa ekaŷ elo kēŋun yēlēnd epēb el, wēn bēŋ xwēta këŋo bēn. Barikan gēr bēŋ aŋo kwēta ex na:

«Ekaŷ elo ex ed lap bani bēbay el xarak mēŋ ex ekēla el^o.»

⁸ Do bēte:

«Ekaŷ elo kēni fokērēnd bela bēn, ekaŷ elo kēbi rebēnd^o.»

Ga xey kēbi eni tēf eyeyan ed Kaxanu el, bēte gayik mondako bax ebi gi.

⁹ Barikan wēn cēŋ, er hi kēn andēwēra and sana ko Kaxanu, bēŋ gē oŋadaxan or emun, enēng emēnək, bulunda ir xwēn ko. Mondako hik en tēfētēŋaxēnd becēŋecaxik bēnd ri ko ar nēcētēgu kēŋun gēr ecamēdan do wēla kēŋun gēr anōŋen akēbēnaxik andexēm an. ¹⁰ Wēn anēka hi kēn gērēgako bulunda ir Kaxanu, xarak akarək aŋ, an gi bana bulunda. Kaxanu abaŋo xaŷēnan na endewēn eŋ. Barikan gērēgako axaŷēnan këŋo xaŷēnanēnd.

¹¹ Wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbaŋ bēŋo, axara xara kēmun gayikako bēŋ okucan, do bēliyer fo hi kēn, kemēnayin en kwēŷēta oŋandi od eman od kē wērelind enjēw ok. ¹² Mēlayayindēn ŋenene ola orewēn ol mērēxand ir bēŋ aŋo kwēta ex na Kērisēt bēn. Do gēr ed kēnun nangaŋandērand, watindēlexēni bandixa banjekax bandewēn baŋ, eno cēkwaxēn Kaxanu yatir kēbi ŋatēn.

End epēb ed owun eŋ

¹³ Ang ŷapək gēr Axwēn ak, pēbindēn olēngw or ex yo. Pēbindēno emun eŋ, mēŋ ar ex ar gapak an. ¹⁴ Pēbindēnēbi ogofērēner ok gayik emun eŋ fana kēbi enēbi nēpēnd bēwēndēran bēn do enēbi cēkwand bēŋ kē rind benjekax bēn. ¹⁵ Enimin oŋandi od Kaxanu ok ex, paŋ gē benjekax bēnd kēn rind bēn, eni cēmind bela bēsitarak bēn, bēŋ ŷoweŷ ax nang ex na bēn. ¹⁶ Diyayindēn ang bēŋēyaya fo, bari kēren dābayand na gē orēyaya olo en dixēn eñēŋenax eŋ ado ŋayik ŷoweŷ aŋun cēba ex na: giyin okadēp od

Kaxanu. ¹⁷ Pëbindënëbi bela d'ek, njanindënëbi bëmaÿe bëñ, yëdayindëno Kaxanu, do pëbindëno emun eñ.

End oxëreceñ eñ

¹⁸ Wën bëriyenin bër gër bëciw bën, yëdayindënëbi bëxwën bërewën bën do mayindën endebën eñ ado eni nemëri, bari ax gi ex na bër bëngwëk do nënga këni bën fo. ¹⁹ Gayikwa oyekax kën sot ga buña kën buñand en toro në end Kaxanu, gë amena këm. ²⁰ Enimin, ašëkw nde këno šëkwënd ar kë buñand gër toro në end ga wëndëra ko an? Barikan angëmëne abuña kën buñand në end ga kën rind benjekax, enjekax ex gër ogës od Kaxanu.

²¹ Në eño yataxën këñun Kaxanu gayik Kërisët, mëñ bête, mondako soro ko në endewën na, eno tēfētēlixēnënd, en tēfaxēnënd banjēta bandexēm banj. ²² Bari mëñ elod axo mendëra ex na, bête elod ala ax wël ex na enëgwëš gër etēy edexēm.

²³ And bano širërand añ ababi wša na, and baxo sorond añ, ala abaño wesa na.

Barikan asebën sebën këño amaša añ ar kë xitind šenene an.

²⁴ Mëñ dëñ lëbinak šamena bandebi banj gër eman endexēm and fika këno gër kërëwa do šës ko në end beñëñenax bendeñi añ.

Mondako šës këne ene capëraxëne gë beñëñenax beñ, ene diyaxēnēnde aniyān and šenene.

Gë tembaÿ indexēm iñ kën fakaxēnënd.

²⁵ Enimin, anëka hi ban ang oyel or nambërak fo^a.

Barikan gërëgako anëka baka kën gër ar ex axadac do anëkona arewën.

3

End eñër eñ

¹ Bête wën bësoxari bën, mayindën awa end bëcën bëndewën eñ. Angëmëne mondako kën rind, axor kënëbi xor bëcën bëndëmar ado ga bani hëpënd end Kaxanu eñ. Axor kënëbi xor gë eyeyan këm, gë ola orewën ol, ² angëmëne eni watënd gër aniyān andewën mëne awën wën kën do mëne wën afëb fëb kënëbi. ³ Oñañënarān odewën ok kërëx gi na or fac: olap, gë bañepe band kañe, gë bëñwën bënd kañe, gë orëxër or kañe do gë banjëm bakëbëanaxik. ⁴ Barikan gil ex lëf gër emëkw, oñañënarān od dīn ax biwënd na, od onden onënga, do ond angwëlëra. Ata oñañënarān od mondako ok, mbanj këño xëbënanënd Kaxanu. ⁵ Oye olo sot bani bësoxari bëwënëk bër angwën bën, bër xwëta baño Kaxanu bën ga banëbi fëbënd bëcën bëndebën bëñ. ⁶ Gako Sara, afëb fëb baño Abëraxam xali baño wacënd: «Axwën aram^a.» Odënaw odexēm hi kën angëmëne ari kën rind benjekax beñ, xarak er kën yëdand gebatat anjun yëbun ex na.

⁷ Bête wën bëcën bëñ, mëlayayindënëbi endëmane fo bolindaw borewën gër eñër edewën, ga nang kën mëne ola orebën ol ax këme na bon. Pëbindënëbi, gayikwa bën bête ašot këni sot aniyān and ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexēm añ. Diyindën mondako, ata šayik yoweÿ ax bedi na cale indewën iñ.

End ebalër eñ

⁸ Awa wën wëlëringdën, balëringdëleñun ang bër acël amat fo, cotindën anjëlān amat, bëngwëlex onden ondwën oñ, banayindën. ⁹ Ax gi ex na momašën eñëñenax eñ gë eñëñenax, do ocir ok gë ocir. Ecëñëxët, karanindënëbi benjekax bošandax, gayikwa në eño yataxën këñun Kaxanu en cotaxën obetak or fenin këñun ol. ¹⁰ Enimin, Oñëgw Omënëk ok ga rek:

«Ar yāndi këño exo njan aniyān añ do exo cot bakey banjekax an, etēy edexēm el tebëlex odena ok, do gë etitinxën ed bela el.

¹¹ Kwëyëtalexo beñëñenax beñ do diyindëlexo benjekax.

Calayindëlexo aketëxeta añ, do kemënayindëxelo exo natën.

¹² Gayikwa šangës band Axwën banj anëkona këbi nëkonand bër šenene bën, do gë banëf bandexēm banj, ašaxët ko šaxëtënd cale indebën iñ.

Barikan ašus kēbi šusēnd bër kē rind beñēñēnax bēn*.»

¹³ Do wēn nobēn cēñ kēñun rīnan eñēñēnax angēmēne bēnjekax kēn balēkēnalind? ¹⁴ Ado enun toronēnd nē end or šenene eñ, nēngandērayindēleñun! Kērenēbi yēdand na do kēreñun bēlandērand na. ¹⁵ Barikan, pēbindēno Kērisēt, mēñ awēñēk an, ang Axwēn fo, gēr owēkw orewēn. Giyindēn lañ bēwēlēk bër eno yakand kerēt ar kēñun wēka yo eno pelēra ine kēn yaraxēnd er kēn yarēnd in. ¹⁶ Barikan, yakayindēn endēmene fo, do gē onden onjekax. Ata bër kēñun širērand nē end ola or šenene or yēl kēñun Kērisēt bēn cēfēnanindēlebi gēr ed ebax enun yēlan yēy. ¹⁷ Enimin, pecanēleñun en torond ga kēn rind enjekax eñ angēmēne mondako yāndi kēño Kaxanu, bari ax gi ex na ga wēndēra kēn.

¹⁸ Gayikwa Kērisēt amat fo soro ko do šēs ko nē end beñēñēnax, mēñ ar šenene, nē end bela bēsēmbak, eñun mēlaxēn gēr Kaxanu. Eman endexēm eñ law bani, barikan Angoc Amēñēk añ xaninēgu kēño abēngw. ¹⁹ Gē angoc andexēm añ ye baxo Kērisēt ebi tēfētandērax endexēm eñ bangoc band gēr epēra bañ. ²⁰ Akarēk añ, bangoc baño baño wēšenēnd Kaxanu. Mēñ abuñan buñan bañi xali fika ko Nowe Akulun and fexaxēn bani mēñ gē bela bēcongēbēxi polo gēr men añ. ²¹ Eño ex amatinali and xoñuyi or kēñun fexēñēnd gērēgako el, bari ax dēxētēnd na abuyar ir eman in. Xoñuyi olo onden onjekax ex gēr lēngw ir Kaxanu pañ gē ekani ed Yesu Kērisēt gēr ecēs el. ²² Mēñ ex ar bakak yañ gēr orēn do yēpax ko gand liw ir Kaxanu an, mēñ ex ar kēno baxētēñēnd omeleka an, bangoc band wunēk bañ do gē band gē panga bañ.

4

End aniyan angašax eñ

¹ Awa gayikako Kērisēt asoro soro ko gēr eman endexēm, wēn bēte giyin bēwēlēk ang bër emer fo en torond mondako fo. Gayikwa ar sorok gēr eman endexēm an, anēka šapēr kēni gē eñēñēnax eñ, ² exo diyaxēñēnd bakey band bayi kēño gēr ebar bañ ang kēño yāndind Kaxanu ak, ax gi ex na ang ex oñandi oñēñēnax ak. ³ Enimin akarēk añ, gwac xwēnda ban edi ed beñēr ñan kēni bër año kwēta ex na Kērisēt bēn: asēk alakirand fo in, oñandi oñēñēnax ok, ekureliran el. Ata wēn monjēlaya ban yēlayand gēr ñambēran in, gēr ošēf ol, do gēr ekēla ed olaš el, xarak ašēba šēbak. ⁴ Gērēgako ašaran kēbi šaranēnd ga kēñun watēnd mēne an bo ex na ga kēn xašērēnd gē bēn gēr eñac, mēñ kēñun renaraxēñēnd. ⁵ Barikan bēn ayaka kēno yakad ar yāpēk ebi kiti bela bēbēngw do gē bēšēsēk an. ⁶ Enimin, mēñ nangēñaxēn kēñēbi Atēfētan añ bēšēsēk bēn dēñ eni diyaxēñēnd gē Angoc and Kaxanu añ ang ak ado ga xiti kēñēbi ang dek bela ak.

End oyekax eñ

⁷ Ekwēt ed beñ dek el anēka saxēguk. Awa giyin bērenik do bër gē anjus, en kemēñaxēñēnd gēr cale. ⁸ Damana beño dek, balērindēleñun mbañ andewēn rewēn añ, gayikwa añana añ alaš kē labēnd beñēñēnax bēndanjēm. ⁹ Mēlayarindēn aye ang kēno wēlayand aliyer gēr bēcīw bēndewēn ak, xarak an ñunēñunand na. ¹⁰ Ala kala diyenindēlebi bošandañ gē anjēla and yēl kēño Kaxanu, nē end oyekax orexēm añ. Angēmēne mondako kēn rind ata kēn hi bër xwētan kēñēbi banjēla band ko yēlēnd Kaxanu nē end oyekax orexēm. ¹¹ Ar yēl kēño eyeyan an, deyarayindēlexo bēnd re ko Kaxanu beñ. Ar yēl kēño edēcara ed bela an, deçarayindēlebi gē ojañ od yēl kēño Kaxanu ok. Gēr end ex yo, cēkwēndino Kaxanu pañ gē Yesu Kērisēt, mēñ ar gē enjaran do gē panga ind din ir din an. Amen!

End toro eñ

¹² Wēn bēmañe bēnd ke balēnd mbañ beño, ga kēn sorond ako, atēy añēkaxik ex, kēreñun caranēnd na nangēde ax ñap ex na fo. ¹³ Ecēñēxēt, nēngandērayindēleñun ga kēn sorond, ang soro ko Kērisēt ak. Mondako yāpēk ex gi eñun nēngandēraxēñēnd nēmēc yatir ko nēcētēgu dek enjaran endexēm eñ. ¹⁴ Ado enun cirērand nē end owac or Kērisēt nēngandērayindēleñun, gayikwa Angoc and gē enjaran añ, and Kaxanu añ, gēr ola orewēn hi ko! ¹⁵ Barikan wēn, gabatak kērexo torond na nē end ga lañ kēño ala, nē end ga rekara ko, nē end ga wēndēra ko ba nē end ga lil kēbi bela gēr bēndēbēn. ¹⁶ Angēmēne ga hi ko kēreçeñ ko soroxēñēnd, cēkwayindēleño Kaxanu nē end owac olo, kēreño cēfēnanēnd na. ¹⁷ Gayikwa anēka fiatēguk kiti ind kē yāna gēr ekun ed Kaxanu in. Xarak angēmēne gēr ndēbi kē yānand kiti in, mondake kē fiata gēr bër hēpēk eni kwēta Atēfētan and Kaxanu bēn? ¹⁸ Ang rek Oñēgw Omēñēk ak: «Angēmēne alak lakēk exo pexaxēn ar šenene an, mondake cēñ kē hi end asēmbak eñ, do gē end

aʷendëran eŋ*?» ¹⁹ Awa bër kē sorond gër edi ed bēnjekax gayik Kaxanu ʷandi kēŋo ebi gi mondako bēn, tebayaalexēni gër otaxan odexēm, mēŋ ar ex mokwēta an.

5

End emēlayan ed okēreceŋ eŋ

¹ Awa bēlēngw bër ex mērēxand irewēn bēn ʷandi ke mēni pelēra gērēgako. Wēno dēŋ alēngw hi kēme ang bēn ak, sede ir toro ind Kērisēt hi keme, do bēte ahixeli kēme hixeli gēr enjaran endexēm and ko šanayawēgu aŋ. ² Kadacindēnēbi šenene bër gēr amara and xwētēnan kēŋun Kaxanu bēn. Nēkonayindēnēbi gē emēkw el đek ang ŋan ko Kaxanu ak, xarak ax gi ex na nē end acosa fo, bēte ax gi ex na ga kēnun nēʷalind. ³ Ola orewēn ol gilex or kēni xor eni tēfētēlind bër gēr amara bēn. Kērenēbi bēŋand na nangēde wēn xwēn kēbi fo. ⁴ Do and ko šanayaw alēngw ar bēxadac aŋ, ašos kēŋun šos gē ekamote ed owun ed gē enjaran ed din ir din el.

⁵ Bēte ocambenjar ok gē odēnaʷ ok, baxētindēnēbi bēlēngw bēn. Banayindēn gēr banēkēra bandewēn, gayikwa are rek gēr Oŋēgw Omēnēk:

«Kaxanu ayēl kēbi yēlēnd oyekeax orexēm ol bër kē banand bēn, barikan aʷereli kēbi wērelind bër kē rafēnand bēn*.»

⁶ Awa wēn banayindēn gēr lēngw ir Kaxanu, mēŋ ar gē panga an, eŋun dafēnaxēn and kēŋo ŋatan aŋ. ⁷ Kwētīnayindēn gēr ndexēm đek bebēr kēŋun sibānēnd gēr banjēlan bandewēn bēn, gayikwa mēŋ afēyēpēy kēŋun fēyēpēyēnd.

⁸ Giyin gē anjus, kēren nambinand na. Šabucara in, arangoyēra ar gē wēn an cēŋ, abētēra kēŋun bētarand ga ko šaland noyō kēŋo yamb ang yēraŋ ir kēŋo sisand emacar end kēŋo yamb fo. ⁹ Nēpindēn endexēm eŋ do kemēnayin gēr ekwēta ga nang kēn ako mēne oyot od obāt kēŋun wēcanēnd gē bēmaʷe bēndewēn bēnd gēr ngwēn ro bēŋ. ¹⁰ And kēn soro imēd aŋ, Kaxanu mēŋ ar gē oyekeax an, mēŋ ar wāceli kēŋun enjaran end din ir din end ex gēr Yesu Kērisēt eŋ, axanin kēŋun xanin, abašēn kēŋun abašēn ojaʷ ok do axemēn kēŋun xemēn en gixēn bër rēd kēbi aye. ¹¹ Mēŋ ga xwēnēk wa owun ol din ir din! Amen!

Epelar el

¹² Silas, imaʷe ind xwēta kēmo gēr Axwēn iŋ, rēca ke mun nēgwēnēli bepēnēfēne beŋo. Aʷandi ʷandi ke me deya oyekeax or đal or Kaxanu ol, mun kemēnaxēn, awa kemēnayin mbaŋ! ¹³ Bērēwāk bër hik gēr Babilon bēn, bër yata kēbi Kaxanu ang wēn ak bēn, kēŋun šemand. Ašēma kēŋun šemand bēte ašēniwēn Marēk.

¹⁴ Cēmarēxēn momegar ang bēmaʷe bēnd kēbi balērēnd fo. Awa wēn đek bër xwēn kēŋun Kērisēt bēn, cotin obetak ol.

Kayëta ixinëm ir Piyer in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën babi Piyer bamara band okëreceŋ band lapar bani gë bëlawënel bënëgwëš baŋ. Në end osëyali or fudac orebën eŋ, bërëwak bëranjëm wëlandëra babi do bani wëkarënd në end ine ko legënaخنëgund Axwën an ga re baxo mëne gogo ko bakaw. Piyer aÿëgwën këfi mëne Axwën an axo dëgënan na. Barikan aŋuŋa ko ŋuŋand xali ala kala exo nëngwët ola orexëm ol do exo teb bëñëŋënaخ beŋ. Er ex gër akayëta in:

End or ŋenene do gë end bëlawënel eŋ: 1.1-21.

End ekwëÿëta ed osëyali or onëgwëš eŋ: 2.1-22.

En ošën or omakaw ond Axwën eŋ: 3.1-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Simoŋ Piyer, ariyenin do parëxanda ir Yesu Kërisët an, këjun yëgwënëlin d kayëta ijo wën bër gë ekwëta ed xëbënek ang edebi ak bën, paš gë or ŋenene or Kaxanu do gë Afexën Yesu Kërisët ol. ² Oyekax ol do gë obetak ol bašërël ex gër ndewën ga nang kënebi ako Kaxanu do gë Yesu, Axwën arebi an.

End oxëreceŋ eŋ

³ Kaxanu ayël yël këbo gë panga indexëm in dëŋ dek bebër kë ÿana ene diyaxënënd ang ex ola or Kaxanu ak mëŋ ar wăcëgu këbo gë enjaran endexëm eŋ do gë ekëbënaخik endexëm an. ⁴ Paš gë enjaran eŋo do gë ekëbënaخik eŋo, yël këbo Kaxanu bebër beya bašo bën, en koraxën en cana osëmbak or gër ngwën ol or oñandi oñëŋënaخ ok do en cotaxën ola or Kaxanu ol. ⁵ Awa në end eŋo dëŋ, kemënaخin gë obal osëm en bašaxën gër ekwëta edewën owerëgweran ol, do gër owerëgweran, onangëran ol. ⁶ Bašin gër onangëran, egi ed gë anjus el do gër egi ed gë anjus el, ekemënal el. Bašin gër ekemëna, epëb ed Kaxanu el. ⁷ Bëte bašin gër epëb ed Kaxanu, ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ el do gër ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ, aŋana aŋ. ⁸ Enimin, angëmëne beŋjekax beŋo ahi hik gër ola orewën do ex nëm̄b, an ñana na en bayind gë bandixa banjekax këm, an gi na gë odëwërewën këm, gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el. ⁹ Barikan ar šanëk beŋo an, axo watërand na aye, xali hi ko ang ašiwëk fo. Axwëya xwëya ko angunëtan and bamena band baxo rind and ganëka aŋ.

¹⁰ Bëte bëmaÿe, kemënaخindën en balëkënali nëmëc oŋac or wăc këjun do gë eyata ed yata këjun Kaxanu el. Angëmëne mondako kën rind, din an pokër na. ¹¹ Ata Kaxanu mondako këjun fërëtënaخën ebët eñangax, en dilaخën gër owun or din ir din or Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Axwën arebi do Afexën arebi an.

¹² Mëŋ ex bëte, wëno din këmun ÿana mun kwitanënd beŋo ga nang kën anëka do lëkaya kën d'al ir šot kën in. ¹³ Yëla këme aye yek, nand bayi këme gër eman eŋo na, mun nëngëtënd gë bënd këmun kwitanënd beŋo. ¹⁴ Gayikwa Yesu Kërisët, Axwën arebi an, anangën nangën ke mëne gogo këme šës. ¹⁵ Barikan gë oxor oram ol këme ri mun tebëtanaxën er këjun ÿana eŋun kwitanënd, nand ex yo, beŋo dek.

End enjaran eŋ

¹⁶ Enimin, biyi ex otede od watëk ola oxëbënaخik or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol gë baŋgës bandeŋi baŋo dëŋ. Anangën nangën këmun panga indexëm in do gë omakaw ondexëm oŋ, xarak ax gi ex na gë bëndacan bënd xamën këni bëla. ¹⁷ Gayikwa Faba Kaxanu yël këŋo or gapak ol do gë enjaran aŋ yatir wëli bax oniŋw orexëm ol gër enjaran ekëbënaخik eŋo ga kë re: «Ajo ex Ašëniŋwën ar pëlot gër yomb iram an, wëno monëŋan ke nëŋanënd endexëm eŋ.» ¹⁸ Biyi dëŋ wël bax oniŋw olo ga wëliwëk gër orën and ebami gë Axwën Yesu Kërisët yaŋ gër etënd emënëk aŋ.

¹⁹ Biyi cëŋ, er reya këni bëlawënel in, er mokwëta nëmëc ex. Awa wën aÿap ÿapëk eŋun balënd end eyeyan elo eŋ. Er hik ang lambo ir kë ñoband gër ecamëdan fo xali ex canayaw angoben aŋ do emal ed oxeya el ex ñoband gër owëkw orewën. ²⁰ Damana beŋo dek, anang nang kën mëne gër Oñëgw Omënëk, eyeyan ed alawënel ed ex anjëlän and ala, ax gi ex na. ²¹ Gayikwa, alawënel abax yeyanënd ex na ang baxo yëland ak. Angoc Amënëk aŋ babi wăsinënd bëlawënel bën gër onden ondebën end Kaxanu end këni reya eŋ.

2

End bësëyali bënëgwës ej

¹ Akarëk aŋ, bêlawënel bënëgwës hi bax na gër bulunda ir Isërayel. Bëte mondako fo këni xani bërëmar mërëxand irewën eni gi bësëyali bënëgwës, eni dilaliw bënëgwës bend kë nambelind do eno yaxëtand Axwën an, mëŋ ar racët këbi an. Ata bëjo mocala këni şaland enemi ed bërëxadçët el. ² Bëranjëm këbi sëf gër aniyan atëmbak andebën, do bësëxen bën nê endebën këni ýana eni cirënd feña ir dal in. ³ Bësëyali bëjo, ga ñan këni napul in kënun ýana enun yifand gë bend këni yerëtënd bën fo beŋ, enun dëxëlëxaxënënd. Barikan kiti indebën in elod anëka fo wël bax, do enemi edebën el ax gi ex na mocëni!

⁴ Omeleka od wëndëra bax ok, Kaxanu aŋo kaýënan bana endebën ej. Alap lap këbi gër ambëxw atiwx do xap këbi gë ogweyele-gweyele gër acamëdan ang gë gweyele-gweyele fo eni cënixën kiti in. ⁵ Bëte Kaxanu alaw law babi gë oým ol, bela bësëmbak bër ebax akarëk bën, angwën and baxo femërand Nowe end aniyan and şenene aŋ. Barikan fexën këbi Nowe do gë bela bëcongëbëxi bësëxe. ⁶ Bëte Kaxanu anëp nëp babi bër gër Sodom do gë Gomor bën and bëlën ko ñangol baŋo aŋ. Mondako ri baxo eni nangaxën dek bësëmbak bën mëne mëŋ axiti ko xitind. ⁷ Barikan aracët racët baŋo Lot, mëŋ ar şenene ar bax xoýërand, nê end eñac end bëwëşik bëjo ej. ⁸ Gayikwa ar şenene ar bax liyand gër ñangol band Sodom do gë Gomor ajo, key yo key baŋo yambënënd gër emëkw ed şenene edexëm nê end eñëŋëxax end baxo watënd do baxo wëlënd ej. ⁹ Awa eŋo këbo wäsinënd mëne Axwën an axam xam ko edacët ed bër şenene gër ocëmu el. Barikan afeni këbi fenind bësëmbak bën ebi nëpaxën yatir kiti. ¹⁰ Adofa anëp këbi nëp bër këbi yetëyetënd edi ed bemuyaraxik bën, bër kë xaşërend gër edi ed oñandi od eman do këni yepënënd or gapak or Axwën bën.

Bësëyali bënëgwës bëjo, axwëta xwëta këni ogaf odebën ok do arafëna këni rafënannd mëne ani yëdand na ecir ed ñangoc ñacaraxik band gër orën el. ¹¹ Xarak omeleka od xuca këbi ojaw do gë panga ok dëŋ anëbi nëpënd na, ani kwëşand na gër lëngw ir Axwën Kaxanu enëbi cir. ¹² Barikan bën ari këni rind ang bër gë onden këm fo, ang owarac fo, owarac or eñaş or xwël kënëbi do enëbi daw xali eni bër ol. Aşir këni şirënd er bayik ani nang ex na in. ¹³ Osëmbak orebën olo axana këni xana ang acosa fo. Monëŋan këbi nëŋanënd eyëlaya ed gër oñandi od eman ogës od bela dek el. Oşëfën orewën ex and këni yow gër ed kën fedër ñambëran aŋ, opëna odewën ok këni buyarënënd. ¹⁴ Bangës bandebën baŋ yer orekar fo ex, do dın abi pedënd na eñëŋëxax ej. Ayifa kënëbi yifand bela bër sitarak bën, monjëlaya yëlaya këni gër aŋana and kodı. Ata bëjo obaş or xata këbi fo exëni. ¹⁵ Ga seb këni feña ir şenene in, nambëraxën këni ga sëf këni feña ir Balam, aşëniw ar Bosor in, mëŋ ar ñan bax acosa and exo dixën osëmbak an. ¹⁶ Barikan fali, mëne ngëŋ emacar, yeyan bax ang ala fo do rexëra baŋo nê end amena andexëm, alawënel ar şenëkët baŋo an, xali xwëşan këŋo.

¹⁷ Bësëyali bënëgwës bëjo, ang handu band gë men këm fo exëni; ang ebed ed şapërelirik ekoc fo exëni. Ata bën şëni këbi acamëdan aŋ. ¹⁸ Gayikwa añëbëta këni ñebëtand eni deya bend gë ofëcak këm, bend gë ndafënan itëm. Mondako këni rind enëbi yifaxën gë oñandi oñacaxik od eman ok bela bër şanëguk gë ojaw fo gër otaxan od bër kë liyand gër enambëran bën. ¹⁹ Bela bëjo abeya beya banëbi mëne aniyan and yaya kënëbi yël, xarak bën dëŋ okadëp od bebër kë nemind exëni. Gayikwa ala kala xadëp ir er wëña këŋo hi ko.

²⁰ Enimin, angëmëne aseş seb këni bemuyaraxik bend gër ngwën ro beŋ paş gë enang ed nang këno Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el do eni ñakan beŋo xali ebi bëña gaşëxe, awa nëmëc këni nëxena ang nëxena bani aňanar ak. ²¹ Er fecadox këreni nang dona aniyan and şenene aŋ, gë eni nang aye dëŋ, do eni maşan epoy apela amënëk and sëyali kënëbi aŋ. ²² Awa bën anëka hi këbi eyeyan ed dal ed orenik ed kë rend: «Lanjët in anëka ñakan ko exo yamb er wis baxo in^o.» Bëte: «Ambëxwëbëxw anëm and buyi bano ecedë-ecede aŋ, anëka rëgwaya ko gaşëxe gër egwaya.»

3

End omakaw ond Axwën ej

¹ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaŋ bëjo, kayëta ixinëm in këmün ýëgwënëlınd. Gër okayëta oki oko, këmün xwitënënd bënd nang kën aye beŋ, en nëngëtaxën gër onden odewën. ² Ata kën ýana en kwitand bënd reya këni, akarëk aŋ, bêlawënel bëwënëk beŋ do gë apela and oparëxanda odewën aŋ, apela and ex and ar ex Axwën

do Afexën arebi aŋ. ³ Nangin mëne damana beŋo dek, gër bakey bapelatar, bela bër kē sēfēnd oñandi oñēŋēnax do kēni sanēnd mbanj kē šanayaw na. ⁴ Do are kēni ŋana eni dend: «Feye ngwa exo ar beya bax mëne abaka ko baƙaw an? Gayikwa elod ga rašēra kēbi gēr ecēs bēxarēk bēn, beŷ bēn ang ebax elod and ŋanak ngwēn ak bayik*.»

⁵ Enimin, bējo mama dēŋ kēni xwēyand mëne akarēk aŋ, paŋ gē eyeyan ed Kaxanu el hixēnēk orēn ol do gē ebar el, do ebar el šanēguk gēr men do xangēk. ⁶ Ngwēn ind angwēn aŋo iŋ šilipa bax kwēc gēr amen. ⁷ Xarak Kaxanu, gē eyeyan elo fo re ko ašor ko šor orēn ol do gē ebar ed gērēgako el yatir kiti ind kēbi nemin bela bēsēmbak iŋ.

⁸ Barikan emat ex end ax gi ex na mokwēya eŋ, wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbanj bējo: Gēr Axwēn, akey amat gwēr fo ex gē bēniy wēli do bēniy wēli gwēr fo ex gē akey amat. ⁹ Axwēn an axo dēgēnand na gēr eŋata ed er beya ko, ang kēni yēland bērēmar ak. Ga kēŋun buŋanēnd ko šēnind wēn dek en nēngwēt dek ola orewēn ol gayik aŋo ŋandi ex na ala exo nemi.

¹⁰ Barikan akey and Axwēn aŋ, ang arek fo kē yow. Yatijo, orēn ol ašapēr kē šapēr gē ongēbēr oñigēnaxik. Bēbēr ex gēr orēn gē xodux bēn, ex pētēra. Ata ebar el, gē bēbērēxēm bēn ex wati ang ex ak. ¹¹ Awa gayikako bēbiŋo dek afēt kē fēt, wēn nēkonin ba mondake ŷapēk en dīyand! Gē ola owēnēk do gē epēb ed Kaxanu ¹² ŷapēk en cēnind do en ŋandēnēnd akey and Kaxanu aŋ, akey and kē fētēra bēbēr ex gēr orēn gē xodux aŋ. ¹³ Xarak biyi ašēni kēne šēni nde bēbēr beya kēbo Kaxanu bēn: orēn oxašax do gē ebar ekašax, gēr ed kē xēñ or šenene ol. Ata biyi eŋo kēne šēninde.

¹⁴ Wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbanj bējo, awa gēr ošēn olo, kemēnayin eŋun tēkati Axwēn an bēwēnēk, bēr gē etēmbak kēm, gēr aketēxeta. ¹⁵ Pēnileŋun mëne ebuŋan ed buŋan kēŋun Axwēn arebi el ex apexa andewēn aŋ, ang ŷēgwēn kēŋun bēte Pol, mēŋ imaŷe ind kēbo balēnd mbanj iŋo, gē orenik or šot ko ol. ¹⁶ Mondako ko ŷēgwēnd Pol gēr dek okayēta odexēm and ko yeyanēnd beŋo aŋ. Barikan bēngas exēna bēnd lakēk epēni. Ata bēr sitarak gēr onden do ani piri ex na gēr onangēran bēn, anēngwēt kēni nēngwētēnd er kē rend in. Ado mondako fo kēni rind gē Oñēgw Omēnēk ocēxe ok do kēni neminayand gē andebēn aŋ dēŋ.

¹⁷ Awa gayikako gana gana fo nang kēn beŋo, wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbanj bējo, perēnayin dē kēdi kēnēbi sēfa bela bēwēšik bējo gēr enambēran edebēn do en teb ekemēna el. ¹⁸ Barikan piriyin gēr oyekax do gēr enang ed Yesu Kērisēt, Axwēn do Afexën arebi el. Mēŋ xwēnēk enjaran eŋ, gērēgako do xali din ir din! Amen!

Kayëta iŋanar ir Śaŋ in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Śaŋ, asëfan abat Yesu, yëgwëk ang re këni okëreceŋ oŋanar ak. Amëd aŋo, okëreceŋ ok mbanj šopara baŋi në end bësëyali bënëgwëš eŋ. Anambeli banëbi nambelind ga bani rend mëne Yesu axo gi ex na Afexën an do axo gi bana dëŋ ala. Paŋ gë er yëgwën yandi baŋo eŋi dëca eni kemënalixënënd end ðal end sëyali këñëbi elod gër yānar eŋ. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën aŋap yāpëk eni nang mëne and šot këni dëŋ ex aniyān and din ir din aŋ. Bëte këreceŋ ir bayik aŋo balënd na end okëreceŋ ocandaw eŋ, axo cot ex na anëkëra and gë Kaxanu and paŋ gë Kërisët aŋ. Er ex gër kayakëta in:

End eyeyan ed kë yëlënd aniyān eŋ: 1.1-4.

End enang ed Kaxanu do gë etëfëtëli ed Kërisët eŋ: 1.5–2.6.

End apela angašax and Axwën eŋ: 2-17.

End bërangoyëra and Kërisët do gë obaš or Kaxanu eŋ: 2.18–3.10.

Ed aŋana and Kaxanu aŋ do gë and okëreceŋ eŋ: 3.1-4.21.

End ekor ed ngwën eŋ: 5.1-21.

End eyeyan ed aniyān eŋ

¹ End ar hik elod gër yānar eŋ, end ar wël këmi eŋ, end ar wat këmo gë bangës bandëbi baŋo dëŋ eŋ këmun yëgwënëlınd. Biyi nëkondëra këŋo gë axëbënan, biyi lëkëra këŋo gë otaxan odeŋi ok. Mëŋ ex eyeyan ed kë yëlënd aniyān el. ² Biyi wat këŋo ar ex eyeyan ed kë yëlënd aniyān an ga hi ko ala. Biyi reyak osede orexëm ol, mëŋ këmun sëfëtanaxënënd mëne ar ex aniyān and din and ler gër Faba Kaxanu an šanayaxënëŋu këbo. ³ End wat këmi do wël këmi eŋ, këmun sëfëtanënd wën bëte, ene baraxëne andamat. Ebar elo ex ed gë Faba Kaxanu do gë Asëniw Yesu Kërisët el. ⁴ Eŋo këmun yëgwënëlınd ebo nëngandëraxën enim biyi ðek.

End aniyān and gër angoben eŋ

⁵ Endey end wël këmi gër Kërisët do lawënëŋu këbo mun tëfëtan eŋ ex: Kaxanu angoben hi ko do ecamëdan ax gi ex na gër ola orexëm. ⁶ Angëmëne are këne rende mëne gë mëŋ bar këne do ene bayiye gër ecamëdan, bënëgwëš hi këne, er këne rinde in ax gi ex na ðal. ⁷ Barikan angëmëne gër angoben hi këne ang hi ko mëŋ gër angoben ak, abar bar këne do ošat or Yesu, Asëniw arexëm oŋ këbo wunëtënd gër eñëŋenax end ex yo.

⁸ Gë andëbi këne yifayande angëmëne ene dende mëne ane mendërande na, ðal in ax gi ex na gër ola oreŋi. ⁹ Barikan angëmëne afut këne futënde bamena bandëbi baŋ, Kaxanu, mëŋ ar ex šenene do hi ko mokwëta an, aseban këbo seban do ebo wunët gër betëmbak bënd ex yo. ¹⁰ Kaxanu këñëŋo xwëtënde anëgwëš angëmëne ene dende ane mendërande na, do eyeyan edexëm el ax gi ex na gër ola oreŋi.

2

End ayakan areŋi eŋ

¹ Obaš oram, eŋo këmun yëgwënëlınd mëŋ kën xwëyëtaxën beñëŋenax ber. Barikan angëmëne ala exo mendëra, ayakan šot këñëŋone na ler gër Faba Kaxanu, mëŋ exo Yesu Kërisët, ar šenene an. ² Mëŋ dëŋ ex angunëtan and sebanaxën këbo Kaxanu bamena bandëbi an ngwën in ðek, bari ax gi ex na biyi fo.

³ Angëmëne asëf këne sëfënde bapela band Kaxanu baŋ, pënileŋo mëne anang nang këñëŋone. ⁴ Anëgwëš ko rind ar kë rend mëne anang nang këŋo Kaxanu xarak axo tëfënd na bapela bandexëm baŋ. Dal ax gi ex na gër ola or ala aŋo. ⁵ Barikan ar fëbëk eyeyan ed Kaxanu an ex ar ñan këŋo enim an. Ata mondako këne nangënde mëne abar bar këne gë Kaxanu. ⁶ Ar kë rend mëne abar bar këni gë mëŋ an, aŋap yāpëk exo ðiyand ang baxo liyand Kërisët ak.

End apela angašax eŋ

⁷ Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbanj bëŋo, apela and këmun yëgwënëlınd aŋo akarëk ex, ax gi ex na angašax. Apela akarëk aŋo, eyeyan ed wël kën elod gër yānar el ex. ⁸ Barikan ga këmun yëgwënëlınd ako apela angašax dëŋ ex. Dal ir gër Kërisët in kë šanayand gër ola orewën gayik ecamëdan el anëka kë šapërend, do angoben aŋ kë yañënd. ⁹ Ar kë rend mëne gër angoben hi ko an, do eŋo cus imaŋe indexëm in, gër

ecamédan bayi ko pere. ¹⁰ Ar fian kėjo imaýe indexëm an anêka hi ko gër angoßen do er kėjo lënan eñëñenax ax gi ex na. ¹¹ Barikan ar şus kėjo imaýe indexëm an, gër ecamédan bayi ko. Gër ecamédan ko liyand, do axo nangënd na gër ed ko yend, ecamédan el şiwën kėjo.

¹² Obaş oram, wën këmun ýëgwënëlınd gayik anang nang kën mène Kaxanu aseban seban kějın bamena bandewën şaj gër owaç or Kërisët. ¹³ Wën opaba këmun ýëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ýanar an. Wën ocambenjar gë odënaş këmun ýëgwënëlınd gayik axor xor këno Arangoýëra an.

¹⁴ Obaş oram, wën këmun ýëgwënëlınd gayik anang nang këno Faba Kaxanu. Wën bëxarëk këmun ýëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ýanar an. Wën ocambenjar gë odënaş këmun ýëgwënëlınd gayik axemëna xemëna kën. Bëte axwëtaya xwëtaya kën eyeyan ed Kaxanu el gër oşëkw orewën do axor xor këno Arangoýëra an.

¹⁵ Këren şan na ngwën in, bëte këren şan na beşër ex gër ngwën ro bën. Angëmëne ala exo şan ngwën in, aşana and Faba Kaxanu aş ax gi na gër emëkw edexëm. ¹⁶ Enimin dek beşër ex gër ngwën ro bën, beşër gër anıyan bën mène ngëş: oñandi od eman ok, gë eñangen ed beşër kë watënd bangës el do gë edafënali ed napul ir gër ngwën ro el. Beşo ax gi ex na bënd Kaxanu. ¹⁷ Xarak ngwën in do gë oñandi odexëm ok axuca wa kë uca. Barikan ar kë rind oñandi od Kaxanu an, din ir din ko bayi.

End arangoýëra and Kërisët eş

¹⁸ Obaş oram, gogo kë xwët ngwën in. Do ang wël kën ak, arangoýëra and gë Kërisët kë yowënd na. Xarak anêka ýëmb këni bërangoýëra andexëm bën. Mondako këne nangënde mène ngwën in në ekwët ex. ¹⁹ Bërangoýëra and Kërisët bëşo gër ndeş ro dëş şan këni gayik ani gi bana enim bëreş. Kido bëreş hi bani abayi bayi doni.

²⁰ Wën cëş, aşot şot kën panga ind yël kějın Angoc Amënek in do wën dek anang nang kën. ²¹ Aýëgwënëlı ýëgwënëlı këmun gayik anang nang kën dal in do mène enëgwëş ax gind na gër dal. ²² Ar kë fişpënd mène Yesu ex Kërisët, anëgwëş hi ko. Ata ajo ex ngëş arangoýëra and Kërisët an gayikako aşıp ko fişpënd end Faba Kaxanu do gë Aşënişw Kërisët eş. ²³ Ar fişpëk yo end Aşënişw ar Kaxanu eş, aşıp fişp ko bëte end Faba Kaxanu eş. Barikan ar wak end Aşënişw an, awa wa ko bëte end Şem eş.

²⁴ Endewën eş cëş, kwëtayayın de gër oşëkw orewën er wël kën elod gër ýanar in. Angëmëne end wël kën elod gër ýanar eş axwëtaya xwëtaya kën, wën bëte axwëtaya kënun axwëtaya Faba Kaxanu do gë Aşënişw. ²⁵ Do er beya këşo in ex anıyan and din ir din aş.

²⁶ Në end bër kějın yifand këmun ýëgwënaşënëlınd eşo. ²⁷ Endewën eş cëş, gë Angoc Amënek and yël kějın Kërisët aş bar kën, an caland na eşın tşyali ala. Gayikako Angoc aşo kějın şeyalınd dek do er kějın şeyalınd in dal ex, ax gi ex na enëgwëş. Mëş eş, diyayındën ang kějın şeyalınd ak.

²⁸ Awa gërëgako obaş oram, diyayındën gë Kërisët. Do nand ko şanayaw yo, ata këne bayiye ga xwëta këñëşone, yatıjo ecëfënaşık abo təkeli na. ²⁹ Angëmëne anang nang kën mène mëş ar şenene hi ko, nangin bëte ar kë rind yo end şenene, Kaxanu rëw kėjo.

3

End obaş or Kaxanu eş

¹ Watin ang fian këşo Faba Kaxanu ak xali këşo wacënd obaş oreşëm! Do enimin obaş oreşëm wa hi këne. Gayikako bela bër gër ngwën ro bën anëşo nang ex na, elod ano nang ex na mëş bëte. ² Wën bëmaýe bënd ke balënd mbarş bëşo, gërëgako dëş hi këne obaş or Kaxanu. Do ola or këne şote ecan ecan ol, ax canaya ex na pere. Barikan anang nang këne mène and ko şanayaw Yesu Kërisët aş, ola oreş ol ang oreşëm ak kë hi sam enëşo wat ang hi ko ak. ³ Ar kë yarënd yo eşo gër ndexëm, awunëta ko wunëtand do exo men ang wën ko mëş ak.

⁴ Ar kë rind eñëñenax yo, er ko rind in amena ex paş gë acariya and Kaxanu aş gayik emendëran el edif ed acariya ex. ⁵ Do anang nang kën mène Kërisët yow bax exo dëxët beñëñenax beş xarak gër ola oreşëm eñëñenax ax gi ex na. ⁶ Ar bar këni gë mëş yo, ax bo ex na ga ko wëndërand. Ar bayiş ga ko rind beñëñenax an, aşo nang ex na, elod aşo wat ex na.

⁷ Obaş oram, ala këreşın yifaç na. Ar kë rind end şenene an, ar şenene ex ang exo Kërisët ak ar şenene. ⁸ Ar bayiş gër beñëñenax an, ar şabucara ex gayik şabucara in elod gër ýanar ko wëndërand. Gayikako Aşënişw ar Kaxanu an ayow yow ko, exo nëxenaxën şandıxa şand şabucara şaj yow baxo. ⁹ Ar rëw kėjo yo Kaxanu, axo

mendêrand na gayik anıyan and Kaxanu aŋ ex gër ola orexêm. Axo kor na exo bayı gër beññênax gayikako Kaxanu rêw kêŋo. ¹⁰ Mondako kênı fıtârênd bër ex obaş or Kaxanu bën gë bër ex or şabucara bën. Ar bayı ax dınd na yo end şenene, axo gi ex na ar Kaxanu. Mondako fo ex end ar aŋo ŋan ex na abınêm eŋ.

End aminêmëra and gër Kërisêt eŋ

¹¹ Enimin, endey eŋo wël kën elod gër ŷanar mêne balêrındêlebo andebi rebi aŋ. ¹² Kêrenêŋo têfêteliye na Kaŷe, mên aŋ bar banı gë Arangoŷëra an xali law kêŋo abınêm. Do inewa lawaxên kêŋo? Gayikwa bandixa band mên Kaŷe bŋ bŋññênax hi bax do band abınêm bŋ band şenene.

¹³ Bëmaŷe, angëmëne bela bër gër ngwên bën aşus şus kênun, kêrenjun caran na. ¹⁴ Biyi anang nang kêne mêne anêka xani kêne gër ecês, do bakaw kêne gër anıyan gayik aŋan hŋan kênëbene bëmaŷe bën. Bari ar şus kêbi an, gër ecês bayı ko. ¹⁵ Ar kêŋo şus yo imaŷe indexêm, law ar bela hi ko do aye nang kên mêne alaw ar bela an axo cot na anıyan and din ir din aŋ. ¹⁶ Kërisêt ga yëlaya ko wa nê endebi xali gër ecês mên nangaxên kêne er ex aŋana in. Biyi bête aŷap ŷapêk enêbe yële anıyan andebi aŋ bëmaŷe bën. ¹⁷ Angëmëne ar şotêrak gër ebar ro eŋo watênd imaŷe indexêm in ga şëmura kêŋo, do exo kemên emêkw edexêm el, aŋana and Kaxanu aŋ mondake cêŋ kê ŷëpa gër ndexêm? ¹⁸ Obaş oram, aŋana andebi aŋ gilex dŋal do canayayındêlex gër bandixa. Kêrex gi na gër ofêrëya fo, bête kêrex gi na eyeyan fo.

¹⁹ Mondako kêne nange mêne bër dŋal hi kêne do ebo gi fuŋ gër owêkw orebi gër lëngw ir Kaxanu. ²⁰ Angëmëne owêkw orebi oŋ dëŋ kêbo kênênd, kaş ex Kaxanu, mên ar nangêk beŷ dëk an. ²¹ Bëmaŷe wên bër ke balênd mban bënjo, ayëxwëra kêne yëxwëraye ler gër Kaxanu angëmëne owêkw orebi oŋ abo nêpênd na. ²² Er kênêŋo wëkaye yo, ayêl kêbo yêlênd gayik aşêf kêne şêfênde bapela bandexêm bŋ do ari kêne rinde er hŋan ko in. ²³ Watın er re ko ene dınd ex in: ene kwëtaye owac or Yesu Kërisêt, Aşêñiŷ arexêm ol, do ebo balêrênd andebi rebi aŋ, ang rek apela andexêm and yêl kêbo ak. ²⁴ Ar kê rind er rek bapela bandexêm an, gë Kaxanu bar kênı, do Kaxanu na exo gër ola orexêm. Gë Angoc andexêm and yêl kêbo aŋ kêne nangênde mêne alëg lëg ko gër ola orebi.

4

Epitêndër ed bëlawênêl el

¹ Wên bëmaŷe bënd ke balênd mban bënjo, ax gi ex na mo kwëta dëk bër kê rend gë Angoc and Kaxanu bar kênı bën. Kamanındênêbi aye en nangaxên mêne dŋal kênı reyand gayik bëlawênêl bënêgwêş bërânjëm yowêk na gër ngwên ro. ² Mondako kêno nang ar bar kênı gë Angoc and Kaxanu an: ar kê reyand yo mêne Yesu Kërisêt ayow yow baxo hi ko ala gër ebar ro, ajo ar Kaxanu ex. ³ Barikan ar kê reyand yo aŷar bar kênı gë Angoc Amênêk aŋ do exo ŋêp mêne Yesu Kërisêt gër Kaxanu xaniw ko, ajo arangoŷëra and gë Kërisêt ex. Ax gi ex na nde awël wël ban mêne arangoŷëra gë Kërisêt kê yowênd? Awa gërêgako, anêka fiatëgu ko gër ngwên ro.

⁴ Wên obaş oram ol, bër Kaxanu hi kên do axor xor kênêbi bëlawênêl bënêgwêş bën gayik gë ar bar kên an fangak nêmc gë angoc and ex gër ngwên ro aŋ. ⁵ Bëlawênêl bënêgwêş bënjo, bër gër ngwên ro fo exêni. Mên kênı yeyanaxênênd end gër ngwên ro fo do bela bër gër ngwên ro bën abaxêtên kênêbi baxêtênênd. ⁶ Barikan biyi bër Kaxanu hi kêne do ar nang kêŋo Kaxanu an, abaxêtên kêbo baxêtênênd. Ar ax gi ex na ar Kaxanu an, abo baxêtênênd na. Mondako kêne nangênde ang fıtâr kênı ak ar gë Angoc and dŋal an gë ar gë angoc and enêgwêş an.

End aŋana and Kaxanu eŋ

⁷ Wên bëmaŷe bënd ke balênd mban bënjo, balêrındêlebo andebi rebi aŋ gayik aŋana aŋ gër Kaxanu xaniwêk. Do ar hŋan kêbi bela an, Kaxanu rêw kêŋo do anang nang kêŋo Kaxanu. ⁸ Kaxanu aŋana hi ko, ar şus kêbi bela an, aŋo nang ex na Kaxanu. ⁹ Watın ang wâsin kêbo Kaxanu aŋana andexêm ak: ga lawênëgu kêŋo Aşêñiŷ ar tañ arexêm an gër ngwên ro ene cotaxêne anıyan aŋ paş gë mên. ¹⁰ Do aŋana aŋo er ex mêne Kaxanu hŋan kêbo xali lawênëgu kêŋo Aşêñiŷ ebo wunêt gër beññênax bendeŋi, xarak ax gi ex na ga hŋan kênêjone biyi.

¹¹ Wên bëmaŷe bënd ke balênd mban bënjo, angëmëne mondako hŋan kêbo Kaxanu, aŷap ŷapêk biyi bête ebo balêrênd andebi rebi aŋ. ¹² Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu. Angëmëne abalêr kêbo balêrênd andebi rebi aŋ, aŷar bar kêne gë Kaxanu do aŋana andexêm aŋ aye faŷayak gër ola orebi.

¹³ Mondake këne nangënde mëne gë Kaxanu ßar këne? Ga yël këbo wa Angoc andexëm aŋ. ¹⁴ Do ßiyi, awat wat këmi eŋo, do mëŋ këmi reyaxënënd mëne Faba Kaxanu lawënëgu këŋo Asëñiŋw exo gi Afexën ar ngwën an. ¹⁵ Ar kë wä mëne Yesu, Asëñiŋw ar Kaxanu ex, aßar ßar këni gë Kaxanu. ¹⁶ Do ßiyi anang nang këne do awa wä këne mëne Kaxanu aßian ßian këbo gayik aŋana hi ko. Do ar këbi ßian ßela an, aßar këni ßar gë mëŋ. ¹⁷ Angëmëne aŋana and Kaxanu aŋ afaŋaya faŋayak gër ola orebi, gë onënga fo këne şëniŋye akey and kiti aŋ gayik ang këne liyande gër ngwën ro ak awëndër wëndërek gë aniyan and Kërisët aŋ. ¹⁸ Gër emëkw ed ar faŋayak aŋana, anjiŋy ax gind na. Do aŋana ax paŋaya ex na gër emëkw edexëm.

¹⁹ Endeŋi eŋ cëŋ, aßian ßian kënebene Kaxanu gë bela ßën gayik mëŋ ŋanak ßian këbo. ²⁰ Angëmëne ala exo dend mëne aßian ßian këŋo Kaxanu do eŋo cus imaŋe indexëm iŋ, anëgwës ko rind gayik axo kor na eŋo cus imaŋe ind këŋo watënd iŋ do eŋo ŋan Kaxanu, mëŋ ar aŋo watënd na an. ²¹ Awa apela aŋo yël këbo Kaxanu: Ar ßian këŋo Kaxanu an, ŋanëleŋo ßete imaŋe indexëm iŋ.

5

End angora and ngwën eŋ

¹ Ar wäk yo mëne Yesu ex Kërisët, Kaxanu rëw këŋo. Do ar këŋo ßian yo arëw an, aßian ßian këbi ßete oßaß orexëm ol. ² Mondako nang këne mëne aßian ßian kënebene oßaß or Kaxanu ol: ga ßian këneŋone Kaxanu do ga këne sëfënde er rek ßapela ßandexëm in. ³ Eŋan ed Kaxanu el ex ene dind ex er re ko gër ßapela ßandexëm in do ßapela baŋo ax ðak ex na. ⁴ Gayikwa ar rëw këŋo yo Kaxanu, axor xor ko ngwën iŋ. Do ekwëta ed xwëta këneŋone Kaxanu el ex ekor ed ngwën el. ⁵ Noŋo ex ar xorëk ngwën an? Ax gi ex na nde ar wäk mëne Yesu ex Asëñiŋw ar Kaxanu an?

End Kërisët eŋ

⁶ Yesu Kërisët ex ar yow bax gë men oŋ do gë oßat oŋ. Gë men do gë oßat yow baxo, ax gi ex na na gë men oŋ fo. Do Angoc Amënek aŋ kë reyand eŋo gayik mëŋ ex ðal in. ⁷ Enimin, otede otas kë reyand end Kërisët eŋ: ⁸ Angoc Amënek aŋ, men oŋ do gë oßat oŋ. Do ßën ßësas axet xet këbi. ⁹ Angëmëne awa këne wande osede or bela ol, osede or Kaxanu ol xurik ex gi ðal gayik areya reya ko end Asëñiŋw eŋ. ¹⁰ Ar wäk end Asëñiŋw ar Kaxanu an, aßot ko şot osede olo gër onden ondexëm. Barikan ar ßëpëk an, anëgwës xwët këŋo Kaxanu gayikako axo ma ex na er reya ko Kaxanu end Asëñiŋw in. ¹¹ Watin er ex osede olo in: Kaxanu yël këbo aniyan and din aŋ do aniyan aŋo gër Asëñiŋw ex. ¹² Ar ßar këni gë Asëñiŋw ar Kaxanu an kë şotënd aniyan aŋ, ßari ar ani ßare ex na an, axo cotënd na.

End aniyan and din eŋ

¹³ Eŋo këmun ŋëgwënë lind en nangaxën mëne aßot şot këni aniyan and din aŋ wën ßër xwëtak oßac or Asëñiŋw ar Kaxanu ßën. ¹⁴ Axwëta xwëta këne mëne Kaxanu aßaxët këbo ßaxëtënd and kenëŋo xaraye er ex yo angëmëne ang këŋo ŋandi ak ex. ¹⁵ Awa ga nang këne ako aßaxët ko ßaxëtënd cale indebi iŋ, nangëne mëne aßot këne şote er wëka këneŋone in.

¹⁶ Angëmëne ala eŋo wat imaŋe indexëm iŋ ga ko ri eñëŋenax end ax mëland na gër ecës, calenëleŋo. Kaxanu ata këŋo yël aniyan aŋ. End ßër kë rind eñëŋenax end ax mëland na gër ecës eŋ këme rend. Eñëŋenax exëna end kë wëland gër ecës; ame dend na ðe en calend në end eñëŋenax eŋo. ¹⁷ Etëmbak end ex yo eñëŋenax ex, ßari ax gi ex na eñëŋenax end ex yo kë wëland gër ecës.

¹⁸ Anang nang këne mëne ar rëw këŋo Kaxanu yo, axo ßayi na ga ko wëndërand. Asëñiŋw ar Kaxanu an këŋo nëkonand do Arangoŋëra an ŋowey aŋo koranënd na. ¹⁹ Anang nang këne mëne ßër Kaxanu hi këne do bela ßër gër ngwën ßën ðek awëña wëña këbi Arangoŋëra an. ²⁰ Barikan anang nang këne ßete Asëñiŋw ar Kaxanu an yow bax yël këbo onden oŋ enëŋo nangaxëne Kaxanu, mëŋ ar ex ðal an. Gë mëŋ Ar ex ðal an ßar këne në end Asëñiŋw Yesu Kërisët. Awa Kaxanu, ar ðal exo do mëŋ ex aniyan and din aŋ.

²¹ Oßaß oram, kwëŋëtayin olaß oŋ.

Kayëta ixinëm ir Şaŋ in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an wacaya ko «Axarëk an». Okëreceŋ oñanar od bax fënënd kayëta ijo ok rek mëne Şaŋ, parëxanda ir Yesu Kërisët exo axarëk ajo. Gayikako bënd kë sëyalind beŋ awëndër wëndërëk gë bënd gër kayëta iyanar ir Şaŋ beŋ. Ata gër osëyali olo er ex: ediya ed gër däl do gër añana el do gë ekwëyëta ed bër kë sëyalind bënd fitarëk gë osëyali oyanar el. Er ex gër akayëta in:

End ar yëgwëk kayëta ijo eŋ: 1-3.

End apela and añana eŋ: 4-6.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 7-11.

Bapela bapelatar baŋ: 12-13.

Ecëmar el

¹ Wëno axarëk an kënun yëgwënëlinđ wëj Asoxari ar sana këŋo Kaxanu an, do gë obaş oreŋ ol. Wëno enim ñan këmun, ado dek bër nangëk däl bën añan ñan kënun bëte, ax gi ex na wëno fo. ² Añan ñan këmun gayik däl in gër owëkw orebi ex do dîn kë bayi. ³ Faba Kaxanu, gë Yesu Kërisët, Asëñiw, yëlëlenëbo oyekax ol, gë axayënan in do gë obetak ol ene diyaxënënde gër däl do gër añana.

End däl eŋ do gë end añana eŋ

⁴ Mbaŋ nëngan ke ga sëk këmëni obaş oreŋ orëmar ga këni liyand gër däl, ang rek apela and yël këbo Faba Kaxanu ak. ⁵ Do gërëgako wëj Asoxari ajo, axara xara këmi: balërindelebo andëbi rebi aŋ. End këmi yëgwënëlinđ eŋo awël wël këne elod gër yanar, ax gi ex na apela angaşax. ⁶ Añana aŋ ex edi ed er kë rend bapela band Kaxanu el. Awa apela aŋo yapëk ene tefe gër aniyand andëbi ang wël këne elod gër yanar ak.

⁷ Enimin, bëyifa bërănjem şaŋawëk gër ngwën do këni rend mëne Kërisët axo yow bana hi ko ala. Ata bën ex de bëyifa bën, bërangoyëra and Yesu Kërisët bën. ⁸ Titinayin gër aniyand awëwën, kërex capër na andiyand andëbi aŋ. Barikan kemënayin en cotaxën acosa anjekax aŋ.

⁹ Ar kë bašënd yo bendeŋ bęcëxe, axo bayi ex na gë end sëyali këbo Kërisët eŋ fo. Ala ajo axo gi ex na ar Kaxanu. Barikan ar xwëtayak osëyali olo an, abar bar këni gë Faba Kaxanu do gë Asëñiw. ¹⁰ Angëmëne ala exo yeli gër ndewën do axo mëlali ex na osëyali olo, këreno kacad na gër iciw indewën, këreno cëmad na dëŋ! ¹¹ Gayikwa ar këŋo šëma an anëka šoma këŋo gër bandixa bañëŋënaŋ bandexëm.

Bepelatar beŋ

¹² Ado ga yëmbëk bebër yëgwënili domun bën, axe ñandi bana mun pelëra gë oñëgw. Barikan ayar këme yarënd mun nëngali mun pelërax wëno dëŋ, do ebo nëngandëraxën biyi dek.

¹³ Obaş or imaŋe itoxari indeŋ ind sana këŋo Kaxanu ol ašëma këni šëmand.

Kayëta isasën ir Şaŋ in Lilaya in

Kayëta ijo, ar bano rend «Axarëk an» yëgwën baŋo këreceŋ ir këno wăcënd Gayos. Er kë sëyalind mëne aŋap yăpëk ekaca ed aye okëreceŋ odïyer el ex canayaxën ebalër ed aminëmëra and gër Yesu Kërisët aŋ. Bandixa ßand Gayos ßaŋ bax wăsinënd mëne afëb fëb baxo osëyali olo. Barikan Jotëref ababi wëlaya na okëreceŋ odïyer ok. Mëŋ gër kayëta ijo ro aşëkw şëkw këno Gayos do nêp këno Jotëref. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-4.

End apela and Gayos eŋ: 5-8.

End Jotëref eŋ: 9-10.

Ang yăpëk etëfëteli ed Demetëros el: 11-12.

Bepelatar ßeŋ: 13-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Axarëk an ki yëgwënëliind wëj Gayos, wëj ar ex imaÿe ind ßan këmo gë däl in. ² Wëj imaÿe ind ßan këmi mbaŋ ino, aşalen këmi şalenënd ey ßeta, exi yera mbaŋ do ey ßëngw gër eman endey ang ßëngwëk enjêw endey ak.

End ßër olawënel eŋ

³ Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga sëkati këne bëmaÿe do reyati këni mëne şenene fëb këy däl in do gër däl ijo këy liyand. ⁴ Wëno mbaŋ ke nënganënd angëmëne me wëlënd mëne obaş oram ol gër däl këni liyand.

⁵ Wëj imaÿe ind ßan këmi mbaŋ ino, ang yăp këŋo ar xwëta këŋo Kaxanu ak këy rind gë dek ßenjekax ßend këyëbi rinënd bëmaÿe ßëŋ ado eni gi bëniyer. ⁶ Areyati reyati këni gër amara andëbi ro end ang ki ßalënd bela ak. Axara këmi xarand eyëbi yëlëra şëlafana ir dŋamana irebën ang këŋo yăpan Kaxanu ak. ⁷ Eni deyaraxënënd end oŋac or Axwën eŋ seßëragu këni oxun orebën oŋ, xarak ax gi ex na eni cotëraxën gër ßër ßenëŋ ßecëxe. ⁸ Awa aŋap yăpëk enëbe mëlayande aye bela ßërako ßën ene kelaxëne gë ßën andiyen and däl aŋ.

End Jotëref do gë Demetëros eŋ

⁹ Ata kayëta iromax yëgwënëli këmun Amara andewën aŋ. Barikan Jotëref, mëŋ ar këŋo nënganënd olëngw an, aŋo ßalënd na end këme rend eŋ. ¹⁰ Mëŋ ex, and këme yeli aŋ, afut këme fut ßeñëŋenax ßend ko rind ßeŋ ga këbo rexërand ako. Ado ax gi ex na eŋo fo ko rind: abi mëlayand na bëmaÿe bëniyer ßëŋ; ßër këbi yandind enëbi mëlaya ßën, ebi besara xali do ebi ŋwăy dëŋ gër Amara.

¹¹ Wëj imaÿe ind ßan këmi mbaŋ ino, tëfëteliindëbi ßër kë rind ßenjekax ßën, ßari ax gi ex na ßër kë rind ßeñëŋenax ßën. Ar kë rind ßenjekax an, ar Kaxanu hi ko. Barikan ar kë rind ßeñëŋenax an, aŋo nang ex na Kaxanu.

¹² Ata bela ßën dek areya këni reyand enjekax end ko rind Demetëros eŋ, në end däl ir ex gër emëkw endexëm eŋ. Biyi ßëte enjekax fo këmi reyand do aye nang këy mëne osede orebi ol däl ex.

Bepelatar ßeŋ

¹³ Bendanjëm yëgwënëli domi, ßari axe ßandi ex na mi pelëra gë inëgwaya. ¹⁴ Ayar këme yarënd mi nëngali ßakey ßaŋo dëŋ do axanar ke xanarëxëye mopabër. ¹⁵ Kaxanu yëlëlexi obetak ol! Odawo odey ok aşëma këni şëmand. Wëj ßëte cëmalëbi odawo odebi ok, ala kala gë oŋac orexëm ol.

Kayëta ir Yud in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an, Yud këno wacënd. Kayëta iromax ijo kë sëyalind mëne bërëwak end Yesu Kërisët bën këreni tëfënd na osëyali or fudac or kë rend mëne bësošan do gë bësoxari bër gër Amara bën asëk alakira fo ex gayik Kaxanu aseban ko sebanënd. Ata Yud ayëgw yëgw ko hamatinali band gër bakayëta bakarëk efi masinaxën bërëwak bën mëne Kaxanu axiti ko xitind osëmbak ol. Kayëta ijo fiatak gë cale ind kë rend mëne Kaxanu kë yëlënd apexa an paß gë Yesu Kërisët. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-2.

End ekwëta el do gë osëyali onëgwësh enj: 3-23.

End cale enj: 24-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Yud, ariyenin ar Yesu Kërisët an, ar acël amat gë Şak an, këjun yëgwënëldind wën bër wacëraw këjun Faba Kaxanu, fian këjun, do xwëtaya këjun gër Yesu Kërisët!

² Awa Kaxanu kayënanëlejo wën do yëlëlejo mbanj, obetak ol do gë anjana anj!

End bësëyali bënëgwësh enj

³ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbanj bëjo, gë obal osëm yandi baxe mun nëgwënëli end apexa and şot këne biyi dek enj. Gërëgako nang këme, afo mun nëgwënëli en kemënalixën ekwëta ed këbi yëlënd Kaxanu amat fo bërëwak el. ⁴ Enimin, bela bëwëşik exëna bër lila këjun yir fo do këni nëmbënd oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol gë oñandi oñacaxik. Bën ayaxëta këno yaxëtand Yesu Kërisët, mëj ar ex Asëyali do Axwën an. Ata kiti indebën in anëka fo yëgw këni.

⁵ Anang nang kën dek bëjo, axwitan fo këmun xwitanënd mëne Axwën an racët babi gër oxadëp bulunda ir Isërayel in gër ebar ed Misëra. Barikan alaw law babi bër fiëp bax eno kwëta bën. ⁶ Kwitayin bëte end omeleka od sak babi or gapak or şot bani ol, Kaxanu afokëra fokëra këbi or laj gëd gër acamëdan xali yatir akey atëm and kiti. ⁷ Mondako fo bax bëte end bela bër lëg bax gër bangol band Sodom gë Gomor do gër band hi bax ler ler banj. Awata wata bani becëfëanaxik do gë eñac xali babi yandind laka ir ax ñap ex na in. Gërëgako, asoro këni sorond gër xodux or din ir din, or ax domind na gë edomi. Do toro indebën ino këbo wäsinënd ang këbi hid ak dek bër kë rind mondako bën.

⁸ Awa bela bër lila kënun yir fo bëjo mondako fo këni rind: ofakeli odebën këni sëfënd do këni buyarënënd beman bacebën bëj. Ayepën këni yepënënd or gapak or Axwën ol do kënebi şirënd bangoc bacaraxik banj. ⁹ Xarak Mişel, alëngw ar omeleka an, axo yëxw bana enjo nëp gë ocir şabucara in, and bani xandërënd eman end Moyis anj. Are fo re banjo: «Axwën an ki rexëra!» ¹⁰ Bari bela bëjo aşir këni şirënd er bayik ani nang ex na in. Do bebër nang këni gë onden këm, ang owarar fo bën, anemin këbi nemin. ¹¹ Awa bëjo abi ye ex na ga sëf këni ako feña ir Kayë in. Ang nambëra baxo Balam në end acosa ak nambëra këni. Bëte ang nemi ko Kore ak në end emësen ed Kaxanu fo nemi këni. ¹² Bëjo abuyarën këni buyarënënd opëna od amara andewën ok. Er këni xwëndand wayët ñambëran, gë oşeb fo, ani gi ex na gë anjus. End ala abi balënd na, ang ax gi ex na end ogaf odebën fo. Ang banjar band barër bax do şapërelik ekoc tëbërëxe fo hi këni. Bëte er hi këni ang batëx bañambëyamb band ax dëwënd na fo xali xucak nand ebax ex dëw na. Bakëlëbëd baki şësëk ga rët këni. ¹³ Ang kë watind bomuyar gër angwëngw and kë xanind men bërëxadët bomej bomej anj, mondako fo këni rind bela bëjo ex watixën becëfëanaxik bendebën bëj. Bëte ang owal or kë yexërand sam-sam gër orën fo hi këni. Do Kaxanu fenin këbi olëg or din ir din ol gër ed xurik ex camëdan.

¹⁴ Enok, ar ex acongaxinëm gër andëwëra and Adam an, ayeyan yeyan baxo ang alawënel fo end bela bëjo enj: «Awël nde, Axwën an ayow ko yow gër ngwën ro gë omeleka omënëk odexëm ok owëli. ¹⁵ Ayow ko yow efi kiti dek bela bën do efi nëp bësëmbak bën në end dek bandixa batëmbak band këno renanënd bëj, do në end oyeyan oyëñëxax or bësëmbak or këno yeyananënd bëwëndëran enj.» ¹⁶ Bela bëjo laj bër şaminak fo hi këni. Laj këni rendërand end aniyon andebën enj, do sëf këni wayët oñandi odebën fo. Gër osëy orebën yer ndafënan itëm fo ex, xarak bela bën fo kënebi yifand gë oyeyan onëgax eni cotaxën er yandi këbi in.

End aniyon and oxërecej enj

¹⁷ Wën cëj bëmaÿe bënd ke balënd mbarj bëno, kwitayin end reya bani gana-gana fo oparëxanda od Yesu Kërisët, Axwën arebi eñ. ¹⁸ Ga banun felënd wa: «Gër bakey bapelatar, bela bër kë sanënd mbarj kë şanayaw na, do eni tēfënd oñandi oñëñenax ok, mëne ngëñ betëmbak bër.» ¹⁹ Bën ex bëyic bër bamara bën, ang owarar fo këni rind, do Angoc and Kaxanu añ ax gi ex na gër ola orebën. ²⁰ Barikan wën bëmaÿe bënd ke balënd mbarj bëno, ang këni bayënd aciw ak, bayin oxëreceñ orewën ol gër ekwëta emënëk ed şot kë. Caleyindën gë Angoc añ. ²¹ Kemënayin gër aņana and Kaxanu ga kën şëninđ ako axayënan ir Yesu Kërisët, Axwën arebi, ir këbo yëlënd anıyan and din ir din in. ²² Kayënanindëleñun bër sitarak gër ekwëta bën. ²³ Bërëmar afo enëbi dacëtënd gër xodux eni pexaxën. Bëjo bëte kayënanindëleñun gë anjiÿ. Ado ax gi ex na dëñ mokwixëta acud andebën and buyarënëk beñëñenax bendebën añ.

Eduwa el

²⁴ Duwanëñone Ar xorëk gabat eñun nëkonand këdi kën wëndëra an. Bëte duwanëñone ar xorëk eñun kwëşan, gë etëmbak këm an, gër lëngw ir enjaran endexëm, gë onënga fo. ²⁵ Mëñ gabat ex Kaxanu, ar fexën këbo paş gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. Mëñ gabat xwënëk enjaran eñ, panga iñ, owun ol do gë or gapak ol, elod ga ŷanak ngwën iñ, xali gërëgako do din ir din! Amen!

Akayëta and Andodafakel an Lilaya in

Ar yëgwëk akayëta aŋo an Œaŋ këno wăcënd. Bend kë fiatëgu ecan ecan gër ngwën beŋ yëgw ko ang wăsindëra baŋo Axwën Yesu ak. Eni kemënaxën gër ekwëta yëgwënaxën baŋi okëreceŋ ok gayik asoro bani sorond në end Yesu Kërisët. Amëd aŋo, anëyali banëŋi nëyalind bela bën eno calend Emun end Bërom eŋ, bari abani wă na eni di mondako. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne Kaxanu afenin fenin këŋi bacosa bakëbëanaxik bër kë xemënalind ekwëta ed xwëta këno bën, do gë bër këneŋi lawëra në end andiyen andexëm bën. Er ex gër akayëta in:

Ecëma ed bamara banjongëbaki el: 1.1-8.

End owun or Kaxanu do gë or Axwën Yesu eŋ: 4.1-5.14.

End beŋigëanaxik benjongemat do gë bulunda iwënëk eŋ: 6.1-7.17.

End eŋigëanaxik enjongekinëm do gë okereloŋ ocongifat eŋ: 8.1-9.21.

End ikayëta ind meleka do gë otede oki eŋ: 10.1-11.19.

End Sindan do gë bulunda ir Kaxanu eŋ: 12.1-18.

End bandixa band bemacar eŋ: 13.1-18.

End oyëkan or bëwënëk do gë kiti ind kë yowënd eŋ: 14.1-20.

End beŋigëanaxik do gë fetëm eŋ: 15.1-16.21.

End kiti ind bër këŋo wërelind Kaxanu eŋ: 17.1-19.21.

End owun or bënëiy wëli eŋ: 20.1-6.

End kiti ind Œafucara do gë ind bësësëk eŋ: 20.7-15.

End ngwën ingaŒax do gë omakaw ond Yesu eŋ: 21.1-22.21.

Lilaya in

¹ Gër akayëta aŋo ex bendeiy bend nangën këŋo Yesu Kërisët në odakeli Œaŋ, ariyenin arexëm beŋ, and lawënëgu këŋo meleka irexëm gër ndexëm aŋ. Kaxanu nangën baŋo beŋo eŋi tëtëtanaxën bërïyenin bërëxëm bën eni nangaxën mëne gogo kë fiatëgu. ² Ata Œaŋ ex ar reyak osede olo an, gë dek bend wat baxo beŋo, do Yesu Kërisët rek mëne eyeyan ed d'al ed Kaxanu dëŋ ex. ³ Nëngandëraleŋi, ar kë fënënd an, gë bër kë baxëtënd, do kë sëfënd eyeyan ed xaniwëk gër Kaxanu bën gayikwa gogo kë fiata.

End bamara banjongëbaki eŋ

⁴ Wëno Œaŋ këŋun yëgwënëlinde wën bërëwăk bër ex gër bamara banjongëbaki band gër ebar ed Asi bën. Ar hik, hi bax do ko yelind an, yëlëleŋun oyekax ol do gë obetak ol. Bangoc banjongëbaki band ex gër lëngw ir añëpara and owun orexëm baŋ, ⁵ do gë Yesu Kërisët, mëŋ ar ex sede ir mokwëta an, aŋanar ar xanik gër ecës an, do emun end bemun bend gër ebar ro eŋ, yëlëleŋun oyekax ol do gë obetak ol!

Yesu Kërisët, mëŋ ar fiata këbo, racët këbo gër beŋëŋëmax bendeŋi gë oŒat orexëm an, ⁶ do ar bar këbo hi këne gër owun orexëm an, ar ri këbo bësădaxan bër Sëm irexëm Kaxanu an, xwënëk din ir din enjaran eŋ do gë panga in! Amen!

⁷ Nëkoyino ga ko fedawënd gë baŋar baŋ:

Ala ar ex yo awat këŋo wat,

ado bër xwëŒ baŋo bën dëŋ awat këno wat

do dek benëng bend ex gër ebar ro beŋ,

arenita këni ŋana eni denitand në endexëm.

Iyo, amen!

⁸ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Wëno ex aŋanar an, wëno ex afelatar an. Wëno ex ar hik, hi bax do kë yelind an; wëno ex ar xorëk beŋ dek an.»

End ecanaya ed Axwën Yesu eŋ

⁹ Wëno Œaŋ, aŒaŋe irewën hi këme, ga bar këne gër toro, gër owun do gër ekemënali ed end Yesu Kërisët. Gër oŒir or këni wăcënd Patëmos hi bame gayik afemëra këme femërand eyeyan ed Kaxanu eŋ, do ga këme reyarand osede or Yesu eŋ. ¹⁰ Ata fedaw ko Angoc Amënëk aŋ gër ndam, yatir oŋanjar. Wël këme oniŋ ang ofarix or kereloŋ fo gand epy edam ¹¹ ga kë re: «Er këy watënd in, ñëgwël në akayëta do ey d'awëneli gër bamara banjongëbaki baŋo: Efes, gë Sëmireŋ, gë Perëgam, gë Catir, gë Sarëd, gë Filadelëfi do gë Lawodise.»

¹² Ata ga Œena këme mowat ar baxe yeyanelind mondako an, wat këme ofambo od kanje. ¹³ Do mërëxand ir ofambo oko, wat këmo ar ang asëniŋ ar ala. Er Œuda

baxo ocuf od gësëc do xapa baxo apëxw and kaŋe gër emëkw. ¹⁴ Omban ond gër gaf irexëm oŋ fešëk ang gwëtene fo, ang okëbina fo, do ßangës ßaŋ kër yegënd ang eñan fo. ¹⁵ Osapar orexëm oŋ kër watind ang yawale ir fëtëk nër angoduf fo, do oniw ol kër rëmënd ang oÿëm fo. ¹⁶ Ala ajo, lëkaya ko gër ataxan and liw ował ocongoxi, gër etëÿ edexëm šanëguk duxuma ir fëco añaŋ fëco añaŋ, do dëxas in kër yegënd ang eñan gë ðek panga indexëm ak. ¹⁷ Ata ga këmo nëkon, wëc këme këruð gër osapar orexëm. Ata fiëmba ke gër ataxan and liw aŋ do re ko: «Kërey yëdara na! Wëno ex ayanar an, wëno ex afelatar an, ¹⁸ wëno ex abëngw an. Ašës šës bame ßarikan gërëgako abëngw eme din ir din. Wëno lëkayak ßacoketaya ßand ecës, do gër ßand wur ir ßëšëšëk ßaŋ. ¹⁹ Awa ñëgwël ðe er wat këy in, gër er ex in do gër er kër ßëtëgu in. ²⁰ End ował ocongoxi or wat key gër ataxan and liw andam eŋ do gër end oðambo ocongoki od kaŋe eŋ cëŋ, nëkod er wacayak in: ował ocongoxi oŋ exëni ßëlawënel ßër hik gër ßamara ßanjongëßaki ßën do oðambo ocongoki ok ex ßamara ßanjongëßaki ßaŋ.»

2

Kayëta ir Amara and Efes in

¹ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Efes an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak ował ocongoxi gër ataxan and liw irexëm in, ar kër yexërand mërëxand ir oðambo ocongoki od kaŋe an. ² Anang nang këme ßandixa ßandey ßaŋ, andiyen andey aŋ do ang xemëna këy nër endam ak. Anang nang këme mëne wëj ayëbi ßuñanënd na ßësëmbak ßën, ßëte ari ri këyëbi atëÿ ßër kër rend oparëxanda hi këni ßën, ata sëk këyëbi mëne ßëñëgwëš exëni. ³ Wëj moßuña ßuña këy, motoro soro këy nër end ował oram, ßari axi cena ex na. ⁴ Barikan wëno emat fo šuseli këmi: ga seß këy ebal edam el ang baxi ßalënd gër yanar ak. ⁵ Kwital gër ed xëÿëtayaw këy. Nëngwëtäl ex ola orey ol do ßakanël ßandixa ßaňanar ßandey ßaŋ. Angëmëne ay nëngwëta ex na ðek ðek, ata këmi yenëli, mi kan lambo irey in gër ed xwët këy. ⁶ Barikan aňaneli ñaneli këmi ga šus këy ßandixa ßand ßër enga end Nikola ßaŋ, ang šus këme wëno ak. ⁷ Awa ar gër anëf an ßaxëtëlexo ðe end këbi felënd Angoc and Kaxanu ßër ex gër ßamara eŋ! Ar kër xor an, ayël këmo yël exo yamb odëwëwëwen od atëx and aniyen and hik gër arayen ok, gër ed exo Kaxanu.»

End kayëta ir Amara and Sëmirën eŋ

⁸ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Sëmirën an:

«Baxëtël er ko rend ar ex ayanar do afelatar in, ar šës bax do xani ko gër ecës an. ⁹ Anang nang këme toro indey in do gër oxayën orey ol (xarak wëj ar gër napul hi këy!) Anang nang këme ang këni renarand ak ßër kër rend Bëšëwif exëni, xarak ani gi ex na Bëšëwif: amara and Sindan exëni. ¹⁰ Toro ind ki wëcan in, kërey cam na. Šabucara in wa kër ri enëbi tëra ßërëmar gër ndewën na do enëbi mëla gër epëra. Mondako këñun hi atëÿ, do en toro ßakey epëxw. Kemënal gër ekwëta ed xwëta këye xali gër ecës, ata këmi šos gër aniyen and din aŋ. ¹¹ Awa ar gër anëf an ßaxëtëlexo ðe end këbi felënd Angoc and Kaxanu ßër gër ßamara eŋ. Ar kër xor an, kërexo yëda na ecës ekinëm el.»

End kayëta ir Amara and Perëgam eŋ

¹² Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Perëgam an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak duxuma ir fëco añaŋ fëco añaŋ in. ¹³ Aye nang këme mëne gër ed lëg këy hik aňëpara and owun or Sindan aŋ. Barikan wëj alëka lëka ki ował oram ol do aßayi ßayi këy ga xwëta këye. Ado aßayi ßayi këy ga xwëta këye gër ßakey ßand law këno gër ndewën na Aňëtipas, sede iram ir xwëta bamo ßaŋ in, fën gër ed lëg ko Sindan. ¹⁴ Barikan wëno ßendey exëna ßend šuseli këmi: ga xwëtaya këyëbi ßër kër sëfënd osëyali or Balam ßën. Mëñ ex ar sëyali ßaño Balak mondake këbi lënan eñëñëx Bëÿisërayel an. Ga šoñ baßi wa eni yamb yas er oyeŋ or ßaš këñëbi gër olaš eŋ do eni kwënda ašëk alakirand fo in. ¹⁵ Axwëtaya xwëtaya këyëbi ßëte ßëla ßër sëfëk ßend këni sëyalind ßër enga end Nikola ßën. ¹⁶ Awa gogo këmi yenëli angëmëne ay nëngwët ex na ola orey ol. Do ßëla ßëjo awërel i këmëni wërel i gër duxuma ir kër šanënd gër etëÿ edam in. ¹⁷ Awa ar gër anëf an ßaxëtëlexo ðe end këbi felënd Angoc and Kaxanu ßër gër ßamara eŋ!

«Ar kër xor an, ayël këmo yël eyamb ed šonayak do këni wacënd man el. Ayël këmo yël ßëte ekaÿ epëšax ed gër ed yëgw këni ował onëngwët el. Ował olo ar yël këno an fo kër nangënd, ax gi ex na ala ašëxe.»

End kayëta ir Amara and Catir eŋ

¹⁸ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Catir an:

«Baxëtêl er ko rend Asëniw ar Kaxanu in, ar gë bangës band ang xodux or xafa-xafa an do ar gë osapar or kē yegënd ang yawale ir lëxw këni gër xodux an. ¹⁹ Anang nang këme bandixa bandey ban, gë aņana andey aņ, gë ekwëta edey el, gë andiyen andey aņ, do gë ebuņa edey el. Anang nang këme bëte mëne bandixa bandey band gërëgako ban yëmbëk gë baņanar ban. ²⁰ Barikan emat fo ex end šuseli këmi eņ: ga xwëtaya këyo Isabel, asoxari ar kē rend alawënel hi ko an. Xarak nē enambeli ebi bëriyenin bëram bën ga këbi sëyalind eni kwënda asëk alakirand fo in, do eni yambënd yas er oyel or fiaš kënfëbi gër olaš eņ. ²¹ Asebën sebën këmo amëd exo nëngwëtaxën dek dek ola orexëm ol, bari aņo fiandi ex na exo teb asëk alakirand fo in. ²² Wëno ošëxwëra or këņo ren nē angaw këmo lapan do eni toro mbaņ mëņ gë bër këni rind orekar bën. Angëmëne anëngwët nëngwët këni ola orebën ol do eni teb beņo, abi gi na eņo. ²³ Alaw këmëni law obaš orexëm ol eni nangëraxën dek bamara ban mëne wëno awat këme watënd er ex gër yomb ir ala in, do gë er ex gër emëkw in: banjëlan ban do gë oñandi ok. Do awaš këmo waš ala kala er riyeini ko in. ²⁴ Barikan wën dek bër bayik na gër Amara and Catir, bër ax tēf ex na osëyali osëmbak olo bën, din an cala ex na en nang bënd këni wacënd “Beconëson bënd Sindan beņ”. Ga re këme, edëbi ecëxe amun dëbin na. ²⁵ Barikan fo er šot kën in, dëkayayin aye xali me yeli.

²⁶ Ar kē xor an, ar lëkayak andiyen andam xali gër eņata an, ayël këmo yël owun ol gër benëng dek. ²⁷ Gë xwëlekwële ir owun ir ex dun këbi yana ebi kađacënd do ang këni nëtënd ofeya fo këbi yana ebi nëtënd. ²⁸ Ang yël ke Faba owun ak, ar kē xor an ayël këmo yël wëno bëte amal and oxeya aņ.

²⁹ «Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ!»

3

End kayëta ir Amara and Sarëdes eņ

¹ Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and Sarëdes an:

«Baxëtêl er ko rend ar gë bangoc banjongëbaki band Kaxanu in do ar lëkayak ował ocongoxi an: Anang nang këme bandixa bandey ban; aye nang këme mëne bela bën asëkw këni šëkwënd ga këni yëland abëngw ey xarak ašëšëk ey. ² Perënal do kemëninđëbi bër kē re ex cës bën. Awat wat këme mëne bešër këy rind bën ax gi ex na šenene gër ogës od Kaxanu, mëņ ar xwën ke an. ³ Kwital ang wël këy do wa këy eyeyan ed Kaxanu ak. Kwëtayal do nëngwëtalex dek dek aniyen andey aņ. Ang arek fo këme yeli, Angëmëne ay perëna ex na. Ay nang na apëxënd and fe këme yeli mi pënga. ⁴ Barikan bërëmar gër Amara and Sarëdes na, ani buyarën ex na banjëm bandebën ban. Bën banjëm bapešax baņo këni šuđa ang wëno ak mi tefëraxën gayik aņap aņap këbi. ⁵ Ata ar kē xor an mondako këno šuđ banjëm bapešax. Owač orexëm ol din yëgw këme, ame pëxwëc na gër akayëta and aniyen. Ował olo, afel këmëni fel Faba Kaxanu, do gë omeleka odexëm ok. ⁶ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ!»

End kayëta ir Amara and Filadelëfi eņ

⁷ Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Filadelëfi an:

«Baxëtêl er ko rend Awëñëk in, ar däl an. Ar lëkayak acoketaya and Dafid an. Ar kē fërëtënd do ala ax kor na exo përa an; ar kē fërand do ala ax kor na exo përet an: ⁸ Anang nang këme bandixa bandey ban. Afërëtën fërëtën këmi ebët ed ala ax kor na exo përa el. Gayikwa wëj alëkaya lëkaya këy eyeyan edam el ado bayik axi nëmb ex na ojał ok. Ay yaxëta ex na owač oram ol. ⁹ Ayël këmi yël bër gër amara and Sindan bën, bër kē rend Bëšëwif exëni xarak ani gi ex na Bëšëwif: anëgwëf këni rind. Wëno kē ri eni yeli, eni poxi gër osapar orey, do eni nang mëne aňan fiand këmi. ¹⁰ Gayikako awa wa këy ga re këme ey buņa gër toro, wëno dëņ ki xaxa këdi ki wëcan toro ind kē yowënd gër ngwën in, ebi dixën atëy dek bela bër gër ebar ro bën. ¹¹ Wëno gogo këme yeli. Dëkayal aye er šot këy in, këdi ki xan ala acosa and angora aņ.

¹² «Ar kē xor an, xëcar ko hi lëf gër Aciw and Kaxanu, bëte din axo can na. Gër mëņ xëcar ijo këme yëgw owač or Kaxanu ol, gë or angol andexëm ol do gë owač onëngwët oram ol. Angol aņo ex Yerusalem ixašax ir kē xaniw gër Kaxanu, elod yaņ gër orën in. ¹³ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ!»

End kayëta ir Amara and Lawodise eņ

¹⁴ «Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Lawodise an:

«Baxëtèl er ko rend ar ex ðal in, ar ex sede ir mokwèta enim an, ar ri kèni gè Kaxanu ngwèn an: ¹⁵ Anang nang kème bandixa bandey ßaŋ. Awat wat kème mène wèj ay yem ex na, ay yèka ex na. Ndakaŋ ey yemèdo wa, ba ey yèkado wa! ¹⁶ Gayikako mërèxand fo hi kèy, ay yem ex na, bëte ay yèka ex na, asèp kèmi sèp. Ay bo na gèr etéy edam. ¹⁷ Awa gayikako are kèy rend: “Yama wèno ar gè napul an nde, anèka beta kème, oɓal axe gi ex na.” Bari wèj ðeŋ ay nang ex na mène anèka xata ki, ar moŋaw ey, axaŷèanaxik ey, ašiwèk ey do ar tɛb gè eman ey. ¹⁸ Mèŋ kèmi felaxènènd ey yow ey yèc kaŋe ir wènèn kème gè xodux in, ey gixèn ar gè napul. Yow ey yèc ßanjèm ɓapešax, ey gixèn ar šudarak, mèŋ kèy rëxëtaxèn ašèfèn ir tɛb gè eman in. Bète yow ey yèc ɓèšan ɓèr kèy xoš gèr ɓangès ey watèraxèn. ¹⁹ Wèno, ðek ɓèr ñan këmèni ɓèn arexèra këmèni rëxèrand, bëte awèrèšèt këmèni wèrèšètènd. Awa kemènal gè emèkw edey el ðek, do nèngwètèl aniyand andey aŋ! ²⁰ Awèl nde, wèno gèr ebèt xwèša kème do kème sèmbènd. Angèmene ala exe wèl do exe pèrètèn ebèt el, alil kème lil mi yambèra, wèno gè mèŋ, do mèŋ gè wèno.

²¹ «Ar kè xor an, axetèna ke xetènaɖ gèr aŋèpara and owun oram, ang xor kème wèno do xetèna kèmo Faba Kaxanu gèr aŋèpara and owun orexèm ak.

²² «Awa ar gè anèf an, ɓaxëtèlexo ðe end kèbi felènd Angoc and Kaxanu ɓèr gèr ɓamara eŋ!»

4

End aŋèpara and owun or Kaxanu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, wat kème fol ebèt yaŋ gèr orèn. Ata wèl kème ang ofarix or kerelon fo, oniŋ or ar yeyaneli baxe gèr ÿanar ol ga kè re: «Yow yaŋ ro, mi masin ɓend kè ñatègu ecan ecan ɓeŋ.» ² Ataŋ, Angoc Amènèk aŋ fedaw ko gèr ndam. Wat kème aŋèpara and owun yaŋ gèr orèn, do ala ga yèpaxèn ko. ³ Ar yèpak an ko watind jing-jing ang ekaŷ ejekax ed kèni wácènd šasèp do gè ed sarèdèwan fo. Do šandiŋ in ga fèlèk aŋèpara and owun aŋ kè watind kal-kal ang ekaŷ ed emèrod fo. ⁴ Ata xwèt kèni jey gèr aŋèpara aŋo, ɓaŋèpara ɓand owun alapem gè ɓanax. Yèpaxèn kèni ɓèxarèk alapem gè ɓènaŋ ga šudaraw kèni ɓanjèm ɓapešax do šèxwaw kèni oxamote or kaŋe or owun. ⁵ Ata gèr aŋèpara and owun and mërèxand kè wingarand, kè wèlind oɖiŋ, do gè ɓongèɓèr ɓond ekèman. Paɓ gè aŋèpara aŋo kè ɓoɓand oɖambo ocongoki od ex ɓangoc ɓanjongèɓaki ɓand Kaxanu ok. ⁶ Gèr lèngw ir aŋèpara and owun aŋo bëte hik anjer, and kal-kal, ang anangoye fo.

Ler gèr aŋèpara aŋo, xwèšara kèni ɓebèɓèngw ɓebènaŋ, ɓèjo mërèxand, ɓèjo jey, do hi kèni yer ɓangès fo: ɓaŋo gand lèngw, ɓaŋo gand epoy. ⁷ Eɓèngw eŷanar in hi ko ang yèraŋ fo, exinèm in ang engas fo, esasèn in ang dèxas ir ala fo, do enaxèn in ang šambat ir kè šègènd fo. ⁸ ɓebèɓèngw ɓebènaŋ ɓèjo hi kèni ala kala gè obafe ocongibat, do eman eŋ yer ɓangès fo: amèlèfèlèf do gè amèfacèfac. Ciš wec kèni yèwèrand mondako:

«Awènèk, Awènèk, Awènèk exo Axwèn Kaxanu,

mèŋ Ar xorèk ɓeŷ ðek an,

mèŋ ar hi ɓax, hik do ko yowènd an!»

⁹ Do ɓebèɓèngw ɓèn, and kèno yasènd ar yèpak gèr aŋèpara and owun nè end enjaran, do gè or gapak orexèm eŋ, do and kèno šèkwènd aŋ, ar kè liyand ðin ir ðin an, ¹⁰ ɓèxarèk alapem gè ɓènaŋ ɓèn eni poxi gèr lèngw ir ar yèpak gèr aŋèpara and owun an, ar kè liyand ðin ir ðin an. Do sam eni cèxwèta oxamote or owun oreɓèn oŋ eni kwèt gèr lèngw irexèm, do eni dend:

¹¹ «Aŷap ŷap ki Kaxanu, wèj Axwèn areɓi an,

wèj xwènèk enjaran eŋ,

or gapak ol do gè panga in,

wèj rik ðek ɓeŷ ɓèn,

gayik aŷandi ŷandi ki rixèn kèy ðek ɓeɓèr hik ɓèn.»

5

End anobo do gè akayèta eŋ

¹ Ata gèr ataxan and liw and ar yèpak gèr aŋèpara and owun, wat kème akayèta. Oŋègw ok er hi ɓax oko amèlèfèlèf, oko amèfacèfac. Asabinan ɓabinan bani ɓapakèta ɓanjongèɓaki gèr akayèta aŋo gè ɓaŋolo ɓand fètèn bani*. ² Wat kèmo ɓète meleka ir fangak mbaŋ, ga ko fem mondako: «Noŷo wa ŷap kèŋo exo ðaramèt ɓaŋolo ɓaŋ do exo ðèkwèt akayèta aŋ?» ³ Bari ala aŋo ɓap bana exo ðèkwèt akayèta aŋo do exo wat

* 5:1 5.1 Mondako bani fèrand ɓapakèta ɓaŋ and kèni lèkw aŋ kèdi ko lèkwèt ala.

oñëgw ok: ax gi ex na gër orën, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gëd gër ebar. ⁴ Ata wëno kême sesënd mbanj gayik ala aŋo ñap bana exo dëkwët akayëta aŋ do exo wat oñëgw ok. ⁵ Barikan axarëk abat re ko: «Tebël otes ok, yëraŋ ir gër ekun ed Yuda in, arandëwëra ar Dafid an, ƴap këŋo. Axor ko xor exo daramët bañolo baŋ, ðapakëta banjongëbaki baŋ, do exo dëkwët akayëta aŋ.»

⁶ Ata gër ed hi bani ar ƴëpak gër aŋëpara and owun an, gë beðëbëngw beðënaŋ bën, do gë bëxarëk bën, wat këmo mërëxand anobo nangëde añaš haš bano fo. Wat kême gër anobo aŋo ofarix ocongoxi do gë ðangës banjongëbaki ðand ex ðangoc banjongëbaki ðand këbi lawëndërand Kaxanu dek ebar baŋ. ⁷ Anobo aŋ ye ko xana ko akayëta aŋ gër ataxan and liw and ar ƴëpak gër aŋëpara and owun. ⁸ And xana ko akayëta aŋ, beðëbëngw beðënaŋ bën, do gë bëxarëk alapem gë bënax bën lapaya këni mopoxi gër lëngw ir anobo. Ala kala lëkaya ko emangi, do gë angalama and kaŋe and ƴëmën bani gë ašururu ir xwëšëna bani gë angiri. Ašururu ijo wacayak cale ind bulunda ir Kaxanu in. ⁹ Do ga këni ƴëw oyëkan oxašax këni rend:

«Wëj ƴap ki ey kana akayëta aŋ,
Wëj ƴap ki ey daramët bañolo baŋ.
Gayikwa añaš haš bani šadaxa,
racëtaxën këyëbi gë ošat orey oŋ
bela bër enëng end ex yo,
bela bër eyeyan ed ex yo,
bulunda ir ex yo

ebi kwënaŋ Kaxanu. ¹⁰ Wëj racët këbi eni gi bër Kaxanu ir xwën këbo, bër owun obat, bešadaxan do eni bëna ebar el dek.»

¹¹ Bëte ga kême nëkon, wat këmëni beðëbëngw beðënaŋ bën do gë bëxarëk alapem gë bënax bën ga xeta këni aŋëpara and owun aŋ. Wël kême odïw od omeleka ok ang exëni owaxe owaxe ak. ¹² Er bani xeyënd:

«Anobo and haš bano šadaxa aŋ ƴapëk
exo kwën panga in, gë napul in, gë orenik ol,
gë ojaw ok, gë or gapak ol,
gë enjaran eŋ do gë obetak ol.»

¹³ Bëte dek bër hik yaŋ gër orën bën, bër gër ebar bën, bër gëd gër ebar bën, bër polo gër angwëngw bën do bër gër ed hik yo bën, awël bamëni wëlënd ga këni re:

«Ar ƴëpak gër aŋëpara and owun an do gë anobo aŋ,
xwënëk obetak ol do gë or gapak ol,
enjaran eŋ, do gë owun ol din ir din!»

¹⁴ Ata beðëbëngw beðënaŋ bën këni yakand: «Amen!» Bëxarëk bën foxi këni enëbi cale.

6

End edëkwët ed ikayëta eŋ

¹ Ata wat kême anobo aŋ ga laramët ko aňanar ikayëta ind lëkw bani do laram bani gë bañolo bakëlëbëd banjongëbaki in. Wël kême ang ekëman fo oniw or ebëngw eŋanar ol gër beðënaŋ ga ko re: «Yow!» ² Ata wat kême fanac ifešax. Ar ƴëpaxën baŋo an lëkaya ko atumb do yël këno ekamote ed owun do ye ko ang ar xorëk fo exo korëgu bëte.

³ And laramët ko gër ed laram bani akinëm aŋ, wël kême ebëngw exinëm in ga ko re: «Yow!» ⁴ Ata šanayaw ko fanac išëxe iwarax, ang xodux fo. Ar ƴëpaxën këŋo an yël këno duxuma išakax do gë ojaw od exo dëxëtaxën akëtëxeta and gër ebar ro aŋ, eni dawëraŋën bela bën.

⁵ And laramët ko gër ed laram bani atasën aŋ, wël kême ebëngw esasën in ga ko re: «Yow!» Ata wat kême fanac ibanax. Ar ƴëpaxën këŋo an lëkaya ko acariya and eyamb gër ataxan. ⁶ Do wël kême ang oniw fo mërëxand ir beðënaŋ bëjo ga kë re: «Acariya and bële kala, kodï keme do bacariya batas ðand orëš, atama amat and kodï. Barikan kërey nëxen na ogu oŋ do gë ngoy in!»

⁷ And laramët ko gër ed laram bani anaxën aŋ, wël kême ebëngw enaxën in ga ko re: «Yow!» ⁸ Ata wat kême fanac ir ƴanin-ƴanin, ar ƴëpaxën këŋo an këno wacënd «Ecës», do këni laŋëtarand gë wur ir bešëšëk in. Yël këno owun or bebët ibat gër owebët onax od ebar, ebi nemin bela bën gë duxuma in, gë enjo eŋ, gë ocëxwëra ok, do gë owacar or gër apuy oŋ.

⁹ And laramët ko gër ed laram bani anjoxën aŋ, wat kême dila gër angëb benjëw bënd bër law kënebi në end ga lëkaya bani, do bani reyarand osede or Kaxanu bën.

10 Axeŷ bani xeŷënd mondako: «Axwën, wěj awënek an, do wěj ar ðal an, xali niŷe wa këy sëni eyëbi kitixën bela bër gër ebar ro bën? Xali niŷe këyëbo wašan bër law këbo bën?» 11 Ata yël kënebi ala kala acud apeşax do fel kënebi eni cëni təkër xali eni űatëgu ðek bęcandaŵ bënd gër andiyen and Kaxanu bën, do gë ðek bëmaŷe bendebën bënd kënebi law ang bën ak bën.

12 Ata and laramët ko gër ed laram bani anjongamatën aű, wat këme andëgël and ebar atëm. Eñan eű banëngək gim-gim, ang anjëm amanax fo facaw in ðek warək wiridid, ang oşat fo. 13 Owəl oű xwęcëtarawək gër orën ang ondan ond wininək ekoc etëm fo, do węcëguk gër ebar. 14 Orën ol lëkwayak ang këni lëkwënd akayëta fo, osënd oű do gë oşir oű rëxëtak gër ed hi bax. 15 Bemun bënd gër ebar ro bën, bër gapak bën, gë bëlëngw bër ocoroda bën, gë bër gë napul bën, gë bër gë ojaw bën, gë okadëp ok ðek, gë bër ax gi ex na okadëp bën ŷafëra këni gër okel do gër bangaŷ band gër osënd. 16 Do gër ed ŷafëra këni, këni felënd osënd oű do gë bangaŷ baű: «Wëcaninëbo, coninëbo caw, këdi këbo wat ar ŷëpak gër aűëpara and owun an, këdi këbo wëcan oxoŷ or anobo ol. 17 Gayikwa akey atëm and oxoŷ orebën aű, anëka fiatëguk, do noŷo këűo fece?»

7

End bulunda ir Kaxanu eű

1 Ga xucak eűo, wat këmëni omeleka onax ga xwëşara këni gër owebët onax od ebar. Bën sëra bax oxoc onax or ebar oű këdi kë xoc, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gër angwëngw, ax gi ex na në atëx. 2 Ata wat këmo gand apën-eñan meleka işëxe ga ko şëg end orën eű. Er lëkëya baxo nanganëme ir Kaxanu in, mën ar ex abëngw an. Ga ko xeŷ këbi rend omeleka onax od şëñëta baűi eni nëxen ebar el do gër angwëngw ok: 3 «Këren dinan na eñëñenax ebar el, gë angwëngw aű, gë batëx baű, xali mëni paŷ edin ed nanganëme el gër eyiŷ bëriyenin bër Kaxanu, mën ar xwën këbo an.» 4 Ata wël këme yëgwe hi bani bër gë nanganëme bën: owëli këme gë ofëxw onax gë bënax ðek gër bandëwëra band Bëyişërayel. Er hi bani bër gë nangëne me bën:

5 gër andëwëra and Yuda, bela owëli epëxw gë bëxi

gër andëwëra and Ruben, owëli epëxw gë bëxi

gër andëwëra and Gad, owëli epëxw gë bëxi;

6 gër andëwëra and Aser, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Nefëtali, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Manase, owëli epëxw gë bëxi.

7 Gër andëwëra and Simewoű, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Lewi, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Isakar, owëli epëxw gë bëxi;

8 gër andëwëra and Sabulon, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Yosef, owëli epëxw gë bëxi bër gë nanganëme;

gër andëwëra and Beűëşame, owëli epëxw gë bëxi.

End amëxwër and gër lëngw ir Kaxanu eű

9 Ga xucak eűo, wat këme amëxwër atëm and bela bër ekun ed ex yo, enëng end ex yo, bulunda ir ex yo do bela bër eyeyan ed ex yo, ala axo kor dona ebi pën. Axwëşara xwëşara bani gër lëngw ir ar ŷëpak gër aűëpara and owun an, do gë lëngw ir anobo. Bocud bopeşax şuðara bani do lëkayara bani benid. 10 Mondako bani xeŷënd: «Apexa aű gër Kaxanu ex, mën ar xwën këbo an, mën ar ŷëpak gër aűëpara and owun an, do gër anobo!» 11 Ata omeleka ok ðek xwëşara këni jey aűëpara and owun aű, gë bëxarëk bën do gë bëbëbëngw bëbëbëx bën. Ata foxira këni eyiŷ el nëş gër ebar gër lëngw ir Kaxanu. 12 Ga këno şale, këni rend: «Amen! Obetak ol, gë enjaran eű, gë orenik ol, ecëkwan el, gë or gapak ol, gë panga in do gë ojaw ok, Kaxanu, mën ar xwën këbo an, xwënək din ir din! Amen!»

13 Na ex wëka ke axarëk abat: «Nobën ex wa bela bër gë bocud bopeşax bëjo? Feye wa xaniw këni?» 14 Yaka këmo: «Oko Şaca, wěj anang nang këy!» Ata re ko:

«Bën ex bër xaniwëk gër toro itëm bën.

Aneş neş këni bocud bondebën boű,

Awunëta wunëta këni gë oşat or anobo oű.

15 Mën xwëşaxën këni

gër lëngw ir aűëpara and owun and Kaxanu

do këno şalerand ciş wec gër Aciw andexëm.

Ar ŷëpak gër aűëpara and owun an këbi xaxa gër ed lëg ko;

16 ðin abi kor na enjo, ðin abi tel na men;

oyat abi cor na, ayëka abi di na.

17 Gayikwa anobo ex mërëxand ir gër ed ex añëpara and owun aŋ, këbi ÿana ebi kadacënd.

Awëla këbi ÿana ebi mëland gër bañësa, gër ed ex men ond aniyar.
Do Kaxanu ebi pëxwëcënënd dek ongwën oŋ gër bangës bandebën.»

8

End edaramët ed anjongakinëm eŋ

¹ Anobo aŋ, and laramët ko gër ed laram bani anjongakinëm aŋ, yerirak gër orën ipëxëd. ² Wat këmëni omeleka ocongoki od kë xwëšand gër lëngw ir Kaxanu ok. Yël këñëbi okereloŋ ocongoki.

³ Ata yow ko meleka išëxe, xwëša ko ler gër angëb do lëkaya ko ipeya ind kaŋe ind bani šoraxënënd ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Yël këno ašururu ir mbaŋ exo cor ex bararaxën gë cale ind dek bëwëñëk in gër angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir añëpara and owun. ⁴ Ga kë šëni ašururu in gër ataxan and meleka, kë yend gë cale ind bëwëñëk in yaŋ gër Kaxanu. ⁵ Meleka in wëd ko ipeya ind këni šoraxënënd ašururu in, xëñëna ko pëxw oÿen or gë xodux or wëdëgu ko gër angëb oŋ, do lap ko gër ebar. Ataŋ wëlik oxëbër or ekëman, gë odïw, wingarak bandanjëm do ebar el rëgëk.

End okereloŋ ocongoki eŋ

⁶ Ata omeleka ocongoki od lëkaya bax okereloŋ ocongoki ok këni xëñënannd eni parix. ⁷ Meleka iŋanar in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk gër ebar bebër ang oxaŋ do gë xodux ga bararëk gë ošat oŋ. Ata ang šetërek ebar el obebët otas ak, bebët ibat ÿegëk dek gë batëx ak do gë ondës ocökët ak. ⁸ Meleka ixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk er ang atënd and gë angodux gër angwëngw. Ata angwëngw aŋ ang šetërek obebët otas ak, men oŋ nëngwëtak ošat bebët ibat. ⁹ Ata šësëra këni bebëngw bër bax liyand gër bebët ir nëngwëta bax men oŋ ošat. Bëte nëxenarak okuluŋ od hi bax na ok.

¹⁰ Meleka isasën in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk amal elod gër orën do kë ÿegënd ang enjeb fo. Ang šetër bax oÿeb ok do gë bañësa band men baŋ obebët otas ak, amal anjo wëcëk gër bebët ibat. ¹¹ Amal aŋo këni wacënd «Pošon iwax». Ata men oŋ wak bebët ibat, do bela bërannjëm šës këni and šëb këni aŋ. ¹² Meleka inaxën in farix ko kereloŋ in. Eñan eŋ, gë facaw in do gë ował oŋ lobërak bebët ibat. Ata goyat in bašëtak mar ekërikëran el do gëmëd in hik mondako fo. ¹³ Ga këme nëkon, wat këmo šambat ga songina ko yaŋ gër orën do ko xëÿënd: «Kata! Kata! Kata këbi fënga bër lëgëk gër ebar ro bën and këni farix kereloŋ omeleka otas od bayik aŋ!»

9

¹ Meleka icoxën in farix ko kereloŋ in. Wat këme emal ga wëcëguk gër ebar elod gër orën. Emal elo fëxwën këno acoketaya and ambëxw atiwx aŋ. ² And fërët ko atënda and ambëxw atiwx aŋ, kë šanënd okwëcën ond ang angodux fo. Eñan eŋ šamëdanëk gë okwëcën ond xëñ bax gër ekoc oŋ. ³ Ata gër okwëcën oŋo këni šanënd owure, xul këni ebar el dek. Yël këñëbi ojaŋ od ang ekwël ed kë yexërand gër ebar fo. ⁴ Fel këñëbi enëbi ŋatënd bela bër gë nanganëme ir Kaxanu këm gër eyiÿ bën fo, bari këreni dinan na eñëñëxax ondës ond lëgërak gër ebar oŋ, gë bebëlëg bën, do gë opat od batëx ok. ⁵ Er fel banëbi enëbi narënënd anarën fo bela bën xali ex nëka opacaw oco, bari kërenëbi dawënd na. Baŋaten bandebën baŋ ang band ekwël fo yambën bax. ⁶ Ata baŋey baŋo, bela bën mocala këni ÿana eni caland ecës el, aŋandi këbi ÿana ebi ÿandind eni cës, bari ani cës na. Ecës el mongër këbi ÿana ebi gërënd.

⁷ Er hi bani owure olo ang opanac od fokëra këñëbi ond gër emer fo. Gër ogaf odebën bax watind bebër ang oxamote or owun or kaŋe, do odëxas odebën ok hi bax ang od bela fo. ⁸ Omban ondebën oŋ ašak šak bax ang ond bësoxari fo, do oÿënga orebën oŋ ang or ojërəŋ fo. ⁹ Gër owëkw orebën xapa bani bapëxw band dun, do obafe odebën ok axëbër bax xëbërand ang ocarat od këni lasënd opanac odanjëm od kë wëlënd gër emer fo. ¹⁰ Oceb odebën ok ang beŋjif bend oxwël fo hi bax. Gër oceb oko hi bax ojaŋ od banëbi yambëninaxënënd bela ok xali nëkak opacaw oco. ¹¹ Emun endeñen eŋ ex meleka ir gër ambëxw atiwx in. Owac orexëm ol ex gë eyeyan ed Bëšëwif el: «Abadoŋ». Do gë eyeyan ed Bëgërek el: «Apoliyon», mëne ngëŋ «Anemin an». ¹² Kata iŋanar in xucak, bayik ex yow bețem bëki becëxe.

¹³ Meleka icongibatën in farix ko kereloŋ in. Wël këme oniŋ gër oparix onax od ebar gër owaŋ onax or angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir Kaxanu aŋ. ¹⁴ Oniŋ olo baŋo felënd meleka ir gë kereloŋ in mondako: «Pëtëlëbi omeleka onax od xap këñëbi gër yeb isëm ir këni wacënd Eferat ok.» ¹⁵ Ata fët këbi omeleka onax od bax šëninnd apëxëd

aŋo, akey aŋo, do iniy iŋo ok, enēbi dāwaxēn bela bēn amēxwēr amat, gēr batas. ¹⁶ Wēl kēme yēgw hi kēni ocoroda od gē opanac ok: owaxe okeme oki.

¹⁷ Mondako wat bamēni gēr lakeli opanac ok do gē bēr yēpaxēn babi bēn. Er xapa bani bapēxw band dun band war bax ang xodux fo, band hi bax ang ekaŋ ed yasenjēt fo do band ang mungu fo. Ogaf od opanac oko er hi bax ang od ojeranŋ fo. Gēr osēŷ orebēn bax šanēnd xodux, gē okwēcēn, do gē mungu. ¹⁸ Ata betēm betas beŋo laŋ kēbi bela bēn amēxwēr amat gēr batas gē xodux ol, gē okwēcēn, do gē mungu, ond bax šanēnd gēr osēŷ or opanac oŋ. ¹⁹ Gayikwa ojaŵ od opanac oko gēr osēŷ do gēr oceb odebēn ebax. Oceb oko ang bandēn fo bax do hi bax gē ogaf do gē oko banēbi yambēninēnd bela bēn.

²⁰ Bela bēšēxe, bēr bayik abi dāŵ bana betēm beŋo bēn, ani teb bana ecale ed bebēr bani rind bēn el, ani nēngwēt bana ola orebēn ol, xali eni teb ekēla ed bēyēl el. Ani teb bana olaš or kaŋe oŋ, or kodī oŋ, or yawale oŋ, or oxaŷ oŋ do gē or ex otēx oŋ. Xarak olaš oŋo ax watērand na, ax wēlērānd na, ax yexērānd na. ²¹ Bela bējo ani nēngwēt bana ola orebēn ol xali eni teb bamena baŋo: edawēr el, gē obanji ol, gē asēk alakirānd fo in do gē orek ol.

10

End meleka in do gē ikayēta eŋ

¹ Ata wat kēmo meleka ifangak ga ko fedaw elod gēr orēn ga labaya ko gē aŋar, do šandiŵ in hik jey gēr gaf irexēm. Dēxas in kē yegēnd ang eñan fo, do owonēng orexēm oŋ hik ang okēcar od gē xodux fo. ² Lēkaya ko gēr ataxan ikayēta ind lēkwēt baxo. Xwēša ko, sapaŋ ir liŵ in gēr angwēngw do ir šame in gēr ebar. ³ Ata xeŷ ko ang eŋera ed yeraŋ fo. And xeŷ ko aŋ, yaka kēŋo oxēbēr ocongoxi or ekēman oŋ. ⁴ And yeyanēk oxēbēr ocongoxi or ekēman aŋ, kēme xēñēnand me ñēgw er wēl kēme in. Barikan wēl kēme oniŵ gēr orēn ga kē rē: «Cēsinalil end rek oxēbēr ocongoxi or ekēman eŋ, kērey ñēgw na.»

⁵ Ata meleka ir wat bamo ga xwēša ko gēr angwēngw do gēr ebar in, yēn ko ataxan and liŵ aŋ end orēn eŋ. ⁶ Yašar ko gēr oŵac or ar kē liyand din ir din an, ar rik orēn an do gē dek bebēr gēr orēn bēn; ar rik ebar an do gē dek bebēr gēr ebar bēn; ar rik angwēngw an do gē dek bebēr gēr angwēngw bēn. Meleka in re ko: «Endey eŋo gogo kē hatēgu, ax nēka na! ⁷ Barikan gē bakey band ko farix kereloŋ meleka icongixinēm baŋ kē šonētaya end Kaxanu eŋ ang nangēn babi elod anēka fo bēriyenin bērexēm bēn, bēlaŵēnel bēn.»

⁸ Ata oniŵ or yeyaneliw baxe elod gēr orēn ol, fel ke gašēxe: «Yel ey kana ikayēta in gēr ataxan and meleka ir xwēšak gēr angwēngw do gēr ebar in.» ⁹ Ye kēme gēr meleka, do fel kēmo exe yēl ikayēta in. Yaka ke: «Medēl ey gēl, ang dingēn fo kē yēŵ gēr etēŷ edey. Barikan awa kē wa gēr acēl andey.»

¹⁰ Wed kēme ikayēta in gēr ataxan and meleka do hēl kēme: yēŵēk ang dingēn fo gēr etēŷ edam. Barikan and hēl kēme aŋ, acēl andam aŋ wak. ¹¹ Ata fel kēne: «Afo ey yeyanēnd ang alawēnel fo bend kēbi hi bela beŋ obulunda odanjēm, gē benēng bendanjēm, gē oyeyan oranjēm, do gē bemun bendanjēm.»

11

End otede oki eŋ

¹ Ata fēxwēn kēne ošet do re kēni: «Kanil ey tēyi Aciŵ and Kaxanu aŋ ang yāngēk ak, gē angēb aŋ do eyēbi pēn bēr kē šalend lēf na bēn. ² Barikan yanganā ir fac ir Aciŵ and Kaxanu in, tebēl mondako fo. Kērey tēyi na gayik benēng becēxe beŋ sebēn kēnēbi. Bēn kē wēñēra angol amēnēk aŋ opacaŵ ofēxw onax gē oki. ³ Ayēl kēmēni otede oki odam ok eni yeyanēnd ang bēlaŵēnel fo beŷ bēn. Gē ojabote kēni fēlaya do enēbi nangēn bela bēn end Kaxanu eŋ nē bakey wēli gē okeme oki gē ofēxw onongebat.»

⁴ Otede oki oko ex bañarēka baki baŋ, do gē odambo oki od hik gēr lēngw ir Axwēn ebar ok. ⁵ Angēmēne ala eŋo yandi ebi yambēnin, xodux kē šan gēr osēŷ orebēn, do enēbi gēl bērangoyēra gē bēn bēn. Eyo mondako ko šēs ar kēŋo yandi ebi denan eñēñēnax an. ⁶ Ašot šot kēni panga ind eni pēra orēn ol kērex teb na dek bakey band kēnēbi nangēn end Kaxanu baŋ. Axor exēni eni nēmbēt men oŋ ošat do eni di beñigēnaxik bēnd ex yo gēr ebar nand kēbi yandi yo.

⁷ And kēni faŷ osede orebēn aŋ, emacar end kē šanēgu gēr ambēxw atiŵax eŋ ebi mereli, ebi kor do ebi dāŵ. ⁸ Ata exo yāŋēta beman bēnd otede oki beŋ gēr feña isēm ir gēr angol atēm. Angol aŋo ex, gēr owat or Kaxanu, Sodom do gē Misēra, na gēr ed fika bano Axwēn arebēn na. ⁹ Bela bēr fulunda ir ex yo, gē bēr enēng end ex yo, gē bela

bër eyeyan ed ex yo, gë bër ebar ed ex yo awat këni wat beman bendeñen bej bakey batas gë təkër do ala ano teb na ebi mēxwēta nē yeg. ¹⁰ Bela bër lēgēk gër ebar bēn ga nēngandēra kēbi end ecēs edebēn eñ këni rixēñed ofēna xali eni yēlērēra beñ gayik bēlawēnel bēxi bējo ašēndēn šēndēn banēbi.

¹¹ Ga xucak bakey batas gë təkēr, angoc and kē yēlēnd and aniyan añ, xaniwēk gër Kaxanu, lil kēbi do xwēšan kēbi ceg. Ata yēdara këni mbañ bër bañi wat bēn. ¹² Wēl këni elod gër orēn, oniñ osēm ga kēbi fel: «Yowēn yañ ro!» Ye këni gë añañ añ yañ gër orēn do bērangoyēra andebēn bēn wat kēñēbi. ¹³ Ata amēd año dēñ hik angēmēgēm atēm gër ebar do ang ex owebēt epēxw od angol ok, bebēt ibat wēcēk. Nemira këni bēla owēli ocongoki nē end angēmēgēm año. Bër bayik bēbēngw bēn yēdara këni, do šēkw këni enjaran end Kaxanu eñ, mēñ ar gër orēn an.

¹⁴ Kata ikinēm iñ anēka xucak, gogo kē fiatēgu itasēn in.

End kereloñ icongixinēm eñ

¹⁵ Ata meleka icongixinēm in farix ko kereloñ in. Wēlik gër orēn odiñ otēm ga kē re:

«Owun or ngwēn ol,
Axwēn arebi an xwēñek
do gë Kērisēt irexēm,
din ir din ko wun!»

¹⁶ Bēxarēk alapem gë bēnax bër yēpa bax gër bañēpara band owun, gër lēngw ir Kaxanu bēn, foxi këni eyiñ el nēs gër ebar, ¹⁷ do këni rend:

«Ayeri kēy Axwēn Kaxanu,
wēj ar xorēk beñ dek an,
wēj ar hik do hi bay,
gë panga itēm indey iñ wun kēy.

¹⁸ Axoyēn xoyēn këni bēnēng beñ,
barikan gērēgako yowēk oxoyē orey ol,
amēd and kēyēbi xiti bēšēk añ,
eyēbi pupa bēriyenin bērey bēn,
bēlawēnel bēn, gë bēwēñek bēn

do gë bër fēbēk owac orey bēn, hik bër gapak bēn,

hik bērētoc bēn do eyēbi nemin bër kē neminēnd ebar bēn!» ¹⁹ Aciñ and Kaxanu and hik yañ gër orēn añ fērētayak, watik lēf kangara ir eter in. Ata wingararak, wēlik odiñ, gë oxēbēr or ekēman, ebar el rēgēk do kē wēcēnd bebēr ang oxay.

12

End asoxari do gë fato eñ

¹ Ata nanganēme isēm šanayak gër orēn: asoxari ar šudak eñan eñ, facaw in dila, gër osapar orexēm do šēxwa ko ekamote ed owun ed gë ował epēxw gë oxi. ² Gë acēl ebaxo do and fiatēk orēw añ, ko xeyēnd ayambēn in do gë toro ind orēw iñ.

³ Šanayak bēte gër orēn nanganēme išēxe: fato isēm, ir war bax ang xodux fo, ir gë ogaf ocongoki do gë ofarix epēxw. Er hi bax nē gaf kala ekamote ed owun. ⁴ Gër obebēt otas od ował or gër orēn, fat ko ibat gë šēb irexēm in do lapēgu ko gër ebar. Ata fato in buna ko, fabēr këni gë asoxari ar orēw an, eño gēlaxēn itox iñ sam eño dēw. ⁵ Rēw kēño itox itošan, ind kēbi xadac bēnēng beñ dek gë xwēlekwēle ir dun*. Na Kaxanu wēla kēno itox iño ler gër ndexēm, ler gër añēpara and owun andexēm. ⁶ Asoxari an cēñ, hēr ko dup gër ladawe, gër ed xēñēnan baño Kaxanu exo gix, gër ed kēno lēbax bakey wēli gë okeme oki gë ofēxw ocongebat.

⁷ Ata fētēk emer gër orēn. Mišel gë omeleka odexēm ok këni wērēnd gë fato in. Bēte fato in do gë omeleka odexēm ok wēreli kēñēbi. ⁸ Ga xor kēñēbi, fato in gë odexēm šan këni nē er këni hi yañ gër orēn. ⁹ Ata lapēgu kēno gēd, fato isēm in, andēn akarēk añ, and kēno wacēnd šabucara, do Sindan añ, and kēbi yifand bēla bër gër ebar añ. Lapēgu kēno gēd gër ebar ro, mēñ gë omeleka odexēm ok. ¹⁰ Ata wēl kēme oniñ osēm yañ gër orēn, ga kē re:

«Gērēgako anēka fiatēguk apexa añ,
gë panga iñ, gë owun or Kaxanu ol,
mēñ ar xwēn kēbo an
do gë owun or Kērisēt irexēm ol.
Gayikwa anēka lap kēño gēd,
alēxw ar bēmañe bēñdeñi an,

* 12:5 12.5 Xwēlekwēle ir dun ijo wacayak owun or siñēk mbañ

ar baŋi lëxwënd ciš wec gër Kaxanu,
mëŋ ar xwën këbo an.

¹¹ Barikan bën, axor xor këno gë ošat or anoŋo oŋ
do gë eyeyan ed osede orebën el;
ani ŋan ex na nëmëc aniyān andebën aŋ
ado ga banëbi wesand
mëne alaw kënebi law.

¹² Wën bër gër orën bën,
wën bër lëgëk fën bën,
nëngandëraleŋun.

Barikan etëm hi këjun

wën bër gër ebar bën do wën bër gër angwëngw bën,
gayikwa šabucara in anëka šëlali ko gë oxoŋ osëm
ga nang ko mëne baŋey band baŋi këno baŋ bapënëfëne fo ex.»

¹³ And wataya ko fato in mëne anëka lapëgu këno gëcf gër ebar aŋ, sëf këno asoxari
ar rëw këno itox itošan an. ¹⁴ Ata asoxari an yël këno obafe oki od šambat isëm ok
exo cëgaxën gër ladawe, gër wur irexëm, gër ed këno lëbax bënny bëtās gë təkër, gër
ed bayik aŋo ŋatën na andën aŋ. ¹⁵ Andën aŋ wis ko men ang oŷëm fo gand epoy ed
asoxari eŋo mëlaxën. ¹⁶ Barikan ebar el rëca këno asoxari an do hëlëk oŷëm or wis
baxo fato ol. ¹⁷ Ga logën këno end asoxari aŋo eŋ, fato in ye ko ebi merelix bërändëwëra
and asoxari bën, bër fëbëk šapela band Kaxanu do këni reyarand osede or Yesu bën.

¹⁸ Ata buna ko gër eđini ed bëŋa ir angwëngw.

13

End oŋacar oxi eŋ

¹ Ata wat këmo emacar end gë ofarix epëxw do gë ogaf ocongoki, ga šëpëtaŋ ko gër
angwëngw. Er hi bax në farix kala ekamote ed owun, do yëgwëra këni gër ogaf odexëm,
omac od këno širënd Kaxanu. ² Emacar end wat bamo eŋ, ang ecaŋ fo hi baxo, osapar
orexëm oŋ hi bax ang or andaw fo do etëy el ang ed yëraŋ fo. Fato in yël këno panga
indexëm in, owun orexëm ol do gë or gapak osëm. ³ Gaŋ ibat irexëm in mbaŋ sembaŋ
bax, ecës el fo bayi bax. Barikan afak fak baxo.

Ata ga baŋi šaranënd end emacar eŋo eŋ, dek ebar el këno sëfënd. ⁴ Afoxi bani foxind
gër lëngw ir fato, eno calexën gayik mëŋ yël baŋo owun ol emacar eŋ. Afoxi bani foxind
bëte gër lëngw ir emacar eno calexën do eni dend: «Noŋo wa ex ang emacar eŋo? Do
noŋo kë xor eŋo mereli?»

⁵ Ata emacar eŋo šot ko etëy ed bax yeyanënd gë ndafënan do gë ed këno širënd
Kaxanu. Asebën sefëbën bano owun ol xali opacaŋ ofëxw onax gë oki. ⁶ Emacar eŋ ga
šëbëta ko, këno širënd Kaxanu maŋ gë eyang edexëm ak, këbi renarand mëŋ do gë bër
lëgëk gër orën bën. ⁷ Asef sef bano bëte ebi mereli bër ex šulunda ir Kaxanu bën xali
xor këbi. Ayël yël bano panga ind ebi bëna ebar el dek: ekun ed ex yo, gë šulunda ir
ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo do gë enëng end ex yo. ⁸ Ata dek bër lëgëk gër ebar
bën, bër bayik omac odebën ani ñëgw ex na gër akayëta and aniyān and anoŋo and
šadaxa bano elod ga ŋanak ngwën aŋ, afoxi këni ŋana eni poxind gër lëngw ir emacar
eno calexën.

⁹ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo dfe!

¹⁰ Ar ebax eno mëla oxadëp an,
awëla këno wëla gër oxadëp.
Ar ebax eno daw gë duxuma an,
alaw këno law gë duxuma.

Mëŋ ex, bëwënek bën,

aŋap ŋapëk eni šunand, këreni teŋ na ekwëta el.

¹¹ Ata wat këmo emacar ecëxe ga šanëgu ko gër ebar. Bëparix bëki šot baxo ang
anoŋo fo, do baxo yeyanënd ang fato fo. ¹² Panga ind emacar eŋanar in šot baxo do
baxo rind becarax gër lëngw ir emacar eŋo. Anëyali baŋi nëyālind dek bela bër lëgëk
gër ebar bën eno calend emacar eŋanar eŋ, end sembaŋ bax daw gër ecës, šari fak
ko eŋ. ¹³ Emacar ekinëm eŋo becarax betëm baxo rind xali fedaliw ko akey amat, ogës
od bela, xodux ol elod gër orën xali gër ebar. ¹⁴ Mondako baŋi nambelind bër lëgëk
gër ebar bën gë becarax bënd sef bano exo dind gër lëngw ir emacar bën. Afel baŋi
felënd eni di eđāš ed ang eŋaw end emacar end saw bano gë duxuma do fakëta ko gër
aniyan eŋ. ¹⁵ Ašot šot baxo panga ind exo nëngwët eđāš elo xali ex yeyandërand, do
ebi dawënd dek bër ax poxind na eni cale eŋaw end emacar eŋanar bën. ¹⁶ Anëyali

babî nēyalind bēla bēn dēk, hi kēni bēr gapak, bērētoc, bēr gē napul, bēxaŷēnaxik, okadēp, bēr ax gi ex na okadēp, eni ma enēbi din ala kala nanganēme in, bērēmar gēr ataxan and liw, bējo gēr eyiŷ. ¹⁷ Yama ala abax xor na wa exo yēcēra beŷ ba exo pandēra cotērēxe nanganēme in, oŷac or emacar ol ba nimēro ir oŷac orexēm in.

¹⁸ Awa ro, orenik wēkak. Ar gē onden an, calalexo exo nang er wācayak nimēro ir emacar in. Gayikwa nimēro ir ala ex do er ex: «Okeme ocongiŷat gē ofēxw ocongebat gē bēnjongimat.»

14

End oyēkan or bēwēnēk enj

¹ Ata wat kēmo anobo aŋ mo kwēša yaŋ gēr etēnd ed Siyoŋ ga xeta kēno bēla owēli keme gē ofēxw onax gē bēnax bēr šotēk nanganēme ir oŷac orexēm in do gē or Sēm in, gēr oyiy orebēn. ² Wēl kēme gēr orēn oniŷ or ang oyēm fo, or ang oxēbēr or ekēman etēm fo. Do angon and bame wēlēnd aŋ hi bax ang and bēsēmb bēr bēmangi bēndanjēm fo. ³ Bēla bējo aŷēw bani ŷēwēnd oyēkan oxašax gēr lēngw ir aŷēpara and owun do gēr lēngw ir bēbēbēngw bēbēnax, do gēr lēngw ir bēxarēk. Bēla owēli keme gē ofēxw onax gē bēnax bēr racēt kēbi Kaxanu gēr ebar ro bēn fo bax ŷēwēnd oyēkan olo. Gabatak ax kor bana exo tēya oyēkan olo.

⁴ Bēn anēbi nang ex na bēsoxari, ani buyarēnaya ex na gē bēn. Bēn kēno sēfarand anobo aŋ gēr ed ko ye yo. Kaxanu racēt kēbi mērēxand ir bēla eni gixēn bēŷanar bēr xwēn kēnēbi mēŋ do gē anobo aŋ. ⁵ Do gēr osēŷ orebēn, enēgweš ax gi ex na. Etēmbak ax gi ex na gēr ola orebēn.

End omeleka otas enj

⁶ Ata wat kēmo meleka išēxe ga ko šēgēra yaŋ gēr orēn. Atēfētān and din baxo xēñēnand ebi nangēn bēla bēr lēgēk gēr ebar bēn, gē enēng end ex yo, gē ekun ed ex yo, gē bēla bēr eyeyan ed ex yo do gē bulunda ir ex yo. ⁷ Ga ko xēŷ ko rend: «Yēdayidēno Kaxanu do cēkwindēno gayikwa anēka ŷatēguk apēxēd and ko xiti ngwēn aŋ. Poxiyindēn eno calēxēn ar rik orēn, gē ebar, gē angwēngw, do gē bañēša band men an!»

⁸ Meleka ixinēm sēfēgu kēno iŷanar in do ko rend: «Anēka nēxenak, anēka nēxenak, angol atēm and Babilon aŋ! Mēŋ yēla kēbi ngoy ind eñac endexēm in dēk bēnēng bēnd bēla bēŋ*.»

⁹ Meleka isasēn sēfēgu kēbi oki oñanar ok. Ga ko xēŷ ko rend: «Angēmēne bēla eno calend emacar enj, gē eđaš ed wātinali kēno el, do angēmēne eni cot nanganēme irexēm in gēr oyiy ba gēr bataxan, ¹⁰ ašēb kēni šēb bēn bēte oxoy or Kaxanu ol ang ngoy fo. Ang ngoy inēmbārēx fo kēnēbi xatēn andēmba aŋ cēm. Asoro kēni ŷana eni torond polo gēr xodux, gēr mungu gēr lēngw ir omeleka omēnēk, do gēr lēngw ir anobo! ¹¹ Din ir din kē ŷana ex cēnind okwēcēn ond xodux or kēbi šorēnd bēr kēno šalend emacar do gē eđaš ed wātinali kēno bēn. Hik gēmēd, hik goyat, ani ŷana na eni teyētand toro in. Mondako fo kēno hi ala ar šotēk yo nanganēme ir oŷac orexēm in.» ¹² Mondako ex, ebuŋa ed bēwēnēk el, ed bēr kē sēfēnd baŷela band Kaxanu do xwēta kēno Yesu bēn.

¹³ Ata wēl kēme oniŷ yaŋ gēr orēn ga kē re: «Nēgwēl: “Nēngandēralebi bēšēk bēr xwēta kēno Axwēn do šēs kēni elod gērēgako bēn!” Angoc Amēnēk aŋ ga re ko: “Iyo, teyētalexēni bandiyen bandebēn baŋ gayikwa nē etēfa ebi bandixa bandebēn baŋ!”»

End ekanara ed bēbēr gēr ebar enj

¹⁴ Ata wat kēme aŋar apešaŋ, do gēr aŋar aŋo ŷēpa ko ar ang ašēniŷ ar ala fo. Ekamote ed owun ed kaŋe šēxwa baxo, do lēkaya baxo xorom iñakax. ¹⁵ Ga šanēgu ko meleka išēxe gēr Aciw and Kaxanu, ko xēŷend gand ar ŷēpak gēr aŋar: «Medēl xorom in, ey ŷašaxēn bēbēr gēr ebar bēn gayik anēka sēgēk, anēka ŷatēk ekana el.» ¹⁶ Ata ar ŷēpak gēr aŋar an lap ko xorom in gēr ebar. Hašēk dēk bēbēr gēr ebar bēn.

¹⁷ Meleka išēxe šanēgu ko gēr Aciw and Kaxanu, and hik yaŋ gēr orēn aŋ. Mēŋ bēte lēkaya ko xorom iñakax. ¹⁸ Ga šanēgu ko gēr angēb meleka išēxe, ir xorēk xodux, ko xēŷend gand ar lēkayak xorom iñakax an: «Medēl xorom in ey ŷašaxēn bacay band odēwērēwen od reŷen band ex gēr ebar baŋ, gayik anēka sēgēk.» ¹⁹ Meleka in lap ko xorom irexēm in gēr ebar ata hašēk bacay band atēx and reŷen and gēr ebar baŋ do xobēx ko polo gēr akaraxēn and kē wātinalind oxoy or Kaxanu aŋ. ²⁰ Ga wēla kēni reŷen in gand angol, xobēx kēni gēr akaraxēn and hik fac. Ata šanēk ošat and bani wēñēnd

* 14:8 14.8 Gēr oñēgw odēmar er ŷēgw kēni mēne ngoy ind oxey or eñac endexēm in.

gër akaraxën aŋ do ošat oŋo fesëk në ßapakan okeme otas. Kido eni përado opanac, ogaf ok fo watidox.

15

End beñigënaxik bepelatar eŋ

¹ Ata wat këme gër orën nanganëme isëxe, isëm, do ißaraxik: omeleka ocongoki ga lëkaya këni beñigënaxik benjongëbeki bepelatar beŋ. Gayikwa Kaxanu, paß gë beñigënaxik beŋo ko fiata oxoŷ orexëm ol.

² Wat këme anjer and kal-kal ang anangoye fo ga bararëk gë xodux ol. Wat këmeni bëte bër xor këŋo emacar bën, gë eñaŵ endexëm ak, gë edaß edexëm el, do gë nimëro ir oŵac orexëm bën. Gër anjer and ang anangoye xwëßara bani do lëkaya këni bemangi bend yël këbi Kaxanu beŋ. ³ Ata këni jëwënd oyëkan or Moyis, ariyenin ar Kaxanu ol, do gë oyëkan or anoßo ol:

«Bandixa bandey ßaŋ ßatëm ex, bacaraxik ex, Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beŷ dek an, beßër këy rind bën ðal ex do ßenene ex, wëj ex emun end ßenëŋ eŋ.

⁴ Axwën, noŷo ßayik axi pëß na?

Noŷo ßayik ax cëkw na oŵac orey ol?

Wëj gaßat ex aŵënëk an.

Enimin, ßenëŋ beŋ ðek ayow këni yow

eni poßira gër lëngw irey,

gayik or ßenene orey ol ßanayak.»

⁵ Ga xucak eŋo, ga këme nëkon gër orën aciŵ and Kaxanu aŋ ga fërëtayak, wat këme aner and Osede aŋ. ⁶ Omeleka ocongoki od lëkaya bax beñigënaxik benjongëbeki ok ßanëgu këni gër Aciŵ and Kaxanu. Şudara këni ßanjëm ßand xaf-xaf ßamënëk, ßand jing-jing, do xapa këni ßapëxw ßand kaŋe gër owëkw. ⁷ Abat gër beßëßëngw beßënaß, fëxwën këbi omeleka ocongoki ok ßandëmba ßanjongëbaki ßand kaŋe ßand ebax cëm gë oxoŷ or Kaxanu, mëŋ ar hik din ir din an. ⁸ Aciŵ amënëk aŋ lëßëk gë okwëcën oŋ në end enjaran end Kaxanu eŋ do gë panga indexëm in. Ata ala abax xor na exo ðil gër Aciŵ and Kaxanu xali xwëtëk beñigënaxik benjongëbeki bend omeleka ocongoki beŋ.

16

End ßandëmba ßanjongëbaki ßand oxoŷ eŋ

¹ Ata wël këme oniŵ gër Aciŵ and Kaxanu. Ga kë xeŷ oniŵ olo, këbi felënd omeleka ocongoki ok: «Awa yeyin en ðexëx ßandëmba ßanjongëbaki ßand oxoŷ or Kaxanu ßaŋ gër ebar!»

² Meleka iŷanar in lex ko andëmba aŋ gër ebar. Ata bela bër şot bax nanganëme ir emacar in do bani foxind eni cale gër lëngw ir edaß ed eñaŵ edexëm bën, lëk këbi oşëxwëra oyambënaxik: beman beŋ hik yer okejën fo. ³ Meleka ixinëm in lex ko andëmba andexëm aŋ gër angwëngw. Men oŋ nëngwëtak oşat ang or ala ar fiäß këno fo, do ðek oŵacar obëngw or hik polo ol şëßëra këni.

⁴ Meleka isasën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër oyeß do gër ßañësa ßand men, nëngwëtak ðek oşat.

⁵ Wël këmo meleka ir xorëk men in ga ko re:

«Wëj ar ßenene hi këy, wëj ex ar hik, do hi bax an, aŵënëk hi këy gayikako mondako xiti këyëbi.

⁶ Gayikako oşat or bëwënëk

do gë or bëlaŵënël oŋ lexëra këni, duy ðëŋ yël këyëbi oşat eni ceß.»

⁷ Wël këme oniŵ gër angëß ga kë re:

«Eyo Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beŷ ðek an,

kiti indey in ðal ex do ßenene ex.»

⁸ Meleka inaxën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër eñan. Eñan eŋ şotëk ojaŵ od ebi corënd bela bën gë xodux orexëm ol. ⁹ Ata ayëka isëm şor këbi bela bën. Barikan bën këni şirënd oŵac or Kaxanu ol, mëŋ ar babi lapanënd beñigënaxik beŋo gë panga indexëm an. Ani nëngwët bana ola oreßën ol eno ðuwxaxën.

¹⁰ Meleka icoxën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër añëpara and owun and emacar. Ata ßamëðanëk gër ed wun ko, do bela bën këni wëcarërand ayambën in. ¹¹ Aşir bano şirënd Kaxanu, mëŋ ar hik gër orën an, ga bot këbi ayambën ir okejën in. Bari ani nëngwët bana ola oreßën ol xali eni teß ßandixa ßatëmbak ßandëßën ßaŋ.

¹² Meleka icongibatèn in lex ko andëmba andexëm anj gër yeb isëm ir këni wãcënd Efërat in. Men oñ wëxëk eni kegëtaxën bemun bend kë xaniw apën-eñan beñ. ¹³ Ata wat këmëni bangoc bañëñenax batas, band ang ofëkel fo. Angoc añanar anj şanëgu ko gër etëy ed fato, akinëm anj şanëgu ko gër etëy ed emacar, do atasën anj gër etëy ed alawënel anëgwëş. ¹⁴ Bangoc bañjo band şabucara ex, bën kë rind becarax do këni yend gër bemun bend gër ebar dek enëbi bar eno merelexën Kaxanu yatar akey atëm andexëm, mëñ ar xorëk beş dek an. ¹⁵ Ata re ko Axwën an: «(Awa ang arek fo këme yeli.) Nëngandëralëño ar këmo sëk daşërëxe an. Amo pënga ex na tëb gë eman eñ do axo ye na gë aşëfën, cudarëxe banjëm bandexëm bañ.» ¹⁶ Ata bangoc bañjo bar këñëbi bemun beñ gër ed këni wãcënd gë eyeyan ed Bëşëwif el: «Arëmagedoñ».

¹⁷ Meleka icongixinëm in lex ko andëmba andexëm anj gër ekoc. Wëliwëk oniñ osëm lëf gër Aciw and Kaxanu, gër añëpara and owun ga kë xeş: «Anëka xwëtëk!» ¹⁸ Ata wingararak, wëlik odiw, gë oxëbër or ekëman, do ebar el rëgëk mbañ. Elod ga hi këni bela bën, ala ax wat ex na angëmëgëm andako rako anj. ¹⁹ Angol atëm anj şapërëk obefët otas. Bangol band benëng bend bela bañ yëcarëk. Kaxanu abi xwëya bana bela bër gër angol atëm and Babilon bën. Ata şëbën këbi ang ngoy fo oxoş osëm orexëm or hi bax gër andëmba ol. ²⁰ Dek oşir oñ şapërëk do osënd oñ yëcarëk. ²¹ Ata beşër ang bongay bond sibëk gwër në okilo ofëwx onax wëcandëra këbi bela bën elod gër orën. Barikan bën şirëra këno Kaxanu në end eñigëanaxik etëm end hi babi eñ.

17

End asoxari ařacaxik eñ

¹ Ata ang hi bani omeleka ocongoki od lëkayara bax bangalama banjongëbaki ok, iřat yow ko yeyaneli ke. Re ko: «Yow mi masin kiti ind angol atëm, and ex ang asoxari ařacaxik, ar yëpak yañ në amen anj. ² Gë asoxari ajo wata këni bemun bend gër ebar beñ asëk alakirand fo in, do bela bër gër ebar ro bën anëka xor këbi ang ngoy fo eñac andexëm eñ.»

³ Ata meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu anj gër ladawe. Watëx këmo asoxari ga yëpa ko yañ në emacar embarax, end gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëwx. Do eman eñ hi ko dek omac od këño şirënd Kaxanu fo. ⁴ Asoxari ajo şudara ko banjëm bambarax band yek mbañ, banjëm band warëgeyan. Yañëna ko gë orexër or kañe, do gë oyeri or oxay oyekax. Lëkaya ko andëmba and kañe and yëm bax gë becusëşus, do gë bemuyaraxik bend eñac andexëm beñ. ⁵ Gër eyiş edexëm yëgw këni owac or şonaya bax: «Babilon, angol atëm anj, nëm ir beşacaxik, do nëm bër watak becusëşus betëm bend gër ebar ro.» ⁶ Wat këmo asoxari ajo ga yaw këño gë oşat or bëwënëk oñ do gë oşat or otede od bax reyarand end Yesu oñ.

Ga këmo nëkon, şaran ke xali xurik. ⁷ Ata re ko meleka in: «Ineşa ki şaranaxënënd? Wëno afel këmi fel bend şonayak gër asoxari ajo do gër emacar end gë ogaf ocongoki, do gë oparix epëwx end yëpaxën këño beñ. ⁸ Emacar end hi bax do wat bayo eñ, axo bo ex na. Aşanëgu ko şanëgu gër ambëwx atiwx od exo cës. Bela bër lëgëk gër ebar bën, bër bayik Kaxanu axo nëgw ex na omac odebën gër akayëta and aniyand nand ri ko ngwën bën, aşaran këbi şaran and këno wat emacar anj gayik ahi hi baxo, şës ko, bête exo canayaw.»

⁹ Eño, onden ond arenik fo kë xor eño pëni. Ogaf ocongoki ok kë wätinalind bëtënd bënjongëbëki bënd yëpaxën ko asoxari bëñ. Eño amatinali ex and bemun bënjongëbëki bête: ¹⁰ benjo lati këni, emat bayik ga wun ko, bari emun enjongekinëm eñ axo yow ex na pere. And ko fiatëgu anj, ax nëka na owun orexëm ol. ¹¹ Ata emun enjongetasën eñ ex de emacar end hi bax do şës ko eñ. Mëñ fo ex bête emun enjongetasën, end kë şës dın ir dın eñ.

¹² Ofarix epëwx or wat këy oñ ex bamatinali band bemun epëwx bend anëbi maş ex na pere owun beñ. Barikan, awun këni wun apëxëd amat gë emacar eñ. ¹³ Bën erebat këni şaland: eno diyenin emacar eñ gë panga indefën in, do gë ojav odebën ok. ¹⁴ Awereli këno wërelı anobo anj. Barikan anobo anj efi kor gayik mëñ ex Axwën ar bëxwën an, do Emun end bemun eñ. Gë bër wãc këbi, sana këbi do xwëta këno bën këñëbi xor.

¹⁵ Meleka in re ko bête: «Amen and wat këy gër ed yëpa ko asoxari ařacaxik anj ex bamëxwër band bela bër lëgëk gër ebar bañ, ang fitarëra këni dek benëng beñ, do gë oyeyan orebën ak. ¹⁶ Oparix epëwx or wat këy ok do gë emacar eñ, aşus këno şus asoxari ajo. Axandëra këno xandëra napul ir şot ko in do axwëca këno xwëca exo bayi tëb gë eman eñ. Ayamb këno yamb do eni bëlën er këbi bayita in. ¹⁷ Gayikwa Kaxanu yël këbi gër owëkw orebën eni di apënëta andexëm anj, eni njata apënëta amat, do eno

yël owun orebën ol emacar eņ, xali ex ęata bend re ko Kaxanu beņ. ¹⁸ Asoxari ar wat këyo ajo hik angol atëm and wunëk gër bemun bend gër ebar ro aņ.»

18

End eyëcar ed angol and Babilon eņ

¹ Ga xucak, wat këmo meleka işëxe ga fedaw ko elod gër orën. Panga indexëm in itëm ebax do enjaran endexëm eņ ħoħak ebar el. ² Ata ko xeënd: «Anëka yëcarëk, anëka yëcarëk Babilon in, angol atëm aņ! Anëka hik edëg ed bëyël, gë emayï ed angoc añëņënax and ex yo, do gë emayï ed acël añëņënax and ex yo, gë emayï ed emacar eñëņënax, do gë ecusësus end ex yo. ³ Mondako kë hi gayikako dek benëng bend bela beņ asebĕĕbĕĕ keni eñac etëm endexëm eņ ang ngoy fo. Bemun bend gër ebar ro beņ ari bani rind gë mëņ eñac eņ do bëfandëran bër gër ebar bën ašotëraxën šotëraxën këno gë panga ind napul irexëm in.»

⁴ Ata wël këme elod gër orën oniw̄ ošëxe ga kë re: «Canin angol and Babilon aņ, wën bër ex bulunda iram bën, këdi kën wëndëra andamat gë Bëbabilon bën, do këdi këņun fënga wën bëte kiti indebën in. ⁵ Gayikwa beñëņënax bend Bëbabilon beņ asaņar saņarëk xali yaņ gër orën, do Kaxanu axo kwëya ex na betëmbak beņo. ⁶ Mašayinëbi ang banun rind ak. Cosinëbi gë toro in, ang banëbi šosënd bën bëte bela ak. Mašayinëbi bakëlëbëd ħaki ħandixa ħandëbën baņ! Gë andëmba and banun rëmbënënd aņ, dëmbëninëbi ħaki. ⁷ Ang baĭi nëngandërand në end enjaran endëbën ak, do në end napul irebën ak, torolexëni mondako fo. Ang wëli bax napul irebën ak, wëli ex mondako fo toro indebën in do gë edenitaran edebën el! Gayikako Bëbabilon bën are bani rend: “Ang emun etoxari fo yëpa këne, ane gi ex na asoxari asebëta sebëta, biyi din kata aĭo gi na.” ⁸ Mëņ ex, akey amat fo këbi fënga betëm beņo: ecës el, gë odenitaran ok, gë eņjo eņ do enëbi ħap bëngëņ gër angodufx. Gayikwa Axwën Kaxanu ex ar gë panga itëm an, ar këbi xiti an.»

⁹ Dek bemun bend gër ebar bend bax rind eñac gë angol and Babilon beņ, bemun bend baĭi nënganënd ñambëran ind gë mëņ beņ, ases këni yana eni tesënd, arenita këni yana eni denitand në end endexëm and këni yana eni watënd okwëcën ond amëra andexëm aņ. ¹⁰ Nacët ako këni yana eni kwëšarand në end ga këni yëdand amëra andexëm aņ, do eni dend:

«Oko etëm endako rako eņjo! Oko etëm endako rako eņjo, angol atëm aņ!

Oko Babilon, wëj angol apangak aņo!

Apëxëd amat fo rik ħataxënëņguk kiti indey in!»

¹¹ Bëfandëran bër gër ebar bën në etes exëni, në edenitara exëni në endexëm gayik ala ax bo ex na ga kë yëcënd opane odebën ok. ¹² Opane oko er ebax: kaņe, kodĭ, oxaỹ oxëbëanaxik, oyeri, ħanjëm ħand xaf-xaf, ħanjëm ħambarax, ħanjëm ħand gënd-gënd, ħanjëm ħand warëgeyan, bëmok bënd otëx od gë otëner onëngax do orëxër or fës këni gë oỹënga or beñamb, do gë otëx okëbëanaxik. Opane oko er ebax bëte: beĕbër sap këni gë yawale, gë odun do beĕbër fës këni do gë oxaỹ oyekax or yër-yër. ¹³ Bëte opane oko er ebax: oĭu onëngax ond këni wăcënd kanel, angiri, beĕlamb, bëšan bër këni wăcënd mir, ašururu ir xwëšëna bani gë angiri, ngoy, oĭu, pix, bële, bęngas, opeỹ, opanax, ocaret, okadëp do gë ħandepëra.

¹⁴ «Bekëbëanaxik bend yandi baxi ey cot beņ

anëka šana ki do ħawëta ki caw.

Dek beĕbër yek do xëbënek bën awew wew ki, do din ay wat na.»

¹⁵ Bëfandëran bër šotëraxën këņo bën,

nacët ako këni yana eni kwëšarand,

ga yëda këni amëra and Babilon aņ.

Ases këni yana eni tesënd,

arenita këni yana eni denitand ¹⁶ do eni dend:

«Oko etëm endako eņjo! Oko etëm endako eņjo!

Babilon, angol apangak aņ, angol atëm aņ

and bax šudand ħanjëm ħand xaf-xaf do gë ħambarax aņ

angol and bax yaņënarand gë kaņe,

gë oxaỹ oyekax do gë oyeri aņ! ¹⁷ Apëxëd amat fo xucak, napul ir go in nemik!»

Dek bëĕhëreli bër okuluņ bën, dek bër këbi wëlarand okuluņ bën, gë bër kë riyenind gë okuluņ bën, do gë dek bër kë riyenind gër angwëngw bën xwëšara këni nacët ako. ¹⁸ Axeỹ bani xeënd ga wat këni okwëcën ond amëra oņ. Are bani rend: «Angol and fe

wa hi bax ang angol atëm aŋo?»¹⁹ Afanaya bani fanayand gë obar ok gër ogaf ga këni ses do ga këni renita mondako:

«Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo!
Angol atëm apangak and šotëraxën këno napul
xali beta këni đek bër gë okuluŋ od gër angwëngw bën,
apëxëd amat fo xucak, ata hik ang ladawe fo!

²⁰ Wën bër gër orën bën nëngandëraleŋun
gayik angol aŋo anëka yëcarëk!
Bëte wën bëwënëk bën, nëngandëraleŋun
gë oparëxanda ok, do gë bëlawënel bën
gayik Kaxanu xitik angol aŋo
në end ga narëndëra këŋun!»

²¹ Ata meleka ifangak wëd ko angaŷ atibax and wëndër bax gë angaŷ and këni fioxixënëd eyamb, do ga lap ko polo gër angwëngw, re ko:

«Wëj angol atëm and Babilon aŋo,
akëlëbëd amat fo këni lap mondako,
bëtëdin ala axi wat na.

²² Na gër ndey, bët din ala abi wël na bësëmb bër bëmangi, gë bëyul,
gë bëfarix bër bacëroti ba okereloŋ.

Na gër ndey, ari ar beŷ axo gi na,
bëte din na gër ndey ekëbër ed aŋoxixën and eyamb ax wëli na.

²³ Na gër ndey, bëte din angoben and lambo ax wati na,
ofëna or ekana ax gi na.

Bëfandëran bërey bën hi bax bër banëbi šëkwënd gër ed ex yo gër ebar ro
do wëj bayëbi yifand đek bënëng bënd bëla bën gë obanji orey iŋ.

²⁴ Ata đek beŋo ki řatënegu gayik ošat or bëlawënel bër Kaxanu oŋ watik gër ndey,
ošat or bëwënëk oŋ, do gë ošat or đek bër lawëra kënebi gër ebar ro oŋ.»

19

End eđuwan ed gër orën eŋ

¹ Ga xucak eŋo, wël këmeni amëxwër atëm and bëla yaŋ gër orën ga këni xeŷ:

«Aleluya! Apexa aŋ, gë enjaran eŋ do gë panga iŋ,
Kaxanu, Axwën arebi an xwënëk!

² Kiti indexëm iŋ đal ex do ind šenene ex
gayikako axiti xiti këbi Bëbabilon bëŷacaxik bër bax buyarënëd ebar gë eñac endebën
bën.

Awaša waša këbi gayik bën law këbi bëriyenin bërexëm bën.»

³ Ata xeŷ këni bëte akinëm:

«Aleluya!

Okwëcën ond amëra and Babilon oŋ,

din ir din kë šëni!»⁴ Bëxarëk alapem gë bënax bën do gë bešëbëngw bešëbënax bën foxi
këni gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar ex gër aňëpara and owun do këni rend:

«Amen! Aleluya!»

⁵ Ata ga wëlik oniŋ gër aňëpara and owun, kë rend:

«Duwayino Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an,
wën đek bër gapak bën do gë bërëtoc bën,
wën bëriyenin bërexëm bër këŋo fëbënd bën.»

⁶ Ata wël këme ang epuli ed bëla bërănjem fo, ang oŷëm fo do ang oxëbër osëm or
ekëman fo ga këni re:

«Aleluya! Gayikwa Kaxanu Axwën, arebi an, mëŋ ar xorëk beŷ đek an anëka wun ko.

⁷ Nëngandëralešo, patëlešo gër ecëkw edexëm,

Gayikwa ñambëran ind ekana ir anobo iŋ řatëguk,
alindaw anëka ko řatëgund.

⁸ Ayël yël bano exo cuđa banjem band xaf-xaf, apešaŋ labëraw këno, řamënëk, band
jing-jing.»

(Banjem baŋo wacayak
or šenene or bëwënëk ol.)

⁹ Meleka in fel ke: «Ñëgwël: “Nëngandëralebi bër wac kënebi gër ñambëran ind
ekana ed anobo bën!”»

Re ko bëte: «Bënd këme rend beŋo ex eyeyan ed đal ed Kaxanu el.»¹⁰ Ata foxi këme
gër osapar orexëm mo calexën. Bari mëŋ re ko: «Tešël đe, ax gi ex na mondako! Wëno

ariyenin fo hi kēme ang hi kēn wēj do gē bēmaŷe bēndey bēnd kē reyarand end Yesu Kērisēt bēŋ. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat! Gayikwa osede or Yesu Kērisēt ol ex er kēni reyarand bēlawēnel bēn.»

End fanac ifešax eŋ

¹¹ Ata wat kēme fol orēn ol do fanac ifešax ga šanayaw ko. Ar ŷēpaxēn baŋo an bano wācēnd «Ar mokwēta», do «Ar dāl», gayik mēŋ kē xitind do kē wērēnd gē or šenene ol. ¹² Bangēs bandexēm baŋ warēk ang xodux fo, do šēxwa ko oxamote or owun oranjēm. ŷēgw kēni gēr ndexēm oŷac or ala ax nang ex na, angēmene ax gi ex na mēŋ gabat. ¹³ Do šuda ko acud and ŷēmb bani nē ošat. Oŷac orexēm ol ex: «Eyeyan ed Kaxanu el.» ¹⁴ Benga bēnd ocorođa bēnd gēr orēn bēŋ, šudara kēni banjēm band xaf-xaf, bamēnēk, bapešax, do kēno sēfarand moŋēpa yaŋ nē opanac opešax. ¹⁵ Gēr etēŷ edexēm kē šanēnd duxuma iŋakax ir kēbi saŷaxēn bēnēng bēnd bēla bēŋ. Gē or gapak osēm kēbi xadac, do ebi bēŋēra ang kēni wēnēnd reseŋ ak gēr akaraxēn andexēm. Ngoy iŋo ex amatinali and oxoŷ osēm or Kaxanu, mēŋ ar xorēk beŷ dek aŋ. ¹⁶ Gēr acud andexēm, do gēr emef endexēm ŷēgw kēni oŷac: «Emun end bēmun», do «Axwēn ar bēxwēn.»

¹⁷ Ata wat kēmo meleka ga xwēša ko gēr eŋan. Ga kēbi yeyaneli dek ošēl or bax šēgērand yaŋ gēr orēn ol, xeŷ ko: «Yowēn, barērēgūn gēr nāmbēran itēm ind Kaxanu! ¹⁸ Yowēn enēbi yamb bēmun bēŋ, gē bēmun bēnd ocorođa bēŋ, gē bēr fangak bēn, gē opanac ok do gē bēr ŷēpaxēn babi bēn, gē okadēp ok gē bēr ax gi ex na okadēp bēn, gē bēr gapak bēn do gē bērētoc bēn.»

¹⁹ Ata wat kēmo emacar eŋ, bēmun bēnd gēr ebar bēŋ do gē ocorođa odebēn ok ga fedēr kēni enēbi merelixēn ar ŷēpa bax yaŋ gēr fanac ifešax an, do gē ocorođa odexēm ok. ²⁰ Sēra kēnēbi emacar eŋ do gē alawēnel anēgwēš ar bax rind bēcarax bēnd babi nambelind bēr šot bax nanganēme ir emacar do bani foxind eni calend gēr eŋaw end eđaš edexēm bēn. Tak bēxi lap kēnēbi bēbēngw gēr anjer and xodux, gēr ed fētēk mungu. ²¹ Bēr ŷayik bēn lawēra kēbi duxuma ir bax šanēnd gēr etēŷ ed ar ŷēpa bax yaŋ gēr fanac an. Do dek ošēl ol wēndēra kēni ga yamb kēni bēman bēndebēn bēŋ.

20

End bēniŷ wēli eŋ

¹ Ata wat kēmo meleka ga ko fedaw gēr orēn ga lēkaya ko acoketaya and ambēxw atiŷax aŋ, do gē gweyele-gweyele isēm. ² Na sēra kēŋo fato in, andēn akarēk and kēno wācēnd šabucara, do Sindan aŋ. Fok kēŋo gē gweyele-gweyele in xali ex kuca bēniŷ wēli. ³ ŷēkētēx kēŋo polo gēr ambēxw atiŷax, sēnd ko do šēšan ko etēndēt el, exo tebaxēn enambeli ed bēnēng bēnd bēla el xali ex tēk bēniŷ wēli. Do and kē xuca bēniŷ wēli aŋ, eno tebēt ipēxēd.

⁴ Ata wat kēme baŋēpara band owun. Bēr ŷēparaxēn bax bēn šot kēni or gapak or enēbi kitixēnēnd bēla ol. Wat kēme bēte benjēw bēnd bēr šēsēk ga fodētēn kēnēbi ogaf odebēn gē ecēngwa bēn, nē end ga bani reyarand osede or Yesu, do bani femērand eyeyan ed Kaxanu eŋ. Bēn ani poxi bana gēr lēngw ir emacar, do gēr lēngw ir eđaš ed wātinali bano el. Bēn ani ma bana enēbi din nanganēme irexēm in ax gi ex na gēr eyiŷ, ax gi ex na gēr ataxan. Bēn xani bax gēr ecēs, bakaw kēni gēr aniyan eni munaxēn andamat gē Yesu Kērisēt xali bēniŷ wēli. ⁵ Bēsēsēk bēsēxe bēn ani kanira bana gēr ecēs xali xucak bēniŷ wēli bēŋ.

Ekani ed gēr ecēs eŋanar el ex. ⁶ Awa nēngandēraleŋo, do gilexo aŷēnēk ar hik šēf gēr bēr xanik aŋanar gēr ecēs an. Ata bēn ecēs ekinēm el ojaŷ ax cot ex na gēr ola orebēn. Barikan ariyenin kēno ŷana eno diyeninēnd Kaxanu do gē Kērisēt ang bēsāfaxan fo do eni mun gē mēŋ bēniŷ wēli.

⁷ And kē xuca bēniŷ wēli aŋ, Sindan in asebēt kēno sebēt exo canēgu gēr epēra edexēm. ⁸ Ašanēgu ko šanēgu ebi nambelixēn bēnēng bēnd bēla bēŋ ang lēgēra kēni gēr owebēt onax or ebar ak. Benēng bēŋo exēni Gog do gē Magog. Bēn kē barērēgu gēr emer do eni nēmb ang eđini ed gēr angwēngw fo. ⁹ Ata wat kēmēni ga šan kēni do beŋētar kēni dek ebar el. Xul kēnēbi bēwēnēk bēn gēr ed barēr kēni do gēr angol and ex pēlot gēr yomb ir Kaxanu aŋ. Barikan fedawēk na xodux elod gēr orēn do bēlēn kēbi. ¹⁰ Šabucara in, mēŋ ar babi nambelind an, ŷad kēno, do lap kēno gēr anjer and xodux, gēr ed fētēk mungu, gēr ed lap kēnēbi emacar eŋ, do gē alawēnel anēgwēš an. Mondako kēni ŷana eni torond ciš wec polo na din ir din.

End kiti ifelatar eŋ

¹¹ Ga xucak eno, wat kême añëpara and owun atëm apeşax do wat kême bëte ar yëpak gër añëpara and owun aŋo an. Ebar el do gë orën ol şapërek xali bebët abi bayi bana. ¹² Aŋo wat këmëni bësësək bën, bëjo bër gapak, bëjo bërëtoc, ga xwëşara këni gër lëngw ir añëpara and owun. Ar yëpak gër añëpara and owun an ko labëtërand bakayëta, do gë akayëta acëxe, and anıyan aŋ. Xiti këbi bësësək bën, ang yëgw këni gër bakayëta baŋo ak, ang ebax bandıxa bandebën ak. ¹³ Angwëngw an şëpëtëgu këbi bësësək bër hi bax polo bën. Ecës el do gë wur ir bësësək in nęcëtëgu kënebi bësësək bër lëkaya banëbi bën do ala kala xiti këno ang ebax bandıxa bandexëm ak. ¹⁴ Ata ar yëpak gër añëpara and owun an, lap ko ecës el do gë wur ir bësësək in, gër anjer and xodux. Anjer and xodux aŋo ex ecës ekinëm el. ¹⁵ Lap këno bëte bëngënj gër anjer and xodux ar bayik yo oŋac orexëm ani nëgw bana gër akayëta and anıyan.

21

End orën oxaşax do gë ebar ekaşax en

¹ Ata wat kême orën oxaşax do gë ebar ekaşax. Gayikwa orën oxarëk ol do gë ebar ekarëk el ayëcar yëcar bax, do angwëngw aŋ ax bo bana. ² Wat kême bëte angol amënëk aŋ ga kē şëlaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. Angol aŋo ex Yerusalem ixaşax in do ang endënaŋ end eñer end yanjënarak exo ŋataxënd gër icën indexëm fo hi bax. ³ Wël kême oniŋ or ar yëpak gër añëpara and owun ol ga ko xeŋ:

«Eđëg ed Kaxanu el anëka hik mërëxand ir bela!

Kaxanu wa bar këni eđëg el gë bela bën,

bën eni gi bulunda irexëm do mëŋ exo gi Kaxanu irebën.

⁴ Afëxwëc ko fëxwëc đek ongwën ond

gër bangës bandebën on,

ecës ax bo na, otes ax bo na,

edenitan ax bo na, ayambën ax bo na.

Gayikwa bend anıyan añanar beŋ ax bo ex na.»

⁵ Ata re ko ar yëpak gër añëpara and owun an: «Gërëgako beŋ bën đek kême nëngwët ex gi bebëxaşax.» Re ko bëte: «Awa nëgwël beŋo gayik enimin bend mokwëta đëŋ ex.»

⁶ Aŋo re ko: «Anëka hik mondako! Wëno ex aŋanar an, wëno ex afelatar an. Bëte wëno kē yānand, wëno fo kē fiatand. Ar sel këŋo an, arëmbënëgu këmo rëmbënëgu gër aňesa and men ond kē yëlënd anıyan, axo yëc na monjëc. ⁷ Eno këmo yël ar kē xor an. Wëno Kaxanu këŋo xwën do mëŋ exo gi asëniŋwën. ⁸ Barikan bërëŋiyëk bën, gë bër gë onëpëgënan bën, gë bër watak becusëşus bën, gë bëlawa bër bela bën, gë bër watak eñac bën, gë bëbanj bën, gë bër xwëtak olaş bën do gë đek bënëgwëş bën, er fenan këmëni in ex anjer and xodux do gë mungu. Ejo ex ecës ekinëm el.»

End Yerusalem ixaşax en

⁹ Ata gër omeleka ocongoki od lëkaya bax bandëmba banjongëbaki band yëm bax gë beŋigëanaxik beŋongëbëki bepelatar beŋ, iŋat sëka ke exe pelëra. Ata re ko: «Yow mi masin endënaŋ end eñer en, alındaŋ ar anoŋo an.» ¹⁰ Meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ bëte yaŋ nê atënd acakax, do wasin ke angol amënëk aŋ, Yerusalem in, ga kē fedaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. ¹¹ Enjaran end Kaxanu en baŋo ŋoŋand, do kē watind ang ekaŋ ekebenaxik, ekaŋ ed këni wacënd şaşëp, kal-kal ang anangoye fo. ¹² Amenj and xecexën bani angol aŋo aŋ, aŋang yāng bax, bëte aşak şak bax. Owët epëxw gë oxı hi bax gër amenj aŋo do omeleka epëxw gë oki xwëşara bax gë ebët gë ebët. Do aŋëgw yëgw bani omac od bandëwëra epëxw gë baki band Bëyisërayel baŋ gër ofëra or owët oŋo. ¹³ Er hi bax apën-eñan, owët osas, ambëng owët osas, ambëtëb owët osas, do acëla-eñan owët osas. ¹⁴ Er bay bani amenj aŋo gë orëda epëxw gë oxı do nê ekëlan kala yëgw bani owät obat or oparëxanda epëxw gë oki od anoŋo ok.

¹⁵ Ar baxe felërand an, esëyixën lëkaya baxo, oşët or kaŋe. Gë mëŋ baxo sëyind angol aŋ, gë owët orexëm on, do gë amenj and jey aŋ. ¹⁶ Angol aŋ er hi bax gë owëfët onax od gwër fo gwër fo do acakëşak in gwër fo bax bëte gë aňangëŋang in. Ata sëyi ko angol aŋ gë oşët orexëm ol do sëk ko: nê ometër owëli epëxw gë oki. ¹⁷ Meleka in sëyi ko amenj aŋ, ata sëk ko nê ometër ofëxw ocongebat gë oco, ang ebax osëyi or bela ak. ¹⁸ Amenj aŋ bay bani gë oxaŋ or şaşëp, do angol aŋ hi bax kaŋe iwënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo. ¹⁹ Edeđa ed amenj and angol aŋo el hi bax gë bapax epëxw gë baki, do yanjën bani gë oxaŋ oxëbëanaxik: apak añanar aŋ gë şaşëp, akinëm aŋ gë safır, atasën aŋ gë kalësedëwan, anaxën aŋ gë emërod, ²⁰ anjoxën aŋ gë onikës, anjongamatën aŋ gë sarëdëwan, anjongakinëm aŋ gë kërısolıt, anjongatasën aŋ gë berıl, anjonganaxën aŋ gë topas, andepëxwën aŋ gë kërısopeşas, andepëxw gë amatën aŋ gë tirëkwas do andepëxw gë akinëm aŋ gë ametisët. ²¹ Ofëra epëxw gë oxı on ebax fecambas epëxw

gë beki, epëra kala ecambas emat. Fëña isëm ir gër angol in ebax kaņe iwëñek, kal-kal ang anangoye amëñek fo.

²² Aciw̄ and Kaxanu ame wat ex na gër angol aņo. Gayikwa aciw̄ and Kaxanu aņ hi këni Axwën Kaxanu, mëņ ar xorëk beý ðek an do gë anofo aņ. ²³ Angol aņo eñan këm do facaw̄ këm ex gayik enjaran end Kaxanu eņ këņo ñoñand do anofo aņ ex lambo irexëm in. ²⁴ Benëng bënd bela beņ beņ aliya këni ýana eni ðiyand gër angoben andexëm, do bemun bënd gër ebar beņ eno mëlänëgund enjaran endebën eņ. ²⁵ Owët or angol oņ përarëxe kë ýana ex bayind. Ado ðeņ ala ax përa na gayik gëmëð ax gi na. ²⁶ Benëng bënd bela beņ awëlanëgu këno ýana eno mëlänëgund enjaran endebën eņ, do gë owun orebën ol. ²⁷ Barikan, ebuyaraxik gebatak ax ðil na gër angol aņo. Ar watak becusëšus, ba enëgwëš axo ðil na. Afo bër ýëgwën këñëbi omac odebën gër akayëta and aniyan and anofo bën fo kë lil.

22

End arayen eņ

¹ Ata meleka in w̄asin ke yeß ir men ond kë yëlënd aniyan in. Men oņo omëñek ebax kal-kal ang anangoye fo. Afes bax fesënd elod gër añëpara and owun or Kaxanu do gër and anofo aņ. ² Wat këme mërëxand ir fëña isëm ir angol aņo do gër obëņa oki od yeß, atëx and gë odëwërewën od kë yëlënd aniyan ok. Atëx aņo, facaw̄ ir ex yo kë rëwënd, mëne ngëņ epëxw gë baki gër iniy. Opat odexëm ok këbi fakëñënd benëng bënd bela beņ. ³ Eñëņanax ax bo na. Añëpara and owun or Kaxanu aņ do gë and anofo aņ kë hi mërëxand gër angol. Bëriyenin bërëxëm bën këņo ýana eņo calend. ⁴ Awat këni ýana eni watënd dëxas irexëm in, do owac orexëm ol exo ñëgw gër oyiy orebën. ⁵ Ecamëðan ax bo na, do ala ax ñana na ex caland lambo, ala ax ñana na ex caland angoben and eñan gayik Axwën Kaxanu këbi ýana ebi ñoñand. Ata eni mun din ir din.

End omakaw ond Yesu eņ

⁶ Ata re ko meleka in: «Bënd këmi felënd beņo eyeyan ed ðal, ed mokwëta ex. Axwën Kaxanu, mëņ ar këbi yëlënd Angoc andexëm bëlawënel an, lawëñëgu këņo meleka irexëm in ebi masindëra bëriyenin bërëxëm bën bënd kë ñatëgu gogo beņ.» ⁷ Ga re ko Axwën an: «Gogo këme yeli. Nëngandëraleņo ar kë sëfënd ang rek gër akayëta aņo ro ak, akayëta and kë nangëñënd gana-gana fo er kë yelind an!»

⁸ Wëno Şaņ wëlëk do watëk beņo. And wël këme do wat këme aņ, foxi këme gër osapar mo cale meleka ir baxe w̄asinëndërand beņo in. ⁹ Barikan mëņ re ko: «Tebël ðe, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi këñ wëj do gë bëmaýe bëndey bënd ex bëlawënel bën, do gë ðek bër kë balëkënalind bënd gër akayëta aņo ro bën. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat!» ¹⁰ Ata re ko: «Kërey con na bënd ýëgw këni gër akayëta aņo ro beņ. Akayëta aņo kë nangëñënd gana-gana fo er kë yowënd in, gayikwa ðam ex ex ñatëgu.» ¹¹ Ar sëmbak an, kemënalexo kaš-kaš gër osëmbak orexëm, ar buyarëk an, kemënalexo exo buyar kaš-kaš. Ar šenene an kemëlanelexo, nëmëc gër or šenene orexëm, do ar wëñek an kemënalexo exo men nëmëc!

¹² Gogo këme yeli do me mëlali acosa aņ, ala kala mo cos er riyeni ko in. ¹³ Wëno ex aýanar an bëte wëno fo ex afelatar an. Wëno kë ýanand bëte wëno fo kë ñatand*.

¹⁴ Nëngandëralebi bër kë nebënd banjëm bandebën baņ ebi ñapaxën eyamb ed atëx and kë yëlënd aniyan el do eni ðilaxën gër owët or gër angol! ¹⁵ Barikan canëlexëni fac bër ex ang oðañët bën, gë bëbanj bën, gë bëyacaxik bën, gë bëlaw̄ bër bela bën, gë bër xwëtak olaš bën, do gë bër ñanëk do wër këbi enëgwëš bën!

¹⁶ Wëno Yesu lawëñëli këņo meleka iram in exo deya osede oram ol gër bamara. Wëno ex arandëwëra and Dañid an, wëno ex emal ed kë ñoñand oxeya el. ¹⁷ Angoc and Kaxanu aņ, do gë alindaw̄ ar anofo an këni rend: «Yow!» Do ar wël këbi an delexo: «Yow!» Ar sel këņo an, təkawëlexo. Ar ýandi këņo an, dëmbëlexo men ond kë yëlënd aniyan oņ, men ond ayël fo oņ.

Eņata el

¹⁸ Wëno Şaņ, gë obal osëm këme reyand gër ar kë wël yo eyeyan ed bënd bešër kë yowënd ecan ecan do ýëgw këni gër akayëta aņo beņ: ar kë baš ýeý an, Kaxanu eņo baš beñigëñaxik bënd ýëgw këni gër akayëta aņo beņ. ¹⁹ Do ar kë bašëta ýeý gër eyeyan ed gër akayëta aņo an, Kaxanu abašëta ko bašëta bëte ošet orexëm or atëx and kë yëlënd aniyan ol, do gë ošet or angol amëñek or ýëgw këni gër akayëta aņo ol. ²⁰ Ar ex sede ir bënd ðal beņo an kë reyand: «Iyo, gogo këme yeli! Amen! Yow Axwën Yesu!»

* **22:13** 22.13 Gër Gërek er ýëgw këni: «Alëfa» do gë «Omega», inëgw inñanar in do gë ipelatar in.

²¹ Awa Axwën Yesu yëlëlenun wën dëk oyekax orexëm ol!